

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Les galeres catalanes a les armades pontifícies en època del Cisma d'Occident

Edició i estudi de l'armada de Benet XIII
a Niça (Perpinyà) del 1415

Patricia Santacruz Gómez

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0. Spain License.**

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

LES GALERES CATALANES A LES ARMADES PONTIFÍCIES
EN ÈPOCA DEL CISMA D'OCCIDENT.

EDICIÓ I ESTUDI DE L'ARMADA DE BENET XIII A
NIÇA (PERPINYÀ) DEL 1415

Tesi presentada per optar al títol de doctor

Doctoranda: Patrícia Santacruz Gómez

Directora: Roser Salicrú i Lluch

Tutora: Marta Sancho i Planas

DOCTORAT EN CULTURES MEDIEVALS

BARCELONA 2020

A la meva mare i al meu pare

Agraïments

Aquesta tesi doctoral ha estat realitzada a temps parcial perquè no es va poder arribar a un acord per sol·licitar una beca predoctoral, raó per la qual vull agrair el suport de totes aquelles persones que, d'una manera o altra, han ajudat a tirar endavant la meva recerca, sobretot a la meva família i amistats, que sempre han estat i estan al peu del canó.

Als tres caps que he tingut mentre he gaudit de beques per treballar a la Universitat de Barcelona: el doctor Ignasi Labastida, en Jordi Pardo i en Lluís Francesc Cuadra, pel seu suport, consell i ànims durant aquests anys de recerca. No és fàcil viure en dos mons alhora i compaginar feina amb un doctorat.

També vull agrair a la directora d'aquesta tesi, la doctora Roser Salicrú, pels seus consells, acotacions i correccions sobre aquesta recerca, així com pel seu mestratge.

Finalment, m'agradaria tenir un record pel meu mentor, el doctor Prim Bertran, i agrair, també, el seu mestratge i el seu infinit recolzament i confiança en el meu treball, no hi ha dia que no s'enyori la seva presència, sobretot quan toca anar als arxius.

A tots gràcies.

Índex

Introducció	14-15
Objectius	16-18
Estructura de la tesi	19-20
Fonts, metodologia i problemàtiques sorgides	21-26
Abreviatures	27
1. Context	
1.1. Context políticodiplomàtic i eclesiàstic	
1.1.1. Antecedents	30-38
1.1.2. La Cort papal a Avinyó	39-42
1.1.3. El Cisma d'Occident	43-46
1.1.4. La política de la Corona d'Aragó durant el Cisma	47-50
1.1.5. Benet XIII i la Corona d'Aragó	51
1.1.5.1. De Pero Martines de Luna a Benet XIII	51-55
1.1.5.2. Benet XIII i la xarxa de suport constituïda...	55-59
1.1.5.2.1. El cas de Barcelona	59-70
1.1.5.2.2. El cas gironí	71
1.1.5.2.3. El cas de Lleida	71-72
1.1.5.2.4. El cas de Tarragona	72-74
1.1.5.2.5. Els altres bisbats catalans davant del...	74-76
1.1.5.2.6. Els monestirs catalans davant el Cisma	76-78
1.1.5.2.7. El regne d'Aragó	78-80
1.1.5.2.8. El regne de Mallorca	80-81
1.1.5.2.9. El regne de València	81-84
1.1.5.2.10. Les relacions amb Castella	84-87
1.1.5.3. L'interregne i el Compromís de Casp	88-93

1.2. Context marítimo-naval	
1.2.1. Navegació medieval	96-97
1.2.2. Els ports medievals	98-101
1.2.3. Les Drassanes	102-104
1.2.3.1. L'administració de les drassanes	104-105
1.2.3.2. La Drassana Reial de Barcelona	105-109
1.2.3.3. Préstec de galeres institucionals	109-113
1.2.3.4. Les embarcacions	113-116
1.2.3.5. Hivernació i manteniment de les galeres	116-117
1.2.3.6. Tipologies	118-119
1.2.3.6.1. Vaixells de rem: les galeres	119-121
a) El buc de la galera i els seus arreus	121-124
b) Els arreus: barques auxiliars, rem...	124-126
c) L'aparell	126-130
d) L'eixàrcia de les galeres	130-131
e) Els forniments	131-133
1.2.3.7. La taula d'acordar	134-135
1.2.3.8. Les tripulacions	136-137
1.2.3.9. Aprovisionament	138-139
1.1.3.10. Les armes de les galeres	140-141
1.1.4. Armades a la Baixa Edat Mitjana: simbolisme...	142-153
1.1.5. Les galeres com a mitjà de transport diplomàtic...	154-159
2. Els precedents: armades al servei pontifici	
2.1. Armades al servei dels papes	161-162
2.2. El retorn a Avinyó amb l'armada de 1370	163-164
2.2.1. El pressupost de l'armada	164-165
2.2.2. Les galeres escollides	165-170
2.2.3. L'organització de l'armada	170-172
2.2.4. L'intercanvi de favors	172-175
2.3. L'armada a Roma del 1376	176-177
2.3.1. L'intercanvi de favors	177-180
2.3.2. Els preparatius de l'armada	180-201
2.3.3. Els memorial per al pontífex	201-207
2.4. L'armada 1398	208-216

2.4.1. El desenvolupament de l'armada de rescat	216-218
2.5. L'armada de 1405-1407	219-224
Recapitulacions	225
3. L'armada de 1415 i les Vistes a Perpinyà	
3.1. L'armada de Benet XIII per anar a Niça del 1415	227
3.2. Les Vistes amb l'emperador Segimon I a Niça del 1415	228-230
3.3. Preparatius de l'entrevista	231-248
3.3.1. La pròrroga i canvi de seu per a l'entrevista	249-256
3.3.2. Perpinyà: seu de les Vistes	257-260
3.3.3. La malaltia de Ferran i la nova pròrroga	261-270
3.4. L'organització de l'armada	271-276
3.5. Armament de les galeres de l'armada de 1415	277-278
3.5.1. La galera Sant Martí del Consell de Cent	279
3.5.2. La galera de l'arquebisbe de Tarragona	280
3.5.3. Les galeres de la Diputació del General	280-282
3.5.3.1. La galera de Francesc Desplà	282-283
3.5.3.2. La galera Sant Bernat	283-284
3.5.3.3. La galera Sant Pere de Bernat de Cruïlles	284-285
3.5.3.4. La galera Sant Cristòfol	285-288
3.5.3.5. La galera al servei del sant pare	288-290
3.5.4. Les altres embarcacions de l'armada de 1415	291
3.5.4.1. Les galeres de València	291-292
3.5.4.2. Les galeres de Mallorca	292-294
3.5.4.3. Les galeres de Sicília i de Castella	294-295
3.6. La taula d'acordar de l'armada de 1415	296-297
3.6.1. El finançament de l'armada	298-304
3.6.2. Establiment i embelliment de la taula d'acordar	305-311
3.6.3. Benedicció de les galeres noves de la Diputació...	312-313
3.6.4. Crides d'artesanat per preparar les galeres	314-315

3.6.5.	Crides a la tripulació	316-318
3.7.	Tripulacions de l'armada de 1415	319-322
3.7.1.	El quadre de comandament	323-324
3.7.1.1.	Joan Eimeric: capità general de l'armada	324-327
3.7.1.2.	La galera de Sant Pere patronejada...	327
3.7.1.3.	El patró de la galera del bisbe de Tarragona	327
3.7.1.4.	La galera del mestre de Montesa	328
3.7.1.5.	La galera de Francesc o França Desplà	328
3.7.1.6.	El patró de la galera del sant pare	328
3.7.1.7.	El patró de la galera Sant Cristòfol	329
3.7.1.8.	El patró de la galera Sant Bernat	329
3.7.1.9.	El patró de la galera reial de la ciutat de València	329
3.7.2.	Oficials	330
3.7.2.1.	Els còmits	330-332
3.7.2.2.	Els sotscòmits	332-333
3.7.2.3.	Els consellers	333-334
3.7.2.4.	Els escrivans	334-335
3.7.2.5.	Els algutzirs	335-336
3.7.3.	Mariners especialitzats i remers simples	337
3.7.3.1.	Els nauxers	337-338
3.7.3.2.	Aliers	339-340
3.7.3.3.	Proers	340-341
3.7.3.4.	Cruïllers	341-342
3.7.3.5.	Espatller	342-343
3.7.3.6.	Remers simples	343-344
3.7.4.	L'artesanat	345-347
3.7.5.	Gent d'oficis	348
3.7.5.1.	Barber-metge	348-349
3.7.5.2.	Trompeta	349
3.7.5.3.	Companyons	350-351
3.8.	Aprovisionament general	352-358
3.9.	Les armes de les galeres	359

3.10.	Desarmament de les galeres	360-362
Conclusions		364-374
Bibliografia		375-390
Apèndix documental		392-498

Figura 1: cronograma	94
Taules	
Taula 1: Treballadors associats a la taula	306
Taula 2: Despeses dels preparatius de l'espai físic de la taula d'acordar de 1415	307
Taula 3: Músics al servei de la taula	308-309
Taula 4: Embelliment de la taula	313
Taula 5: Benedicció de les galeres grosses de la Diputació del General	315
Taula 6: Crida a la drassana	317
Taula 7: Crida guiatge	318
Taula 8: Crida per prendre paga	320
Taula 9: Tripulacions armada 1415	321
Taula 10: Comparativa de tripulacions de galeres	322
Taula 11: Comparativa salari mensual tripulació de galeres	310
Taula 12: Salari mensual de còmit	331
Taula 13: Despeses del còmit Antoni Batlle	332
Taula 14: Salari mensual de sotscòmit	333
Taula 15: Salari mensual de conseller	334
Taula 16: Salari mensual d'escrivà	335
Taula 17: Salari mensual d'alguatzir	336
Taula 18: Salari mensual de nauxer	338
Taula 19: Salari mensual d'alier	339
Taula 20: Salari mensual de proer	340
Taula 21: Salari mensual de cruïller	342
Taula 22: Salari mensual d'espalller	342
Taula 23: Salari mensual de remer simple	344
Taula 24: Salari mensual de l'artesanat	346
Taula 25: Salari mensual de barber-metge	349
Taula 26: Salari mensual de trompeta	349
Taula 27: Salari mensual de companyó	350
Taula 28: Bescuit de Mallorca portat a Barcelona	354
Taula 29: Forment per fer bescuit	356-357

INTRODUCCIÓ

Inicialment, la temàtica escollida per realitzar la meua recerca en el Doctorat de Cultures Medievals de la Universitat de Barcelona foren l'Interregne i el Compromís de Casp, resultants de la mort sense descendència del rei Martí I, l'any 1410. Es pretenia portar a terme la recerca des del punt de vista de les fonts municipals, i sota la direcció del doctor Prim Bertran i Roigé, que, molt dolorosament i de manera sobtada, ens deixà el desembre de 2014.

Arran d'aquest buit a la direcció de la tesi, s'intentà trobar una solució de continuïtat a la proposta de recerca i, després d'un període d'intensos mesos, en resultà un nou plantejament d'investigació, ara sota la direcció de la doctora Roser Salicrú i Lluch. La proposta de la doctora Salicrú va ser la d'analitzar i realitzar un estudi de cas sobre l'armada de Benet XIII per anar a Niça el 1415, a través del llibre de comptes de la taula d'acordar d'aquella flota realitzat per Bartomeu Vidal i conservat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Es tracta d'una font no del tot desconeguda però sense publicar, que no s'havia estudiat mai a fons i que romanía inèdita, motiu pel qual, a més a més del seu anàlisi, ens vam proposar editar.

Aquesta nova línia de recerca, que pretenia desenvolupar també un estudi comparatiu amb altres armades dels segles XIV i XV, s'ha desenvolupat en el marc del projecte de recerca liderat per la doctora Salicrú "Tripulacions, armaments, construcció naval i navegació a la Mediterrània medieval" (HAR-2013-48433-C2-1-P) i del Grup de Recerca Consolidat per la Generalitat de Catalunya CAIMMed ("La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani", 2014 SGR 1559 i 2017 SGR 109), amb seu a la Institució Milà i Fontanals de Recerca en Humanitats del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) a Barcelona.

Un cop començat l'estat de la qüestió i la contextualització d'aquesta flota de 1415, es va fer patent la necessitat d'ampliar els límits de la recerca a l'estudi d'altres esquadres papals amb participació de la Corona d'Aragó. Això és especialment evident si tenim en compte l'enorme quantitat de personatges i institucions públiques que s'involucraren per portar a bon port aquesta armada. La resposta es troba en què l'objectiu d'aquestes galeres era portar Benet XIII i Ferran d'Antequera a les Vistes amb l'emperador Segimon I per

resoldre la problemàtica del Cisma d'Occident, del qual el papa Luna, essent el candidat de l'obediència avinyonesa, n'era un dels actors principals.

Així doncs, més enllà de l'estudi de cas de la flota de 1415, el nucli central d'aquesta tesi doctoral és l'estudi de la participació de la Corona d'Aragó en les armades pontifícies durant el Cisma d'Occident i, en especial, de les galeres catalanes. L'eix cronològic de les flotes analitzades s'estén des del 1370, poc abans de que s'originés el Cisma, fins a les acaballes d'aquest, amb l'esquadra de 1415. Per tot això, ha calgut fer, també, una anàlisi aprofundida del Cisma i del seu context i desenvolupament.

OBJECTIUS

La motivació per portar a terme un estudi d'aquestes característiques rau en la importància del món naval per a la Corona d'Aragó baixmedieval i, en particular, pel Principat de Catalunya i per la ciutat de Barcelona, essent aquesta una de les potències marítimes més importants del Mediterrani a l'època. Tant és així, que a l'activitat naval s'hi dedicava gran part del sector mercantil, els barris de la ribera de la mar i una quantitat destacada de la població del municipi. D'aquesta manera, proliferaven les empreses navals, tant de caire particular com institucional. Cas excepcional a la Mediterrània medieval per la riquesa de les fonts conservades, que donen una possibilitat única i excepcional d'estudi, ens n'han pervingut nombrosos registres de comptes, finançament, construcció naval, enrolament i modificacions de tripulacions, inventaris sobre les despeses del material utilitzat a cada embarcació, així com ordinacions per regular l'ús de les embarcacions i els drets i deures de tripulacions i patrons¹.

Tal i com apunta Casas Homs, la comptabilitat de les empreses marítimes era precisa i rigorosa, i generava abundants testimonis que en el cas barceloní s'han conservat, com quaderns d'anotacions, llibres de comptes i fascicles que fan referència a diversos conceptes com la reparació dels vaixells².

D'altra banda, el potencial de les fonts conservades a Barcelona ha atret l'atenció de diversos autors a l'hora de fer estudis i edicions sobre armament o reparació d'algunes galeres en particular³. És el cas del treball de Mercè Costa sobre la reparació d'una nau al port de Palamós l'any 1434⁴ o l'estudi de Maria Rita Lo Forte amb el seu anàlisi de l'armament de les galeres Sant Ambrós i Santa Coloma a la fi del segle XIV⁵. En aquesta línia també s'emmarquen els treballs sobre la flota d'Alfons el Magnànim cap a Djerba

---

¹ Ja a mitja segle XVIII, Campany inicià l'estudi curós sobre la marina catalana a través de les seves nombroses obres historiogràfiques, encara rellevants. Vegeu, per exemple, *Ordenanzas de las armadas navales*; *El libro del Consulado de Mar* o *Memorias históricas sobre la marina*. La tasca iniciada per Campany ha continuat al llarg del temps i són in comptables els treballs que s'han publicat des de llavors, molts d'ells específics sobre un municipi o d'una tipologia d'embarcació. Vegeu, per exemple, entre molts d'altres, GARCIA, *Estudios sobre los orígenes del derecho marítimo*; MONTAGUT, *El dret comú de la mar Mediterrània*; DURAN, *Ordinacions de seguretats de navilis e altres fustes*; o FONT, *La universitat de Prohombres de Ribera*.

² CASAS, *Reparació d'una galera l'any 1390*, p. 167.

³ Vegeu, especialment, la recent publicació editada per Salicrú, *Tripulacions i vaixells a la Mediterrània*.

⁴ COSTA, *Reparació d'una nau en el port de Palamós*, pp. 87-100.

⁵ LO FORTE, *Dalla plaia di Barcellona all'Acropoli di Atene*.

portats a terme per Anna Unali⁶, per una banda Roser Salicrú⁷; per una altra; a més a més, aquesta flota ha estat recentment estudiada, en el marc del mateix projecte i grup de recerca que la meua, per la tesi doctoral de Pol Junyent Molins, titulada *Política naval, estructura i logística de la marina de guerra de la Corona d'Aragó. Les armades d'Alfons el Magnànim contra el regne de Tunis (1430-1435)*; o la publicació de Josefina Mutgé sobre l'acordament de les naus que transportaren una ambaixada catalana a Tunis l'any 1345⁸. Justament en aquest últim tema, les galeres en les ambaixades, és en el que s'enquadra aquesta tesi. I és que no podem oblidar el fet que cada armament, enrolament de tripulació o construcció i reparació de cada nau és un cas particular, amb el seu context, especificitat i característiques pròpies⁹, i que aporten un ventall de detalls que van més enllà del propi vaixell.

En el cas d'aquesta tesi però, s'emmarca en un tipus molt concret d'ambaixada, és a dir, les que es posaven al servei d'una autoritat forana; i d'una cronologia molt específica, el Cisma d'Occident.

Com és ben sabut, el procés del Cisma d'Occident va condicionar la política europea del moment, provocant moviments estratègics a favor i en contra dels diversos pontífexs que es van anar succeint. En el cas de la Corona d'Aragó, la diplomàcia aplicada va anar fluctuant segons els interessos de la monarquia. Tanmateix, les relacions entre el papat i la Corona s'estenien molt més enllà de la figura del rei, forjant aliances i lleialtats entre l'estament eclesiàstic dels diversos regnes però també a les ciutats i entre la noblesa¹⁰.

La vinculació al papat, i sobretot al de Benet XIII, comportà el manteniment de relacions que beneficiaven d'interès mutu. Així, per exemple, el papa va proporcionar importants carreres a destacades famílies barcelonines, així com també va promocionar gran part de l'Església catalana del moment, sobretot a la seu catedralícia de la ciutat comtal, on trobà, a canvi, un suport absolut, fins i tot un cop retirada l'obediència al papa per part de Ferran d'Antequera.

---

⁶ UNALI, *Aspetti dell'organizzazione di un'armata navale aragonese*.

⁷ SALICRÚ, *Lo viatge lo qual fa, Déus volent, en lo regne*.

⁸ MUTGÉ, *L'ambaixada a Tunis de Guillem de Clariana*.

⁹ SALICRÚ, *Sobre las fuentes y bibliografía para el estudio de los enrolamientos*.

¹⁰ Vegeu, sobretot, els dos volums editats per Jaume de Puig, *Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya*.

Aquest suport es va veure traduït, a més, tant per part dels monarques com dels diversos sectors públics, en l'organització de diverses armades, amb una significativa participació catalana, fins al punt que gran part d'aquestes flotes van tenir el seu epicentre a la ciutat comtal.

ESTRUCTURA DE LA TESI

Centrada en l'anàlisi del paper que jugà la Corona d'Aragó, i en particular, el Principat i la ciutat de Barcelona en els moviments diplomàtics durant el Cisma d'Occident a partir de la participació catalana en l'organització d'armades destinades a transportar els pontífexs, aquesta tesi s'ha estructurat en tres grans blocs i un apèndix documental.

El primer s'orienta a contextualitzar el Cisma d'Occident i la participació de la Corona d'Aragó i, en particular, del Principat de Catalunya i de la ciutat de Barcelona, a les armades papals durant el període de divisió de l'Església.

Aquest primer bloc introductorï se subdivideix en dos grans apartats.

Per un costat, un estudi polític-diplomàtic i eclesiàstic on es desentrellen els aspectes bàsics necessaris per entendre el context d'aquestes flotes, com són l'origen i el desenvolupament del Cisma d'Occident; les relacions entre la monarquia catalanoaragonesa i el papat; la decisió d'acceptar l'obediència avinyonesa pels successors de Pere el Cerimoniós; i l'enorme xarxa clientelar que els pontífexs d'Avinyó i, sobretot, Benet XIII, va desplegar pels regnes de la Corona. Nobles, ciutats, capítols catedralicis i personatges públics de rang molt variat, entre d'altres, formaren part d'aquesta xarxa, sense la participació de la qual, les esquadres papals simplement no s'haguessin pogut portar a terme.

Per un altre, es desenvolupa una contextualització dels aspectes navals i tècnics per a la constitució d'una flota, és a dir, un apartat marítim-naval, que para especial atenció a la part més propagandística de la utilització de les galeres, ja que hem de tenir en compte que aquestes embarcacions s'estaven posant al servei d'una autoritat externa a la Corona, a canvi de favors desitjats o deguts. Per aquesta raó, les galeres, símbol de guerra en si mateixes, amb les banderes i els senyals dels poders als qui pertanyien, es convertien, en casos com les armades papals, en moneda de canvi i també en rèdit propagandístic.

El segon bloc se centra en l'estudi de la participació de la Corona d'Aragó i, sobretot, de les galeres catalanes, a les esquadres pontificies de l'inici del Cisma d'Occident i analitza les armades de 1370 i 1376-1377. Aquestes armades ens posen en antecedents sobre les relacions de la monarquia catalanoaragonesa i el papat just abans de que s'originés el Cisma i fins a la flota de 1404-1407, que intentà una trobada entre els sant pares

d'ambdues obediències, passant per l'esquadra de rescat que, el 1398, s'envià per auxiliar a Benet XIII durant el setge d'Avinyó.

El tercer bloc realitza un estudi de cas de l'armada que tenia per objectiu portar al papa Luna a Niça l'estiu-tardor de 1415 per entrevistar-se amb l'emperador Segimon I, acompanyat per Ferran d'Antequera. Aquest apartat també es divideix en dues seccions principals: per una banda, l'organització de les Vistes, que finalment acabaren efectuant-se a Perpinyà i no a Niça, i, per una altra, la preparació de l'armada per anar-hi.

Per últim, el darrer bloc de la tesi hi consta un apèndix amb la transcripció del comptes de Bartomeu Vidal de la taula d'acordar de l'armada de 1415.

FONTS, METODOLOGIA I PROBLEMÀTIQUES SORGIDES

Per un estudi de les característiques del que aquí duem a terme, a les fonts documentals bàsiques per la reconstrucció d'una armada medieval, com són els llibres de comptes de les taules d'acordar¹¹, els inventaris¹² o els cartularis de viatges a bord d'una embarcació¹³, se'ls han de sumar les cartes reials -i les respostes i resolucions de les institucions i persones interpel·lades en aquestes-, on s'impartien les ordres, es negociaven els preparatius i es resolien dubtes i queixes sobre aquests¹⁴.

Per una banda, els llibres detalladament específics sobre la contractació de les tripulacions i els inventaris amb els objectes, materials i elements constructius necessaris per la preparació, aparellament i armament de les galeres, ens permeten reconstruir com es van desenvolupar les flotes baixmedievales.

Per una altra, a la correspondència reial hi descobrim el perquè s'establien aquestes esquadres, què les motivava, quins personatges en foren protagonistes i quines institucions i figures públiques s'hi involucraren.

De vegades, trobem que ens manca una part d'aquests documents, per la qual cosa, quan és factible la unió entre totes dues menes de fonts això ens possibilita reconstruir aquest tipus de testimoni d'una activitat medieval naval que, d'altra manera, quedaria silenciada.

---

¹¹ En els llibres d'acordament no només hi consten les tripulacions acordades, sinó que, tal i com assenyala Salicrú, “tot i que constitueixen una tipologia específica, els llibres d'acordament es conserven sovint conjuntament amb la comptabilitat relativa a les activitats de construcció o de reparació naval associades amb l'armament de flotes, estols o embarcacions concretes, i amb el seu proveïment abans de fer-se a la mar” (SALICRÚ, *Els llibres d'acordament*, p. 300).

¹² No només estrictament marítims: Gil Vicent, per exemple, reconstrueix la força naval de Benet XIII a través de l'inventari de la cort papal de Peníscola del 1429. Vegeu GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*.

¹³ Com el que ha estudiat Díaz Borrás sobre la galera que la ciutat de València prestà a Ferran I per anar a Niça el 1415. Vegeu DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*.

¹⁴ Com les agres queixes que l'alguzmir reial i capità de l'armada de 1415, Joan Eimeric, adreçà a Ferran I perquè els procuradors de Benet XIII només estaven proporcionant tendes i tendals per la galera del sant pare, per la qual cosa les havia de pagar ell (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 155-156, doc. 105).

Així doncs, per una banda, s'ha realitzat una recerca exhaustiva de tota la participació catalana en esquadres papals durant el Cisma d'Occident, revisant i ampliant la documentació que altres autors previs han anat aportant al llarg del temps¹⁵. Això és possible gràcies al fet que l'armament d'una flota sempre deixava rastres a la documentació institucional, ja que la seva posada en marxa suposava una important mobilització general així com una generosa despesa tant per part de les entitats públiques, com del rei i, fins i tot, de la Cambra Apostòlica. Un desplegament de recursos materials i econòmics d'aquesta envergadura és molt significatiu, i ens ajuda a albirar els posicionaments, lleialtats i suports que reberen els diversos papes durant aquest període.

I, per una altra banda, s'ha realitzat l'edició i l'estudi del llibre de comptes sobre la flota encarregada de portar al rei Ferran i Benet XIII a Niça (finalment, Perpinyà) el 1415, realitzant, de manera paral·lela, una recerca de fonts anàlogues a aquesta campanya marítima, per aconseguir contextualitzar-la.

La documentació utilitzada per a l'armada de 1415 és la següent:

El manuscrit de comptes de la flota (ACA, Generalitat, sèrie G, 131, 1), i la documentació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó editada per Alberto Torra, sobre la reunió entre el papa Benet XIII, l'emperador Segimon i Ferran d'Antequera a Perpinyà el 1415¹⁶ i l'epistolari de Ferran I publicat per López¹⁷.

Pel que fa a la participació del Consell de Cent en l'armada de 1415 (AHCB, Llibre del Consell, vol. 29, f. 11v i f. 15r) i l'estimació i descripció de la galera prestada, tal i com es pot consultar al *Notularum* (AHCB, 1B. XIV-1, f. 120r - 124v). Tanmateix, ha quedat palès que l'estol no pertanyia en la seva totalitat ni a la ciutat ni a la Diputació del General de Catalunya, tot i la seva participació ben activa. Al capdavant dels preparatius

---

¹⁵ Principalment, GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*; KIRSCH, *Die Rücckkehr der Papste Urban V und Gregor XI*; MIROT, *La Politique pontificale et le retour du saint-siège à Rome*; AIT, *Due equipaggi pontifici*; BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, pp.315-336; FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, pp. 38-78; VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*; VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma de Gregori*; RIUS, *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*; sorprèn, no obstant, que Capmany no en parli de cap d'aquestes armades a les seves *Memorias históricas sobre la marina catalana*, i que Bofarull només esmenti de passada l'armada de 1415 (*Antigua marina catalana*, p. 27).

¹⁶ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*.

¹⁷ LÓPEZ, *Epistolari de Ferran I*.

s'encarregà el prou conegut en aquesta mena d'afers, Bartomeu Vidal¹⁸. Aquest disposà del suport, més o menys reeixit, tant del Batlle General de Catalunya, Dalmau de Biert, que en una carta al rei confirmà la seva intervenció en l'organització de l'armada (ACA, C, CR, Alfons el Magnànim, sèrie general, núm. 0031); com del vicealmirall de Catalunya, Jaume de Vallseca, que en una altra carta al rei evidencià que estaven tenint certes dificultats en la posada en marxa de l'armada. (ACA, C, CR, Alfons el Magnànim, sense data, 312). També s'han tingut en compte els dietaris institucionals del Consell de Cent de Barcelona¹⁹ i el de la Diputació del General²⁰, on s'han trobat petites referències que ens proporcionen pistes sobre activitats dutes a terme durant els preparatius de les armades i que no consten en altres fonts, o alguns personatges secundaris involucrats en el procés. I s'han incorporat a l'estudi, les butlles de Benet XIII que fan referència al finançament de l'armada i que estan recollides els quatre volums per Cuella²¹, així com també s'ha tingut en compte la *Crònica* incompleta del rei Ferran I editada per Vela²².

Aquesta documentació s'ha contrastat i completat amb una contextualització bibliogràfica acurada, reforçant altres aspectes com el resseguiment dels moviments que portaren a terme durant el 1415 els dos protagonistes centrals de la investigació: Benet XIII i el rei Ferran I²³. A més a més, s'ha dut a terme un desenvolupament dels antecedents del Cisma d'Occident, factor indispensable per entendre les motivacions i moviments polítics que s'ha realitzat durant aquest període.

A part de les evidents dificultats de redactar una tesi en temps de pandèmia, ja iniciat el procés de contrastar els documents per a l'estudi de la participació catalana a les armades pontificies en època del Cisma d'Occident, i en particular, analitzant les obres precedents que s'han dedicat a aquesta temàtica, han sorgit una sèrie de problemàtiques que s'han hagut d'esmenar consultant directament les fonts que aporten, com ha succeït amb l'estudi

---

¹⁸ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 280.

¹⁹ *Manual de Novells Ardit*, vol. I.

²⁰ SANS, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*.

²¹ CUELLA, *Bulario Aragonés de Benedicto XIII (I-III)*.

²² VELA, *Crònica incompleta del reinado de Fernando*.

²³ Sobretot, SERVER, *La visita del papa Benet XIII a València*; GONZÁLEZ, *Itinerario de don Fernando*; DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*; i les actes del Congrés sobre l'entrevista entre l'emperador alemany, Benet XIII i Ferran I que havia de ser a Niça, i que com hem dit, es traslladà a Perpinyà. Vegeu CATAFAU – JASPERT – WETZSTEIN, *Perpignan 1415. Un sommet européen*.

de Vives Gatell sobre l'armada de 1370²⁴. D'altra banda, si bé en un examen preliminar tant de la introducció als reculls documentals com als propis registres de les diverses esquadres semblava factible desenvolupar una anàlisi de l'evolució en l'organització d'aquest tipus d'armada durant el període elegit, un cop treballats els materials, això no ha estat possible.

L'estudi de Vives Gatell sobre l'armada de 1370 presenta errors i omissions que han dificultat la tasca de recerca, com la manca del número de foli o, de vegades, de la pròpia referència documental, raó per la qual ha estat necessari revisar la font sencera. Si bé Vives Gatell coneix tota la documentació relacionada, aportant la signatura de cada font, només transcriu un document a l'annex: el manifest amb les prerrogatives pel servei de les galeres que els representants de la Corona havien de lliurar al papa. La resta de la documentació la va treballar parcialment i no sempre la va citar de manera apropiada. En conseqüència, s'ha procedit a revisar per complet els registres següents:

- La font aportada per Vives que no presenta problemes: ACA, C, reg. 240, ff. 101r-104v.
- Els 2 documents del registre ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, (1 i 3), referents a l'armada estudiada: 1- Inventari d'entrega d'efectes navals per Berenguer Simó; 3- Comptes de Tomàs Sacosta, clavari de les 10 galeres enviades al papa per portar-lo de Roma a Avinyó, de les quals fou capità Olf de Pròxida.
- El registre dels comptes de l'armament de 10 galeres a Barcelona i altres indrets, d'Huguet Cardona, escrivà de la tresoreria comissionat a tal efecte: ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305.
- El registre heterogeni de cartes reials del període comprès entre 1363 i 1379: ACA, C, reg. 1404.
- El registre heterogeni de cartes reials d'entre 1369 i 1370: ACA, C, reg. 1227.
- El registre heterogeni de cartes reials d'entre 1370 i 1371: ACA, C, reg. 1230.

Malauradament, a la documentació sobre els llistats dels acords, els efectes navals i l'aprovisionament de les galeres hi manquen la majoria de folis, impossibilitant la reconstrucció d'aquesta part de l'armada de 1370.

---

²⁴ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*.

Pel que fa a l'armada de 1376, a la documentació aportada pel mateix Vives²⁵, ACA, C, reg. 1092, 1093, 1094, 1240, 1251, 1258 i 1743, que no presenten problemes, s'hi ha afegit la recerca del ja esmentat registre de Cancelleria 1404. Podem recrear els preparatius de l'armada a través de les ordres i cartes creuades entre el Cerimoniós, el primogènit Joan i les autoritats que hi participaren, tanmateix, no s'ha conservat la documentació referent a l'acordament de les tripulacions, ni del aprovisionament de les galeres.

Sobre l'armada de 1398, a causa de la pròpia natura de la seva constitució, ja que es tractava d'una flota per anar a rescatar Benet XIII durant el setge d'Avinyó, i de la urgència amb la qual havia de ser preparada, ens ha arribat molt poca documentació i, a més a més, molt parcial (sobretot sobre els pagaments pels serveis prestats per part del col·lector de la Cambra Apostòlica, documents recollits per Rius Serra²⁶). Es decidí que les embarcacions que constituïrien l'esquadra per anar a buscar el pontífex serien, en part, les de l'Armada Santa -formada a partir de galeres del regne de València i del de Mallorca²⁷-, que s'estaven preparant per un nou assalt a la costa nord-africana, i sembla que se'ls uniren alguns vaixells armats de manera particular però amb permís reial. No és possible saber quines embarcacions hi participaren, ni quina fou l'aportació de cada ciutat. D'altra banda, també hi influí que Martí I encara no hagués sufocat la rebel·lió del comte de Foix, per la qual cosa, tot i que Barcelona hi volgué participar, els seus recursos van anar destinats a la campanya bèl·lica al vescomtat de Castellbò. Als estudis sobre aquesta armada s'hi han afegit la revisió dels dos volums de la publicació de Girona i Llagostera sobre l'itinerari de Martí l'Humà²⁸, i els volums de Cuella ja esmentats.

Sobre els dos intents de Benet XIII per reunir-se amb el seu homòleg a terres italianes entre 1404 i 1407 encara ens consta menys informació. Sabem, no obstant, que el rei prestà almenys una de les seves galeres, així com que la Diputació del General de Catalunya sembla que també hi contribuí, i que el Consell de Barcelona també s'hi sumà, si bé va prometre dues galeres armades a la primera campanya i no va ser fins a la segona

---

²⁵ VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma de Gregori*.

²⁶ RIUS, *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*.

²⁷ S'ha inclòs, per tant, la bibliografia que parla sobre l'Armada Santa. Principalment, IVARS, *Dos creuades valenciano-mallorquines*; SASTRE, *Dos expediciones valenciano-mallorquinas*; SASTRE, *Aportación mallorquina a la Armada Santa*.

²⁸ GIRONA, *Itinerari del rei Martí*.

que les posà al servei pontifici. A l'estudi d'aquesta flota, també s'hi han afegit la revisió dels quatre volums de butlles papals de Cuella Esteban, i dels dos volums de Girona i Llagostera, que aporten dades que, fins ara, havien passat despercebudes pels estudiosos d'aquesta armada.

Així doncs, com s'ha comentat, a partir de la documentació i anàlisi de les flotes al servei de la santa seu prèvies a la de 1415 es pretenia, en el projecte inicial de tesi, realitzar un estudi i una comparativa sobre aquest tipus d'armada pel que fa a les seves tripulacions, armament, equipament i provisions, propòsit que no ha estat possible portar a terme. Això es degut al fet que, si bé ens ha arribat prou informació sobre l'organització de les esquadres pontifícies a través de les cartes reials, pel que fa a les fonts sobre els preparatius materials, com són les llistes d'abastiment de les embarcacions i dels acordaments, pràcticament no se n'ha conservat cap o és impossible relacionar-les amb aquestes armades en concret. Tanmateix, sí que podem reconstruir, fins allà on és possible, l'organització de les flotes de la Corona d'Aragó al servei del papat des de la documentació de la monarquia i albirar les motivacions que hi havia darrere del préstec de les galeres, sovint a l'espera de favors polítics i econòmics.

ABREVIATURES UTILITZADES

ACA = Arxiu de la Corona d'Aragó

AHCB = Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona

C = Cancelleria

CR = Cartes Reials

RP = Reial Patrimoni

MR = Mestre Racional

G = Generalitat

reg. = registre

f. ff. = foli, folis

r = recto

v = verso

ll = lliura

s = sou

d = diner

1. CONTEXT

1.1. Context políticodiplomàtic i eclesiàstic

1.1.1. Antecedents

Un dels episodis històrics que tingué especial rellevància a causa de la seva envergadura en l'espai i el temps durant el període de la Baixa Edat Mitjana, fou el Cisma d'Occident. La situació d'instabilitat que va patir l'Església va provocar diversos moviments en la política europea del moment, condicionats pel posicionament a favor o en contra dels diversos papes que es van anar succeint. Si bé el conflicte va tenir repercussions a nivell internacional, alguns territoris van viure els esdeveniments de manera particular, com és el cas de la Corona d'Aragó. En aquests territoris, la diplomàcia aplicada va anar variant segons els interessos de la monarquia, destacant, per una banda, l'estratègia equidistant emprada per Pere el Cerimoniós per afavorir els seus interessos expansionistes, i per l'altra, la vinculació oficial dels seus hereus²⁹, i posteriorment, de Ferran d'Antequera³⁰, a la causa avinyonesa.

Tanmateix, les relacions i lleialtats d'algunes ciutats de la Corona, així com d'importants personatges públics i de gran part dels sectors eclesiàstics, no sempre van coincidir amb la posició oficial del rei a favor o en contra d'una o altra candidatura papal. Això es fa expressament patent quan parlem de la fidelitat a la figura de Benet XIII. El pontífex aragonès va aconseguir construir al seu voltant una formidable xarxa clientelar a través del patronatge de famílies del patriciat municipal, com en el cas dels Gualbes a la ciutat de Barcelona³¹, o la reorganització i promoció d'alguns sectors eclesiàstics, sobretot a la seu catedralícia a la capital del Principat, rebent, al seu torn, suport i empara, fins i tot quan el Trastàmara retirà l'obediència al sant pare³².

Tot i que l'objectiu central d'aquest estudi no és l'anàlisi del desenvolupament del Cisma d'Occident ni les raons pel qual va succeir i, per tant, no s'exploraran en profunditat ni les fonts ni la bibliografia sobre aquesta temàtica en concret, sí que convé atendre als seus aspectes bàsics per poder comprendre la dimensió d'aquest esdeveniment històric i el

²⁹ BELENGUER, *Vida i regnat de Pere*, p. 242.

³⁰ Vinculat fortament a Benet XIII, el seu suport i lleialtat van passar per diverses fases, fins a l'abandonament de la seva posició i la ratificació del tractat de Narbona, on es deposà al papa aragonès, el gener de 1416 (DURAN, *Les represàlies de Benet*, p. 95).

³¹ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 320.

³² BADA, *L'Església catalana entre Constança i Benet XIII*, p. 311.

perquè dels moviments estratègics per part del poder secular. Així, per tant, hem d'esbossar, tot i que amb grans pinzellades, el seu origen.

Si busquéssim una definició, hauríem, primerament, d'explicar el significat de la paraula cisma, que podríem descriure com una divisió, discòrdia o desavinença entre els individus d'una mateixa comunitat. A continuació, es fonamental situar-lo en un marc cronològic: el Cisma d'Occident, per tant, es refereix a l'etapa de ruptura compresa entre 1378 i 1417, en part a conseqüència del desgast causat pels continus conflictes amb el poder seglar - primer amb el Sacre Imperi Romà i posteriorment amb la França de Felip el Bell- i la impossibilitat per a efectuar una reforma integral de l'Església, tot i els reiterats intents, tal i com veurem. Per concloure la descripció, ens hem de fixar en què va ocórrer: durant el Cisma, els pontífexs rivals, un instaurat a Avinyó i l'altre a Roma, es consideraven cadascú el papa legítim; a partir del Concili de Pisa (1409) es van arribar a proclamar tres candidatures pontifícies. Finalment, el Cisma es va resoldre amb el Concili de Constança (1417), que va establir de nou un únic papa a Roma reconegut per tota la Cristiandat.

El procés del Cisma d'Occident va coincidir amb una etapa caracteritzada per transformacions en l'aspecte econòmic, social i polític, i per les crisis demogràfiques periòdiques i els conflictes bèl·lics. En conjunt, generant una preocupació generalitzada, que al seu torn, afectava l'imaginari col·lectiu de cadascun dels regnes europeus. Ens situem en una Europa confessional, on l'Església era l'element legitimador més potent de l'estructura estamental, fet que, contraposat a les crisis de subsistència, provocava, fins a cert punt, crisis de fe recurrents³³. La població va anar mutant la seva percepció d'una visió serena de la mort cap a una conceptualització més dramàtica a causa de les circumstàncies que veien al seu voltant: gran mortalitat, desaparició de pobles sencers i l'evidència cada cop més factible que es reproduïen les situacions de guerra, fam i pestes³⁴.

Per l'altra, emperò, també fou un període marcat per la consolidació d'una nova cultura basada en el desenvolupament de les universitats, i amb elles la reafirmació del dret romà comú, l'auge i enfortiment cada vegada més ferm dels municipis i de les seves institucions

---

³³ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, pp. 25-26.

³⁴ TENENTI, *Il senso della morte e l'amore*, p. 67.

i, sobretot, pel que fa als regnes hispànics³⁵, l'èxit de les conquestes i expansions territorials amb mires al Mediterrani, obrint un gran ventall de possibilitats comercials i, en conseqüència, el desenvolupament naval com a eina de transformació sociopolítica³⁶.

Tot plegat confirma el sorgiment d'un canvi en l'espiritualitat i el qüestionament de la pròpia consciència³⁷, relegant a un segon pla gran part de la religiositat tradicional, reivindicant un paper més actiu del món civil, alhora que es reclamava un retorn a la puresa i pauperitat primigènia del cristianisme, amb corrents monàstics com el dels franciscans com a màxima expressió d'aquesta cerca³⁸.

Aquest procés respon, per tant, a l'evidència dels greus símptomes de desestabilització que patia l'Església a causa de la corrupció interna, acumuladora de riquesa i poder terrenal, allunyada, d'aquesta manera, de la vida apostòlica, evangèlica i pobre. Aquest fet xocarà de ple contra els nous plantejaments espirituals, instaurant la crítica sistemàtica i la necessitat de retorn als preceptes cristians originals a través d'una actuació integral que transformés l'Església completament³⁹.

Tot i la potent articulació jurídica que es va anar constituint durant els segles XII⁴⁰ i XIII⁴¹ per esmenar la crisi a nivell eclesiàstic global i regular els diversos estaments de la pròpia Església, inclosa l'alta jerarquia, a la pràctica el que s'aprovava als concilis no s'aplicà de manera efectiva.

Cal tenir en compte que durant el segle XII, diversos pontífexs van mantenir una oberta bel·ligerància contra l'autoritat secular, representada pel Sacre Imperi Romà⁴², que durant

³⁵ BERTRAN, *Bonifacio VIII y los reinos hispánicos*, p. 293.

³⁶ RIERA, *Barcelona, 985-1317*, pp. 131-232.

³⁷ TENENTI, *Il senso della morte e l'amore*, p. 67.

³⁸ FERNÁNDEZ, *La religiosidad medieval en España*, p. 428.

³⁹ *Ibidem*, p. 429. Vegeu, també, BURR, *The Spiritual Franciscans: from protest to persecution*; BOSSUT, *Francesc d'Assís i els franciscans en la Catalunya*.

⁴⁰ Sobre el Decret de Gracià vegeu VIEJO, *La composición del Decreto Graciano*. Sobre els Concilis de Letran: ÁLVAREZ, *El IV Concilio de Letrán en perspectiva histórico-teológica*.

⁴¹ Sobre el dret canònic vegeu LOMBARDÍA, *Lecciones de Derecho Canónico*.

⁴² La Lluita de les Investidures, que confrontà el poder civil i l'Església sobre la qüestió de nomenar els diversos càrrecs eclesiàstics de cada territori, l'episodi més important, amb la destitució del papa Gregori VII per part de l'emperador el 1075. L'enfrontament finalitzà amb el Concordat de Worms l'any 1122, ja en temps de Calixt II, en el qual l'autoritat seglar reconeixia el lideratge papal (DE MESQUITA, *popes, kings, and endogenous institutions*).

el segle XIII tingué un fort ressò a la península itàlica⁴³. La disputa es va centrar en la legitimitat per a governar sobre el món terrenal, on el papat defensà la seva supremacia atorgada per Déu. El resultat va ser la victòria momentània dels papes i el principi de la teocràcia, convertint-se, en el sobirà màxim del món cristià, i per extensió l'Església adquirí, en teoria, el poder terrenal⁴⁴.

A la pràctica, no obstant, aquest reconeixement no fou sempre respectat. Dos anys després de la mort del pontífex Nicolau IV, l'any 1294, quan el conclave de cardenals aconseguí acordar l'elecció d'un nou sant pare, oferint la fèrula papal a l'ermità Pierre Morrone (Celestí V). Aquest, traslladà la seu pontifícia a Nàpols amb el suport dels Anjou, regnants a la ciutat. Paral·lelament, proposà desenvolupar i aplicar la idea de *Reformatio* exercint el seu poder com a cap de l'Església, és a dir, el retorn d'aquests orígens històrics eclesiàstics⁴⁵. Si bé la temptativa no va gaudir de l'èxit esperat, principalment a causa de l'incapacitat governativa del propi Celestí V – fins al punt de fer-lo renunciar pocs mesos després-, és a partir d'aquest moment on la necessitat de renovació de l'Església captà, de nou, l'atenció del poder seglar⁴⁶, que tornà a intervenir en els afers eclesiàstics procurant fer prevaldre els seus propis interessos.

El successor de Celestí V, el papa Bonifaci VIII, restituí Roma com a seu papal, renovant als membres de la cúria, i afavorint els de la seva pròpia família, els Gaetani. A més va aplicar una agressiva política contra els altres clans rivals, guanyant-se l'enemistat dels Orsini, i sobretot, dels Colonna -família que tingué un paper decisiu en els esdeveniments històrics posteriors-, amb qui mantingué un conflicte obert fins que el pontífex aconseguí que tota la família hagués d'exiliar-se a França⁴⁷.

D'altra banda, Bonifaci VIII va dur a terme una intensa activitat diplomàtica, sobretot amb els regnes de la península Ibèrica i, en especial, amb Jaume II d'Aragó, a qui investí,

---

⁴³ Confrontant, principalment, la facció güelfa, a favor de la Santa Seu, contra els gibel·lins, que donaven suport a l'emperador i la seva supremacia. Els güelfs van derrotar definitivament els gibel·lins el 1289 a Campaldino i Caprona, reafirmant, novament, la preeminència pontifícia, tot i que romangueren algunes faccions d'ambdós bàndols a algunes ciutats italianes durant les dècades posteriors.

⁴⁴ ULLMANN, *The papacy and political ideas in the middle ages*, p. 55.

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ RENOARD, *La papauté a Avignon*, p. 7.

⁴⁷ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 29.

tal i com veurem més endavant, “Senyaler, Almirall i Capità General de l'Església catòlica romana”⁴⁸.

No obstant, les relacions amb la Corona d'Aragó van tenir un mal començament: aprofitant les anomenades Vespres Sicilianes durant el març de 1282, on gràcies a una revolta popular s'expulsà als Anjou del govern de l'illa -sota vassallatge al papat-, Pere el Gran la conquerí, iniciant, d'aquesta manera, la guerra de Sicília contra els angevins i, en conseqüència, la proclamació d'una croada contra la Corona d'Aragó per part del papa Martí IV, que va durar del 1283 al 1285⁴⁹. En aquest segon escenari bèl·lic, el papa havia desposseït, nominalment, el rei Pere dels reus regnes, entregant-los a Felip III de França⁵⁰. El monarca francès, amb el suport de Gènova i de Jaume II de Mallorca, aprofità per dirigir-se cap a Barcelona per fer-se amb el control del territori, atac que el rei Pere va aconseguir repel·lir -a excepció de l'ocupació de la Vall d'Aran per part dels francesos-, tot i les reticències dels ordes militars⁵¹.

En conseqüència, Pere el Gran, poc abans del seu decés, l'any 1285, ja havia restablert el seu poder als territoris de la Corona. Alhora, havia designat a l'infant Jaume com a governant de l'illa de Sicília i envià al seu primogènit, Alfons II, a assaltar Mallorca amb el pretext que Jaume II de Mallorca havia faltat al seu jurament de vassallatge per haver donat suport al rei de França. Ja com a sobirà de la Corona d'Aragó, Alfons el Franc (1285-1291), havia estabilitzat la situació i Mallorca tornava a ser enfeudada a la Corona catalanoaragonesa el gener de 1286⁵².

⁴⁸ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, p. 80.

⁴⁹ RUNCIMAN, *The Sicilian Vespers*.

⁵⁰ Tal i com assenyala Cawsey, que el pontífex donés suport als angevins va provocar “la situació insòlita per a un rei d'Aragó, en ser l'objecte d'una croada en lloc de ser-ne la força impulsora” (CAWSEY, *Reialesa i propaganda: eloqüència reial*, p. 28).

⁵¹ Aquests es trobaven en la delicada tessitura d'haver d'escollir entre l'obediència a causa de al pontífex i per tant, acatar la croada, o bé donar suport al seu rei. El conjunt de l'Orde amb el castellà d'Amposta al capdavant, defensaren la capital, tot i que alguns membres de manera individual es decantaren pel bàndol francès. Les ordes militars de la Corona tingueren un paper primordial a les armades pontificies posteriors en col·laboració amb la Corona (BERNARDINI, *Els Ordes eqüestres militars*, p. 30).

⁵² TUDELA, *El regnat dels últims anys de Jaume II de Mallorca*, pp. 319-320; Mallorca fou reincorporada a la Corona d'Aragó el 1343 per Pere el Cerimoniós, i, definitivament, el 1349 un cop derrotat Jaume III de Mallorca a la batalla de Lluçmajor. Això no obstant, el domini legítim insular fou disputat durant tot el segle, primer per Jaume IV de Mallorca (1349-1375) i després per Lluís I, duc d'Anjou, a través de la compra dels drets sobre l'illa a Elisabet de Mallorca (1375-1404), germana de Jaume IV.

Quan Bonifaci VIII fou investit com a sant pare l'any 1294, Jaume II el Just ja portava tres anys al tron catalanoaragonès, i havia deixat de governador de Sicília el seu germà Frederic II. La guerra pel control de l'illa, emperò, no havia acabat. Els Anjou, amb el suport de França i algunes ciutat-estat italianes, mantenien la seva oposició sobre el govern de la Corona a Sicília⁵³.

Tanmateix, si bé el bàndol rival no va tenir en cap moment la potència imprescindible per guanyar l'enfrontament -principalment a causa del posicionament neutral de Gènova que no cedí la flota necessària a la causa angevina-, tampoc Jaume el Just estava en posició de vèncer. El desgast econòmic de la contesa que requeia en els súbdits de la Corona cada cop menys disposats a participar-hi, així com també les grans pressions diplomàtiques, propiciaren un apropament entre les parts. Bonifaci es proclamà mediador entre ambdues faccions, amb la idea de retornar l'illa als angevins a canvi d'una sèrie de compensacions per al Just⁵⁴. En aquest acord, Jaume II el Just es comprometia a deixar que l'illa de Sicília retornés a la dinastia dels Anjou sota la tutela de la Santa Seu, i a canvi aquest rebria, per una part, la confirmació del tractat de Perpinyà per part de Jaume II de Mallorca com a vassall de la Corona catalanoaragonesa -tot i que també s'havia demanat el retorn de la Vall d'Aran, encara sota control francès, cosa que dificultaria les negociacions, que no s'acabarien fins l'any 1298, incloent el control sobre Menorca-. A més, entre altres recompenses rellevants, també s'hi afegí la infeudació de les illes de Còrsega i de Sardenya, que fins aquell moment havien restat sota la protecció de la Santa Seu⁵⁵.

Una part significativa de la població siciliana, no obstant, no acceptà l'acord que retornava els Anjou al govern insular, i unint forces amb Frederic II, mantingué el control de l'illa. Bonifaci VIII intentà redreçar la situació, reunint-se amb Jaume II, que havia viatjat a Roma per rebre la investidura de les illes promeses, instant-lo a intervenir en la contesa, proposició que no es prengué seriosament. Finalment, Carles II d'Anjou es va veure forçat a recapitular i renunciar, almenys temporalment, al control sobre Sicília a

---

⁵³ BERTRAN, *Bonifacio VIII y los reinos hispánicos*, p. 297.

⁵⁴ *Ibídem*, p. 317.

⁵⁵ DEL ESTAL, *El itinerario de Jaime II de Aragón*, p. 20.

través de la pau de Caltabellotta del 1302, però mantenint el territori de Nàpols. Bonifaci va reconèixer la desfeta del seu pla, coronant Frederic com a monarca de Sicília el 1303⁵⁶.

Com podem veure, Bonifaci VIII va tenir un paper molt actiu a la política del seu moment⁵⁷, procurant continuar amb la línia de la preeminència teocràtica, pretenent, així, que es reconegués que la potestat papal restava per sobre de qualsevol poder secular. No obstant, a la pràctica els problemes van anar augmentant. El xoc diplomàtic i posterior confrontament amb Felip IV el Bell fou un dels més greus. Contràriament a la política duta a terme pel seu pare, el nou sobirà, no només no va tolerar aquesta pretensió, sinó que inicià una ofensiva jurisdiccional sobre el clergat en territori francès. Això es traduí en una sèrie d'exigències econòmiques motivades, principalment, per la necessitat de recursos per sostenir la guerra contra Anglaterra, oposant-se a la butlla papal *Clericis laicos* on es demanava la fi del conflicte (1296) i l'arrest del bisbe de Pamiers - representant del papa a la cort del monarca-, per part dels agents reials, acusat de lesa majestat per intentar conspirar contra el sobirà (1301)⁵⁸.

El sant pare recriminà l'actitud de Felip IV, publicant la butlla *Ausculta fili*, on reafirmava el poder papal per sobre del seclar i convocant el monarca a un sínode a Roma per a ser jutjat per la seva extralimitació sobre l'església francesa (1302)⁵⁹. Això provocà el trencament definitiu entre ambdós; el rei proclamà un concili general a França -on també hi assistí la família Colonna, recordem, expulsada d'Itàlia però que hi mantenia molt de poder i influència- per jutjar al seu torn, Bonifaci VIII, i aquest respongué amb la redacció, aquell mateix any, de la *Unam Sanctam*, ratificant, de nou, que el poder el temporal romania sota l'autoritat de l'Església i el monarca rebel havia de ser excomunicat⁶⁰. El rei prengué la resolució de capturar i processar el pontífex i, quan arribà la data en què s'havia d'oficialitzar l'excomunió, els homes del monarca irromperen a

⁵⁶ MARCOS, *Els catalans i l'Imperi bizantí*, p. 51.

⁵⁷ Quan va morir Jaume II, el seu hereu es posà de seguida en contacte amb la cort papal per mantenir el domini insular, ja que el jurament de fidelitat havia de realitzar-se personalment. D'altra banda, també s'havia d'abonar el cens de Sardenya per mantenir el control de l'illa, qüestió àrduament debatuda en no poca documentació creuada entre Alfons el Benigne i Bonifaci VIII i els seus successors fins a 1336 amb la mort del monarca (TRENCHS - SÁINZ, *Documentos pontificios sobre Cerdeña*, pp. 9-15).

⁵⁸ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 28.

⁵⁹ PARAVICINI, *Bonifacio VIII*, pp. 128-129.

⁶⁰ Vegeu THÉRY, *philippe le Bel, pape en son royaume*.

Anagni⁶¹, i se'ls uní part de la població italiana instigada pels Colonna. El resultat fou l'empresonament momentani de Bonifaci VIII, que aconseguí fugir cap a Roma gràcies als seus adeptes i, amb l'ajuda de la família Orsini, es refugià al Vaticà. No obstant, assetjat per l'amenaça francesa, morí pocs mesos després⁶².

Un mes després s'escollí com a papa Benet XI, que tot i haver estat fidel a Bonifaci VIII, va intentar pacificar la situació amb el Bell, retirant l'excomunió al sobirà i a alguns poderosos, principalment, a la majoria dels membres de la família Colonna⁶³. Pel que fa a la Corona d'Aragó, destacà la bona predisposició del pontífex en la qüestió de la conquesta de Sardenya⁶⁴.

Tot i així, la inoperativitat de les seves accions i, en particular, el no retorn dels béns confiscats pel seu predecessor, no foren ben rebudes pels seus contraris, provocant un estat constant d'inseguretat que portà el sant pare a retirar-se a Perugia, en un nou intent de formular una sortida al conflicte des d'un territori menys compromès, trobant la mort vuit mesos més tard⁶⁵.

L'any 1305, fou elegit un papa d'origen francès, Climent V, figura clau a causa de les conseqüències de les seves decisions. Per un costat, trobem la dissolució de l'orde del Temple, amb una gran presència i poder als regnes europeus, amb la qual França romania enormement endeutada. Alhora, l'orde es trobava en una situació cada vegada més complexa, arran del desprestigi conseqüent a la pèrdua de Terra Santa (1291). Situació que Felip IV no tardà en aprofitar per legitimar la demanda de supressió de l'orde al pontífex, intentant unificar els templers amb altres comunitats religioses i posant-los sota la tutela civil, a la fi de 1306⁶⁶. La negativa de Jacques de Molay, l'últim gran mestre,

---

⁶¹ MEZZADRI, *Storia della Chiesa tra medioevo ed epoca moderna*, pp. 48-50.

⁶² *Ibidem*, p. 53.

⁶³ DE CAMARGO, *El Cisma de Occidente: los antecedentes*, pp. 42-43.

⁶⁴ Recordem que Bonifaci VIII ja havia concedit a Jaume II la infeudació de l'illa l'any 1297. Tal i com comenta Aguilar en el seu estudi de la Crònica de Muntaner, l'emissari del rei a la cort papal, Vidal de Vilanova, va ressaltar la positiva inclinació de Benet XI sobre els afers catalanoaragonesos, per poc després, comunicar en una altra missiva al rei la defunció del sant pare i la seva preocupació per com això podia afectar els interessos de la Corona (AGUILAR, *La Crònica de Ramon Muntaner*, p. 206).

⁶⁵ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 29.

⁶⁶ PLAZA, *Jacques de Molay i Ramon Llull*, p. 61.

comportà la persecució dels seus membres amb diversos càrrecs com l'heretgia; la cúpula de l'orde fou torturada i cremada a París⁶⁷.

Tot i la reticència inicial de Climent i els intents de reconduir la situació, el papa cedí a la demanda francesa per dissoldre definitivament els templers l'any 1312. Allà on havien tingut presència, els béns de l'orde van canviar de mans allà on havien tingut presència; en el cas de la Corona d'Aragó: als Cavallers Hospitalers a l'Aragó i al Principat o, posteriorment, als nous ordes com el de Santa Maria de Montesa, com va esdevenir-se a València⁶⁸.

---

⁶⁷ *Ibíd*em, p. 70.

⁶⁸ GARCIA, *El Cister i Montesa segons la doctrina jurídica*, pp. 129-131.

1.1.2. La Cort papal a Avinyó

Com es pot observar, Climent V, instigat per Felip el Bell, es va sotmetre a l'autoritat reial progressivament⁶⁹. Amb el pretext de la situació d'inseguretat en què es trobava Roma, que vivia lluites i intrigues polítiques intestines, es va convocar un concili a França, a la població de Vienne, el 1309, traslladant d'aquesta manera, la seu pontifícia, inicialment amb caràcter provisional. No obstant això, aquesta situació fou l'inici del procés que portaria l'Església a la fracturació, sorgint una sèrie de pontífexs que van traslladar la Santa Seu a Avinyó de manera permanent, desplaçant, així, el centre de poder de l'Església de Roma a territori d'influència francesa⁷⁰. Fet que tindria no poques conseqüències en la política europea en general, ja que el papa afavorí obertament els interessos de França en diversos afers⁷¹.

Tanmateix, amb la mort de Climent V, l'any 1314, s'obrí un interregne de dos anys en els quals les faccions cardenalícies principals havien proposat tres candidats diferents, fins que, de nou, el monarca francès intervingué convocant un conclave a Lió, on s'escollí a l'occità Jacques Duèze, que es convertí en el papa Joan XXII. Aquest tingué un tarannà molt més intervencionista pel que fa als afers seculars, sobretot a la disputa pel tron del Sacre Imperi, del qual va arribar a reclamar la seva regència fins que es resolgués el problema successori⁷². Això el portà a un enfrontament amb el candidat Lluís de Baviera, a qui es negà a coronar i a qui excomunicà amb la justificació d'haver protegit a diversos heretges com Guillem d'Ockham o Marsili de Pàdua⁷³. En resposta, Lluís marxà sobre Itàlia amb les seves tropes, ocupà la ciutat de Roma per coronar-se emperador, deposà a Joan XXII per herètic i proclamà a Nicolau V com a nou pontífex el 1328⁷⁴. Tot i que el desdoblament de la figura papal no durà més de dos anys, aquesta seria la primera vegada

⁶⁹ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 31.

⁷⁰ Tal i com apunta Álvarez, la nova seu pontifícia no era pròpiament territori francès, sinó dels Anjou, sota vassallatge al papa a través del territori de Nàpols. *Ibidem*, pp. 31-32.

⁷¹ Tot i que, com recull Aguilar sobre les missives de Vilar de Vilanova, Climent inicià el seu pontificat amb bona predisposició cap al rei català (vegeu nota 64); el papa acabà alineant-se amb els interessos de França, procurant no donar una sortida fàcil a la problemàtica de Sardenya i condemnant l'intent de Pisa de formar part de la confederació catalanoaragonesa (SALAVERTE, *El problema estratègic del Mediterráneo*, p. 209).

⁷² ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 32.

⁷³ Autors principals dels plantejaments sobre la teoria per la qual l'Església s'havia de sotmetre al govern secular a través del Concili General i aquest a l'emperador (DE CAMARGO, *El Cisma de Occidente: los antecedentes*, pp. 49-53).

⁷⁴ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 33.

que es mostraria, de manera indubtable, el deteriorament de la institució i la possibilitat que el poder secular podia intervenir de manera directa en l'elecció pontificia⁷⁵.

D'altra banda, durant el pontificat de Joan XXII la situació pel control de l'illa de Sardenya va desembocar en l'anomenada Guerra catalano-genovesa (1330-1336), ja en època d'Alfons el Benigne, en la qual el pontífex va intentar arbitrar l'any 1331, sense èxit. Com a enclavament estratègic que era, Sardenya permetia vigilar les rutes marítimes de les embarcacions pròpies i enemigues, cosa que sumada al conflicte pel control de Sicília, com ja s'ha comentat prèviament, enfrontà la Corona amb diverses potències europees com França, el Pontificat, els Anjou i, aleshores, Gènova⁷⁶.

En canvi, el seu successor, Benet XII, va aconseguir una treva entre els contingents que li donà prou temps per fomentar un cert procés de pau l'any 1336 -recordem que les rivalitats entre la Corona i Gènova continuaren durant dècades després-⁷⁷, just a l'inici del regnat de Pere el Cerimoniós.

El mateix pontífex va interferir en diverses disputes i problemàtiques, principalment amb el Sacre Imperi i la rivalitat existent entre aquest i França, a la que Benet XII sovint intentava afavorir. A més a més, va tenir disposició per lluitar en contra de la simonia i el nepotisme, així com el desig de tornar el rol de Santa Seu a la ciutat de Roma, tot plegat sense aconseguir que cap iniciativa prosperés⁷⁸.

Tanmateix, l'establiment a Avinyó comportà, a partir del seu pontificat, -i sobretot amb la compra de la ciutat a la reina de Nàpols per part del seu successor, Climent VI, l'any 1342-, que el propi aparell clerical es modernitzés administrativament en un procés centralitzador de tota l'Església, com, per exemple, concentrant la recaptació del delme. Això, al seu torn, comportà el desenvolupament d'una burocràcia complexa, tant pel que fa la gestió pecuniària com dels nombrosos afers que arribaven a la Cúria Pontificia, i desembocà en la creació de quatre organismes cabdals: la C, la Cambra Apostòlica, els

---

⁷⁵ Agreujada amb altres conflictes eclesiàstics interns, com l'enfrontament amb la branca espiritual dels franciscans, molt crítica amb les possessions temporals de l'Església, fins al punt que, l'any 1318, el papa va condemnar la doctrina espiritual amenaçant amb l'excomunió per heretgia si no es sotmetien al retorn de la doctrina conventual (ROJO, *Intelectuales franciscanos y monarquía*, pp. 308-315).

⁷⁶ MUTGÉ, *El Consell de Barcelona en la guerra catalano-genovesa*, p. 231.

⁷⁷ MUTGÉ, *Política, urbanisme y vida ciutadana*, p. 83.

⁷⁸ RENOARD, *La papauté a Avignon*, pp. 17-25.

diversos departaments de justícia i la Penitenciària. L'activitat judicial es dividia en diversos tribunals, i la Penitenciària, per la seva banda, era la que es dedicava, entre d'altres qüestions, a les dispenses o censures eclesiàstiques. La Cancelleria constava de les oficines encarregades de l'expedició documental del papat a través d'un nodrit organisme amb diversos tipus de personal⁷⁹.

Finalment, la Cambra Apostòlica es dedicava a gestionar les finances i arribà a convertir-se en un complicat organisme fiscal sense el qual no s'hagués pogut desenvolupar l'activitat política del pontífex. Amb un bisbe nomenat cambrer al capdavant d'una multitud de càrrecs subalterns, destaquen, especialment, els col·lectors apostòlics, destinats a la recaptació de numerari, els mètodes dels quals -molts cops basats en la utilització de penes espirituals contra aquells que es negaven o demoraven els pagaments-, els portaren a ser àmpliament detestats⁸⁰. Tanmateix, l'enorme despesa que requeria el funcionament de la cort papal, amb un nivell de vida que continuava essent luxós i opulent, a més dels nombrosos i continus intents per pacificar els Estats Pontificis -a través de la compra de favors, la contractació de tropes mercenàries i la recuperació de patrimoni⁸¹-, portaren la Cambra a operar, també, a través de contractes de crèdit, amb i sense interès. La tresoreria papal acordà un gran nombre de préstecs amb mercaders i alts càrrecs eclesiàstics, dels quals progressivament acabà depenent a causa de la manca de suport a la candidatura avinyonesa durant l'última etapa del Cisma⁸².

Aquest procés de centralització i organització d'un nou sistema fiscal fou observat amb suspicàcia pels governants seculars, ja que el papat no deixava de ser una mena de monarquia, ara, amb tot un desplegament administratiu complex que estenia les seves xarxes per nombrosos territoris. Tot plegat desencadenà el malestar d'alguns regnes, que cada cop veien amb pitjors ulls el no retorn a terres italianes, i s'inicià, progressivament, el seu posicionament contrari al papat avinyonès, a més de contribuir a limitar els ingressos de les arques papals, sempre necessitades de recursos -sobretot arran de les

---

⁷⁹ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 43.

⁸⁰ *Ibíd.*, p. 44.

⁸¹ *Ibíd.*, p. 55.

⁸² MORELLÓ, *L'endeutament a llarg termini del papa Benet XIII*, pp. 279-281.

polítiques aplicades per alguns dels pontífexs, que fins i tot concediren ells mateixos, préstecs a França⁸³.

Amb Climent VI s'emprengué una nova etapa de dures crítiques cap a l'Església, que s'incrementaren amb les penúries derivades de la pesta, que, tal i com s'ha comentat, accentuaren el sentiment de renovació urgent. La institució era percebuda com una entitat que era incapaç de reformar-se i de deixar de banda la vida opulenta dels seus alts càrrecs, fet que, al seu torn, provocà el naixement de nous ordes -més enllà de la doctrina franciscana- que serien vistos com heretgies, ja que promovien un tipus de vida basat en l'enaltiment i subsistència en la pobresa en contrast amb el posicionament de la cúpula eclesiàstica⁸⁴.

Les circumstàncies polítiques a la ciutat de Roma van donar un gir inesperat a mitjà de segle, quan es va intentar proclamar un govern inspirat en la República romana, temptativa orquestrada per Cola di Rienzo – nomenat notari de la Cambra Apostòlica pel papa Climent VI el 1344 i poc després rector de Roma conjuntament amb el vicari pontifici-. Aquest, desencantat amb la situació de decadència de la ciutat, pretenia restaurar l'autoritat de la capital sobre totes les províncies italianes, incloent-hi, òbviament, el control sobre els Estats Pontificis. Des d'Avinyó, Climent VI, a més de revocar-li els càrrecs assignats, també donà suport als nobles romans dirigits pels Colonna que havien estat expulsats de la ciutat per di Rienzo, provocant que aquest últim perdés el poder. Forçat a fugir, buscà refugi a l'Imperi sota la protecció de Carles IV, però l'emperador no va voler encetar un nou conflicte obert amb el papat avinyonès, així que entregà a di Rienzo perquè fos castigat⁸⁵.

---

⁸³ BERTRÁN, *Las ceremonias de coronación de los papas*, p. 72.

⁸⁴ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, pp. 47-49.

⁸⁵ RENOUEAU, *La papauté a Avignon*, pp. 38-39.

1.1.3. El Cisma d'Occident

Tanmateix, Climent VI morí abans de poder condemnar Cola di Rienzo i el nou papa, Innocenci VI, cregué que di Rienzo podia ser-li d'utilitat en la disputa que mantenia el papat amb el nou orde nobiliari que controlava la ciutat de Roma⁸⁶. Si bé di Rienzo tornà a Roma el 1354, una revolta popular instigada, de nou, pels Colonna, provocà que fos deposat i executat. Urbà V fou investit com el següent sant pare l'any 1362, emperò el nou pontífex tampoc va ser capaç de solucionar els problemes polítics que se superposaven a la Ciutat Eterna, tot i els grans esforços esmerçats que el portaren fins i tot a terres italianes durant gairebé tres anys (1367-1370). Tot i que el seu successor, el papa Gregori XI, finalment va retornar oficialment la titularitat de la Santa Seu a Roma l'any 1377, va estar a punt de deixar la ciutat un any després per la contínua inestabilitat de la urbs⁸⁷.

A la mort de Gregori XI, la situació de tensió pel retorn del papat a Roma va provocar un desdoblament en la figura de l'autoritat de l'Església, és a dir, l'adveniment de dos blocs polítics en favor de cadascun dels dos papes. Immediatament després del decés de Gregori XI, es formà un conclave italià que va elegir -presumiblement pressionat pel clergat italià i la ciutadania romana-, l'arquebisbe de Bari, que prengué el nom d'Urbà VI. El nou sant pare intentà imposar el seu desig de disminuir els guanys monetaris que rebien els cardenals i estendre el Sacre Col·legi amb membres d'origen italià, alhora que pretenia reformar les pràctiques a que s'havien habituat els cardenals francesos acostumats als interessos i la política d'Avinyó, sovint extralimitant-se⁸⁸. A Avinyó, en canvi, s'hi va instal·lar Climent VII, prèviament arquebisbe de Bordeus, gràcies al suport dels cardenals descontents amb les mesures d'Urbà VI⁸⁹. com es forjaren les obediències per a cada bàndol, tot i que no sempre es mantindrien fidels: el sobirà francès, Carles V donà suport a Avinyó, conjuntament amb Escòcia, Savoia i Nàpols. En canvi, l'opció romana obtingué l'obediència de l'Imperi, Hongria, Anglaterra i gran part dels territoris italians⁹⁰.

⁸⁶ Per una aportació en profunditat sobre la recuperació de la ciutat de Roma i dels Estats Pontificis. Vegeu FERRER, *Historia de los hechos del Cardenal Gil de Albornoz*.

⁸⁷ GATTO, *Storia di Roma nel medioevo*, pp. 454-456.

⁸⁸ BERTRAN, *El Cisma d'Occident a la política*, p. 386.

⁸⁹ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, pp. 58-74.

⁹⁰ BERTRAN, *El Cisma d'Occident a la política*, p. 386.

Havent estat elegits el mateix any per conclaves diferents, tots dos papes es consideraven els successors legítims i, en conseqüència, els pontífexs s'excomunicaren recíprocament. A aquest trencament se li sumaren les contínues i dures crítiques que rebia la cort pontifícia, aferrada al luxe, a les riqueses i al nepotisme, que cap intent de reforma prèvia havia pogut erradicar⁹¹.

D'altra banda, molts personatges il·lustres també es posicionaren en favor d'una o altra facció: la clarissa Coleta de Corbie, el bisbe de Metz, Pere de Luxemburg, o el propi Vicent Ferrer, es declararen obertament a favor d'Avinyó; En contraposició, Caterina de Siena, Brígida de Suècia o fins i tot membres de la família reial catalanoaragonesa com l'infant Pere d'Aragó, es posaren al servei d'Urbà VI. A més, cal tenir en compte que hi havia ordes religiosos amb dos superiors generals, un de romà i un altre amb obediència a Avinyó. Diòcesis, abadies i parròquies eren disputades per ambdós bàndols⁹².

Per tractar de resoldre el conflicte, es van concebre diverses solucions possibles: la imposició militar d'un dels pontífex, opció que fou ràpidament descartada (*via facti*); l'abdicació dels dos papes i l'elecció d'un de nou (*via cessionis*); la celebració d'un concili que escollís un nou sant pare (*via concilii*); i, finalment, la reunió a fins trobar un grau de consens entre els dos papes, amb la designació d'un àrbitre acceptat per ambdues parts (*via compromissi*)⁹³.

Tot i que en un principi la via conciliar fou la que tingué una millor acollida, a mesura que s'anaven celebrant els diversos concilis es va tornar a posar de manifest la incapacitat de trobar una solució al si de l'Església, fins al punt que la situació empitjorà profundament amb el sorgiment d'un tercer papa.

Per intentar sortir d'aquesta tessitura, es va escollir l'emperador del Sacre Imperi Romanogermànic, Segimon I, perquè realitzés la tasca d'interlocutor en un nou concili. L'emperador convidà Benet XIII, Gregori XII, Joan XXIII i representants de tota la Cristiandat llatina al Concili General de Constança, que tindria lloc l'any 1414. El Concili

---

⁹¹ Seguint l'estela crítica d'Ockham i Marsili de Pàdua, ara les principals veus discrepants foren John Wycliffe i Jan Hus, qüestió per la qual van ser jutjats i executats a les acaballes del Cisma d'Occident. Vegeu DE BONI, *Juan Wiclef (ca. 1320-1384)*, pp. 61-101; LOPES, *El pensamiento eclesial de Juan Hus*, pp. 239-264.

⁹² BERTRAN, *El Cisma d'Occident a la política*, p. 386.

⁹³ DE CAMARGO, *El Cisma de Occidente: los antecedentes*, pp. 53-60.

es portà a terme sota el control del papa Joan XXIII i amb l'absència dels seus dos adversaris. Segimon havia afavorit Joan XXIII perquè era el pontífex amb una obediència més àmplia, però, a partir de l'estiu de 1413, s'havia convençut que l'única solució viable per tancar el procés es focalitzava en l'abdicació dels tres adversaris pontificis. L'any 1415 s'aconseguí destituir Joan XXIII i, per la seva banda, Carlo Malatesta, senyor de Rímini, comunicà al concili que Gregori XII estava disposat a renunciar si s'acceptaven les seves condicions, que eren convocar ell de nou el concili, i posteriorment va abdicar⁹⁴.

En canvi, Benet XIII fou progressivament abandonat pels regnes que li donaven suport: la Corona d'Aragó, Castella i Navarra, els quals, pel Tractat de Narbona, es van comprometre a col·laborar amb el Concili de Constança per aconseguir la destitució de Benet XIII i l'elecció d'un nou pontífex. El 1416, el Concili va confirmar el Tractat, Benet XIII fugí cap a Peníscola, on, fins a la seva mort (1423), va mantenir el seu posicionament com a papa legítim. Finalment, es va decidir prioritzar l'elecció d'un nou sant pare, que s'hauria de comprometre a prendre resolucions per la reforma eclesiàstica. El nou pontífex hauria de ser elegit conjuntament pels cardenals i per un grup de trenta-sis delegats del Concili, sis per cadascun dels territoris convocats; finalment, el novembre de 1417, aquesta comissió elegí com a nou papa Martí V (1417-1431), que retornà definitivament la Santa Seu a Roma⁹⁵.

Tot plegat va ocasionar importants implicacions en l'esfera política: l'existència de dos papes –i, a l'últim període, com hem vist, de tres– planteja la pròpia rivalitat que assumeixen les potències de la Cristiandat llatina en posicionar-se en un o altre bàndol. Polònia, Hongria, Portugal, Anglaterra, Flandes, molts territoris italians i el Sacre Imperi Romanogermànic es declararen fidels al papa de Roma, mentre que França, Nàpols, Navarra, Castella, Savoia, alguns prínceps de l'Imperi enfrontats a l'emperador i Escòcia es declararen d'obediència avinyonesa⁹⁶.

D'entre els poders de la Cristiandat, tal com hem assenyalat prèviament, destaca el cas del *rei indiferent* (neutral): Pere el Cerimoniós. Durant tot el seu regnat, no es decantà pas

⁹⁴ ALBERIGO, *Historia de los concilios ecuménicos*, pp. 189-201.

⁹⁵ FORT, *Benet XIII: El darrer papa d'Avinyó*, pp. 39-76.

⁹⁶ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, pp. 58-89; vegeu, també, DITCHBURN, *Scotland, Benedict XIII and the Ending of the Schism*.

per cap dels dos papes rivals, sinó que, mantenint una actitud equidistant, va mirar d'aprofitar-se de l'existència dels dos pontífexs per afavorir els seus projectes expansionistes, sobretot pel que fa l'estabilització de les illes de Sicília i Sardenya al final del seu regnat⁹⁷. Posteriorment, a la mort del Cerimoniós, els seus fills Joan i després Martí l'Humà, igual que Ferran d'Antequera fins al tractat de Narbona, s'inclinaren per la cort d'Avinyó⁹⁸.

La repercussió d'aquest episodi històric afectà de ple alguns territoris i institucions, atiant problemes interns ja existents com en el cas de la Corona d'Aragó. Els efectes del Cisma foren excepcionalment importants principalment a l'etapa final del conflicte, ja que coincidí amb la desaparició del casal de Barcelona, el desenvolupament de l'Interregne, i l'adveniment d'una nova dinastia a la Corona, els Trastàmara⁹⁹.

---

⁹⁷ Tot i que el conflicte pel control de Sardenya entre Gènova i la Corona d'Aragó havia cessat oficialment a través de la sentència arbitral de 1360, les hostilitats entre ambdós blocs es mantingueren fins a la signatura d'un tractat de pau l'any 1378. Tanmateix, el domini efectiu insular s'instaurà gràcies a l'eliminació dels últims jutges d'Arborea per part del fill de Martí l'Humà -com a procurador de l'illa- el 1409 (RICHOU, *Aportacions a l'estudi del comerç frumentari baixmedieval*, p. 216). Vegeu, també, FERRER, *La guerra d'Arborea alla fine del XIV secolo*, pp. 535-620.

⁹⁸ BELENGUER, *Vida i regnat de Pere el Cerimoniós*, p. 242.

⁹⁹ DURAN, *Les represàlies de Benet XIII*, p. 95.

1.1.4. La política de la Corona d'Aragó durant el Cisma d'Occident

Com és ben sabut, el retorn de Gregori a Roma no va comportar l'estabilització dels Estats Pontificis ni la definitiva tornada de la Santa Seu a la Ciutat Eterna. Ans al contrari, amb la seva mort es va obrir un període d'incertesa a causa del desdoblament de la figura del papa, cadascú amb la seva pròpia seu: Roma i Avinyó.

Contràriament als posicionaments inequívocs que prengueren altres regnes per una de les dues candidatures pontificies¹⁰⁰, Pere el Cerimoniós optà per una política de neutralitat. Convocà una assemblea de teòlegs el 1379 per determinar els drets de cada facció pontificia, alhora que Vicent Ferrer intentà convèncer el rei de la legitimitat del pontífex avinyonès amb el seu *De moderno Ecclesiae Scismata*¹⁰¹.

No obstant, el monarca prengué la decisió de mantenir un equilibri basat en la equidistància, en part, motivat per la perspectiva d'assumir el finançament del clergat a la Corona¹⁰² i disposar, d'aquesta manera, de les rendes de la Cambra Apostòlica, que seria intervinguda els últims anys del seu regnat¹⁰³. Tanmateix, també hi influí la voluntat d'aconseguir el suport i legitimitat dels seus drets sobre el control de les illes de Sardenya i Sicília, ja que aquestes eren fidels a Roma¹⁰⁴, raó per la qual el sobirà mantingué complexes relacions diplomàtiques amb ambdós bàndols¹⁰⁵.

---

¹⁰⁰ Durant el regnat de Joan I, per exemple, Castella es decantà en un principi per la candidatura de Climent VII, però, un cop desenvolupada la nova política de França per acabar amb la problemàtica cismàtica, la monarquia castellana passà per diverses fases, fins i tot de sostracció de l'obediència al papat avinyonès, tot i que la hi tornà a restituir després d'àrdues negociacions l'any 1403 (VILLARROEL, *Comunicación y diplomacia en el Cisma de Occidente*, p. 111).

¹⁰¹ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 386.

¹⁰² El monarca decidí no realitzar cap dels pagaments de dècimes i rendes de la Cambra Apostòlica, a nivell polític, com a mesura de pressió per fer arribar a un acord entre els dos pontífexs, però, alhora, a nivell econòmic, això suposava capital disponible per a la Corona, les finances de la qual, havien sofert una forta davallada durant els diversos escenaris bèl·lics duts a terme al llarg del seu regnat (FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 56).

¹⁰³ MORELLÓ, *La gestió comptable de la Cambra Apostòlica*, p. 333.

¹⁰⁴ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 56.

¹⁰⁵ Demanà a cada pontífex, a més a més, la llicència sobre les dècimes sardes durant un període de 10 anys per tal de sufragar la conquesta de l'illa; la condonació del ròssec impagat; el patronat de les dignitats eclesiàstiques dels seus regnes, incloent-hi el mestrat de Montesa, el priorat de Catalunya de l'orde de l'Hospital i les canongies; i la cessió del dret papal per la dispensa de consanguinitat per contreure matrimoni, a l'arquebisbat primat de Tarragona (BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, pp. 386-387).

Tot i les dificultats per mantenir-se neutral entre ambdues opcions pontifícies, el Cerimoniós no va prendre partit obertament per cap de les dues alternatives. És per aquest motiu que, al contrari del que havia acordat amb les armades de 1370 i 1376, amb Urbà V i Gregori XI, respectivament, a partir del Cisma d'Occident, el monarca ni oferí ni accedí a armar cap de les galeres de la Corona d'Aragó al servei papal durant la resta del seu regnat¹⁰⁶.

Tanmateix, tal i com assenyala Ferrer i Mallol¹⁰⁷, si bé el posicionament oficial de la monarquia catalanoaragonesa era d'imparcialitat, la dissidència partidària d'un o altre candidat es feu patent a diversos estaments de la Corona catalanoaragonesa, començant per la pròpia família reial, com la seva muller, la reina Sibila de Fortià¹⁰⁸.

Hem de tenir en compte que les relacions entre el papat i la Corona d'Aragó esdevingueren prou intenses ja la fi del segle XIII i que, amb el canvi de la Santa Seu a Avinyó, es van estretir encara més, tal i com anirem veient als propers capítols. Una mostra d'això és la gran quantitat de catalanoaragonesos, sobretot de l'estament nobiliari, que, ben aviat, hi hagué a la cort avinyonesa, personatges que ocuparen importants càrrecs al servei del papat. Al seu torn, feien de pont mediador entre Avinyó i la monarquia¹⁰⁹, i intentaven equilibrar el joc d'interessos -sovint de caire fiscal- entre ambdues autoritats, motiu pel qual, de vegades, també ocuparen llocs de confiança del rei.

Amb el Cisma d'Occident, el papat avinyonès els encarregà la missió d'intentar influir i atraure a l'obediència d'Avinyó els diversos territoris i estaments de la Corona d'Aragó, tot i la política oficial de neutralitat del Cerimoniós. Aquesta és la raó per la qual trobarem un gran nombre d'aquestes personalitats involucrades en els intents per resoldre la problemàtica del Cisma. Algunes de les figures més importants que es van comprometre amb la causa avinyonesa fins i tot van pertànyer a una mateixa família. L'exemple més

¹⁰⁶ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 316.

¹⁰⁷ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, pp. 56-58.

¹⁰⁸ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 387.

¹⁰⁹ Tot i que, en ocasions, amb grans dificultats, tal i com passà amb alguns dels ordes eclesiàstics presents a la Corona, i en particular, l'orde de l'Hospital i el Castellà d'Amposta, que es van veure en la tessitura d'haver d'escollir entre l'obediència al papat -avinyonès- o la lleialtat deguda al seu rei. El 1382, el Cerimoniós ordenà, taxativament, que priorats i ordes es mantinguessin neutrals, així com tampoc atenguessin les demanes sobre els deutes i deures exigits pel pontífex avinyonès, fins al punt de decretar als oficials del Principat, Rosselló i Sardènia que prohibissin l'enviament de numerari per part dels hospitalers (VIVES, *Juan Fernández de Heredia. Gran Mestre de Rodas*, p. 10).

rellevant el trobem en la família aragonesa dels Fernández de Heredia¹¹⁰, entre els quals destaquen, sobretot, Juan Fernández de Heredia i García Fernández de Heredia.

El primer, Juan, es traslladà a la cort d'Avinyó el 1356, on va ser nomenat, per Inocenci VI, governador de la ciutat i encarregat del sistema defensiu d'aquesta. Fou un gran diplomàtic i estratega militar, i ocupà, també, el càrrec de representant de la Corona d'Aragó a la cort pontificia, essent una figura clau tant per a Pere el Cerimoniós com per al seu fill Joan, mentre que, alhora, es mantingué fidel als papes avinyonesos, cosa que li fou recompensada amb nombrosos títols, com el de mestre de l'orde de Sant Joan de Jerusalem, l'any 1377¹¹¹.

García Fernández de Heredia, al seu torn, i com veurem més endavant, va desenvolupar la seva carrera eclesiàstica gràcies al patronatge d'Avinyó i l'estreta amistat amb l'infant Joan, del qual fou procurador davant la Cúria Pontifícia a la seu avinyonesa. Com a arquebisbe de Saragossa, tingué un paper destacat en la vida política de la Corona d'Aragó, sobretot després del decés, primer, de Joan I, el 1396, perquè donà suport a Martí I en accedir al tron, i, després, amb la mort d'aquest, el 1410, ja que es convertí en un dels personatges cabdals durant l'Interregne i la successió dinàstica catalanoaragonesa, fins el punt de ser assassinat, el 1411, per aquesta raó¹¹².

Pel que a Joan I, abans de succeir el Cerimoniós, mostrava ja una certa afinitat cap a Climent VII i, un cop va ser coronat sobirà, es declarà a favor de la candidatura avinyonesa, molt alineat amb la política de França¹¹³. Això no obstant, i tal i com feu el seu pare, Joan I convocà una assemblea de juristes i teòlegs per debatre a quin pontífex havia de servir la Corona d'Aragó. El 4 de febrer de 1387, es confirmà l'obediència a Climent VII i, poc després, es restituïren els drets de la Cambra Apostòlica per tal que la col·lectoria d'Aragó tornés a estar al servei papal¹¹⁴. Immediatament, i com a gest d'apreciació, com veurem més endavant, el pontífex concedí el capell cardenalici al cosí del rei, l'arquebisbe de València, Jaume de Prades i de Foix¹¹⁵.

---

¹¹⁰ VEGETI DE FANTONI, *Los Fernández de Heredia*.

¹¹¹ GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa*, p. 85.

¹¹² VEGETI DE LA TORRE, *Por hacer paz y justicia: la traición como arma política*.

¹¹³ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 58.

¹¹⁴ MORELLÓ, *La gestió comptable de la Cambra Apostòlica*, p. 333.

¹¹⁵ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 387.

Poques setmanes després de la declaració oficial d'obediència a Avinyó, el rei envià una súplica al papa, demanant-li, entre d'altres favors de caràcter personal i familiar, l'elevació a abadia al Priorat de Montserrat¹¹⁶.

Aquesta intenció de fer més estretes les relacions entre la monarquia i el papat avinyonès, es va voler representar en l'oferta de tres galeres capitanejades pel vescomte de Rodes, Ramon de Perellós. L'estol havia d'anar a Roma al servei del pontífex, l'any 1390, per intentar resoldre la problemàtica del Cisma a favor de Climent VII. El 12 de març d'aquell any, Joan I concedí guiatge als que volguessin embarcar-se en aquella esquadra, així com jurisdicció sobre les tripulacions al vescomte Ramon de Perellós. Aquell mateix abril, el monarca demanà als diputats del General de Catalunya i als prohoms de Mallorca que prestessin galeres al vescomte per fornir aquesta armada¹¹⁷.

Finalment, les tres galeres disponibles sembla que foren propietat dels diputats del General però armada cadascuna a un port diferent: Barcelona, Mallorca i València¹¹⁸. Les embarcacions s'havien de preparar simultàniament a la flota que s'estava organitzant a França per portar al promès de la infanta Violant, Lluís II d'Anjou, a Nàpols, per reclamar els seus drets sobre el tron napolità. Malauradament, el sant pare va acabar per descartar la missió a Roma per manca de suport al seu projecte, sobretot del rei francès¹¹⁹. Les galeres catalanes s'incorporaren a l'esquadra del duc de Borbó en ajut de Lluís II d'Anjou aquell juliol i, poc després, a l'expedició contra Barbaria amb l'objectiu d'assetjar la costa tunisenca¹²⁰.

---

¹¹⁶ ALTÉS, *Annals de Montserrat: (1258-1485)*, p. 82.

¹¹⁷ FERRER, *Activitats polítiques i militars de Ramon de Perellós*, pp. 164-165.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ A través de l'estudi de Casas Homs sabem, molt detalladament, que una de les galeres, la "Victòria", va ser reparada i preparada a les Drassanes Reials per realitzar aquest viatge, demostrant que la intenció de posar la flota al servei pontifici es volia fer efectiva. (CASAS, *Reparació d'una galera l'any 1390*, pp. 167-217); vegeu, també, BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 319.

¹²⁰ FERRER, *Activitats polítiques i militars de Ramon de Perellós*, p. 166.

1.1.5. Benet XIII i la Corona d'Aragó

S'ha de tenir en compte que l'opció avinyonesa escollida per Joan I, i després pel seu germà, tenia clares motivacions polítiques. Aquest posicionament intentava assegurar, definitivament, l'aval d'un dels papes al domini de la Corona sobre les illes més grans de la Mediterrània occidental, que tants esforços havien costat des dels temps de Jaume II¹²¹. Amb tot, això va comportar que Urbà VI -i el seu successor, Bonifaci IX (1389-1404)- justificqués el seu suport a les revoltes de Brancaleó Doria i Elionor d'Arborea en el cas sard, i que s'investís com a rei de Sicília a Lluís de Durazzo, dels Anjou, així com el favor en les accions de desestabilització constant a Còrsega, on només es mantenia un reduït grup nobiliari fidel a la Corona¹²².

D'altra banda, amb la mort de Climent VI el 1394 i l'elecció de Benet XIII com el seu successor, un nou papa originari de la Corona d'Aragó i amb una vinculació personal i estreta amb el territori i la família reial¹²³, va fer encara més sòlida l'obediència catalanoaragonesa a Avinyó¹²⁴.

1.1.5.1. De Pero Martines de Luna a Benet XIII

Membre de la casa nobiliària aragonesa dels Luna, Pero Martines de Luna desenvolupà una carrera eclesiàstica i diplomàtica meteòrica. Estudià dret a Montpeller, on s'especialitzà com a canonista i esdevingué un vehement defensor de les tesis anticonciliaristes, qüestió que tingué un pes determinant en la seva política posterior com a sant pare¹²⁵. S'anà apropant, progressivament, a la cort d'Avinyó, fins al punt que Gregori XI l'investí cardenal de Santa Maria in Cosmedin l'any 1375¹²⁶, esdevenint un dels seus consellers més propers¹²⁷. Tot i que va ser un dels membres que varen escollir Urbà VI com a successor de Gregori XI, un cop manifestat el rebuig de la candidatura

¹²¹ El papa concedí noves dècimes a favor de la Corona sobre les illes de Sardenya i Còrsega (MORELLÓ, *La gestió comptable de la Cambra Apostòlica*, p. 334).

¹²² BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 387.

¹²³ *Ibidem*.

¹²⁴ Joan I li envià una delegació constituïda per Bernat Metge, Roger de Montcada i Pere de Berga, amb l'objectiu de ratificar el seu suport indiscutible (FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 59).

¹²⁵ Vegeu MÜLLER, *The lonely antipope*.

¹²⁶ El mateix any, el capítol de la seu mallorquina li havia atorgat el bisbat de Mallorca (BARCELÓ - SANTAMARÍA, *Església i administració a Mallorca a l'època*, pp. 241-245).

¹²⁷ Acompanyant-lo a Roma en l'expedició de 1376 (FORT, *Benet XIII: el darrer papa d'Avinyó*, p. 9).

italiana per la secció cardenalícia francesa, s'uní, el setembre de 1378, a la facció en favor de Climent VII, que continuaria mantenint la seu a Avinyó¹²⁸.

La fidelitat a la causa avinyonesa li procurà, de nou, proximitat amb el pontífex, i es convertí en un dels delegats diplomàtics més destacats i importants de Climent VII i, amb la missió principal d'aconseguir i mantenir l'obediència a Avinyó del màxim possible d'actors públics. N'és prova d'això, per exemple, la correspondència amb Caterina de Siena¹²⁹ -una de les veus més rellevants en la reclamació sobre la necessitat del retorn definitiu de la Santa Seu a Roma, alhora que defensava la renovació de l'Església-, o les múltiples missions com a legat del papat avinyonès per negociar el suport dels regnes hispànics.

En aquest sentit, durant els primers anys de negociacions només aconseguí l'obediència fluctuant de Castella, ja que, per una part, trobà la decisiva negativa portuguesa, i per l'altra, la no adhesió formal de la monarquia de Navarra¹³⁰. Tanmateix, i com passà de manera paral·lela a la Corona d'Aragó, sí obtingué la conformitat del successor reial de Navarra¹³¹, així com la lleialtat d'una part significativa del sector eclesiàstic navarrès a través de complexes relacions diplomàtiques¹³².

En el cas de la Corona d'Aragó, ens consta que Pero de Luna arribà a Barcelona el 6 d'abril de 1379, on va tenir una rebuda digna del seu rang, i on s'estigué fins a les darreries del mes d'agost d'aquell mateix any¹³³. Aquelles setmanes, tot i no poder convèncer el

¹²⁸ *Ibidem*, pp. 10-14.

¹²⁹ CASAS, *Consideracions sobre les cartes de Santa Caterina de Siena*, pp. 327-337.

¹³⁰ Vegeu, RAMÍREZ, *Navarra en la Cumbre de Perpignan (1415)*.

¹³¹ No aconseguí l'obediència de Carles II de Navarra, però sí la del seu fill, Carles III, que s'alineà amb la política de França (SUÁREZ, *Algunas cuestiones jurídicas en el Cisma*, p. 275); vegeu, també, RAMÍREZ, *Navarra en la Cumbre de Perpignan*.

¹³² N'és un exemple, molt ben documentat, el cas d'Íñigo Ortiz de Salvatierra. Laic de la diòcesi de Pamplona, havia servit els legats apostòlics a Itàlia en temps del cardenal Gil Álvarez de Albornoz (sota el papat de Gregori XI), i posteriorment es decantà per la facció avinyonesa, per la qual cosa Climent VII el recompensà fent-lo cap de les fortaleses i exèrcit de la província de la Marca d'Ancona, on s'establí i formà una família. Amb la pèrdua de sòl italià, Benet XIII el nomenà mestre de cuines del palau avinyonès, i poc després, també li atorgà el títol de clavari de la cúria temporal d'Avinyó. Però davant la impossibilitat de rescatar la seva família, encara a Itàlia, el papa, a més, li concedí una pensió sobre la Mensa episcopal de Toledo. Posteriorment, se'l nomenà gestor de l'hospital de la Font del Perelló amb una assignació vitalícia de 25 florins sobre les rendes de la institució. Tal i com apunta Marí i Brull, el nomenament no es realitzà pensant en la persona més adequada per ocupar el càrrec sinó, com una última recompensa amb la qual pogué retirar-se (MARÍ, *Les funcions de l'administrador de l'hospital del Perelló*, pp. 20-28).

¹³³ FORT, *Benet XIII: el darrer papa d'Avinyó*, p. 15.

Cerimoniós per a què abandonés el seu posicionament neutral, sí que li serviren per crear els primers contactes de la xarxa clientelar a la Corona, de la qual es beneficiaria fins la fi dels seus dies. Tot seguit es dirigí cap a Castella, on, com s'ha comentat, guanyà la lleialtat de la monarquia, en part, gràcies a les seves arts diplomàtiques, que aconseguiren que fins i tot els legats castellans designats per Urbà VI renunciessin a les seves funcions -i que, evidentment, Climent VII aprofità per atreure a la causa avinyonesa, tornant-los la dignitat eclesiàstica¹³⁴.

El 24 de gener de 1387, després de la mort del Cerimoniós, el cardenal aragonès tornà a Barcelona, on intervingué activament en la vida política: des de la ja esmentada declaració d'obediència a Avinyó posterior a l'entronització de Joan I, en la qual el de Luna havia tingut un paper preponderant, fins a la intervenció en el perdó i alliberament de la reina vídua i madrastra del nou monarca -amb qui havia sorgit una gran rivalitat-, Sibila de Fortià, que havia estat empresonada i privada de tots els béns amb la defunció del Cerimoniós¹³⁵.

També intervingué en la disciplina eclesiàstica, presidint el sínode de Girona del 1388, la unió de les castlanies de Reus, de la qual li corresponia la part eclesiàstica, ja que havia estat nomenat cambrer del capítol de la seu de Tarragona, a la qual afegí la part laica. A més a més, sabem que el setembre de 1390 presidí una solemne processó de penitència i de pregàries per la reunificació de l'Església a la ciutat de Barcelona. Immediatament després es dirigí cap a Avinyó, on fou rebut amb honors pel papa, que veient el seu èxit a la península Ibèrica, l'envià com a legat a París¹³⁶.

Això no obstant, no tingué el resultat esperat: França ja no podia ni protegir ni servir-se del papat instaurat a Avinyó, per la qual cosa la Universitat de París, beneficiant-se del titubeig de l'autoritat, s'autoanomenà àrbitre del conflicte eclesiàstic. Com a màximes autoritats religioses, els canonistes i teòlegs parisencs estudiaren les diverses vies que s'esperava que solucionessin el Cisma: la *via compromissi*, la *via concilii*, la *via facti* i la

---

¹³⁴ *Ibidem*, pp. 16-17.

¹³⁵ FERRER, *Els darrers sobirans del Casal de Barcelona*, p. 143.

¹³⁶ FORT, *Benet XIII: el darrer papa d'Avinyó*, p. 19.

via cessionis, escollint aquesta última, que implicava el desistiment d'ambdós pontífexs i l'obligació d'elegir-ne un de nou¹³⁷.

La situació, lluny de resoldre's, empitjorà amb la mort de Climent VII l'any 1394 i l'elecció unànime del cardenal d'Aragó, Pero Martines de Luna, que es convertí en el papa Benet XIII. Per primer cop a la seu avinyonesa, el sant pare no era d'origen francès ni demostrava la inclinació dels seus predecessors per vetllar pels interessos de França, per la qual cosa, Carles VI s'alià amb la Universitat de París per fer efectiva la *via cessionis*. Aprofitant que Joan I li havia tramès una carta en la qual també s'adreçava als mestres de l'Estudi de París per garantir que la Corona continuava disposada a treballar per posar fi al Cisma, el monarca francès li respongué amb una missiva amb cinc propostes:

1) Que reconegués la Universitat parisenca com a màxima autoritat religiosa per a resoldre el conflicte i, per tant, s'alineés amb la *via cessionis*; 2) que enviés emissaris a Navarra i a Castella per influir en la decisió a favor de la proposta de París; 3) que retirés l'obediència a Benet XIII, pressionant-lo perquè accedís a aquesta demanda; 4) que, en cas de trobar-se amb una negativa, busqués una alternativa; 5) i, finalment, que no admetés el pontífex avinyonès a dins dels seus reialmes si així li ho sol·licitava¹³⁸.

Fent cas omís de la suposada autoritat parisenca en aquest afer, Joan I li contestà que no podia adscriure's a les propostes plantejades perquè primer necessitava reunir-se amb els seus experts per debatre-ho, que la monarquia catalanoaragonesa devia fidelitat i lligams de feu a Benet XIII, i que per aquest motiu no estava en disposició de poder abandonar la seva candidatura, a més d'haver-li ofert la possibilitat d'instal·lar-se a un dels seus regnes o ciutats. Paral·lelament, envià al sant pare una ambaixada per ratificar la seva obediència, mentre era a Barcelona, arribà la notícia de l'elecció pontifícia i estant acompanyat de la reina Violant de Bar, feu pelegrinatge a Santa Maria del Mar per agrair que el nou papa fos Pero de Luna¹³⁹.

---

¹³⁷ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 387.

¹³⁸ *Ibidem*, p. 388.

¹³⁹ *Ibidem*.

Tot i aquesta ferma declaració d'intencions, Joan I no aconseguí impressionar els mestres de l'Estudi parisencs, que el febrer de 1395 ja preparaven les condicions per portar a terme la *via cessionis*: la renúncia dels dos pontífexs, la retirada de les excomunionis i penes canòniques als dos blocs i es conservarien els càrrecs i beneficis que cadascun havia procurat fins al nomenament d'un nou sant pare. Per convèncer Benet XIII perquè desistís en la defensa de la legitimitat de la seva candidatura, es va crear una delegació anomenada "ambaixada dels tres ducs", que va desembocar en mesos de negociacions amb moments de gran tensió, sobretot quan part dels cardenals d'Avinyó secundaren la *via cessionis*, difonent, alhora, difamacions i dures crítiques contra el papa aragonès. Aquest, per la seva banda, va sostenir que l'única via lícita per resoldre el conflicte era la *via conventionis* o *via iustitiae*, i que ambdós papes argumentessin els seus drets amb el suport dels seus respectius col·legis, mantenint així la superioritat de l'autoritat pontificia i, per tant, sense supeditar-se als dictàmens seculars. A aquest difícil escenari s'hi sumà l'inesperat decés del rei Joan I el maig de 1396 i l'entronització de Martí I, que des del principi es desmarcà dels intents d'aplicació de la *via cessionis*, i declinà participar en una nova ambaixada, ara encapçalada pels monarques d'Anglaterra, França i Castella¹⁴⁰.

1.1.5.2. Benet XIII i la xarxa de suport constituïda a la Corona

Tot i que no sembla gens clar que el vincle entre Martí I i Benet XIII s'enfortís a través del matrimoni del rei amb la neboda del pontífex, Maria de Luna¹⁴¹, quan l'Humà va rebre la notícia de la mort del seu germà, designà la nova reina com a la seva lloctinent¹⁴² i, un cop resolt els afers pendents a Sicília, en comptes de marxar cap a la Corona, s'embarcà en direcció a Marsella per anar posteriorment a Avinyó, fent escala primer a Sardenya¹⁴³.

Si bé la visita a la seu avinyonesa fou efectuada a precís del papa, és indiscutible que la llarga estada de sis setmanes i la quantitat de qüestions allà tractades, que anaven més enllà del simple debat per trobar una solució al Cisma, tenien la intenció de secundar la

¹⁴⁰ Ibídem, p. 389.

¹⁴¹ Bertran i Roigé defensa que aquest era el cas: *El Cisma d'Occident en la política del rei Martí*, p. 388; mentre que Ferrer i Mallol, com veurem, al text introductori de la mateixa recopilació, sosté que Benet XIII hauria tingut altra intenció que potenciar el regnat de la seva neboda, almenys no al principi (FERRER, *Martí I l'Humà (1396-1410), el darrer rei*, p. 38).

¹⁴² SILLERAS, *Dues reines per un rei*, p. 688.

¹⁴³ FERRER, *Martí i l'humà (1396-1410), el darrer rei*, p. 40.

proposta de la *via conventionis* o *via iustitae* de Benet XIII per part del nou rei, i la defensa d'aquesta enfront de les temptatives, cada vegada més severes, dels valedors de la *via cessionis*. Per premiar la promesa de lleialtat incondicional, s'iniciaren unes possibles negociacions per concedir 15.000 lliures addicionals al rei per la conquesta i pacificació de Sicília¹⁴⁴. A més a més, el papa organitzà una cerimònia solemne, on entregà a Martí I la relíquia del *lignum crucis* -que es diposità a la catedral de Barcelona- i la Rosa d'Or, símbol que distingia el seu receptor com a una personalitat catòlica exemplar. Finalment, també atorgà el càrrec de gonfanoner pontifici al rei¹⁴⁵, dignitat que, com hem vist prèviament, posseïa una gran significació per a la monarquia catalanoaragonesa.

Tanmateix, la situació amb què es va haver d'enfrontar la reina Maria als territoris de la Corona distà, almenys durant els primers mesos, d'aquesta concòrdia posterior entre sobirà i pontífex. La reina va enviar una ambaixada al papa Luna per informar-li de la voluntat d'armar una flota de galeres i altres embarcacions que permetessin al rei deixar l'illa siciliana, i de les dificultats amb les que s'estava trobant a causa de manca de numerari. També per comunicar-li els resultats de la reunió que havia mantingut amb els síndics de les ciutats amb prelats i barons per organitzar el nou regnat, així com també li feu saber el fals embaràs de la reina Violant i les reclamacions -amb potencialitat bèl·lica- sobre el regne d'Aragó i el de Mallorca per part del comte de Foix. Alhora, es lamentà de l'ordre que Benet XIII havia fet arribar al seu cubiculari per paraitzar el pagament dels gairebé 10.000 florins d'or que restaven de l'auxili concedit a Joan I per la defensa de Sardenya¹⁴⁶.

La manca d'ajuda cap a la seva neboda no es va manifestar només en l'àmbit econòmic: tal i com assenyala Ferrer i Mallol¹⁴⁷, Benet XIII prengué la decisió d'intentar intercedir en la qüestió successòria a la Corona d'Aragó, convertint-se en un precedent de la seva implicació durant l'Interregne posterior a la mort de l'Humà i a la resolució a la fi del Compromís de Casp. Durant aquest intercanvi de parers, el papa, ja fos perquè realment creia que la seva autoritat podia intervenir en les successions dinàstiques, com havien fet alguns dels seus predecessors, o bé perquè va veure l'oportunitat de guanyar el suport de

¹⁴⁴ FERRER, *Un aragonés consejero de Juan I y de Martín*, p. 540.

¹⁴⁵ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 390.

¹⁴⁶ FERRER, *Martí I l'Humà (1396-1410), el darrer rei*, p. 38.

¹⁴⁷ *Ibidem*, p. 38.

França si fomentava la causa de Violant de Bar i la filla d'aquesta, intentà fer valdre la seva voluntat. Per dur-ho a terme, el pontífex expressà a la reina Maria el desig que els regnes de la Corona li fessin arribar les missatgeries a ell, aspirant, segons sembla, a mitjançar en la disputa.

Això no obstant, la reina Maria, aconseguí refusar la proposta al·ludint a la impossibilitat de realitzar-ho perquè la qüestió pertanyia exclusivament als reis i els súbdits no posarien en disputa el vassallatge enviant missatgeries sobre la successió a una altra autoritat, i que, fins i tot, el mer plantejament era perjudicial en absència del rei o ni tan sols la convocatòria dels parlaments de cada territori. Tanmateix, la sobirana estava disposada a consultar als regnes si aquest era el seu consell, però continuà reiterant que el més convenient per a la Corona era que Benet XIII es comprometés a convèncer el comte de Foix que desistís de les seves pretensions sobre Aragó, i que proposés que ambdues parts es reunissin a Avinyó amb els respectius representants per poder negociar, en cas que fos possible¹⁴⁸.

El pontífex va renunciar, almenys en aquesta ocasió, a seguir intervenint en l'afer dinàstic, acceptant i donant suport a la monarquia de Martí I¹⁴⁹. Ara bé, encara que de manera pública i oficial l'aliança s'hagués cimentat amb el nou sobirà, això no es va veure sempre traduït en una entesa i política de benefici mutu, que, de fet, va anar degradant-se durant els últims anys del regnat de Martí I l'Humà.

Fins a aquell moment, una de les preocupacions més importants del papat baixmedieval havia estat la consolidació tant del seu poder com del seu manteniment fiscal concedint privilegis i prerrogatives als reis cristians i, promovent així, els homes de confiança que el sobirà escollia per formar part dels càrrecs curials, però també cedint, freqüentment, el dret a la recaptació de les dècimes. En conseqüència, s'havien anat creant vincles a través dels personatges designats per aquestes tasques, que no només es limitaven a la rellevant tasca diplomàtica entre papat i monarquia¹⁵⁰, sinó que també ajudaren a omplir les arques

---

¹⁴⁸ Ambaixades que no prosperaren ja que la situació arribà a les armes, encara que, per fortuna per a la reina, fou possible repel·lir l'intent bèl·lic (FERRER, *Martí I l'Humà (1396-1410), el darrer rei*, pp. 38-39).

¹⁴⁹ Vegeu SUÁREZ, *Benedicto XIII: ¿Antipapa o papa? (1328-1423)*, p. 152-154; SILLERAS, *Power, piety, and Patronage in Late Medieval*.

¹⁵⁰ Vegeu VILLARROEL, *Eclesiásticos en la diplomacia castellana*, pp. 791-819. Pel cas de Portugal: VIGIL, *Eclesiásticos en la construcción política*, pp. 98-106.

reials i al desenvolupament de la pròpia administració fiscal dels territoris on s'imposava el sistema beneficial¹⁵¹.

Amb Benet XIII, no obstant, s'observa com, amb la pèrdua de suport i amb les pressions internacionals cada vegada més extremes per a què renunciés a la tiara de sant pare, el papa canvià l'estratègia fiscal per assegurar la resistència de la seva candidatura, en contra de les tradicionals concessions que beneficiaven àmpliament la monarquia. Alhora, també conformà -i consolidà- les relacions que ja havia anat establint com a cardenal d'Aragó - una potent xarxa clientelar fidel a la seva persona, composta, sobretot, per personatges de la Corona d'Aragó-¹⁵².

Tant és així que, algunes vegades, els interessos polítics del rei en l'assignació d'alts càrrecs de l'Església a la Corona xocaren amb les decisions i nomenaments finals que realitzà Benet XIII. Un dels casos més notables de la disparitat d'interessos va ser la petició que el rei va fer al papa perquè el bisbe de Tortosa, Hug de Llupià-Bages, obtingués la mitra de València, a la qual cosa Benet contestà que era inviable, ja que les rendes d'aquell bisbat li pertanyien i eren necessàries per seguir treballant en la resolució del Cisma¹⁵³. De forma deliberada, el pontífex va deixar buida la mitra durant almenys dos anys i mig, per, d'aquesta manera, poder recaptar per a ell, els emoluments que hi tenia associats¹⁵⁴.

Martí I, per la seva banda, també prengué decisions que no sempre l'ajudaren a mantenir l'equilibri polític, sovint precari. Un dels exemples més destacats el trobem en el fet que, si bé l'Humà havia jurat lleialtat i homenatge al papa d'Avinyó per les illes de Sardenya i Còrsega -desestimant d'infeudació tradicional a causa de a Roma-, a Sicília jugà la carta de les dues obediències a través del permís a barons, universitats i fidels en general d'ambdues faccions a l'illa, sobretot pel que pertocava a l'elecció episcopal i assegurant la llibertat dels col·lectors urbanistes. Això s'explica perquè les dècimes, també les atorgades per Roma, eren indispensables tant per la pacificació de Sardenya i Sicília, no

---

¹⁵¹ Vegeu MORELLÓ, *Financiar el reino terrenal*; AGUILAR - MENJOT, *El dinero de Dios. Iglesia y fiscalidad*.

¹⁵² MORELLÓ, *Las relaciones monarquia-papado*, pp. 233-263; vegeu, també, HODEL, *Les traités en faveur du Pape d'Avignon*.

¹⁵³ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 390.

¹⁵⁴ MORELLÓ, *La maquinaria fiscal del papado aviñonés*, pp. 90-91.

exemptes de desordres habituals, com per pagar deutes heretats del regnat de Joan I i la pròpia manutenció de la família reial¹⁵⁵.

Ens situem, per tant, en un panorama on el compromís oficial entre monarquia i papat era vigent. Tanmateix, el xoc d'interessos a l'hora de prendre decisions per socórrer certes necessitats econòmiques, o la promoció i patronatge unilateral, sobretot per part de Benet XIII¹⁵⁶, va comportar que sorgiren alguns episodis de tensió, sobretot a les acaballes del regnat de Martí I.

1.1.5.2.1. El cas de Barcelona

Sobre aquestes promocions, si bé la majoria es realitzaren amb la intenció d'omplir càrrecs eclesiàstics que afavorissin la monarquia o el papat, de vegades també es van atorgar simplement per recompensar els serveis prestats i la fidelitat demostrada d'algun personatge rellevant en particular. El suport a la causa de Benet XIII va tenir com un dels màxims referent intel·lectuals a la Corona d'Aragó, més enllà de la figura de Vicent Ferrer¹⁵⁷, a Francesc Eiximenis, en sintonia amb la nova política oficial aplicada per la Corona -sobretot observable si es compara amb les seves obres anteriors on reflectia la neutralitat pròpia del Cerimoniós-. El posicionament del franciscà fou recompensat amb els títols de patriarca de Jerusalem i administrador apostòlic d'Elna¹⁵⁸.

En altres ocasions, és a nivell civil on es troba el patronatge del pontífex, com per exemple en favor d'algunes de les famílies més importants del patriciat urbà, com en el cas de la ciutat de Barcelona. Com s'anirà observant, la quantitat de barcelonesos implicats en les xarxes diplomàtiques que unien el municipi amb la monarquia i amb el papat és

---

¹⁵⁵ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 391.

¹⁵⁶ Hi ha una nombrosa quantitat de personatges que ocuparen diversos càrrecs alhora o de manera ascendent, entre ells el càrrec de canceller. Per exemple fins al 1399 fou l'arquebisbe de Saragossa, García Fernández de Heredia. Un altre exemple s'observa en Francesc de Blanes, bisbe de Girona i posteriorment de Barcelona, i que també fou conseller personal del rei (FERRER, *El consell reial durant el regnat*, pp. 176-177).

¹⁵⁷ Vicent Ferrer, com s'anirà observant en les properes pàgines, fou una figura clau durant el Cisma d'Occident i el Compromís de Casp. Vegeu ESPONERA, *Los hermanos Ferrer en el Compromiso de Caspe y en el Cisma de Occidente*; RIERA, *L'itinerari peninsular de mestre Vicent Ferrer*.

¹⁵⁸ BAYONA, *Las lealtades de Francesc Eiximenis*, p. 111.

formidable¹⁵⁹. Els barcelonins són presents en diferents tipus de documentació com és el cas del testament de Ramon Bertran de Sant Dionís, de l'any 1408 i revisat el 1414, pel qual sabem que fou castellà del palau pontifici avinyonès¹⁶⁰.

Ara bé, dos dels casos més singulars són el de la família Desplà i el de la família Gualbes. Part de l'oligarquia de la ciutat comtal, dels Desplà del període que ens ocupa en sobresurten Joan d'una branca, i Ramon i Francesc, d'una altra branca del mateix cognom.

Joan Desplà va ser un personatge de gran rellevància a les corts del rei Joan I, Martí l'Humà i Ferran d'Antequera. Serví durant la seva joventut a Sardenya, en temps del Cerimoniós. Mentre realitzava els seus estudis de dret, entrà al servei de l'infant Joan, el 1385, i assolí el títol de doctor en dret civil i canònic l'any següent. Va ser escollit conseller tercer de Barcelona aquell mateix any. El 1390 el trobem com a missatger del rei, i poc després fent d'advocat de la ciutat, càrrec que deixà el 1392. Es convertí en conseller reial i promovedor de negocis de Joan I fins a la mort del monarca, el 1396, essent un dels processats acusats de corrupció per la reina Maria¹⁶¹. L'acusació no prosperà i, el 1397, ja es trobava al servei de Martí I, de qui fou tresorer fins al 1409. Quan morí l'Humà consta com a conseller primer del municipi, durant l'Interregne tingué un paper notori, ja que formà part de les comissions parlamentàries catalanes. També participà a les jornades del Compromís de Casp, com a ambaixador per a la proclamació del nou sobirà. Ferran I el nomenà tresorer, càrrec que sembla que deixà per convertir-se en col·lector de Catalunya conjuntament amb Lleonard de Sos per fer les demandes de la coronació del rei, a mitjan 1413, i les de la reina el gener de 1414¹⁶². Posteriorment, el trobem com ambaixador del monarca, essent un dels procuradors de la treva amb Gènova

---

¹⁵⁹ Un exemple arquetípic d'aquesta xarxa complexa de lleialtats i interessos és el del mercader Guillem de Fonollet, al servei d'ambdues autoritats, raó per la qual fou sovint beneficiat en les seves expedicions comercials. Vegeu SALICRÚ, *Home del papa, home del rei. Guillem de Fonollet*.

¹⁶⁰ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 323.

¹⁶¹ La nova reina es va veure obligada a fer front al procés contra els consellers i oficials de Joan I, acusats de traïció per haver-se organitzat per a governar segons les seves conveniències, aconsellant al monarca malament de manera intencionada, acceptar suborns en afers de justícia i administració, enriquir-se a costa de les arques reials i haver fet cridar tropes estrangeres amb la intenció d'envair els regnes de la Corona d'Aragó (FERRER, *Martí I l'Humà (1396-1410)*, pp. 39-40).

¹⁶² SALICRÚ, *Les demandes de la coronació*, p. 99.

l'estiu de 1414¹⁶³ i un dels membres encarregats dels preparatius de l'armada pel papa a Barcelona el 1415.

Ramon i Francesc Desplà, pare i fill, foren ciutadans honrats de Barcelona. Ramon ocupà diversos càrrecs a la ciutat: el 1392 era un dels dos obrers del municipi i el 1395 el trobem com a mostassaf. També va ser conseller cinquè el 1398, segon el 1414, i en cap el 1417 i el 1421. Amb la mort del seu oncle, també anomenat Ramon, fou designat substituït seu en el càrrec de diputat del braç reial, crida que no pogué atendre immediatament perquè havia estat elegit per ser patró d'una de les galeres barcelonines de l'armada papal de 1407. L'altra embarcació tornà el juliol de 1408, mentre que la patronejada per Ramon Desplà romangué al servei del pontífex. Els diputats demanaren al sant pare que l'eximís d'aquesta prestació, ja que havia d'incorporar-se a les seves funcions a la Diputació del General. Així mateix, també ens consta que posseïa un palauet on s'hostatjà Benet XIII a la seva arribada a Barcelona, el setembre de 1409, i de nou entre el maig i el juny de 1410, mentre el pontífex es preparava per deixar la ciutat¹⁶⁴.

Francesc o Françoi Desplà era el fill de Ramon i Isabel s'Espluga, que s'havien casat l'octubre de 1384, Francesc era el seu primogènit, degué néixer ben aviat, ja que l'any 1420 era escollit conseller de la ciutat de Barcelona i, per tant, tenia suficient edat com per exercir el càrrec¹⁶⁵. A l'armada pontificia de 1415 va ser designat patró d'una de les galeres de la Diputació del General de Catalunya.

Es casà amb Constança Mallol l'any 1422 i fou tutor dels seus germans des la mort del seu pare, el 1423. Com s'acaba de comentar, la seva vida pública començà ben d'hora, i escalà ràpidament: el mateix 1423 ja es trobava al servei d'Alfons el Magnànim, a l'armada enviada a Nàpols sota el comandament de Joan Ramon Folc de Cardona. El 1424 fou conseller quart de la ciutat de Barcelona, tercer el 1427 i el 1430 ascendí. Finalment, fou conseller en cap el 1434, 1438, 1444 i 1451. Ocupà, a més a més, el càrrec de diputat del braç reial en el trienni 1431 - 1434. Durant els seus mandats al Consell de Cent de 1438 i 1444 es començaren els primers intents per a edificar el moll amb pedra. També fou l'impulsor de les ordinacions de les d'assegurances marítimes de Barcelona

---

¹⁶³ FERRER, *Altres famílies i membres de l'oligarquia*, pp. 285-286.

¹⁶⁴ *Ibidem*, pp. 290-291.

¹⁶⁵ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 341.

aprovades pel Consell, mentre, paral·lelament, constituí una important societat armadora amb Joan de Llobera¹⁶⁶.

La família Gualbes, per la seva banda, va aconseguir ascendir socialment de mercaders fins a ciutadans honrats, i posteriorment a nobles. D'entre ells destaquen, per aquesta etapa, Ferrer i Bernat. El primer fou batlle del municipi durant el pogrom de 1391, i patrullà els carrers liderant un grup d'homes armats¹⁶⁷, iniciativa que li valgué el favor reial. Posteriorment, fou jurat del Consell de Cent en set ocasions, i conseller en cap els anys 1402, 1406, 1409 i 1412. A més a més, també rebé l'encàrrec de capitanejar cinc galeres amb rumb a Llevant en la recerca de mercaderies el 1396¹⁶⁸. Això no obstant, la seva actuació més coneguda s'esdevingué durant les dues jornades prèvies a la mort del monarca, essent el comissionat escollit per demanar a l'Humà el vistiplau per proclamar al seu successor per justícia¹⁶⁹.

Pel que fa Bernat de Gualbes, la seva carrera fou encara més prolífera. Jurista i doctor en dret civil i canònic, probablement per la Universitat de Bolonya, va ser conseller barceloní cinc cops, conseller tercer el 1398, segon el 1404 i en cap l'any 1408, així com també fou anomenat assessor de la governació de la Cerdanya i el Rosselló per Martí I, a petició del Consell, el 1397. L'any següent, el sobirà, complagut pels serveis prestats per Bernat, el nomenà jutge de primera apel·lació del Rosselló i el Vallespir, i de segona apel·lació a la Cerdanya, el Conflent i el Capcir, després de la dimissió de Pere Olzina, conseller reial. Gràcies al prestigi que anà adquirint, també va ser designat com a representant, tant del Consell davant del monarca, a Perpinyà el 1405, com a ambaixador del propi Martí I davant de Carles IV de França, el duc de Borbó i el rei Lluís de Nàpols, i poc després fou enviat a la cort castellana i a reunir-se, el 1407, amb Gregori XII a Itàlia. Tot plegat, li comportà una gran reputació, fins al punt de ser escollit un dels compromissaris de Casp a la fi de l'Interregne, actuació per la qual es guanyà el favor del nou monarca, que el nomenà conseller, vicescancerler i finalment, mestre racional amb Alfons el Magnànim¹⁷⁰.

---

¹⁶⁶ *Ibidem*, pp. 342-343.

¹⁶⁷ BATLLE, *El "llibre del consell" de la ciutat de Barcelona*, p. 24.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 61.

¹⁶⁹ LÓPEZ, *Últimas voluntades de Martín el Humano*, pp. 225-268.

¹⁷⁰ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, pp. 323-324.

Com bé assenyala Batlle, “potser els enllaços familiars poden ajudar a explicar la vinculació d’alguns personatges barcelonins amb Benet XIII: el papa va romandre a la torre Desplà, algunes vegades li serví d’enllaç amb la ciutat fra Lluís de Gualbes, li foren addictes els Malla. Tots ells estaven relacionats al clan dels Gualbes, partidaris del papa i servidors dels Trastàmars”¹⁷¹.

Els Gualbes, els Desplà i altres famílies de l’oligarquia de la ciutat van tenir un paper essencial durant el Cisma d’Occident i el Compromís de Casp, prometent la seva fidelitat a l’autoritat que més els convenia, i amb els estrets lligams que forjaren amb el primer Trastàmara, fins i tot canviant d’obediència eclesiàstica per tal d’alinejar-se amb la política del monarca.

D’altra banda, al fons documental de la ciutat s’hi observa clarament la relació diplomàtica entre el Consell de Cent i el papat avinyonès¹⁷², que ja era prou fluïda amb Climent VII i que es reafirmà amb Benet XIII. En són un exemple les missives de la fi 1388, enviades a la seu pontifícia conjuntament amb la visita del lloctinent del protonotari reial, Jaume Tavascà, pregant per la intervenció en els abusos de sentències d’excomunió i entredit dutes a terme al Principat, i que afectaven especialment a membres d’algunes famílies honrades barcelonines. Del mateix any també ens ha arribat correspondència relativa a la problemàtica de la jurisdicció sobre els clergues delats de crims greus. L’autoritat civil, per mitjà de la figura del veguer, era la que jutjava aquests afers i, per tant, l’estament eclesiàstic no hi tenia potestat. En conseqüència, aquest últim hi responia amb l’excomunió: és el cas de l’excomunió que va rebre el veguer de Barcelona amb els seus ajudants per haver jutjat els crims de dos clergues acabats d’iniciar. Els consellers intercediren pregant al pontífex que condonés l’excomunió, fent referència a la fidelitat que la ciutat estava mostrant contra els cismàtics¹⁷³.

---

¹⁷¹ *Ibidem*, p. 325.

¹⁷² Qüestió que no va comportar, com veurem més endavant, l’obediència del conjunt del municipi. Sabem que, un cop fracassà l’ambaixada dels tres reis i la visita que Martí I va fer al pontífex abans fins i tot de la seva coronació, alertà el Consell de Cent, que envià missatgers per persuadir el monarca que no acceptés el trasllat a cap territori de la Corona si així li ho demanava per raons de seguretat, el papa. La justificació utilitzada fou que en podria resultar l’enemistat amb França, la possibilitat d’empitjorar la resolució del Cisma, i que, de tota manera, per portar a terme les gestions per assegurar les mesures de protecció, el rei havia de consultar-ho primer amb els súbdits (FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 70; BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 320).

¹⁷³ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 317.

A més a més, la documentació de l'època també ens aporta informació sobre la intervenció del papat en diversos afers, tant privats com oficials, dels ciutadans honrats. És el cas de la disputa pels béns del difunt Jaume d'Adarró, per la qual els eclesiàstics ja havien pacificat prèviament amb la divisió d'aquests entre la vídua i la germana del difunt. Això no obstant, aquesta última, disconforme amb la resolució, requerí la intervenció pontifícia i, en resposta, Avinyó encarregà a uns canonges de Barcelona que revisessin la qüestió¹⁷⁴.

A nivell oficial, existeix una multitud de lletres de recomanació que els consellers varen fer arribar a Avinyó, demanant prebendes eclesiàstiques per a ciutadans barcelonins i protegits del monarca. El desembre de 1385, per exemple, el Consell escrivia al papa a favor de fra Joan Ermengol, que, com veurem més endavant, arribà a ser bisbe de la ciutat comtal. Un altre exemple de sol·licitud de favors per una de les famílies de ciutadans honrats més reputades de Barcelona fou la de fra Bernat de Vallseca, paborde major del monestir de Sant Cugat del Vallès, que va ser una de les candidatures més rellevants pel càrrec de prior de Montserrat, fins i tot en contra del candidat reial, Berenguer de Barutell; tot i que no va ser acceptat per la congregació, Vallseca, fou nomenat prior, però morí l'octubre de 1390, sense haver pogut exercir¹⁷⁵. Novament, els regidors intercediren, enviant una missiva a Climent VII per a què no concedís el càrrec fins que Joan I ho notifiqués per escrit. Vicenç de Ribes havia estat nomenat pel papat romà en recompensa a la seva fidelitat i la seva candidatura era benvinguda al monestir, ja que els seus membres estaven majoritàriament a favor de la causa romana. Per evitar-ho, el Consell recomanà a un dels seus protegits, Berenguer de Barutell, ardiaca de Santa Maria del Mar i fill del cavaller Bernat. Amb aquesta maniobra, els consellers esperaven guanyar temps que els servís per convèncer el rei per a què secundés el seu candidat, ja que, tot i que Vicenç de Ribes defensava la legitimitat del papa romà, Joan I presentava certa inclinació per aquest candidat. Dissortadament pels desitjos del Consell, de Ribes es feu amb el nomenament i amb l'exercici *de facto* fins al 1409¹⁷⁶.

---

¹⁷⁴ *Ibidem*, p. 318, nota 18.

¹⁷⁵ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 405.

¹⁷⁶ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 317

Ara bé, les recomanacions del consistori barceloní no van detenir-se, tot i que no sempre en resultés l'escenari anhelat. És el cas del canonge de la seu barcelonina, Guillem Alanyà, que ja des de 1387 es pretenia que ascendís a rector de l'església de Santa Maria del Pi, aprofitant l'expulsió del rector anterior a causa d'una sentència pontifícia provinent de Roma. Malgrat la intervenció de Guillem de Sant Climent, oficial reial i ciutadà de Barcelona, la proposta no prosperà. Quan morí Bernat Vallés, el 1389, el Consell ho intentà amb la parròquia de Santa Maria de Badalona i, en aquest cas, sí que aconseguiren que se'n fes càrrec Alanyà. Tot seguit, els consellers demanaren la diòcesi de Girona, de la que també havia estat encarregat Bernat Vallés¹⁷⁷.

Tal i com apunta Batlle, aquesta successió de peticions posa en evidència quin era el procediment habitual. D'altra banda, cal remarcar la preocupació, sobretot als inicis del Cisma, per la problemàtica associada a la concessió de beneficis eclesiàstics que podien caure en poder dels rivals. Mentre que el regnat del Cerimoniós no provocà gaire maldecaps, ja que era l'autoritat ordinària la que intervenia en l'assignació. Tanmateix, amb Joan I, un cop jurada fidelitat a Avinyó, el rei emprà una política de revisió de les concessions per verificar el procés emprat, per la qual cosa els consellers, alarmats, el maig de 1388, escriviren al monarca per fer-li entendre que aquesta iniciativa podria provocar malestar¹⁷⁸.

Amb Benet XIII al capdavant del papat avinyonès, les relacions amb el Consell de Cent foren encara més intenses: la ciutat participà en l'armada que havia d'alliberar-lo durant el setge de la seu avinyonesa, el 1398, així com en la que havia de portar-lo a Itàlia per trobar-se amb el seu homòleg per intentar acabar amb Cisma, primer durant el 1404 i després a la darrerria del 1407. Precisament, va ser la ciutat l'encarregada d'aconseguir la suma necessària pel viatge d'una de les figures que havien de servir de mediadors entre ambdues causes pontifícies en aquest segon intent: el prior de Montserrat, Vicenç de Ribes, havia de reunir-se amb el sant pare de Roma, mentre que Barcelona prengué la tasca de protegir el monestir en la seva absència, a més de comprometre's a vendre 8000 florins de censals morts, necessaris pel viatge del prior que es recuperarien sobre les rendes d'Olesa de Montserrat. En aquell moment el Consell de Cent encara no havia pres

---

¹⁷⁷ *Ibidem*.

¹⁷⁸ *Ibidem*.

partit per la causa del papa Luna, raó per la qual accedí a ajudar a promoure l'intent de concòrdia entre els dos pontífex¹⁷⁹.

Així mateix, també ens consta l'entrada solemne que feu Benet XIII a la ciutat comtal el setembre de 1409¹⁸⁰, i que va participar a les exèquies reials del 18 de maig de 1410 per la mort del rei Martí I. Tanmateix, no assistí al sumptuós *universari* que Barcelona realitzà en honor al monarca 10 dies després¹⁸¹, perquè marxà en direcció a Aragó i posteriorment a València per posar en marxa la diplomàcia necessària per resoldre l'Interregne que just acabava de començar.

Ja amb Ferran I com a rei de la Corona d'Aragó, les referències més importants que trobem tracten dels preparatius per a l'entrevista a Niça entre Benet XIII, l'emperador Segimon I i el d'Antequera, que després canviaria de lloc de trobada i se celebraria a Perpinyà, durant el 1415, enmig de la celebració del Concili de Constança, i que tenia per objectiu tancar definitivament la problemàtica del Cisma. El resultat de la reunió fou nefast per als plans del papa aragonès, ja que Ferran I acceptà la proposta internacional de sostreure-li l'obediència, per bé que, permeté que l'antipapa romangués a Peníscola fins a la seva mort (1423), des d'on continuà, en va, proclamant-se el sant pare legítim.

Ara bé, la notícia de la sostracció d'obediència comportà una gran agitació al municipi barceloní: el rei va fer arribar l'ordre al Consell de Cent a través d'una lletra reial que havia d'entregar el veguer de la ciutat a l'inici del mes de gener de 1416. Els consellers, conscients de les repercussions de la possibilitat d'atiar més el conflicte que s'estava produint en aquell moment, demanaren a l'oficial que no fes la crida pública fins que els consellers no poguessin consultar el monarca. Poc abans, també havia arribat a la ciutat una butlla d'entredit contra Ferran I i els seus súbdits com a càstig al monarca per la seva decisió. La població s'havia començat a revoltar a crit de *muyran los capellans e sien robots*, pels perjudicis que suposava l'entredit, és a dir, la privació dels oficis religiosos, d'alguns sagraments i de la sepultura eclesiàstica. Aprofitant el caos, el sobirà envià el governador Alemany de Cervelló, els oficials reials i Gilabert de Malla, germà del comissari reial, per fer-se amb el control de les rendes pertanyents a la Cambra

---

¹⁷⁹ *Ibidem*, p. 319.

¹⁸⁰ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 412.

¹⁸¹ SANTACRUZ, *La mort de Martí l'Humà a la llum del llibre de Clavaria*, pp. 55-65.

Apostòlica, cancel·lant l'efecte de la butlla i calmant els ànims. Tanmateix, el veguer realitzà la crida i, en conseqüència, s'inicià una nova baralla pel control del capítol catedralici i per intervenir en les deliberacions del Consell entre el papa Luna i els seus adeptes, per una banda, i els representants de la monarquia, és a dir, el veguer i el governador Cervelló, per una altra¹⁸².

Per a la població com a comunitat, acostumada a ser part de les celebracions religioses, tant ordinàries com en aquelles cerimònies solemnes com ara els funerals de Climent VII o l'elecció de Benet XIII, o l'entrada d'aquest a la ciutat, la revolta contra l'entredit va ser l'únic acte de desobediència durant el Cisma d'Occident.

Ja fos perquè compartia el sentir de la societat o bé perquè li preocupaven les repercussions que un canvi tant dràstic podria suposar pel municipi, el Consell, encapçalat pels consellers Lluís de Gualbes, Francesc Coromines, Tomàs Girona, Bernat Serra i Joan Ros, mostrà una actitud reticent a acatar l'ordre del monarca. Això, no obstant, davant un panorama on no hi havia cap alternativa, el Consell cedí sota les exigències del governador, tal i com aquest i els altres oficials reials li comunicaren per carta a Ferran I. Els consellers establiren un dia de festa amb l'objectiu de celebrar la fi del Cisma gràcies a la concòrdia aconseguida entre el rei, l'emperador i els ambaixadors de Constança, alhora que també s'encarregaren de persuadir el capítol de la seu barcelonina de no reconèixer les butlles del papa Luna i de què participés a la celebració de la concòrdia. Un cop pacificada la situació, el governador abandonà Barcelona, nomenant com la seva mà dreta misser Bernat de Gualbes, que havia deixat el costat del papa però es mantenia com a fidel servidor del monarca. La seva carrera pública el portà a obtenir llocs de molta responsabilitat i prestigi, fins al punt que fou, el nou legat papal enviat a la Corona l'abril de 1418, el cardenal de Pisa, Alamano Adimari, s'estigué a casa seva¹⁸³.

Tanmateix, és en la reorganització i promoció d'alguns sectors eclesiàstics, tant a la seu catedralícia de la ciutat comtal com a la resta del Principat, on es percep més clarament l'estructura de suport i lleialtat que Benet XIII va construir a l'entorn de la seva persona,

---

¹⁸² BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 321.

¹⁸³ *Ibidem*.

rebut, gràcies a aquesta, empara en els pitjors moments, fins i tot quan el rei Ferran d'Antequera li retirà l'obediència¹⁸⁴.

D'altra banda, com a epicentre financer de la Corona que era, Barcelona es convertí, amb el papa aragonès, en capital *de facto* de la col·lectoria de la Cambra Apostòlica, tot i no ser un arquebisbat (com Saragossa o Tarragona). Tal i com demostra Morelló, la ciutat va ser la base des d'on es desenvolupava la col·lectoria d'Aragó, convertint-se en el lloc de retorn de l'activitat recaptadora, i gran part dels notaris que signaven les èpoques eren originaris de Barcelona, així com també ho eren els mercaders mitjancers dels pagaments que es realitzaven. A més a més, es pot observar com els canvis transferits a Avinyó es realitzaven des de la ciutat comtal a través de socis ciutadans o residents del mateix municipi, que s'encarregaven de representar els canvistes avinyonesos¹⁸⁵.

Pel que fa al bisbat de Barcelona, va reconèixer ben aviat com a legítim papat el de la seu Avinyó, quan Pero de Luna encara no era ni tan sols pontífex. De fet, va ser gràcies a la visita que el 1379 feu a la capital com a cardenal legat de Climent VII, per guanyar el favor dels diversos regnes peninsulars, convertir-se, també, en una de les veus que van aconseguir l'adhesió de Joan I a la causa avinyonesa. En aquells moments, el bisbe de la seu barcelonina era Ramon d'Escales (1386-1398), canonista que ocupà diversos càrrecs abans d'instaurar-se a la seu comtal, d'abat de Vilabertran a bisbe d'Elna i també de Lleida, a més de conseller de Pere III¹⁸⁶.

Amb la seva desaparició, no obstant, el pontífex escollí Joan Ermengol (1398-1404) amb disconformitat amb el capítol catedralici, que preferia Francesc Climent Sopera per ocupar el càrrec. Ermengol, fidel a Benet XIII, prosseguí amb les obres de la catedral, així com també unificà els diversos hospitals per constituir-ne un d'únic: l'Hospital de la Santa Creu. A nivell diplomàtic, participà al Concili convocat per Benet XIII a Perpinyà l'any 1409 i morí poc després¹⁸⁷.

El succeí, per un brevíssim període, Francesc de Blanes (1409-1410), que possiblement rebé el nomenament durant el Concili de Perpinyà. De Blanes havia estat canonge a la

¹⁸⁴ BADA, *L'Església catalana entre Constança i Benet XIII*, p. 311.

¹⁸⁵ MORELLÓ, *La maquinaria fiscal del papado*, p. 104.

¹⁸⁶ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, pp. 396-397.

¹⁸⁷ *Ibidem*.

seu de Mallorca, ardiaca a la Selva, bisbe de Girona i molt vinculat al cercle intern de Benet XIII a Avinyó, on convisqué durant el setge i, fins i tot, formà part del personal que va aconseguir l'evasió del sant pare l'any 1403. D'altra banda, també havia dut a terme la feina de canceller i promotor de la cúria reial de Martí I, que, al seu torn, l'havia assignat com a representant reial davant de Benet XIII a Avinyó. Tot i que no va poder ocupar-se del càrrec, el nomenament va provocar un cert recel, ara amb el monarca, que volia promocionar a Alfons de Tous, canonge de la ciutat, motiu pel qual el papa es va apressar a escollir a Francesc de Blanes, per evitar que el rei es beneficiés del buit de poder per consignar l'episcopat al seu favorit. El nou bisbe fou assistit, molt probablement pel sagristà de la seu, clergue de la Cambra Apostòlica i home de confiança del sant pare, Guillem Carbonell¹⁸⁸. Durant l'administració de Francesc de Blanes, es patrocinà la predicació de fra Vicent Ferrer al municipi. Malauradament, de Blanes morí el febrer de 1410, deixant, de nou, el bisbat vacant¹⁸⁹.

Novament, Martí I va procurar imposar el seu candidat, en aquest cas fou el nebot del pontífex i homònim, Pero de Luna i, per tant, també parent de la reina. Els reis es trobaven a la ciutat; precisament, estaven acollint al papa amb tots els honors, tot i que això no serví per convèncer Benet XIII per fer el nomenament. També el comte Jaume d'Urgell, que es veia successor legítim de Martí I¹⁹⁰, intentà fer prevaldre la candidatura del seu protegit, Berenguer de Barutell, ardiaca de Santa Maria del Mar. La seguretat que el comte tenia en sí mateix, el va portar a interrompre una assemblea a la seu barcelonina presidida pel papa, fet que li valgué el recel del rei i l'enuig del pontífex. Potser la voluntat de mantenir-lo allunyat dels afers polítics de la capital, tal com hipotetitza Garrido, va fer que poc després Martí li encarregués que s'ocupés de les bandositats d'Aragó com a procurador general dels regnes¹⁹¹.

---

¹⁸⁸ Tots dos personatges ja es coneixien, ja que, amb l'ajuda de Domingo Ram, prior de Saragossa, i Vicenç Segarra, aleshores canonge de Tortosa, havien tingut la missió, l'any 1407, de vetllar per l'administració i venda de censals morts. Benet XIII havia facultat el seu tresorer, Francesc Climent Saperà, amb la capacitat de contraure, en nom de la Cambra, un crèdit de fins a 200 mil florins, que s'intentà aconseguir a través del mètode creditici (MORELLÓ, *L'endeutament a llarg termini de Benet XIII*, pp. 283-284).

¹⁸⁹ *Ibidem*, pp. 397-398.

¹⁹⁰ Tal i com li va dir Alfonso de Ejea, arquebisbe de Sevilla i home de confiança de Benet XIII: *qui reputat se futurum regem* (PERARNAU, *El Cisma d'Occident*, pp. 55-71).

¹⁹¹ GARRIDO, *Interregne i bandositats a l'Aragó*, p. 802.

Per contra, Prim Bertran argumentà que el sant pare escollí una altra figura d'estricta confiança i lleialtat, amb l'objectiu que es convertís en el seu *alter ego* a la capital per mantenir-la a la seva obediència, així com per marcar la política de la monarquia si aquesta prenia decisions contràries als seus propòsits¹⁹². Es tractava de Francesc Climent Sopera (1410-1415), home que havia desenvolupat la seva carrera sota el patronatge de Benet: va ser ardiaca del Penedès, prior de Daroca i, posteriorment, bisbe de Mallorca (1403) i de Tortosa (1407-1410), a més del principal diplomàtic al servei del papa, que, com els seus predecessors, també sobrevisqué al setge d'Avinyó acompanyant al pontífex en la seva fugida. Tal i com hem vist, al 1398 havia estat el candidat preferent del capítol catedralici, però que ara s'havia decantat pel candidat reial, per la qual cosa, el papa es va veure obligat a imposar a Climent mitjançant els oficis del cardenal de Montaragó¹⁹³.

Francesc Climent no fou tan actiu ni a l'administració de la seu ni a la pròpia ciutat com ho havien estat els anteriors bisbes. El nou prelat dedicà gran part del seu temps a missions diplomàtiques en suport de la causa de Benet XIII, especialment a Castella¹⁹⁴, i a complir les seves obligacions com a tresorer del papa, a partir de 1404. La mort del rei, el maig de 1410, a la ciutat comtal, poc després del seu nomenament, el convertí en una de les peces claus durant l'Interregne, fins al punt que acabà essent un dels compromissaris a la resolució de Casp. Va ser ambaixador del Principat en la proclamació de Ferran d'Antequera com a nou monarca. També va ser part de la cort que va acompanyar el Trastàmara durant la seva coronació a Saragossa¹⁹⁵. La seva fidelitat tant a la causa de Benet XIII com al servei del de Ferran I, va ser premiada amb el nomenament com a arquebisbe de Saragossa (1415-1419)¹⁹⁶, càrrec que mantingué fins que el nou pontífex, Martí V, el destituí¹⁹⁷.

---

¹⁹² “El papa prengué aquesta opció, entre altres motius per evitar donar satisfacció a les pretensions del comte d'Urgell, *qui reputat se futurum regem*, i per assegurar-se el control i la fidelitat de les institucions municipals de Barcelona a la seva persona i a la seva causa, mitjançant la presència d'un *alter ego*” (BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 399).

¹⁹³ *Ibidem*, p. 398.

¹⁹⁴ PERARNAU, *Cisma d'Occident i el Compromís*, p. 58.

¹⁹⁵ Vegeu SALICRÚ, *Las demandas de la coronación de Fernando I*.

¹⁹⁶ Substituint a García Fernández de Heredia, assassinat el 1411 enmig de les bandositats nobiliàries que tingueren el seu punt més àlgid durant l'Interregne.

¹⁹⁷ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 399.

1.1.5.2.2. El cas gironí

Pel que fa al bisbat de Girona, hi trobem Berenguer d'Anglesola al capdavant ja des de 1384, que era un dels gran defensors de la causa avinyonesa, per la qual cosa va ser recompensat amb el càrrec de cardenal de Sant Climent (1397). No renuncià, però, a la diòcesi, i la governà com a administrador apostòlic, nomenant un bisbe auxiliar. Tot i que estigué implicat en els preparatius per a la realització del Concili de Perpinyà, morí el 1408, abans de la seva celebració. Substituí breument per Francesc de Blanes, que, com s'ha comentat, de seguida fou cridat a dirigir la seu barcelonina a l'inici de 1409, sembla ser que fou substituït, al seu torn, per Ramon Descatllar, que fou un dels consellers personals del papa Luna.

Sabem que el mateix Benet estigué a la ciutat gironina, almenys al voltant de l'època de Corpus del 1409. Els jurats van realitzar un revelador esforç econòmic per esmerçar els recursos necessaris en els preparatius, tot esperant l'assistència del pontífex, mentre que el vicari general, Pere de Bosc, per ordre del bisbe, feu cridar als abats, priors i preposits de les comunitats de la diòcesi perquè tot el conjunt eclesiàstic s'unís a la ciutat per demostrar la seva fidelitat al sant pare¹⁹⁸.

1.1.5.2.3. El cas de Lleida

Les intervencions de Benet XIII no sempre resultaren segons els seus desitjos, tal i com succeí a la diòcesi de Lleida. Al maig de 1399, restaurant la tradició per l'elecció del nou bisbe a càrrec del capítol de Lleida i del de Roda d'Isàvena, el canceller de la universitat lleidatana, Pere de Sant Climent, fou la persona electa. El pontífex, no satisfet amb la situació, hi actuà restringint l'elecció a funcions de canonge, tot plegat enmig del setge d'Avinyó (1399-1404), motiu pel qual Lleida restà tot aquest període amb el bisbat vacant. Ni els candidats dels canonges ni les propostes de Benet XIII, amb la seva autoritat temporalment minvada, van prosperar¹⁹⁹.

El papa, a més, havia assignat com a bisbe de Tarassona un fidel clementista el 1391, que, des de la seva nova dignitat havia anat eixamplant la seva influència, fins al punt

¹⁹⁸ BATLLE, *Benet XIII a GIRONA*, pp. 337-346.

¹⁹⁹ BERTRAN, *El bisbat de Lleida i les seves relacions amb el papat*, pp. 85-92.

d'aprofitar el buit d'autoritat i fer-se amb el control de la provisió de l'ardiaconat major de la seu de Lleida. El 1404, per posar-hi remei, el sant pare, per un costat nomenà bisbe de la seu lleidatana a Joan de Baufés, personatge que havia anat acumulant promocions per part d'Avinyó i que passà de Dacs a Vic, i es traslladà després a Osca, fins que prengué possessió del càrrec lleidatà a través d'un procurador. Per l'altre, nomenà, per un costat, Fernando Pérez Calvillo cardenal prevere dels Sants XII Apòstols, i que es convertí en un dels consellers i diplomàtics més importants del papa Luna²⁰⁰.

Amb el decés de Joan de Baufés, s'escollí Pere de Sagarriga per rellevar-lo, ardiaca de la catedral de Lleida i cambrer privat de Benet XIII, és a dir, persona de total confiança del papa i que tingué un paper cabdal en molts dels moments més determinants a les acaballes del Cisma: va formar part de la comissió que, a l'octubre de 1398, va aconseguir un ajut del capítol de canonges de la catedral de Barcelona per valor de 1000 florins d'or per armar una galera en ajuda de Benet en ple assetjament d'Avinyó. L'any 1404 fou un dels diplomàtics enviats a Roma per aconseguir la tan desitjada reunió d'ambdós candidats pontificis. Malauradament, el decés de Bonifaci IX i la instal·lació d'Innocenci VII a la Santa Seu, no només no permeteren que prosperés la proposta, sinó que els representants enviats, incloent Sagarriga, van ser fets presoners al castell de Sant'Angelo i obligats a sufragar un rescat desmesurat de 5.000 ducats. Un cop retornat, es feu càrrec del bisbat lleidatà fins l'any 1407, moment en el que fou nomenat arquebisbe de Tarragona. Continuarem amb la seva activitat política, tot seguit, al front de l'arquebisbat tarragoní.

1.1.5.2.4. El cas de Tarragona

La ciutat de Tarragona es mantingué fidel a la causa avinyonesa a través del seu arquebisbat. No obstant, la relació era lluny de ser idíl·lica: suposant que es convertiria en la nova seu papal després del Concili de Perpinyà ja que era la capital eclesiàstica del Principat, el municipi es preparà per la rebuda de Benet el 1409. Més enllà dels honors, processons i festivitats que estaven organitzant, els jurats prepararen també una sèrie d'antigues reivindicacions que no s'havien solucionat i que enfrontaven el Consell amb l'arquebisbat, amb l'objectiu que el papa hi intercedís. Això no obstant, si bé Benet XIII

---

²⁰⁰ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 395.

hi sojornà després de la mort de Martí l'Humà, no s'establí a la població ni tampoc va intervenir en les demandes dels jurats tarragonins²⁰¹.

L'arquebisbat de Tarragona fou ocupat durant un període relativament llarg pel valencià Ènnec de Vallterra (1380-1407). Prèviament havia estat bisbe de Girona i Sogorb, a més del canceller de l'infant Martí, i representant del Cerimoniós a Roma el 1377 per sol·licitar la investidura de Sicília per al monarca. Climent VII el nomenà arquebisbe de Tarragona el 1380, però no va poder tornar a la Corona a prendre possessió del càrrec fins al 1387, ja que es trobà enmig del turbulent inici del Cisma, essent, de fet, un dels testimonis de l'elecció d'Urbà VI a Roma. Com a arquebisbe, portà a terme concilis provincials (1391, 1395, 1399 i 1406) i tres sínodes (1388, 1389, 1390)²⁰².

El succeí Pere de Sagarriga (1407-1418), que, tal i com hem vist, fou bisbe de Lleida (1404-1407). Sagarriga va ser un ferm partidari de Benet XIII i un dels diplomàtics més actius per trobar una solució al Cisma d'Occident, conjuntament amb Jaume de Prades, bisbe de València, i una de les veus més rellevants durant el Concili de Perpinyà de l'any 1409. També va ser compromissari per la part catalana a Casp el 1412, i partí el seu vot entre Jaume d'Urgell i la candidatura d'Alfons II de Gandia, però fent constar que el candidat més idoni era Ferran d'Antequera. Formà part de l'ambaixada que viatjà a l'entrevista amb l'emperador Segimon I, el 1415, i posteriorment, es convertí en el nexa de comunicació entre Benet XIII retirat ja a Peníscola, i el rei Alfons el Magnànim després de la mort del seu pare el 1416²⁰³. També va ser nomenat canceller de la Corona d'Aragó entre el 1413 i el 1418. Com a arquebisbe convocà un concili provincial el 1414,

---

²⁰¹ Recordem que la ciutat era de jurisdicció eclesiàstica, qüestió que limitava l'administració del Consell del municipi en algunes tasques. Durant aquell període, Tarragona passava per dificultats econòmiques que s'agrejaven per culpa de la seva manca de competència per gravar alguns elements, com l'entrada del vi, font de riquesa de la qual l'arquebisbat i la clerecia no pagaven impostos. A més d'aquesta imposició, demanaven que el clergat amb béns patrimonials contribuís a les despeses municipals. També pretenien que s'abaixés el preu de les escriptures, que depenien directament de l'arquebisbat i que eren carregoses pels civils i pel Consell. D'altra banda, el municipi també demanà qüestions de caire polític, com el respecte als privilegis assolits per la ciutat sobre l'actuació dels comissaris reials, prerrogatives que freqüentment no eren respectades per l'arquebisbat. També exigí la intervenció papal per a l'adquisició del dret de la ciutat a participar a les Corts i Parlaments del Principat, ja que l'únic representant oficial de Tarragona era l'arquebisbe (CORTIELLA, *La pretensió de Tarragona de convertir-se en seu*, pp. 55-72); vegeu, també, JUNCOSA, *Estructura y dinámicas de poder en el Señorío de Tarragona*.

²⁰² BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 399.

²⁰³ *Ibidem*, p. 396.

instaurant l'ordre que a cadascun dels bisbats es nomenés un procurador i un advocat per a la defensa de les causes dels pobres²⁰⁴.

1.1.5.2.5. Els altres bisbats catalans davant del Cisma

Això no obstant, les grans ciutats del Principat no foren les úniques que es van veure immerses en les estratègies i, tot seguit s'analitza el cas de Vic, exemple modèlic d'ascensió eclesiàstica, i els bisbat d'Urgell i el de Tortosa.

a) El bisbat de Vic

Per la seva banda, aquest és un dels exemples més aclaparadors tant d'ascensió en la carrera eclesiàstica, com d'intrusisme tant dels reis com dels papes, desestimant el criteri del capítol de canonges. Es tractava d'un càrrec que ocupaven, sovint, els membres que començaven a tenir un cert pes a la cort del monarca o a la pontifícia, que passaven, tot seguit a ser designats per a instal·lar-se en altres càrrecs més rellevants. Garcia Fernández de Heredia, fidel a la causa avinyonesa, fou nomenat bisbe de Vic el 1377. La seva estreta relació amb l'infant Joan li valgué les suspicàcies del Cerimoniós durant els últims anys del seu regnat, i el 1383 el destituí. Joan I, ja com a monarca, el va restituir com arquebisbe de Saragossa l'any 1396. Fernández de Heredia es convertí en una de les figures més rellevants en l'esfera pública de la Corona catalanoaragonesa, molt proper a Joan I i després a Martí I, i sempre fidel a Benet XIII.

Un cop destituït Fernández de Heredia com a bisbe de Vic, s'escollí a Fernando Pérez de Calvillo (1383-1391), fins que, tal i com hem vist més amunt, va ser promocionat com a bisbe de Tarassona i posteriorment nomenat cardenal. Durant un breu període, Joan de Baufés estigué al capdavant del bisbat vigatà (1391-1393), que passà, de manera encara més fugaç per la seu d'Osca, fins que fou nomenat bisbe de Lleida.

El substituï Francisco Riquer i Bastero (1393-1400), fins que fou traslladat a Sogorb per ordre d'Avinyó i substituït per Diego de Heredia (1400-1410)²⁰⁵. De Heredia, al seu torn, fou substituït per Alfons de Tous (1410-1413), ambaixador del papa a Castella i afecte a la causa de Benet XIII, que també fou el representant del braç eclesiàstic a la Diputació

---

²⁰⁴ *Ibidem*, p. 400.

²⁰⁵ *Ibidem*, p. 401.

del General des del 1396 fins al 1413²⁰⁶. Tot i els intents fallits, com hem vist, de Martí l'Humà per a que ocupés el càrrec de bisbe de Barcelona, aconseguí ser-ho del bisbat d'Elna a la mort d'Eiximenis el 1409 però hi romangué pocs mesos, ja que es traslladà ràpidament a Vic, mentre que a Elna s'hi instal·là Jerónimo de Ocón, confessor i camarlenc de Benet XIII²⁰⁷.

b) El bisbat d'Urgell

El cas del bisbat d'Urgell encara fou més complex: del 1365 al 1370 havia estat liderat per Pero de Luna, familiar, com sabem, del mateix pontífex, que no sembla que s'habituéssin al càrrec, ja que fins i tot es va fer enterrar en una altra diòcesi, a la col·legiata de Santa Maria de Cervera. El succeí Berenguer d'Erill (1371-1387), que havia estat monjo a Montserrat, prior de Meià i abat de Gerri i, breument, bisbe de Barcelona el 1369. Fou traslladat a la Seu d'Urgell el 1370, per les grans desavinences amb el rei, tot i haver-se proclamat imparcial respecte a les dues obediències pontifícies. El seu successor, no obstant, fou defensor de la causa avinyonesa: Galceran de Vilanova (1388-1415). Expert en decrets, havia estat ardiaca de Besalú, i aconseguí el bisbat urgellenc com a premi a la lleialtat demostrada envers Climent VII²⁰⁸.

c) El bisbat de Tortosa

EL bisbat de Tortosa presenta, com hem observat, certes peculiaritats. Durant gran part del Cisma, Hug de Llupià-Bages fou l'encarregat de la diòcesi, i amb el seu trasllat a la seu valenciana el 1399 provocà que Martí intentés imposar el seu candidat, Pero de Luna. Amb el pretext que no podia exercir no només perquè comptava amb la desaprovació del capítol catedralici, sinó també perquè contravenia les regulacions pròpies de la seu de Tortosa, que declaraven que el candidat havia de ser un canonge regular, el papa mantingué el bisbat vacant durant mesos, però acceptant, això sí, el seu nebot, Pero de Luna, com a administrador. El 1404, a instàncies del capítol catedralici, el papa proposà un intercanvi de bisbats, entre Lluís de Prades i Arenós, bisbe de Mallorca, càrrec que

---

²⁰⁶ Recordem que, fins a les Corts de Barcelona de 1413, no s'instaurà la regulació dels mandats triennals, que fins a aquell moment havien estat de durada arbitrària (FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat*, pp. 252-254).

²⁰⁷ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 401.

²⁰⁸ *Ibidem*

passaria a ser ocupat per Francesc de Climent Sopera, mentre que Lluís de Prades passaria al capdavant de la seu tortosina. La iniciativa no prosperà i no va ser fins al 1407, amb l'elecció del mateix Sopera, que s'aconseguí apaivagar les queixes durant un temps²⁰⁹, per bé que tornaren a ressonar a causa de l'escassa activitat del bisbe a la ciutat, ja que passà llargues temporades a Castella representant els interessos de Benet XIII i la defensa de l'obediència a la causa avinyonesa²¹⁰.

1.1.5.2.6. Els monestirs catalans davant el Cisma d'Occident: el cas de Poblet, Santes Creus, Montserrat i Àger

Pel que fa a les resolucions d'obediència a un o altre papa, els monestirs del Principat van haver de lidiar amb divisions i discrepàncies, de vegades a dins dels seus murs.

a) El monestir de Poblet

El monestir de Poblet, amb l'abat Vicent Ferrer -l'oncle del sant- al capdavant (1393-1409), va decantar-se per la candidatura romana, contradient el disseny reial. Tant és així que en motiu del jubileu de 1400, una gran part de la comunitat volia peregrinar a Roma, però l'Humà escrigué l'abat per a censurar la idea, exigint-li que hi renunciés. Que el propi Benet XIII intervingués en el nomenament dels càrrecs monacals que fins aquell moment s'havien decidit de manera independent, sembla que fou la raó que desencadenà una sèrie de renúncies dels abats durant aquesta etapa i, en particular, la de Vicent Ferrer, l'any 1409. L'assignació de l'abat Jaume Carbó no va ser ben acollida, com a persona forana que era i per no haver-ho consultat a la comunitat monacal, qüestió que polaritzà encara més les dues tendències al si del monestir. Amb la seva renúncia, el sant pare escollí, una altra vegada, al nou bisbe, fra Joan Martínez de Mengucho (1413-1433). Aquest fou una figura clau a partir de 1416, ja que Ferran I i el nou pontífex sorgit del Concili de Constança, Martí V, li encarregaren aconseguir que el papa Luna abandonés la seva candidatura. Malgrat que no va aconseguir-la, sí que va ser capaç de convèncer diversos cardenals fidels a Avinyó²¹¹.

---

²⁰⁹ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 401-402.

²¹⁰ GONZÁLEZ, *Las relaciones exteriores de Castilla*, p. 277.

²¹¹ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, 402-403.

b) El monestir de Santes Creus

Alineant-se amb la declaració d'obediència de Joan I a la causa avinyonesa, el monestir de Santes Creus va prosperar: el 1389 Climent VII aprovava la permuta sobre Forès, Sarral i Cabra del Camp, gestionada pel monarca. Amb Benet XIII al capdavant de la seu avinyonesa, Joan I demanà a la comunitat monacal que es realitzessin pregàries per la fi del Cisma. Alguns dels membres que formaven part de la cort d'Avinyó durant el setge sembla que provenien d'aquest monestir cistercenc, com fra Bernat Mallol. A més, amb l'abat fra Andreu Porta, les relacions amb Benet XIII foren molt sòlides, fins al punt que el monestir hauria sufragat part de la petita armada destinada a portar al pontífex a Roma el 1405, per reunir-se amb Innocenci VII²¹².

c) L'abadia de Montserrat

Encara com a priorat de Ripoll, la institució va patir de primera mà les tensions per la qüestió del Cisma. Climent VII aprofità la mort del prior Rigalt de Vern, el 1384, per nomenar el seu germà, Pere de Vern, cardenal de Santa Maria in Via Lata. Més proper a Avinyó i aliè a la vida monacal -no era de cap orde, de fet-, Pere de Vern fou nomenat amb el pretext de reorganitzar el monestir i ajudar el cardenal amb les despeses. Trobà l'oposició frontal de la comunitat, raó per la qual sembla que finalment declinà el títol el 1387²¹³.

No obstant, s'havia creat un precedent per a l'intervencionisme al monestir, que afectaria el provenir del priorat. El papa avinyonès acceptà la renúncia de Pere de Vern, compensant-lo amb una pensió a perpetuïtat de 3.000 florins d'or, mentre tornava a intercedir per imposar un abat de la seva elecció i que, com hem vist, havia estat recomanat pels consellers de Barcelona²¹⁴: el benedictí Bernat de Vallseca, monjo de Sant Cugat del Vallès, que tampoc fou acceptat per la comunitat. El succeí el bisbe de Sabina, Jaume de Prades i de Foix, que, igual que el seu predecessor, no va ser benvingut al monestir.

---

²¹² *Ibidem*, p. 404.

²¹³ *Ibidem*, p. 405.

²¹⁴ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 316.

Per la seva banda, Urbà VI nomenà el prior Vicenç de Ribes, estricte defensor de la causa romana -tot i que també protegit per Joan I-, assignació que, com hem vist prèviament, va ser ben rebuda per la comunitat, que es mostrà, majoritàriament, lleial als successius papes romans -Urbà VI, Bonifaci IX, Innocenci VII i Gregori XII-. Per recompensar-li l'obediència, Roma el va ascendir a cardenal del consistori el 1408, fet que no passà desapercebut pel rei Martí, que el convertí, alhora, en intermediari de les dues candidatures. Això no obstant, el seu decés, pocs mesos després, donà l'oportunitat a Benet XIII d'intervenir de nou en el nomenament del càrrec, i escollí, estratègicament, a Marc de Vilalba, abat de Ripoll. D'aquesta manera, Montserrat aconseguia una de les reivindicacions més reiterades tant pel monestir com per Martí I: deixar de ser priorat per convertir-se en abadia independent. La congregació rebé a l'abat amb bona predisposició, gràcies a la dignitat assumida com a seu abacial, i acabà així amb l'afecció al papat de Roma²¹⁵.

d) El monestir de Sant Pere d'Àger

Canònica augustiniana, poc en sabem sobre l'activitat política del monestir fins el nomenament de Vicenç Segarra com al seu abat. Segarra, que havia estat canonge a Tortosa, el 1410 ja era abat d'Àger, càrrec que compaginava amb el de col·lector de les províncies de Tarragona i Saragossa. Era una figura molt propera a Benet XIII²¹⁶, convertit en un dels membres de l'organització econòmica de l'armada papal del 1415.

1.1.5.2.7. El regne d'Aragó

Pel que fa als altres reialmes de la Corona d'Aragó, en el cas del regne aragonès, a part de la pròpia família de Luna i les relacions -de vegades d'enemistat- amb la resta de la noblesa aragonesa, els càrrecs eclesiàstics eren ocupats per aquests mateixos nobles, que, amb freqüència, també mantenien títols a diversos territoris, com hem vist també al cas del Principat. Hi ha multitud d'exemples que evidencien ambdues situacions: l'arquebisbe de Saragossa era García Fernández de Heredia, o el comanador d'Alcanyís de l'orde de Calatrava era Guillem Ramon Alemany de Cervelló, germà del governador

---

²¹⁵ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 405.

²¹⁶ Vegeu MORELLÓ, *L'endeutament a llarg termini del papa Benet XIII*, pp. 284-286; MORELLÓ, *Las relaciones monarquía-papado*, pp. 248-252.

del Principat. Una de les raons és perquè els nomenaments sovint els realitzava el monarca i, en conseqüència, els afers eclesiàstics -i, evidentment, polítics- del regne aragonès requeien en comptades famílies nobiliàries, les fortunes de les quals provenien del servei en l'administració del territori, i per extensió, del favor reial²¹⁷.

Això no obstant, les relacions amb la monarquia, amb l'estament eclesiàstic i entre els propis senyors visqueren moments de molta tensió: els bàndols nobiliaris que competien, sovint de manera violenta, pel poder i la influència política eren una realitat. Una de les rivalitats més rellevants fou la que mantingueren els Urrea i els Luna, o els enfrontaments entre els Marcilla i els Muñoz, i els virulents xocs de clans entre els López de Luna, acompanyats pels Cerdan, en contra dels Jiménez de Ambel, els Suñén i els Martínez de Alfocea²¹⁸.

Un dels casos més flagrants va ser el de l'abadia de Montaragó: es tractava d'una potent senyoria a la qual pertanyien un centenar de poblacions i, per tant, el títol d'abat, amb presència a les Corts, era vist com un càrrec molt desitjable, ja que comportava influència i poder a dins del reialme. El clan Luna, com també els Urrea, ambicionava el monestir. L'any 1395, Joan Martínez de Murillo, pertanyent als primers, va ser escollit per ocupar aquesta dignitat, segurament gràcies a la intervenció de Benet XIII. Per la seva fidelitat al papa, fou fet cardenal el 1408. Ara bé, que els Luna es fessin amb el control de l'abadia minvava l'equilibri senyorial del nord d'Aragó, raó per la qual els Urrea iniciaren una ofensiva contra l'abat que durà diversos mesos, fins al punt que ocuparen el castell monestir. La resposta de Martí I no es feu esperar: manà la intervenció del governador, Gil Ruiz de Lihori -un Urrea-, però aquest desoí les ordres. Quan es dirigí cap a Saragossa per a la seva coronació, el monarca intentà pacificar la situació, tot i l'enuig inicial, i decidí romandre al territori aragonès fins al 1400. Malauradament a les bandositats tornaren a sorgir, i tingueren el seu punt crític durant l'Interregne (1410-1412)²¹⁹.

D'altra banda, el col·legi Cardenalici de Benet XIII, greument disminuït, a partir del 1398, amb la sostracció de l'obediència per part de França i, de nou, amb el fracàs de les entrevistes que es van intentar dur a terme, en sòl italià, entre els dos papes, el 1404 i el

---

²¹⁷ SESMA, *Las élites políticas en Aragón*, p. 171.

²¹⁸ GARRIDO, *Interregne i bandositats a l'Aragó*, pp. 794-795.

²¹⁹ *Ibidem*, pp. 794-795.

1407, va ser remodelat pel pontífex, incloent-hi dos cardenals d'origen aragonès. Entre el 1408 i 1409, el papa Luna tenia set cardenals sota la seva obediència: els francesos Pierre Ravat i Jean Flandini, els castellans Alfonso de Ejea i Alfonso Carrillo de Albornoz, el savoia Antoine de Chalant, el genovès Luigi Fieschi i, finalment, els aragonesos Juan Martínez de Murillo, cardenal prevere de San Lorenzo in Damaso, més conegut com a cardenal de Montearagón, i Carlos Jordán de Urriés, cardenal diaca en San Giorgio in Velabro. Aquests cardenals formaren un nucli fidel al sant pare, i van ser les figures més rellevants durant el Concili de Perpinyà de 1409, i el van acompanyar durant l'entrevista amb Segimon I, a la mateixa població, el 1415. Tanmateix, el fracàs de les Vistes i, sobretot, amb la sostracció de l'obediència per part de Ferran d'Antequera, el gener de 1416, els cardenals van anar, a poc a poc, abandonant el papa Luna i prestant jurament al nou pontífex, Martí V ²²⁰.

1.1.5.2.8. El regne de Mallorca

Pel cas mallorquí ens ha arribat prou documentació com per reconstruir les diverses etapes per les quals va passar el regne durant el Cisma d'Occident. Des de la carta emesa pel Cerimoniós a l'inici de l'episodi històric, demanant l'assistència de dos representants mallorquins a la convocatòria a Barcelona per dirimir quin pontífex era l'autèntic; la publicació del ban per a la processó per pregar per la fi del Cisma el 1407 per part del governador Roger de Montcada, o la gràcia atorgada per Climent VII al bisbe Lluís de Prades, el 1391, amb la qual podia concedir dos beneficis canònics sempre que respectés la prioritat dels graduats en Dret Canònic, Dret Civil o Teologia²²¹.

L'Església de Mallorca es decantà, de seguida, per Avinyó, decisió que s'enfortí amb l'ascens de Benet XIII com a nou papa, ja que les relacions amb ell sempre havien estat molt fluides. No s'ha d'oblidar que el capítol l'havia elegit com a bisbe mallorquí l'abril de 1375. Amb la declaració oficial d'obediència de Joan I a la causa avinyonesa, el conjunt de l'Església, l'administració i el poble de Mallorca en seguiren l'exemple²²².

---

²²⁰ NAVARRO, *La representación aragonesa*, pp. 182-184.

²²¹ BARCELÓ - SANTAMARÍA, *Església i administració a Mallorca a l'època*, pp. 241-245.

²²² *Ibidem*

L'afecció arribà fins al punt que tot i que el capítol havia proposat un altre candidat per ocupar el bisbat, s'acceptà sense problemes el nomenament de Lluís de Prades (1390-1429) el juny de 1390. Tanmateix, i de manera molt semblant al cas de Tarragona, Mallorca estava passant per una pertorbadora crisi econòmica que empitjorava amb els conflictes sorgits amb l'Església: la contínua transferència de béns seents del reialenc o de rendes i de serveis personals sobre béns seents del reialenc a mans eclesiàstiques, tot i la seva prohibició reiterada. Això comportava una disminució de numerari a les arques del patrimoni reial que afectava tant a les arques reials com a les comunitats locals, ja que minvava l'àrea territorial sotmesa a impostos. A més, suposava una interferència freqüent en els furs, per part del clergat, cosa que perjudicava les regalies de la Corona, però també de l'administració, ja que extralimitava les llibertats sobre el fur eclesiàstic. En conseqüència, les tensions van anar escalant fins al punt que va ser necessària una intervenció medidora, que afortunadament, i tot i que amb daltabaixos, va poder resoldre's només amb l'autoritat reial, Joan I aconseguí una solució de pacte entre les dues parts: els eclesiàstics podien mantenir de manera vitalícia allò que havien sostret a canvi de pagar les talles i impostos sotmesos a l'autoritat reial²²³.

1.1.5.2.9. El regne de València

Tot i que, tal i com hem vist, gran part dels favors i promocions eclesiàstiques per part del papat avinyonès i, en particular, de Benet XIII, recaigueren, sobretot, en personatges del Principat o del municipi de Barcelona, la ciutat i el regne de València també se'n beneficiaren. Els registres de la correspondència del Consell valencià a la cort pontifícia demostren un gran interès per aconseguir gràcies singulars pels naturals. La demanda de beneficis, càrrecs i rendes a les diòcesis valencianes augmentà amb els períodes de sostracció de l'obediència per part de França, Navarra i Castella i, en particular, durant el temps i després del setge d'Avinyó de 1398, ja que l'armada que s'envià per rescatar a Benet XIII es constituí, en gran mesura, a base d'embarcacions valencianes -tot i que, com veurem més endavant, també hi col·laborà, molt estretament, Mallorca-. Gran part de les missives que s'enviaven al sant pare tenien com a objectiu l'obtenció de prebendes de personatges destacats de la capital, com fou el cas de Francesc Martorell o de Pere

---

²²³ *Ibidem*, pp. 245-246.

Perera, que, per la magnitud de la insistència perquè ocupessin determinats càrrecs, deixa entreveure la política interna del Consell per evitar que es promocionessin altres candidats²²⁴.

D'altra banda, la mitra de la catedral de València, fou objecte de la intervenció tant monàrquica com pontifícia ja abans del Cisma. A la mort de Vidal de Blanes el febrer de 1369, el capítol escollí com a bisbe Fernando Muñoz, xantre i canonge a la seu. El nomenament, no obstant, fou derogat pel papa Urbà V, que, d'entre els dos candidats que tenia, Pero Martínez de Luna, canonge i prebost de la catedral -i futur Benet XIII-, i Jaume de Prades i Foix, que havia estat bisbe de Tortosa des del 1362 -a instàncies de l'anterior papa, Innocenci VI-, escollí el segon a prec de Pere el Cerimoniós. A partir d'aquell moment, la voluntat del pontífex s'imposà sobre el capítol catedralici a l'hora de nomenar els bisbes de València. Tanmateix, aquesta elecció també portà a l'inici de les bandositats per part d'unes poques famílies nobiliàries per l'hegemonia al regne, lluites que anaren escalant fins al punt més àlgid durant l'Interregne, amb significatives batalles entre les faccions com la de Llombai i setges de viles com Alzira²²⁵.

Jaume de Prades i de Foix, més conegut com Jaume d'Aragó, molt vinculat a la cúria d'Avinyó, es trobà en una difícil tessitura quan esclatà el Cisma arran de la política equidistant del seu rei, mentre que, alhora, rebia les pressions tant de Pero de Luna com a legat hispànic, com de Vicent Ferrer, per reconèixer la legitimitat de Climent VII²²⁶. Amb la mort del Cerimoniós, Prades passà, oficialment, la diòcesi valenciana a l'obediència avinyonesa, i obtingué, a canvi, el títol de cardenal de Sant Climent pels volts de 1387, i sembla que també el de Santa Sabina el 1391²²⁷. Durant el seu mandat va convocar quatre sínodes (1373, 1375, 1382 i 1385), i a més a més, va fer nombroses

²²⁴ NARBONA, *Benedicto XIII y la ciudad de Valencia*, pp. 192-193.

²²⁵ La negació del nomenament de Fernando Muñoz desembocà en un enfrontament entre els Centelles, els Riusec, els Vilanova i els Arenós, defensors del bisbe, contra els Vilaragut i els Boil, que entenien que el bisbe legítim era Fernando Muñoz. El 1375, de Prades amb el seu germà Alfons, marquès de Villena ja eren al capdavant del bàndol obertament bel·ligerant contra els Vilaragut (NARBONA, *Els valencians davant el compromís*, pp. 128-129).

²²⁶ El legat pontifici s'entrevistà amb Vicent Ferrer a principis de 1379, per encarregar-li la missió d'aconseguir el suport de València i de tot el regne a la causa de Climent VII (MARTÍNEZ, *Relaciones entre San Vicente Ferrer y el municipio*, p. 574).

²²⁷ Tal i com consta a la llista de prelats del bisbat suburbicari de Sabina-Poggio Mirteto, que no s'ha de confondre amb el títol de cardenal de Santa Sabina a Roma.

visites pastorals per tota la diòcesi. Conjuntament amb l'efectiva predicació de Vicent Ferrer, es guanyà el suport a la causa avinyonesa a la major part del regne.

Amb el decés de Jaume el maig del 1396, es produí l'escenari abans mencionat: Martí I demanà que el bisbat passés a mans d'Hug de Llupià-Bages, home molt lligat a la cort reial; el sant pare s'hi negà, i hi hagué una vacant al capdavant de la seu durant gairebé dos anys. Transcorregut aquest temps, Benet XIII finalment accedí a transferir a de Llupià la mitra valenciana, el 1398, i es convertí en fidel seguidor del pontífex, fet que el portà a participar al concili de Perpinyà. D'altra banda, també celebrà diversos sínodes, el 1400, 1404, 1408 i 1422²²⁸.

Un altre factor a tenir en compte és el trasllat de la cort de Benet XIII a Peníscola que fomentà la col·laboració entre la ciutat de València i el papa. El 1401, per exemple, el clavari al servei pontífex, Guillem Gençor, rebia les 1890 lliures, 2 sous i 8 diners que se li devien per la seva tasca en l'aparellament urbà, intervenció papal que ens consta que es continuà donant encara durant el 1402. A més a més, Rodrigo de Luna, capità de la flota del sant pare, va ser un gran aliat de la capital valenciana a l'hora de protegir la costa²²⁹.

Tanmateix, el rebuig i el combat actiu d'una part del regne de València i de la seva capital contra la candidatura del Trastàmara com a rei de la Corona d'Aragó –candidat, recordem-ho, promocionat pel papa– van provocar episodis de gran violència, com la batalla de Codolar o la participació valenciana a la rebel·lió del comte d'Urgell contra la sentència de Casp. Això no obstant, un cop reprimida la insurrecció, l'octubre de 1413, s'escollí Morella com a localitat on es reuniren Benet XIII, el rei Ferran d'Antequera i una multitud de consellers i savis per poder dirimir el que calia dur a terme per assegurar el triomf de l'obediència de Benet XIII per sobre dels seus rivals de Roma i Pisa. De Morella es traslladaren, l'estiu de 1414, rei i pontífex, a la ciutat de València, per realitzar els preparatius de les Vistes amb l'emperador Segimon I i, potser, també per intentar assossegat els ànims, en línia amb la política conciliadora del Trastàmara, fins al punt que

---

²²⁸ CÀRCEL, *Casa, Corte y Cancillería del Obispo de Valencia*, pp. 641-642.

²²⁹ DÍAZ, *El ocaso cuatrocentrista de Valencia*, pp. 177-178.

les núpcies entre l'infant Alfons amb la seva cosina, Maria de Castella, es realitzaren a la capital valenciana, amb la presència d'ambdues autoritats²³⁰.

Tal i com hem observat que s'esdevingué al Principat i, en particular, a la ciutat de Barcelona, la sostracció de l'obediència pontifícia per part de Ferran d'Antequera, el gener de 1416, va commocionar l'opinió pública valenciana, a més d'afectar, de diversa manera, les autoritats del regne. Com a la resta de territoris de la Corona, la població i institucions es van trobar davant la dicotomia d'haver d'acatar el manament reial, que anava acompanyat de contundents mesures si no s'acatava, i els anatemes papals de Benet XIII, que havia excomunicat el monarca i havia manat als seus súbdits que no el reconeguessin com a rei. Assabentats que Barcelona havia intentat retardar l'ordre reial, el Consell valencià intentà realitzar el mateix moviment, mentre que el Trastàmara feu publicar a Bernicarló el manament que els cortesans del pontífex abandonessin el servei a Benet XIII en tres dies, sota greus penes i càstigs. Potser aquest és el motiu pel qual els jurats valencians alertaren a Bernat Vallseguer, procurador seu enviat a Peníscola, del perill en què es trobava, i li ordenaren que tornés immediatament a València²³¹.

Tot plegat demostra que l'adhesió a la causa de Benet XIII estava molt estesa tant entre el sector eclesiàstic com entre les elits valencianes, que, si bé en gran part anaren abandonant el papa Luna, alguns dels seus col·laboradors més fidels perseveraren al seu costat. És el cas de Francesc d'Aranda, Pere de Comuel i Andreu Bertran, és a dir, les figures més vinculades a València a la cort pontifícia, que continuaren donant suport a la causa del papa, malgrat les amenaces del monarca²³².

1.1.5.2.10. Les relacions amb Castella

La Corona castellana no va estar exempta, tampoc, de les intervencions, beneficis i intercanvi de favors amb el papat. Recordem que, durant la problemàtica dinàstica entre Pere el Cruel i el seu germà bastard, Enric III, a les acaballes de la Guerra dels dos Peres, el papa Urbà V qualificà de croada l'ajut a Enric per fer-se amb el tron. Conjuntament amb el Cerimoniós i Carles V de França, acordaren el pagament de més de 10.000 llances

---

²³⁰ NARBONA, *Benedicto XIII y la ciudad de Valencia*, pp. 190-203.

²³¹ *Ibidem*, pp. 207-208.

²³² *Ibidem*, pp. 208-210.

per a la incursió bèl·lica²³³. Derrotat a Nàjera el 1367, Enric escapà i es refugià a Avinyó, des d'on organitzà una contraofensiva, guanyant el conflicte a Montiel el 1369. Tanmateix, haurien de passar dos anys més, plens de complexitats diplomàtiques i violentes -Ferran I de Portugal es proclamà hereu legítim del desaparegut Pere, declarant la guerra a Enric, mentre que Granada i el Cerimoniós reclamaven el control de diversos territoris promesos o perduts a mans de Castella-, per poder establir-se en el poder, i no sense la intervenció pontifícia com a mitjancera: la Pau d'Alcoutim de 1371²³⁴.

Tal i com hem vist, un cop iniciat el Cisma, el cardenal d'Aragó, Pero de Luna, fou el legat papal avinyonès enviat per guanyar-se la fidelitat dels regnes hispànics. Això no obstant, no aconseguí l'obediència castellana fins a la reunió del clergat de Medina del Campo l'any 1380, moment en que el rei Joan I s'alineà amb la política de França. Fins a aquell moment, Castella mantenia una limitada representació a la Cúria Pontifícia²³⁵ i la intervenció en els nomenaments eclesiàstics estava més aviat relacionada amb l'entorn monàrquic que no pas amb els interessos del papat²³⁶. L'evolució de l'estament eclesiàstic castellà fou similar a la del d'Aragó, sobretot pel que fa al clergat secular, que progressivament va anar incorporant membres de la noblesa en els càrrecs intermedis i alts i, en particular, en els episcopats i els capítols catedralicis. Aquest procés prengué forma durant el segle XIII, però tingué la seva màxima expansió durant els segles XIV i XV, coincidint amb l'enfortiment de les oligarquies urbanes, dels llinatges mitjans però també dels grans llinatges nobiliaris²³⁷.

Amb el Cisma iniciat, no obstant, les relacions entre Castella i l'autoritat pontifícia assoliren una nova dimensió, amb una destacable participació en l'afer, amb diverses

---

²³³ Tal i com assenyala Reglero: “Además se acusaba a Pedro I de favorecer a los enemigos de la fe – protegiendo a los judíos en su reino, enseñoreándolos, y pactando con los musulmanes de Granada–, y de ser enemigo de Dios y de la Iglesia, incluso se le califica de traydor herege. Frente a él Enrique II se presenta como un rey cristiano, puesto en el reino por Dios, que se apiadó de los sufrimientos casuados por el tirano a su pueblo, en una clara visión providencialista en su favor”. No difereix gaire, tal i com pot observar-se, de les pròpies tècniques propagandístiques dutes a terme per Pere el Cerimoniós (REGLERO, *Crisis dinásticas y guerras*, p. 108).

²³⁴ *Ibidem*, pp. 97-100.

²³⁵ Que s'incrementà progressivament amb el trasllat de la seu papal a Avinyó (VILLARROEL, *Comunicación y diplomacia en el Cisma*, p. 100).

²³⁶ Aquelles famílies nobles que havien realitzat un servei remarcable en les empreses militars i polítiques de la monarquia, demanaren, a canvi, la intervenció i suport reials per a l'adquisició de determinats càrrecs, sovint seus episcopals (DÍAZ, *La incorporación de la nobleza al alto*, p. 559).

²³⁷ *Ibidem*, p. 558.

etapes a favor d'un o un altre candidat papal²³⁸, i amb una àmplia relació diplomàtica amb la Cúria Pontifícia²³⁹.

Amb la tornada a la fidelitat de la causa de Benet XIII l'abril de 1403, la implicació Castella fou molt més intensa, sobretot en l'ajuda per posar en marxa el pla del sant pare per reunir-se amb el seu homòleg a Itàlia. Enric III va crear una potent xarxa diplomàtica constituïda per rellevants figures castellanques que posà al servei del pontífex. Alguns d'aquests personatges foren completament fidels a la causa avinyonesa, motiu pel qual, fins i tot en l'etapa de sostracció de l'obediència, hi romangueren castellans a Avinyó. Durant la restitució de l'obediència a Avinyó, aquests castellans continuaren amb la seva activitat, com el tresorer de Sevilla, Pedro Alfonso, als que s'hi sumaren altres nous ambaixadors castellans posats a les ordres de Benet, com el canonge de Toledo, Diego Ramírez de Guzmán, que li serviria com a representant a la cort de Castella²⁴⁰.

Tanmateix, el personatge que més destacà, per sobre de tots ells, va ser Diego de Moxena, al servei directe d'Avinyó. Benet XIII recompensà la seva feina amb el nomenament de domèstic o part del seu seguici, sense l'obligació, no obstant, de seguir la comitiva papal, sinó més aviat com una apreciació de la bona fama que havia anat adquirint arreu. També fou, a més, un lleial servidor de l'infant Ferran ja com a regent de Castella, i probablement l'acompanyà durant les seves campanyes contra l'Islam al sud de la península i durant la gran victòria d'Antequera. Tot i que ja no gaudia de bona salut, tingué, un paper rellevant durant el concili de Constança, sobretot l'estiu de 1415, quan escrigué al Trastàmara perquè s'unís personalment a les sessions conciliars, utilitzant una de les primeres referències al *Liber sine nomine* de Petrarca conegudes²⁴¹.

D'altra banda, les relacions amb el monarca visqueren moments de gran tensió, com la imposició de Benet XIII del seu nebot, Pero de Luna, com a bisbe de Toledo, per disgust d'Enric III que no acceptà de bon grat el nomenament, ja que aquest no era natural del regne i podia donar-se el cas de sortida de numerari a altres territoris o l'absentisme del

---

²³⁸ Recordem que Enric III formà part, l'any 1395, de l'ambaixada dels tres reis per trobar una solució al Cisma, intentant pressionar als dos papes perquè acceptessin la via de cessió, ambaixada que fracassà tant a Avinyó com a Roma.

²³⁹ VILLARROEL, *Comunicación y diplomacia en el Cisma*, p. 99.

²⁴⁰ *Ibidem*, pp. 100-101.

²⁴¹ VÁZQUEZ, *El maestro salmantino Diego Moxena*, pp. 397-432.

mateix bisbe²⁴². A més, aquest candidat no respectava la decisió del capítol ni el dret que posseïen tradicionalment els reis per realitzar aquesta assignació. L'acceptació del bisbe no es feu afectiva fins al regnat del nou sobirà, Joan II, el 1407, que donà ferm suport a la causa avinyonesa. El paper del nebot del papa va ser molt significatiu, fins al punt de representar l'estament eclesiàstic a les Corts de Guadalajara el 1408, a qui Climent Sopera se li uní en l'esforç d'ampliar la influència del pontífex a Castella²⁴³. De fet, l'infant Ferran escollí Sopera com a mitjancer entre la reina Caterina de Lancaster i Diego López de Stuñiga i Juan Fernández de Velasco per la custòdia del monarca, Joan II, menor d'edat²⁴⁴. Posteriorment, Ferran d'Antequera demanà a Sopera que participés a les Corts de Segovia, on ja s'entreveu la voluntat del Trastàmara d'apropar-se a Benet per aconseguir posicionar-lo a favor dels seus interessos²⁴⁵.

Alguns dels favors més importants que el sant pare concedí a Ferran ja com a regent de Castella (1406) però abans que es convertís en rei de la Corona d'Aragó, van ser, entre d'altres, la confirmació de les provisions del Maestrat d'Alcántara al seu fill Sancho, el 1408, i del Maestrat de Santiago al seu fill Enric, el 1409²⁴⁶.

---

²⁴² GONZÁLEZ, *Las relaciones exteriores de Castilla*, p. 275.

²⁴³ *Ibidem*, p. 277.

²⁴⁴ Vegeu, també, ECHEVARRÍA, *La perspectiva castellana*.

²⁴⁵ *Ibidem*, p. 278.

²⁴⁶ *Ibidem*, p. 281.

1.1.5.3. L'interregne i el Compromís de Casp

El desdoblament de l'obediència eclesiàstica, sovint va tenir, alhora, un seguiment de les divisions i enfrontaments de les potències del moment: les posicions polítiques van tenir, de vegades, molt a veure amb les postures preses en la qüestió fonamental del Cisma. La interacció entre el Cisma i les desavinences polítiques de l'Europa de la fi del segle XIV i de l'inici del XV és irrefutable: la revolució Lancaster a Anglaterra; la caiguda de Venceslau IV, a l'Imperi; les complexes aliances de les repúbliques italianes; o, a la Corona d'Aragó, la solució al problema successori a Casp, no poden explicar-se sense l'element influent que sobre totes aquestes problemàtiques tingué la divisió de l'Església²⁴⁷.

De la mateixa manera, és imprescindible observar les profundes transformacions polítiques que es van produir per poder entendre el desenvolupament i moments clau del Cisma: la resistència de Benet XIII, els intents fallits de les diverses vies i, sobretot de la *compromissi*, i els contactes entre ambdues obediències. Tot plegat conduí al Concili de Pisa i al paral·lel de Perpinyà, que dramàticament precediren al complicat concili de Constança, on recordem que també hi eren presents les autoritats seculares, de les quals la Corona d'Aragó formà part²⁴⁸. Per aquesta raó, és indispensable fer referència a un dels esdeveniments polítics que van tenir una importància decisiva, en aquest cas, a favor de la causa de Benet XIII: l'Interregne i el Compromís de Casp.

Com ja s'ha assenyalat, el 29 de setembre de 1409 Benet XIII feu una entrada de gran solemnitat a Barcelona, d'on sortí el 18 de juny següent, després d'assistir a les exèquies reials per la mort del rei Martí I, en direcció a Igualada i Montserrat, i entrant al monestir de Santes Creus el 26 de juny d'aquell any .

Tot seguit partí cap a Aragó, des d'on el papa va dedicar grans esforços a promoure la candidatura de Ferran d'Antequera al tron de la Corona durant el període de l'Interregne.

---

²⁴⁷ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 198.

²⁴⁸ *Ibidem*, p. 199.

Els últims anys de la vida de Martí I van estar marcats per les bandositats nobiliàries que, tal i com s'ha anat observant, es van anar agreujant a València i a Aragó, així com també pels reiterats intents de pacificar l'illa de Sardenya.

Aquesta última qüestió provocà la convocatòria de les Corts catalanes a Perpinyà, iniciades el 1406, per atorgar una donació suficient que sufragués una expedició a l'illa amb la intenció de reprimir les constants revoltes que costaven milers de florins a la Corona. L'encarregat de l'empresa fou el fill del rei, Martí el Jove, que partí cap a Sardenya l'any 1408 amb un estol sicilià al qual un temps després se sumà una flota catalana. L'alegria per la victòria de Sanluri, el 26 de juny de 1409, aviat es transformà en desconsol amb la tràgica mort de l'infant, deixant el monarca sense hereu directe²⁴⁹.

Aquella convocatòria de Corts va passar de Perpinyà a Sant Cugat i d'allà a Barcelona, fent-se cada vegada més urgent l'afer de la successió dinàstica, que no es va poder resoldre a causa de la pròpia defunció del sobirà²⁵⁰.

Les últimes jornades de la vida de Martí I estan extensament documentades a la publicació de López Rodríguez²⁵¹, on demostra l'existència de la llargament qüestionada acta de la comissió de les Corts catalanes, encapçalada per Ferrer de Gualbes, que visità al monarca en el seu llit de mort per a què confirmés que el successor al tron havia d'ésser escollit per justícia, donant lloc al tant discutit "hoc" per resposta.

És necessari, no obstant, remuntar-se diverses jornades abans: el rei havia canviat temporalment la seva residència habitual a Barcelona, la torre de Bellesguard, pel monestir de Valldonzella. Des d'aquell nou emplaçament, l'Humà anà subscriuint sentències, cartes i altres documents, fins que la nit del 29 d'aquell mateix mes, la salut del sobirà va empitjorar considerablement²⁵². S'acceleraven, d'aquesta manera, els

---

²⁴⁹ FERRER, *El rei Martí I l'Humà*, p. 70; MASIÀ, *El dissortat comte d'Urgell*, pp. 10-15.

²⁵⁰ Existeixen nombrosos estudis sobre les conseqüències polítiques de la mort sense descendència del rei Martí I i en particular, sobre el desenvolupament del Compromís de Casp. Furió fa un recorregut a través de la producció historiogràfica que s'ha anat desenvolupant des del tancament del Compromís fins a les publicacions anteriors a l'any 2012 (FURIÓ, *Un debat inacabat: el Compromís de Casp*, pp. 815-865).

²⁵¹ LÓPEZ, *Últimas voluntades de Martín el Humano*, pp. 225-268.

²⁵² *Ibidem*, p. 226.

procediments legals que s'havien de realitzar per posar en ordre les últimes voluntats reials.

Durant els dos dies posteriors, és a dir, el 30 i 31 de maig, entre altres instàncies, destaca la ratificació de gran part del testament que havia fet redactar el 2 de desembre de 1407²⁵³, incloent-hi rectificacions per no perjudicar a la nova reina, Margarida de Prades per una banda²⁵⁴ i, per l'altra, la donació del regne de Sicília al seu net, Frederic, a l'espera de la confirmació oficial per part de Benet XIII²⁵⁵.

Durant la visita de la representació de les Corts al rei en les seves últimes hores de vida, cal assenyalar que no només es van formular les preguntes sobre la successió dinàstica, sinó que, tal i com s'indica a l'acta, es va plantejar un afer cabdal com és el *super officis*. La comissió va demanar el permís reial per a donar el poder a les Corts de Catalunya per a escollir la governació del Principat, i trobà la rotunda negativa del sobirà, ja que això minvava ostentósament l'autoritat monàrquica. Observem, així, un rei en aparença suficientment lúcid com per prendre decisions i que, per tant, malgrat haver tingut temps per posar en ordre els seus últims designis -i per extensió, nomenar un hereu al tron, en concret-, finalment acceptà la proposta sobre l'elecció del seu successor per justícia²⁵⁶.

A partir d'aquí, començà una gran activitat diplomàtica i logística als territoris de la Corona i en particular, a la ciutat de Barcelona. Per bé que el delicat estat de salut del monarca no devia ser cap secret, la seva mort fou prou inesperada com per precipitar els preparatius pel seu enterrament, sobretot incrementant les missatgeries entre localitats. Hem de tenir present que la transmissió oficial de la notícia era completament essencial per al desenvolupament de les cerimònies fúnebres apropiades²⁵⁷. Al cerimonial hi foren convocats els càrrecs de la cort i oficials reials locals i regionals, a més de ciutadans il·lustres i un nombrós grup de nobles i eclesiàstics²⁵⁸, entre els quals, com ja s'ha comentat, hi havia el papa Benet XIII. Barcelona, per tant, aportà la ubicació de l'esdeveniment, un primer funeral reial i, uns dies després, la ciutat ja estava a punt per

---

²⁵³ Ibídem, p. 253.

²⁵⁴ Ibídem, pp. 259-264.

²⁵⁵ Ibídem, p. 259. La ratificació però, no arribaria fins l'agost d'aquell mateix any, tot i que aviat es demostraria infructuosa.

²⁵⁶ LÓPEZ, *Últimas voluntades de Martín el Humano*, p. 246.

²⁵⁷ SABATÉ, *Cerimònies fúnebres i poder municipal*, pp. 9-14.

²⁵⁸ SABATÉ, *Lo senyor Rei és mort*, p. 176.

portar a terme la seva pròpia celebració mortuòria: Barcelona instituï l'*universari*, expressant així la seva lleialtat cap al monarca, amb un segon monument i cerimònia sufragats pel Consell de Cent, on òbviament també hi eren presents els escuts representatius del municipi²⁵⁹.

Paral·lelament, i un cop confirmada la mort del sobirà, una de les primeres mesures preses per la ciutat va ser posar en marxa actuacions defensives. Tot i ser un costum freqüent quan expiraven els monarques, en un context d'incertesa, com el de la mort sense successió directa del rei, tota seguretat era poca per evitar possibles tensions i desordres públics²⁶⁰. D'aquesta manera, es va fer reparar la muralla, es reforçaren les seves zones més vulnerables i es procurà l'aprovisionament de vitualles, i s'intensificaren les mesures de cara a la preparació del Parlament Català a la capital el setembre d'aquell mateix any, on les autoritats es van posar immediatament a deliberar sobre la qüestió successòria, mentre a València i a l'Aragó es disposaven a fer el mateix.

El problema successori es plantejà a partir del fet que Martí el Jove no tenia fills legítims, encara que, com hem observat, el rei va intentar ratificar el seu net bastard, Frederic de Luna, fill de Martí el Jove i la siciliana Tarsia Rizzari. A més, el monarca havia nomenat el comte d'Urgell, casat amb la germana del sobirà, lloctinent i governador general dels regnes, posició que habitualment ocupaven els hereus a la corona. Tot i que en cap moment el sobirà no el va declarar successor, Jaume d'Urgell veia els seus càrrecs com un reconeixement implícit del seu dret a la successió, però en canvi tenia molts enemics entre les autoritats aragoneses, alguns prohoms catalans i el governador general del Principat, Guerau Alemany de Cervelló²⁶¹. Tanmateix, a manca d'una candidatura suficientment forta, s'obrí el període de l'Interregne que acabà amb la proclamació del nebot del rei, Ferran d'Antequera²⁶².

Arribar a aquest final, no obstant, no fou un camí fàcil, ja que durant els dos anys previs es patí una gravíssima crisi, plena de tensions polítiques i fins i tot bèl·liques, quan les tropes castellanes entraren als regnes de València i d'Aragó com a represàlia per

---

²⁵⁹ SANTACRUZ, *La mort de Martí l'Humà a la llum del llibre de Clavaria*, pp. 55-65.

²⁶⁰ SABATÉ, *Lo senyor Rei és mort*, pp. 24-26.

²⁶¹ SABATÉ, *per què hi va haver un Compromís de Casp*, p. 45.

²⁶² FERRER, *El rei Martí I l'Humà*, p. 71.

l'assassinat de l'arquebisbe de Saragossa, García Fernández de Heredia²⁶³. El Parlament català sobre la qüestió successòria començà a Barcelona, on es van presentar les candidatures del comte d'Urgell i la del duc de Calàbria, i uns mesos després es traslladà a Tortosa. Com hem vist més amunt, a Aragó i València la situació era radicalment tensa a causa de les lluites internes entre grans famílies i els seus partidaris²⁶⁴. Les candidatures, per a la successió reial foren: el fill il·legítim de Martí el Jove, Frederic de Luna; Jaume, comte d'Urgell; el duc de Calàbria, Lluís d'Anjou; Alfons de Gandia i Ferran d'Antequera²⁶⁵.

Per solucionar definitivament la crisi i arran de la situació insostenible per a tots els regnes implicats, es va organitzar un últim parlament, aquest general. Hi havien de participar tres compromissaris de Catalunya, Aragó i València, és a dir, nou en total, que es reuniren a la població de Casp per analitzar totes les candidatures i escollir, a la fi, el nou monarca²⁶⁶. El 24 de juny de 1412 es va fer la votació sancionada posteriorment per tres notaris, un de cada regne. Catalunya hi havia enviat a l'arquebisbe de Tarragona, qui va realitzar un vot molt significatiu: la meitat pel comte d'Urgell i l'altra per al duc de Gandia, ja que els considerava els més legítims per via masculina –a més, defensà que el regne de Sicília era herència de Frederic de Luna-, però admetent que el Trastàmara era el candidat més adient. Guillem de Vallseca argumentà un discurs semblant al de l'arquebisbe, però només votà a Jaume d'Urgell. L'últim enviat català, Bernat de Gualbes, contrari a la causa urgellista, va donar el seu vot a Ferran d'Antequera²⁶⁷.

Els representants aragonesos, Domingo Ram, bisbe d'Osca, Francesc d'Aranda i Berenguer de Bardaixí, votaren tots tres a favor de la candidatura del Trastàmara, alineats amb la diplomàcia de Benet XIII. Per part valenciana s'envià Vicent Ferrer i el seu germà Bonifaci, igualment fidels al pontífex, votaren també per Ferran²⁶⁸, i el tercer

²⁶³ SOLDEVILA, *El compromís de Casp*, p. 75.

²⁶⁴ CANELLAS, *Actas de los Parlamentos de Catalunya y Aragón*, p. 15.

²⁶⁵ MUTGÉ, *Els reials: la descendència il·legítima*, p. 718.

²⁶⁶ BELENGUER, *El com i el perquè del Compromís*.

²⁶⁷ GARRIDO, *Interregne i bandositats*, p. 811.

²⁶⁸ De fet, en els seus sermons, Vicent Ferrer es va dedicar a defensar, la sentència de Casp pels diversos territoris de la Corona (BARCELÓ, *L'interregne a Mallorca*, p. 765).

compromissari, Pere Bertran, no va voler involucrar-s'hi, al·legant que per manca de temps per estudiar cada candidatura no tenia la capacitat de discernir entre elles²⁶⁹.

El 28 de juny de 1412, Vicent Ferrer feia públic, al portal de l'església major de Santa Maria, el contingut de la resolució del Compromís acordat a Casp, pel qual es reconeixia Ferran d'Antequera com a sobirà de la Corona d'Aragó. L'elaboració de la sentència havia estat promoguda i vigilada de ben a prop per Benet XIII, ja que estava en joc l'obediència al seu pontificat per part de Castella i de la Corona d'Aragó, que tant havia costat d'aconseguir²⁷⁰. La coronació de Ferran d'Antequera comportà que el monarca sentís que contreia l'últim gran deute amb Benet XIII, i que, en conseqüència, estigués disposat a assistir-lo fins i tot deixant que romangués a Peníscola un cop depositat²⁷¹.

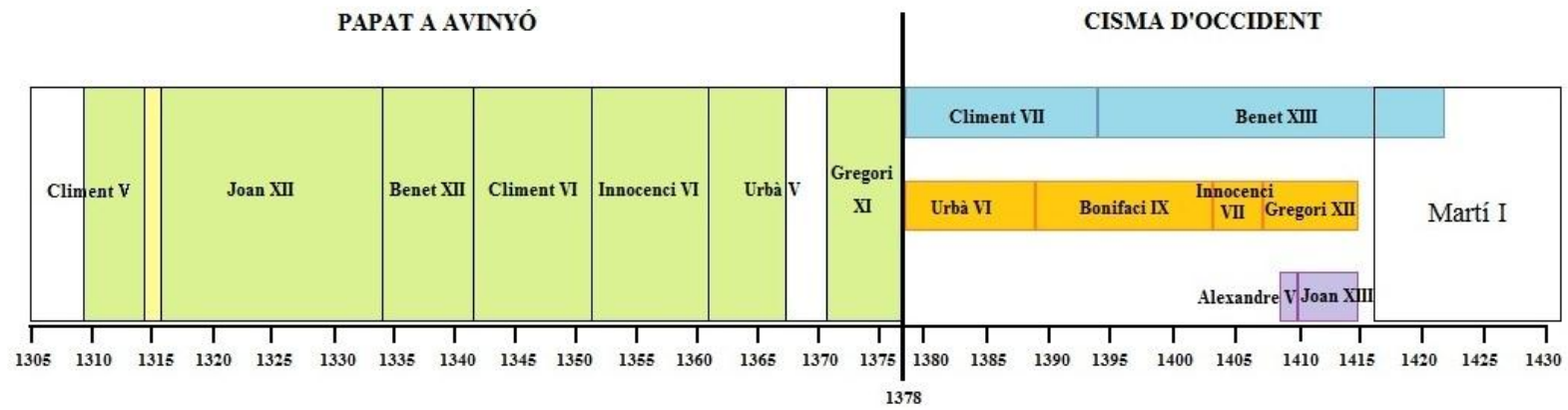
---

²⁶⁹ GARRIDO, *Interregne i bandositats*, p. 811.

²⁷⁰ NARBONA, *Benedicto XIII y la ciudad de Valencia*, p. 189.

²⁷¹ Dos exemples de corrents historiogràfics enfrontats però que en aquest punt coincideixen: Suárez, *Benedicto XIII: ¿Antipapa o papa?*; PERARNAU, *La tragicomèdia del Compromís de Casp*. Per la seva banda, Muñoz analitza la influència que Castella pogué tenir sobre la resolució del Compromís de Casp. (MUÑOZ, *La candidatura al trono del Infante*, pp. 868-897).

Figura 1: cronograma

1.2. Context marítimo-naval

1.2.1. Navegació medieval

La precoç vocació marítima de la Corona d'Aragó comportà que es convertís en una de les grans potències navals mediterrànies de la Baixa Edat Mitjana. Els comtes-reis s'adonaren ben aviat de la transcendència que tenia el domini de la mar per expandir, defensar i sostenir els seus interessos, motiu pel qual es desenvolupà una civilització material, jurídica i política al voltant del món de la navegació, així com tota una cultura simbòlica: la mar i, per extensió, les embarcacions que la solcaven eren presents a tot arreu, representades tant en l'art²⁷², com a les mostres populars al teatre²⁷³, a la literatura²⁷⁴, als *graffitis* de les parets²⁷⁵, o en distrets dibuixos als marges dels manuscrits²⁷⁶. Els vaixells són part de l'imaginari col·lectiu medieval català.

La mar, si bé és un espai delimitant de jurisdiccions, dominis senyorials i fronteres, per la seva forma intrínseca, líquida, mòbil i imprecisa és molt més permeable que els límits terrestres, i es converteix, alhora, en un espai de comunicació constant²⁷⁷. Disposar d'una embarcació era gaudir d'una eina de connexió i intercanvi de béns però també de coneixements, així com de desplaçament de persones, que, a més, permetia realitzar-ho d'una manera veloç i econòmica gràcies a la seva capacitat de tonatge. Tot i que no mancaven els perills marítims com la pirateria o els grans temporals, també era una forma de viatjar relativament segura i més ràpida que no pas per terra.

---

²⁷² Iconogràficament, hi ha una rica varietat d'exemples d'imatges marítimes, que van de la representació d'escenes sacres, típiques de l'Alta Edat Mitjana, com la construcció de l'arca de Noè que es pot observar als capitells de diverses catedrals i monestirs -com la de Santa Maria de Girona o el monestir de Sant Cugat del Vallès-, a les imatges de passatges santorals com el del viatge de Santa Úrsula i les onze mil verges -tal i com apareix al retaule de Joan Reixach-. Fins i tot, les representacions marítimes es poden trobar lluny de la costa, com al retaule de 1364 de l'església d'Alòs de Balaguer, on s'hi pot contemplar una nau amb dos timons (PUJOL, *La construcció naval a la Catalunya*, pp. 21-22).

²⁷³ Com en el "Joc de les galeres" (KÓVAKS - MASSIP, *Teatralitat medieval i la seva pervivència*, pp. 265-289).

²⁷⁴ Tal i com podem comprovar a l'obra editada per Badia, Cifuentes i Salicrú, on es recullen exemples de la vida a l'entorn del món naval a través de les fonts històriques i literàries. BADIA - CIFUENTES - SALICRÚ, *La vida marítima a la Mediterrània medieval*.

²⁷⁵ GONZÁLEZ, *Els graffits de la torre de l'homenatge del Castell de Bellver*; GONZÁLEZ, *Los graffiti de la Lonja de Palma*, pp. 273-305; Museo Arqueológico de Dènia, *Los graffitis medievales del Castell de Dènia*.

²⁷⁶ Senyal d'això són els notables esbossos als marges del dietari de la *Generalitat* dels anys 1454-1472. Jaume Safont, *Dietari de les turbacions de Catalunya*. Biblioteca de Catalunya. Ms. 978 f. 7v, f. 54v, f. 99r, f. 104r, f. 110v.

²⁷⁷ Tal i com demostra Salicrú, entre 1409 i 1434, per exemple, el número de vaixells que arribaren a València revelen l'intens contacte que existia entre el nord i el sud de l'estret de Gibraltar, on les migracions, comerç de cabotatge i pesca desdibuixen les fronteres humanes, socials i econòmiques entre el sultanat nassarita de Granada i el Nord d'Àfrica (SALICRÚ, *Fronteras que no son frontera*, pp. 257-277); vegeu, també, SALICRÚ, *La frontera marítima en el Mediterráneo bajomedieval*, pp. 681-709.

Una de les qüestions més destacables és la extraordinària quantitat de documentació de la Corona d'Aragó que gira a l'entorn a la temàtica marítima, amb exemples molt primerencs com els Usatges de Barcelona, que recullen l'ordre per la qual les embarcacions que es trobessin a la costa catalana romandrien sota la protecció comtal²⁷⁸.

Mentre expedia jurisdiccions per a poder gestionar els afers marítims com el *Llibre del Consolat de Mar*, la monarquia també procurava l'establiment de les infraestructures necessàries per a l'activitat naval, com eren els ports i les drassanes. L'administració de recursos per a la construcció i manteniment de les armades, així com facilitar la seva aproximació a les poblacions per carregar i descarregar mercaderies i passatgers, era imprescindible, amb la necessitat consegüent d'instal·lacions, permanents o no, dedicades exclusivament a aquestes activitats.

---

²⁷⁸ “Totes les naus qui venen a Barcelona, ho quin pertexen sien per tots dies e per totes nits en pau e en treua et en definiment del princep de cap de creus dentro al port zalou. E si alcuna cosa fara mal a aqueles lo princep fara esmena en doble. E sia la desonor esmenada al princep ab segrament” (GUDIOL, *Traducció dels Usatges, les més antigues constitucions*, p. 292).

1.2.2. Els ports medievals

S'ha de distingir el terme port medieval de la imatge de les superestructures portuàries actuals. A l'Edat Mitjana, el mot feia referència, en general, al lloc on les embarcacions podien trobar refugi i, per tant, una simple cala a redós de l'embat dels vents d'una tempesta, podia servir de port. Si bé, amb el temps, s'establiren alguns indrets estratègics on hi hagués una sèrie de característiques útils com accés a aigua dolça, prou calat per als vaixells de grans dimensions, o la possibilitat que les embarcacions poguessin ser remolcades fins a terra²⁷⁹.

D'altra banda, tal i com assenyala Ferrer, perquè un port prosperés i aconseguís ser reconegut com a tal pel monarca havia d'estar vinculat a un nucli urbà prou rellevant i obert al comerç com per generar activitats d'exportació i importació de mercaderies, així com posseir una mínima infraestructura fiscal. La primera notícia sobre els ports reconeguts pel rei la trobem al que es redactà a les Corts de Monzó de 1363, on es declaraven hàbils per demanar l'impost d'entrades i eixides els ports de Cotlliure, Roses, Torroella de Montgrí, Palamós, Sant Feliu de Guíxols, Barcelona, Cubelles, Tarragona, Cambrils i Tortosa. Dos anys després, a les Corts de Tortosa, s'hi afegiren els ports de Sant Llorenç, Canet i Sitges²⁸⁰.

Això no obstant, poques poblacions de la costa catalana medieval tingueren molls d'obra, ja que la seva construcció i manteniment precisava de finançament constant. Algunes excepcions, però, foren Cotlliure (1341), Sant Feliu de Guíxols (1493), Roses (1311) i Palamós (1455-1493)²⁸¹. Alguns d'aquests ports no pertanyien a cap ciutat costanera destacable, sinó que eren, justament, la via d'entrada i sortida marítima d'un altre nucli urbà, centre econòmic o capital política. És el cas de Cotlliure com a port de Perpinyà, capital del Comtat del Rosselló; Roses era el port de Castelló d'Empúries i, en conseqüència, del Comtat d'Empúries; i, per la ciutat de Girona i del comtat homònim, el port era Sant Feliu de Guíxols²⁸².

Fora del Principat, destaca el moll del port de la Ciutat de Mallorca del 1270 i el de Portopí, que comptava amb dues torres de defensa a banda i banda de la cala, de les quals

²⁷⁹ PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, p. 83.

²⁸⁰ FERRER, *Navegació, ports i comerç*, pp. 117-118.

²⁸¹ PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, p. 84.

²⁸² PUJOL, *La marina catalana a la Baixa Edat Mitjana*, p. 9.

penjava una cadena que permetia tancar-ne l'accés²⁸³. Pel que fa la ciutat de València, tenia la seva sortida a la costa a través d'una zona portuària anomenada el Grau. Aquest consistia en una platja oberta que comptava amb un barri marítim, drassanes i magatzems, que, tanmateix, estaven desproveïts de protecció defensiva²⁸⁴. Al regne de València també gaudí de gran rellevància el port de Peníscola, que, tot i que tampoc tingué un moll de construcció, disposava d'una zona portuària natural molt utilitzada i apreciada ja des de la darrerria del segle XIII²⁸⁵.

S'ha omès deliberadament el cas de Barcelona. Com veurem més endavant, la ciutat comtal fou sempre l'escollida per reunir les galeres dels diversos indrets que participaren en les armades pontificies, i des d'on havien de partir oficialment de manera conjunta. Això ens obliga a estendre'ns en el coneixement de la zona portuària barcelonina.

En aquells ports on hi mancaven defenses naturals de l'àrea d'ancoratge i de la platja utilitzada com a escar, es van edificar espigons. Aquests protegien de la marea per la zona exterior, mentre que per l'interior es podien emprar com a moll on els vaixells es podien amarrar, facilitant les diverses tasques que s'havien de dur sobre les embarcacions, com la càrrega i descàrrega de mercaderies²⁸⁶. Els espigons, a més, també podien servir com a moll on ormejar els vaixells, evitant haver-los de treure a terra.

Malgrat que Barcelona no gaudí de moll construït fins al segle XVI, la ciutat sí que disposà de dues petites infraestructures de defensa²⁸⁷ i, almenys una d'elles, podria haver-se utilitzat per ormejar les embarcacions. Es tracta dels espigons que la documentació de l'època anomena esperó: el de Sant Daniel, que continuava el sector nord de muralla més pròxim a la línia de costa i, per tant, anava des del mar fins el mur, ja existent, de les Sors Menors, tancant, així, el convent de les Clarisses²⁸⁸. I, a la zona sud, hi trobem l'esperó de les drassanes. En aquest cas, sí bé el desmantellament dels vaixells habitualment es feia a la platja, sembla que alguns aparellaments d'embarcacions, en canvi, es podrien

²⁸³ PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, p. 84.

²⁸⁴ Vegeu DÍAZ – PONS – SERNA, *La construcció del puerto de Valencia*.

²⁸⁵ FERRER, *Navegació, ports i comerç*, p. 137.

²⁸⁶ PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, p. 84.

²⁸⁷ A part de les torres de vigilància de Montjuïc i de Montgat on hi havia assignats dos guardians que devien avisar amb senyals de vela durant el dia, i senyals de foc a la nit, si veien que s'apropava qualsevol vaixell a la costa barcelonina (VINYOLES, *La vida quotidiana a Barcelona vers 1400*, p. 38).

²⁸⁸ JORNET, *Sant Antoni i Santa Clara de Barcelona*, p. 58.

haver dut a terme en aquest espigó²⁸⁹, o com veurem en el cas de l'embarcació Sant Pere de l'armada de 1415²⁹⁰.

Pel que fa el front marítim, tot i que obert i sense muralla²⁹¹, no estava mancat de zona pròpiament portuària des dels inicis de l'Edat Mitjana. Es tracta de la gran barrera de sorra que anava paral·lela a la línia de costa del municipi, anomenada tasca a la documentació²⁹². Aquest espai estava format a partir de sediment llimós que hauria ajudat a crear un ambient restringit i mantingut, fins a cert punt, a recer dels embats marins. Ens allunyem, així, de la clàssica visió d'una capital amb potència naval però sense port, ja que aquesta àmplia àrea s'utilitzà com a zona d'ancoratge de les embarcacions, així com també facilitava la feina de les petites barques que havien de carregar i descarregar les mercaderies dels vaixells que es trobaven a dins de la tasca²⁹³.

A més, també hem de tenir en compte la zona de la pròpia platja, concepte que ja era ben delimitat a les ordinacions de 1390, quan Joan I en decretà els seus límits terrestres, però també referint-se a la zona de l'aigua entre la terra i la tasca, és a dir, la mena de dàrsena que hi restava enmig. Tal i com bé argumenta Soberón, l'ordinació i urbanització d'aquesta part es realitzà entre la fi del segle XIV i l'inici del XV, obrint un escenari de representació del poder de la ciutat prolongat en el temps i a expenses de la propietat reial²⁹⁴. Un litoral barceloní era dominat per la tasca, sobre la qual es construïren ponts de fusta, sovint a causa de l'arribada o partença de personatges públics, uns ponts, però,

---

²⁸⁹ “Ítem, done a·n Barthomeu Baruta, mercader, ab albarà dels honorables consellers, escrit a XXVII dies d'agost de l'any present MCCCCX, per çò com les haja bestretes del seu propi en diverses messions e despeses que ha fetes en exeguar la nau qui solia ésser d'en Bernat Bisbe e fer-la menar a l'esperó de la dreçana e fer-la ormejar, la qual nau los dits honorables consellers e los diputats del General de Cathalunya per algunes justes rahons, faheren lavors vendre, segons que en lo dit albarà se conté que cobre, ensemps ab l'ª cèdula de les dites messions e despeses e ab àpocha feta per lo dit notari, a XV dies de setembre del dit any. VI lliures XI sous” (SANTACRUZ, *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà*, p. 157 [Apèndix documental]).

²⁹⁰ “En Jordi, bestax, qui, ab III altres companyons, portaren de la botigua, la qual tenim loguade a Framenors (...), una gúmena tortissa a la barque qui le mes en gualera, la qual ere a l'esperó de Sent Deniel” (ACA, G, Sèrie G.131, 1, f. 29r).

²⁹¹ Tal i com apunta Vinyoles, la Barcelona medieval era una ciutat comercial i artesanal on la mar era un element sempre present, l'obra de la muralla de mar s'anava deixant i reprenent com afirmaven els propis consellers el 1401, ja que allò volia dir tancar, d'alguna manera, aquell tipus de vida marinera (VINYOLES, *La vida quotidiana a Barcelona vers 1400*, p. 40).

²⁹² Vegeu SOBERÓN, *Que en ell stara segura la major nau*.

²⁹³ SOBERÓN, *Caixes i pontons. Els aspectes tècnics en la construcció*, p. 126.

²⁹⁴ *Ibidem*, p. 127.

que, un cop erigits, també s'aprofitaren pels treballs de càrrega i descàrrega, de mercaderies i de tripulacions²⁹⁵, durant un temps indefinit²⁹⁶.

Com a part de l'escenificació de les entrades reials o d'altres figures públiques, les ciutats costeres com Barcelona o València havien de construir una passarel·la per al desplaçament del personatge en qüestió i, habitualment, la seva comitiva, des del vaixell fins a la platja o moll si l'arribada s'efectuava per mar²⁹⁷. Si bé la seva funció original era facilitar el desembarcament, la construcció d'aquests ponts va anar adquirint, també, una funció simbòlica i cerimonial. L'elaboració dels ponts fou cada vegada més opulenta, enfatitzant, precisament, la seva funció simbòlica, fins arribar a convertir-se en petits arcs de triomf sobre la mar. La fastuositat del pont depenia de la categoria jeràrquica de l'hoste: el 27 de maig de 1397, provinent d'Avinyó, Martí I accedia per primera vegada a Barcelona com a rei, a través d'un pont de fusta recobert i adornat magníficament amb diversos tipus de tela²⁹⁸.

---

²⁹⁵ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 137.

²⁹⁶ De fet, no eren infreqüents les protestes pel mal estat d'aquests ponts malgrat que hi havia estipulat un impost pel seu manteniment. (SOBERÓN, *Caixes i pontons. Els aspectes tècnics en la construcció*, p. 128).

²⁹⁷ KÓVAKS - MASSIP, *Teatralitat medieval i la seva pervivència*, pp. 261-262.

²⁹⁸ RAUFAST, *¿Un ceremonial para dos dinastías?*, p. 103.

1.2.3. Les drassanes

El segle XIII fou el moment essencial en el qual es concebé la projecció per la Mediterrània de la Corona d'Aragó, tot i que no serà fins a mitjans del segle XV, amb la figura d'Alfons el Magnànim, que es va veure culminada, no sense forts daltabaixos durant els diversos regnats precedents²⁹⁹. Amb Jaume I es virà la perspectiva de conquesta ultrapirinenca, típica del període precedent, per la intervenció a les terres meridionals de la península, i sobretot cap a les illes Balears. El Conqueridor es feu amb el control de València, Múrcia i Mallorca, campanyes que necessitaren d'una potent força naval que passaria a ser, des de llavors, l'instrument primordial de la Corona.

Pere el Gran arribà fins a Sicília, ocupant-la amb el pretext dels drets sobre l'illa de la seva muller, Constança, en contra dels Anjou que la governaven amb el suport i investidura del papat. A partir d'aquell moment, Sicília es vincularia a la Corona en un llarg període ple de lluites als quals es sumarien la conquesta de Còrsega i, sobretot, de Sardenya. De fet, la investidura papal sobre aquests dos últims regnes el 1295, portaria a l'obertura d'un llarg conflicte amb Gènova, al que es va fer front amb nombroses esquadres de galeres. Darrera d'aquestes flotes hi havia la infraestructura naval que permetia la seva construcció, reparació i conservació, essent necessari, per tant, un espai per dur a terme aquestes tasques: la drassana³⁰⁰.

Les drassanes són l'altre element essencial relacionat amb l'activitat marítima. El concepte fa referència a l'estructura, coberta o no, on es construïen les embarcacions, habitualment de tipus militar, com les galeres, galiotes o altres vaixells propulsats a rem i vela. Això no obstant, també era el lloc on se'ls feia el manteniment i es guardaven. D'altra banda, l'edificació d'aquest tipus d'espais normalment era a iniciativa del poder senyorial i, en el cas del Principat, dels comtes catalans. D'aquesta manera, trobem drassanes a comtats del llarg de la costa de Catalunya, tal i com hem vist que també passava amb alguns ports: les drassanes de Cotlliure al comtat del Rosselló, les de Roses

²⁹⁹ Tal i com assenyala Simbula, l'anhel expansionista de la monarquia catalanoaragonesa, tot i l'onerós esforç econòmic que suposà, tant per l'erari reial com, sobretot, pels diversos participants en les campanyes navals, com era el cas dels municipis del reialenc, tingué repercussions positives. En el cas de les ciutats, principalment de la costa, es beneficiaren del fet de tenir presència en els circuits comercials internacionals, convertint-se en florejents centres comercials i financers. (SIMBULA, *L'arruolamento degli equipaggi*, pp. 1019-1020).

³⁰⁰ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 24.

al comtat d'Empúries, les de Sant Feliu de Guíxols al comtat de Girona i, evidentment, les de Barcelona³⁰¹.

Tanmateix, aquestes no foren les úniques drassanes del Principat i, evidentment, tampoc de la Corona. Destaquen, per exemple, les de Tortosa, que tenien els seus orígens en un edifici d'època musulmana del qual es mantingué l'activitat gràcies a la seva posició estratègica i proximitat de boscos primordials per obtenir la fusta requerida per a aquesta ocupació. Altres drassanes importants per les seves dimensions, capacitat de construcció naval i vinculació amb la Corona foren les de Palma de Mallorca, València, Càller o l'Alguer³⁰².

Pel que fa el cas de Barcelona, les drassanes primerenques foren les del carrer Regomir, però poc a poc foren substituïdes per les que el rei Pere el Gran inicià construir el 1255: les drassanes reials. Basades, al principi, en un model simple quadrangular tancat per un mur i quatre torres a cada angle, model que s'anà modificant i perfeccionant amb els successius monarques³⁰³. El 1297 el papa Bonifaci VIII concedí a Jaume II el dret de l'impost sobre el comerç d'Egipte, que tradicionalment havia correspost als bisbes de Barcelona i Tortosa, que passà a anomenar-se dret de la drassana³⁰⁴. El 1328, Alfons el Benigne utilitzà el cobrament de l'impost per ampliar l'edifici, mentre que el 1336 hi afegí l'import de les multes i penes pecuniàries de tots els consolats de mar de la Corona.

El Cerimoniós, en canvi, demanà la col·laboració del Consell de Cent i de la Diputació del General per a què el 1378 el recinte s'ampliés amb naus de 120 metres de llarg, fortificant-lo i encarregant el seu cobriment. A més a més, l'edifici va quedar inclòs intramurs durant l'ampliació de les muralles de 1369, passant a compartir l'administració de l'activitat de les drassanes entre la monarquia, la Diputació i el Consell de Cent a la fi del segle XIV, període que coincideix, també, amb la modificació emprada per Joan I,

³⁰¹ PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, p. 86.

³⁰² ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 31.

³⁰³ Hem de tenir en compte, però, que a nivell privat també es construïren embarcacions al ribatge de la mar de Barcelona, entre 1347 i 1453, i a la platja de l'Arenal, del 1360 al 1454. La ribera de mar del municipi estava dividida en dues parts: al nord, hi havia instal·lats els tallers dels mestres d'aixa, els calafats i les seves quadrilles, on es dedicaven a portar a terme encàrrecs privats; al sud, es trobava la drassana reial de la ciutat, on es construïen i es guardaven les embarcacions, principalment militars, de la ciutat, de la Diputació o de la monarquia, tot i que també consten a la documentació medieval alguns encàrrecs privats (PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, p. 90).

³⁰⁴ Abolit el 1453 a canvi de condonar un deute que el rei tenia amb la ciutat comtal. (COULON, *Barcelone et le grand commerce d'Orient au Moyen Âge*, p. 79).

que deixaria la drassana amb una capacitat de guardar fins a 30 galeres a les seves instal·lacions³⁰⁵.

1.2.3.1. L'administració de les drassanes

Precisament sobre la titularitat i l'ús, cal fer un incís per entendre com es va configurar l'administració de les drassanes, que és reflex i conseqüència de com s'havia anat conformant la pròpia relació entre la monarquia i la comunitat sobre la qual regnava.

La Corona d'Aragó es consolidà en el fonament de la petició reial a la seva comunitat de l'*auxilium* (militar) i del *consilium* (deures de cort), que, alhora, tenia les seves arrels en les relacions d'ajuda mútua vassallàtiques, el desenvolupament del dret comú i la visió corporativa de la constitució política de les comunitats. Els regnes d'Aragó, València o Catalunya constituïen una comunitat anomenada “universitat” o “general”, de la qual el sobirà era el cap polític. D'aquesta manera, a partir de 1283 s'instaurà el pactisme a través de la convocatòria de Corts generals de tots els reialmes de la Corona, d'un territori en particular o directament del braç reial (de les ciutats, viles i llocs de reialenc) a qui els monarques sovint demanaven ajut pecuniari, els recursos del qual es concedien de forma extraordinària, voluntària i única cada vegada³⁰⁶.

Quan es tractava de concessions de gran envergadura, les actes es documentaven jurídicament en forma contractual de capítols, on s'especificaven les condicions i l'abast de la donació. En aquesta documentació, de vegades hi apareixen les constitucions d'algunes armades, ja que l'ajut que es demanava era per formar una esquadra, sovint utilitzant el pretext de causa justa o de la necessitat de defensa dels regnes o de la comunitat, tal i com el mateix Martí I argumentà a les Corts de 1408: de poc servia defensar el Principat per terra si les mars quedaven indefenses³⁰⁷.

³⁰⁵ PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, p. 88.

³⁰⁶ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 26.

³⁰⁷ La petició d'auxili era intrínseca al principi de justícia moral que permetia examinar-la i avaluar-ne la seva pertinença. En última instància l'encarregat de vetllar per la seguretat i estabilitat dels seus territoris i els seus súbdits era el rei, mentre que els vassalls havien d'assistir-lo en l'exercici d'aquesta missió. La pràctica política afegida a la doctrina jurídica inspirada per la moral cristiana va permetre constituir un decàleg sobre aquestes peticions. El sobirà tenia la potestat de convocar Corts amb motiu de la despesa davant situacions extraordinàries o per proveir en la matèria bèl·lica que la monarquia no podia sufragar (SÁNCHEZ, *La Diputació del General de Catalunya*, pp. 83-85).

Les drassanes tenien la funció principal, tot i que no exclouïa altres usos, de construir la força naval necessària per les empreses reials, alhora que havien de mantenir i resguardar les embarcacions. Per posar en marxa les tasques requerides per l'exercici del seu govern, el rei delegava les funcions als membres de l'administració reial amb atribucions a diversos nivells públics per a realitzar aquesta feina. Pel que fa a les drassanes, el monarca disposava d'oficials que formaven part de la branca financera i militar, com són els delegats o comissaris encapçalats pel “conservador de les drassanes reials d'açà i d'enllà mar”, és a dir, del conjunt de la Corona³⁰⁸, que, a partir de 1363, es fragmentarà en el títol de conservador de les drassanes associat al batlle general de cada regne. Aquest es trobava sempre acompanyat d'un escrivà -que també guardava els segells oficials que validaven els documents- i d'una mena de tresorer, el rebedor i distribuïdor dels diners³⁰⁹, oficials que trobem molt sovint a la documentació, essent membres essencials per a tots els organismes públics.

Al seu torn, el conservador gestionava les diverses drassanes a través de lloctinents anomenats drassaners, que eren els màxims oficials d'una drassana concreta i que també eren designats directament pel rei i, com passa amb altres càrrecs, havia retre comptes amb el mestre racional, tenint sota la seva custòdia tant l'edifici com les embarcacions i administrant i guardant, també, l'arsenal i els aparells³¹⁰.

1.2.3.2. La Drassana Reial de Barcelona

Ara bé, el cas de Barcelona té les seves pròpies peculiaritats ja que encara que la drassana de la ciutat comtal era propietat reial, tant la Diputació del General com el Consell de Cent jugaren un paper fonamental en el seu funcionament, assolint l'armament de les embarcacions en col·laboració amb el sobirà. Ja fos a través dels acords pactats a les Corts, per requeriment del rei o, de vegades, a instàncies -i remuneració- del papat,

---

³⁰⁸ És a dir, aquest era el màxim responsable de totes les drassanes reials i només rebent ordres directes del monarca, tot i que, finalitzat el seu mandat, havia de retre comptes davant del mestre racional de la cort reial, que amb el temps acabà delegant la funció en un ofici específic: l'oïdor de comptes o racional del conservador. La seva activitat administrativa portà a la creació d'un tipus de registre específic a la cancelleria reial, motivat per la voluntat de mantenir una continuïtat en la gestió i facilitar la consulta posterior (ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, pp. 37-40).

³⁰⁹ Aquest, no obstant, era un oficial reial i, per tant, un cop acabat el seu exercici també havia de retre comptes al Mestre Racional. D'altra banda, també era usual que se li assignava la tasca de fer execucions sobre els béns dels fugitius de les armades i d'aquells que els havien avalat amb l'objectiu de restituir el pagament lliurat i cobrar les multes. El numerari recuperat s'havia d'ingressar a la caixa de recursos del conservador de les drassanes (Ibídem, p. 38).

³¹⁰ Ibídem, pp. 44-46.

ambdues institucions civils tingueren un pes determinant en l'organització dels estols més destacats de la Corona, conjuntament amb el Consell de València i les tasques dutes a terme a la drassana reial valenciana³¹¹. Cal recordar que als capítols de les Corts era habitual que s'especificqués que la construcció o organització de les flotes reials s'havia de realitzar a Barcelona, tant pel seu paper preponderant a la política de la Corona com per l'obligatorietat de la residència dels diputats del General a la ciutat comtal, facilitant per tant, la coordinació entre institucions i burocràcia³¹².

Un cop acceptada la proposta de les Corts per armar una esquadra, la Diputació del General era el principal organisme encarregat de realitzar els preparatius. Tanmateix, no van mancar els intents dels monarques per a requerir, de manera directa, als diputats els recursos necessaris per formar una armada, cosa que els oficials podien declinar, ja fos al·legant l'obligació de discutir la qüestió a les Corts o, com veurem més endavant, justificant la denegació d'incorporar les seves galeres a cap flota adduint que estaven destinades a la defensa del litoral català -tot i que no és estrany trobar a la documentació el préstec d'utilatge de les embarcacions de la Diputació tant al sobirà com a Barcelona³¹³-. La preocupació sobre la pirateria era una problemàtica real, essent freqüent la col·laboració amb la ciutat comtal per a la defensa de la costa³¹⁴, ja que els atacs causaven severs perjudicis al comerç i afectaven, de retruc, la recaptació fiscal de la institució. Hem de tenir en compte que gran part dels ingressos de la Diputació provenien del dret de gravar, entre d'altres, les importacions i exportacions de les mercaderies que entraven i sortien dels ports del Principat³¹⁵.

Pel que fa als preparatius, és indispensable distingir entre l'administració permanent dels recintes de construcció naval i les administracions o comissions per armar una esquadra de caire temporal. Pel primer cas, a banda de l'encarregat reial, també hi havia la ferma voluntat de mantenir la seva autonomia tant per part de la Diputació com del Consell, que anomenaven els seus propis drassaners. En el cas de la constitució d'una armada, es creava una comissió particular amb l'objectiu exclusiu de bastir-la, amb un diputat o comissari auxiliat per un escrivà de les armades reials al capdavant. Aquesta distinció, no

³¹¹ DÍAZ, *El ocaseo cuantrociento de Valencia*, pp. 174-176.

³¹² ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 47.

³¹³ I de vegades, fins i tot a altres institucions, com en el cas del préstec d'una partida de remos per part de la Diputació a la ciutat de Mallorca l'any 1390 (Ibidem, p. 48).

³¹⁴ SÁNCHEZ, *La Diputació del General de Catalunya*, p. 441.

³¹⁵ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 49.

obstant, no exclouïa la necessària col·laboració entre l'administració de l'estol i els càrrecs encarregats de la gestió de les drassanes. D'altra banda, les persones comissionades per a realitzar les tasques per a l'organització de l'esquadra sovint eren oficials reials ordinaris, com càrrecs de la tresoreria reial per realitzar els comptes, així com altres persones encarregades de l'escripció o amb la funció de fer preparar i reparar els vaixells, o d'adquirir els productes i materials imprescindibles com els forniments i efectes nàutics. Aquests auxiliars eren personal escollit amb provats coneixements especialitzats³¹⁶.

En els seus orígens, la Diputació del General tenia un caràcter temporal i, per tant, les flotes gestionades per aquesta estaven exposades a aquesta eventualitat, motiu pel qual a la documentació més antiga sovint no es precisa la composició del personal encarregat d'administrar les gestions de les armades. Tanmateix, la rellevància creixent de la navegació per a la Corona i els costos dels armaments provocaren que, a poc a poc, es detallessin amb més precisió els càrrecs que havien d'ocupar-se de cada tasca.

Al capdavant del funcionament ordinari, com dèiem, i en col·laboració amb el reial, s'hi trobava el drassaner del General, que tenia diverses funcions, entre les quals la custòdia, inventari i reparació dels vaixells particulars de la institució, la construcció de noves embarcacions i aparell necessari, que sovint anava marcat amb els senyals de la Diputació -la creu de Sant Jordi-. També supervisava els preparatius de les armades, amb la compra d'eixàrcia, subministrament i pagaments del personal involucrat³¹⁷.

A tot això s'hi ha d'afegir que, a diferència de les campanyes a terra ferma, de la inversió realitzada quan es tractava de campanyes militars hi romanien les embarcacions que pertanyien a qui les havia subvencionat³¹⁸, així com la sèrie de béns associats que s'emmagatzemaven en un espai propi anomenat botiga del General. Trobem, per tant, que no era infreqüent la construcció de galeres reials i del General, de manera simultània³¹⁹.

Assistit pel sotsdrassaner, el drassaner del General controlava una gran quantitat de personal tècnic per compte de la Diputació, i que era contractat segons la necessitat però

---

³¹⁶ *Ibíd.*, p. 42.

³¹⁷ *Ibíd.*, p. 52.

³¹⁸ A partir de les Corts de Barcelona de 1413, Ferran d'Antequera concedí que la Diputació del General de Catalunya participés en la defensa de la costa del Principat, permetent que la institució disposés d'embarcacions i armament, que, evidentment podien ser requerides pel monarca. En els períodes de pau, també podien ser prestades a particulars per a l'activitat mercantil (RIERA, *La Diputació del General*, p. 191).

³¹⁹ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 50.

rebut una investidura que el vinculava amb l'entitat, essent habitual trobar-lo descrits, per exemple, ballesters, bombarders, mestres d'aixa o remolars del General de Catalunya³²⁰.

De la mateixa manera que amb l'acceptació de l'encàrrec d'una esquadra per part del sobirà a la Diputació, era possible que el Consell de Cent també fos cridat a participar-hi. De nou, trobem l'ús de les drassanes reials per part d'una altra institució amb el pretext de servir els interessos marítics ciutadans sota les ordres de la monarquia. A diferència del cas de la Diputació, era habitual que el rei demanés directament l'ajut en forma d'embarcacions a Barcelona, ja que el municipi disposava d'aquestes per activitats pròpies. Tal i com passava amb el cas anterior, també havia fomentat l'aparició d'un oficial a càrrec dels vaixells i aparells del Consell, el drassaner de la ciutat de Barcelona. A partir de 1378 el monarca i el municipi acordaren el finançament de la construcció de la drassana, on Barcelona -com passà també a València- es reservà el dret d'utilitzar l'espai per construir i desar les seves pròpies embarcacions³²¹.

Així doncs, la ciutat comtal construï galeres amb l'objectiu de defensar els interessos del braç reial i contribuir a les flotes del sobirà; per garantir l'aprovisionament de blat al municipi; també per beneficiar-se d'una capacitat comercial major a través de galeres mercants; i, com s'ha observat més amunt, per protegir la costa de la pirateria, de vegades amb l'ajut de la Diputació i d'altres a través de l'acord anomenat de “pariatge”, establert entre Barcelona, València i Mallorca per armar una esquadra per mantenir la seguretat marítima³²².

Troblem un exemple d'aquest tipus de coalició, en aquest cas entre Barcelona i la Diputació, en un acord de 1410 per anar contra corsaris, la ciutat armà tres galeres i la Diputació tres naus per anar totes plegades en conversa, formant una esquadra capitanejada pel ciutadà barcelonès, Joan Desvalls. D'aquella expedició se n'aconseguí una nau a les mars de Sicília, que havia estat de Bernat Bisbe i que s'havia dedicat a la pirateria:

---

³²⁰ *Ibíd*em, p. 55.

³²¹ *Ibíd*em, p. 59.

³²² Tot i que també era habitual que el municipi contractés directament a capitans de vaixells per realitzar aquesta tasca a canvi de subvencions i avantatges, o, fins i tot, que en manllevés a la Diputació o al rei quan aquest no les necessitava (*Ibíd*em, pp. 60-63).

Ítem, done a-n Bernat Descamps, mercader e ciutadà de Barchelona, les quals los honorables consellers ab albarà escrit a XIII dies d'octubre de l'any present MCCCCX, manaren a mi que li donàs per çò com li restaven a pagar d'aquelles CL lliures, IX sous, II diners, les quals havia a cobrar per rahó de I compte per ell retut denant los racionals e rebedors de comptes de la dita ciutat, de les messions e despeses per ell fetes en fornir, amerinar e menar en la plaja d'aquesta ciutat la nau qui fo d'en Bernat Bisbe, la qual anant en cors a roba de tothom fo presa en les mars de Sicília per en Johan Desvalls, ciutadà d'aquesta ciutat, capità d'aquelles III naus armades qui en l'any proppassat foren armades per lo General de Cathalunya, e d'aquelles III galees que la dita ciutat lavors armà per anar en conserva ab les dites III naus contra corsaris, e per manament del dit capità la dita nau fo per ell, com a clavari de les dites III naus, e encara substituhit d'en Johanet Ceçavasses, clavari de les dites III galees, menada en la dita plaja de la dita ciutat, com les LXXV lliures III sous VII diners a compliment de les dites CL lliures IX sous II diners, se degen pagar al dit Bernat Descamps per los dits diputats del General de Cathalunya per tal com venen a càrrech del dit General, segons que en lo dit albarà se conté que cobre ensemps ab àpocha feta per en Bonanat Gili, notari, a XV d'octubre del dit any, e ab altre albarà debitori d'en Gabriel Ballester e Martí ça Cirera, racionals l'any present de la dita ciutat, escrit a XIII dies del mes e any dessus dit³²³.

Així doncs, les drassanes eren el lloc on es construïen, preparaven, reparaven i desaven les embarcacions, però no eren l'únic espai que s'usava, ja que per guardar part dels equipaments, materials i aprovisionaments s'utilitzaven els magatzems coneguts a la documentació com a botigues.

1.2.3.3. Préstec de galeres institucionals

A causa del biaix mediterrani que prengué la política de la monarquia catalanoaragonesa, les actuacions de les diverses institucions de la Corona centraren gran part de la seva atenció en aquells afers relacionats amb el món marítim. Evidentment, són els seus territoris costaners, Catalunya, Mallorca i València, els que més recursos hi esmerçaren, alhora que els seus municipis (especialment les capitals, Barcelona i les ciutats de València i Mallorca), així com les Diputacions catalana i valenciana, que anaren adquirint competències en l'àmbit naval³²⁴.

Les diverses autoritats de la Corona s'involucraren en les activitats marítimes, com acabem de veure, amb diversos pretextos, des de la necessitat de protecció davant dels

³²³ Tal i com consta en ens consta al *Llibre de Clavaria* del 1410 del Consell barcelonès (SANTACRUZ, *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà*, p. 184. [Apèndix documental]).

³²⁴ IGUAL, *Las instituciones de la Corona de Aragón en la navegación*, p. 219.

perills que arribaven per mar, les necessitats d'aprovisionament municipal o la intervenció en el tràfic mercantil, de la qual sempre s'esperava treure'n rèdit. A tot plegat, s'hi han de sumar les motivacions purament polítiques i militars, que també contribuïren a crear i consolidar una marina pròpia de la Corona d'Aragó, i a convertir les seves diverses institucions en agents més o menys directes dels intercanvis i els transports navals. No podem obviar, tanmateix, l'esforç que també es realitzà des de l'esfera privada, que en ocasions trobem treballant conjuntament amb aquestes autoritats³²⁵.

Precisament per aquesta raó parlem de préstec institucional i no públic, perquè, a la Corona d'Aragó, la qüestió pública té una triple dimensió: la monàrquica, la territorial i la municipal, que, afegida al fet que hi havia embarcacions de titularitat pública que es posaven al servei d'interessos privats i vaixells privats que participaven en campanyes públiques a través de subvencions, dibuixen un panorama de gran complexitat³²⁶.

Ens consta que, a la darrerria del segle XIV, la ciutat de Barcelona havia desenvolupat una fórmula d'armament de galeres comercials a través del préstec als mercaders d'embarcacions pròpies del Consell. Es generalitzaren les iniciatives, amb major implicació institucional, en les rutes comercials a Flandes i el Mediterrani oriental, amb embarcacions de titularitat pública i privada. Amb el privilegi que el rei Joan I atorgà el 1389 a les ciutats de Mallorca i Barcelona per preparar galeres que poguessin anar a Flandes a comerciar i amb prerrogatives específiques de la marina reial, Barcelona reservà per alguns d'aquests transports de monopolis temporals de comerç³²⁷, l'ús de les galeres municipals a particulars per a la seva explotació³²⁸.

Gràcies a la política marítima a gran escala d'Alfons el Magnànim, a mitjan segle XV hi hagué un punt àlgid en l'armament de galeres institucionals, sobretot per a les tres capitals, Barcelona, València i Mallorca. El sobirà incrementà l'activitat naval, per una banda, a través de l'estat de guerra marítima permanent amb els territoris italians, cosa que accelerà la necessitat de defensa de les costes, les embarcacions i el tràfic comercial, i que comportà l'armament conjunt o separat de galeres per part de les autoritats. I, per una altra, el propi Alfons participà en el transport i comerç de determinades mercaderies

---

³²⁵ *Ibíd.*, p. 220.

³²⁶ Vegeu, IGUAL, *Las instituciones de la Corona de Aragón en la navegación*, p. 217-244.

³²⁷ És a dir, es prohibia que durant un temps abans i després d'aquests viatges comercials, es realitzessin contractes amb altres vaixells i per determinades mercaderies destinades cap a aquells mateixos ports.

³²⁸ *Ibíd.*, p. 224.

com el blat sicilià, i organitzà una ruta reial d'anada i tornada entre Nàpols i Anglaterra i Flandes, que havia de passar pels ports de Mallorca, Barcelona i València. Tot i que el més avantatjat d'aquesta situació fou el mateix monarca, l'itinerari es posà al servei dels mercaders de la Corona d'Aragó³²⁹.

A través de la documentació de l'època també ens han arribat notícies d'altres préstecs institucionals que varien en la seva tipologia i prestatari. En trobem un exemple en el préstec que el Consell de Mallorca feu el 1410 al cavaller Pelai Unís i al lloctinent del governador del regne, Macià Borrassà, amb finalitats mercantils³³⁰. Tanmateix, el Consell mallorquí, igual que el de Barcelona i el de València, havien fet, sovint, préstecs de les seves galeres al sobirà i altres personalitats. Ens consta, per exemple, que l'octubre de 1407, la ciutat valenciana va fer un préstec d'armes, eixàrcia i una de les seves galeres a Martí I per anar de València a Barcelona³³¹.

Pel que fa la Diputació del General de Catalunya, les seves activitats navals es poden resseguir a través del préstec a particulars de galeres completes o parts o seccions del seu aparell i armament³³². A partir de les Corts de Barcelona de 1413 s'establí el caràcter permanent de l'entitat i s'estipulà, oficialment, que els diputats podrien fer préstecs de les embarcacions de la institució:

Declara, emperò, la dita cort, que lo General ha o haurà alguns vexells, axí com són galeres, galiotas, rampins, naus o altres fustes per navegar, armes, artilleries o furniments, que aquells o aqueles puixen [els diputats], si·ls serà vist faedor, prestar al senyor rey o a son primogènit o altres qualsevulla persona o persones, qui les volran per navegar (...) donada, emperò, primer per aquells (...) bona cautió ab fermances e seguretats bastants als dits deputats, axí sobre la volar de les dites coses, com sobre lo retornament de aquelles dins aquell cert temps que serà emprès, segons la forma ja antiguament acostumada o altra millor, a llur bon àrbitre, per indemnitat del dit General³³³.

Òbviament, el préstec al monarca o l'infant, o en el nostre cas al papa, sempre tenia finalitats o bé militars o bé diplomàtiques. Com hem vist prèviament, les embarcacions

³²⁹ *Ibíd.*, pp. 226-227.

³³⁰ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, pp. 234-235.

³³¹ DÍAZ, *El ocaseo cuatrocentista de Valencia*, p. 175.

³³² Aquesta activitat prestatària tingué el seu punt àlgid entre 1433 i 1447. El mercader barceloní Lluís Sirvent havia elevat una proposta a les Corts de Barcelona de 1433 en què apel·lava a una major intervenció regular de les galeres de la Diputació en una ruta que enllacés Barcelona amb el Llevant mediterrani i Flandes, proposta que s'aprovà. Vegeu COULON, *Lluís Sirvent (vers 1387-1444)*, pp. 215-239.

³³³ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 236.

prestades al rei per les Diputacions no permanents catalana i valenciana eren de caràcter bèl·lic, i tenien el seu origen amb Pere el Cerimoniós. A partir del segle XV, per tant, quan es tractava de préstecs amb objectiu militar, el prestatari era el monarca, o algú designat per aquest. En canvi, eren armadors particulars els que demanaven en préstec els vaixells amb finalitats mercantils. Sembla que, a partir d'aquell moment, la Diputació començà un breu període amb grans pèrdues i despeses causades pel préstec de les seves galeres i, de vegades, sense poder-les recuperar ni veure restituït el seu valor. Aquesta qüestió donà lloc, a les Corts de Barcelona de 1433, a l'estandardització de l'ús de la fermança, anomenada *menysvalença* o *calament*, és a dir, l'existència d'una retribució per part del prestatari en cas de pèrdua o deteriorament del vaixell o els seus arreus, armament i forniments³³⁴. Com veurem més endavant, aquesta fórmula fou l'escollida també pel Consell de Cent de Barcelona per fer el préstec de la galera Sant Martí i l'armament de galera del mestre de Montesa, per la flota de 1415 de Benet XIII.

Les institucions actuaven a través dels seus òrgans de representació, per exemple, en el cas de Barcelona, eren els consellers qui, en compliment d'acords assolits intervenien en conseqüència, permetent i ordenant el préstec en les condicions pactades. En el cas de la Diputació de General, tret de préstecs especials o de sumes pecuniàries que havien de passar per l'acceptació a les corts, eren els diputats els que habitualment concedien i establien el préstec de les embarcacions i materials d'aquestes de la institució.

Precisament, no hem d'oblidar que no només les galeres podien prestar-se: les institucions prestaven, de manera singular, armes, arreus, forniments i també d'eixàrcia, el préstec de la qual, fins i tot, estava regulat al Llibre del Consolat de Mar. És a dir, hi havia una gran diversitat de préstecs. El seu objecte podien ser només les armes o bé els arreus de l'embarcació; altres vegades, ferrera o forniment del vaixell; i, evidentment, també la galera, amb només el buc i l'aparell o, més freqüentment, armada en la seva totalitat i a punt per l'assignació d'una tripulació³³⁵.

Tot i que la natura jurídica dels préstecs era la pròpia del comodat (en llatí, *commodatum*), ja que es tractava de préstecs amb l'objectiu de l'ús d'allò prestat i no del seu consum, ja que no eren béns fungibles, calia restituir-los *in natura*. A la pràctica, es realitzava el contracte de *calament*. Així per tant, en general tenia caràcter d'indemnització i, per tant,

³³⁴ *Ibidem*, pp. 238-239; vegeu, també, FERRER - GARCIA, *Assegurances i canvis marítims medievals*.

³³⁵ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 270.

sovint no era taxat contractualment sinó en el moment de la restitució³³⁶. Tanmateix, com veurem, de nou, en el cas de la Sant Martí barcelonina, sí que s'estableix la taxa que s'havia de pagar per cada material prestat abans de fer-ne el préstec.

1.2.3.4. Les embarcacions

Per sota dels oficials que duïen a terme la custòdia i administració de les drassanes, hi havia un gran número de menestrals especialitzats que realitzaven les tasques de construcció, manteniment i reparació de les embarcacions. Els més abundants eren els que treballaven la fusta, com els mestres d'aixa, els fusters de ribera, els serradors i els remolars; així com també els experts en l'estopa i la pega, és a dir, els calafats. El càrrec que coordinava tot aquest personal era el mestre major, designat pel rei³³⁷.

Aquest mestre major dirigia les construccions de les galeres públiques, a més de controlar-ne la qualitat. Un cop preparada la fusta a utilitzar³³⁸, els procediments començaven amb el que es coneixia per seure i enramar el buc del vaixell, que es fonamentava en la col·locació de la carena o quilla sobre les estepes i el muntatge de les quadernes. Es tractava d'una feina feixuga, sobretot pel que fa a les galeres, ja que eren embarcacions de llargues dimensions³³⁹.

Acte seguit es començava amb l'operació d'embonar, que consistia en clavar les taules del folre, tant interiors com exteriors, construint la coberta. La galera era apuntalada per les cingles quan es procedia a clavar-les, amb l'objectiu de mantenir l'embarcació dreta. Un cop acabada l'obra viva del buc, es procedia a calafatar-lo per fer-lo estanc, operació que portaven a terme uns altres treballadors, els calafats. Aquests revestien les juntes de les taules i dels romballs amb estopa, ficada a cops de maça, i amaraven de quitrà i pega tota aquesta part del buc³⁴⁰.

Paral·lelament, era possible realitzar l'obra morta de l'embarcació, posant-hi els jous i construint-hi la resta dels seus components, operació que es duïa a terme gràcies a ponts o petites bastides que els operaris usaven per moure's i treballar, ja que, sobretot amb les galeres, la popa restava a força alçada. Un cop finalitzada aquesta part, era necessari

³³⁶ *Ibidem*, pp. 278-279.

³³⁷ RIERA, *Les drassanes reials de Barcelona*, p. 7.

³³⁸ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 75.

³³⁹ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 78.

³⁴⁰ *Ibidem*.

bruscar el buc o, dit d'una altra manera, fregar l'obra viva amb aspres materials vegetals, a fi d'eliminar les possibles adherències, per tot seguit, espalmar-lo, o el que és el mateix, estendre seu fos per aconseguir menys resistència³⁴¹.

Tot i que sembla que existia un cert gust per pintar les galeres en general³⁴², ens han arribat notícies sobre decoracions majestuoses, especialment a la popa de les embarcacions pertanyents a la monarquia i les institucions públiques. L'any 1387, el fuster Bartomeu Lledó, mestre reial, havia succeït el seu germà en la tasca de fer talles i procurar les fustes especials per a la decoració de les popes de les galeres, principalment a base d'àlbers i oms. Del 1420 és una descripció de la galera reial d'Alfons el Magnànim, on s'especifica que la galera estava pintada de color blanc i vermell al buc, igual que els remes, i sembla que també la xurma portava vestits blancs i vermells. A la popa, a més a més, s'hi havien afegit elements daurats i la imatge de la Mare de Déu per la part de fora, a més de les armes d'Aragó i de Sicília a les bandes³⁴³.

També és el cas de la galera del papa Gregori XI i de la del cardenal i bisbe de Tarassona, Fernando Pérez Calvillo, que havien de portar-los a Roma l'any 1376-1377. L'infant Joan, com analitzarem més endavant, s'encarregà dels preparatius de l'armada i, en una carta adreçada al governador, jurats, prohoms i diputats de València, ordenà que s'iniciessin els preparatius de les embarcacions. Escollí la Santa Maria pel sant pare, a la qual s'havia de pintar la cambra de l'escandalar amb els laterals de color vermell amb cairons d'or amb el senyal reial i amb el sostre pintat de blau i ple d'estrelles. Així mateix, la popa de l'embarcació també havia de pintar-se de vermell. A la galera on havia d'anar a bord el cardenal, s'hi havia de pintar els laterals de l'escandalar de color verd amb cairons de plata, i la popa també verda. Les armes reials als dos vaixells havien d'ésser daurades -fent patent qui havia prestat aquelles embarcacions: la Corona d'Aragó, i en particular, el seu monarca, Pere el Cerimoniós-:

La una de les dites galees grosses, ço es aquella appellada Santa Marie, sia aparellada per al sant pare, pertant vos manam espressament que la galea aquesta entre les altres façats notablement mentre a punt e que y faças per en l'escandalar axí bella cambra, com se pertany, la qual sia pintada ab lescandalar ensempts de vermell, als costats e que y sien fets cayrons reynals ab fulla d'or segons que s mereix e que la cuberta sia d'azur ab esteles de fulla d'aur, axí bé com fer se pusca, la popa de la qual sia tota vermella e

³⁴¹ *Ibíd.*, p. 79.

³⁴² ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 90.

³⁴³ PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, p. 221.

que la fornescats de totes atres coses que y sien necessàries. E metets en cor que ultra manaments que del senyor rey e de nos havets d'açò nos en so per emparats e que en mester que per tot aquest mes sia tot acabat, cor d'altrament seria obra perduda e gran vergonya e minva del dit senyor e de nos e encara de tots los sotsmeses. Aximeteix vos manam que l'altra galea grossa, appellada Sent Johan, sia pintada de vert, axí com l'altra dessus deu esser vermella, e que y sia aytal diferencia que ço seria d'or en aquella, ultra les armes reynals, sia d'argent en aquesta³⁴⁴.

Acabats aquests passos, es procedia a envasar el vaixell, que sembla que hauria estat l'operació de fer reposar l'embarcació de costat sobre un matalàs de palla³⁴⁵.

Per finalitzar, es duia a terme l'escar, on, a través de taulons ubicats sobre la sorra de la platja, es feia baixar l'embarcació poc a poc fins a l'aigua per mitjà d'argues i aparells. Aquesta tasca s'anomenava varar i hi participaven, de vegades, alguns membres de la tripulació³⁴⁶. Un cop varat el vaixell, el còmit o sotscòmit ordenava el seu aparellament.

A la documentació que s'ha treballat aquí s'ha trobat un detall que enriqueix el que sabem fins ara sobre els rituals i aspectes més simbòlics de la construcció naval medieval i la vida dels seus treballadors. Es tracta d'una informació sobre la galera Santa Maria de la Mercè, que formava part de l'estol posat al servei del papa Urbà V l'any 1370. L'embarcació havia estat recentment construïda i beneïda el juliol d'aquell mateix any. Tal i com era costum, al final de la cerimònia de benedicció, es duia a terme un intercanvi de presents entre els obrers i l'autoritat que havia encarregat la construcció del vaixell - tenim constància que aquest ritus el realitzaven tant el Consell de Cent de la ciutat de Barcelona com el monarca, al Principat-. Tot i que en aquest cas no s'especifica, la tradició marcava que els mestres majors d'aixa i el calafat lliuressin les seves eines, és a dir, l'aixa i el marc, com a mostra que el vaixell estava acabat³⁴⁷. A canvi, aquests reberen:

una tassa d'argent daurada, qui pesa X unses, la qual, per ordinació del cònsol del senyor rey, li liuré lo dia que fo beneyda la galera nova reyal appellada Santa Maria de la Mercè. (...) Ítem, liuré a·n Bernat Riba, mestre d'axa, ciutadà de Barcelona, una tassa d'argent daurada, qui pesà un march, la qual li liuré lo dia que fo beneyda la demunt dita galera. (...) Ítem, liuré

³⁴⁴ VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 153, doc. 16b.

³⁴⁵ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 79.

³⁴⁶ Sembla que es tractava d'una feina molt feixuga i delicada, motiu pel qual, sovint era celebrada un cop acabada, amb un petit refrigeri a base de vi, pa i fruita del temps (ibídem, p. 80); sembla que, durant el desarmament, sovint també rebien vi i fruita, tal i com consta que uns mariners *hagueren per a beure entre vi e préssecs*, mentre ajudaven en les tasques de desmantellament de les galeres (ACA, Generalitat, Sèrie G, 131, 1, f. 152r).

³⁴⁷ PUJOL, *Festes, banquets i rituals en la construcció*, p. 887.

a·n Pere Naucher, calafat, mestra major del senyor rey, una tassa d'argent blancha, qui pesà un march, la qual li liuré con la galera fo beneïda³⁴⁸.

1.2.3.5. Hivernació i manteniment de les galeres

A causa de la dificultat de navegació al Mediterrani a l'hivern, que era especialment prolífer en gran tempestes i mars molt mogudes, les embarcacions i, en particular, les galeres deixaven d'utilitzar-se durant aquells mesos, o el que és el mateix -i com veurem en els propers capítols- s'intentava evitar que navegassin en aquestes condicions climàtiques; per realitzar les expedicions marítimes es preferia la primavera i l'estiu³⁴⁹.

A partir de l'octubre, s'iniciaven temporals de manera força regular, que obstacilitzaven la pròpia construcció naval i posaven en perill les embarcacions ancorades als ports, sobretot a Barcelona, ja que la protecció de la tasca devia ser limitada. Un exemple el trobem en el naufragi d'una nau a la zona de Montjuïc, el gener de 1395, recollit a la *Crònica del Racional*, a causa d'una gran tempesta que durà vuit dies. La mateixa font ens parla d'una notícia molt més dramàtica amb l'enfonsament de sis naus i una trentena de morts deprés d'una brutal tempesta que colpejà la ciutat comtal el febrer de 1404. Els portals de la façana marítima de la drassana reial barcelonina també patiren, sovint, desperfectes per aquesta raó, tal i com consta a la documentació sobre les reparacions posteriors³⁵⁰.

Les embarcacions, per tant, havien d'hivernar, i això implicava la necessitat de desmuntar els vaixells a través de personal expert que havia de retirar-les de l'aigua i de guardar-les a cobert fins que tornessin a ser requerits els seus serveis. Aquest temps d'inactivitat s'aprofitava per realitzar, a part de les tasques de manteniment rutinàries, reparacions de les parts malmeses dels navilis. És a dir, el vaixell s'havia de treure a terra utilitzant els mitjans ja coneguts de l'escar i els àrguens. Les operacions necessàries eren les mateixes que les que es realitzaven sobre les embarcacions noves, substituint les peces en males

³⁴⁸ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 35 r.

³⁴⁹ De la fi d'octubre fins a l'abril es consideraven els mesos no navegables, essent el criteri compartit a la Mediterrània, que l'estiu era el període òptim, havent-hi una etapa vedada o molt restringida de navegació hivernal. (ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 119).

³⁵⁰ *Ibidem*, p. 120.

condicions: un cop alçada i apuntalada, es procedia a estampir, bruscar i espalmar³⁵¹, tot plegat supervisat pel mestre i el drassaner³⁵².

Tanmateix, el primer pas hauria estat la descàrrega de les galeres, amb l'ajuda de barques, de tots els components de l'embarcació: armes, eixàrcia, remes, arbres, antenes, àncores i altres forniments, que s'anaven deixant a la platja per eixugar i, posteriorment, ser transportats per macips fins a la drassana o botiga corresponent a la institució o personatge a qui pertanyien. Aquestes mateixes barques eren usades per remolcar les galeres fins a la sorra. A partir d'aquell moment, s'iniciava la feina dels cavadors, dels que posaven els vasos de fusta i dels que estiraven amb cordes l'embarcació amb l'ajuda de talles o politges, seu i àrguens³⁵³.

Un cop finalitzada la seva vida útil, els vaixells podien o bé ser transformats en un altre tipus d'embarcació, reaprofitant les seves peces, o bé es podia emprar la seva fusta per altres usos. En el primer cas, trobem l'exemple de l'uixer Sant Joan que era la ribera de mar de Barcelona i que va ser transformat en un pàmfil³⁵⁴, o el manament del Cerimoniós al seu drassaner que lliurés al drassaner del General dues galeres velles que hi havia a la drassana perquè s'aprofitessin en la construcció d'unes galeres noves que estava realitzant la Diputació del General l'any 1373³⁵⁵. En el segon, ens consta, al *Llibre de Clavaria* del 1410, que el Consell barcelonès va fer desmantellar una galera vella que era a la drassana, anomenada Sant Francesc, per tal de poder adobar i reparar el pont de Sant Boi -sota jurisdicció de Barcelona-, ja que estava molt desgastat:

Primerament, doné a-n Pere ça Vila, escrivà de les obres de la ciutat, les quals los honorables consellers, ab albarà escrit a XII dies d'agost de l'any MCCCCX manaren a mi que li donàs, per çò com deu aquelles convertir de voluntat dels dits honorables consellers en messions de fer desfer I^a galea vella qui és dins la dreçana de la dita Ciutat, apellada Sant Francesch, la qual, com serà desfeta, ha a servir adobar lo pont de Sant Boy, segons que en lo dit albarà se conté que cobré, ab àpocha feta per en Bonanat Gili notari, a XVI dies d'agost del dit any³⁵⁶.

³⁵¹ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 80.

³⁵² ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 123.

³⁵³ *Ibidem*.

³⁵⁴ *Ibidem*, p. 127.

³⁵⁵ *Ibidem*, p. 131.

³⁵⁶ SANTACRUZ, *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà*, p. 157. [Apèndix documental]

1.2.3.6. Tipologies

Existeixen diversos tipus de documents que descriuen les embarcacions baix medievals, des de les cròniques reials i la literatura narrativa, fins a inventaris, registres d'ancoratge o la documentació relativa als drets portuaris passant pels contractes de construcció, els de noliejament. En ells, s'hi solen especificar la longitud, el pes, la capacitat, el tipus de vela, forma, origen o tipus de timó³⁵⁷.

Aquí ens centrarem en els vaixells de la marina medieval catalana, classificant-los principalment a través del sistema de propulsió (rem, vela, mixt) i la seva funció (bèl·lica, mercantil, auxiliar, de cors o de pesca) i, evidentment, en les galeres en particular. Respectant, per tant, la manera tradicional de catalogar-los³⁵⁸, podem dir que hi ha dues grans famílies navals, a part de les auxiliars i de pesca: la militar i la mercant que, al seu torn, es corresponen amb les embarcacions de rem -i mixtes- i les rodones -o exclusivament de vela-, respectivament -tot i que no de manera excloent-³⁵⁹.

Al primer bloc, del qual parlarem al següent capítol, hi ha una gran varietat de vaixells de rem que van de les diverses tipologies de galeres fins als llenys i les barques. Al segon, trobem les embarcacions impulsades només a través de les veles, i que reben el nom de rodones: o bé a causa de la seva forma curta i arrodonida en contrast a la llarga i estreta galera, o bé pel tipus de vela quadra que quan s'infla té una forma arquejada. A causa de la seva gran capacitat de tonatge, eren emprades sobretot com a vehicle comercial, essent la nau³⁶⁰ la més gran i utilitzada a la Corona: de buc ample, alt i curt, podia arribar a tenir tres cobertes, així com un aparell sovint de velam mixt, llatí al de mitjana i rodó al trinquet i mestre -amb una gàbia al capdamunt per vigilar-. La coca era un vaixell semblant, amb un aparell rodó, i amb la possibilitat de tenir més d'una coberta, però amb castell a proa i

³⁵⁷ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, pp. 19-20.

³⁵⁸ Vegeu EBERENZ, *Schiffe an den Küsten der Pyrenäenhalbinsel*.

³⁵⁹ Tal i com s'ha observat, no era infreqüent, per exemple, l'ús de les galeres, és a dir, de vaixells de rem típicament bèl·lics, per al comerç marítim en algunes expedicions mediterrànies. És el cas de Gènova, Venècia i Florència, que construïren el seu poder naval en base a les grans línies de galeres, és a dir, el seu desenvolupament comercial anava estretament lligat a l'armament públic d'aquestes embarcacions. Vegeu, com aportació o estat de la qüestió més recent entre la ingent bibliografia, PETTI, *Un binomio indisoluble: navegación comercial y armamento público en Génova*; DOUMERC, *El dispositivo naval de la flota mercantil veneciana*; TOGNETTI, *Galeras estatales y veleros privados en la República florentina*.

³⁶⁰ Hem de tenir en compte que el terme "nau" també podia fer referència a embarcacions genèriques només propulsades a vela, al contrari d'altres conceptes específics com la galera.

a popa. Tot i que no tant comuns a la documentació catalana, a dins de la mateixa família i d'aspecte similar també hi trobem la barxa i la caravel·la³⁶¹.

1.2.3.6.1. Vaixells de rem: les galeres

Tal i com assenyala Pujol, el buc de la galera era l'arquetip de les embarcacions propulsades a rem, llarg i amb bancs disposats a cada costat -al segle XIV, foren fins a 30-, i es classificava segons les seves dimensions en grossa, bastarda i sotil³⁶².

Però també és habitual trobar a la documentació embarcacions amb una aparença molt similar a la galera com la tarida, l'uixer i el pàmfil, que, tot i utilitzar-se sobretot per al comerç, també auxiliaven en cas de guerra. En el cas de la tarida, amb una longitud menor que la galera, amb dos arbres, 150 remes i amb la possibilitat d'embarcar cavalls i un castell per poder combatre. A més a més, tenia aparell llatí i dues veles per usar segons el vent i el mar. Pel que fa l'uixer era una embarcació de grans dimensions, amb castells a popa i proa, amb menys remes, dos arbres amb vela d'artimó i tercerol per la major i una vela de mitjana per a l'arbre d'enmig. També disposava, com la tarida, d'una porta per embarcar cavalls. Sense castells i amb una borda més alta, el pàmfil tenia un centenar de remes, una coberta i de vegades tres timons³⁶³.

També consten altres embarcacions de remes com els llenys i les barques, imprescindibles perquè eren utilitzats per a les tasques laborals. El lleny era pla, curt i ample, amb uns 20 o 25 bancs armats a dues tires, normalment amb dos timons de caixa, i almenys amb un arbre llatí. Per auxiliar les altres embarcacions de major dimensió, trobem diverses barques de remes com el panescalm o el llaüt, que eren molt més petites que en l'últim cas, que tenia quatre o cinc parells de remes i amb un aparell d'un arbre llatí³⁶⁴. Altres vaixells de remes foren la galiota, la sagetia, la fusta, el rampí, el bergantí i la fragata de remes.

Pel que fa a les galeres, la forma d'aquest tipus d'embarcació, propulsada per remes i de poc calat, la convertiren en un vehicle perfecte per maniobrar en aigües amb poca profunditat i ajudar a evitar els freqüents esculls de la Mediterrània. Però aquesta

³⁶¹ PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, pp. 79-83.

³⁶² A partir de la segona meitat del segle XV, sembla que començà a proliferar un nou tipus d'embarcació que es diferencià de la galera grossa per tenir un format molt més gran, es tracta de la galiassa. (GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 54).

³⁶³ PUJOL, *La construcció naval a Catalunya*, p. 77.

³⁶⁴ *Ibidem*, p. 78.

estructura també la limitava, sobretot per a la navegació hivernal, a causa de l'escassa alçada de la borda. Hem de recordar que els vents i temporals de l'hivern, de gran potència, feien perillar el bastiment de les galeres, augmentant les possibilitats de naufragar³⁶⁵.

De línies simples i traçats rectes, el buc de la galera era una obra d'enginyeria naval que es duia a terme amb gran exactitud en les proporcions i dimensions de cada part de l'embarcació. La simplicitat del seu disseny fa pensar en el *dromó* altmedieval com al model del que posteriorment sorgirien les galeres. El disseny a poc a poc anà modificant-se, com esdevingué amb les altres tipologies: incorporant més d'un arbre, alhora que s'augmentava el calat i la magnitud. Garcia i Coll situen la consolidació de l'ús de la galera a la Corona d'Aragó a l'inici del segle XII, ja que s'esmenta a l'expedició a Mallorca en col·laboració amb Pisa entre els anys 1113-1114, i ja fou regulat en una ordinació comtal de l'any 1128³⁶⁶.

Com s'ha referit més amunt, les galeres es classificaven en tres grups, tot i que les dimensions finals entre el mateix tipus d'embarcació, de vegades, podien variar³⁶⁷.

Al contrari del que es podria deduir, les galeres sotils no sempre eren de menors dimensions que les bastardes, ja que, al segle XIV, hi ha documentats exemples on la vela d'artimó de les sotils -que es proporcional a l'eslora del navili-, superava a algunes de galeres bastardes. Durant el segle XV la diferència entre elles anà augmentant, però no sembla possible aplicar-ho com a norma. D'altra banda, el mot *sotil* apareix als inventaris de l'època com a sinònim d'ús ordinari, essent aquest tipus de galera d'entre els tres, el més corrent³⁶⁸.

Les galeres grosses que eren les més grans de totes, amb un buc més ample i més alt, suportaven, per tant, més càrrega i, en conseqüència, eren utilitzades, sovint, per a expedicions comercials.

Pel que fa a la denominació *bastarda* tindria a veure amb l'ús de la vela intermèdia entre la grossa o mestra i la petita, cosa que fa pensar que aquesta galera seria, en sí mateix, un

---

³⁶⁵ GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*, pp. 18-19.

³⁶⁶ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, pp. 42-44.

³⁶⁷ El primer testimoni a la documentació catalana que realitza aquesta divisió és de l'any 1315 (ibídem, p. 47).

³⁶⁸ Ibídem, p. 48.

vaixell intermedi entre els altres dos tipus. Durant el segle XV, a més, l'aparell de tres arbres es va difondre ràpidament entre les galeres sotil i grossa, mentre que la bastarda en tingué generalment dos³⁶⁹.

a) El buc de la galera i els seus arreus

De la mateixa manera que la resta d'embarcacions medievals, el buc de la galera estava constituït a base de fusta i la seva forma condicionava l'estructura mateixa del vaixell i les seves particularitats. El buc es dividia en dues parts: l'obra viva, que és aquella que estava pensada per estar en contacte continu amb l'aigua, i l'obra morta, que era l'estructura que roman per sobre la superfície³⁷⁰. La principal característica de l'obra viva de la galera era la llargada de la carena acabada en esperons.

L'obra viva

L'estructura del buc era l'enramada, de fusta de roure, la base de la qual era la quilla unida per dues peces verticals: el gaó de proa i el gaó de popa³⁷¹. Les quadernes reposaven a la cara alta de la carena i anaven subjectes al paramitjal a través de pernys de ferro, és a dir, les quadernes se situaven per damunt de la quilla i estaven sòlidament unides al llarg de la carena, alhora que es dividien en dos braços anomenats madís i estamentera. Les quadernes més properes a la popa eren les aletes, mentre que la més ampla del buc era l'anomenada mestra. Tancant els extrems del buc hi havia una roda a popa i una altra a proa, i prolongant els extrems de la quilla i a l'alçada de la cingla, s'hi trobava l'esperó, tret característic de las galeres³⁷².

Els madissos i estameneres, com diem, anaven de proa a popa, subjectes per les cingles, dues a cada banda del buc, i a l'exterior i a l'interior. Cada estamentera anava vinculada amb la corresponent de l'altre extrem a través de les llates. Aquestes, amb l'objectiu d'aportar resistència al sostre de la coberta de la galera, es dipositaven sobre les travesses laterals, clavades, alhora, als contovals. La taula del contoval era doble, una també per l'interior i l'altra per l'exterior, i anava unida a la cingla al costat del buc. Com a prolongació longitudinal presentava un altre esperó i, per tant, a proa, a part de l'esperó

³⁶⁹ *Ibidem*, p. 49.

³⁷⁰ Aquesta divisió ja es troba referenciada a les ordinacions de la Ribera de Barcelona de l'any 1258. (*Ibidem*, p. 57).

³⁷¹ GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*, p. 22.

³⁷² GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 58.

de la cingla que, com s'ha comentat, allargava la carena, hi havia un segon esperó com a prolongació de la taula contoal³⁷³.

Era usual que el buc tingués una certa curvatura de la quilla a la coberta respecte a l'eix horitzontal, que provocava que els extrems fossin més alts que la zona central del vaixell. A més a més, el buc era sempre cobert i sostingut transversalment per les llates que encaixaven a les dents de les bigues que rebien el nom de cadenes, i que anaven en sentit longitudinal. La cobertura es tancava a través de taules. D'altra banda, i al contrari d'algunes embarcacions rodones, el fet que la galera fos plana comportava que només pogués tenir una sola coberta³⁷⁴.

A la part del buc reforçada mitjançant corbatons hi havia la bancassa del dragant, que separava de manera horitzontal la sentina -part inferior i interior- de la bodega, i constituïa el pla de l'embarcació a través d'un entaulament. A aquesta bodega coberta, on s'accedia per mitjà d'unes trapes que s'obrien a la coberta, és on descansaven els passatgers i on s'emmagatzemava l'equipatge i l'aprovisionament. De vegades, la documentació ens parla d'una estança o zona exclusiva anomenada pallol on es guardava la panàtica i on sovint es dipositaven una sèrie de catifes per controlar la humitat³⁷⁵.

L'obra morta

L'obra morta, conjuntament amb els esperons, és la part més característica i singular de la galera, sovint construïda a base de diversos tipus de fusta com el roure, el pi o l'àlber, i de vegades, fins i tot amb fusta de noguera per a acabats especials.

La coberta estava dividida en tres zones desiguals mitjançant dues grans peces de fusta anomenades jous, que eren utilitzades per la seva qualitat robusta, i que se sobreposaven transversalment per tota la part prèvia que acabem de descriure, una peça cap a proa i l'altra cap a popa. A proa del jou hi havia un espai reduït on habitualment es trobaven els ferros de fondejar. A cada costat de l'embarcació, entre els extrems dels jous, s'hi col·locava la postissa, que era una llarga biga reforçada per la part inferior per grans corbatons anomenats bacallars, que tenien la funció d'unir la biga directament al buc. La

³⁷³ GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*, p. 23-24.

³⁷⁴ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 59.

³⁷⁵ *Ibidem*, p. 60.

postissa, a més, sobresortia de la vertical de les amures del buc, prolongant l'espai lateral de la coberta, i sobre la postissa hi reposaven els escàlems per fer força amb els remes³⁷⁶.

Entre les dues postisses i els dos jous s'hi constituïa la zona més gran i més distintiva de les galeres, ja que era allà on es trobaven els bancs dels remers. Davant d'aquests bancs hi havia els puntapeus i servien per a què els remers hi fessin peu. A cada banda dels bancs, s'hi col·locaven les ballesteres, longitudinalment a la postissa, des d'on disparaven els ballesters quan esclatava un combat. A més a més, a la vora de la postissa s'hi penjaven els pavesos, taules o escuts a través de les batalloles, que constituïen una empavesada que, d'aquesta manera, els protegia a tots, ballesters i remers. Pel mig dels dos rengles de bancs, al llarg del buc i a la part més propera als arbres, hi havia la cossia, que era un passadís elevat, de fusta lleugera ubicat en forma de gelosia i que permetia recórrer longitudinalment tota la coberta de proa a popa. Sobre la cossia s'hi situaven els quarters o corters de la cossia, que eren entaulats quadrats movibles a sota dels quals es recollien les veles, remes i eixàrcies de la galera. La ramblada, per la seva banda, anava per sota la cossia fins al jou de proa. Era una plataforma elevada i entaulada on es realitzaven les maniobres dels ferros de fondejar i, quan se'n va generalitzar l'ús, es muntaven les bombardes. De vegades, en els vaixells més grossos, també s'hi incorporava un castell i, excepcionalment, algunes galeres podien tenir-ne dos més de laterals al mig de l'eslora³⁷⁷.

El comandament de l'embarcació i l'allotjament de les personalitats de major rang s'ubicava a la popa, que era, per tant, l'espai de més dignitat. També se situaven aquí els timons i el tabernacle, que era on es dipositaven els instruments nàutics essencials per a la navegació. Elevat a l'alçada de la cossia i separat de la zona dels remers per mitjà d'una barana, aquest espai acabava al jou, tancat per aquesta mateixa barana a un costat, i amb l'escala d'accés a la galera, a l'altre. Del jou fins al codast o roda de popa aquest espai era estret i amb més obra morta. Per sobre hi anava el tendal, sostingut per un enreixat de llistons, freqüentment cobert amb draps de colors o decorats. Aquest tendal, cobria, per tant, el castell de popa, que, com hem dit, era una zona tancada on es trobaven el patró, el còmit i els passatgers de més categoria que viatjaven a bord. A sota d'aquest castell es

---

³⁷⁶ *Ibíd.*, p. 61.

³⁷⁷ *Ibíd.*, p. 62.

localitzava la cambra i darrere de tot, sobre el codast, hi havia el govern del timó de roda³⁷⁸.

b) Els arreus: barques auxiliars, rem, timons i ferros de fondejar

Almenys a les galeres grosses, sembla que era habitual portar dues embarcacions menors: la barca i l'esquif³⁷⁹. Tot i que s'ha trobat alguna excepció, normalment eren vaixells de rem petits, que podien arribar fins a 30 en el cas de la barca, i entre 4 i 8 a l'esquif, governades, en general, a través de l'espasa lateral única -sovint utilitzant un rem- i que fondejaven per mitjà d'un ruixó de quatre marres. Si bé a la documentació hi consta com es llevaven aquests vaixells a bord de les galeres, mitjançant els *cenals de levar la barca* i dels *paranquilots de levar lo squif*, no és possible saber on se situaven exactament dins la galera³⁸⁰.

Pel que fa als rem de les galeres, els remolars eren els encarregats de la seva construcció a terra ferma, normalment a base de fusta de faig i utilitzant un instrument específic per aquesta tasca: el cavallet de remolar. Els rem constaven de tres parts: el puny, que es trobava a l'extrem cilíndric i prim per on el remer el feia servir; la pala, que era la part més ampla i que se submergia a l'aigua; i la canya, que era el nexa d'unió de secció circular. A la part del vaixell, per sobre la postissa s'hi situava la galaverna, que era una peça, sovint de fusta de noguera, que feia de coixinet per evitar el desgast que patia el rem amb la fricció contínua amb l'escamera. El rem anava afermat a la postissa a través de l'escàlem, que era un tellol de fusta a dins d'un orifici que travessava la galaverna per entrar a dins de la postissa i sobresortir d'aquesta. El rem es subjectava gràcies a un cap de cànem anomenat estrob³⁸¹. De vegades, a la documentació hi consta un tipus particular de rem, l'emplomat, fet servir sobretot a les galeres sotils, a les quals només un terç del rem quedava a la part interior de l'embarcació, provocant que la part de fora tingués més pes. Per solucionar-ho, s'equilibrava el rem amb ploms a la part de dintre, per estalviar, així, als remers, el sobre esforç de mantenir el rem en posició de voga³⁸².

---

³⁷⁸ *Ibidem*, p. 63.

³⁷⁹ Excepcionalment, es poden trobar altres tipus d'embarcacions auxiliars, com la gróndola, com per exemple a la galera grossa Sant Joan Evangelista, de propietat reial i inventariada el 1359 (*Ibidem*, p. 75).

³⁸⁰ *Ibidem*, pp. 75-76.

³⁸¹ *Ibidem*, p. 66.

³⁸² *Ibidem*, p. 65.

En una galera armada, els remes podien anar a dues tires o bé a tres tires³⁸³. Els remes corresponents a cada banc tenien longituds diferents segons el lloc on se situava el remer, i per aquesta raó, en el cas de les galeres armades a tres tires, cada rem rebia un denominació concreta: el vogavant és el rem més llarg, és a dir, el més a prop de la cossia, el de postissa era el del mig, i el terçol, el més exterior i curt³⁸⁴.

Els timons, per la seva banda, a la documentació catalana es distingien entre el timó i el govern de l'aparell que s'usava per maniobrar-lo. El govern del timó es realitzava mitjançant un aparell que anava subjecte a l'estanterès, rebent així, aquest nom³⁸⁵.

Els timons patiren una evolució en la terminologia del segle XIV al XV. Durant el trescents, els timons laterals eren dits timons llatins o simplement timons. Un segle després, el concepte més emprat és de timons de caixa o bé timons de braç, mentre que el timó del codast o axial s'anomenava timó de roda a causa de la seva posició a l'embarcació. Els timons laterals s'armaven als costats del buc, a la popa de la galera, a la part posterior del jou, i eren subjectats per mitjà dels barons que eren uns caps gruixuts de cànem que sortien a la part exterior del buc a través d'unes obertures anomenades timoneres. Pel que fa el timó axial, s'armava a la roda de popa o codast, afermat en unes frontisses anomenades mapes, mitjançant l'agulla, que era una barra llarga de ferro³⁸⁶.

Durant el quatre-cents, el més freqüent eren les galeres de dos timons llatins tradicionals, però a les acaballes de segle ja començaven a proliferar les galeres catalanes que, a part dels dos timons llatins o de caixa en portaven almenys un més: un timó de roda de popa -de vegades en trobem dos exemplars en una sola embarcació-. Pel fa al seu ús, podien utilitzar-se al mateix temps o alternativament, ja que el timó de roda era propens a trencar-se, motiu pel qual amb mala mar sovint es preferia emprar els altres dos³⁸⁷.

Els ferros de fondejar són arreus amb diferent pes -normalment expressat en quintars- que tenien la funció de mantenir parada l'embarcació: la cadena de ferro a la qual anaven subjectes i les àncores amb cep i ruixons, habitualment amb quatre marres. Tanmateix, a la documentació també hi consten, encara que menys freqüentment, àncores sobergues o

³⁸³ Una provisió del Cerimoniós de l'any 1356 obligava a armar les galeres i els uixers a tres tires (Ibídem, p. 67).

³⁸⁴ GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*, p. 27.

³⁸⁵ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 72.

³⁸⁶ Ibídem, p. 70.

³⁸⁷ Ibídem, pp. 71-72.

de respit. Als inventaris de galeres també s'hi podien trobar els rompagolls, que eren ruixons menuts utilitzats per a la recuperació d'objectes del fons del mar³⁸⁸.

Per fondejar-los s'utilitzava un aparell molt singular: l'argue. Era mogut per diversos homes mitjançant les aspes, que travessaven el piló, i que quan s'aplicava força realitzaven un moviment de rotació. Per llevar l'àncora es realitzava aquest moviment a la inversa, s'estirava la gúmena, a la qual anava afermat el ferro fondejat, per retornant-lo fins a la superfície³⁸⁹.

c) L'aparell

Els elements bàsics de l'aparell de la galera medieval catalana es poden catalogar en tres tipus: fustam, velam i tallam, que eren un conjunt de components heterogenis que tenien com a objectiu absorbir la força del vent i traslladar-la al buc.

Les parts essencials del fustam de l'aparell de la galera eren l'arbre o pal i les antenes, ja que les altres peces eren o bé accessoris d'aquests o parts integrants. L'arbre sostenia els aparells imprescindibles per al maneig de les veles, essent el més gran el més complex i els altres la mateixa versió simplificada. Aquest arbre major es troba també anomenat arbre d'artimó o arbre de proa si se situava a aquesta part de la galera, i a les grosses, podia sostenir també una gata o una gàbia. En el primer cas, es tractava d'una mena de cove de fusta que anava penjat de la part més alta de l'arbre, a sota del calcès per la part de popa. La gàbia, molt més típica de les naus, era una plataforma circular amb unes taules col·locades obliquament anomenades falques, que feien de barana³⁹⁰.

Cada galera podia tenir fins a tres arbres. En un inventari de l'aparell d'una galera de l'any 1390 es mencionen tots ells clarament: “tres arbres, çò és, artimó, lop e mijana”, que, al seu torn, rebien el nom de les veles que cadascun sostenia³⁹¹.

Les antenes eren les peces de fusta on es penjaven les veles. L'antena estava constituïda per dues peces, la que anava a la part superior, és a dir, la pena, i a la part inferior se situava el car -corresponents a les parts homònimes de la vela-. S'empalmaven una sobre l'altra i quedaven subjectes gràcies als enginys, que eren uns caps de cànem. Aquesta

³⁸⁸ *Ibídem*, pp. 73-75.

³⁸⁹ *Ibídem*, p. 74.

³⁹⁰ *Ibídem*, pp. 84-85.

³⁹¹ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 82.

operació s'anomenava enginyar les antenes. Aquesta formació de l'antena s'explica per la necessitat d'elasticitat i resistència de l'aparell. Quan la vela era de grans dimensions, s'hi afegien unes prolongacions també subjectes pels enginys, anomenades piules o espigons³⁹².

L'antena anava penjada de l'arbre, adoptant una posició obliqua d'uns 45° amb l'eix vertical, i formant el que molt probablement es coneixia com a cruïlla. Al seu torn, la vela anava afermada a l'antena a través de caps curts.

Si bé sembla que, originàriament, l'aparell de les galeres hauria portat també veles llatines, és a dir, triangulars, cap a mitjan segle XV es comencen a trobar a les fonts galeres amb veles cairades de diversa tipologia, essent la de treu la més habitual, que a les galeres grosses anava acompanyada d'uns suplementos anomenats bonetes. A aquestes galeres també era freqüent trobar-hi triquets caires. A la documentació hi consta un altre element tèxtil que no formava part de l'aparell i que, en aquest cas, era fabricat pels perpunters³⁹³, les tendes. Per tant, els tres elements principals de la vela eren les veles llatines, les veles cairades i les tendes³⁹⁴.

Les veles llatines es realitzaven a base de versos de cotó juxtaposats i cosits, que es guarnien afegint-li components funcionals o de reforç, mentre que els costats de la vela eren reforçats amb caps de canem, coberts de canemàs: el pujam al costat inferior, la banda o benda al superior o de l'antena, i el batetor per la part lateral o de caiguda. Els macalets i estalvis de canemàs protegien els punts de la vela. De vegades, es portava a terme un reforç especial a les veles anomenades ferrades o folrades. La borda -o de tercerol era sovint la que més rebia aquest reforç. Tot plegat sembla que era un costum ja força estès durant el segle XIII, ja que apareix a la *Crònica de Muntaner* quan descriu els artimons bords que Roger de Flor havia ferrats en unes de les seves embarcacions³⁹⁵.

S'ha de tenir en compte, a més a més, que el mot va anar alternant-se entre ferrat i folrat, essent aquesta última denominació la predominant a partir de mitjan segle XIV. D'altra banda, també s'hi troben exemples de galeres amb veles que no estaven folrades, sinó que només ho portaven a versos, a la banda de pena, essent un reforç pensat per fer-se un per

³⁹² GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 87.

³⁹³ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 85.

³⁹⁴ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, pp. 88-89.

³⁹⁵ *Ibidem*, p. 91.

un i en sentit vertical, que es contraposava als versos senars, que serien senzills i no pas dobles o amb reforç³⁹⁶.

Així mateix, sembla clar que la vela de l'aparell llatí per antonomàsia era l'artimó, essent la més gran de totes les veles de la galera i, com s'ha comentat, per associació, l'arbre que la sostenia prengué, molts cops, el mateix nom. Era el major o de proa, tot i que, a les galeres grosses, també podia portar una altra vela anomenada borda, ja que independentment de tenir dos o tres arbres, portaven quatre veles. Eren, de més gran a més petita, l'artimó, la borda, el llop i la mitjana. Tanmateix, l'artimó no era exclusiu d'aquest tipus de vaixell, sinó que també era present a les naus medievals amb aparell llatí³⁹⁷.

Pel que fa a les veles cairades, la de treu, com dèiem, tot i tenir un ús més estès en els vaixells rodons, es va anar fent un lloc a les galeres durant el segle XV, tenint, però, menys caiguda i més pujam. El més rellevant del treu era la capacitat de regular la seva superfície, raó per la qual quan el temps era favorable era possible afegir pel pujam uns suplementes, els bonets, cairats i amb el mateix nombre de versos que el treu. Aquest afegitó es realitzava embardissant la boneta al pujam del treu a través de batafions, semblants als de l'antena, que unien una vela amb l'altra. Les galeres grosses podien tenir més d'una vela cairada -triquets caires i civadera-, mentre que la bastarda i sotil només en tenien una d'aquest tipus³⁹⁸.

Tot i que les tendes no són un component de l'aparell de la galera, tal i com ja s'ha comentat, i eren fabricades pels perpunters, solen aparèixer als inventaris pel seu ús als vaixells. En realitat es tracta d'un element que tenia l'objectiu de proporcionar una mínima protecció de la severa intempèrie a la tripulació. Com les veles, les tendes també estaven confeccionades per mitjà de versos, i no era infreqüent que a una vela malmesa se li afegissin pedaços del tendal quan calia³⁹⁹. Hi havia dos tipus de tendes: la més gran, anomenada simplement tendal, confeccionada amb fibra de canemàs -o, de vegades cotó, i excepcionalment, també llana folrada de lli blau-, que es podia plegar i desplegar sobre

---

³⁹⁶ *Ibíd.*, p. 92.

³⁹⁷ *Ibíd.*, pp. 123-146.

³⁹⁸ *Ibíd.*, pp. 94-95.

³⁹⁹ Aquest tipus d'objecte tèxtil era tant versàtil que no només s'utilitzava per fer pedaços per les veles, si calia, sinó que fins i tot ens consta que, l'any 1358, es va encarregar a quatre dones -que sovint eren les que realitzaven les tasques de cosit de les veles- un tendal per cobrir unes galeres on estaven treballant els calafats a les drassanes, encara a la intempèrie (ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 83).

la coberta; i el tendal o tenda de popa, que era una de més petita, confeccionada de cotó i folrada amb canemàs, que només cobria la popa de l'embarcació, és a dir, la zona on es trobaven el patró, el còmit i les altres persones rellevants. Ambdues teles eren impermeabilitzades amb cera⁴⁰⁰. Sembla, no obstant, que la tenda simple no va ser d'ús ordinari fins al segle XV⁴⁰¹.

A més a més, hem de tenir en compte que el tendal, més enllà de la funció utilitària, també en tenia una de simbòlica i decorativa, ja que habitualment era folrat, de vegades amb altres teles i els senyals de la institució o personatge a la qui pertanyia⁴⁰². Era freqüent, per tant, com hem vist que passava amb altres parts de la galera, que la Diputació del General hi fes constar el senyal distintiu de sant Jordi, amb la creu vermella sobre un camp blanc. Un altre exemple fou el que es troba a l'inventari de despeses de 1363 per elaborar la tenda de la galera capitana d'Olf de Pròxida, per la qual es necessità drap groc i blau per fer-hi constar deu senyals heràldics damunt del teixit vermell del tendal⁴⁰³.

L'última part de l'aparell que ens queda analitzar és el tallam. Es tracta d'una politja, ficada dins l'ull d'un bloc de fusta i que girava gràcies a un pern, també a dintre del bloc però en sentit transversal. Tot i que els perns habitualment eren de ferro, ens consta que n'hi hagué de fusta, així com també talles guardines de bronze o llautó. La seva subjecció es realitzava mitjançant un cap curt i gruixut anomenat paloma, el qual era travessat per un cassonell, metàl·lic i curt, que, subjectat a un altre cap, fermava la paloma transversalment. Normalment, el cassonell s'utilitzava per unir entre si dos caps diversos i tibats d'un mateix aparell, si la forma del seu lligam era adequada⁴⁰⁴.

D'altra banda, si bé aquestes talles eren les més habituals, n'existiren també d'altres d'especials, essent les més singulars les del quadernal (o cornal), les pasteques i els calcessos. Les pasteques eren talles d'una única galta, és a dir, que la politja quedava al descobert per una de les seves bandes. El calcès (o calsech), era qualsevol guarniment metàl·lic que fes la funció d'acabat d'una asta o pal per la part de dalt. Tenia politges que

---

⁴⁰⁰ *Ibídem*, pp. 84-85.

⁴⁰¹ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, pp. 95-96.

⁴⁰² *Ibídem*, p. 97.

⁴⁰³ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 85.

⁴⁰⁴ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 98.

treballaven alguns caps de l'eixàrcia de l'embarcació i, en particular, els amants de guindar l'antena, tot i que també podia tenir altres utilitats, simplement decoratives⁴⁰⁵.

Les talles, per tant, s'utilitzaven, de vegades, per variar el sentit de la tracció del cap que hi passava, com en aquest darrer cas dels amants a les políctges de calcès. Tanmateix, la funció principal de les talles de més d'un ull era la de multiplicar la força muscular de tracció humana, exercida sobre la tira o veta de l'aparell que es treballava. Això és visible, sobretot en la de tipus quadernal⁴⁰⁶.

d) L'eixàrcia de les galeres

El mot eixàrcia fa referència a dos significats: l'accepció general es referia a tots els elements necessaris per a l'aparellament de l'embarcació, és a dir, arbres, antenes, veles, talles, caps de cànem, ferros de fondeig o armes, mentre que, el sentit específic, feia referència el cordam usat en el vaixell. Normalment els inventaris de galeres fan referència a aquesta darrera definició⁴⁰⁷.

L'eixàrcia era fabricada principalment de cànem, tot i que hi hagué excepcions com quan a la documentació es fa constar que l'eixàrcia d'atrancament i de fondeig eren esparcines, es a dir, cordes d'esparg. La principal catalogació de l'eixàrcia era la que la distingia entre plana i tortissa. Aquesta última eixàrcia era la que tenia els caps torçats un per un i, després, retorçats tots junts constituint una corda. A la plana, en canvi, els caps que formaven la corda eren normals, sense estar retorçats. Tanmateix, també podem trobar l'eixàrcia classificada en funció de l'ús que cada cap tenia en l'aparell del qual formava part: l'eixàrcia de subjecció de l'arbre, l'aparell de guindar l'antena, els de subjecció de l'antena a l'arbre, i els de maniobra de l'antena i la vela⁴⁰⁸.

Les vetes i bragots eren els components més comuns, ja que eren els caps extrems d'un aparell. Amb aquestes elements s'estirava de les talles per maniobrar per maniobrar l'aparell, motiu pel qual a la documentació es troben precisades amb el nom de l'aparell al que pertanyien o a la funció que realitzaven, per exemple: *vetes de cornals*, *vetes de stanterès*, *vetes d'abordar*. En semblant situació es trobaven els bragots, és a dir, aquells

---

⁴⁰⁵ *Ibidem*, p. 100.

⁴⁰⁶ *Ibidem*, p. 101.

⁴⁰⁷ *Ibidem*, p. 103.

⁴⁰⁸ *Ibidem*, p. 104.

caps que fermaven les talles de l'aparell per la part inferior, subjectant-lo ja sigui al buc o bé a un altre component ferm de l'embarcació. De nou, era freqüent que s'especificués a quin aparell servien, per exemple: *bragots de les ostres* o *bragues de strall*⁴⁰⁹.

Pel que fa l'eixàrcia de fondeig i d'atrancament, tal i com ja s'ha comentat, no formava part de l'aparell. A més a més, i al contrari de l'eixàrcia de l'aparell, que es mesurava a pes, la de fondeig i d'atrancament es mesurava per passes, ja que el seu valor, més enllà del seu estat, depenia de la longitud i no del pes⁴¹⁰. De nou, trobem que n'hi havia de plana i de tortissa, i les tipologies estan molt ben distingides als inventaris.

Les gúmenes (o gúmera), eren els caps llargs i gruixuts utilitzats en el fondeig, ja que en un dels seus extrems s'hi fermava l'àncora i per l'altre es portaven a terme les maniobres a bord per mitjà de l'argue -molinet de llevar l'àncora-. Els proïssos (o proïs) eren caps similars a les gúmenes, però que tenien la funció d'amarrar l'embarcació a terra quan atracava. Altres caps, llargs i més primos són les palomeres i els llibants, que també formaven part d'aquesta mena d'eixàrcia⁴¹¹.

e) Els forniments

Els forniments eren d'un grup heterogeni d'elements. Els d'ús ordinari es dividien en maçarès o companya i la ferrera. Ara bé, per la seva particularitat hi ha dos tipus d'objectes més que s'han de catalogar per la seva funció o bé nàutica o bé simbòlica. I, com que els forniments són un tipus de components que no s'han trobat en les galeres que s'analitzen en aquesta tesi, els comentarem breument tot seguit i no, en canvi, a l'anàlisi de les diverses armades pontificies:

El maçarès o campanya era un conjunt miscel·lani d'utensilis necessaris per la vida i el servei a bord de l'embarcació. Els més habituals a la documentació són el botam i el maçarès de cuina, com ara: les botes aiguaderes, vinaderes, mitges botes, barrils aiguaders o embuts, que contenien l'aigua per beure; i els caus, de fust o d'esgotar o de sentina, que eren primordials per l'operació de buidar la sentina, on s'acumulava l'aigua al buc del vaixell. Pel que fa als utensilis de cuina pel servei del menjar no han arribat gaire referències: els calderons de cuinar -en contraposició amb els de coure pega o seu o

⁴⁰⁹ *Ibidem*, p. 105.

⁴¹⁰ *Ibidem*, p. 118.

⁴¹¹ *Ibidem*, p. 119.

d'espalmar-, tapadores, nanses, paellons i ferros de cuinar, com la bramadora. A partir del segle XV, hi comencen a aparèixer altres serveis de cuina, com ara plats, culleres, cassoles o tasses⁴¹².

Un altre objecte vital a les embarcacions eren els de fer llum a les nits: llantes, llanternes i farons, que podien ser d'aram o de vidre, en aquest cas sobretot per aquelles que anaven al tabernacle. També consta la utilització d'una llàntia més gran que les ordinàries, la llanta del senescal. Uns altres materials essencials eren els d'origen vegetal, elaborats o no, i que tenien diversos usos, com les estores -abans hem parlat del seu ús al pallol-, les trunyelles d'esparg, que es feien servir per bruscar la galera, o les palmenyes, els maços i garbes de joncs, dels quals no es coneix la utilitat. Menys sovint s'inventariaven utensilis com les balances, arts de pesca, morters, pales o els sacs que s'omplien de bescuit⁴¹³.

El grup homogeni d'eines de ferreria, de fusteria i la clavaó que es pujaven a bord constituïen la ferrera. La clavaó és el conjunt de claus de diversa tipologia (mallols bords, taulars, bordets, xapons, etc). Eren part de la ferreria els malls, marcs, maüixos o claveres, mentre que de la fusteria ho eren les aixes, serres, barrobins, barrines, destrals o raspes⁴¹⁴.

En darrer terme, cal esmentar, els utensilis nàutics i simbòlics. Els primers no eren part del forniment de la galera, sinó que eren propietat dels còmits o oficials que els feien servir, raó per la qual no consten habitualment als inventaris. Els instruments nàutics més importants eren els que s'utilitzaven per establir el rumb i que es guardaven en aquella mena d'armari anomenat tabernacle, del qual hem parlat prèviament. Per il·luminar, a les nits, l'espai on es trobava, com s'ha comentat suara, s'usaven les llànties o farons del tabernacle, que eren sempre quatre i fabricats de vidre, proveïts d'oli com a combustible i de claguers de palma, que eren petits rotlles d'aquesta matèria vegetal que tenien la funció d'evitar el sotrac amb el balanceig de l'embarcació⁴¹⁵.

L'instrument nàutic per excel·lència era el compàs, és a dir, la brúixola (búxola), que de vegades podia anar acompanyada de dues ampolletes de vidre amb sorra a dins que servien per comptar el temps. Tanmateix, aquests no eren els únics instruments de navegació. L'escandall (o scanday) servia per amidar els fons i reconèixer-ne la natura

---

⁴¹² *Ibíd*em, pp. 195-199.

⁴¹³ *Ibíd*em, p. 199.

⁴¹⁴ *Ibíd*em, p. 200.

⁴¹⁵ *Ibíd*em, p. 192.

fangosa, sorrenca o rocosa. D'altra banda, tot i ser també propietat dels qui les utilitzaven -sobretot perquè eren de gran valor i no eren fàcils d'aconseguir-, les cartes nàutiques eren obligatòries a bord des de l'ordinació de 1358 de Pere el Cerimoniós⁴¹⁶. A aquestes, habitualment, se'ls sumaven els quadrants, ballestines i nocturlabis, que tampoc consten als inventaris⁴¹⁷.

Per acabar, no hem d'oblidar els elements simbòlics del forniment de l'embarcació. Com veurem als propers capítols i com també hem observat que passava amb els tendals, els pavesos o les decoracions a la popa, hi havia forniment com banderes o penons que identificaven i caracteritzaven les galeres, els seus propietaris i les persones que hi podien anar a bord.

---

⁴¹⁶ Vegeu PUJADES, *Cartografia medieval en català*, pp. 113-132.

⁴¹⁷ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, pp. 193-194.

1.2.3.7. La taula d'acordar

Els components bàsics per a l'armament d'una galera eren els forniments, les armes i, per descomptat, la tripulació, que aportava la part viva i dinàmica a l'estàtica de l'embarcació. El prototip de la tripulació, fins i tot en les galeres d'ús comercial o diplomàtic -amb les modificacions per adequar el vaixell a cada activitat- era el de la galera de guerra.

Una de les fonts més útils i precises pel que fa les tripulacions és la documentació de les taules d'acordar. No ens hi detindrem en aquest apartat, ja que dedicarem un capítol específic amb els detalls que ens aporten informació inèdita, a la constitució de les taules d'acordament, en l'estudi de cas de l'armada de 1415. Com a contextualització, això no obstant, cal remarcar que el sistema d'enrolament de tripulacions es va consolidar al segle XIV i es realitzava a través de les taules d'acordar i dels contractes d'acordaments.

La primera era el centre de l'activitat, que s'instal·lava, literalment, en una taula a les ciutats més rellevants de la Corona, per tal d'efectuar l'allistament de les persones interessades en formar part d'una tripulació. Etimològicament, el concepte *acordament* deriva de la paraula *acord*, cosa que implica un pacte o contracte. A través d'aquest últim, l'acordador es comprometia a pagar un salari a la persona acordada a canvi que aquesta ocupés un càrrec determinat en la galera, afegint-hi un seguit de contraprestacions i garanties mútues. Entre les clàusules hi havia la prestació temporal de servei a l'armada. Com hem vist prèviament, la temporada de navegació era limitada, generalment, als mesos estivals, cosa que condicionava el càlcul de la durada del viatge. De mitjana, els contractes habitualment eren de tres o quatre mesos⁴¹⁸.

En el cas de les armades reials, per instal·lar la taula d'acordament, calia que el monarca designés un oficial reial específic, l'acordador, que realitzava la seva tasca amb l'ajuda d'un escrivà. L'acordador rebia una sèrie d'ordres sobre les tasques que s'havien de desenvolupar. El règim general d'aquest ofici va ser estipulat, detalladament, pel Cerimoniós mitjançant una ordinació de 1359, en un context bèl·lic contra Castella, essent una ordinació de caràcter general i vigència a tots els territoris de la Corona⁴¹⁹.

L'obertura de l'allistament es realitzava amb d'una celebració oficial ciutadana davant la qual es duia a terme la col·locació de l'estendard reial. Paral·lelament, es divulgava la

⁴¹⁸ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 137.

⁴¹⁹ *Ibidem*, p. 139. Vegeu, també, BOFARULL, *Colección de documentos inéditos*, pp. 327-343, doc. 100.

possibilitat d'enrolar-se a través del procediment de la crida pública, efectuada pels oficials reials en els espais més freqüentats per la població. L'allistament mitjançant la taula d'acordament procurava una pràctica solemne i pública, ja que es tractava de l'armament d'una esquadra per una gran autoritat, com el sobirà o el pontífex -així com també el municipi o la Diputació del General-, tot i que, el procediment purament burocràtic era simplement una còpia dels enrolaments de tripulació que es feia per les naus particulars o comercials⁴²⁰.

Durant les anàlisis de les armades també es tractarà el delicat aspecte de l'enrolament forçat, que si bé no era la fórmula més emprada, ja que, sovint es preferia utilitzar la remissió de penes a canvi de l'allistament, es plantejà en diversos moments arran de la urgència per tenir enllestides les galeres en un temps molt reduït i sense possibilitat de prorrogar-lo⁴²¹.

---

⁴²⁰ *Ibidem*. Vegeu, també, SALICRÚ, *Els llibres d'acordament i l'estudi social de les tripulacions*.

⁴²¹ *Ibidem*, pp. 148-149.

1.2.3.8. Les tripulacions

Tal i com s'analitzarà més endavant, la problemàtica per l'enrolament de mariners era una constant a l'hora d'armar flotes a la Corona d'Aragó baixmedieval, arran de la gran quantitat de personal que havia d'embarcar-s'hi. Allò que condicionava el nombre i l'ocupació de la tripulació era el tipus de vaixell emprat i en la seva grandària. En el cas de les galeres, per exemple, l'espai disponible quedava severament afectat a causa de tota la superfície que havien d'ocupar els bancs dels remers, dels quals, evidentment, no es podia prescindir. I, en conseqüència, això limitava el nombre d'homes d'armes.

Trobem molts estudis sobre galeres medievals que indiquen que la proporció entre remers i la resta de tripulació era desigual, ja que els remers sovint eren més de la meitat del personal, seguits en una proporció molt menor els ballesters i la resta de càrrecs⁴²². I és que, al costat de la tipologia i grandària de l'embarcació, la finalitat per la qual s'armava una galera era també un dels condicionants principals a l'hora d'analitzar el component humà que la tripulava. No era el mateix armar una flota per a la guerra, amb la incorporació d'homes experts com els bombarders, o l'increment dels ballesters, que una galera mercantil o diplomàtica. En el cas del trasllat d'ambaixades, el fet d'haver de transportar una figura pública comportava que també hi pugés a bord el seu seguici, cosa que en certa manera condicionava, de nou, l'espai del vaixell, i fins a cert punt la resta de la tripulació o, fins i tot, l'abastiment especial per al servei i el propi personatge. En trobem un exemple en l'armament de 1449, per portar a Alfons el Magnànim a Nàpols, de la galera grossa Santa Maria, veiem com el personal propi del rei ocupa espai en detriment, entre d'altres, dels cruïllers, que són absents de la llista⁴²³.

Així mateix, encara que de vegades sobretot en el cas de les naus, la terminologia que fa referència a la tripulació pugui ser oscil·lant, els homes enrolats a les galeres es classificaven, de manera precisa, en diverses categories:

---

⁴²² En una galera patronejada per Joan Camós el 1449, sobre 332 homes, 152 eren remers i 34 ballesters. A les galeres grans els remers podien arribar a ser 200, tot i que, als documents no sempre s'hi especifica als documents, la grandària de l'embarcació. (UNALI, *Mariners, pirates i corsaris catalans*, p. 51).

⁴²³ *Ibidem*, p. 52.

Els oficials eren els patrons, còmits, sotscòmits, consellers, escrivans, algutzirs i nauers. No era infreqüent, a més, contractar un pilot, com a pràctic de costa per reconèixer zones de navegació complexa o poc conegudes⁴²⁴.

L'artesanat o homes d'ofici estava compost pels boters, calafats, remolars, mestres d'aixa i palomers, que s'encarregaven reparar els remes, mantenir el vaixell estanc, mantenir els arbres i antenes en bones condicions, així com el cordam. Normalment, se n'hi embarcava un de cada tipologia, però de vegades més. Les seves tasques tenien una importància cabdal, ja que, com acabem de dir, eren els encarregats de realitzar el manteniment del vaixell⁴²⁵. També tenien càrrecs específics el senescal i el palloler. Aquest últim supervisava i controlava les provisions de blat. En canvi, el senescal que era intendent de la galera que administrava i distribuïa totes les provisions de l'embarcació i que, de vegades, també podia exercir de cuiner⁴²⁶.

D'altra banda, hi havia els homes especialitzats en armes com, els ballesters o bombarders.

La categoria més baixa i alhora més nombrosa era la dels remers, que formaven la xurma. Però també n'hi havia d'especialitzats, segons on remaven o la tasca que feien, i es designaven com a proers, aliers o cruïllers.

Finalment, també podem trobar enrolats homes d'altres ocupacions com els barbers que feien funcions de metge, o el guaita i els trompeters⁴²⁷.

---

⁴²⁴ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 317.

⁴²⁵ Tal i com assenyala Unali, els diversos experts sobre la matèria apunten que la terminologia de la tripulació pot ser emprada de manera significativament diferent segons els context, com per exemple l'ús del terme "servicials", que podria apuntar a aquells homes d'ofici o a oficials, o servidors o servents, depenent de quin document es tracti. (Ibídem, p. 55).

⁴²⁶ UNALI, *Marineros, piratas y corsarios catalanes*, p. 129.

⁴²⁷ UNALI, *Mariners, pirates i corsaris catalans*, p. 51.

1.2.3.9. Aprovisionament

Els vaixells havien de fornir-se amb una provisió d'aigua i aliments suficient. El carregament es duia a terme al port inicial i es repetia al llarg de diverses escales que podia realitzar l'esquadra o galera. Ramon Muntaner, a la seva *Crònica*, fa referència a aquesta activitat i l'anomena “refrescament”, terme molt estès a l'època, i que, probablement, es referia al fet que si bé durant la travessia es consumien aliments en conserva, quan l'embarcació parava per proveir-se era el moment en que s'introduïen a la dieta aliments frescos⁴²⁸. Com s'observarà a l'anàlisi de l'armada de 1370, ens consta, per exemple, que a l'escala a Cotlliure, camí de Roma, una de les galeres, la Sant Antoni, embarcà 50 barrils d'aigua⁴²⁹.

Hem de tenir en compte que la bona salut de la tripulació era la clau per a què la navegació fos factible, i això implicava gestionar adequadament els aliments per evitar malalties i epidèmies a bord del navili. Dos dels mètodes més freqüents eren afegir vinagre als barrils d'aigua per evitar la proliferació de microorganismes i l'embarcament, principalment, d'aliments conservats en sal o assecats⁴³⁰. A part, també es procurava mantenir els contenidors dels aliments i begudes -aigua i vi-, és a dir, les botes, en bon estat, raó per la qual a la tripulació sovint hi constava un boter, que no només fabricava aquests envasos, sinó que també els reparava⁴³¹.

L'aliment bàsic de la tripulació era el bescuit (pa bescuyt i de vegades també panàthica), que equivaldria a una mena de galeta o pa torrat. La base del bescuit era la farina i la seva durabilitat rau en el fet que estava elaborat a partir d'una doble cocció al forn. En general, a més, i com succeïa a terra ferma amb la diferència social, hi havia dos tipus de bescuit, un per a la xurma, sovint anomenat *bescuyt bru*, de poca qualitat; i un altre per als oficials, el *bescuyt blanc*, evidentment, de major categoria. De fet, en la documentació de l'armada esmentada, s'hi distingien, fins i tot, els continents: el bescuit ordinari es guardava en sacs, el blanc en sàrries. El bescuit es mesurava en quintars, és a dir, a pes, i al mateix document trobem la diferència de preu entre un i l'altre: El bru comprat a Barcelona, s'adquirí per 20 sous el quintar, i 19 sous a Mallorca; l blanc, en canvi, costà

⁴²⁸ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 105.

⁴²⁹ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 3, f. 52v.

⁴³⁰ UNALI, *Mariners, pirates i corsaris catalans*, p. 72.

⁴³¹ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 107.

a Barcelona, 32 sous el quintar⁴³². Sembla que una possible manera de servir-lo, almenys entre la xurma, hauria estat a través d'una mena de senalles anomenades *coffes grans de donar pa*⁴³³ i *coffes mijanes*⁴³⁴.

L'elaboració del bescuit està molt ben documentada, i consistia en diferents passos, tot i que de vegades, s'adquiria directament el producte acabat. Primer es comprava el gra de forment, per acte seguit contractar els forners d'una població per a que s'encarreguessin de portar-lo a moldre, si calia, i formar el bescuit, pastant-lo i coent-lo. Tot seguit s'emmagatzemava a la botiga que correspongués, a l'espera de ser recollit i portat a embarcar a les galeres que havien de salpar⁴³⁵.

No obstant, la ingent quantitat necessària per abastir les galeres d'una flota sovint provocava que no se'n fabriqués suficient, raó per la qual, quan la situació requeria l'embarcament immediat, de vegades es prenién decisions dràstiques. És el cas dels 1000 quintars de bescuit que Mallorca havia d'aportar a l'armada de 1370 i, com no estava enllestit, Pere el Cerimoniós ordenà que es requisés tot el bescuit de qualsevol altra embarcació i s'enviés a les galeres de l'esquadra papal, assegurant, però, que seria restituit posteriorment amb el bescuit que s'estava elaborant a l'illa⁴³⁶.

Un altre producte que mai faltava a bord era l'oli, que es carregava en gerres. Altres aliments que sovint s'embarcaven, sobretot durant les escales, eren el formatge, la carn - fresca o salada-, fruita, llegums, peix, cebes, alls, vinagre, vi blanc i negre i, de vegades, també pa fresc⁴³⁷.

⁴³² ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 32v, f. 37v, f. 38r, f. 38v.

⁴³³ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 28r.

⁴³⁴ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 28v.

⁴³⁵ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, pp. 108-109.

⁴³⁶ ACA, C, reg. 1404, f. 106r.

⁴³⁷ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 110.

1.2.3.10. Les armes de les galeres

Pel que fa a l'activitat a bord del vaixell mentre durava el viatge, es duia a terme entre maniobres, àpats i tasques pròpies de cada càrrec, de manteniment i avituallament. Quan sorgia una situació d'emergència, tant ballesters com mariners havien d'embarcar-se als bots amb les seves armes i seguir les ordres dels seus superiors⁴³⁸.

Tot plegat, a causa dels habituals episodis violents produïts pel pillatge i els assalts als navilis. Per protegir-se i intentar repel·lir aquests atacs, els vaixells navegaven armats. A més de l'armament propi de l'embarcació, la tripulació també podia tenir armes personals⁴³⁹, com es veurem en l'anàlisi de l'estudi de cas de l'armada de 1415.

Les armes defensives més característiques de les galeres eren els pavesos. Es tractava d'escuts llargs i de grans dimensions que, en cas de conflicte, eren penjats de les batalloles, és a dir, als costats de l'embarcació, operació que rebia el nom *d'empavesar la galera*. Habitualment, n'hi havia una gran quantitat, suficient per cobrir tot el perímetre de l'embarcació⁴⁴⁰. Hem de tenir en compte, això no obstant, que aquesta operació no es realitzava només pels combats, sinó també per solemnitats i per passar revista, ja que els pavesos podien portar pintades els senyals de l'autoritat a qui pertanyia el vaixell. Durant el segle XV, a més, es van anar introduint uns pavesos de més valor anomenats pavesos de porta o pavesos de barrera, que tenien la funció de protegir les peces d'artilleria de sota la rambada, és a dir, la plataforma elevada damunt la proa de la galera des de la qual es dominaven les galeres enemigues. Més poc habituals eren les rodells, escuts de forma rodona, probablement amb efectes decoratius a la popa de la galera; encara menys freqüentment, aquesta funció la feien uns altres escuts decoratius anomenats taulatxines⁴⁴¹.

Les armadures d'ús individual inventariades principalment són les que havien de portar els galiots. Semblants a les dels cavallers però en una versió simplificada, disminuïen les defenses del cap, del coll i del cos. La part del cap anava protegida o bé amb les capellines o bé els capells de ferro durant el segle XIV, i durant el XV començaren a dir-se també

---

⁴³⁸ *Ibídem*, p. 67.

⁴³⁹ *Ibídem*, p. 91.

⁴⁴⁰ L'any 1352 la galera Santa Catalina portava 99 pavesos; el 1440, la Sentmenat en portava 128. Si en portaven pocs volia dir que l'embarcació o era massa vella o estava navegant en condicions deficientes (GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 179).

⁴⁴¹ *Ibídem*, p. 179.

caps de ferro i cervelleres. Al coll, s'hi duïen les gorgeres i gorgines o gorgerins. Pel que fa el cos, l'armadura clàssica era la cuirassa amb mànigues, protegida sobre el cuir amb un imbricat de làmines metàl·liques que s'anomenaven llaunes. Tanmateix, durant el segle XV s'anà difonent l'ús de l'arnès blanc, tot de ferro, en les cuirasses de ferro o cuirasses de xurma, de poca qualitat⁴⁴².

Les armes d'atac es dividien en armes manuals, llancívoles i de projecció, i les armes de foc. En el primer cas, es troben les llances, i n'hi havia de tres tipus: les llargues, les romanyoles i les llances de mà o manesques. Les darreres s'agrupaven en dotzenes, les llargues, en canvi, es comptaven per unitats. També ho eren les d'asta llarga (bastons), que a les galeres són les destrals (atxes), rampins, ròncoles i fenars. A part, era comú trobar-hi escarçaveles amb doble funció, bèl·lica i utilitària per tallar, quan calia, una vela⁴⁴³.

Les armes més freqüents, emperò, eren les llancívoles i de projecció: els dards, els dalls i els tragassets. Els més utilitzats i abundants eren els primers, es comptabilitzaven per dotzenes i arribaven a les 300 unitats en galeres ben armades. L'altra arma associada a la galera és la ballesta, ja que els ballesters formaven part essencial de la tripulació. Sembla que l'instrument era d'aquests membres, ja que és infreqüent trobar-les inventariades. No és així, en canvi amb la munició, que coneixem amb els nom de pues, viratons o passadors, i que, en aquest cas, es comptabilitzaven per caixons de fins a 500 unitats. Les galeres ben equipades podien arribar a portar entre 10 i 25 caixons⁴⁴⁴.

La bombardarda fou l'arma de foc de les galeres. Les primeres referències del seu ús es remunten al capítol 334 de la *Crònica* del rei Pere el Cerimoniós, que parla de l'intent de bloqueig de la ciutat comtal per l'armada comandada per l'almirall Bocanegra, el 1359. De dimensions més reduïdes i de calibre menor era el buçó. Tanmateix, ambdues armes tenien en comú el cep, el mascle, la pólvora i les pedres -fins i tot quan eren de metall-, a través dels quals es realitzava la càrrega de l'arma per la boca del canó -les forquetes, molinets, perns i tascons de ferro eren exclusius de les bombardes-⁴⁴⁵.

---

⁴⁴² *Ibidem*, p. 182.

⁴⁴³ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 183.

⁴⁴⁴ *Ibidem*, p. 185.

⁴⁴⁵ *Ibidem*, p. 187.

1.2.4. Armades a la Baixa Edat Mitjana: simbolisme propagandístic i moneda de canvi

La vida a l'Edat Mitjana estava envoltada de simbolisme i molts comportaments estaven codificats. Tal i com assenyala Aláez, tota l'estètica medieval és simbòlica, però no només ho és l'estètica. L'entorn es desenvolupa davant l'espectador que l'observa com un fenomen pansemiòtic. L'home medieval es veia atrapat en un encadenament causal d'esdeveniments, dels quals n'havia de saber el significat⁴⁴⁶. Des dels rituals domèstics com el simple consum de certs aliments en períodes festius⁴⁴⁷, fins a la participació en els cerimonials públics com les celebracions elaborades per l'entrada dels reis a les ciutats⁴⁴⁸ o vestint de rigorós dol durant les exèquies en honor al monarca difunt⁴⁴⁹.

Fins i tot hi havia un significat figuratiu en aspectes dels quals la població no era conscient, com, per exemple, en sentir la campana tocar les hores de dia i de nit des del campanar de la seu barcelonina. Canviant la dependència dels elements naturals -el sol i els estels-, alhora que s'escapava del control eclesiàstic -les hores canòniques-, la ciutat va proveir-se d'un horari civil a través d'un rellotge públic, sinònim del desenvolupament del poder municipal⁴⁵⁰. Un altre exemple era l'interès de la monarquia catalanoaragonesa per augmentar el prestigi internacional de la Corona, com veurem més endavant, en intentar aconseguir el cobejat títol de "Senyaler, Almirall i Capità General de l'Església", dignitat que distingia al seu portador com el rei cristià per excel·lència, que actuava contra els enemics de l'Església i del sant pare⁴⁵¹, títol que es convertí en una obsessió pel Cerimoniós, obcecat a emular i, fins i tot, sobrepassar la glòria dels reis predecessors.

No difereix gaire de la intenció de Ferran d'Antequera d'aportar una pàtina de l'imaginari cavalleresc, ja en decadència, al seu mandat, primer com a regent de Castella i després com a sobirà de la Corona d'Aragó, conjugant els ideals de conducta de les classes socials

⁴⁴⁶ ALÁEZ, *Teoría medieval del símbolo*, p. 153.

⁴⁴⁷ PÉREZ, *La alimentación catalana en el paso de la Edad Media*, p. 93.

⁴⁴⁸ RAUFAST, *Los pliegues de la ceremonia*, p. 630.

⁴⁴⁹ SABATÉ, *Cerimònies fúnebres i poder municipal*, pp. 17-18.

⁴⁵⁰ Tasca que no fou fàcil: en demanar-lo a Pere el Cerimoniós van trobar-se amb la negativa que s'instal·lés a la Casa del Consell, adduint que només podia situar-se a les esglésies o als palaus reials, ja que es tractava d'un símbol de poder. La solució -ja en època de Joan I- es va trobar en què la campana fos pagada pel municipi i es col·locà al campanar de la catedral. Així és com el 1393, es va construir i ubicar el "gran seny" de la seu de Barcelona, i aquesta s'havia de fer càrrec de què es fes sonar (VINYOLES, *La vida quotidiana a Barcelona vers 1400*, pp. 31-33).

⁴⁵¹ AGUILAR, *La crònica de Ramon Muntaner*, p. 199.

més elevades i, en particular, de la monarquia: cercar l'honor i la fama i, alhora, ser un bon cristià davant de Déu i davant del poble⁴⁵². La manera més simple de reunir tots aquests conceptes era a través dels ordes de Cavalleria, ja que, tal i com apunta Torres, manifestaven enunciats d'elevada moralitat, suprema virtut i enaltiment de l'honor nobiliari⁴⁵³. L'escollida pel Trastàmara fou l'orde de la Terrassa o de la Gerra i el Griu, de la qual crearia un distintiu reial que aconseguí cert renom, en transformar-la en una insígnia fàcilment recognoscible pel fet de poder-la portar en forma de penjoll⁴⁵⁴. Aquest consistia en un gerro amb liris entrellaçats que representaven la puresa de Maria en el misteri de l'Assumpció⁴⁵⁵, i penjant al mig, per a què quedés per sota i centrat al pit, hi anava un griu, animal mitològic al qual se li atribuïen les qualitats de la virtut i la fortalesa.

L'èxit del qual gaudí l'orde rau en la seva simplicitat, cosa que, al seu torn, també facilità la seva transmissió: com a acte fundacional, Ferran es convertí en el cap de l'orde imposant-se a si mateix el penjoll i nomenant el seu fill primogènit, Alfons, com el seu successor. Tot seguit, respectant l'ordre social establert, imposà la insígnia a la reina, els seus fills, dones nobles i cavallers presents, a qui prèviament havia escollit i convocat amb el pretext de concedir l'honor de participar en la constitució de l'orde⁴⁵⁶.

De tal importància era l'emblema pel monarca, que en plenes Vistes amb l'emperador Segimon, el setembre de 1415, envià una missiva a l'obrer del palau reial de Barcelona, Jaume Sala, ordenant-li que realitzés, immediatament, una planxa de corall en la qual per un costat havia de representar la creu i per l'altra la gerra, per penjar-la amb el seu anell d'or⁴⁵⁷. Sembla que n'encarregà una altra similar i que probablement la va fer entregar a l'emperador el desembre del mateix any, segons havia manat al seu ambaixador, Felip de

⁴⁵² TORRES, *Don Fernando de Antequera y la romántica caballerescas*, p. 86.

⁴⁵³ *Ibíd.*, p. 88.

⁴⁵⁴ Tal i com comenta Domenge, l'elecció d'un penjoll com a emblema de l'Orde respon al costum que poc a poc es va anar instaurant a les societats curials en el moment de la seva fundació, pel qual es concedien opulents penjolls per distingir i aportar prestigi als seus membres. (DOMENGE, *Las joyas emblemáticas de Alfonso*, p. 108).

⁴⁵⁵ Episodi bíblic de preferència de Ferran, ja que escollí el la festivitat de l'Assumpció de 1403 per inaugurar l'Orde i, com veurem més endavant, també ordenà pintar la mateixa escena a la galera de la Diputació del General en la qual prometé, en un primer moment, viatjar a bord (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 147-148, doc. 95 i doc. 96); Tot plegat, a causa de que es tracta d'un motiu iconogràfic llargament representat a la pintura gòtica, el gerro amb liris és ubic a les pintures sobre l'Assumpció, sovint a un primer pla i separat de la resta d'elements i, per tant, recognoscible a simple cop d'ull. (DOMENGE, *Las joyas emblemáticas de Alfonso*, p. 108).

⁴⁵⁶ TORRES, *Don Fernando de Antequera y la romántica caballerescas*, p. 100.

⁴⁵⁷ "Manam vos que decontinent sens neguna dilacio façats fer de fin coral duna plancha de redona per portar la nos en lo coll ab son anell dor en que penge e sia feta per la manera que trametem (...), que es en la una part una creu e en l'altra una terraça" (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 376-377, doc. 290).

Malla: *envia la sua divisa que·ll mateix portava, la qual lo prega vulla portar*⁴⁵⁸. Hem de tenir en compte que les trobades diplomàtiques també havien de tenir una dimensió visual que acompanyés a la retòrica de la paraula, motiu pel qual, les trobades entre dignataris eren preparades amb gran meticulositat, tant en la presentació del lloc de trobada, els festejos, com els presents que s'intercanviaven, sovint d'especial valor o interès⁴⁵⁹.

El simbolisme, les al·legories i els emblemes aportaven prestigi, alhora que representaven el món jeràrquic i organitzaven l'activitat social. En trobem un altre exemple, també, en el fet que el bisbe de Zamora, Diego de Fuensalida, com ambaixador de la Corona per reunir-se amb l'emperador a Constança, es preocupés d'encarregar a un pintor que realitzés *solempnement las armas nuestras de Aragon e de Sicilia*, a la posada on els emissaris del monarca estaven allotjats a la ciutat, seu del concili internacional per a la fi del Cisma⁴⁶⁰.

El món naval medieval no era cap excepció dins del simbolisme medieval. Les galeres, a més de les banderes pròpiament dites, portaven, com s'analitzarà més endavant, estendards militars que es beneïen el dia de l'obertura de la taula d'acordament, essent el senyal reial el més important. Aquest anava alçat a l'embarcació del capità de l'esquadra i protegit per una guàrdia⁴⁶¹. En cas de combat a bord, era el capità general o cap de l'estol qui l'havia de defensar, morint si calia als seus peus abans que lliurar-lo, tal i com consta a les ordinations sobre el fet de mar del 1354⁴⁶². És a dir, que no només es realitzava de manera espontània, sinó que estava estipulat que havia de fer-se obligatòriament.

Les armades, per la seva banda, eren un símbol d'estatus, de domini i de potència, i es convertiren en una eina d'autoritat i, alhora, com observarem en els propers capítols, en un instrument per obtenir poder. En trobem un exemple en la història d'Antoni Desguanes: la seva activitat de cors i el servei de galeres foren la clau del favor de la Corona i li permeteren aconseguir la capitania de Malta, mentre que la monarquia obtenia el control sobre l'illa, a mitjan segle XV⁴⁶³.

⁴⁵⁸ ACA, C, reg. 2400, f. 28 r-v.

⁴⁵⁹ SERRA: *Arte y diplomacia en Europa alrededor de 1415*, p. 413.

⁴⁶⁰ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 268-270, doc. 192.

⁴⁶¹ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, pp. 92-93.

⁴⁶² CAPMANY, *Ordenanzas de las armadas*, pp. 77-78.

⁴⁶³ DALLI, *La Malta catalanoaragonesa*, pp. 221-224.

Un altre exemple, que té un valor de concessió distintiva, era ordenar totes les galeres d'una flota de diversos orígens es reunissin i es fessin i partir des de la ciutat comtal. Té encara més significació si tenim en compte que, com en el cas de les esquadres aquí treballades, moltes d'aquestes armades eren per participar en episodis internacionals de gran rellevància, dels quals enemics, aliats i autoritats foranes seguien escrupolosament el seu desenvolupament.

Les galeres eren, per definició, un mitjà de transport, així com també un instrument bèl·lic i de defensa. Tanmateix, els seus usos no es limitaven, com veurem, a traslladar, de manera segura, passatge i mercaderies d'un port a un altre, o presentar batalla a un eventual enemic. Precisament, a través d'aquesta última funció, quan aquestes embarcacions eren emprades per autoritats públiques, adquirien, també, la dimensió de símbol de guerra, pel qual es demostrava la potència militar i la capacitat de mobilització de mitjans de l'entitat pública en qüestió -econòmics, materials i humans-; meravellant i tranquil·litzant als propis súbdits -i protegint-los en cas necessari-, i persuadint i intimidant a l'adversari⁴⁶⁴.

Ens ha arribat un testimoni atònit sobre els preparatius de la galera reial d'Alfons el Magnànim⁴⁶⁵, al qual s'ha fet referència prèviament. Es tracta, segons Bofarull, d'una carta signada per Francesc Maça i Aznar Pardo de la Casta, i adreçada al monarca el juny de 1420 mentre s'estava preparant el vaixell per al seu viatge a Sardenya, on descriuen l'espectacularitat de la decoració de l'embarcació:

Item Senyor molt excellent. Som stats a mirar la vostra galera la qual a la continua sta fassida de dones de la Vila però no plaçia a Déu que nosaltres hi siem avants enjorn que ni ajam trobat ans avem aguaytat huna hora acaptada. Et açò per rahó de la missatgeria que volem guardar la honor de

⁴⁶⁴ A l'apartat *dates de aventatge de forment e per procurar aquell* del Llibre de Clavaria del 1410, hi trobem, per exemple, que mentre es feia la vigilància del litoral en busca de vaixells carregats de gra per fer-los descarregar a la ciutat comtal, també es prenia molt seriosament la guàrdia de la costa barcelonina quan s'aproximaven embarcacions: "Ítem, done a-n Gabriel Pont, patró del lahut, los quals los honorables consellers, ab albarà escrit a XXVIII dies de setembre del any present MCCCCX, manaren a mi que li donàs per rahó de l'anada que feu de ordinació dels dits Consellers, ab lo seu lahut per vent a fora on vehia hom IIII naus a les quals volent saber si eren carraguades de forment, e si eren de amichs o d'enamichs, trameteren lo dit lahut e troba que eren les naus armades d'en Madrenchs, d'en Raphael Ferrer, d'en Mancofa e l'altre nau que havien presa de genoveses, segons que en lo dit albarà se conte que cobre" (SANTACRUZ, *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà*, p. 165 [Apèndix documental]).

⁴⁶⁵ Anys després, el 1448, el mateix Magnànim encarregà al pintor barcelonès, Gabriel Ballester, pintar la imatge de Sant Miquel, flanquejada per dos àngels i l'escut d'Aragó, a la galera reial. L'any 1460 és un altre pintor, anomenat Jacomart, qui decorà la popa de l'embarcació amb les imatges de Santa Maria i les armes reials. Tot plegat, posa en relleu la gran importància que se li donava a la decoració de les galeres reials (GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*, p. 36).

aquell qui per qui hi som e axí matex que les pintures de la galea són tals que no sé qui pogués girar la cara a altres dones mentre allò tinguen hom avant. Es ver que quan som allà tot lo bo et lo mellor stava en la cuberta, et lo mellor de les pintures es dejes cuberta et aquí era la porfídia de monssenyer Francesch e de mi, que jo dehia entràs ell a veure les pintures et ell dehia que jo hi devia entrar. Et sab Déu que per dar recapte a tots lexiam primer buydar la galera et apres avem ben mirat per tot es ta en aquest punt que a la popa de part de fora ha una ymage de Nostra Dona ab les armes d'Aragó e la huna part et les de Sicília a la altra, té als peus hun gran scut ab les armes d'Aragó et ab lo timbre e tot l'enfront de la popa molt spes es ple de petits scuts d'armes d'Aragó et dels libres e tot açò és d'or ab aquelles colors que si merexen. Alt en la popa es tot blanch et vermell plen dels libres d'or et del uçill són totes les bandes de part de fora, fins als cors de la galea blanques et vermelles ab los libres eb ab los uçill et de part de dins la galea solament es blanch et vermell dins als sclams, et açò per tal com tots los rems són blancs e vermells et los galiots qui seran vestits de blanch et vermell, axí sobre la cuberta no veurà hom sinó blanch et vermell. Ara veu que vista çò et cuydada la galea d'aquesta gent que metien debat entre nosaltres entram dins la vostra cambra et recambra les quals són totes blanques et vermelles, per los costats plenes tants spès com se poria pintar dels libres et dels uçills d'or er de la cuberta es tota blava en significança de çel, axí metex plena dels libres d'or. És en veritat molt bella cosa ben mirada, Los tendals axí metex són molt bells et les benderes meten III. Deuse varar demà Déu volent et ja fora sinó que no ha fet bon temps⁴⁶⁶.

Un altre exemple d'una galera reial decorada és la que, el 1392, de Joan I encarregà al prestigiós pintor, Pere Serra, que daurés i pintés diversos elements del vaixell. L'escultor barcelonès Pere Lamira va realitza-hi, per la seva banda, una talla amb la imatge de la Mare de Déu de Montserrat, així com altres elements decoratius com unes lletres, dos lleons i els braços que sostenien els fanals. Braços pintats, al seu torn, per Antoni Despou, pintor de Barcelona vinculat a Pere Serra⁴⁶⁷. No era casual que es prenguessin tantes molèsties, el sobirà també es dirigia a Sardenya en una etapa encara convulsa pel control de l'illa. Realitzar una entrada triomfal a bord d'una galera amb opulents i exquisits acabats mostraria una imatge de monarquia refinada i, alhora, amb prou potència com per permetre's aquests detalls, enviant, d'aquesta manera, un clar missatge d'autoritat.

Així doncs, l'ornament i vistositat final de les galeres era un aspecte que es tenia molt en compte, sobretot si es tractava de l'embarcació del monarca o de la capitana d'una esquadra, ja que representaven la seva rellevància política i social. Tal i com s'ha

⁴⁶⁶ BOFARULL, *Antigua marina catalana*, pp. 93-94, doc. 22.

⁴⁶⁷ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 89, remetent a GUDIOL - ALCODEA, *Pintura gòtica*, pp. 54-55.

comentat prèviament, les galeres portaven distintius plens de simbologia, que sobretot són presents a les armades de guerra o, com en el nostre cas, a les ambaixades. Hi havia una preocupació evident per mostrar la simbologia de les armes i els senyals propis, sobretot quan es tractava de persones d'alt rang, com eren el mateix rei o el papa, o de les institucions públiques que havien preparat les seves galeres.

Cada bandera i estandard tenia una determinada mida, forma i, evidentment, posició en l'embarcació. Qui s'encarregava de la fabricació de les banderes era el banderer, però no era infreqüent que s'impliqués en aquesta feina també l'ofici de perpunter. Les teles de les banderes solien ser d'estamena, tot i que en ocasions també podien utilitzar-se teles anomenades saies o de sendal. Pel que fa als senyals, o bé es pintaven directament damunt el teixit, o bé es realitzaven cosint-hi teles tenyides de diversos colors⁴⁶⁸. A les ordinacions de 1354 es va regular l'ús dels senyals de les banderes de les galeres, estipulant com dur la bandera amb la senyal pròpia després del ritual de la salutació, ja que portar la bandera amb el senyal propi era privilegi reial, del capità, de l'almirall, del vicealmirall i dels nobles. La resta només podien ostentar un penó de quarter amb el seu senyal a la proa i portar la bandera del monarca o del capità de l'armada⁴⁶⁹. Això no implicava, tanmateix, que no ostentessin els seus senyals a altres parts del vaixell, com hem vist amb la Diputació del General i els tendals amb la creu vermella de Sant Jordi sobre fons blanc.

Garcia i Coll recullen diversos exemples⁴⁷⁰: l'inventari de la Sant Evangelista demostra que portà *l'asta* i el *calcès ab pom per a l'estandard reial*, una *bandera reial amb asta i quatre penons reials de quarters*. De la Diputació del General era la Santa Maria de Montserrat que el 1458 portava l'*estandard reial* i diverses banderes, tres de *quarter*, un *estandard gallart* a proa i un *tallarmar*. Sobre les *batalloles* també hi col·locaren 60 *penonets* per maximitzar l'espectacularitat de colors i senyals de la galera⁴⁷¹.

---

⁴⁶⁸ *Ibíd.*, p. 91.

⁴⁶⁹ *Ibíd.*, p. 90; vegeu, també, CAPMANY, *Ordenanzas de las armadas*, pp. 20-21.

⁴⁷⁰ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 190.

⁴⁷¹ Garcia i Coll argumenten que els penonets serien més aviat decoratius. Tanmateix, es podria dir que, si bé no tindrien senyals pintades, sí que augmentarien l'efecte dramàtic de la presentació de la galera i, en conseqüència, hi afegirien valor simbòlic.

Un altre element que, tot i que tingués una funció utilitària també mantenia valor simbòlic era el faró, que a les galeres es duia a popa, i s'encenia a les nits o durant les tempestes⁴⁷². Quan diverses galeres navegaven en conserva, l'embarcació capitana era la que marcava el rumb, per la qual cosa portava un faró especial anomenat *de capità*, que per distingir-se en la foscor tenia dos punts de llum. D'altra banda, de dia, el vaixell que liderava es distingia justament per les banderes, portant l'estendard propi del capità, mentre la resta de galeres havien de seguir-ne el rumb sense avançar-la⁴⁷³.

L'arribada d'un estol de galeres fortament armades amb bombardes, amb una important part de la tripulació especialitzada en el combat, com els ballesters, i sovint decorades amb banderes i tendals de vius colors amb els escuts dels poders a qui servien, no podien deixar indiferents a les gents i les autoritats locals -i internacionals que vigilaven els moviments dels rivals-, que les contemplaven aparèixer. No debades, una de les amargues queixes d'Eimeric, capità general de l'armada de 1415, es basava en el fet que els procuradors de Benet XIII, que allora gestionaven el pressupost de l'esquadra, no estaven proveint de banderes i tendals les galeres que no estaven sota manament pontifici directe. Eimeric reflexionava que, en una ambaixada amb la rellevància que tenia aquesta, era un fet cabdal portar-ne i, per tant, les estava havent de pagar ell. En unes altres circumstàncies, tal i com a la seva enigmàtica manera relatava, podria anar perfectament sense:

Com segons letra tramesa per nostra sant pare a sos procuradors sobre la present armada en aquesta çitutat, les galeras diputades a vostra senyoria no degen aver tendalls ne banderes si dons los patrons ho vos, senyor, no les pagaven, la qual cosa es contra still antich dels armamens, los quals trancan e violan tots jorns en diverssas maneres en gran dan e periudici de vostra senyoria, e com loffiçi no dega esser dapnos a algu, ne yo entra los altrás, qui in vostra servey senyor continuadament despench e he despes assats del meu, segons vostra senyoria sab, no deg aver tal premi de la present armada, que ultra les despeses altres asats a mi gravoses dega despendra cent florins del meu en banderes e tendalls, e quant yo abans iria sens banderes e tandals que no les pagaria del meu⁴⁷⁴.

⁴⁷² La seva utilització estava regulada, essent obligatori tret de trobar-se en una situació de perill imminent. Aquests fanals, a més a més, s'utilitzaven com a sistema de comunicació d'acord amb codis establerts, ja que, com diem, si bé de dia s'enviaven missatges mitjançant les banderes, a les nits o amb mal temps era necessari l'ús de llum. ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, pp. 88-89.

⁴⁷³ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 191.

⁴⁷⁴ A 23 de maig de 1415 (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 155-156, doc. 105).

Dues setmanes després tornava a insistir al monarca perquè intercedís en l'entrega de banderes i tendals per a les altres galeres:

Senyor, placia a vostra senyoria de fer ascriura per nostra sant pare assi quens dagan donar tandalls e banderes segons la qualitat del negoci ho raquer e usos e astills antichs ho raqueran en volen, com los dits procuradors de nostra sant pare agan manament daqui que non donan a les galeras diputadas a vostra senyoria tandals ne banderes⁴⁷⁵.

Eimeric probablement no coneixia, encara, la disposició del monarca del 26 de maig, per la qual no seria la taula la que se'n faria càrrec:

E aço que (...) nos scrivits dels panons, standats e tendes per les galees, vos certificam que les nostres banderes devem pagar e pagarem nos; e vos batle general en aço donats recapte. Los standarts, cascu patro pagara lo seu. De les tendes, aquells qui hiran sen hauran cura⁴⁷⁶.

Quan aquestes esquadres eren posades al servei d'un aliat, les galeres obtenien, a més, una altra dimensió propagandística, ja que evidenciaven un posicionament polític davant d'un conflicte. No obstant, aquesta assistència rarament es realitzava de manera altruista: sovint, tot el desplegament de recursos que comportava preparar una armada s'oferia a canvi de favors polítics i econòmics que es pretenien aconseguir o que ja es devien, transformant, així a aquests vaixells en moneda de canvi⁴⁷⁷. Tal i com podem veure, en aquest cas de manera negativa, en els absurds rumors que Pere de Falcs, ambaixador de Ferran, explicà al monarca que circulaven per Constança durant els primers mesos de concili, pels quals l'emperador alemany hauria pactat una coalició amb Benet XIII. Segimon el mantindria en el pontificat a canvi de grans quantitats pecuniàries, homes d'armes i l'armament de galeres:

Dix me, senyor, lo emperador en gran secret lo jorn que erem en la cassa que lo dit archabisbe [de Reims] e altres eren açi hi havia ell feyt venir scientment per causa, ço es per essent ly testimonis. Car dix me que en Constança havien mes en fama e sembrat que nostre sant pare e ell havien feta collusio, ço es, que nostre sant pare ly armava certes gualeres e ly paguava çerta gente darmes e ly dava gran colp de diners, e que ell tingues manera quel dit nostre sant pare romangues papa⁴⁷⁸.

⁴⁷⁵ A 2 de juny e 1415 (ibídem, pp. 171-172, doc. 125).

⁴⁷⁶ Ibídem, pp. 161-162, doc. 112.

⁴⁷⁷ En les treves amb els monarques musulmans, això no era infreqüent. Vegeu-ho, per exemple, en els tractats amb Granada que publica GIMÉNEZ, *La Corona de Aragón y Granada*; o a SALICRÚ, *La treva de 1418 amb Granada*.

⁴⁷⁸ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 323-327, doc. 244.

Un altre exemple manifest de la utilització de les galeres com a símbol propagandístic el trobem, per una banda, en la preocupació del d'Antequera, arribat a Cotlliure a la fi d'agost de 1415, per saber la disposició sobre les tendes, tendals i banderes en els viatges marítics segons les ordinacions de Pere el Cerimoniós o altres reglaments reials, tal i com escrigué a Joan Desplà perquè enviés, urgentment, l'aclariment sobre aquesta qüestió:

Micer Johan, manam vos que decontinent vos informets segons la ordinacio de casa feta per lo molt alt princep lo rey en Pere nostre oncle de loable memoria o en altre manera lo mills que porets, en los camins o viatges maritimals si les tendes o tendals o banderes axi dorflama com altres deven esser dels patrons o comits, o quin dret hi deven haver⁴⁷⁹.

Això no obstant, el rei havia fet escala a Barcelona abans d'arribar a Cotlliure i, per tant, pogué haver-se informat a la ciutat comtal. Sembla que la petició anava encaminada, més aviat, a enllestir els preparatius que Ferran tenia en ment per a l'entrada de l'emperador quan arribés a Perpinyà. A la pròpia vila es rebria a Segimon amb els honors i celebracions corresponents el jorn de setembre que s'escollís per la seva entrada al municipi.

El Trastàmara s'informà, a través dels seus ambaixadors, sobre com havia estat la recepció de l'emperador a Nimes i Montpeller, i si en aquestes localitats *li portaren pali e si isqueren ab professio, e les armes quels pusen per les posades quines son*. La qüestió és que Ferran volia que l'emperador hi arribés primer per mar, tal i com ordenà als seus ambaixadors, *instaran e induhiran lo que en tot cas faça lo cami de Leucata, per ço que si volra venir per mar haura alli les galees prestes*⁴⁸⁰. Sembla que Segimon considerà formalment aquesta opció, tot i l'oposició de les autoritats franceses que eren amb l'emperador, ja que ho interpretaven com una demostració de poder per part del Trastàmara:

Pendra lo de Laucata e riba de mar fins a Canet [de Rosselló], jatsia, senyor, haïam ferm sentiment quels franceses qui son ab lo emperador en tot ço que toqua favor de vos, senyor mills poder fer vostra honor sien contraris e adverssants, crehem que affectants per enveja e inhiquitat que vostra potència e honor no fos mostrada⁴⁸¹.

⁴⁷⁹ *Ibíd.*, p. 321, doc. 241.

⁴⁸⁰ *Ibíd.*, pp. 334-335, doc. 253.

⁴⁸¹ *Ibíd.*, pp. 347-349, doc. 263.

Els emissaris del rei comunicaren, aquell mateix dia, que l'emperador havia decidit arribar per mar, encara que, personalment, preferia viatjar per terra. Amb tot, era conscient del descontentament dels francesos, als quals, tal i com confessà secretament el representant imperial, Ottobono de Belloni, als ambaixadors del sobirà, sentia certa complaença en importunar⁴⁸². A la qual cosa els emissaris recomanaren al monarca que, encara que Segimon finalment no arribés per mar, que s'enviessin igualment les galeres a buscar-lo, completament fornides amb els estandards, trompetes i bombardes, ja que l'emperador havia mostrat gran interès en veure-les, i per descomptat, Ferran en prendria rèdit propagandístic:

En axi que es concordat, senyor, que ell pendra la via de Laucata riba de mar fins a Canet e daqui a Perpinya (...el), dit emperador nos ha dit que ell trobara mes plaer de anar per terra que per mar, be empero ly plaura que les dites gualeres vinguen a Laucata. E de fet, senyor, micer Ottobo nos ha dit, sabent la intencio del dit emperador, que al emperador, senyor ne fareu lo pus asenyalat plaer que fer puixcau per despit e onta dels françeses qui açi son ab ell, qui passen desplaer infinit que vos, senyor, mostreu potencia ni honor alguna debes lo dit emperador, car continuament treballen en donar ly entendre vos, senyor, no haver potencia en poder ly fer honor. Perque, senyor, es nostra intencio, encara quel dit emperdor entrar no vulla dins la mar, que totes les gualeres que venir puixen vinguen fins a Laucata, o fins lla on puixquen, ben fornides de estandarts e tronpetes, e les popes ben cuvertes e arreades, e gran colp de bonbardes parades, les quals despren devant ell, car gran honor sera, senyor, de vostra senyoria, e lo dit emperador ha dit de sa bocha mostrant gran voler e alegria que en veure les dites gualeres trobara gran plaer⁴⁸³.

Per tot plegat, Ferran escollí l'alcaid de Cotlliure⁴⁸⁴, Pere Grimau, com l'encarregat d'organitzar les galeres i portar-les a Canet⁴⁸⁵, insistint que les embarcacions havien

---

⁴⁸² Potser recordant la freda i inadequada rebuda que la ciutat de Narbona havia ofert a Segimon, tal i com l'ambaixador de la Corona, Pere de Falcs, havia descrit al d'Antequera: “apres vespres es entrat en la dita ciutat, en la forma que acostuma, ço es proffesso feta de la sua gent e cantant. Es veritat, senyor, que fins ara fort fre[da]ment hi es estat rehebut, e ço que es pigor, tant com he vist la demes gent de la vila sen han tret escarn. Be crech que quant lo hauran hoit e Vistes los actes que ell e sa companya fan, mudaran, Desu volent, llur perversa intencio” (ibídem, pp. 323-327, doc. 244). Altres fonts, no obstant, parlen d'una entrada solemne de Segimon a Narbona, on fou ben rebut. Tanmateix, amb el pas de les setmanes la ciutat es va veure desbordada per la gran quantiat de diplomàtics i cortesans i tot el servei que els acompanyaven. (CAILLE, *Le double séjour de l'empereur*, pp. 324-329).

⁴⁸³ Ibídem, pp. 350-353, doc. 264.

⁴⁸⁴ Recordem que, tal i com hem vist prèviament, Perpinya no disposava de port perquè no era una ciutat costanera, per aquesta raó, Cotlliure com a zona portuària, i Canet com a platja, en feien la funció. Vegeu SALICRÚ, *En lo port de Cochlliure*.

⁴⁸⁵ Tal i com consta a la carta de creença dirigida als patrons de les embarcacions (ACA, C, reg. 2408, f. 64v).

d'estar al lloc assignat el dia convingut, malgrat els advertiments de Grimau sobre el risc de navegar amb mal temps:

fets mencio com los patrons de les galees son p[r]ests a complir nostre manament pero qual temps es contrari e que seria perillosa la anda. A que us responem que nostra intencio es que les dites galees vaien en tot cas, pus lo temps no sia tal ques presumis de tot en tot passar gran perill. Perque us manam que façats star prestes per anar la on vos sabets⁴⁸⁶.

Un cop confirmat el dia de partença de Segimon des de Narbona a Perpinyà⁴⁸⁷, el sobirà escrigué, novament, a Grimau per fer-li saber que havia d'embarcar-se a la galera del mestre de Montesa per presentar-se amb l'esquadra a Leucata aquell 17 de setembre. Allà havien d'esperar l'emperador i quan arribés fer una salva amb les bombardes:

Certificam vos que lo rey dels Romans partira de Narbona dimarts primer vinent e passara per Leucata. Perque us manam que, tots altres affers apart posats, partiscats vos ensemps ab lo comanador de Montesa e anets ab totes les galeas a Laucata e sperats alla lo dit rey dels Romans. E quant passara, alçant banderes e lançant bombardes⁴⁸⁸.

El mateix jorn contestava l'alcaid que era inviable portar les galeres fins a Leucata, segons el consell de còmits i mariners tant de l'esquadra com de la vila, que amb la mar agitada com estava embarcar-se posava en perill embarcacions i tripulació. De fet, a Portvendres, on es trobaven en aquell moment les galeres, havien donat diverses àncores i proïssos a cada vaixell a causa del fort vent. Malgrat tot, i evidenciant que pensava que no era pas una bona idea, assegurava que duria a terme allò que el monarca li demanés:

vos respon que de continent com agui la letra ani a Port Vendres e aparelle lo comenador e els comits de totes les galees e molts altres mariners, proposant los ço que vostra gran senyoria manava, e tots concordants foren de una oppinio: que guardant lo temps, que es fort terrible, que si les galees anaven, que les galees e les persones serien perdudes. E, senyor, certifich vostra grant senyoria que dins Port Vendres on son les galees an donats dos proïços e dos ancoras a cada galea e encara nestaven a dar ne mes, tant vent era entre ponent e lebeg. E yo, molt alt senyor, no confiant del consell dels comits, he hauts tots los millors mariners els pus antichs daquesta vila e tots concordants son assats duna opinio ab los comits: si, molt alt senyor, lo temps se muda que pugam anar sens gran perill, decontinent, molt alt senyor, ab gran voler partrem tots daci. Pero man vostra gran senyoria ques de fer, cor yo, molt alt senyor, complire vostre manament⁴⁸⁹.

⁴⁸⁶ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 366-367, doc. 277.

⁴⁸⁷ Vegeu CAILLE, *Le double séjour de "l'empereur"*.

⁴⁸⁸ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 368-369, doc. 280.

⁴⁸⁹ *Ibidem*, pp. 372-373, doc. 284.

Al dia següent, el rei respongué a les objeccions de Grimau ordenant que es dirigís, sense excuses, a Leucata per a rebre a l'emperador i que en cas que el vent ho impedís, formés les galeres a la platja de Canet de Rosselló:

vos responem manants vos expressament que partiscats decontinent ab les galees e anets a Leucata axi com per altres letres vos havem scrit. E en cars que no poguessets anar a Leucata per contrarietat de vent o en altra manera, anets a la plaia de Caner discurrent ab bon orde per aquella, en manera que dema dimecres passant della lo rey dels Romans puxa mirar les galees a sa guisa⁴⁹⁰.

Sembla que el temps acompanyà i l'alcaid pogué complir amb allò que se li havia encarregat, partint cap a Leucata amb totes les galeres, tal i com explicà al rei el fill de Grimau⁴⁹¹. L'emperador arribà finalment a Perpinyà el 19 de setembre on romangué fins al 5 de novembre de 1415⁴⁹².

---

⁴⁹⁰ *Ibíd.*, p. 374, doc. 286.

⁴⁹¹ *Ibíd.*, p. 376, doc. 289.

⁴⁹² *Rúbriques de Bruniquer*, vol. I, p. 237.

1.2.5. Les galeres com a mitjà de transport diplomàtic. L'ambaixada a Anagni com a exemple previ

Durant les darreres dècades, l'estudi de la diplomàcia i dels seus agents s'ha desenvolupat llargament, tant a nivell de la historiografia internacional com, a casa nostra, arran del potencial que tenen les riques fonts diplomàtiques conservades⁴⁹³.

Una de les peces claus en el món diplomàtic és, precisament, el moviment d'emissaris pels diversos regnes medievals per transmetre informació i decisions polítiques, així com per participar com a representants de l'autoritat. Aquestes ambaixades es podien donar per diversos motius i sovint eren liderades per un noble, un membre de món eclesiàstic i un expert en lleis, però també podien ser escollits delegats amb altres capacitats, com per exemple el fet de posseir coneixement dels costums i cultura forans quan es tractava de missions que havien d'establir relacions i acords amb les autoritats musulmanes⁴⁹⁴. D'altra banda, i per aquesta última raó, durant més d'un segle -almenys des de 1213 a 1327-, també va ser habitual enviar a terres musulmanes a diplomàtics jueus catalanoaragonesos⁴⁹⁵.

Trobem diversos casos ben estudiats a la bibliografia⁴⁹⁶, com, per exemple, l'ambaixada enviada a Fes per part de Ferran d'Antequera per negociar el suport del rei a Abu Said durant la guerra civil lliurada, en aquell moment, al sultanat marínida. Els emissaris escollits foren, per un costat, un vell conegut en aquesta mena de tasques, el cavaller Ramon de Conesa -que havia estat missatger per la ciutat de Barcelona i pel Principat de

⁴⁹³ No és aquí el lloc per fer un repàs de tot el que han donat de si aquests estudis associats a la nova història diplomàtica, però podem remetre, per exemple, des d'una obra pionera com la de Francesco Senatore *“Uno mundo de carta”*. *Forme e strutture della diplomazia sforzesca*, fins als estudis més recents de Stéphane Péquignot, *Au nom du roi: pratique diplomatique et pouvoir durant le règne de Jacques II*, pel que fa a la Corona d'Aragó, a obres com les d'Isabella Lazzarini, *Communication and conflict: Italian diplomacy in the early Renaissance*, o a manuals o estats de la qüestió com el publicat per Jean-Marie Moeglin i Stéphane Péquignot, *Diplomatie et “relations internationales” au Moyen Âge*.

⁴⁹⁴ SALICRÚ, *La diplomacia y las embajadas como expresión*, p. 80. Tanmateix, els ambaixadors no eren diplomàtics d'ofici ni gaudien de cap especialització en les seves tasques i funcions més enllà de la posició d'agents mediadors, amb un paper que variava segons les necessitats per les quals havien estat escollits com a representants (SALICRÚ, *Mercaders, diplomàtics, torsimanys*, p. 407).

⁴⁹⁵ Vegeu ASSIS, *Diplomàtics jueus de la Corona catalanoaragonesa en terres musulmanes*.

⁴⁹⁶ Com s'acaba de comentar, les motivacions de les ambaixades foren molt diverses i, en conseqüència, hi ha una gran quantitat d'exemples documentals conservats als arxius medievals. Alguns exemples de cas sobre aquest tipus de documentació en el cas català podrien ser: l'armada ben documentada de 1176 analitzada per Ferrer i Mallol i Duran i Duelt: *Una ambaixada catalana a Constantinoble*; altres exemples més tardans els trobem en articles com el de Mutgé sobre els diplomàtics enviats a Tunis a mitjan segle XIV: *L'ambaixada a Tunis de Guillem de Clariana*; el llibre publicat per Lo Forte sobre la delegació enviada a Atenes a finals del mateix segle: *Dalla plaia di Barcellona all'Acropoli*.

Catalunya durant l'Interregne- i, per l'altre, el mestre general de l'orde de la Mercè, Antoni Queixal -que seria un dels ambaixadors de la Corona enviats al concili de Constança el novembre de 1416-⁴⁹⁷.

Quan això no era suficient a causa de la transcendència històrica de l'esdeveniment on s'havien de prendre les resolucions, calia enviar-hi tota una delegació diplomàtica, que, en certs moments crítics, podia arribar a estar encapçalada pels propis monarques o per algun membre de la família reial. En trobem un exemple en l'ambaixada composta per una petita flota de galeres que portà a l'infant Joan, fill de Ferran d'Antequera, a Sicília, per assegurar-se el control de l'illa un cop la nova dinastia ja havia accedit al tron⁴⁹⁸ o, tal i com veurem, amb els intents del Cerimoniós d'enviar l'infant Martí com a legat en les armades de 1370 i 1376, i que trobaren l'oposició de l'infant Joan, ja que Martí era encara un nen.

Les ambaixades requerien d'un gran desplegament de recursos, humans, econòmics i materials, sobretot pel que fa a la seva mobilització, que es podia dur a terme de manera terrestre o naval, o bé utilitzant ambdues opcions. Aquí ens centrarem en aquelles en les quals el transport marítim i, per extensió, les galeres, jugaren un paper fonamental per transportar-les i fer-les arribar de manera segura. Les galeres eren les embarcacions més freqüentment escollides, ja que eren ràpides i fàcils de maniobrar, en contraposició a altres embarcacions com les naus⁴⁹⁹. A més a més, com hem vist, podien estar equipades amb bombardes i amb tripulació especialitzada en la defensa, com els ballesters.

L'ús de les galeres com a mitjà de transport de delegacions diplomàtiques, per tant, era d'allò més habitual, degut, precisament, a què estaven millor preparades per un eventual enfrontament⁵⁰⁰. Això no obstant, per eludir incidents que es podien produir per la

⁴⁹⁷ SALICRÚ, *L'ambaixada a Fes d'Antoni Queixal i Ramon de Conesa*, pp. 233-234.

⁴⁹⁸ COSTA, *El viatge de l'infant Joan (futur Joan II) a Sicília (1415)*.

⁴⁹⁹ Recordem, per exemple, les mesures adoptades a les Corts de Montsó l'any 1389, quan Joan I acceptà la sol·licitud dels mercaders catalans i mallorquins per la qual els viatges entre el Principat i les Illes Balears i els ports atlàntics es realitzessin en galeres armades, justament per ser un transport que aportava més protecció i alhora era veloç. Com a resultat, s'armaren dues galeres barcelonines i dues de Mallorca, amb l'afegit que els noliejadors i les tripulacions de les embarcacions aconseguiren les prerrogatives associades a les galeres de les armades reials (RIERA, *La Diputació del General de Catalunya*, pp. 172-173).

⁵⁰⁰ Tal i com assenyala Sánchez de Movellán, l'armada del General, per exemple, no només tingué la funció de defensar les fronteres marítimes del Principat i participar en els conflictes bèl·lics en què es veié involucrada la Corona, sinó que, en temps pacífics, les seves embarcacions, tal i com hem vist, es noliejaren als mercaders i, no menys important, també s'utilitzaren com a eina de missatgeria per l'enviament de diversos ambaixadors i comissionats (SÁNCHEZ, *La Diputació del General de Catalunya*, pp. 441-442).

necessitat de travessar diversos territoris, els monarques concedien acreditacions i salconduits als ambaixadors, per demostrar que eren representants en missió política. Això s'explica perquè, en teoria, l'acreditació com a tal els proporcionava immunitat diplomàtica, amb l'amenaça de represàlies per part dels governants quan aquestes condicions de seguretat eren vulnerades.

D'altra banda, en el cas català no era infreqüent que s'encarregués l'organització de les armades a ciutadans honrats de Barcelona, o que les flotes sortissin oficialment des de la ciutat comtal, tal i com comprovarem més endavant.

Potser un dels exemples conservats més interessants pel gran nombre de detalls sobre una ambaixada diplomàtica de la Corona d'Aragó és la delegació de Jaume II a terres italianes l'any 1295 en relació al Tractat d'Anagni, missió que afectaria, temps després, l'imaginari del propi Pere el Cerimoniós, fins al punt de conduir-lo a intentar emular la projecció internacional aconseguida pel seu avi. Si bé no es tracta d'una ambaixada papal pròpiament dita, sí que posa en relleu la intensa activitat diplomàtica entre la Corona i la Santa Seu. Per un costat, observem la indomable voluntat intervencionista en els afers seculars que dominà la política pontifícia i, per un l'altre, la satisfacció dels desitjos expansionistes de la monarquia catalanoaragonesa que després de les conquestes de Jaume I, guaitava el Mediterrani més enllà de les illes Balears⁵⁰¹. El rei havia intentat resoldre la problemàtica sobre l'illa de Sicília per la via diplomàtica, intentant enviar diverses ambaixades al papa Celestí V, a diversos llocs de trobada, fins i tot sembla que plantejant-se d'assistir-hi personalment. Malauradament, cap d'aquestes reunions prèvies no prosperà. Finalment, no obstant, una delegació del rei va aconseguir assentar els preceptes del tractat el 1295⁵⁰².

L'acord es formalitzà l'any 1297 amb l'arribada del propi rei a la cort de Bonifaci VIII, on romangué durant tres mesos com a convidat d'honor del pontífex mentre s'ultimaven els detalls del pacte. El retorn de l'illa de Sicília a l'Església a canvi d'investir al Just com a rei de Sardènia i Còrcega -territoris feudataris, al seu torn, del papat- era un dels seus aspectes més importants⁵⁰³. A més a més, Jaume II fou nomenat de manera vitalícia

⁵⁰¹ Vegeu SALAVERT, *El tratado de Anagni y la expansión mediterránea de la Corona*.

⁵⁰² CONDE, *De Barcelona a Anagni para hablar con el papa*, p. 13.

⁵⁰³ DEL ESTAL, *Itinerario de Jaime II de Aragón*, p. 20.

“Senyaler, Almirall i Capità General de l’Església”⁵⁰⁴, títols honorífics que, tal i com hem vist, distingien el seu portador com a autoritat responsable de lluitar contra els enemics de la cristiandat⁵⁰⁵ i, en aquest cas, sembla que com a mostra pública de voluntat de pacificació de la problemàtica insular⁵⁰⁶.

És possible reconstruir aquest esdeveniment gràcies al registre de comptes que presentà l’administrador de l’ambaixada de 1295, Jaume Bos, a la tornada a terres catalanes, on consta la vida diària dels gairebé cent individus que la van compondre a través de les despeses que es van haver de realitzar, que completa altres fonts d’informació com són el propi document d’acords d’Anagni i la ingent quantitat de cartes entre el monarca i els diversos actors de l’episodi històric⁵⁰⁷.

Aquestes missives comprenen les ordres i informes entre els emissaris enviats pel monarca, el mateix Jaume II, així com amb el pontífex i altres governants com el rei Carles II d’Anjou. A través d’elles, sabem que el pla original era reunir-se a Ischia, i coneixem també l’avís que s’enviarien delegats a la trobada i la seva categoria social. Celestí V havia escollit el preceptor de l’orde de l’Hospital de Sant Joan de Jerusalem i el bisbe de València, Ramon Despont. Un cop culminada la reunió de manera infructuosa, els diplomàtics van romandre a la cort durant un breu període de temps -en què podria haver-se intentat concertar una altra cita, aquest cop a Girona, a la qual havia d’assistir el sobirà català personalment, emperò sembla que es va desestimar-, a l’espera que Jaume

---

⁵⁰⁴ Dignitat que, tanmateix, no era del tot desconeguda a la Corona, ja que sembla que Pere el Catòlic va ser proclamat gonfanoner de l’Església per Inocenci III durant la seva coronació a Roma, l’any 1204, després d’haver-se convertit en feudatari del Pontificat (ALVIRA, *Pedro el Católico, rey de Aragón y Conde de Barcelona*, p. 2147).

⁵⁰⁵ “Après de totes aquestes coses, lo dit rei En Jacme posà en son cor de visitar les alteses dels apòstols e de presentar-se denant lo papa, lo qual aparellat gran navili armat ab molt honrat baró arribà al port de Roma, al qual isqué a carrera lo rei Carles ab tots los cardenals e ciutadans de Roma, lo qual reeberen molt honradament e ab gran alegria. E feta la reverència per lo dit rei al sant pare, cert dia assignat fo als dits reis e als cardenals secretament ab lo sant pare, al qual dia foren tots presents. E fou ordonat per lo sant pare e los cardenals que el dit rei En Jacme fos braç e defenedor de la Santa Esgleia de Roma, e senyaler e almirall de l’armada d’aquella, e que anàs contra Sicília per prendre aquella e restituir-la a la dita Santa Esgleia. E llavors donà lo dit sant pare al dit rei En Jacme la conquesta del regne de Sardenya e de Còrsega, e moltes d’altres gràcies li féu, entre les altres que li donà la dècima de sos regnes e terres per III anys” (AGUILAR, *La crònica de Ramon Muntaner*, p. 200).

⁵⁰⁶ Sembla, per tant, que fou més aviat una credencial destinada a recordar al rei el seu deure de retornar Sicília als Anjou i d’enfrontar-se amb el seu germà Frederic en cas que aquell no cedís l’illa. Tal i com assenyala Belenguier, “si Frederic no acceptava les decisions de Jaume II, els dos es trobarien en combat: el primer mantenint el gibel·linisme sicilià; el segon abraçant la causa güelfa i angevina” (BELENGUER, *Vida i regnat de Pere*, p. 26).

⁵⁰⁷ Vegeu FINKE, *Acta Aragonensia*.

II els concedís un guiatge especial per a la societat dels Claretins de Pistoia per acompanyar-los al seu viatge a Itàlia amb l'objectiu d'arribar a Roma⁵⁰⁸.

El rei Jaume, per la seva part, decidí enviar-hi quatre nous emissaris, preocupat per la qüestió siciliana i l'interdicte proclamat per Martí IV sobre els territoris de la Corona, sumant-hi també al fill del canceller d'Aragó i Sicília, Tomàs de Pròxida, a qui encarregà que s'unís a l'expedició amb la seva pròpia galera, no sense certa reticència d'aquest, que esperava que no calgués la seva intervenció⁵⁰⁹. Finalment hi participà amb la seva embarcació, la galera anomenada de Sicília, i escortà als enviats reials, Guillem Durfort, Gilibert de Cruïlles, Pere de la Costa i Guillem Galvany. Com és lògic, era indispensable que els diplomàtics enviats tinguessin experiència en aquesta mena d'afers. Tal com bé descriu Conde, per exemple, Cruïlles va ser l'encarregat de portar a terme les treves en el conflicte successori de Navarra entre el 1272 i el 1274, a més d'haver participat en altres ambaixades enviades a la Santa Seu amb alguns actuals companys de viatge⁵¹⁰.

L'ambaixada va fer el trajecte per via terrestre –a cavall, un cop arribats a la península itàlica- i naval, partint de Barcelona amb una petita flota composta per una galera i una barca armada que feia d'escorta juntament amb la galera de Sicília patronejada per Pròxida. Gràcies al llibre del còmit de la primera galera, Pere de Sitges, podem extreure la composició total dels dos vaixells, que sumaven la no menyspreable quantitat de 185 tripulants. A la galera, a més del mateix de Sitges com a còmit, s'hi van embarcar vuit nauzers, un pilot -ja que la ruta que es va escollir va ser de cabotatge i era necessària la presència de personal coneixedor de les zones problemàtiques durant el recorregut-, quatre alers, sis espatllers, tres cruïllers, un palomer i un calafat. A la barca armada, pel seu costat, el còmit fou Ramon Alegre, amb una tripulació de trenta ballesters -part dels quals acompanyaren la delegació durant el trajecte per terra-, i un nauzer⁵¹¹. Entre les dues embarcacions s'hi havien enrolat, per tant, 128 remers. A la tripulació s'hi ha de sumar la quarantena de personal que formava part del seguici de cadascun dels emissaris, i que van des de familiars a escuders, troters i mossos de tot tipus.

---

⁵⁰⁸ CONDE, *De Barcelona a Anagni para hablar con el papa*, pp. 12-14.

⁵⁰⁹ *Ibíd.*, p. 17.

⁵¹⁰ *Ibíd.*, pp. 14-16.

⁵¹¹ *Ibíd.*, p. 21.

Dels 20000 sous barcelonins (14830 torneses) que Jaume II havia aconseguit, principalment, a través d'un crèdit concedit pel rei Dionís de Portugal⁵¹² -i que no foren suficients, cosa que deixa una important incògnita en com va ser i com es va abonar la tornada, ja que el compte de l'administrador s'interrompia a partir d'aquest moment⁵¹³-, 1424 torneses es destinaren al pagament dels 115 dies de treball a la tripulació. També hi consten les despeses d'aliments, principalment pa, formatge, carn i vi -de dues categories, una de més qualitat pels ambaixadors, i l'altra més bàsica pel personal- durant el trajecte marítim. D'altra banda, la dieta a la ruta terrestre es modificà a causa de la facilitat per obtenir productes més variats com la fruita, verdura, herbes, ous i peix fresc⁵¹⁴. Altres elements indispensables que també s'adquirí durant el viatge fou greix per calafatejar, 30 torneses d'eixàrcia addicional i material per realitzar reparacions. També es pagaren les medicines per la malaltia d'alguns dels membres de la tripulació, així com l'atenció sanitària d'un metge a un dels ambaixadors a Roma, a més del servei momentani de personal local, el lloguer de les fondes italianes i les cavalcadures⁵¹⁵.

---

⁵¹² *Ibídem*, p. 18.

⁵¹³ *Ibídem*, p. 39.

⁵¹⁴ *Ibídem*, pp. 37-38.

⁵¹⁵ *Ibídem*, p. 34.

2. Els precedents: armades al servei pontifici durant el Cisma d'Occident

2.1. Armades al servei dels papes

En aquest apartat ens centrarem en la participació catalanoaragonesa en les esquadres papals durant el Cisma d'Occident prèvies a la de 1415, posant especial atenció en la intervenció del Principat i, en particular, de la ciutat de Barcelona, com a precedent de l'armada que, arran del manuscrit que editem i estudiarem més detalladament.

L'armament d'una flota sempre deixa rastres a la documentació institucional, ja que la seva posada en marxa suposava una important mobilització pública, així com una generosa despesa tant per part de les entitats administratives com del rei i, fins i tot com en aquest cas, de la Cambra Apostòlica. Un desplegament de recursos humans, materials i econòmics d'aquesta envergadura és molt significatiu, ja que hem de tenir en compte que tant les embarcacions com els recursos vinculats a la seva preparació i funcionament s'estaven posant al servei d'una autoritat externa a la Corona, qüestió que ens ajuda a albirar els posicionaments, lleialtats i suports que reberen els diversos papes durant aquest període.

En aquest sentit, si bé quan parlem de la participació del Principat de Catalunya, i en concret de la ciutat de Barcelona, a les armades pontificies durant el Cisma d'Occident, aquestes han estat puntualment estudiades⁵¹⁶, ens consta, però, la constitució de dues flotes en els anys justament previs a l'esclat del conflicte i que ens posen en precedents, sobretot per entendre com va oscil·lar el suport al papat per part de la monarquia segons els seus propis interessos. Es tracta de l'armada que tenia com a objectiu retornar el papa Urbà V a Avinyó, l'any 1370, i l'esquadra de 1377 que portà el pontífex Gregori XI a Roma. Per tant, tretze anys abans d'allò que considera Gil Vicent, que creu que el primer exemple documentat d'armament de galeres reials hispàniques al servei dels papes avinyonesos és l'aparellament de sis galeres que el rei de Castella acordà per a Climent VII el 1383; i molt anterior, per tant, a la data de 1390 pel que fa la Corona d'Aragó, que el mateix autor defensa⁵¹⁷.

Tal i com s'ha comentat, un cop iniciat el Cisma d'Occident, Pere el Cerimoniós no tornà a posar al servei papal cap de les galeres de la Corona d'Aragó. El seu successor, Joan I, fidel a la causa avinyonesa, estigué disposat a participar en una possible armada per

---

⁵¹⁶ Vegeu nota 1.

⁵¹⁷ Gil, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*, p. 55.

intentar, l'any 1390, acabar amb la problemàtica cismàtica, que tal i com s'ha observat, s'acabà desestimant. Martí l'Humà, al seu torn, i com veurem en aquest apartat, participà en l'armada per rescatar Benet XIII durant el setge d'Avinyó, l'any 1398. Posteriorment, es reprengueren els intents per aconseguir una reunió entre ambdós pontífexs amb l'objectiu d'arribar a un acord, l'any 1404 i el 1407, amb participació de galeres catalanoaragoneses, com també s'analitzarà aquí.

Això no obstant, aquests intents resultaren infructuosos, i la situació empitjorà fins al punt que cada candidatura organitzà el seu propi concili l'any 1409, dels que en resultà un tercer papa. La resolució de la problemàtica successòria a la Corona d'Aragó a favor de Ferran d'Antequera donà, com hem vist, marge de maniobra a Benet XIII, que aconseguí defensar la seva legitimitat, fins i tot un cop convocat el Concili de Constança, ara amb l'emperador alemany al capdavant amb la ferma decisió de tancar, definitivament, el Cisma d'Occident. El papa Luna, amb el suport de Ferran I i de l'enorme xarxa clientelar que havia anat teixint al seu voltant a la Corona d'Aragó -i també a Castella-, va ser capaç d'aconseguir que l'emperador Segimon I accedís a entrevistar-se amb ell fora de Constança, qüestió que s'analitzarà al bloc següent.

D'altra banda, també observarem com evoluciona el procés de finançament d'aquestes esquadres. Cal recordar que, si bé aquí s'estudia la participació i auxili de la Corona i, en particular, com s'acaba de remarcar, de Catalunya i de la ciutat comtal en les armades papals d'aquest període, les flotes estaven constituïdes, també, per embarcacions d'altres orígens, subvencionades de maneres diverses. Sovint, la Cambra Apostòlica també es feia càrrec de part del manteniment de les ambaixades. Així per tant, comprovarem com la col·laboració catalana fou sufragada per la tresoreria reial a la primera armada; essent una matèria tractada a les Corts de Montsó per a la flota de 1376; per passar, poc a poc, a involucrar ciutats i organismes públics de manera individual a instàncies directes de la monarquia i el papat en el préstec de galeres i el seu armament, mentre la Cambra Apostòlica s'encarregava de sostenir econòmicament les missions. A l'última etapa del Cisma, s'arribà al punt que les institucions decidiren si feien una donació que es convertís en l'armament de les seves pròpies galeres o bé cedien les embarcacions i materials, així com també prestaren servei diplomàtic, però les despeses les cobria la Cambra Apostòlica.

2.2. El retorn a Avinyó amb l'armada de 1370

La primera armada que es treballarà és la que Pere el Cerimoniós va oferir, el juny de 1370, al papa Urbà V per tornar a Avinyó des d'Itàlia. El pontífex havia arribat a Roma la tardor de 1367⁵¹⁸, per intercedir i intentar pacificar els Estats Pontificis, ampliant-los per crear un cordó de protecció al voltant de la Santa Seu que permetés el retorn permanent a Roma. Això no obstant, tot i els esforços del legat papal i vicari general a Itàlia, Gil Álvarez de Albornoz⁵¹⁹, les revoltes urbanes i, sobretot, el conflicte obert amb Milà a causa de les ànsies d'expansió cap al sud de la península itàlica dels Visconti comportaren un precari manteniment de l'estabilitat del territori⁵²⁰. D'altra banda, la marxa cap a terres italianes es realitzà no sense una certa reticència del rei francès, així com de gran part dels cardenals acostumats a la luxosa i plàcida existència que havien aconseguit a Avinyó, en contraposició de la turbulenta Roma.

Tot i l'exitosa entrada del pontífex a la ciutat i d'haver-se establert al Vaticà, efectuant una gran activitat al seu voltant tant pel que fa a la recuperació del malmès patrimoni dels Estats Pontificis com de complexos moviments diplomàtics per obtenir els suports necessaris, les decisions preses no sempre li foren favorables. El manteniment del cercle cardenalici vinculat a Avinyó i el creixent descontentament de la població que, un cop desaparegut el legat pontifici, tornava a mostrar-se agitada a través de constants insurreccions⁵²¹, foren els primers símptomes del fracàs de la iniciativa del papa. Amb el pas dels mesos, la preocupació tant per les incursions mercenàries a sou de Lluís d'Anjou, a la Provença, que posaven en perill la seu avinyonesa⁵²², com per la represa d'hostilitats

---

⁵¹⁸ El pontífex, acompanyat de set cardenals, deixà Avinyó el 30 d'abril de 1367 en una gran flota, potser de fins a 60 embarcacions de diverses procedències: Gènova, Nàpols, Pisa, Ancona i els Cavallers de Rodes, així com és possible que la Corona d'Aragó també hi hagués pogut participar (TRENCHS, *Albornoz, Roma y Urbano V*, pp. 103-104).

⁵¹⁹ Vegeu FERRER, *Estudio histórico*, pp. 9-59.

⁵²⁰ JONES, *The Malatesta of Rimini and the papal State*, p. 87.

⁵²¹ Amb la mort de Gil Álvarez de Albornoz el mateix 1367, es va anant deteriorant, de manera progressiva, el delicat equilibri entre els bàndols polítics (ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 36).

⁵²² Aprofitant l'absència del papa i la debilitat de Joana de Nàpols, la Provença va ser disputada per diferents contingents a partir de la reivindicació del duc de Lancàster, Joan de Gant, al·legant legitimat sobre el control del territori per ser descendent d'Elionor de Provença. En conseqüència, la regió fou assetjada, amb el perill continu de la pèrdua del control sobre Avinyó per part d'Urbà V. Vegeu MASSON, *Des guerres en Italie avant les guerres d'Italie*.

entre Anglaterra i França⁵²³, portaren Urbà V a plantejar-se el retorn a Avinyó, l'any 1370⁵²⁴.

Aprofitant aquesta conjuntura, Pere el Cerimoniós, en un cop d'efecte que li serviria tant per assolir prestigi internacional com per intentar aconseguir favors del pontífex, envià l'oferta d'un estol que escortaria el papa fins a Marsella⁵²⁵. Urbà V hi accedí, amb la condició que la flota es trobés a la península Itàlica a l'inici de setembre d'aquell mateix any. Així els ho comunicava el rei als jurats de València:

Lo Rey. Pròmens: vostra letra havem reebuda e, entès çò que s'í contenia, vos responem que nós, per tal car lo pare sanct nos vol fiar en neguna nació sinó la nostra, veent que·ns és gran honor (...) li havem atorgades de trametre, en cert dia, X galees bé armades e bé apparellades⁵²⁶.

Aquest poc marge de temps va comportar una activitat frenètica als ports de la Corona per trobar les galeres apropiades, quatre de Barcelona, una de Sant Feliu de Guíxols i una de Tarragona, a les que se sumaren dues mallorquines i dues de València⁵²⁷, així com per equipar i obtenir la tripulació suficient per acordar als vaixells, cosa que es convertí en una tasca notablement complicada. Tot plegat, va significar una enorme despesa carregada a la tresoreria reial⁵²⁸.

2.2.1. El pressupost de l'armada

Tot i que ens ha arribat una part de la documentació sobre aquestes galeres, estudiada per Vives, i que es basa en el llibre de comptes⁵²⁹ d'Huguet de Cardona⁵³⁰, l'inventari sobre els efectes navals de Berenguer Simó⁵³¹, els fragments dels comptes de l'enrolament de

---

⁵²³ El maig de 1369, un nou capítol de la Guerra dels Cent Anys començà quan França recuperà gran part del territori d'Aquitània un cop Carles V es retirà del Tractat de Brétigny. Vegeu BOVE, *Le temps de la guerre de Cent ans: 1328-1453*.

⁵²⁴ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 37.

⁵²⁵ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, p. 63.

⁵²⁶ ACA, C, reg. 1230, f. 4 v.

⁵²⁷ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, p. 67.

⁵²⁸ *Ibidem*, p. 65.

⁵²⁹ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305.

⁵³⁰ Cardona era el rebedor i distribuïdor dels diners estipulats a la drassana, actuant com a tresorer rebent el numerari assignat pel rei. ESTRADA, *La Drassana reial de Barcelona*, p. 38; el seu escrivà d'aquest compte era Joan Miquel: "Ítem, met en date a-n Johan Michel, escrivà, lo qual ha scrit lo present compte e fet translats d'aquell que haguí a dar al racional (...) VI lliures" (ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 40v). D'altra banda, sabem que el mateix, Cardona, un cop acabada l'armada, hagué de recordar que no havia rebut salari i que se li devia per la feina realitzada: "Ítem, met en date, los quals me foren promeses donar per los treballs per mi sostinguts en los afers de l'armament de les dites X galeas, per çò com no n'he haüt salari ne quitació alcuna, III M sous" (ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 41v).

⁵³¹ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1.

l'armada realitzat per Tomàs Sacosta⁵³², i les missives reials⁵³³ relatives a aquesta campanya⁵³⁴, el registre la de l'armada és lluny d'estar complet, i molts cops es fa impossible saber sobre quina galera parla el registre. Tanmateix, tenim prou informació com per reproduir, fins allà on és possible, aquesta ambaixada. Per una part, sabem que les despeses totals foren 22.922 lliures barcelonines, dividides en diverses partides, essent les dues de la tresoreria reial dirigida per Pere Desvall, el numerari principal⁵³⁵. El monarca també va fer ús dels préstecs i, per una banda, s'aconseguien 1375 lliures del mercader de Barcelona Bernat Oliver i, per l'altra, el jueu Jafuda Alatzar⁵³⁶ entregà 5.500 lliures, a canvi de la concessió a perpetuïtat de 8.000 sous que s'havia pactat que rebés de l'aljama de València⁵³⁷.

2.2.2. Les galeres escollides

Pel que fa a les galeres, l'objectiu era que totes elles arribessin a la ciutat comtal per sortir conjuntament cap a Itàlia. És així com des de Mallorca s'enviaren la Santa Eulàlia i la Sant Víctor, armades per Olf de Pròxida, que fou nomenat capità general de l'armada, mentre que el vicealmirall de l'illa, Tomàs Desbac, en fou el patró. A València, s'equiparen la galera sotil Santa Coloma, del rei, i la galera grossa Santa Maria, la preparació de les quals fou portada a terme pel conseller reial Berenguer de Ripoll i per Pere Brull, que en foren els seus respectius patrons. Des de Sant Feliu de Guíxols, el patró

⁵³² ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 3.

⁵³³ ACA, C, reg. 1404, ACA, C, reg. 1230 i ACA, C, reg. 1227.

⁵³⁴ I els no pocs correus tramesos a través de diversos encarregats, com hostes de correus o el porter de la reina, pasqual Despuig, per aconseguir tant que les galeres necessàries per constituir l'armada fossin enviades el més aviat possible a Barcelona com per intentar omplir-les amb la tripulació suficient. Alhora, també es feien arribar els recursos pecuniaris per a la preparació de les embarcacions als diversos ports (VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, pp. 74-75). Ens han arribat algunes de les despeses del que van costar aquestes missatgeries: “ En Barchelona, a XXV dies de juliol de l'any de la nativitat de Nostre Senyor MCCCLXX, les quals ell ha pagades a alguns correus qui són stats emeses cuytadament per l'armament de les dites galeres, axí en la ciutat de València com per diverses parts del Principat de Cathalunya, segons se conté en lo dit alberà, lo qual cobré, ensemps ab àpocha feta (...), XI lliures III sous VI diners” (ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 26r); Ítem, doné en date a·n Pasqual Despuig, porter de la senyora reyna, ab alberà de la dita senyora scrit en Barchelona a XVI dies d'agost de l'any de la nativitat de Nostre Senyor MCCCLXX, les quals li manà dar per la missió que ha feta anar a Morella per lo fet de les galeas, axí en una cavalcadura e missió d'aquella (...), IIII lliures XV sous IIII diners (ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 29r).

⁵³⁵ L'escrivà del rei, Francesc Maguerola, fou assignat també com a escrivà de l'armada (ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 30v).

⁵³⁶ Personatge de gran rellevància pública a la capital valenciana i amb una excepcional fortuna familiar, també era prou conegut als cercles de la cort reial gràcies als préstecs i favors concedits. La seva autoritat, progressivament despòtica, sobre l'aljama de la ciutat de València, el portà, l'any 1371, a ser denunciat davant la reina Elionor per greus transgressions sobre la població jueva, essent, previsiblement, absolt de tots els càrrecs per aquesta (RIERA, *Jafuda Alatzar, jueu de València*, pp. 65-100).

⁵³⁷ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, p. 68.

de galera Nicolau Pujada portà la Santa Marta fins a la costa barcelonina, així com, també, el camarlenc de la reina, Ramon Berenguer Montoliu, va trametre l'altra galera reial vella Sant Joan Evangelista fins a Barcelona. A la capital, per la seva banda, s'armaren la Sant Antoni, patronejada per Bernat Marquet; la Sant Rafael, sota les ordres del vicealmirall de Catalunya, Francesc d'Averçó; i la Sant Gabriel i la Santa Maria de la Mercè, patronejades per Bernat Morell i Bernat Manresa, respectivament⁵³⁸. La flota fou completada amb una barca armada sota la patronia d'Antic de Casanoves⁵³⁹.

Les primeres galeres en ser requerides foren les valencianes, per les quals el rei envià a Vicens Ballester amb 500 florins, 200 dels quals havien de destinar-se a l'aprovisionament de bescuit i 300 a organitzar la taula d'acordament. L'ordre especificava que les embarcacions havien d'estar enllestides pel mes de juliol⁵⁴⁰. Poc després, feia el mateix amb la resta de galeres que s'havien d'armar i a les quals s'havia d'assignar tripulació⁵⁴¹, moment en el que sorgiren les primeres complicacions: la cerca de tripulació què podia rondar entre els 2.000 i els 2.500 mariners, essent, lògicament, els remers els més abundants. Per atreure possibles candidats, com era costum, el rei concedí guiatge per crims que no fossin considerats molt greus⁵⁴². Tanmateix, la proclama no tingué l'efecte desitjat i el Cerimoniós indicà a les autoritats que podien iniciar la via extraordinària d'enrolar per la força⁵⁴³.

Això comportà que alguns dels encarregats de les galeres, com Ramon de Montoliu, camarlenc de la reina, a càrrec de la galera de Tarragona, pogués fer-se amb la tripulació de Bernat Rubió i Francesc Coll, que tenien previst anar a Sardenya, forçant el seu embarcament a la Sant Joan Evangelista per acompanyar al pontífex⁵⁴⁴. Amb tot i amb això, al compte de Sacosta hi consten les llistes dels remers incompletes, ja que no se'n van poder trobar suficients ni fent presos homes a Cadaqués i Barcelona. A Marsella,

⁵³⁸ *Ibidem*, p. 67.

⁵³⁹ "Ítem, liuré a n'Antich de Casesnoves, patró de barcha, ciutadà de Barchelona, çò és a ops d'espalmar la dita sua barcha, la qual deu anar ab l'estol de les galeas qui van en Roma, mig quintar de seu. E cobre àpocha feta per en Berenguer Alemany, notari a XVII dies d'agost l'any MCCCCLXX. Mig quintar de seu" (ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 35r).

⁵⁴⁰ ACA, C, reg. 1404, ff. 87v – 88 r.

⁵⁴¹ El camarlenc de la reina, per exemple, el 15 de juny tenia l'encàrrec de repartir 165 lliures en *armar una galera en les ciutats de Tarragona e de Tortosa* (ACA, C, reg. 1404, f. 31v).

⁵⁴² Estenent la capacitat de dispensar guiatge a veguers i a l'arquebisbe de Tarragona (ACA, C, reg. 1404, ff. 89v – 91r).

⁵⁴³ Als jurats valencians els recomanà que busquessin *bona gent per via extraordinària* (ACA, C, reg. 1404, f. 97r).

⁵⁴⁴ ACA, C, reg. 1404, f. 101r.

encara acordaren a alguns mariners per poder aconseguir un número adequat⁵⁴⁵. Pel que fa als acordaments ordinaris, tot i que, com s'ha comentat, manca gran part de la documentació i no sabem el nombre de la tripulació de cada embarcació ni el total de la flota, sí que podem observar alguna de les sèries de salaris dels mariners, contractats per dos mesos: els remers reberen una paga de 3 lliures⁵⁴⁶, els espatllers 4 lliures⁵⁴⁷ i els aliers 5 lliures i 13 sous 4 diners⁵⁴⁸.

També ens ha arribat el compte sobre les despeses de l'armament i reparacions, a Barcelona, d'algunes de les galeres i els materials que es necessitaren. El pagament de 1179 lliures distribuïdes en jornals per als mestres d'aixa, calafats, remolars, boters, serradors i altres treballadors durant els tres mesos d'estiu. La tasca ingent i amb la necessitat que es fes amb la major diligència portà el monarca a sol·licitar l'assistència en les tasques a calafats de Tortosa:

A XII de juny del any de la nativitat de Nostre Senyor MCCCLXX, (...) li manà dar, per pagar los jornals dels mestres d'axa e calafats e altres persones laborants e la obre de les galeas de la setmana passada e present (...). Calaffats qui devien venir de Tortosa et entraren en for reperar algunes cuyraces e en altres coses (...) DXXII lliures XIX sous⁵⁴⁹.

A V de juliol de juny del any de la nativitat de Nostre Senyor MCCCLXX, les quals (...) li manà dar per continuar les coses necessàries a les dites galeas, segons que deval és contingut, les quantitats següents: primerament, CXXV lliures per los jornals de la setmana present de mestres d'axa, calaffats, ramolars, boters, cuyrancers e altres persones levorants en les dites galeas. Ítem, C lliures per abastiment de cànem que ha comprat a ops de les dites galeas, ultra aquell que ja era stat comprat. Ítem, CL lliures per abastiment de clavó, fusta, stopa e pega necessaris a les dites galeas. Ítem, C lliures per abastiment d'arbres, entenes e timons a ops de les dites galeas⁵⁵⁰.

Sobre els forniments, apareix un llistat amb tot d'objectes necessaris i el preu que es destinà a la seva compra: per una partida d'àncores, ruixons, pega, seu, estopa, banderes, penons i tendals, 600 lliures; per a arbres, antenes i timons, 200 lliures; per una altra comanda de claus, fusta estopa i pega, 150 lliures; 55 lliures per fusta; 27 per seu per

⁵⁴⁵ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 3, f. 38r.

⁵⁴⁶ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 3, f. 30v.

⁵⁴⁷ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 3, f. 30r.

⁵⁴⁸ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 3, f. 30r.

⁵⁴⁹ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 31r.

⁵⁵⁰ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 24r.

espalmar; trobem, també, una partida de cotó, veles i altres fustes per 308 lliures; un encàrrec d'eixàrcies i veles costà 600 lliures; i es gastaren 265 lliures en cànem⁵⁵¹.

L'armament també hi és ben detallat, sumant en total 1775 lliures distribuïdes en capellines, cuirasses, dards, llances, pavesos, ronsoles, viratons⁵⁵². A més a més, a la Santa Maria s'hi especifica, a l'inventari, el nombre de cada tipus embarcat: 41 capellines noves genoveses, 62 pavesos nous comprats a 15 sous la unitat, altres 28 pavesos nous, 6000 viratons en 12 caixes i 2 ronsoles noves⁵⁵³.

L'aprovisionament de bescuit va ser una de les feines més àrdues, sobretot de controlar, d'aquesta manera ens consta que el veguer i batlle de Girona tenien l'ordre de permetre portar a Sant Feliu de Guíxols, el forment que indispensable per a la provisió. D'altra banda, també sabem que s'encarregaren, en conjunt, 5500 quintars de bescuit repartit entre l'ordinari (bru), que anava en sacs, i l'especial (blanc), que es guardava en sàrries; el primer pagat a 20 sous el quintar a Barcelona i a 19 a Mallorca, alhora que sabem que es pastaren 20 quintars del bescuit especial per 32 sous el quintar a Barcelona⁵⁵⁴. La manera de servir-lo hauria estat a través de dues *coffes grans de donar pa*⁵⁵⁵ i quatre *coffes mijanes*⁵⁵⁶.

També ens consta que Mallorca havia d'aportar 1000 quintars de bescuit i que, no estant preparat, el Cerimoniós manà que tot aquell que ja es trobés en altres embarcacions fos requisat i enviat a l'armada, assegurant que l'abastiment d'aquells vaixells seria restituit amb el bescuit que s'estava elaborant⁵⁵⁷.

També tenim altres exemples d'abastiment de primera necessitat com l'embarcament de barrils d'aigua, en els fragments de les despeses per menut:

Ítem, pague e-n Johan Carbonell del loch de Cadaqués, que mes L barrils d'aygua en la galea d'en Merquet (...), I sou VI diners ⁵⁵⁸.

⁵⁵¹ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, ff. 26r – 33v.

⁵⁵² ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 26r i f. 27v.

⁵⁵³ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 28r.

⁵⁵⁴ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 32v, f. 37v, f. 38r, f. 38v.

⁵⁵⁵ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 28r.

⁵⁵⁶ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 28v.

⁵⁵⁷ ACA, C, reg. 1404, f. 106r.

⁵⁵⁸ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 3, f. 52v.

Al això s'hi hauria de sumar, per una banda, les persones que havien de preparar, pesar i embalar el bescuit, i per l'altra, el transport en barca per carregar i descarregar-lo, i el personal que ho havia de dur a terme:

Ítem, done a (...) bestays de Barchelona (...) per port de MDCCV quintars de bescuyt bru (...) e portar a mar a rahó de III diners per quintar (...) XXI lliures, VI sous, III diners⁵⁵⁹.

A l'inventari, a més, hi ha una llista de banderes, tendals i altres senyals. La Santa Maria portava: una tenda de drap vermell fornida de portes e folrada de drap blau bordada amb una senyal a cada part, així com també, la bandera amb el senyal de l'almirall Pròxida, una bandera llarga reial i dos *panons de quart a senyal de la senyora reyna*; la Santa Coloma va dur una *bandera larga nova d'estamenya a senyal de mossèn n'Olfo*, una bandera semblant amb el senyal del vicealmirall de València, Berenguer de Ripoll, un *panó de quart nou reial*, un *panó de quart* amb un altre senyal; i una altra galera sense identificar, tingué una *bandera larga reyal d'estamenya*, una altra *bandera d'estamenya* dos *panons reyal de quart nous* i un altre *panó nou de quart*⁵⁶⁰; consta, també, que les galeres Sant Gabriel, Sant Rafael i Sant Antoni duien la bandera llarga amb el senyal d'en Pròxida⁵⁶¹. També sabem que el tabaler de la galera Santa Eulàlia rebé dues cobertes de drap vermell *ab cairons reyal* per als timbals, i *I cuberta de cornamusa de drap vermell*⁵⁶².

A tot plegat s'hi ha d'afegir el suport físic per portar a terme els comptes i controls de les galeres: es comprà al jueu barcelonès Mahir, per 12 sous un *libre comú de la forma major ab cubertes de pergamí en què ha dos mans de paper e ab fahedures d'aquell*; dos *libres verts de dates en què ha dos mans de paper e ab fahedures* per 16 sous; un *libre ab cubertes de pergamí en lo qual registrant los alberans en Francesch Bisbal et en aquell entraren dos mans de paper e ab fahedures de dit libre* per 5 sous; s'adquiriren sis mans de paper per 1 sou i 6 diners la mà⁵⁶³; també ens han arribat algunes de les pagues que va cobrar el personal que es dedicava a fer àpoques i encartaments, com, per exemple, per 27 àpoques de bescuit, en Francesc Vilardell va rebre 1 lliura i 7 sous⁵⁶⁴.

⁵⁵⁹ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 40v.

⁵⁶⁰ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, ff. 32r - f. 34v.

⁵⁶¹ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 32v, f. 33v, i f. 34v.

⁵⁶² ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 1, f. 34v.

⁵⁶³ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 32r.

⁵⁶⁴ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 32v.

Finalment, també es feu recompte de les despeses sorgides durant el viatge, que sumaren un total de 207 lliures. Hi apareixen, principalment, els costos individuals de cada galera i les pagues dels galiots obligats a embarcar a Cadaqués i Barcelona per completar les tripulacions⁵⁶⁵. També hi consten les despeses ordinàries, com el carregament de les embarcacions i el transport dels alts càrrecs a les seves galeres i del propi clavari en barca per revisar les galeres i les seves necessitats⁵⁶⁶, o el pagament al cònsol de Marsella per l'entrada a port de cadascuna de les galeres:

Ítem, pagué al cònsol de Massella X florins d'or de Florensa de manament de mossèn lo capità, e asò per tal com és dret del dit cònsol que, per cascuna galea qui entra al port de Massella, ell ha un florí de Florensa per consolatge, e asò fo XXV del mes de setembre de l'any MCCCLXX, qui, és a rahó de XVI sous florí munta, CL sous⁵⁶⁷.

2.2.3. L'organització de l'armada

Els preparatius de l'armada de 1370 començaren l'11 de juny d'aquell any, poc després que l'oferta fos acceptada amb la condició que les galeres devien sortir de la Corona durant el mes de juliol per a poder estar disponibles al port italià de Corneto a l'inici de setembre. El sobirà donà instruccions per al seu armament i enviament a Barcelona amb molta urgència, assegurant als missatgers del papa que les embarcacions estarien enllestides en la data pactada. A través de la resposta del monarca, sabem que el sant pare, no obstant, potser informat dels lents avenços en l'organització de l'armada, envià una missiva al rei preguntant que estigués tot a punt com s'havia convingut. El 9 de juliol, el rei Pere intentà tranquil·litzar-lo assegurant que les galeres estarien al seu servei com s'havia acordat⁵⁶⁸.

Tanmateix, l'esquadra era lluny d'estar enllestida, fins al punt que cap de les que havien d'arribar a Barcelona hi havia fondejat. No obstant, el rei no s'arrosà en la seva determinació i, tot tergiversant la realitat, el 29 de juliol envià un correu a València afirmant que els vaixells de Tarragona i Mallorca ja es trobaven a la capital, mentre que a Mallorca els informava que les galeres de València ja eren en aigües barcelonines.

---

⁵⁶⁵ Els acordats per la força cobraren 30 sous per mes: "Ítem, pague Andreu Vaguer de Massela, lo qual fo pres per forsa a XXV dies d'agost del dit any e fiu-li pague de I mes a rahó de VI lliures de IIII meses. XXX sous" (ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2307, 3, f. 39r).

⁵⁶⁶ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, ff. 37 r - 40r.

⁵⁶⁷ ACA, RP, MR, Volums, Sèrie General, 2305, f. 56r.

⁵⁶⁸ ACA, C, reg. 1230, f. 2v.

Sembla, emperò, que no obtingué el resultat esperat, i l'1 d'agost manà al capità general de l'armada que, amb una de les galeres barcelonines ja preparades, es dirigís cap a Tarragona i, tot seguit a València, a prendre les embarcacions, deduïm, sense importar les condicions en què encara es trobessin, ja que serien enviades directament a Barcelona, on serien acabades d'arranjar. El 9 d'agost, ordenà que les embarcacions mallorquines sortissin rumb al Principat, de nou, sense importar el seu estat -en particular, hi mancava el bescuit necessari pel proveïment de la tripulació-⁵⁶⁹.

A excepció de la galera de Sant Feliu de Guíxols -que s'uní a l'armada quan aquesta feu camí cap al nord-, a mitjan del mes d'agost els vaixells ja eren a Barcelona. D'allà partiren el dia 20 i, el 23 ja eren a Cadaqués, on es van fer embarcar diversos remers, així com provisions bàsiques com aigua i seu. El 25 del mateix mes ja es trobaven entre Cotlliure i Niça, i eren desembarcar un missatger a un port, que ens és desconegut, per avisar al pontífex que portés a terme els preparatius indispensables per pujar a bord de les galeres, fet que succeí el 5 de setembre al port de Corneto, on les galeres de la Corona s'uniren a la resta de l'escorta naval del papa, formant una armada de prop de 34 vaixells⁵⁷⁰. Urbà V s'embarcà i feu el viatge a bord de la Santa Maria, amb gran satisfacció del monarca. De fet, un cop acabat el viatge i possiblement repassant els èxits d'aquesta campanya a favor de la Corona, el 26 d'octubre, el Cerimoniós feu arribar, a través d'un ambaixador seu a Avinyó, l'agraïment a Urbà V per no haver-ne embarcat en cap embarcació genovesa⁵⁷¹ i haver escollit, en canvi, una de la Corona⁵⁷²:

Quant és al fet de les galeres de Pere de Grimeran i altres de Jénova que·l Pare Sant ha desusat, fets-li's gràcies moltes de part nostra, dient- li que açò és cosa que torna a nos en profit o en bé⁵⁷³.

Desfent la ruta que havia efectuat pocs dies abans, la flota es dirigí cap a Marsella, fent una curta escala a Gènova, o bé per permetre que els vaixells genovesos s'unissin a l'esquadra o per complementar algun tipus de subministrament de les galeres, ja que sabem que ni Urbà V ni cap membre de l'ambaixada abandonà les embarcacions. El sant

⁵⁶⁹ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, p. 78.

⁵⁷⁰ *Ibidem*.

⁵⁷¹ Ens consta que Gènova havia posat al servei pontifici per aquesta armada la galera sotil San Giulio (PETTI, *Un binomio indisoluble*, p. 67).

⁵⁷² Tal i com assenyala Salicrú: "aquesta rivalitat, gestada a la darrerria del segle XIII i sostinguda durant el XIV, manté la seva virulència tot al llarg del XV i condueix, almenys, fins a les portes de l'Edat Moderna" (SALICRÚ, *Manifestacions i evolució de la rivalitat entre Gènova*, p. 576).

⁵⁷³ ACA, C, reg. 1227, f. 117r.

pare desembarcà al port marsellès el 16 de setembre, i s'encaminà directament cap a Avinyó. Les 10 galeres de la Corona, no obstant, romangueren a port fins al dia 25, quan la majoria d'elles reberen instruccions d'emprendre rumb cap a Sardenya i Sicília⁵⁷⁴.

2.2.4. L'intercanvi de favors

Un altre aspecte cabdal de l'armada foren els ambaixadors que hi participaren. El Cerimoniós designà el comte de Quirra, Berenguer Carró, i el majordom de la reina, Ramon Peguera, amb la missió de transmetre a Urbà V diverses demandes de concessions a canvi d'haver posat les galeres, al servei pontifici. De nou, en un altre intent de subtilitat diplomàtica, el monarca donà dues instruccions diferents als seus representants: una sobre allò que havien de fer durant l'estada del pontífex a bord de les galeres, i l'altra un cop s'hagués efectuat el desembarcament⁵⁷⁵.

En el primer cas, Pere es disculpà per no poder acompanyar el papa en el viatge ni haver pogut enviar-hi cap dels seus fills -en el cas de l'infant Martí, però, i tal com s'especifica a la carta, perquè encara era massa jove, ja que en aquell moment tenia 14 anys-, a causa dels preparatius que s'havien de fer conseqüència de la nova etapa en la guerra amb Castella, després d'haver aconseguit derrotar Pere I el Cruel, ara el Cerimoniós es veia involucrat en una nova campanya contra el seu abans aliat, Enric II de Trastàmara. També apel·là al pontífex per a que recriminés l'actitud del nou sobirà castellà, sembla que en una temptativa de reforçar els interessos de la Corona sobre el territori de Múrcia, principal eix del conflicte⁵⁷⁶:

ordena lo senyor rey que en aquestes galees que van al pare sant i vagen per missagers de part del senyor rey al pare sant, lo comte de Quirra, e mossen Ramon de Peguera, los quals serven la forma següent: Primerament com sien davant lo pare sant, la reverencia acostumada feta, li diguen com lo senyor rey e la senyora reyna e lo senyor duch se comanen en gràcia de la sua sanctetat, e que lo senyor rey e la senyora reyna li envien les galees segons que la sua sanctetat lus havia fet saber, e que li placia que li vulla fer aquesta honor que puyg en la galea que·l senyor rey li ha feta fer nova. Item li diguen que lo senyor rey havia acordat que per mils mostrar la afecció que ha a la sua sanctetat lo dit senyor rey per acompanyar-lo devia pujar en les dites galees e anar a ell, o en cas que ell no-y pogués anar hi entenia a trametre lo duch, son fill primogènit. E lo dit senyor rey no ha pogut fer per com lo rey Enrich de Castella ha estat alcun

⁵⁷⁴ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, p. 79.

⁵⁷⁵ *Ibidem*, pp. 79-81.

⁵⁷⁶ BELENGUER, *Vida i regnat de Pere*, p. 154-160.

temps en les fronteres de l'Aragó ab ses companyes, et s'apparella per fer guerra al senyor rei. E lo senyor rey se appella de defendre se'n, per que lo dit senyor rey ne lo senyor duch no poden partir de lur terra per los perills que se'n pogren seguir, ne lo senyor rey no pogrà fer pujar lo senyor infant en Martí en les dites galees car fora perill de sa persona per la pocha edat que ha, per que placia a la sua sanctetat que'ls haja per escusats car la i. deis dessus nomenats no hi va. E si lo papa los parlava del fet del rey don Enrich, recopten-li les ingratituts e desconexences que'l dit rey ba fetes e fa al senyor rey⁵⁷⁷.

D'altra banda, també va demanar als ambaixadors que comunicessin al papa que prengué en consideració desembarcar en un port de la Corona, i que, si fos el cas, trametés una missatgeria cap a la cort reial per poder realitzar els preparatius al lloc que Urbà V decidís traslladar-se:

li diguen, abans que lo dit pare sant entre en la mar, que lo senyor rey e la senyora reyna lo supliquen que plagués a la sua sanctetat, com sia deça, que volgués pendra terra e exir en (...) lur [regne]. E açò pendrien los dits senyor rey e reyna en gràcia, special, e specialment la dita senyora reyna, qui ha gran afecció que una vegada lo pogués personalment veure e fer-li reverència. (...) En cas que'l pare sant atorgàs que volgués venir en la terra del senyor rey, (...) faessen saber al senyor rey, per çò que lo dit senyor pogués fer apparellar lo loch on lo senyor papa pendria ne volria estar⁵⁷⁸.

A més a més, si els ambaixadors ho veien oportú, podien realitzar les peticions de caràcter més propagandístic, com ara que el sant pare atorgués al sobirà català el títol de “Senyaler, Almirall i Capità General de l'Església” -si fos possible, a perpetuïtat-, i que, tal i com hem vist, ja havia obtingut el seu avi, Jaume II:

en la mar o en terra o llà on serà ben vist als dits missatgers supliquen al pare sant de part del senyor rey que, pus que'l dit senyor s'és assenyalat de fer-li aquest servey davant tots altres reys, que per senyal d'aquest servey don al dit senyor rey l'offici de capità e de senyaler, segons que'l havia lo rey en Jacme, avi del senyor rey. E, si fer ho poden, que sia perpetual dita donació. E, com als fer no pu[xen], que sia aquell major temps que puxen a tot lo temps de vida del senyor rey⁵⁷⁹.

I és que, tal i com assenyala Sesma⁵⁸⁰ -amb el qual, en aquest punt, Belenguer coincideix⁵⁸¹-, Pere el Cerimoniós fou el primer monarca de la Corona d'Aragó amb pous d'habilitat diplomàtiques i de manipulació com per crear una imatge reial oficial a la seva

⁵⁷⁷ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, pp. 82-85, doc. 1.

⁵⁷⁸ *Ibidem*.

⁵⁷⁹ *Ibidem*.

⁵⁸⁰ SESMA, *Pedro IV y la proyección de la imagen real en la Corona*, pp. 415-423.

⁵⁸¹ BELENGUER, *Vida i regnat de Pere*, p. 18.

conveniència⁵⁸². Utilitzant qualsevol recurs polític i propagandístic, feu de la seva pròpia projecció i de la cohesió dels seus regnes el punt fort de la imatge de la monarquia catalanoaragonesa. D'aquesta manera, es comprèn tant la satisfacció del rei en saber que una de les seves galeres va ser la utilitzada personalment per Urbà V, en detriment de l'oferta genovesa, com la sol·licitud de les credencials, públicament prestigioses, de defensor de la Santa Seu, que ja havien estat concedides prèviament a la família reial.

Pel que fa a les altres demandes, els ambaixadors catalans tenien l'ordre de realitzar-les de manera que no semblés que l'oferta de les galeres d'escorta al pontífex havia estat interessada. Així per tant, aquests havien d'esperar l'arribada al port de destí per transmetre els desitjos del Cerimoniós: la remissió d'alguns dels tributs del feu de Sardenya, la concessió de dècimes eclesiàstiques per cinc anys, la transferència d'algunes cases dels ordes de Calatrava i Uclés a la frontera amb el regne de Castella a l'orde de Montesa, el permís per a què les naus de Barcelona i València poguessin anar a Alexandria d'Egipte⁵⁸³, i el canvi d'algunes possessions dels jutges d'Arborea amb l'orde de l'Hospital, en un nou intent per pacificar les revoltes contínues a l'illa:

com pus saviament paran, diguen al pare sant que lo senyor rey, veent les grans rebellions que·l jutge d'Arborea li ha fetes e fa e veent que tan tost que li'n ha perdonada una se torna a altra, axí que·l senyor rey no li cal estar en als, ha pensat que·l jutge d'Arborea profitosament paria cambiar ab l'orde del Espital e paria pendre la terra que·l dit Espital ha en Italia e que·l Espital hagués çò que·l dit jutge ha en Serdenya e lavors lo senyor rey tenia la illa en pau e seria profit de la esgleya, car son feu se'n melloraria, e axí matex del senyor rey qui hauria la dita illa pacíficament, e del dit jutge qui deu pensar que·l senyor rey no li para tots temps perdonar les errades que ha fetes e fa vers ell ans hi haurà un jorn a provehir segons que's pertany a la sua reyal magestat⁵⁸⁴.

A més a més, també sol·licità privilegis de caire eclesiàstic, però no per això amb menys implicacions polítiques i simbòliques, com la creació d'una plaça cardenalícia natural de la Corona, la concessió de la mitra i insígnies episcopals a l'abadia de Poblet, la concessió

⁵⁸² Vegeu CAWSEY, *Reialesa i propaganda: l'eloqüència reial*; MARTÍNEZ, *La construcción medieval de la memoria regia*.

⁵⁸³ El comerç amb les terres del Soldanat de Babilònia patí diversos estats diplomàtics, des de la prohibició decretada pel papat fins a certs períodes de permissivitat. Tanmateix, amb la caiguda d'Acre el 1291, el posicionament de la Santa Seu s'endurí fins al punt d'arribar a l'excomunió d'aquells mercaders que infringissin la restricció (FERRER, *Jurisdicció i control de la navegació a la ribera i mar*, p. 117). Vegeu també, especialment, TRENCHS, *'De Alexandrinis'*; TRENCHS, *Les 'Alexandrini' ou la désobéissance aux embargos*; i COULON, *Barcelone et le grand commerce d'Orient*.

⁵⁸⁴ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, pp. 82-85, doc 1.

de facultats extraordinàries als capellans de la cort reial per absoldre casos, usualment reservats a l'episcopat, així com algunes dispenses matrimonials⁵⁸⁵.

De tot plegat, el Cerimoniós n'aconseguí el tan anhelat títol de “Senyaler, Almirall i Capità General de l'Església”⁵⁸⁶, tal i com havia posseït el seu avi, així com la promesa de la visita del papa a terres catalanes, possiblement per negociar precisament les peticions del monarca, i que s'hauria d'haver materialitzat a Perpinyà en unes poques setmanes. Tot i que la trobada es començà a concretar entre el 18 i el 26 d'octubre, malauradament Urbà V emmalaltí greument fins que traspassà el 19 de desembre d'aquell mateix 1370, deixant les sol·licituds del monarca sense complir⁵⁸⁷.

---

⁵⁸⁵ *Ibidem*.

⁵⁸⁶ Tal i com el propi rei indica al seu capità general, Gilabert de Cruilles, durant la preparació de la següent armada: “e que volrem que vos façats sobre aquest fet en tant com nos som ganfanoner de la esgleya” (VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 170, doc. 48d).

⁵⁸⁷ VIVES, *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, p. 81.

2.3. L'armada a Roma del 1376

Pocs anys després, en canvi, trobem que és el papa, en aquest cas Gregori XI, qui demanà ajut a Pere el Cerimoniós. El pontífex pretenia organitzar una gran armada amb embarcacions de diversos regnes europeus per assolir, d'aquesta manera, una entrada triomfal a Roma⁵⁸⁸.

La retirada d'Urbà V dels territoris italians, retornant el centre d'influència eclesiàstica a Avinyó, havia deixat, de nou, la península itàlica immersa en profunds conflictes interns que empitjoraren greument amb l'alçament de Florència contra els Estats Pontificis. La popularitat de la facció güelfa a les ciutats italianes i, sobretot, a l'urbs florentina, havia entrat en declivi, atada per les fortes denúncies contra el nou pontífex, que havia reprès la idea d'ampliar el territori d'influència del Vaticà, aquest cop a expenses de la Lunigiana, que fins aquell moment havia estat sota control florentí després d'haver derrotat les tropes dels Visconti.

Aprofitant el final de la guerra entre el papa Gregori XI i Milà, l'any 1375, Florència reuní les principals ciutats toscanes per acordar una oposició conjunta. Preocupats per la conducta severament agressiva del nou legat papal, Guillem de Noellet, que, a més, els exigia grans sumes pecuniàries per cobrir les despeses de les batalles en sòl italià, les ciutats toscanes es declararen en rebel·lia, fins al punt que Florència suspengué, de manera extraordinària, els seus ordres constitucionals per entregar el poder a un consell de vuit membres. S'inicià així, l'anomenada "guerra dels Vuit Sants", per la qual el municipi florentí liderà un nou conflicte obert contra el papat. Servint-se del malestar entre la població dels territoris de la Santa Seu provocat per les tropes mercenàries desocupades que circulaven lliurement pels Estats Pontificis un cop acabada la guerra amb Milà, Florència instigà, a més, la insurrecció de nombroses ciutats sota control papal. Com a resultat, el pontífex encomanà a Robert de Ginebra -el futur papa Climent VII- el càstig contra les poblacions revoltades, entre les quals Faenza i Cesana s'emportarien el pitjor desenllaç, així com la convocatòria de les autoritats florentines a Avinyó⁵⁸⁹.

Quan Florència es negà a negociar, Gregori XI promulgà una butlla per la qual s'havien de confiscar els béns florentins a l'estranger, prohibint, a més, la principal font

---

⁵⁸⁸ VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 131.

⁵⁸⁹ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, pp. 38-39.

d'ingressos de la ciutat: el comerç exterior. Aquesta mesura va deteriorar encara més la imatge del papat entre la població de Florència i la Toscana, renovant les tan temudes agitacions religioses que exigien una reforma integral de l'Església, atacades ara, per les idees d'Ockham, i que demanava la convocatòria d'un concili general per a portar-les a terme⁵⁹⁰.

Convençut que era l'única via per acabar amb el nou capítol bèl·lic i les interminables insurreccions als seus Estats, Gregori XI prengué la determinació de tornar, de manera definitiva, a Roma.

Dedicarem aquest capítol a l'estudi de l'armada papal pròpiament dita, com que, en aquest cas, malauradament, manquen els enrolaments, ens centrarem en els preparatius i raonaments que van portar al seu desenvolupament a través de les missives recollides en la formidable feina de localització i recopilació que va realitzar Vives Gatell. Per tant, en aquest cas, com s'ha comentat prèviament, la nostra anàlisi no es basa en documentació inèdita, sinó que ressegueix les fonts donades a conèixer per aquest autor.

2.3.1. L'intercanvi de favors

La petició de Gregori XI va coincidir amb les Corts Generals convocades a Montsó el 1376⁵⁹¹, on el rei requerí un ajut econòmic per oferir al papa, de nou, 10 galeres: cinc de Barcelona, tres valencianes i dues mallorquines⁵⁹². Al seu torn, el pontífex, entre d'altres qüestions, hauria d'intercedir en la disputa amb Lluís I, duc d'Anjou, sobre els drets de l'illa de Mallorca en favor del Cerimoniós, així com atendre a la petició sobre els tributs del feu de Sardenya, proposta que, com hem vist, ja rebé Urbà V.

De nou, la llarga disputa sobre el domini de l'illa mallorquina tornava a sorgir, tot i que el Cerimoniós hagués aconseguit reintegrar-la a la Corona catalanoaragonesa, definitivament, el 1349, amb la victòria a la batalla de Lluçmajor. La qüestió es reprenia, per tant, poc després de la victòria sobre Jaume IV de Mallorca, que el 1374, assistit pel duc d'Anjou, Lluís I, havia intentat envair el Principat a través del Rosselló, invasió que el Cerimoniós aconseguí deturar. Jaume IV morí a Sòria el febrer de 1375, i el duc d'Anjou aprofità la conjuntura per reclamar els drets sobre l'illa a través de la seva compra

---

⁵⁹⁰ *Ibídem*, p. 38.

⁵⁹¹ Vegeu SESMA, *Actas de las Cortes Generales de Monzón 1375-1376*.

⁵⁹² VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 134.

a la nova comtessa i reina nominal del Rosselló i la Cerdanya i del regne de Mallorca, Elisabet I⁵⁹³. Fou el castellà d'Amposta, Juan Fernández de Heredia, la tardor d'aquell mateix any, qui avisà el Cerimoniós sobre la situació, de la que preveia greus conseqüències no només a territori insular, i recomanà l'enviament d'una missatgeria al rei de França⁵⁹⁴.

S'envià a Gilabert de Cruïlles i Mallorca i a Bernat Despont, que retornats davant del Cerimoniós el març de 1376, aconsellaren que es preparés una nova ambaixada per debatre, en profunditat i amb el papa com a mediador⁵⁹⁵, l'afer insular, com també l'advertí el rei de França⁵⁹⁶. Gregori XI envià, al seu torn, una missiva al Cerimoniós on es comprometia a convertir-se en àrbitre del conflicte sobre Mallorca i, a canvi, demanà al rei ajut contra la causa florentina i pel viatge de retorn a Roma⁵⁹⁷. Rebuda la petició de camí a Montsó, el monarca va trametre una sèrie de missives entre la fi del mes de març i els primers jorns del mes d'abril de 1376.

Al sant pare li feu arribar una carta consternat per les notícies sobre el conflicte amb Florència i acceptant la petició d'ajuda, per la qual, pensava, en principi, enviar a Berenguer de Cruïlles i Mosset com el seu ambaixador⁵⁹⁸. Mentrestant, feu cridar, de nou, Berenguer de Cruïlles per notificar-li que havia de tornar a Avinyó amb el document on hi constaven els capítols per a l'acord de socors⁵⁹⁹. També notificà aquesta ambaixada de resposta al papa al seu primogènit⁶⁰⁰, així com al castellà d'Amposta, al cardenal de Sant Eustaqui, Pietro Flandrini, al cardenal de Santa Maria in Via Lata, Pierre de la Vergne, i als dos dels membres més destacats de la cort avinyonesa, Pero de Luna, futur Benet XIII, i Fernando Pérez Calvillo, posteriorment cardenal prevere dels Sants XII Apòstols, que es trobaven a Avinyó⁶⁰¹. Els capítols de la missatgeria ens permeten conèixer el seu contingut principal:

---

⁵⁹³ Vegeu nota 52.

⁵⁹⁴ VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 134.

⁵⁹⁵ *Ibidem*, p. 145, doc. 2a.

⁵⁹⁶ *Ibidem*, p. 145, doc. 2b.

⁵⁹⁷ *Ibidem*, p. 135

⁵⁹⁸ *Ibidem*, p. 146, doc. 3.

⁵⁹⁹ No consta al document, però Cruïlles presumiblement hauria rebut l'ordre d'oferir deu galeres al papa, tal i com sí que apareix a la missiva del fill del rei avisant-lo de l'acceptació d'aquestes per part del pontífex quan el missatger va presentar-li les proposicions i condicions a Avinyó (*ibidem*, pp. 144-145, doc. 6).

⁶⁰⁰ *Ibidem*, p. 144, doc. 1a.

⁶⁰¹ *Ibidem*, p. 145, doc. 1c.

Capítols de çò que mossèn Berenguer de Cruïlles, per part del senyor rey e per vigor de la creença a ell comanada, ha dir al sant pare: E primerament com serà en Avinyó farà que en çò que ha de dir al sant pare sien presents mossèn de sent Estaci, de Toroana, mossèn Dalvern e mossèn d'Aragó e lo Castellà d'Amposta, als quals, apres les letres del senyor rey, que'ls haurà donades, po[d]rà dir quelcom del dit fet. E, presents los dessus dits, dirà al sant pare que per part sua és estat dit al senyor rey (...) que li havia tramesses. que'l senyor rey se senta de la deshonor e injuria que per alguns són estats fets en Itàlia a la Esgleya de Roma e al sant pare (...). Perquè lo dit mossèn Berenguer de Cruïlles diga al sant pare que del dit fet e de tot altre qui sia deshonor ne minve de la Esgleya ne del sant pare ha haut e ha despler lo senyor rey, per tal com ha molt cara la persona del sant pare e se'n sent e se'n vol sentir, e per açò lo dit missatger offerirà al sant pare que si enten que'l senyor rey en aquest fet lo puxa servir per tornar a loch la deshonor e minve de la Esgleya e del sant pare, segons a la honor de la Esgleya e del sant pare pertany, lo senyor rey, axí per mar com per terra, hi metrà volenterosement sa persona e de sos sotsmeses e encare dels amichs e servidors seus qui seguir li volran. Item li diga que placia a la sua santedat que aquest fet sia secret tro que profitar deia e's meta en obra; cor lo senyor no'n entén en ufana, ne'l mou altre entenció sobre açò sinó per servir ne a la Esgleya e al sant pare, axí com a l'infant vertader cathòlich. E si per ventura era dit al missatger si ha poder de tractar d'aquest fet, respondrà que'l senyor rey, con li fou parlat sobre'l dit fet, no y poch en altra manera acordar, ne poch haver loch de acordar tro que sapia la volentat del sant pare, mas que, si al sant pare ho es vigares, que trameta al senyor rey alguna persona notable qui ab ell ne tracte, cor be's pensa que'l senyor rey hi fara com que d'ell se pertany⁶⁰².

Tanmateix, a 17 d'abril, el Cerimoniós sembla que arribà a la conclusió que, per tractar un tema tan delicat com era la disputa amb el duc d'Anjou, la comissió encarregada de presentar la problemàtica al sant pare havia de ser solemne, i demanà al cavaller Gilabert de Cruïlles i Mallorca⁶⁰³, i misser Jaume de Vallseca, que es reunissin amb Berenguer de Cruïlles a Avinyó⁶⁰⁴. Informà ambdós personatges i envià una nova carta al seu fill⁶⁰⁵, comunicant-li els canvis i demanant-li que ho mantingués en secret⁶⁰⁶. No content amb el conjunt de la comissió, tres dies després decidí ordenar a Ramon Alemany, Bertran de

⁶⁰² *Ibíd.*, pp. 144-145, doc. 1b.

⁶⁰³ De Cruïlles rebé el nomenament per part del rei poc després (*ibíd.*, p. 147, doc. 5c).

⁶⁰⁴ Igual que l'anterior, Vallseca rebé la notificació del monarca. Li contestà que no podia acceptar el càrrec sense el permís del Consell de Cent de Barcelona. Per aquesta raó, el Cerimoniós va escriure als consellers per a què donessin-li el seu vistiplau (*ibíd.*, p. 147, doc. 5d).

⁶⁰⁵ *Ibíd.*, p. 146, doc. 5a.

⁶⁰⁶ L'infant Joan, però, sembla que ja havia sentit rumors a Barcelona -on duia a terme tots els preparatius-, que el seu pare estava realitzant moviments diplomàtics de manera confidencial, tal i com el propi príncep confessà en una carta al seu camarlenc, el bisbe de Lleida: "Quan de çò que'ns significats d'aquets dos que han pastada la resposta del Sant Pare e que no han consentit que nos ne altre del consell del dit senyor hajam res sabut de aquella, entenem nos qui son be que no'ls hajats volguts nomenar" (*ibíd.*, p. 146, doc. 4).

Valls i Bernat Despont⁶⁰⁷, així com als delegats de la cort de Catalunya⁶⁰⁸, que s'unissin als altres representants. Mentrestant, i des de Montsó, el Cerimoniós informà al primogènit⁶⁰⁹, als diputats de Catalunya⁶¹⁰ i al governador de Mallorca⁶¹¹ que havia aconseguit el suport econòmic de les Corts per armar les 10 galeres: les Corts acordaren que Catalunya pagaria 24.000 florins, Aragó 12.400, el regne de València 10.600 i finalment, Mallorca n'aportaria 3.000, sumant en total, 50.000 florins per realitzar l'armada⁶¹².

Els preparatius es començaren a fer a la fi del mes de maig de 1376, amb l'infant al capdavant⁶¹³. Paral·lelament, el rei concedí al governador d'Eivissa, Pere de Tous, l'ofici de vicealmirall del regne de València, instant-lo a organitzar quatre de les embarcacions de les 10 que s'havien de posar al servei de Gregori XI⁶¹⁴.

2.3.2. Els preparatius de l'armada

En conseqüència, es cercaren les embarcacions adequades, s'escolliren, en un primer moment, les dues del vicealmirall de Catalunya, Francesc d'Averçó, que havia enviat a Barcelona, des de Sardenya, i la galera de Joan d'Angle, que havia portat a la comitiva d'Avinyó; una de Pere Bernat, conjuntament amb una altra també de Mallorca; dues de la ciutat de Barcelona, una de les quals seria la Santa Maria de la Mercè que ja havia servit a Urbà V; i tres de les quatre que el municipi valencià tenia:

Governador e batlle: per letra del senyor Rey, a nos sobre aquest fet tramesa, havem entès ell haver ordenat que de les IV galeres que son aquí en València, sien preses e meses a punt dues de les grosses e una de les sotils, a compliment d'aquelles X galeres armades que deu trametre al sant Pare per tot lo prop vinen mes de juny e que la una de les dites galeres grosses e la sotil se armen aquí (...).E com nos no sapiam qui es a aiçò ordenat per lo dit senyor, ni qui es son visalmiral en regne de València, affi que l'apparellament e armament de les dites galeres no's tard per çò

---

⁶⁰⁷ Ibídem, p. 147, doc. 5b.

⁶⁰⁸ El primogènit contestà al seu pare, mentre realitzava els preparatius de la missatgeria, que no només fossin catalans, sinó que també intentés assignar la tasca a membres dels altres regnes (ibídem, p. 147, doc. 5f).

⁶⁰⁹ Ibídem, p. 148, doc. 8a.

⁶¹⁰ Ibídem, p. 148, doc. 8b.

⁶¹¹ A qui, a més, ordenà que no permetés la sortida de cap vaixell sense llicència expressa fins que les 10 galeres estiguessin enllestides (ibídem, p. 148, doc. 8c).

⁶¹² ACA, C, reg. 1404, f. 129v - 131r.

⁶¹³ Un cop assignada la tasca, l'infant Joan es posà en contacte amb el papa per assegurar-li que s'enviarien les 10 galeres promeses. *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 150, doc. 12.

⁶¹⁴ Ibídem, p. 148, doc. 7.

que aquí se'n deu fer (...), en manera que temps no s'i perda. Cor d'açò farets gran honor e plaer al senyor rey e a nos⁶¹⁵.

A més, s'encarregà fer 1.600 quintars de pa a Barcelona i la mateixa quantitat a la ciutat de València, mentre que també s'establí la taula d'acordar les tripulacions entre la ciutat comtal i Tortosa⁶¹⁶.

Si bé l'almirall reial era el comte de Cardona, tractant-se d'una esquadra de reduïdes dimensions⁶¹⁷, en un primer moment, el Cerimoniós escollí el seu capità general, Gilabert de Cruïlles i de Mallorca, per a comandar l'armada⁶¹⁸, i li ordenà que es dirigís a Barcelona de manera immediata⁶¹⁹. Ara bé, quan sabé que l'armada es dedicava al servei del papa, el comte de Cardona, fent valer els seus drets, demanà al monarca el comandament de les galeres, a la qual cosa el rei accedí, a 26 de maig, demanant-li que es reunís amb ell per poder parlar dels detalls en persona, obviant, així, que ja havia assignat a la tasca el capità de Cruïlles:

Comte. Segons que'ns ha dit de part vostra, Ramon Berenguer de Sanahuja, a vos plauria pujar en aquestes galees que trametem al sant pare. On vos fem saber que, si vos volets menar les dites galees, a nos plau que ho façats. E axí, si és vostra intenció de fer-ho, és necessari e volem en manera que cuytadament vingats a nos, car nos vos havem informar de paraula d'alcunes coses que haurets a fer, les quals per letres no us poríem bonament notificar, car sia mester que sien fort secretes⁶²⁰.

Això no obstant, la decisió no va ser tramesa a temps a l'infant, que, justament el dia següent, feia arribar un missatge al rei informant-lo que ja havia escrit a de Cruïlles adjuntant la carta original que el rei li havia fet enviar per demanar-li que comandés la flota per al papa, així com també una missiva per saber on es trobava el governador de Mallorca, a més d'haver ordenat al governador i batlle de València que s'iniciessin els

---

⁶¹⁵ VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 149, doc. 11.

⁶¹⁶ ACA, C, reg. 1404, f. 132v.

⁶¹⁷ Tal i com explica al seu fill en una carta: "Molt car primogènit: les galees que havem acordat de trametre al sant pare son 10 e, per tal com es ten poch lo nombre, no veem que fos conivent cosa ne qui faça a fer al Comte de Cardona que ell personalment hi vaja; majorment car nostra entenció és, e axi ho volem, que les dites galees si havien posat lo sant pare en Itàlia, on va, nos servesquen en Cerdunya per tot lo temps que restarà de la paga que hauran presa ; perquè havem acordat que Mossèn Gelabert de Cruylles puig en les dites galees e li escrivim per ares. letres cuytadament que se'n vinga a Barcelona per dar recapte a la armada de les dites galees" (VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 148, doc. 9a).

⁶¹⁸ *Ibidem*, p. 149, doc. 9b.

⁶¹⁹ Orde l'infant Joan, al capdavant dels preparatius, reiterà al capità en una missiva tres dies després (*ibídem*, p. 149, doc. 9c).

⁶²⁰ Evidentment, i, al contrari que Gilabert, el comte de Cardona desconeixia el contingut de les negociacions que s'havien realitzat a Avinyó (*ibídem*, p. 149, doc. 10).

preparatius de l'armament de les galeres al port valencià. Com que les autoritats valencianes havien disposat de 1.000 florins per constituir la taula d'acordar, Joan demanava al monarca que li enviés els tresorers de l'armada. D'altra banda, sembla que, preguntant als experts en navegació sobre les galeres que es trobaven al municipi, l'infant entengué que allò millor era destinar la galera grossa de la ciutat per a què hi pugés a bord el pontífex⁶²¹. Expressà la seva opinió al monarca, si més no, de manera singular en la següent missiva del 30 de maig:

sobre l'armament de les X galees que havets promeses prestar al sant pare per anar ab aquelles en Roma; les quals letres enteses, senyor, respon a la excellencia vostra que encontinent tramís ma letra a mossèn Gilabert de Cruylles ensemps ab aquella que vos li (...). Axí meteix, senyor, trames ma letra al governador de Mallorca (...) per saber d'ell lo punt en que'n era. Noresmenys, senyor, notifique lo fet al governador e batlle general de València e que vos haviets proveït que tres galees fossin lla meses a punt, dues de les grosses e una de les sotils, manan-los que hi fessen enantar en manera que temps no s'i perdés e que significassen si hi haviets provehit de visalmirall. E lo dia present, senyor, fiu que'ls deputats que açó son posaren M florins en la taula del acordar e feyta parar, (...). E jassia, senyor, que la galea del papa se continua d'adobar, axí com dit és, jo trob que a esplegar son adob costaria MC florins e que'l pare sant no y montaria, cor hage de costum a montar tostemps que per mar vage en galeas d'Ancotetans e que fet lo servey del sant pare empatxaria les altres galeas a fer llurs affers e pertant, senyor, rahonen açí diverses persones, en fet de mar espertes, que valria més que una de les galees grosses de València fos aparellada per al sant pare en cas que y volgues montar e farie despuys mellor servey. Mester es, senyor, que façats espeegadament venir aqueys que deuen aportar la moneda affi que per aquella l'armament dessus dit, qui es cuytos, no prenga triga⁶²².

Pocs dies després, el 3 de juny, l'infant Joan encara no havia estat informat del canvi de comandament, tanmateix rebé una missiva on el seu pare expressava la intenció d'augmentar el nombre de galeres fins a 15, així com de fer-hi pujar a bord a l'infant Martí. Li demanava, de manera confidencial, el seu parer. El primogènit envià una llarga carta al monarca per dissuadir-lo, probablement perquè coneixia el tarannà del Cerimoniós, que hauria pres la resolució en calent pensant més en les repercussions propagandístiques que en la presa d'una decisió amb una avaluació acurada i tenint en compte els recursos disponibles. L'infant, contradient el manament de mantenir la

⁶²¹ Batejada com Santa Maria i que l'infant demanà que s'anomenés la galera del sant pare. Ordenà, a més, que s'hi realitzessin una sèrie de decoracions i s'hi pintessin els senyals reials (ibídem, p. 153, docs. 16a i 16b).

⁶²² Ibídem, p. 150, doc. 13.

conversa en secret, va fer reunir un petit grup d'experts en diverses matèries diplomàtiques per reforçar els seus arguments contraris a l'enviament del seu germà com legat i a sumar més galeres a l'esquadra papal.

Les raons que al·legà, ja no utilitzant la seva veu sinó l'opinió unànime dels experts, eren que augmentar el nombre d'embarcacions tindria un resultat contraproductiu, ja que no només no aportaria més prestigi a la Corona, sinó que es percebria com un moviment interessat, en comparació amb l'armada posada al servei d'Urbà V -i, pel que s'intueix, ben present encara-, al servei del qual només s'havien enviat només 10 galeres, i segons raonava Joan, en una situació de completa necessitat per retornar a Avinyó -ometent, deliberadament, el complex escenari bèl·lic i insurreccional italià, que poc es podria resoldre sense la presència del papa-. Pel que fa al nomenament de l'infant Martí com a representant de la Corona d'Aragó a bord de la flota⁶²³, el primogènit adduï que els afers del papa el podien portar per diverses terres italianes per resoldre problemes que no eren propis de la Corona i posar en risc la vida de l'infant⁶²⁴, i que la seva presència fins i tot podria comportar un atac naval per part dels genovesos si sabessin que un membre de la família reial navegava a bord de l'armada, cosa que tampoc era recomanable diplomàticament:

Reehuda he una letra escrita de la vostra mà, la qual contenie en acabament dues coses, la una com vos, senyor, haguessets acordat al sant pare per l'anar en Italia X galees armades que voliets que fossen XV e que en aquelles pujàs per acompanyar lo dit sant pare, l'infant en Marti, car frare meu, l'altre que voliets, senyor, que açò fos fort secret e sobre açò manavets que us donàs mon consell. (...) Mas penso, senyor, que jo us pogués sobre aquest fet donar mellor consell fiu appellar e venir davant mi los deius escrits, çò és: Pere Boyl, mossèn Ramon de Paguera, mossèn Pere Guillem Català, mossèn Francesch de Sent Climent, mossèn Garcia Loppeç de Luna, mossèn Ramon Juyà, promovedor, en Berenguer de Relat, micer Guillem dez Puig e en Pere de Pla, promovedor. E dit a ells e explicat lo dit fet, hoc encara los profits e honors qui per l'armament de les dites XV galeres e per l'anada que'l dit infant faria a elles se seguirien a vos, senyor,

⁶²³ Després de ser informat que potser havia de viatjar amb l'ambaixada, l'infant Martí s'havia posat en contacte amb el seu germà per demanar-li consell, per la qual cosa Joan li va fer saber, el mateix dia 3 de juny, a través d'una curta missiva amb una còpia de la carta adreçada al Cerimoniós, que no havia de preocupar-se, ja que ell ja s'havia encarregat de dissuadir el seu pare de convertir-lo en legat: "car frare, una letra del senyor rey car pare nostre e altra escrita de vostra mà havem reebudes sobre l'armament de les galees del pare sant e del fet de montar en aquelles, les quals letres enteses vos respon, frare car, que nos ne significam al dit senyor, nostre consell e voler ab una gran letra nostra segons que en aquella poretz veer que's conte largament, la qual vos pregam que vos hajats per resposta" (ibídem, doc. 14b).

⁶²⁴ Ni tan sols, com sembla haver suggerit el propi rei, fent una escala a Sardenya, on Joan apuntava que els Arborea encara tenien molt poder, essent una decisió perillosa.

e a vostra Corona e haudes sobre açò moltes altercacions pro e contra, tots aquests, senyor, concordahlement e algun d'ells no discrepant del altre, donaren aytal consell, çò és: que açò a ells no paria esser honor ne profit vostre ne aximeteix veyen que fos honor del dit infant. E entre moltes rahons se foren dites les següents: primerament que l'altra vegada con vos, senyor, faes armar les X galees ab les quals i a cert nombre d'altres papa Urbà isque de Roma per venir-se'n a Avinyo, vos senyor, a graos prechs del dit papa (...), que, senyor, li faes gran servei, cor aquelles li trametets a mossèn Olfo de Proxida e a mossen Ramon de Paguera, lo qual servei vos fo mal regonegut per lo dit papa Urbà⁶²⁵. E que ara, senyor, que sabets que'l dit sant Pare se'n vol anar vers Nàpols e aquelles partides per tractar de sos afers a qui li plau o li és necessari per aquexa terra de la Esglesia qui se's rebellada e lunyada de la senyoria papal, no'ls es semblants que si lo dit infant en Marti pujava en les dites galees per a acompanyar lo dit sant pare en aquests affers ne en semblants vos senyors faessets vostra honor (...) e devets star e guardar axi com de car fill (...) E que per lo primer cop, senyor, (...) no y trametessets sino X galees (...) massa serie ara que per fet no axí gran ni urgent hi trametessets XV galees (...) e que, guardada la condicio del dit infant, e pensant, senyor, que es vostre fill, bastant serie ell a fer per l'esgleya que çò e'l dit sant pare porie tractar- ne parlar a qual capità se vulla que sia e per gran que sie, no pas que'l dit infant aquí o ab les galees o fora les galees e que'l dit sant pare parlàs ab altres (...). Més avant, senyor, que donen per impossible que les dites XV galees se poguessen armar dins lo temps (...), encara dien, senyor, que'ls sembla que fos pus profitós (...) com se diga que si lo dit infant pujara en les dites XV galees que ab aquelles porie fer vostra honor e que en camí poria fer dos serveys, çò és, que apres que bagues posat lo sant pare lla hon volgues anar porie (...) travessar en Cerdenya e visitar Còrcega. Més avant, senyor, no veu hom que'l dit infant hi faes sa honor en pendre en Cerdenya, cor vos, senyor, sabets que'l jutge hi és fort poderos vuy e ab aytant no li porie tenir camps. Item senyor ultra les dites rahons se'n es dita una que si los genoveses qui no han en gran benevolensa la vostra casa sabien que'l dit infant fos en les dites galees, prestament porien armar XV o XX galees per donar dan o minva a vos, senyor, o al dit infant. E jassie, senyor, que per alguns se diga que'ls genoveses son avui abatuts no'ls deu om menys prear que no son tant abatuts. E és axí, seyor que'l enemich no fa menys prear, mes que hom li guard a les mans e que nos meta en via ne carrera que per ell puxa esser dampniificat, car diu l'exempli del prohom que a mala nit no ladre ca⁶²⁶.

Durant la mateixa jornada, el primogènit fou informat que una delegació de Còrcega havia arribat per recaptar diners per ajudar a la pacificació de l'illa, i que aquesta només havia rebut 40 florins d'or, per la qual cosa Joan decidí tornar a escriure el rei demanant-li que,

⁶²⁵ Probablement fa referència a que abans de l'enviament de l'armada no es concretà cap de les condicions que el rei havia demanat per posar-la al servei papal, i que quan es començaren les negociacions, un cop Urbà ja era a Avinyó, aquestes no pogueren prosperar a causa de la mort sobtada del pontífex poques setmanes després.

⁶²⁶ VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, pp. 151-152, doc. 14a.

en comptes de 10 galeres per l'esquadra del papa, en fossin sis, i que els diners que ja no s'utilitzarien en armar les quatre embarcacions restants, uns 6.000 florins, es transformessin en una ajuda per a l'illa corsa, i que el que en quedés, es destinés a pagar les tropes de Càller i l'Alguer⁶²⁷.

Els problemes per formar la flota se succeïren: a 4 de juny, l'infant va notificar al Cerimoniós que per manca de numerari, no s'estaven duent a terme els preparatius de cap de les galeres ni a la capital valenciana ni a Mallorca, i que, de fet, una de les galeres mallorquines, la d'en Pere Bernat, contradient l'ordre que havia emès el monarca que no sortís cap vaixell del port balear, havia partit per realitzar un altre encàrrec. Joan li aconsellava que en cas de seguir volent una esquadra de 10 embarcacions, s'enviessin els diners necessaris per evitar una altra situació similar, ja que només arribats els diners, podia posar dues de les galeres barcelonines gairebé immediatament a la seva disposició. Un cop tancada la carta però abans d'enviar-la, es reobrí i s'hi afegiren les notícies que havien arribat d'Avinyó, segons les quals el pontífex havia decidit posposar unes setmanes l'anada a Roma, cosa que podria ser profitosa per acabar d'armar les galeres i enviar-les a esperar a Marsella, amb la idea que poguessin ser trameses a Sardenya si fos necessari -d'aquesta manera, també, es transmetria un missatge de tranquil·litat a l'illa:-

Senyor apres que aquesta letra fou feta reebi dues letres dels embaxadors vostres d'Avinyo. E jassie segons tenor d'aquelles lo sant pare, senyor, baja perlongada sa anada en Roma es a mi semblant que les dites galeres degen ésser axí tost armades com fer se pora, cor elles faen[t], senyor, lur servey, los porà ésser trames 1 laut que sien axí com esser poran a cert dia a Marsella d'on seran prop en Cerdenya estant, e d'açò, senyor, pendrà Cerdenya gran confort sens tot dubte⁶²⁸.

Malgrat tot, l'infant havia aconseguit posar en marxa els preparatius de les dues galeres principals de la flota catalanoaragonesa, la que havia de portar el cardenal i bisbe de Tarassona, Fernándo Pérez Calvillo, i l'embarcació en què havia de pujar a bord el sant pare, la Santa Maria⁶²⁹. Escrigué el rei per comunicar-li que la galera de Gregori XI, tal i com ja havien sospitat, no podria ser la que havia utilitzat Urbà V, ja que aquesta

---

⁶²⁷ *Ibíd.*, p. 153, doc. 15.

⁶²⁸ VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, pp. 154-155, doc. 17.

⁶²⁹ Tal i com hem prèviament, el primogènit donà ordres molt detallades sobre com havien d'anar pintades aquestes dues galeres.

necessitava costoses reparacions. Tanmateix, sí que podria reaprofitar el tendal que s'havia fet confeccionar per l'anterior papa:

Molt excellent: una letra he rebuda de la excellencia vostra ab la qual me manats que en loch de la galea de papa Urbà faça metre a punt una dde les galees grosses de València e verament, senyor, ha'ns fort plagut, cor la dita galea de papa Urbà no's pogués adonar sens gran cost, segons que jo trobava (...). E noresmenys, senyor, he manat ab ma letra al governador batlle general e deputats de València que facen metre a punt la una de les galees grosses de València appellada Santa Maria per al papa e que façan pintar la cambra, senyor, e l'escandalar de vermell, als costats ab cayrons reyls de fulla d'aur e dalt d'azur ab esteles de semblant fulla e que la popa sia tota vermella. E que l'altra (la galera del cardenal), appellada Sent Johan, he jo ordenat, senyor (...), que sia pintada de vert, axí com l'altre de vermell, e que çò que és d'or en l'altra sia d'argent en aquesta, exceptats los senyals. Senyor, lo tendal que fou fet per papa Urbà pot servir ara⁶³⁰.

L'endemà, 5 de juny, però, l'infant reiterà que els fons pecuniaris eren indispensables per començar a armar les galeres, i que ell, pel seu compte, no n'estava aconseguint, ja que a la ciutat comtal era complicat trobar qui en manllevés⁶³¹. En resposta, el rei, el 11 de juny, comunicà a l'infant Joan que el comte de Cardona era de camí de Barcelona per fer-se càrrec del comandament de les galeres, i que, un cop arribat, li facilitaria tot allò necessari per als preparatius⁶³². A més, també li feia saber que havia examinat la seva proposta sobre l'ajuda a Còrsega i Sardenya, i que considerava que, en principi, no podria acceptar-la per por a que semblés un greuge diplomàtic a Gregori XI⁶³³.

Abans que aquestes respostes arribessin a mans de l'infant, aquest informà el sobirà, a 14 de juny, que Gilabert de Cruïlles es trobava ja a Barcelona, que havia fet un gran informe sobre la seva estada a Avinyó, i que havia ordenat que marxés a presentar-se davant del rei amb les conclusions i raonaments que n'havia extret el primogènit⁶³⁴:

lo jorn prop passat fou aci mossen Gílabert de Cruylles, d'Avinyó retornan[t], e vassen, senyor, a la excel·lència vostra de consell meu. Sia vostra mercè, senyor, que'l vullats creure de tot çò que us recomptarà de ma part tot di, senyor, com si de mi ho oiets⁶³⁵.

⁶³⁰ *Ibidem*, p. 154, doc. 16b.

⁶³¹ *Ibidem*, p. 155, doc. 18.

⁶³² *Ibidem*, p. 155, doc. 19a.

⁶³³ *Ibidem*, p. 155, doc. 19b.

⁶³⁴ També envià un missatge amb un contingut semblant a Francesc d'Averçó (*ibidem*, p. 156, doc. 20b).

⁶³⁵ *Ibidem*, p. 156, doc. 20a.

Assabentat, el 16 de juny, del canvi en el comandament de les galeres, l'infant Joan demanà en una nova carta al Cerimoniós, amb un llenguatge colpidor, que reconsiderés a Gilabert de Cruïlles en el càrrec de comandant⁶³⁶, ja que aquest no havia sabut que havia estat rellevat de la posició fins a trobar-se a Barcelona i que això podia resultar un afront, sobretot per la lleialtat expressada per part de Cruïlles, en contraposició amb la nul·la que havia mostrat el comte de Cardona en diversos afers polítics. A més, per una banda, apel·là al fet que molts dels preparatius que ja s'estaven realitzant estaven a nom de Cruïlles, com la taula d'acordar i, per l'altra, deixà entreveure la motivació amagada d'enviar les galeres d'aquesta armada a Sardenya -potser sense advertir-ho-, missió per la qual l'infant pensava que el comte de Cardona no tenia les qualitats necessàries:

Mossèn Gilabert de Cruylles és vengut per manament, senyor, vostre e meu a ell fet ab letres les quals sens que'l pare sant no sabie res als del atorgament, senyor, que vos haviets fet de les X galees al dit sant pare, ell li mostrà e per esguart d'aquelles ha estat, senyor, regracian molt a vos e a mi aquest fet. E pregà fort affectuosament al dit mossèn Gilabert que tantost se'n vengues per dar bon espeegament a les dites galees, segons que li era manat. Ara, senyor, es a mí estat escrit e al dit mossèn Gilabert, segons que diu, recomptat que vos volets fer venir lo Comte de Cardona per l'armament de les dites galees e per fer lo montar com a vostre Almirall en aquelles. E cor esguardades, senyor, les coses dessus dites e que'l dit comte no ha servít de son ofici, senyor, de la guerra de Castella a ençà en neguns affers e han'i hauts de perillosos e d'altres, açò, esguardades les coses dessusdites, fos la maior confusió del dit mossèn (...), hage de tot sos dies vos servit en gran e perillosos affers, axí com los seus faeren tostemp e per consegüent, senyor, no meresca esser confús per vos ni envergonyit, mas honorat e enantat, maiorment, senyor, com les dites galees les quals indirectament se armen per lo fet de la illa de Cerdunya si'l dit comte hi montava servirien en una guisa en la dita illa e serviran sens dupte en altra si hi és lo dessusdit mossèn Gilabert e attes, senyor, que vos a requesta de Corts generals l'avets fet Capità General (...), supplich a la dita excel·lència homilment que a vos placia que'l damunt dit mossèn Gilabert, pus tan avant n'és estat e n'a lexada la embaxada en que era, men les elites galees e no lo dit comte ne altre. E verament, senyor, si lo maior home del mon era vostre almirall (...), placieus, senyor, considerar axí meteix en açò que la taula del acordar s'és cordada en nom e aparellada ab armes de mossen Gilabert dessusdit⁶³⁷.

⁶³⁶ També l'envià una missiva comunicant-li que havia defensat el seu càrrec com a comandant de l'armada i disculpant-se profusament, en cas de el sobirà no canviés de parer: "Mossèn Gelabert: vostra letra havem rebuda e certificam vos que a nos desplaui tant que pus no porie la minva que a vos s'espera de la venguda del Comte, però, si a Deu plaurà, revenir se porie. E axí vos quan serets amb lo senyor rey a qui nos escrivim fort affectuosament, axí com sabets, ab letres que vos meteix portats procurats-ne çò que devets cor nos volenters ne exeguirem tot çò que al dit senyor ne placie fer en favor vostre" (ibídem, p. 157, doc. 21b).

⁶³⁷ Ibídem, p. 156-157, doc. 21a.

Quan la informació sobre la demora del viatge a Roma del pontífex a l'inici del mes de setembre va arribar a oïda del monarca, el 16 de juny, aquest prengué la decisió de paraitzar els preparatius de la flota per al papa, tret de les dues galeres del vicealmirall de Catalunya, Francesc d'Averçó, i ordenà al seu fill Joan i al comte de Cardona⁶³⁸ que no deixessin que es desarmessin sota cap circumstància, i que es proveïssin de pa, i manà que, en cas que l'embarcació de l'Angle arribés a port, es portés a terme la mateixa acció⁶³⁹.

Tanmateix, per assegurar-se de la nova data que partiria l'esquadra⁶⁴⁰, escrigué tant al propi Gregori⁶⁴¹ com al cardenal d'Aragó, que, recordem-ho, era un dels personatges més propers al pontífex. A més, també insistí al cardenal que esbrinés quina era la posició del sant pare envers el conflicte amb el duc d'Anjou:

nos escrivimos al padre santo en la forma que vos embiamos traslado dentro la present. E por que es a nos de muy gran necessitat de saber ciertament el tiempo de la partida del padre santo e si de cierto se farà la partençã, por que tantos son los aferes que havemos e special en Cerdenya que non nos es menester que espendamos de baldes lo que costaran las galeas que le havemos embiar, mas que nos en el tiempo que agora las demanda que por hivierno qui viene dessuso no poran servir a otra cosa, assimismo nos sea muy necessario de saber si en el dito tiempo hauremos guerra con el duch d'Enjou, por que en aquell caso con tales e con tan grandes personas hauremos aferes, es asaber con el rey de Francia e con el rey de Castiella, que nos nos hauremos menester las ditas galeas por ser poderosos por mar e por tierra. Por esto rogamos que vos nos certificades de todo esto como más clarament podredes e fagades que'l padre santo nos ende escriba, como sabe Dios que nos havemos gran talant de servirlo⁶⁴².

Mentrestant, a 20 de juny, l'infant Joan intentà continuar amb els preparatius acordats fins el moment per a l'armada, notificant al Cerimoniós que li enviava al vicealmirall de Mallorca⁶⁴³, Tomàs Desbac, per a què li entregués una memòria on hi constava, entre d'altres qüestions, la necessitat que cada regne realitzés la donació, almenys de part del pressupost acordat a les Corts -24.400 florins del General de Catalunya, 12.000 florins del regne d'Aragó i 3.000 florins de Mallorca-, així com els avenços en la provisió del

---

⁶³⁸ En una missiva semblant (ibídem, p. 158, doc. 22b).

⁶³⁹ Ibídem, pp. 157-158, doc. 22a.

⁶⁴⁰ Sabem que la resposta tardà a arribar, ja que el 30 de juny el comte de Cardona encara preguntava al monarca si finalment s'enviarien les galeres al pontífex (ibídem, p. 161, doc. 31).

⁶⁴¹ En una carta, del 18 de juny, que anava adjunta a la del cardenal i que aquest havia d'entregar al papa de part del rei (ibídem, p. 158, doc. 23b).

⁶⁴² Ibídem, p. 158, doc. 23a.

⁶⁴³ Ibídem, pp. 158-159, doc. 24a.

bescuit i sobre les tres galeres ja armades⁶⁴⁴. Tres dies després, el 23 de juny, i amb cert retard, el primogènit rebé l'ordre que només havia d'armar les galeres d'Averçó i d'Angle, a la qual cosa Joan contestà de manera assertiva, i que havia entès que la donació de les Corts es podia utilitzar pels afers sards⁶⁴⁵. Immediatament, a més, envià l'ordre al governador de València que no era necessari armar les galeres fins al mes d'agost⁶⁴⁶, així com també demanà al seu secretari personal, Pere de Gostemps, que li fes arribar una còpia de la carta de gratitud del papa sobre l'oferta de l'armada de la Corona que no necessitaria fins al setembre, ja que l'infant també volia contestar a l'agraïment⁶⁴⁷.

A la darrera d'aquell mes de juny, els membres de la comitiva de la Corona que encara restaven a Avinyó avisaren el rei que els representants del duc d'Anjou no s'havien presentat a la convocatòria que s'havia proclamat a la població avinyonesa per dirimir el conflicte sobre els drets de Mallorca i evitar que desemboqués en un episodi bèl·lic, i que, per tant, esperaven instruccions del monarca. Aquest contestà que si havien d'atendre altres afers importants i, en particular, així l'hi feia saber al bisbe de Lleida, un cop excusats davant del pontífex podien marxar⁶⁴⁸. Tanmateix, primer havien de transmetre a Gregori XI la sol·licitud de concessió de les dècimes de l'illa de Sardenya, per sis o, com a mínim, quatre anys, per, d'aquesta manera, compensar el fet que les despeses realitzades per l'armament de les galeres i el seu manteniment estaven sent elevades⁶⁴⁹.

El sant pare, per la seva part, redactà una butlla que envià al rei i al seu fill, en la qual els recordava el deure de complir amb l'enviament de les galeres promeses i els ratificava que la data escollida per la qual l'armada havia de trobar-se a Marsella era el primer de setembre, a més d'incitar-los a posar en marxa els processos contra els béns dels florentins⁶⁵⁰. El Cerimoniós no contestà directament⁶⁵¹, sinó que es posà, de nou, en contacte, a l'inici del mes de juliol, amb la comitiva que encara quedava a Avinyó⁶⁵², per manar als seus membres que intentessin persuadir el pontífex que cedís les dècimes sardes i que, a canvi, estava disposat a enviar les galeres, fins i tot si no es resolía el conflicte

---

⁶⁴⁴ *Ibidem*, p. 159, doc. 24b.

⁶⁴⁵ *Ibidem*, p. 159, doc. 25.

⁶⁴⁶ *Ibidem*, p. doc. 26.

⁶⁴⁷ *Ibidem*, p. 159, doc. 27.

⁶⁴⁸ *Ibidem*, p. 160, doc. 28.

⁶⁴⁹ *Ibidem*, p. 160, doc. 29.

⁶⁵⁰ *Ibidem*, p. 161, doc. 32a.

⁶⁵¹ L'infant Joan demanà al seu secretari personal que esbrinés quina seria la resposta del rei i que li fes saber (*ibídem*, p. 161, doc. 32b).

⁶⁵² *Ibidem*, p. 161, doc. 33.

amb el duc d'Anjou i la situació acabava en guerra⁶⁵³. Deixava, no obstant, a la discreció dels missatgers que poguessin romandre més temps a la cort avinyonesa, si així ho desitjaven.

Així mateix, com les Corts reunides a Montsó havien acceptat, a la fi del mes de juny, la petició del monarca que els 50.000 florins atorgats per a l'esquadra del sant pare es poguessin fer servir per altres afers, el sobirà decidí enviar a Francesc d'Averçó uns capítols amb un nou manament. En aquestes noves ordres, els recursos es distribuïen de la manera següent: l'almirall havia de capta tot el pressupost de l'armada i les seves dues galeres i fer camí cap a l'illa de Sardenya amb 150 ballesters allistats entre Barcelona i València. L'infant Joan, emperò, sembla que no va trobar oportú destinar el donatiu de les Corts a qüestions diferents de les previstes inicialment sense resoldre primer el que s'havia promès al pontífex, reunint, novament, un conjunt d'experts diplomàtics per a que l'aconsellessin sobre el tema. I tot i que el primogènit aconsellà fervorosament el seu pare que calia tancar l'esquadra de Gregori abans de fer cap altra acció i que, per tant, València havia de contribuir amb els 10.000 florins pactats amb l'armada⁶⁵⁴, el Cerimoniós acabà enviant a d'Averçó amb tres de les galeres a l'illa sarda.

Alhora, el monarca envià una missiva al pontífex, el 11 de juliol, expressant, per un costat, que estava perplex per la guerra amb els florentins i les mesures que es demanaven en contra d'aquests i, per un altre, que li havia escrit diverses vegades sobre la preparació de les galeres i les condicions per posar l'armada al seu servei, sense rebre cap resposta⁶⁵⁵. Tot seguit, es posà en contacte amb el seu fill aconsellant-li que no publicués la butlla papal, i que no permetés que es realitzessin accions que poguessin danyar els florentins que habitaven a la Corona⁶⁵⁶. El dia 12 de juliol, n'hi envià una altra notificant a l'infant

---

⁶⁵³ Una missiva molt semblant rebé el cardenal d'Aragó (ibídem, p. 162, doc. 34).

⁶⁵⁴ Ibídem, p. doc. 35.

⁶⁵⁵ VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 162, doc. 36a.

⁶⁵⁶ Ibídem, p. 163, doc. 36b.

que havia consultat els consellers reials, i que havia decidit publicar la butlla però no permetre cap greuge contra els florentins dels regnes⁶⁵⁷.

A més a més, el Cerimoniós també envià una carta als ambaixadors que quedaven a Avinyó, ja el 16 del mateix mes, on mostrà una gran preocupació pels florentins que habitaven als seus territoris, dient que no creia que tinguessin cap culpa del conflicte entre la pròpia ciutat de Florència i el papat, i manà als seus representants que demanessin a Gregori que modifiqués la butlla:

Sapiats que'l sant pare nos ha pregats per ses letres que'ns mostrem favorables e benignes en la publicació e execució dels processses que ha fets contra'ls florentins. E par nos, parlant a reverenda de la sua santedat, que vers alguns florentins qui lonch de temps, ans del començament dels dits processses tenien lurs alberchs ab mullers e fills en nostra terra tinent-hi contínuament alberchs e botigues e són sens colpa, sien massa rigorosos e aspres los dits processses en algunes coses qui's contenen en una clàusula (...), cor per haver aquells que són domiciliats e habitants en nostra terra, béns en Florença ne per haver-hi pares, ne mares, ne germans, ne altres ab qui no haien departits béns, no's demostra ells haver colpa en res. On volem e us manam que supliquets de part nostra al sant pare que li placia mudar açò per manera que si aquests sotsmeses nostres e altres no han colpa, no haien pena; cor seria contra Déu e justícia⁶⁵⁸.

Paral·lelament, també sol·licità al cardenal d'Aragó, que havia decidit romandre un temps més a la seu avinyonesa, que insistís per saber si la Corona havia de preparar-se per la guerra contra el duc d'Anjou, perquè, en cas que el pontífex hagués decidit no intercedir i s'obrís, així un nou episodi bèl·lic, el monarca no podria enviar les galeres aquell setembre, al·legant que necessitava tots els recursos possibles⁶⁵⁹. El rei feu adjuntar una missiva demanant a la resta de la comitiva que quedava que tornessin a la Corona d'Aragó⁶⁶⁰.

---

⁶⁵⁷ *Ibídem*, p. 163, doc. 36d. Hem de tenir en compte que hi hagué gran nombre d'italians als diversos territoris de la Corona, sobretot d'origen florentí. Per evitar les restriccions per mercadejar als regnes catalanoaragonesos que amb freqüència patien a instàncies del comerciants locals, el Cerimoniós havia instaurat la naturalització dels italians a través del homenatge i vassallatge al rei per esdevenir súbdits seus, o la concessió de guiatge, sovint acompanyat de la concessió de la familiaritat reial. Els mercaders italians, a canvi, havien de lliurar al monarca, cada any, una peça de seda i or de Lucca, o bé de domàs, per al seu abillament. Aquests procediments els posaven a cobert de qualsevol expulsió o represàlia decretada contra ells (FERRER, *Els italians a terres catalanes*, pp. 401-202).

⁶⁵⁸ VIVES, *Les galeres catalanes pel retorn a Roma*, p. 163, doc. 36c.

⁶⁵⁹ *Ibídem*, p. 163, doc. 37a.

⁶⁶⁰ *Ibídem*, p. 164, doc. 37b.

Les mostres d'irritació i impaciència del Cerimoniós perquè no aconseguia cap de les condicions demanades al pontífex es van començar a fer cada vegada més visibles, sobretot quan, tant el cardenal d'Aragó⁶⁶¹ com els representants que quedaven a Avinyó, li feren saber que no havien insistit en el requeriment de les dècimes i que no hi havia cap moviment nou sobre la qüestió dels drets de Mallorca. El rei els manifestà la seva sorpresa en veure que no havien seguit les seves instruccions, per bé que ara havien d'insistir-hi perquè l'armament de les galeres estava suposant una gran despesa, i més encara si, finalment, s'obria un conflicte amb el d'Anjou, a més de recordar-los que havien de retornar als territoris de la Corona⁶⁶²:

Reebuda havem vostra letra en que'ns fets saber que negú no ha vengut aquí per lo rey de França ne per lo duch d'Enjou, ans lo papa qui'n havia escrit al rey de França no ha hauda resposta. On vos responem (...) que us en tornets e que no esperets altres tractaments (...), cor aquests tractaments no's menyarien a nostra honor, ans poria esser escarn, pus no y ha neguts missatgers de l'altra part. E axí venits-vos-en (...). Quant és d'açò que'ns havets despuys fets saber (...) que trobats, d'acort ab lo cardenal d'Aragó e ab lo Castellà d'Emposta, que sie minve nostra que are's demanassen les dècimes tro que'l papa sia en Roma e puys nos supplicats que pus havem atorgades les galeas que façam que'l papa les haia (...) meravellam com (...) nos consellats açò (...), car si guerra havem, no iariem saviesa que'ns desisguessem de nostres galeas per persona del món. Però certificam-vos que nos totes les dites galeas si podem, sinó almenys VI, haurem armades al dit temps (...) pero volem en tot cas que li sien de present demanades les dècimes (...) e no curets si be no entenets que'ns sia honor cor nos veem que tot hom vol fer sos afers com pot e sins fem nos (...). E encontinent que demanades les li hajats partits e venits nos en, car de vuy mes a gran minve e deshonor nostra hi aturats⁶⁶³.

El 15 de juliol, el Cerimoniós comunicà al primogènit que cediria entre 2.000 i 3.000 florins del donatiu de les Corts per armar aquelles galeres que ja estaven essent preparades, ja que havia reiterat, en una nova missiva al papa, que li faria arribar part de la flota aquell setembre, esperant que el pontífex complís la seva paraula d'intercedir en la problemàtica mallorquina⁶⁶⁴. Tanmateix, sembla que els missatgers a la cort papal insistiren en la necessitat de complir amb la paraula donada al sant pare sobre les galeres promeses, potser preveient algun tipus de represàlia pública per part de Gregor XI, per la qual cosa, pocs dies després, a 20 del mateix mes, el sobirà notificà al seu fill que,

⁶⁶¹ *Ibidem*, p. 164, doc. 39a.

⁶⁶² I que, a desgrat del rei no faran, romanent a Avinyó tot i les advertències del sobirà sobre la desaprovació d'aquest comportament (*ibidem*, p. 173, docs. 53a, 53b, 53c).

⁶⁶³ *Ibidem*, p. 164, doc. 39b.

⁶⁶⁴ *Ibidem*, p. 164, doc. 38.

finalment, s'armarien les galeres sense condicions. Conscient que no seria possible enviar-ne 10, va trametre la instrucció d'acabar de preparar les tres que havien de dirigir-se a Sardenya -recordem que les Corts de Montsó havien aprovat que part del donatiu es destinés a altres afers diferents de la flota papal-, i tres més que estiguessin prou enllestides, incloent-hi, a ser possible, la Santa Maria, on havia de pujar el pontífex -per tant, sis en comptes de 10-:

los nostres missatgers (...) nos consellen que, pus havem promeses les X galees al papa, les li haiam al port de Marsella lo primer dia de setembre (...), cor diuen que si no u complíem que gran minve e gran escarni li fariem e a nos mateix desonor, pus promes les havem. E per aquesta rahó nos havem acordat d'haver li al dit dia no pas totes les dites galees car, esguardat lo temps, qui és poch, e los altres afers que havem, impossible ho veem que's pogues fer; mas VI, çò és, les III qui devien estar en Cerdenya e altres III aquelles que entendrets que sien pres abtes e abans aparellades, en les quals emperò, ne sia la una aquella que ja d'aquests dies fahiets aparellar per la persona del papa⁶⁶⁵.

El 24 de juliol, amb els ànims més assossegats, contestà als missatgers a Avinyó⁶⁶⁶ i al cardenal d'Aragó, individualment, agraint-los els seus consells i informant-los que sis galeres estarien al servei papal la data acordada, tot i que avisava de la possibilitat que, malauradament, en cas de guerra sobtada amb el d'Anjou, no les podria enviar, ja que faria servir els vaixells en el conflicte⁶⁶⁷.

D'aquesta manera, el 28 de juliol, l'infant Joan reconduí els esforços que ja s'estaven realitzant per tenir enllestides les embarcacions per a ser enviades conjuntament a Marsella, fent cridar al comte de Cardona perquè es fes càrrec de les tasques organitzatives que quedaven per dur a terme des de Barcelona, recordant-li el deure de pujar en una de les embarcacions com a comandant de l'armada⁶⁶⁸. Alhora, també es posà en contacte amb el vicealmirall, Pere de Tous, el batlle del regne de València, Francesc Marrades, i el conseller valencià, Pere Marrades, ordenant-los que prenguessin les dues embarcacions dels jurats de la ciutat: una galera sotil i la Santa Maria de la Mercè, que ja s'havien començat a preparar pel sant pare. També encarregà l'acordament de la xurma necessària amb un contracte de tres mesos, i 400 quintars de bescuit per l'aprovisionament dels vaixells, el pressupost per al qual li faria arribar a través de Miquel Palau, de la

---

⁶⁶⁵ *Ibídem*, p. 165, doc. 40.

⁶⁶⁶ *Ibídem*, p. 166, doc. 41b.

⁶⁶⁷ *Ibídem*, p. 166, doc. 41a.

⁶⁶⁸ *Ibídem*, p. 166, doc. 42.

tresoreria reial. Finalment, demanà, *atesa la sua bona fama*, que el conseller Bernat Torrella⁶⁶⁹ pugés a bord de l'embarcació destinada a l'ús del papa, a més d'assenyalar que ambdues galeres havien de trobar-se amb la que s'estava armant a Barcelona i que, d'allà, havien de partir conjuntament cap al port marsellès⁶⁷⁰.

Hi tornà a insistir a 1 d'agost, probablement a causa de la lentitud amb què s'estava portant a terme l'acordament, i patint, per tant, per si les galeres no estaven a punt per ser enviades a temps⁶⁷¹. A més, potser dissuadit pels rumors de desentesa entre sobirà i pontífex, i sobretot perquè sis galeres no constituïen una flota prou prestigiosa per un almirall reial⁶⁷², el comte de Cardona s'excusà de comandar-les davant del primogènit⁶⁷³. L'infant Joan li respongué que en quedava eximit, i acte seguit, envià una missiva restituint en el càrrec de comandant Gilabert de Cruïlles⁶⁷⁴.

No obstant, aquesta vegada fou el Cerimoniós qui no va ser informat prestament sobre el canvi de comandament. El 5 d'agost, el rei, intrigat per no haver rebut cap mena de rèplica per part del comte de Cardona, s'hi adreçà per saber el motiu de la manca de resposta, instant-lo a prendre les seves responsabilitats a causa del poc temps que restava per realitzar els preparatius⁶⁷⁵. Tres dies més tard, el monarca ja sabia què havia ocorregut⁶⁷⁶, i demanà, també, a Gilabert de Cruïlles, que acceptés, de nou, el comandament de l'armada⁶⁷⁷.

Tanmateix, les raons esgrimides per les quals havia estat substituït pel comte al capdavant de la flota a causa de les prerrogatives de l'estatus de l'almirall reial, així com la petició del monarca perquè es reincorporés al càrrec, no van tenir l'efecte desitjat sobre de Cruïlles, que es mostrà reticent, fins al punt d'enviar una carta al tresorer del rei mostrant la seva desconfiança en la restitució del comandament. Arran d'això, el Cerimoniós tornà a escriure-li, el 12 d'agost, per persuadir-lo amb l'argument que el primer candidat per capitanejar les galeres havia estat ell, però que el comte de Cardona havia fet valer els

⁶⁶⁹ A qui envià una missiva per informar-lo personalment (ibídem, p. 167, doc. 43c).

⁶⁷⁰ Ibídem, p. 167, doc. 43a.

⁶⁷¹ Ibídem, p. 167, doc. 43b.

⁶⁷² Tal i com fa constar a la seva renúncia, ja que al·legava no poder fer-se'n càrrec a causa de la malaltia de la seva mare però afirmant que les lideraria si en fossin 10.

⁶⁷³ Ibídem, p. 167, doc. 44a.

⁶⁷⁴ Ibídem, p. 167, doc. 44b.

⁶⁷⁵ Ibídem, p. 169, doc. 48a.

⁶⁷⁶ I escrivint al comte de Cardona, excusant-lo del comandament de l'armada (ibídem, p. 169, doc. 48b).

⁶⁷⁷ Ibídem, p. 170, doc. 48c.

seus drets i que, per tant, la flota no podia tenir dos comandants, i que tampoc no havia volgut denigrar-lo posant-lo sota l'autoritat del comte. Potser amb la intenció d'afegir-hi més motius de pes, el rei li demanà que fes patró d'un dels vaixells un dels homes de confiança de Cruïlles, Pere Rodeja, que ja havia servit lleialment a Sardènia sota les seves ordres:

Mossèn Gelabert. Lo tresorer nostre a qui vos havets escrit, nos ha suplicat de part vostra, que us vullam declarar nostra intenció sobre la vostra anada d'aquest viatge del papa. E dehim vos que nos volem que, pus lo Comte de Cardona no y va, que vos e no altre siats cap de totes les galees que hi iran, e no era pas intenció nostra que hi anassets ab ell, ne sots ell. Quant al als, que comanem a vos e no a altre çò que havem a demanar al papa, sapiats que tot quant hajam a fer ab lo papa comanare a vos, axí com aquell qui entenem que hi darets bon recapte e d'açò farem ordonar nostres capítols e creences qui seran a vos comanades. Quant a (...) que'l papa ha fet almirall lo Castella e que volrem que vos façats sobre aquest fet en tant corn nos som ganfanoner de la esgleya, vos responem que nos hi acordarem e apres que y hajam deliberat hi provehirem per tal guisa que elegirem, si plau a Déu, la millor e de tot vos assabantarem fort breu. A nos es dit que Pere Rodeja, segons que vos sabets, es bon homo e qui us ha be servit en Cerdènia e axí que'ns plagues li donassem la patronia de una galea e nos, per que'ns pensam que vos guardarets en açò ço que devets, comanam-vos e us manam que, si us es vigares que afer faça, li comanets la dita patronia, car a nos ne plaurà ço que vos ne farets⁶⁷⁸.

Paral·lelament, el sobirà i l'infant iniciaren l'últim esforç, a inicis del mes d'agost, per tenir les galeres a punt: en primer lloc, el Cerimoniós avisà el mestre racional que, si bé ja no serien enviades 10 galeres, es reprenien els preparatius de l'armada, i que, si era possible, s'aprofités el bescuit ja començat a fer per poder estalviar part del pressupost assignat⁶⁷⁹. Tot seguit, es comunicà amb Gregori XI, accedint al requeriment d'enviar l'armada a l'inici de setembre⁶⁸⁰, informant que algunes ja estaven enllestides i que l'organització de les que faltaven li havia encarregat al seu fill⁶⁸¹ i, per tant, aquest podria assegurar-li amb més certesa el dia exacte que les galeres es trobarien al port marsellès. L'infant notificà al pontífex que es preveia que les embarcacions arribarien el 8 de setembre⁶⁸², alhora que també li ho feu saber al seu pare⁶⁸³. De fet, pocs dies després, el

⁶⁷⁸ *Ibídem*, p. 170, doc. 48d.

⁶⁷⁹ *Ibídem*, p. 168, doc. 45.

⁶⁸⁰ *Ibídem*, p. 170, doc. 47a.

⁶⁸¹ A qui envià una còpia de la carta adreçada al papa i li demanà que confirmés el dia que l'armada el recolliria a Marsella (*ibídem*, p. 170, doc. 47b.)

⁶⁸² *Ibídem*, p. 170, doc. 47c.

⁶⁸³ *Ibídem*, p. 170, doc. 47d.

7 d'agost, tornà a enviar una carta al rei assegurant-li que s'estaven complint amb les seves disposicions per l'armament de la flota, ja que havia rebut missiva del vicealmirall de València, Pere de Tous, i del batlle general de València, Francesc Marrades que les embarcacions ja eren aparellades, i que mossèn Gilabert de Cruïlles havia arribat a *donar recapte de les galees e fer vostre servey*. Aprofità per recordar-li que la Santa Maria que *és grossa fusta en la qual pujà l'altre papa* havia estat escollida per a servir, novament, el pontífex, i que *lo tendal que fou fet per al altre papa, quant vench de Roma, liurà de vostre manament als de la vostra cambra (...), senyor, si vostra mercè és, trametets açí de continent car, si a fer se havia ara, massa costaria e no seria fet axí tost, e lo dit tendal diu Berenguer Simon que és fort bell*⁶⁸⁴.

Aparentment, emperò, la carta del primogènit no arribà a temps per calmar les inquietuds de Gregori, que utilitzà els representants de la Corona a Avinyó per tornar a reclamar les galeres promeses i inquirir sobre el motiu pel qual no s'havia actuat sobre els béns dels florentins, tal i com havia proclamat a la seva butlla. Joan envià la resposta als emissaris, els quals havien d'explicar les raons per les quals l'armada havia estat paralitzada, al·legant principalment el canvi de la data d'inici del viatge per part del pontífex, i que havien de confirmar-li que les galeres estarien a la seva disposició a partir del 8 de setembre d'aquell any, a més de reiterar que, exposessin, de nou, les raons, ja donades pel Cerimoniós, sobre el fet dels florentins⁶⁸⁵.

No obstant, rumors sobre un nou canvi en les intencions del pontífex arribaren a la cort catalanoaragonesa, rumors segons els quals el sant pare havia decidit anar a Lió a reunir-se amb l'emperador alemany i el monarca francès el 13 d'aquell mateix agost, posposant el viatge a Itàlia, així com que el duc d'Anjou havia decidit sumar-s'hi responent als precés del papa. Sobre el canvi de destí, l'infant escrigué immediatament als ambaixadors a la cort papal expressant-los la preocupació que, si eren certs, la trobada podria allargar-se fins al punt que arribés l'hivern i per tant, no era recomanable navegar, a més de suposar un greuge per la Corona, que ja havia esmerçat gran quantitat de recursos en preparar les galeres:

Segons que havem entès, lo sant pare deu anar a Leo sobre'l Rose per veure's ab l'emperador e lo rey de França e lo duch d'Anjou e deu hi esser al XIII jorns d'aquest mes e, si açò és ver, debades irien les galees que nos

⁶⁸⁴ *Ibidem*, p. 172, doc. 50.

⁶⁸⁵ *Ibidem*, p. 171, doc. 49.

iuarçosament fem armar per anar al dit sant pare qui proposava anar en Itàlia. E parria versemblant que si lo dit pare sant va a les dites Vistes que haurà a remanir qualque temps llà, e despuis l'ivern se metrà e no serà temps de navegar e les nostres grans despeses que haurem fetes per lo dit armament de les galees serien fetes vanes e tornaria al senyor rey e a nos en fort gran dampnatge, com ja en lo viatge que lo dit pare sant devie fer a VIII de juny prop passat, perquè lo senyor rey e nos lavors fem armar e apparellar les galees reebem molt gran dan e ara afegirem al perdut e no se'n seguí ni se'n seguiria servey alcu del dit sant pare. Per çò us pregam e volem que de les damunt dites coses nos cuytadament e (...) per correus cuytats nit e dia nos certifiquets, car en açò molt hi haze a dany o profit del dit senyor rey e nostre nos certifiquets aximeteix de tots e qualsevol altres novells e ardots que saber puxats de totes parts car gran plaer nos en farets⁶⁸⁶.

El Cerimoniós, per la seva banda, sota la perspectiva els rumors sobre el duc d'Anjou fossin certs, i tot havent rebut una missiva de Pere de Relat sobre les dificultats a les quals s'estava fent front per armar només sis galeres a causa de la manca de xurma necessària per acordar, demanà que es realitzés un esforç per a sumar-hi totes les embarcacions que fossin possibles⁶⁸⁷, avisant també el seu fill sobre aquesta intenció⁶⁸⁸. Probablement, per arribar a Marsella amb una flota prou imponent per frenar l'impuls del d'Anjou de continuar amb l'enfrontament pel control de Mallorca. Tanmateix, la situació empitjorà amb rumors que el duc preparava les seves tropes al Rosselló, a la frontera, que estaven proveint-se per un eventual atac⁶⁸⁹, tot i que a la fi d'aquell mes d'agost sembla que es desmentiren⁶⁹⁰.

Malauradament, i tot i els pactes inicials de donatiu, les corts convocades a Montsó van patir nombrosos desacords arran de l'actitud bel·ligerant dels diversos braços, que reivindicaven concessions que protegissin i respectessin les seves pròpies jurisdiccions⁶⁹¹, fins al punt que els jurats de València protestaren obertament davant del Cerimoniós pel manament que el seu fill havia fet al batlle general de València per prendre les galeres dels jurats sense dirigir-se a aquests, acte que atemptava contra un dels capítols ordenat a les sessions.

---

⁶⁸⁶ *Ibíd.*, p. 172, doc. 51.

⁶⁸⁷ *Ibíd.*, p. 173, doc. 52a.

⁶⁸⁸ *Ibíd.*, p. 173, doc. 52b.

⁶⁸⁹ *Ibíd.*, p. 173, doc. 54a.

⁶⁹⁰ *Ibíd.*, p. 173, doc. 54b.

⁶⁹¹ MARTÍNEZ, *La construcción medieval de la memoria regia*, p. 421.

Per entendre aquestes reclamacions, hem de fer un petit apunt sobre el tipus d'estructura política en què s'havia consolidat la monarquia catalanoaragonesa, que obligava el monarca, en accedir al tron a jurar i respectar els drets i privilegis dels seus súbdits i de les corts i, per extensió, aquestes havien de vetllar pel compliment d'aquesta promesa, obligant-lo a retre comptes sobre l'exercici del seu govern⁶⁹². Ara bé, el lligam entre el municipi i el sobirà té la seva pròpia dimensió, més enllà de la realitat, entre un conjunt d'habitants i el seu cap polític, de manera que el nexa existent s'ha d'explicar a partir del vincle jurídic que els condicionava a assistir-se mútuament⁶⁹³. Així, el món urbà i la monarquia havien de trobar camins per entendre's i complementar-se per fer coincidir els diversos interessos de la forma més beneficiosa per ambdues parts. I és que l'escenari europeu baix-medieval, ple de conflictes bèl·lics, havia condicionat el desenvolupament de la monarquia de la Corona d'Aragó, necessitada, cada cop més, de grans sumes de capital per emprendre les seves campanyes i, en conseqüència, incrementant la pressió fiscal, sobretot sobre els municipis. Aquests, però, redreçaren la situació per poder treure'n avantatges i, a canvi de la seva contribució econòmica, les ciutats de reialenc anaven guanyant autonomia.

Com a resultat, per no atiar el malestar dels jurats i, d'aquesta manera, aturar els planys de greuge que s'estaven realitzant públicament -i que posaven en entredit la reputació del sobirà-, el Cerimoniós decidí revocar, immediatament, l'ordre donada pel seu fill, enviant una carta tant al vicealmirall valencià i al batlle general del regne de València⁶⁹⁴ com a l'infant Joan, on justificava la seva resolució, i que s'havia d'arribar a un acord per la cessió de les embarcacions:

Molt car primogènit: entès havem que per vostra letra havets manats als visalmirall e batle general del regne de València que prenguen a mans lurs dues galees, una grossa e altra sotil d'aquelles que són pròpies de la ciutat de València per obs de la armada que fem fer per trametre al pare sant. On com per espres capítol, contengut en les condicions de la proferta a nos feta per lo braç de ciutats e viles reyal, (...) sia provehit e per nos atorgat de no pendre (...) les dites galees contra voluntat de la dita ciutat e dels jurats d'aquella, e que per aquesta rahó, nos per altra letra hajam manats als dits visalmirall e balte que, als dits visalmirall e bale que, observan lo dit capítol de cort, no prenguen les dites galees (...) mas que se'n avinguen ab ells a calament raonable segons que mils poran (...). Per tal vos

⁶⁹² CAWSEY, *Reialesa i propaganda: L'eloqüència reial*, p. 160.

⁶⁹³ SABATÉ, *Cerimònies fúnebres i poder municipal*, p. 6.

⁶⁹⁴ *Ibidem*, p. 174, doc. 55b.

certificam de les dites coses a fi que sapiats la rahó que'ns ha mogut a fer lo dit manament e que no'n fessets altre contrari⁶⁹⁵.

Un cop rebuda la lletra del seu pare i una altra dels jurats valencians, on protestaven per la vulneració dels privilegis municipals i dels capítols de cort, l'infant Joan no tardà en mostrar el seu enuig. Primerament, el 21 d'agost, feu arribar una llarga i consternada missiva als jurats i prohoms de València, al·legant que no s'estava atacant cap fur ni capítol de cort, ja que, a Montsó, els propis síndics valencians s'havien avingut a prestar tres galeres i ajudar en l'execució de l'armada:

Prohomens: vra. letra responsiva a una letra que l'altre dia vos trametem sobre les dues galees (...) e responem: (...) açò que fets saber que us meravellats con axí sens justa causa e contra vostres furs e privilegis, les dites dites galees vos manam levar, que nos, e no sens rahó, nos meravellam més de vosaltres (...), dients ho per aquelles paraules indiscretas que us volets. Car lo senyor rey ne nos solem trencar a vosaltres furs ni privilegis. E si nos per nostra letra vos havíem escrit (...) que les dites dues galees liurassen al visalmirall (...) açò no pot esser dit trencament (...), car bé sabets que l'altre dia vostres síndichs en la cort general (...) graciosament atorgaren a prestar al senyor rey tres galees e de pagar çò qui'ls vengues en l'armament de les dites X galees (...). Quan açò que fets saber que si les dues galees sens volentat vostra eren trameses al papa no seria als sinó que com nos volguessem sens causa alcuna precedent nos preguessem los bens de cascun singular de València e de tots en general, nos responem que lo senyor Rey ne nos ne nostres predecessors havem acostumat de pendre res vostre ni de negu, sinó per justícia. Mas bé havem acostumat per dret de regalia de pendre'ns galees e altres vexells de nostres sotsmeses e d'estrangers que sien dins senyoria del senyor rey e nostra per affers seu e nostres, pagant los lo calament o nolit segons que's acostumat; perquè (...) per aytals affers com són aquests (...) en servey de la santa Egleya e del papa e per honor sua e nostra poriem lícitament pendre les dites dues galees, (...) que lo dit calament pagassen a vosaltres (...) e resnamenys vos assegurassen obligant hi los bens del senyor rey (...). Perquè us dehim e manam e us pregam que en le dites dues galees als damunt dits contrast no metats, si la honor del senyor rey e nostre cobeejats. Significants-vos que lo pare sant ha, de present, escrit al senyor rey e a nos per ses bolles pregant-nos que les dites galees li haiam a Marsella lo primer dia de setembre (...) E seria gran vergonya (...) si les dites galees aquell dia no y eren (...)⁶⁹⁶.

L'endemà, 22 d'agost, hi sumà una altra missiva dirigida al Cerimoniós, amb el mateix contingut però a la que afegí, al final, que els jurats valencians no havien mostrat cap queixa inicial quan els arribà el manament, sinó que havien preferit adreçar-se

---

⁶⁹⁵ *Ibidem*, p. 174, doc. 55a.

⁶⁹⁶ *Ibidem*, pp. 1174-1175, doc. 55c.

posteriorment al rei, cosa que trobava incongruent i una manca de respecte, qüestió que es veia agreujada per la revocació de l'ordre per part del sobirà:

que los síndichs de la dita ciutat (...) e los qual's jurats, segons relació feta a mi per alguns (...) contrastaren al liurament de les dites dues galees, no curants lavors de respondre a la dita letra que'ls havia sobre açò tramesa, mas recorregueren a vos, senyor, qui'ls havets feta la provisió damunt dita. Ara, senyor, los dits jurats han respost per lur letra, continent diverses incongruitats e paraules fort fades e qui no's pertanyen de dir a senyor per vassalls, car dien, senyor, que són estats marvellats (...) a la qual letra jo'ls he respost (...) Perçò, senyor, significant a la vostra magnificència totes les dites coses li supplich homilment e ab aquella reverència que's cove que per avant d'aytals fets o d'altres que yo, senyor, faça fer, no vullats dar minva, revocant aquelles o en altra manera, car bé sab la magnificència vostra, senyor, que con s'esdevé cas que per algun fet que jo faça és haut recurs a vos, senyor, vos acostumats d'escriure a mi vostra intenció sus aquell, e lavors jo, axí com a obedient primogènit vostre faça en aquell fet çò que a ves, senyor, plau e val aytant com si vos ho fahiets⁶⁹⁷.

Sembla que els laments de l'infant s'escamparen ràpidament entre els membres de la seva cort, fent-se càrrec de la situació l'uixer d'armes de l'infant, Pere d'Artés, que persuadí els jurats de València que cedissin voluntàriament les galeres. I aquests avisaren el primogènit que posaven els vaixells a la seva disposició, raó per la qual Joan els escrigué complagut per la decisió presa⁶⁹⁸.

Ens situem a la darrera del mes d'agost de l'any 1376 i la impaciència del papa Gregori es tornà a manifestar. Per una banda, el pontífex va nomenar el castellà d'Amposta, Juan Fernández de Heredia, almirall del conjunt de l'armada, que, aparentment i sense comptar les galeres catalanes, ja havia aconseguit reunir-ne 25 de diverses procedències⁶⁹⁹. Per una altra, va fer arribar una butlla al Cerimoniós, exigint-li que es complís l'enviament de l'armada a Marsella; informant-lo que els preparatius pel procés de pau amb el d'Anjou ja s'havien iniciat, amb la possibilitat de fixar una trobada a Perpinyà -a més, el pontífex volia saber què pensava fer el rei-; i demanant-li que es dugués a termes el manament de confiscació dels béns dels florentins. El monarca contestà que tramitaria les respostes sobre el contingut de la butlla al seus emissaris a la cort papal⁷⁰⁰ i, tot seguit, els envià

⁶⁹⁷ *Ibidem*, pp. 175-176, doc. 55d.

⁶⁹⁸ *Ibidem*, pp. 176, doc. 55e.

⁶⁹⁹ Segons el recull biogràfic de Felix Latassa de la fi del segle XVIII, FERNÁNDEZ d'Heredia havia incorporat, a expenses seves, nou galeres al servei de l'armada pontificia: (LATASSA, *Bibliotheca antiqua de los escritores aragoneses*, p. 53).

⁷⁰⁰ *Ibidem*, p. 176, doc. 56a.

una carta amb l'ordre que es reunissin amb el sant pare i li comunicuessin que les Corts de Montsó s'estaven ja clausurant i que es dirigia cap a Barcelona; que, abans d'encaminar-se a Perpinyà, preferia tenir el parer i el consell del papa sobre l'afer amb el duc d'Anjou; que, sobre els processos contra els florentins, li escriuria una missiva a part amb les explicacions pertinents; i, finalment, que estava fent armar les galeres, però que aquestes no podrien ser al port marsellès estar pel primer de setembre⁷⁰¹.

2.3.3. Els memorial per al pontífex

Quan finalitzaven ja els preparatius de les galeres, el comandant de l'armada, Gilabert de Cruïlles, demanà al rei les ordres específiques que s'havien de complir durant l'embarcament, l'estada a bord de les galeres i, un cop arribats al destí, on havien de dirigir-se els vaixells. El 22 d'agost, el monarca li entregà els capítols signats i segellats per a què el comandant els donés en mà al pontífex, i li contestà que, havent escortat a Gregori al port escollit, que sumés les embarcacions a la campanya bèl·lica sarda i no deixés la posició a no ser que rebés manament reial o que, en cas que el pontífex hagués aconseguit la pau amb el d'Anjou per la qüestió dels drets sobre l'illa de Mallorca, podria, llavors, posar-se a sou del sant pare durant un o dos mesos per ajudar-lo en els afers de la península itàlica. En aquest punt, els recels del Cerimoniós es fan ben visibles amb gran càrrega dramàtica, ja que apuntà que si, per contra, el pontífex només havia assolit el sobreseïment de la guerra amb el duc, de Cruïlles no havia de posar-se, ni tan sols un dia ni una sola hora, al servei papal. En el pitjor dels escenaris, si era cert que Gregori no havia dut a terme cap actuació diplomàtica per resoldre el conflicte, ordenava al comandant que, un cop a Avinyó, no realitzés cap acció sense permís del monarca.

Pel que fa el viatge i la manutenció de les galeres, li comunicà que estava intentant sumar dues galeres més a l'esquadra, ja que podia haver-hi una embarcació disponible a Mallorca i una altra a València, i li va encarregar que donés les ordres pertinents per posar-les a punt. A la petició que de Cruïlles havia fet sobre l'abastiment de bescurit, que a causa del poc temps disponible no s'havia pogut distribuir entre els vaixells i calia renovar-lo a les que venien de Sardenya, el rei contestà que això ja estava essent gestionat per Berenguer de Relat, que el faria arribar a Marsella. Sobre l'embarcament, el Cerimoniós ordenà al comandant que fes tot allò que fos possible per a que el papa pugés

---

⁷⁰¹ *Ibidem*, p. 177, doc. 56b.

a la galera que s'havia preparat especialment per ell, i que, si no ho aconseguia, intentés que hi embarqués algun cardenal elegit del papa, tot i que era preferible que fos el cardenal d'Aragó. Pel viatge cap a Itàlia, el sobirà recomanà que s'aliés amb les galeres de Nàpols presents al conjunt de la flota, amb l'objectiu d'evitar un possible enfrontament amb naus genoveses quan passessin a prop de la ribera controlada per Gènova, alhora que li transmeté que, encara que l'almirall general fos el Castellà d'Amposta, un cop encetat el rumb, només havia de seguir les ordres del papa:

Mossèn Gelabert: vostra letra havem reebuda (...) e responem haiats posat lo papa llà on volrà anar, entenem e volem que sia en Cerdenya e que llà façats la guerra on pus forts porets e d'allí no partiscats tro que'n haiats manament nostre. D'açò que dehits si us aturariets ab lo papa a son sou, nos entenem que si el papa ans que partesca ha lexat nostre fet en tal estament que haiam pau ab lo duch d'Enjou, que en aquell cas, si us ha mester, vos aturets ab ell a son sou I mes o II. E si no havem pau mas solament sobresehimt de guerra, entenem que no y deiats aturar I dia ne I hora (...). E si res d'açò no haurà fet per nos ans romangem en guerra ab lo duch d'Enjou, si'n sots certs com siats en Avinyó entenem que no deiats anar sens consultació nostra. E (...) és necessari que us confederets e liguets ab les galeas de Nàpols a fi que per la ribera de Gènova ne en altre part del viatge no puscats per enamicbs pendre dan. A açò que fets saber si obehirets al Castellà, lo qual se diu que'l papa ha fet almirall d'aquesta armada, no volem que obehiscats sinó al papa (...). A açò que dehits que sia tramès bescuyt a Marsella a ops de les galeas que són en Cerdenya e aximateix que sia provehit a les vostres que per freytura de pa no us ne haiats a tornar, segons letres que havem haudes de'n Berenguer de Relat és ja provehit e si provehirà més avant. Quant és d'açò que fets saber si lo papa no muntava en la galea. que nos hi trametem per ell si y lexarets muntar Cardenal, votens que façats vostre poder que'l papa hi munt e si ell no y munta que y lexets muntar aquell Cardenal que ell volrà, car açò deu ésser lexat a disposició sua, però en cas que cardenal hi munt plaurie'ns més que y muntàs lo d'Aragó que altre, e en açò fets com que puscats bonament⁷⁰².

Pocs dies després, no obstant, i a prec de Cruïlles per a què el Cerimoniós aclarís alguns dels afers assignats, el sobirà, el 3 de setembre, tornà a enviar una missiva amb les indicacions necessàries i afegint-hi nous capítols a la tasca assignada al comandant⁷⁰³. Per una part, li encomanava que dirigís les galeres al port italià on el pontífex volgués anar; que, en cas que fos una parada transitòria, esperés que el papa resolgués els seus afers i l'escortés fins al destí final. Per contra, si aquest decidia desembarcar a Nàpols o en un

⁷⁰² *Ibidem*, pp. 177-178, doc. 57.

⁷⁰³ Alhora, també feu arribar a diverses figures públiques implicades en el desenvolupament de l'armada, cartes de creença a favor de Gilabert de Cruïlles com a comandant de la flota catalana al servei del papa (*ibidem*, p. 181, doc. 60b).

altre port segur de manera permanent, que se'n acomiadés a causa dement i partís cap a Sardenya.

En cas que el pontífex perseverés en la demanda de posar de Cruïlles a sou per participar als afers italians i anar a la guerra, que s'excusés perquè el sobirà només havia donat ordre d'acompanyar-lo fins a Itàlia, i les galeres de la Corona d'Aragó eren imprescindibles per participar en la pacificació de l'illa sarda. De nou, trobem el llenguatge grandiloqüent del monarca per exagerar i portar la situació a la seva conveniència: si la Corona no aturava la insurrecció de Sardenya, la revolta es podria estendre pels territoris peninsulars italians i posar en perill la pròpia vida del sant pare, a qui, no sense un punt d'ironia, el rei proclamava que era més important que tots els seus regnes o res que el Cerimoniós pogués posseir.

Emperò, si més avant demanava que romasessets en son en servey fahent guerra a sos enemichs o rebelles o per altres afers seus (...), no hi romangats pus avant, encare que us donàs sou e podets respondre jatsia no us calla dir que haiats de nos que no havets manament nostre sinó d'acompanyar la seva persona e per açò vos havem tramès e que jatsia que nos tingam lo regne de Cerdenya a gran perill, lo qual perill se podia esquivar e reparar per la aturada en aquell regne de les dites galees, tot açò havem nos volgut arriscar per esguart de la persona del sant pare, qui'ns es pus cara que regne ne res que haïam⁷⁰⁴.

La carta continuava amb nous capítols pels quals de Cruïlles havia de tornar a demanar les dècimes sardes per sis anys, es demanava al pontífex que perdonés els tributs deguts a la Santa Seu també per l'illa de Sardenya o, almenys, el sobreseïment del tribut durant els següents 10 anys. I, com a última tasca, havia de sol·licitar l'anul·lació de quatre processos oberts contra la Corona per afers eclesiàstics.

A causa de la insistència del pontífex, que en una nova butlla que feu arribar al Cerimoniós amb el seu uixer personal, li recordava que s'havia compromès a posar al seu servei 10 galeres, el monarca decidí encarregar al seu fill que es disposés immediatament de les dues que havia disponibles als ports mallorquí i valencià, i, en aquest últim, se'n intentessin armar tres més o intentés trobar-ne altres embarcacions als port de la Corona⁷⁰⁵. Segons els informadors del rei, el papa havia decidit prendre part de la qüestió dels drets sobre l'illa de Mallorca abans de partir cap a terres italianes, i al Cerimoniós li

---

⁷⁰⁴ *Ibíd.*, pp. 180-181, doc. 60a.

⁷⁰⁵ Ordre també feu arribar a Berenguer de Relat (*ibíd.*, p. 179, doc. 58b).

preocupava que el sant pare prengués la resolució a la lleugera veient que el governant català no complia amb la promesa donada. Com que Gilabert de Cruïlles ja estava a punt per emprendre camí amb les tres galeres ja en aigües barcelonines⁷⁰⁶, i les altres tres que partiren de Sardenya, i preveient que l'embarcament i els preparatius a Marsella s'allargarien uns dies, les quatre o, almenys, les dues que s'havien trobat, podrien afegir-se poc després a l'armada:

veen que'l fet nostre e del duch d'Enjou és are en mà del papa, qui segons que'ls nostres missatgers nos han fet saber ha dit de cert que ans que partesca d'ara li al dit fet a profit e honor nostra, havem axí acordat qu'encontinent (...), com pus prestament fer se puxa e si per cosa del mon podien ésser IV o a València o en altre part, seria cosa que hauriem sobiran plaer (...). Mossèn Gelabert de Cruylles, no esperades aquestes galeas que are manam armar, porà partir ab les III galeas ja armades per manera que ab les III de Cerdanya ensemps sia a Marsella al dit dia. E si per ventura hi ha aturar alguns dies, axí com tot die s'esdevé que les coses se allarguen, porà ésser si s'i dona la diligència que's cave que les II o IV que are manam armar hi serien (...) ⁷⁰⁷.

Un cop l'infant rebé la petició, envià una missiva al papa per fer-li saber que s'estava fent tot allò possible per afegir quatre galeres més a les ja enviades, i que esperava que es poguessin agrupar de camí o al port marsellès⁷⁰⁸. El Cerimoniós, envià el mateix missatge de nou, al pontífex⁷⁰⁹ i també al cardenal d'Aragó⁷¹⁰.

Finalment, les tres galeres fondejades a la platja de Barcelona i notablement armades partiren sota el comandament de Gilabert de Cruïlles el vespre del dia 4 de setembre de 1376, en direcció a Marsella, tal i com l'infant feu saber al Cerimoniós. A través d'un lleny que s'havia trobat les galeres de Sardenya, a mig camí entre Gènova i Barcelona, li notificà, a més a més, que aquestes embarcacions també s'havien encaminat cap a la costa de la Provença. Tanmateix, el primogènit recordà al monarca⁷¹¹ que les dues galeres que

⁷⁰⁶ A qui, paral·lelament, el Cerimoniós avisà que s'afegirien quatre galeres més a les que estaven a punt per emprendre camí i l'ordenà que enviés un llaüt per assegurar-se que les embarcacions de Sardenya ja havien partit. A més, li comunicà que Gregori XI havia enviat el seu uixer per reiterar el compromís de les 10 galeres, i que havia decidit que tornés a Marsella amb les galeres de la Corona, o manà a de Cruïlles que rebés a l'uixer a bord: "Lo papa nos ha tramès Remirot d'Ayerbe, uixer seu, per sol·licitar-nos sobre d fet de les dites galeas e que se'n torn ab aquelles, perquè volem e us manam que'l reebats en les dites galeas e li façats tota cortesia e bon acolliment" (ibídem, p. 179, doc. 58c).

⁷⁰⁷ Ibídem, pp. 178-179, doc. 58a.

⁷⁰⁸ Ibídem, p. 179, doc. 59c i 59d.

⁷⁰⁹ Ibídem, p. 179, doc. 59a.

⁷¹⁰ Ibídem, p. 179, doc. 59b.

⁷¹¹ Al mateix temps, informava els ambaixadors de la Corona a Avinyó que les sis galeres ja eren rumb a Marsella, i que s'estava fent tot el possible per sumar-hi quatre vaixells més (ibídem, p. 182, doc. 63).

s'havien començat a preparar per unir-se a les sis primeres, necessitaven urgentment l'arribada de moneda per poder proveir-se⁷¹². Per la seva banda, el sobirà intentà cercar les dues galeres addicionals necessàries per completar les 10 promeses i, havent sentit que, per *dupte de moros*, se n'estaven armant dues, escrigué a Berenguer de Relat⁷¹³, al governador de Mallorca⁷¹⁴ i al seu fill⁷¹⁵ per aconseguir que fossin aquestes les embarcacions que mancaven a la flota papal de la Corona, a la qual cosa l'infant es negà, ja que era cert que s'estaven preparant per una greu amenaça pirata⁷¹⁶.

A la fi d'aquell mateix mes de setembre, les galeres que es pretenia armar al port valencià encara no estaven enllestides, raó per la qual el Cerimoniós ordenà al batlle general del regne València que aturés els preparatius⁷¹⁷. D'altra banda, les que sí que havien arribat a Marsella feia dies que es trobaven a port, així que el monarca aprofità per comunicar a Gilabert de Cruïlles la seva decisió que una de les embarcacions es posés a disposició dels representants catalanoaragonesos que quedaven a la cort d'Avinyó per a què s'embarquessin amb rumb a Barcelona⁷¹⁸. Envià una lletra de creença sobre de Cruïlles al pontífex, demanà una audiència per aquest⁷¹⁹ i ordenà al comandant de la flota catalana que, un cop davant del papa, recités exactament les paraules que li enviava per carta:

volem e us manam que encontinent vista la present la li presentets e per vigor d'aquella deys li les paraules següents: "pare sant, lo senyor rey ha sabut que los afers seus e del duc d'Anjou no han algun cap de bé e perquè lo dit senyor rey vol recobrar sos missatgers e per tal car sens perill de lurs persones los dits missatgers no se'n porient tomar per terra ne per mar ab son vexell, lo dit senyor rey ha ordenat que se'n vagen ab una de les galees sues que son ací, car la dit senyor rey se tendria a gran minva e desonor si als dits missatgers (...) fet algun greuge e axí vol los ne guardar perquè, pare sant, haiats per escusats lo senyor rey e mi, però, pare sant, yo me'n ire ab les altres V galees⁷²⁰.

⁷¹² *Ibídem*, p. 181, doc. 61.

⁷¹³ *Ibídem*, p. 181, doc. 62b.

⁷¹⁴ *Ibídem*, p. 182, doc. 62c.

⁷¹⁵ Pregant-li que persuadís als jurats perquè les cedissin, ja que estava en joc l'honor de la Corona (*ibídem*, p. 181, doc. 62a).

⁷¹⁶ *Ibídem*, p. 182, doc. 62d.

⁷¹⁷ *Ibídem*, p. 182, doc. 64.

⁷¹⁸ Tal i com els ho comunicà a ells mateixos, amb el manament de pujar-hi a bord: "Lo Rey. Nos escrivim al noble e amat conseller nostre mossèn Gilabert de Cruylles per una letra de la qual vos trametem translats dins la present, perquè us manam que al pus breu que porets vos recullats en la galea que ell vos darà e us vingats a nos" (*ibídem*, p. 183, doc. 65c).

⁷¹⁹ *Ibídem*, p. 183, doc. 65b.

⁷²⁰ *Ibídem*, pp. 182-183, doc. 65a.

Observem, aquí, una nova maniobra del Cerimoniós. Utilitzant el pretext -i de passada, de manera subreptícia, criticant la manca d'acció del pontífex- que el conflicte amb el duc d'Anjou no s'havia resolt, els representats del monarca a Avinyó que, recordem-ho, havien estat enviats per negociar, precisament, aquest assumpte, havien de tornar a la Corona. No obstant, amb el suposat perill de l'esclat de la guerra en qualsevol moment, els missatgers havien de traslladar-se de forma segura, i l'única via era a bord d'una de les galeres armades que, evidentment, ja no podria estar al servei del papa. Fos per l'esgotament de no treure cap rèdit de tots els esforços esmerçats en l'esquadra enviada, o es tractés d'una estratègia diplomàtica per, de forma desesperada, redreçar la situació i aconseguir que Gregori XI accedís, d'una vegada per totes, a intercedir en la qüestió dels drets de Mallorca, el Cerimoniós va fer efectiva aquesta ordre. La preocupació, infundada o no, sobre l'imminent conflicte bèl·lic es feu extensiva als principals personatges de la Corona a través de les cartes que el rei els va fer arribar per a què estiguessin preparats⁷²¹, demanant a l'arquebisbe de Saragossa que es disposés a entrevistar-se amb el papa per insistir-hi⁷²². Amb tot i amb això, el 29 de setembre, canvià l'ordre i li demanar que es reunís amb ell a Barcelona ja que el papa havia avisat que li enviava al cardenal de Tarassona amb les disposicions per tractar el plet sobre els drets de Mallorca⁷²³.

Tanmateix, això no va tenir l'efecte desitjat, ja que els preparatius del conjunt de l'armada papal es retardaren a Marsella i, a la galera enviada a la ciutat comtal amb els ambaixadors a bord, li fou possible reincorporar-se de nou a les altres cinc embarcacions al port marsellès. Els representants, no obstant, un cop davant del seu rei, l'informaren que la millor manera d'aconseguir les peticions que s'havien estat reiterant a condició d'armar les galeres per al servei pontifici, era enviar un nou ambaixador, un cop el papa hagués arribat a Roma. Sabent la gran influència que gaudia el Castellà d'Amposta al cercle del sant pare, motiu pel qual se li encarregà que escollís a qui cregués més convenient per a ésser enviat en aquesta empresa, per la qual s'havia de tornar a demanar, entre d'altres problemàtiques, la qüestió de les dècimes. De nou, el sobirà insistia que es reiterés l'esforç que s'havia fet per l'armada, al·legant que s'havien dut a terme grans treballs per armar

⁷²¹ *Ibíd*em, pp. 183-184, docs. 65e i 65g.

⁷²² *Ibíd*em, p. 183, doc. 65d.

⁷²³ *Ibíd*em, p. 184, doc. 65f.

les galeres i, que si bé havien de ser 10, foren finalment sis perquè quatre havien hagut de romandre en aigües de la Corona a causa del perill de la pirateria⁷²⁴.

Finalment, el conjunt de l'armada pontificia sortí de Marsella el dia 2 d'octubre, amb el papa malauradament a bord de la galera d'Ancona, perquè era dels territoris dels Estats Pontificis. Després de moltes vicissituds durant el viatge, arran de grans tempestes marines que obligaren les embarcacions a fer diverses escales -Gènova, Liorna i Piombo-, a Piombo Gregori XI decidí embarcar en la Santa Maria, la flota arribà a Corneto⁷²⁵ el 6 de desembre⁷²⁶. El papa feu camí cap a la Ciutat Eterna el gener de 1377⁷²⁷.

---

⁷²⁴ *Ibíd*em, p. 184, doc. 66.

⁷²⁵ Des d'on Gilabert de Cruilles conduí les galeres cap a Sardenya. Un cop a l'illa, rebé el manament reial de deixar-ne dues per assegurar l'illa, a les quals el monarca destinà 1.000 florins. Les altres havien de tornar a la península perquè ja era hivern i no era prudent tenir-les navegant (*ibíd*em, p. 185, doc. 67).

⁷²⁶ *Ibíd*em, p. 142.

⁷²⁷ DE CAMARGO, *El Cisma de Occidente: los antecedentes*, p. 33.

2.4. L'armada de 1398 o Armada Santa

Com hem vist prèviament, tot i la promesa d'actuar diligentment per acabar amb el Cisma que va fer a l'ambaixada dels tres reis, Benet XIII esperà a la trobada amb Martí I a Avinyó, l'abril de 1397, per revelar les seves intencions, probablement buscant de convèncer el nou monarca que escudés la seva candidatura com a papa legítim. La reunió tingué alguns resultats i, gràcies a la presència del sobirà, s'aconseguí reconciliar, temporalment, els cardenals revoltats contra Benet. Francesc Climent fou l'encarregat d'informar a Barcelona sobre els acords assolits a la seu pontificia⁷²⁸.

Poc després Martí I entrà als seus regnes i, complint la paraula donada en allò que s'havia pactat, ordenà la constitució d'una ambaixada que viatgés a Itàlia, tant per reunir-se amb el rei de Nàpols per resoldre els afers pendents arran dels enfrontaments amb la casa d'Anjou, com per realitzar una visita a Bonifaci IX per demanar al papa que enviés un dels seus cardenals a Barcelona, on s'obriria una taula de negociacions per tractar la fi del Cisma, amb un cardenal d'obediència avinyonesa. Els representants escollits foren el camarlenc, Pere Queralt; el jutge de la cúria major de Sicília, Jaume Dantí; i el mestre portolà de Sicília, David Lercato. La seu romana nomenà a l'arquebisbe de Messina com a legat, tot i que no l'envià fins a la darrereria del 1399. L'Humà també va remetre dues ambaixades a terres castellanès, una a l'entorn de l'estiu de 1397, amb Vidal de Blanes i Ramon de França com a emissaris, i una altra l'octubre d'aquell mateix any, però sense aconseguir l'èxit esperat. França per la seva part, envià representants a la cort de Martí per persuadir-lo d'unir-se al bloc de la via per cessió, mentre que Benet XIII, assabentat d'aquesta ambaixada, n'envià una de pròpia per consolidar la lleialtat dels pactes obtinguts⁷²⁹.

A la fi d'aquell any 1397, el rei decidí informar el Consell de Cent de l'arribada de l'ambaixada francesa a la seva cort, que en aquell moment es trobava a Saragossa, per debatre la solució del Cisma, i els demanà que seleccionessin els eclesiàstics més savis i els dos juristes més idonis per assessorar-lo en la resolució que havia de donar. Aquesta petició es va fer extensiva a les poblacions de València, Perpinyà, Lleida, Girona, Morella, Xàtiva i Tortosa, així com als capítols catedralicis i monàstics barceloní, gironí, lleidatà, valencià, tarragoní, urgellenc, vigatà i tortosí. Ens consta que els dos juristes

---

⁷²⁸ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 70.

⁷²⁹ *Ibidem*, p. 71.

escollits pel Consell barcelonès foren Pere Pasqual i Bernat Despont, i que a les Vistes hi participà, entre un gran número de juristes i doctors, com a teòleg expert, Francesc Eiximenis. A més a més, foren cridats pel sobirà, el marquès de Villena i el Comte d'Urgell, així com també els consellers reials Ramon de Blanes i Pere de Sant Martí⁷³⁰.

Malgrat els esforços esmerçats, l'estiu de 1398 la situació esdevingué més tensa. Navarra seguí l'exemple de Castella i s'uní a França, abandonant la causa de Benet XIII juntament amb els cardenals que encara li eren fidels. En un intent de calmar els ànims i reconduir la situació, l'Humà envià una nova ambaixada formada pel barceloní Pere Sacalm, doctor en lleis, el mestre Pere Marí, el noble Guerau de Cervelló i l'abat de Ripoll, que partí l'octubre de 1398 i que durà diversos mesos, per presentar-se davant de Benet⁷³¹, del rei de França, dels d'Anjou de Provença a la ciutat de París. Però, malauradament tampoc serví per evitar l'escalada d'hostilitats⁷³².

Tot plegat va desembocar en el prou conegut setge d'Avinyó: el setembre de 1398 s'inicià l'atac contra la localitat avinyonesa, que no resistí l'investida i va obligar a Benet XIII a refugiar-se al palau pontifici⁷³³. Tot i la situació d'excepcionalitat, el papa va aconseguir demanar auxili tant al rei Martí per a què enviés un estol i armament per rescatar-lo, com a la Cambra Apostòlica⁷³⁴, per posar en marxa els preparatius per obtenir els recursos pecuniaris necessaris per a la seva alliberació⁷³⁵.

---

⁷³⁰ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, pp. 71-72.

⁷³¹ Sembla que el rei, realment, pensava que era possible trobar una solució que no acabés en un conflicte bèl·lic, ja que, l'agost de 1398, Martí I donà l'ordre als cònsols de Cotlliure que no acollissin el papa si intentava refugiar-se a la ciutat fugint d'Avinyó: "Lo Rey. Promens. Alguns sentiments havem que papa Benet deu exir d'Avinyó e dubtam nos que no vengia en aqueixa vila: per que us manam tan expressament com podem per la fe e la naturalesa a que ns sots tenguts, que si cas era que y vingués no·l acullats ans li convenga tornarsen. E guardats vos que axo no mudets car de res al nom nos poriets tant dessevir, e çò tenits secret. Dada en Çaragoça sots nostre segell secret a XV dies d'Agost del any MCCCXCVIII" (GIRONA, *Itinerari del rei Martí*, p. 124, doc. 7).

⁷³² FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 72.

⁷³³ La Crònica de l'època escrita per Alpartils descriu, dia rere dia, el transcurs del setge des de dins del palau. SESMA, *Cronica actitatorum temporibus Benedicti XIII Pape*.

⁷³⁴ El papa demanà a Francesc Climent Sapera, que es prepararessin, almenys, dues galeres i 50 llances (RIUS, *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*, p. 339).

⁷³⁵ *Ibidem*, p. 333.

Veient que no només la vida del sant pare sinó també dels seus súbdits perillava a la seu avinyonesa⁷³⁶, el 28 d'aquell mateix mes Martí l'Humà decidí escriure als jurats i diputats de l'Armada Santa, així com també al comte de Rocabertí⁷³⁷, capità de l'esquadra valenciana, i al capità interí de la mallorquina, mossèn Jordi Sant Joan⁷³⁸. La flota acabava d'arribar al port de València després del primer raid a la costa nordafricana, i el rei demanà que les embarcacions s'utilitzessin pel rescat del pontífex⁷³⁹:

Axí com creem sapiats lo sant pare es constituït en grau necessitat e pressura dins la ciutat de Avinyó, en tant que si per nos no li es soccorregut prestament, ell e tots aquells qui ab ell son de nostra nació porien encórrer en llur persones e bens irreparable perill, que·s seguiria a nos e a tota nostra nació gran difamació, vituperi e escarn. E com no solament nos mes encara tots nostres sotsmeses, siam tenguts de subvenir e ajudar al dit pare sant e a aquells qui ab ell son en tant urgent necessitat per moltes rahons que ací no són necessàries explicar, e per aquesta rahó hauriem sobirà plaer que per l'estol de la croada ell fos socorregut a la major cuyta que esser pusqués, creent que açò seria cosa pus acceptable a Déu e necessària a la fe cathòlica que altra obra que I dit estol pugues fer a present. Per çò us pregam tan cordialment com podem volem e requerim ab aquella maior instància que fer se pot que ginyets e façats ab lo capità e patrons e altres qui sien necessaris del dit stol que a la maior cuyta que esser puxa sia fet lo dit soccors al dit sant pare e als altres.

L'Armada Santa havia estat motivada pel saqueig de Torreblanca, el 1396, per part d'un estol de corsaris sarraïns que s'emportaren captiva a gran part de la població i les hòsties consagrades de l'església, acció que va commocionar l'opinió pública, sobretot a València. En represàlia, la capital valenciana decidí armar una expedició a la costa de Barbaria, que aconseguí el vistiplau del rei⁷⁴⁰ i, fins i tot, Benet XIII li atorgà la credencial

⁷³⁶ La preocupació s'estengué, aquell octubre, també cap als membres de l'ambaixada que havia enviat al territori francès, per la qual cosa sol·licità la tramitació de guiatge i salconduits per a ells al conestable de França i cosí del rei, Lluís de Sancerre: "Molt car cosí. Per los fets de sancta mare esgleya assats en angosa posada, trametem al sant pare e a nostre molt car cosí lo rey de França los honrats religiosos noble e amats feels nostres, frare Ramon, abbat del monestir de Ripoll, Mossen Guerau de Cervelló, camerlench, frare Pere Marí, maestre en theologia, ministre dels frares menors en la província d'Arago, Micer Pere Ça Calm doctor en leys, nostres ambaxadors. E per tal que nos puga seguir o esser fet per ol cas qui es entre lo dit sant pare e alguns de sos cardenals, e la ciutat d'Avinyó als dits nostres ambaixadors algun sinistre injuria o affany, vos pregam, tan afectuosament com podem, que als nostres ambaixadors dessus dits, façats e trametats guiatge e saut conduyt per manera que puguen anar e star segurament per lo reyalme del dit nostre casi. E d'açò nos farets plaer e servey gran. E si res volets d'aquestes parts que nos puxam fer per vos, fiablement nos n'escrivets" (GIRONA, *Itinerari del rei Martí*, p. 126, doc. 86).

⁷³⁷ Substituí poc després per Joan Gascó.

⁷³⁸ Substituí pel lloctinent de governació, Berenguer de Montagut (SASTRE, *Dos expediciones valenciano-mallorquinas*, p. 73, doc. 51).

⁷³⁹ GIRONA, *Itinerari del rei Martí*, p. 125, doc. 72.

⁷⁴⁰ Tot i que, nominalment, el monarca prometé també incorporar-hi embarcacions reials, en realitat es limità a facilitar les gestions de la campanya i una exempció parcial del pagament de les taxes de documents oficials i de cancelleria (DÍAZ, *Los orígenes de la piratería*, p. 156).

de croada⁷⁴¹. Els preparatius inclogueren l'intent d'incorporar altres embarcacions a la campanya, començant per la sol·licitud que feren els jurats valencians al Consell de Cent barceloní i a la Diputació del General. Aquesta última institució prestà una galera amb forniments i arreus, especificant que els jurats valencians havien de retornar-la en les mateixes condicions que havia estat cedida⁷⁴².

El Consell de Cent, per la seva banda, hi accedí immediatament. Però, per ordre de Martí l'Humà, Barcelona havia d'ocupar-se del conflicte amb el comte de Foix, al vescomtat de Castellbò⁷⁴³. Això no obstant, el municipi contribuí a l'armada amb dues galeres⁷⁴⁴. En la línia de la reflexió de Díaz Borrás, la petició de participació de la ciutat de Barcelona a la flota s'ha d'entendre en el context pel qual València sempre havia estat convocada per formar part de les expedicions marítimes per la monarquia o, directament, sota el lideratge barcelonès. Per primer cop, la iniciativa era encapçalada per València, que, per manca d'experiència podria haver cercat guia per a dur a terme les tasques organitzatives, a més del suport institucional i naval, potser disposada a cedir el lideratge de l'armada⁷⁴⁵.

Tanmateix, la disminució del suport de Barcelona no va comportar l'anul·lació de la flota, que, de fet, es va reforçar amb la intervenció de Mallorca, fins al punt de tenir dos capitans, un per la flota valenciana i un altre per la mallorquina. També es convocaren les localitats de Perpinyà, Cotlliure, Girona, Tarragona, Tortosa, Xàtiva, i les illes de Menorca i Eivissa. Perpinyà prometé tres galeres, Xàtiva intentà armar-ne una, mentre

⁷⁴¹ Benet XIII sancionà aquesta expedició proclamant-la com a croada en diverses butlles del març de 1398, on Francesc Eiximenis fou nomenat comissari apostòlic. A les butlles, el papa concedí indulgències als que hi participessin i almoines als que hi contribuïssin. Vegeu IVARS, *Dos creuades valenciano-mallorquines*.

⁷⁴² En el moment de la devolució, una comissió de mestres d'aixa n'avaluà els desperfectes, estimant les reparacions necessàries, en 600 florins d'or. La Diputació va tenir en compte la naturalesa de la iniciativa, i com es tractava d'una croada secundada pel papa, assumí la meitat del total de les despeses, i demanà, només, l'altra meitat i la restitució dels remos que mancaven als jurats de València (FERRER, *Les Corts i la Generalitat de Catalunya*, p. 168).

⁷⁴³ La reina Maria va ser capaç de repel·lir el primer intent d'invasió del Principat per part del comte de Foix, a la darreria del 1396, gràcies a l'host reial i l'esforç econòmic, principalment de la Diputació del General de Catalunya i del Consell de Cent de Barcelona. Això no obstant, el comte continuava essent una amenaça i, la primavera de 1397, ja amb el rei Martí al capdavant de la campanya bèl·lica, es convocà, novament, l'host reial, tot i les reticències inicials dels consellers de Barcelona, ja que el pes de l'operació requeia, sobretot, en l'erari barceloní i de Perpinyà. Barcelona convocà, al seu torn, el restringit Consell de Trenta per intentar negociar amb el sobirà la participació barcelonina en la nova campanya. La ciutat acabà acceptant la redempció de l'host, que s'establí en homes d'armes pagats i no en diners. El municipi destinà 12.000 florins al sosteniment de les tropes durant dos mesos, motiu pel qual la ciutat va haver de desistir de participar a l'Armada Santa, ja que no podia finançar dues empreses tan costoses de manera simultània (vegeu FERRER, *La sucesión de Juan I de Aragón por Martín I*).

⁷⁴⁴ VELA, *La política exterior de Martí*, p. 418.

⁷⁴⁵ DÍAZ, *Los orígenes de la piratería*, pp. 156-157.

que l'abril de 1397, Mallorca dictà una talla general de 12.000 lliures per armar quatre galeres, que havien estat construïdes per la capital, i les posà a disposició del personal que estigués capacitat per comanar-les, sota jurament de tornar-les amb tota l'eixàrcia i aparell que els pertanyia⁷⁴⁶.

Aquestes galeres i la resta d'embarcacions podien portar els penons i senyals propis de la ciutat, tot i que també es permeté als nobles erigir els seus propis estendards i tendals a expenses seves. L'organització de l'esquadra per al seu armament i avituallament es delegà en dos clavaris generals que també feren la recaptació i l'inventari dels botins. Per a les tripulacions de les galeres s'estipulà que se'ls abonaria el salari dels tres primers mesos, així com la concessió de guiatge de gran part de les penes i la demora de plets i deutes fins a un any després del desarmament de la flota⁷⁴⁷.

A les quatre galeres de la capital se'ls sumaren un gran nombre d'altres embarcacions de rems, que, a través de la documentació, sabem que es tractaria de vaixells que eren llogats pels seus propietaris als enrolats a la flota, i que costejarien l'armament i el subministrament ells mateixos. D'aquestes s'han identificat: una altra galera, una galiota, cinc llenys, tres rampins, una nau, un llaüt i un pàmfil⁷⁴⁸.

Les galeres van estar capitanejades una per Joan Desbac i Joan Vivot, la segona per Julià de Moià i Guillem Vicenç, una tercera per Miquel Morey i Pere Senra, de la galera de Sóller n'eren capitans Pericó Mascorales i Antoni Cervera i, finalment, la galera Santa Maria o dels menestrals fou comanada per Guillem de Sant Joan i Nicolauet de Pacs. De la Santa Maria també ens en consta al clavari, Joan Despont; els algutzirs Pere Alemany i Joan Andreu: Arnau Recs com a nauixer; i els mariners, Tomàs Garcés, Joan Garbí i Antoni Soler⁷⁴⁹. Tanmateix, i com passa amb la resta de la flota, desconeixem la resta de la tripulació, i els membres que s'han trobat en documentació indirecta, com litigis posteriors i apel·lacions a l'ús dels guiatges que havien adquirit per haver format part de l'armada, no és possible vincular-los a cap vaixell en particular.

Sabem, no obstant, els noms dels alts càrrecs de la galiota. En foren capitans Jaume Deva i mossèn Antoni Agost; el clavari Bartomeu Pellicer de Sableda i l'escrivà Antoni Font.

---

⁷⁴⁶ SASTRE, *Aportación mallorquina a la armada santa*, p. 492.

⁷⁴⁷ *Ibidem*, p. 489.

⁷⁴⁸ *Ibidem*, p. 496.

⁷⁴⁹ *Ibidem*.

Així com les notícies sobre el *lembo* de Johan Ripoll, el *lembo* de XII bancs de Domingo Aymar, el lleny de Ferrer Gibertí de Menorca, el rampí de Sóller, el rampí de dotze bancs de Jordi Nadal, el rampí de deu bancs de Cristòfol Murtra, el lleny de deu bancs de Pere Ginovart, el lleny d'Andreu Guai, la nau de Gabriel Bassa i Alemany d'Espanya, el llaüt de Sóller de Mateu Torrents i el pàmfil de n' Amat⁷⁵⁰.

Altres governs locals es van comprometre amb embarcacions menors, com Menorca i Eivissa. Sembla que la flota es reuní a aquesta última illa per partir conjuntament, havent sumat un total de 19 galeres i almenys 13 galiotes entre d'altres vaixells, amb un contingent aproximat de 7.500 individus, dels quals uns 400 haurien estat homes d'armes⁷⁵¹.

El 14 d'agost de 1398 es dirigiren cap al Nord d'Àfrica, arribant a la població de Tedelis, que va ser violentament saquejada. Mentre es realitzava la retirada, arribà un escamot musulmà que atacà les tripulacions mentre feien els preparatius i embarcaven, essent ferit de mort el capità general de l'esquadra mallorquina, Hug d'Anglesola. Un cop aconseguida l'evacuació, l'armada tingué una tornada accidentada arran d'un gran temporal, que dispersà les embarcacions; algunes sofriren greus danys o, directament, s'enfonsaren. L'expedició es considerà un fracàs a causa de les pèrdues i a l'escassetat de botí, posposant la seva continuïtat fins a l'estiu següent, que es dirigí cap a la ciutat de Bona⁷⁵².

Ara bé, entre les dues expedicions, com hem vist, el rei feu extensiva la petició d'auxili de Benet XIII a l'Armada Santa aprofitant que s'estava reorganitzant. Sembla que de l'esquadra respongueren a la crida unes 10 galeres i quatre galiotes, que no podem saber amb exactitud a qui pertanyien ni quina va ser l'aportació de cada ciutat⁷⁵³. Se'ls hi sumaren un nombre indeterminat d'embarcacions, algunes particulars, tal i com assenyala la carta enviada pel rei a Mallorca⁷⁵⁴, on feia saber que alguns servidors i personatges

---

⁷⁵⁰ *Ibidem*, p. 497.

⁷⁵¹ SASTRE, *Dos expediciones valenciano-mallorquinas*, p. 59.

⁷⁵² El setembre de 1398 s'acordà la reparació de l'Armada Santa (*ibidem*, p. 72, doc. 43).

⁷⁵³ Tal i com apunta Sastre Moll, ni tan sols el diari del clavari del papa no ens aclareix l'afer, ja que, per exemple, la relació entre patrons i embarcacions no es corresponen amb cap coneguda de la flota de Mallorca (SASTRE, *Aportación mallorquina a l'armada*, p. 486).

⁷⁵⁴ El mateix setembre de 1398 Martí comunicà als oficials del regne de Mallorca que havia concedit llicència a servidors i fidels del papa per comprar i llogar vaixells per formar part de la flota de rescat (*ibidem*, p. 523).

fidels al pontífex tenien la intenció de reunir diversos vaixells de la Corona per formar una flota, sense referir-se a la pròpia Armada Santa⁷⁵⁵.

De manera paral·lela als esforços del rei, s'establí una comissió amb Pere de Sagarriga, l'abat Ramon de Ripoll, el canonge Domènec Pons i el cavaller barceloní Asbert Satrilla per organitzar l'ajut del capítol de canonges de la catedral que resultà en 1000 florins d'or aragonesos per armar una galera⁷⁵⁶. El capítol catedralici de Barcelona⁷⁵⁷ realitzà la repartició de la contribució⁷⁵⁸, mentre que Fernando Pérez Calvillo, bisbe de Tarassona i cardenal prevere dels Sants XII Apòstols, informà l'arquebisbe de Saragossa de la necessitat de prestar auxili al papa, enumerant tots aquells que, creia, podien contribuir-hi, i concedint indulgència com si es tractés d'una croada. El sant pare, per la seva part, es comprometé a costejar 30.000 florins de la despesa de l'esquadra de rescat⁷⁵⁹. El Concili de Tarragona organitzà un subsidi pel valor de mitja dècima eclesiàstica durant un any per contribuir a fer front als deutes de l'esquadra. Al recull de la col·lectoria per a l'any 1400 s'hi especifica alguna suma en concepte de 12 diners per lliura com a segon ajut⁷⁶⁰.

Sabem, de manera indirecta, que hi hagué almenys dues galeres de Barcelona⁷⁶¹, i que de Cotlliure s'enviaren tres galeres, una galiota i vuit llenys⁷⁶², alhora que s'assignaren algunes de les galeres que ja estaven armades al port de València per enviar-les a la segona expedició a Barbaria, estalviant així temps en la seva organització.

Malgrat que, en el cas d'aquesta armada, l'enrolament, armament i aprovisionament de les embarcacions que, com s'ha observat, és una de les qüestions més problemàtiques i

⁷⁵⁵ Sastre creu que haurien estat membres vinculats a la cort d'Avinyó o directament beneficiats del papa (ibídem, p. 486).

⁷⁵⁶ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 395.

⁷⁵⁷ El bisbe de la seu, Joan Armengol, també hi contribuí de manera personal, sobretot durant l'episodi de la fuga del papa de palau el 1403. Ens consta que Benet XIII, per auxiliar-lo amb el pagament dels 10 homes armats que posà al servei del pontífex, li atorgà el permís de vendre, empenyorar o arrendar el dret de mesura del blat de la ciutat comtal, afegint-hi, el novembre de 1404, les rendes dels castells de Montmasell, Vilarrodona i Abrafim (RIUS, *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*, pp. 338-339).

⁷⁵⁸ Tot i que ens consta que Berenguer Barutell, ardiaca de Santa Maria del Mar, en quedava exempt si s'unia a la flota, duent a terme, d'aquesta manera, la prestació personal. L'ardiaca hi accedí, contribuint-hi amb cinc homes (ibídem, p. 336).

⁷⁵⁹ Pagaments que es continuarien fent els primers anys del 1400, tal i com consta a la documentació de la col·lectoria del prior del convent de Santa Anna i col·lector de la Corona d'Aragó, Berenguer Ribalça (MORELLÓ, *La maquinaria fiscal del papado*, p. 99).

⁷⁶⁰ RIUS, *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*, p. 338.

⁷⁶¹ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 318; RIUS, *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*, p. 335.

⁷⁶² FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, pp. 72-73.

va ser més simple, ja que algunes ja estaven enllestides, sí que sorgiren altres contratemps com el nomenament del capità de la flota de València, que fins aleshores havia estat el comte de Rocabertí. El 3 d'octubre de 1398, no obstant, els consellers valencians enviaren una missiva al monarca, alertant-lo que el comte havia de deixar el càrrec perquè s'havia d'ocupar de la disputa que s'havia originat al si de la seva família, a Empúries. Per substituir-lo, els jurats proposaren Pere Siscar, però la del nebot del papa i canonge de València, Pero de Luna, fou la candidatura més avalada, i es convertí, per tant, en capità general el 20 de novembre d'aquell mateix any⁷⁶³.

Poc podem dir sobre les tripulacions, tret del nom d'alguns dels alts càrrecs i, en algunes ocasions, l'aportació en homes que van fer. Ens ha arribat el testimoni sobre Jaume Soler i Bernat Estruc, cadascun dels quals fou patró d'una galera⁷⁶⁴. Consta, també, que Pere de Sagarriga rebé diners provinents de l'armada⁷⁶⁵, alhora que contribuí al rescat del pontífex amb 30 homes⁷⁶⁶. Berenguer de Cruilles podria ser un altre candidat a patró d'una galera, tal i com apunta Rius Serra, ja que sabem que, el 14 d'octubre de 1399, va percebre 400 florins en objectes preciosos i 100 en moneda, com a pagament als seus serveis. D'altra banda, no coneixem l'origen de la galera d'en Guerau d'Iguanes, de la qual només consta que el cost del servei va haver de resoldre's a través d'una sentència arbitral l'octubre de 1400⁷⁶⁷.

A través de l'ordre i del resguard del cobrament, de juny de 1399 i del desembre del mateix any, respectivament, sobre el salari de 904 florins pel servei ofert al mallorquí i patró en Fluvià, coneixem el nom d'una altra galera, l'anomenada El Galeri, amb en Fluvià al comandament⁷⁶⁸. La galera d'en Ramon d'Abella també era de Mallorca, però serví sota patronatge del mateix Fluvià, anomenant-se El Melendrí. La notícia ens arriba a través del requeriment que va fer d'Abella davant del rei per cobrar el seu sou. El monarca hi intervingué ordenant que el col·lector de la Cambra Apostòlica abonés la quantitat deguda, intervenció ineficaç ja que l'afectat va haver de recórrer als tribunals.

⁷⁶³ RIUS, *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*, p. 334.

⁷⁶⁴ El col·lector donà a Jaume Soler i a Arnau de Romaní 165 lliures pel servei prestat al papa en l'armada (ibídem, p. 349-350, doc. 5).

⁷⁶⁵ Tot i que no es pot assegurar que fora patró de cap galera o hi viatgés, sí que pot ser una possibilitat, ja que, com advertirem més endavant, serà una de les figures que acompanyà al papa a les Vistes amb l'emperador Segimon el 1415, en una galera assignada exclusivament a ell.

⁷⁶⁶ Ibídem, p. 335.

⁷⁶⁷ Ibídem, p. 336.

⁷⁶⁸ Ibídem, p. 337.

La sentència condemnà la Cambra a pagar el deute restant, el juliol de 1400⁷⁶⁹. D'origen mallorquí també era Arnau Aymar, que el 19 d'octubre de 1398 arribà a la ciutat comtal amb l'ordre d'armar una galera i serví al capità de la flota, potser com a patró, fins el 23 de febrer, dia pel qual li fou expedit un certificat per poder repatriar-se⁷⁷⁰.

Una última galera de Mallorca fou la del patró Pere de les Guaites, de la qual tampoc no disposem d'informació suficient tret del litigi sobre l'estipendi que la Cambra Apostòlica li devia i que els seus hereus posteriorment reclamaren⁷⁷¹. A més a més, sabem que el capità de l'armada, Pero de Luna, no cobrà el seu sou fins que l'exigí als col·lectors, primer el febrer de 1399; en no rebre resposta, reiterà la petició del cobrament davant del sobirà, el maig del mateix any; el rei ordenà, aleshores, que li fos remunerat el seu servei⁷⁷².

2.4.1. El desenvolupament de l'armada de rescat

A la darrerria del mes d'octubre de 1398, Martí I escrivia als consellers valencians per a què l'esquadra sortís el més aviat possible i, un cop arribada al destí, no destorbés la població francesa. Sabem que el 5 de novembre el bloc d'embarcacions valencianes ja havia marxat, ja que ens ha arribat la notícia sobre un temporal que retardà l'entrada de dues galeres que s'haurien incorporat posteriorment a l'armada⁷⁷³. El 29 del mateix mes devien ésser prop del destí, ja que els cardenals reunits a Vilanova d'Avinyó demanaren al senescal de Bellcaire que impedís l'avançament dels soldats i enfortís el pont amb cadenes⁷⁷⁴. Entre la fi del mes de desembre i l'inici de gener, l'estol s'agrupà a Arles. Eren almenys 18 galeres i vuit galiotes. El 19 de gener els jurats del municipi es posaren en contacte amb el capità de l'armada per conèixer les seves intencions⁷⁷⁵.

---

⁷⁶⁹ El desembre de 1398 Martí l'Humà demanà a Francesc Climent Sapera que pagués a Ramon d'Abella l'estipendi del seu servei a l'armada (ibídem, p. 344, doc. 3).

⁷⁷⁰ Ibídem, p. 337.

⁷⁷¹ Ibídem, p. 338.

⁷⁷² El 2 de maig de 1399 Martí I va escriure als seus oficials que ajudessin Pere Sin a cobrar el que li mancava del servei que havia fet al papa (ibídem, p. 343, doc. 2).

⁷⁷³ D'altra banda, a causa de l'emergència de la situació i la desorganització en els preparatius, l'armada no tingué el caire d'oficial que normalment aquestes flotes gaudien, sobretot en la part ritual i de protocol, ja que, com s'observa, l'esquadra no es reuní, per exemple, a la ciutat comtal per partir conjuntament, com era el costum.

⁷⁷⁴ Havien rebut l'advertència que havien de fer senyals quan arribessin al Pont Sorge per trobar el pas lliure (RIUS, *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*, p. 339).

⁷⁷⁵ Ibídem, p. 340.

Pero de Luna els informà que el seu objectiu era alliberar el papa del palau pontifici. Decidí remuntar el Roine el dia 25, missió que no es pogué completar a causa del poc cabal del riu. Només pogueren arribar a Lausac. Hi romangueren durant diverses setmanes, mentre que la flota es va anar desarticulant poc a poc, però amb Pero de Luna encara capitanejant-la, fins a l'ordre final del rei d'abandonar de mitjan mes de febrer⁷⁷⁶. La presència de l'armada va alleugerir la crueltat del setge, ja que va aconseguir que el rei de França garantís la vida de Benet XIII i els seus servidors. Amb tot i amb això, el setge persistí fins el 1403⁷⁷⁷.

El juliol de 1399 l'Humà envià una carta al rei de Castella demanant que tornés a l'obediència avinyonesa davant la ineficiència de la sostracció, ja que els fidels de l'altre pontífex no estaven fent el mateix, i li notifica que, a través dels ambaixadors catalanoaragonesos, que com hem comentat abans, eren a França, s'estava intentant convèncer el monarca Carles VI. No obstant, l'actitud de Martí I va anant exacerbant-se davant del tracte que estaven rebent els seus súbdits atrapats a Avinyó, fins al punt que l'abril de 1400 ordenà als seus representants a la cort papal que totes les persones provinents de la Corona -eclesiàstics i laics- abandonessin la localitat, i que, si eren molestats abans d'haver-ne pogut sortir, hi hauria represàlies contra els avinyonesos. Alhora, havia ordenat que els avinyonesos abandonessin els regnes de la Corona d'Aragó. També va valorar l'embarcament de les rendes sobre els beneficis que tenien els cardenals rebels als seus territoris⁷⁷⁸.

Malauradament, la situació dels súbdits a Avinyó empitjorà, arran dels nombrosos motins i persecucions que hagueren de patir, raó per la qual el monarca manà, el gener de 1401, a Francesc de Blanes, Mateu de Loscos i altres oficials reials, així com al ciutadà barceloní, Lluís Samorera, que realitzessin les accions necessàries per a la confiscació dels béns dels avinyonesos que quedessin a la Corona i es procedís a expulsar-los⁷⁷⁹. L'ordre es feu extensiva al veguer de Barcelona. A l'auditor de la cort, Joan de Vallseca, li comunicà que no hi havia autorització per tornar a Avinyó, que si algun súbdit havia

⁷⁷⁶ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 73.

⁷⁷⁷ RIUS, *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*, p. 339.

⁷⁷⁸ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 73.

⁷⁷⁹ Tot i les vanes protestes del Consell de Cent, ja que Martí I els recordà que les mesures havien estat aprovades pels seus representants Bernat Despont i Joan Desvall que es trobaven a la cort, amb altres missatgers del reialenc (ibídem, p. 74).

entrat a la ciutat, havia d'abandonar-la. Al juliol, encara endurí més les mesures, ordenant al veguer barcelonès que requisés tots els béns i mercaderies dels avinyonesos⁷⁸⁰.

---

⁷⁸⁰ *Ibíd.*

2.5. L'armada de 1405-1407

Com que la severitat del setge d'Avinyó va anar disminuint, el 1403 Benet XIII aprofità aquest escenari per fugir als territoris de Lluís d'Anjou, disfressat de cartoixà i acompanyat d'alguns dels seus fidels. Martí I posà al servei papal una de les galeres reials per a què pogués escapar definitivament del bloqueig i aconseguís refugiar-se a Marsella⁷⁸¹.

Aquest cop d'efecte li serví per a què, temporalment, els cardenals rebel·lats, Avinyó, el monarca francès i el de Castella li retornessin l'obediència⁷⁸². La bona nova fou celebrada a la Corona, i a la ciutat comtal, per exemple, es realitzaren processions a la seu, a les parròquies i els convents⁷⁸³.

Amb aquesta nova situació, després que s'hagués demostrat que la via de cessió no era eficaç, Benet XIII modelà un projecte per posar en marxa la seva idea d'arribar a una entesa directament amb el seu homòleg a Roma, i expedí una ambaixada de prelats de prestigi per demanar una reunió entre ambdós pontífexs⁷⁸⁴. Sembla que el sant pare pensava que l'única manera de resoldre la qüestió era per la via de fet, viatjant a Itàlia com havien fet Climent VII i Urbà VI en el seu moment. Inicià una febril activitat diplomàtica lluny dels territoris de la seva obediència: Alemanya, Hongria, Anglaterra i, també, Itàlia, cercant suport en el col·legi cardenalici de Roma⁷⁸⁵. Alhora, el papa Luna havia designat Francesc de Blanes com a missatger per als diversos regnes de la Corona, anunciant la iniciativa i demanant ajut per realitzar el projecte, mentre facultà al seu tresorer, Francesc Climent Sopera, per poder contreure, en nom de Benet XIII i la Cambra Apostòlica, un crèdit de fins a 200 mil florins, a més de tenir la capacitat d'empenyorar els béns de l'Església i del sant pare, o vendre joies i objectes de valor, tant sagrats com no sagrats, si calia. Tot plegat, a conseqüència de l'estat nefast de les arque papals que, tal i com el propi Benet observà, no podrien sufragar les activitats diplomàtiques i polítiques necessàries per a la fi del Cisma, incloent -hi la manutenció de les ambaixades

---

⁷⁸¹ La fugida de la seu papal es va poder portar a terme gràcies a la nau de l'Humà que l'esperava i a la tolerància dels guardians del duc d'Orleans. La matinada del 12 de març de 1403, disfressat amb l'hàbit, Benet XIII s'escapà per un forat al mur, fou recollit pels enviats de la Corona i embarcat al Roine, des d'on navegà fins a territori provençal, on Lluís d'Anjou l'acollí a Castellrenard (CUELLA, *Bulario Aragonés de Benedicto XIII* (I), p. 11).

⁷⁸² FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 74.

⁷⁸³ *Ibidem*.

⁷⁸⁴ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 394.

⁷⁸⁵ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 177.

que es preparaven. Començà, aquí, un procés d'endeutament creditici de la Cambra Apostòlica⁷⁸⁶.

Ens consta que Francesc de Blanes assistí a la sessió del Consell de Cent barceloní del 27 de setembre per demanar la participació del municipi⁷⁸⁷. Poc després, el legat papal arribà a València amb la mateixa intenció, i els consellers valencians sol·licitaren al representant permanent de València a Barcelona, Bernat Vidal, quina resposta havia donat la ciutat comtal⁷⁸⁸.

No disposem de gaire informació sobre l'organització d'aquesta nova armada, només ens ha arribat que, finalment, la flota es va constituir a partir de diverses galeres catalanes que es dirigiren cap a Itàlia durant el 1405 i que, almenys en part, podria haver estat subvencionada pel monestir de Santes Creus. L'abat, fra Andreu Porta, respongué a les pressions de Francesc de Blanes per col·laborar econòmicament en l'armada, per la qual cosa l'Humà escrigué enutjat a l'abat per haver ofert 300 florins sense el seu consentiment⁷⁸⁹. Acte seguit, reprengué al propi Francesc de Blanes⁷⁹⁰, instant-lo a no insistir en la demanda, encara que tot apunta a que el monestir hi acabà contribuint⁷⁹¹.

⁷⁸⁶ MORELLÓ, *L'endeutament a llarg termini del papa Benet XIII*, pp. 283.

⁷⁸⁷ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 75.

⁷⁸⁸ DÍAZ, *El ocaso cuatrocentista de Valencia*, p. 178.

⁷⁸⁹ Ja que, aquells diners, s'havien de destinar a acabar la sepultura del monarca: “Venerable abbat. Vostra letra havem reebuda e aquella entesa vos responem que havent haut e havent desplaer gran del do, offerta e ser veu que havets fets al sant pare de CCC florins, car si Deus ho volia, no deuriets res offerir ne donar sens nostra licència e voler qui som conservador de aqueix monestir, del qual nostres predecessors són estats fundadors e nos hi havent nostra sepultura eleta. Per que reprements vos en fortament vos manant que los dits CCC florins jassia las haiats offerts els los haguessets donats, pus que·ls vos han tornats segons nos havets fet saber en vostra letra demunt dita, no donets al dit sant pare ne a altre qualsevol en nom o per part sua, ne de aqui avant oferta alguna o do no fets al dit sant pare ne a altre qualsevol persona, sens que primerament non consoltets nos, e nos vos ne haïam escrita nostra intenció: car mes va a nos a la conservació de aqueix monestir que a altre qualsevol persona; ne per aquesta rahó ne altre qualsevol volem resignats lo dit monastir ans lo tengats possehiscats axí com a molt sufficient, apte e profitós a aquell, encarregants vos com mes expressament podem que·ns fets acabar nostres cambres. XIII dies de Juliol del any MCCCCIII”. (GIRONA, *Itinerari del rei Martí*, pp. 527-528, doc. 59).

⁷⁹⁰ Es conserva l'amonestació reial: “Misser Francesch. Sabut havem novellament que vos sots estat en lo nostre monestir de Sanctes Creus, e per part del sant pare havets demanat subsidi al abbat e convent del monastir dessus dit, els vexats per tal com no·l vos han volgut atorgar, de la qual cosa havem haut gran desplaer; car axí com vos no ignorats lo dit monestir és estat fundat per nostres predecessors e mantengut e deffes per ells e per nos tots temps, e no li falriem per res en sa justícia e favor Per que us pregam affectuosament que us abstengats de fer la dita demanda e vexació car encontinent que vos serets ab nos, darem obra ab acabament que serets bé content del abbat e convent dessus dit, sabent que del contrari, çò que no presumim, molt nos desplaurets. Dada en Barchinona sots nostre segell secret a XXIX dies de Janer del any MCCCCV” (GIRONA, *Itinerari del rei Martí*, p. 569, doc. 11).

⁷⁹¹ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 404.

De tota manera, sabem que la ciutat contestà la missatgeria enviada al Consell de Cent de Barcelona sol·licitant ajuda, prometent al papa una contribució de 6000 florins que es podrien concretar en l'armament de dues galeres sostingudes durant un període de quatre mesos, amb la condició que realment es portés a terme aquesta ambaixada i que el pontífex es comprometés a anar-hi a bord, en una d'aquelles embarcacions en particular⁷⁹². Si el sant pare requeria una flota més gran, el Consell es comprometia a cedir totes les galeres que tenia, a excepció d'una⁷⁹³. No podem dirimir fins a quin punt els dubtes del consellers foren legítims, potser va ser aquesta desconfiança la que finalment va fer a que les galeres barcelonines no s'incorporessin a la flota. Tanmateix, l'estendard pontifici es va instal·lar a l'emplaçament escollit a la ciutat, on serien enrolades les tripulacions, amb la presència dels monarques i altres altes autoritats⁷⁹⁴.

D'altra banda, el rei Martí sol·licità, també, una galera als jurats de Mallorca, de la qual Mateu Cardona havia de ser patró:

Promens. Com vullam e haiam molt a cor que·l feel de casa ilustra, en Matheu Cardona sia patró de una galea en la benaventurada armada qui·s farà, Deu volent, en nostra senyoria per la qual havem lo dia present posat standart en la ciutat de Barchinona, affectuosament vos pregam que al dit Matheu prestets un cors de galea ab ses veles, exàrcies e palaments, ell promettent vos de tornar aquell finit lo viatge e I ús del armament dessus dit, car nos ab la present vos promettem que la us farem tornar. E açò per res no mudets si·ns desijats servir e complaure. Dada en Barchinona sots llustre segell secret a XI dies de Janer del any MCCCCV⁷⁹⁵.

Com també al governador de l'illa:

Governador. Nos scrivim als jurats de Mallorques que vullen prestar una galea exerciada e apperellada al feel de casa nostra, en Matheu Cardona per anar en servey del sant pare, la qual nos lus prometem fer tornar segons que en la dita letra es pus largmanet contengut. E com vullam e desigem fort que el dit Matheu haia bon recapte de la dita galea, pregam e manam

⁷⁹² Ens consta la deliberació sobre la petició: "En aquest consell, proposà l'onorable micer Francesch de Blanes, missatger de nostre senyor lo papa (...), a la qual aportà bolla, (...) per aconseguir la dita hunitat per la qual lo papa ha tramesa solemna missatgeria al jurats de Roma, (...) on necessàriament se signarà la hunitat de la esgleya (...), per aquesta rahó lo papa pregà (...) la ciutat de Barchelona vulla abraçar e favorizar aquests afers (...) Sobre aquest article acordà lo Consell que la ciutat abraç amplament (...) e mostrà gran affició e (...) que acordà lo dit Consell que ha offerit al papa subsidi per la dita rahó (...). E han acordat que la dita ciutat per la dita rahó devia armar II galeas a III meses (...), armades dignament e servir al dit fet III meses, donant la ciutat VI mil florins d'or, çò és, III mil florins per galea" (AHCB, Llibre del Consell, 28, f.81r – 82v).

⁷⁹³ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 75.

⁷⁹⁴ *Ibidem*.

⁷⁹⁵ GIRONA, *Itinerari del rei Martí*, p. 567, doc. 2.

vos que ab totes aquelles maneres que puxats, de nostra part façats ab los dits jurats que lo dit Matheu haia la dita galea e que sia tal que parega de ells. E vos qui açò bé entenets, hi capiats en tot; certificants vols e ells que açò serà cosa que·ns farets e faran servey qui en son cas e loch serà gordonat. Dada en Barchinona sots nostre segell secret a XI dies de Janer del any MCCCCV⁷⁹⁶.

La flota partí cap a Itàlia fent una entrada triomfal per la ribera lígur i Benet XIII establí la seva residència a Gènova. Tanmateix, els poderosos que li havien promès assistir-lo semblaven més interessats per obtenir el màxim possible de concessions per part del pontífex que per servir a la seva causa⁷⁹⁷. El papa, de nou, fracassà en la seva missió, i hagué de tornar cap a França a causa d'un brot de pesta⁷⁹⁸.

Si bé l'empresa no va aconseguir l'èxit esperat, Benet XIII no desistí i va reprendre les negociacions, ara amb Gregori XII, per tal de concertar una trobada entre els dos a Saona l'any següent⁷⁹⁹. Benet XIII demanà, de nou, les galeres valencianes i barcelonines promeses. València accedí a prestar-n'hi una o dues, amb armes i eixàrcia⁸⁰⁰.

El rei Martí I també posà al servei del papa una de les galeres reials, i insistí al Consell de Cent barceloní perquè armés les dues galeres del municipi⁸⁰¹, préstec que aquest cop sí que es portà a terme en forma de dues galeres:

que com que en l'any MCCCCIII, lo Consell de Cent jurats de la ciutat atorgàs a nostre sent pare II galees armades per acompanyar la sua persona en les perts de Itàlia, on volia anar per reduhir la Esgleya de Déu a hunitat e extirpar d'aquella lo pestilencial, (...) axí emperò que l'armament de les dites II galees la ciutat no hagués a desprendre (...). E, après, en l'any següent de MCCCCV, los honorables consellers de la dita ciutat, en (...) dit atorgament, elegissen en persones de les dites II galeas, les quals ladonchs lo dit nostre sent pare demanava esser prestant armades, ensemps ab altres que ell volia armar en Barchelona per la anada que ladonchs volia fer a les dites perts de Itàlia, jassia ladonchs lo dit armament, après que fo començat no hagués loch, los honrats Johan Desvall, fill de Pere, e en Johan Fivaller (...), e los honrats en Ramon Desplà, fill de Francesc, e en Romeu Llul (...), assignassen als dits Johan

⁷⁹⁶ *Ibidem*, p. 567, doc. 2.

⁷⁹⁷ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 178.

⁷⁹⁸ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 319.

⁷⁹⁹ FERRER, *La projecció exterior de la Corona*, p. 72.

⁸⁰⁰ DÍAZ, *El ocaseo cuatrocentista de Valencia*, p. 178.

⁸⁰¹ Com bé apunta Jamme, "Le soutien qu'ils lui apportèrent entre 1398 et 1403 et l'aide à la fois financière, militaire et navale qu'ils lui fournirent pendant les années 1404 à 1408, alors qu'il tentait par la Ligurie de se rapprocher de son rival et de Rome, doivent être interprétés à la lumière de ce lien, dont la famille royale était toutefois, autant bénéficiaire que prisonnière" (JAMME, *Benoît XIII, le schisme et la Couronne*, pp. 123-124).

Desvall e Johan Fivaller, la galea appellada Sent Bernat, e als dits Ramon Desplà e Romeu Lull la galea appellada Sent Jordi. E, après que se ha seguit que lo Consell de Cent jurats de la dita ciutat, celebrat a XVII dies del proppassat mes de janer, haja ordonat refer jurar a tots los singulars del Consell que II galeas, que per altre deliberació de Consell de Cent jurats mes eren estades adobades e exarciades (...) de totes coses a elles necessàries, çò és, la galea appellada de Santa Clara e la galea appellada Sent Jordi, no poguessen ésser prestades per la dita ciutat ans fossen retingudes totes novament per servey d'aquella. E ara lo dit nostre sent pare demanave, ab gran justícia, les dites II galees a ell promeses per tal que ab aquelles e ab altres en lur companyia puxa anar a la ciutat de Sahona, on ell e lo intrús de Roma se són concordats esser personalment (...) per reduhir a la dita hunitat la Esgleya de Déu. Lo Consell acort quals galeas han assegurades al dit nostre sent pare, o als dits patrons per ell, per complir lo dit atorgament. Acordà lo dit Consell que, per tal que la dita preovissió feta al dit nostre sent pare de les dites II galees armades se compleisca per la forma que fo feta, la dita galea appellada Sent Jordi, ensemps ab la altra appellada Sent Bernat, són armades per la dita ciutat per servir al papa segons la forma del dit atorgament⁸⁰².

L'armada es posà en marxa el setembre de 1407 i arribà a terres italianes sense contratemps. De fet, Gregori XII, també hi havia tingut interès, ja que envià una missiva al rei castellà, Joan II, perquè procurés convèncer Benet XIII per reunir-se amb ell a Itàlia i perquè acceptés alguna de les seves propostes, ja que assegurava que també volia acabar amb el Cisma. La data convinguda fou el 21 de setembre de 1407. Benet XIII demanà oracions a la Universitat de Salamanca per l'èxit de la trobada. L'activitat diplomàtica entre la cúria papal i la cort de Castella va ser força intensa⁸⁰³, amb dues ambaixades davant del pontífex, amb el capellà de la reina, Juan Rodríguez, i el prior de Medina, Fernando García, en la primera missatgeria. Per a la segona, per ordre de l'infant Ferran, hi fou enviat l'ardiaca de l'Alcor, mentre, que, poc abans, Benet feia arribar a la cort castellana les bones relacions que estava mantenint amb Gregori XII⁸⁰⁴.

Malgrat tot, l'entrevista no se celebrà a causa de la negativa del papa romà a acudir a Saona, forçant d'aquesta manera la retirada de Benet XIII cap a Marsella⁸⁰⁵. Un cop arribà al port marsellès, Benet XIII ja no fou benvingut, i es va veure obligat a retirar-se a

⁸⁰² AHCB, Llibre del Consell, 28, f. 101r.

⁸⁰³ Sabem que alguns castellans ja eren amb el papa, almenys des del 1403 com l'abat de San Vicente, Diego Ramírez, el tresorer de Sevilla, Pedro Alfonso, o el capellà de l'infant castellà, Juan Sánchez (VILLARROEL, *Comunicación y diplomacia en el Cisma*, p. 102).

⁸⁰⁴ Tot i la situació delicada per la qual passava l'infant Ferran de Castella, enfrontat amb part de la noblesa i amb els problemes a la seva pròpia cort (SÁNCHEZ, *Las relaciones exteriores de Castilla*, pp. 278-279).

⁸⁰⁵ FERRER, *La proyección exterior de la Corona*, p. 75.

Perpinyà⁸⁰⁶. Com hem vist prèviament, Ramon Desplà era el patró d'una de les galeres barcelonines que acompanyà al sant pare. Durant la tornada, ens consta que l'altra galera del Consell emprengué camí cap a Barcelona, però Desplà restà al servei del pontífex. Els diputats demanaren el sant pare que l'eximís d'aquesta prestació, ja que havia d'incorporar-se al càrrec de diputat pel braç reial en substitució del seu oncle, mort poc després de la partida de l'armada cap a Itàlia.

Benet XIII organitzà i proclamà un concili de la seva obediència a Perpinyà el 1409⁸⁰⁷, a l'església de Santa Maria de la Real, aplegant a gran nombre de personatges, que tal i com indicà Prim Bertran, s'identificaven amb els interessos del papa o havien realitzat el seu *cursus honorum* sota la promoció de Benet XIII⁸⁰⁸. Poc temps després, es convocaria, de manera paral·lela, un altre concili a Pisa amb l'objectiu de deposar a ambdós papes⁸⁰⁹.

---

⁸⁰⁶ De fet, l'Humà ordenà a Dalmau de Biert, procurador de la Cerdanya i el Rosselló, que es preparés el castell i es posés a disposició del papa tot allò necessari, com si es tractés del propi monarca: “Manan vos axí expressament com podem que tota vegada que'l sant pare serà en aquex nostre castell de Perpenyà, liurets e donets fort liberalment lits de posts, banchs, taules, astores e totes altres aynes qui sien dins lo dit castell, axí com fariets pròpiament a nostra persona. E açò per res no mudets. Dada a Barchinona sots nostre segell secret a XII dies de juliol del any MCCCCVIII” (GIRONA, *Itinerari del rei Martí*, p. 627, doc. 21).

⁸⁰⁷ LARGUIER, *Pourquoi Benoît XIII choisit-il Perpignan*, pp. 17-27.

⁸⁰⁸ BERTRAN, *El Cisma d'Occident en la política*, p. 399.

⁸⁰⁹ *Ibidem*, p. 406.

Recapitulació

Al llarg d'aquest apartat hem anat veient l'evolució en la participació de cada estament de la Corona d'Aragó a les armades papals, amb una primera flota organitzada a instàncies del Cerimoniós i a càrrec de la tresoreria reial, per anar involucrant, cada vegada més, ciutats i institucions, tant a nivell material com humà i també econòmic. El Cerimoniós tenia la missió d'engrandir la imatge de la Corona d'Aragó i de la seva pròpia persona per poder emmirallar-se en les grans gestes dels seus antecessors. Aquesta és la raó per la qual, si bé demanà favors polítics i econòmics a Urbà V i Gregori XI, també insistí en aspectes propagandístics, com el preuat títol de "Senyaler, Almirall i Capità General de l'Església".

Amb el Cisma d'Occident, aquesta manera d'aconseguir beneficis per part del papat quedà descartada per Pere el Cerimoniós, però no pels seus fills. Tant Joan I com Martí I es decantaren per l'obediència avinyonesa, rebent, a canvi, gran quantitat de favors, que, al seu torn, també repercutiren en infinitat d'altres personatges. Sobretot, amb Benet XIII, que va ser capaç de crear una enorme xarxa clientelar, gran part de la qual li fou fidel fins pràcticament el desenllaç del Cisma.

A partir de l'acceptació de la candidatura d'Avinyó, la participació en les armades papals s'intensificà, i ja no es realitzà, només, a prec del monarca, sinó del pontífex, al qual, d'una manera o altra, ciutats, institucions, nobles i personatges públics estigueren lligats.

Potser un dels casos més interessants és el de la família Cruïlles, que, com hem vist en l'apartat anterior, ja participava activament en les ambaixades entre la monarquia catalanoaragonesa i el papat. És el cas de Gilabert de Cruïlles, que viatjà a Anagni el 1295. Berenguer de Cruïlles, amb un altre Gilabert, participaren en les constants comunicacions entre Gregori XI i el Cerimoniós per arribar a un acord per cedir les galeres que el papa demanava. I Gilabert fou el capità de l'armada que es posà al servei d'aquest papa, l'any 1376.

Com veurem en el pròxim apartat, pels Cruïlles l'activitat diplomàtica i participació en les armades pontificies no acabà aquí, ja que Bernat fou nomenat patró d'una de les galeres de l'esquadra de Benet XIII.

3. L'armada de 1415 i les Vistes a Perpinyà

3.1. L'armada de Benet XIII per anar a Niça del 1415

En aquest apartat s'analitzarà, per una part, la convocatòria de les Vistes amb l'emperador Segimon I i tota l'organització que comportà una reunió com aquesta, amb Benet XIII, el rei Ferran I i l'emperador. Aquesta convocatòria ha estat estudiada recentment⁸¹⁰, de manera sintètica, per Alberto Torra, a partir del recull de la documentació sobre l'esdeveniment que aquest autor ja publicà el 2017 i que aquí s'utilitzarà de forma exhaustiva.

Tot seguit, es realitzarà un estudi de cas de l'armada que havia de portar a Benet XIII i Ferran d'Antequera primer a Niça i, finalment, a Perpinyà, a través de les mateixes fonts ja recopilades per Alberto Torra en un recull documental⁸¹¹, i del llibre de comptes de Bartomeu Vidal on consten les despeses de la taula d'acordar que es convocà a Barcelona l'abril de 1415⁸¹². S'inclouran, també, les galeres convocades i que al final no s'utilitzaren, i tots els preparatius que van ser necessaris per enllistar l'esquadra.

---

⁸¹⁰ TORRA, *La laboriosa preparació de las vistas de Perpiñán*.

⁸¹¹ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*.

⁸¹² ACA, G, G-131, 1,1.

3.2. Les Vistes amb l'emperador Segimon I a Niça del 1415

Ni el Concili de Perpinyà de 1409, convocat per Benet XIII, ni el de Pisa del mateix any, van reeixir. I no només això, sinó que, com hem vist, del Concili de Pisa en sortí un tercer pontífex: el papa Alexandre V.

Arribats a aquest punt, sembla que Benet XIII va canviar d'estratègia i es dirigí cap a Barcelona amb la intenció d'establir-s'hi uns mesos. Primer, tal i com s'ha mostrat anteriorment, amb la reticència del Consell de Cent, que tanmateix canvià radicalment de posició gràcies a la influència diplomàtica del sant pare durant la seva estada a la ciutat, ja que es guanyà l'estima del poble i un suport més explícit per part dels consellers, alhora que enfortí les relacions ja establertes entre l'elit urbana i la seu catedralícia. Marxà de Barcelona després de les exèquies reials en honor del difunt Martí I, i es dirigí cap a Aragó en missió diplomàtica per promoure la candidatura de Ferran d'Antequera al tron⁸¹³, candidat que, com és sabut, sortí triomfant del Compromís de Casp. Durant el regnat del Trastàmara, el papa establí la seva cort al regne de València i, en concret, al castell de Peníscola. Tanmateix, sabem que no restà inactiu i que va viatjar pels territoris de la Corona.

Per altra banda, el relleu internacional pel que fa a la iniciativa per cloure definitivament el Cisma eclesiàstic va ser presa per l'emperador alemany⁸¹⁴. Segimon de Luxemburg, conscient de l'esgotament de totes les parts implicades, va convocar un concili a Constança el 1413, que es materialitzà a la fi del 1414. L'emperador tenia la ferma intenció de depositar els tres pontífexs i acabar amb la problemàtica del Cisma

---

⁸¹³ De fet, Zurita ho explica de la següent manera: "El papa Benedicto, cuya casa era tan principal en este reino, había de dar favor a que prevaleciese el derecho del conde de Urgel, (pero) por convenirle que la sucesión destes reinos recayese en el infante don Hernando de Castilla: porque con ella le parecía que fundaba su pontificado y tenía segura y muy cierta la obediencia de los reyes de Castilla, Aragón y Navarra, y así como los señores de su casa fueron muy servidores de los reyes de Castilla por haber servido con ella su padre y hermano al rey don Enrique el mayor hasta quedar pacífico en el reino, esperaba que sería preferido a las de sus vecinos, si por su mano y medio príncipe de aquella casa sucediese en el reino de Aragón. Y en este tiempo don Juan Martínez de Luna sobrino del papa, con el favor del papa y del rey de Castilla, era en el reino mucha parte" (ZURITA, *Anales de Aragón*. vol. 5, pp. 25-26).

⁸¹⁴ Al contrari del que la tendència que a la darrereria del segle XIV i a l'inici del XV s'estava imposant, Segimon I preferia tractar els assumptes polítics en persona i no només a través de les cada vegada més perfeccionades ambaixades, motiu pel qual realitzà multitud de trobades amb les principals autoritats de la seva època (SCHWEDLER, *Perpignan 1415. Union of Monarchs*, pp. 444-447).

irrevocablement, ja que el perill otomà i la revolució hussita, que debilitaven el flanc oriental de l'Imperi, necessitaven d'una resposta unitària⁸¹⁵.

Paral·lelament, Benet XIII mantingué una entrevista amb el sobirà de la Corona d'Aragó, Ferran I, a Morella el 1413. El monarca, en un intent per trobar una solució a la delicada posició del papa, havia ordenat una assemblea de prohoms, tant laics com eclesiàstics, provinents de la Corona i de Castella. Aquests li aconsellaren que fes entrar en raó Benet XIII i que aquest accedís abdicar. Foren moltes les setmanes de deliberacions durant les quals el papa es negà reiteradament a presentar la seva renúncia⁸¹⁶, al·legant que tot plegat era una ofensiva orquestrada des de França, o pel papa Joan XXIII, que tenia com a objectiu la sostracció de la seva obediència a la Corona d'Aragó i Castella. Aconseguí, d'aquesta manera, persuadir al rei de la necessitat de portar a terme dues accions: primerament, vincular Nàpols a la Corona d'Aragó a través del casament del fill petit del monarca amb Joana de Nàpols⁸¹⁷, qüestió que facilitaria l'aproximació del papa a Roma, així com una ajuda pel manteniment del control de Sicília i, en segon lloc, demanar una audiència amb l'emperador per convèncer-lo de la legitimitat de Benet XIII, fora de Constança i de l'òrbita d'altres autoritats internacionals que participaven al concili⁸¹⁸.

Així per tant, tant Ferran I com el sant pare enviaren representants seus a Constança per demanar una pròrroga per tal d'aconseguir reunir-se amb Segimon I, així com amb diversos representants del concili⁸¹⁹. La inquietud del monarca pel destí de Benet XIII sembla genuïna: en una carta al papa a principis de juny de 1415, és a dir, poc abans de posar en marxa el viatge cap a la reunió amb l'emperador, Ferran jurava solemnement

---

⁸¹⁵ ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 248.

⁸¹⁶ BADA, *L'Església catalana entre Constança i Benet XIII*, p. 310.

⁸¹⁷ Amb tot i amb això, el rei no secundà aquesta opció immediatament, ja que, el setembre de 1414, encara estava acordant amb Carles III de Navarra el casament de l'infant Joan amb l'infanta Isabel. No obstant, una ambaixada de la reina de Nàpols acabà de convèncer el Trastàmara per canviar l'enllaç matrimonial a favor de la candidata napolitana. Els capítols necessaris se signaren el 4 de gener de 1415. Malgrat això, un cop enviat l'infant a Sicília, entre el març i l'abril del mateix any, per anar a reunir-se amb la reina, aquest es trobà amb el silenci de la governant i l'hostilitat de la població i la noblesa napolitanes. Poques setmanes després, descobririen que la reina havia desposat Jaume II de Borbó, comte de la Marca (CLARAMUNT, *La política matrimonial de la casa*, p. 229). Vegeu també Boscolo, *La politica italiana di Ferdinando I d'Aragona*; Boscolo, *Progetti matrimoniali aragonesi per l'annessione del regno di Napoli*; i Boscolo, *La prima politica mediterranea di Ferdinando I d'Aragona*.

⁸¹⁸ GONZÁLEZ, *Las relaciones exteriores de Castilla*, p. 284.

⁸¹⁹ CAILLE, *Le double séjour de l'empereur*, pp. 322-323.

que vetllaria per la llibertat i seguretat del papa⁸²⁰ i dels seus cardenals⁸²¹, durant l'entrevista i quan tornés a Peníscola.

Com a primera opció per a realitzar l'entrevista s'escollí la ciutat de Niça, durant el mes de juny de 1415.

L'elecció d'aquesta localització no fou fortuïta. Tal i com apunta Díaz Borrás, es tractava d'un emplaçament imparcial entre l'autoritat del concili i els territoris encara fidels i sota influència de Benet XIII⁸²², si bé, tal i com veurem, finalment es va convenir que el nou lloc de trobada fos Perpinyà⁸²³.

---

⁸²⁰ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 172-173, doc. 126.

⁸²¹ No obstant la magnitud dels crims dels que podrien estar acusats pels seus enemics cismàtics (ibídem, pp. 173-174, doc. 127).

⁸²² DÍAZ, *El ocaso cuatrocentrista de Valencia*, p. 905.

⁸²³ Ibídem, p. 907. No és tampoc accidental que l'emperador acceptés aquest canvi, i que la trobada es realitzés dins del territori d'obediència a Benet XIII. Aquesta predisposició seria vista com un gest de bona voluntat de cara a abordar les negociacions, per la qual cosa, si el papa Luna no estava disposat a claudicar, l'emperador sabia que Ferran, molt probablement, no li mantindria el seu suport. Tal i com assenyala Millet, "Tandis qu'il s'avanciat vers Perpignan, Sigismond savait donc qu'il avait un allié dans la place. Son sens de la diplomacie ne l'avait pas trompé. Dans le bloc, présumé compact, formé par le pape et le roi d'Aragon, il avait perçu une faille à exploiter qui devait s'avérer décisive. Si Benoit XIII demeurait intraitable, Ferdinand d'Aragon préférerait l'unité de l'Église" (MILLET, *Perpignan 1415. Pourquoi une rencontre*, p. 525). Vegeu, també, KITZINGER, *La rencontre de Perpignan et la politique extérieure*.

3.3. Preparatiu de l'entrevista

El primer pas, tal i com hem vist, fou l'enviament de diversos ambaixadors per demanar a l'emperador l'entrevista entre ell, Benet XIII i Ferran I, a un punt convingut. Ja a finals de setembre de 1414, Ferran I sol·licitava a totes les autoritats internacionals possibles salconduït pels membres de l'ambaixada que pretenia enviar a Constança: Diego de Fuensalida, bisbe de Zamora, Avignon Nicolai, bisbe de Senec, Juan Fernández de Híjar, Pere de Falcs i Jaume Belleró, presbíter d'Elna⁸²⁴. L'escrivà del primogènit, Romeu de Casanova, va ser escollit secretari de l'ambaixada⁸²⁵. El 20 de setembre, Belleró i Nicolai havien estat nomenats, per altra banda, nuncis de Benet XIII i, en conseqüència, també podien parlar en representació papal⁸²⁶. Uns dies abans, el rei demanà al conseller i donat de la cartoixa de Portaceli, Francesc d'Aranda, que intercedís per a què Benet XIII sufragués les despeses d'un secretari i dos cavalcadors que acompanyarien a l'ambaixada davant Segimon. Ho justifica atenent a la necessitat que hi hagués un secretari i cavalcadors fiables que poguessin anar i tornar per informar el monarca de *les coses secretas qui succehiran, les quals nos poran intimar per letres*⁸²⁷.

Pocs jorns després, l'1 d'octubre, arribà a la cort de Ferran l'ambaixador de l'emperador, Ottobono de Belloni, que també es reuní amb Benet XIII, per entregar-li la convocatòria per l'assistència al Concili de Constança, requeriment que el monarca refusà al·legant no estar subjecte a l'autoritat imperial. La presumpció que els regnes de la Corona o qualsevol altre reialme de la península estigués sota jurisdicció imperial⁸²⁸ molestà tant al Trastàmara que, al final de les instruccions lliurades als seus ambaixadors per concertar la reunió entre ells, indicà als seus representants que li fessin saber al de Luxemburg la consternació que això li havia causat i que li aclarissin, no sense certa dosi d'ironia, si, tal

⁸²⁴ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 24-25, doc. 2.

⁸²⁵ Actuà, a més, com a notari durant el jurament de l'acord per la celebració de l'entrevista (Ibídem, pp. 230-237, doc. 172).

⁸²⁶ CUELLA, *Bulario Aragonés de Benedicto XIII* (III), p. 216, doc. 418.

⁸²⁷ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 23, doc. 1.

⁸²⁸ Tot i la sol·licitud de reparació pública, no sembla tant que el Trastàmara estigués preocupat per una possible reivindicació dels drets imperials sobre la península com pel record, encara fresc, de l'Interregne i les tenses sessions del Compromís de Casp, i que aquest malentès pogués revifar el residual bàndol urgellista. Recordem que aquell mateix octubre de 1414, desposseïda dels seus béns i amb Jaume d'Urgell derrotat i empresonat per no haver acceptat l'entronització del d'Antequera, la família i, en particular, la mare del comte, va intentar alliberar-lo concertant el matrimoni entre la seva filla Cecília i el duc de Clarence, amb el dot del reialme de Sicília, recuperant prou poder com per rescatar al seu fill Jaume. La mare i les germanes del comte, com a col·laboradores en la conspiració, foren processades sota l'acusació de procurar l'alliberament del comte, suscitar una guerra civil i un intent de regicidi (COSTAFREDA, *Cecília d'Urgell, germana de Jaume el Dissortat*, p. 280).

i com ell havia arribat a la conclusió, es tractava d'una equivocació de l'emissari imperial, Ottobono de Belloni, que erradament havia lliurat una missiva dirigida a un príncep vassall, i demanant-li, ahora, una rectificació pública:

Explicaran com per tal quel embaxador del rey dels Romans ara derrerament al dit senyor rey trames, presenta e liura al dit senyor rey en son consell una letra closa del dit rey dels Romans, de la qual los dits embaxadors sen porten translat, la qual letra, segons veuran per lo treslat, es molt preiudical al dit senyor rey per moltes rahons, en special per ço com lo dit senyor, els altres reys de Spanya no regonexen per superior al dit rey dels Romans, no contrestant lo dit embaxador en lo dit ple consell digues la dita letra esser feta e ell haver aquella portada per error, com ell parti del loch on lo dit rey dels Romans era li fos tramesa per lo secretari del dit rey sots la forma de altres quen fahia a altres reys sotsmesos al imperi, e que no procehia en aquella forma de la pensa del rey dels Romans ne era tal sa intencio (...) los dits embaxadors instaran que per letra sua lo dit rey dels Romans abolesca tots peiudicis que per la dita letra se posquesen causar al dit senyor rey mencionant lo dit error, e que approve, lohe e ratiffique les coses per lo dit seu embaxador explicades⁸²⁹.

El dia 7 d'octubre Ferran I concedí salconduit a de Belloni per a què pogués tornar amb Segimon i l'informés de la resposta i de què la Corona d'Aragó li enviava una ambaixada⁸³⁰, que ja s'havia oficialitzat el mateix dia 1⁸³¹, enviant cartes de creença tant a l'emperador com als diversos sobirans i autoritats per assabentar-les de la seva sortida imminent⁸³². Els ambaixadors havien rebut, a més a més, i tal i com s'acaba de senyalar, instruccions sobre les qüestions que havien de tractar amb Segimon.

A part de fer les protocol·làries presentacions de la forma més escaient, i de notificar-li que el rei Ferran havia rebut el seu ambaixador, els seus representants havien d'explicar a l'emperador que:

Lo dit senyor rey es be informat e ha plenament entes la santa e catholica intencio que lo dit rey dels Romans ha a la extirpacio del cisma de la sancta mare Ecclesia e a la sancta unio de aquella, e axi matex a la exterminacio e destruccio dels enemichs de la fe christiana, los quals dos actes lo dit senyor rey sobre totes les coses del mon ab gran affeccio ha tostemps desigat e desiga⁸³³.

⁸²⁹ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 32, doc. 6.

⁸³⁰ *Ibidem*, pp. 25-27, doc. 3.

⁸³¹ *Ibidem*, pp. 27-29, doc. 4.

⁸³² *Ibidem*, p. 29, doc. 5.

⁸³³ *Ibidem*, pp. 30-33, doc. 6.

No estant segur de què o quin resultat hauria tingut la tornada de de Belloni amb la negativa de participar al concili, si aquest hauria explicat a l'emperador la intenció de concertar una reunió o si hauria entregat la carta de creença que se li encomanà, el Trastàmara aconsellà als seus ambaixadors que parlessin directament i a part amb Segimon per demanar-li l'entrevista amb Benet XIII en la que, el rei també hi seria present:

Lo fet de les Vistes e la creença contenguda en la letra que lo dit embaixador presenta al dit senyor no se entregues a tant e lo dit embaxador digues esser fet per error, parlaran primerament e abans de totes coses ab lo rey dels Romans (...) E si cas era que lo dit rey digues no haver comentat al dit ambaxador que explicas semblant cosas ne procehir dell, la donchs lo jorn de la proposicio poran proposar ço que per avant es posat, si lo rey dels Romans disistira de les dites vistes, es a saber de la convencio⁸³⁴.

Per poder reunir-se, no obstant, calia que l'emperador ajornés qualsevol decisió del concili abans de l'entrevista, per poder tenir en compte allò que s'hi tractés i incorporar-ho, posteriorment, a les sessions conciliars:

Que lo dit rey dels Romans procure e faça ab efecte que entretant en la congregacio de Constaça res no se innove que puxa torbar la dita unio, ans aquella congregacio se porroque tres meses o mas o almenys dos, apres que les dites vistes poran esser fetes⁸³⁵.

En cas que Segimon no acceptés la proposta i volgués continuar directament per la via del concili, Ferran demanà als seus ambaixadors que investiguessin i s'informessin sobre el posicionament de cada autoritat present i, d'entre elles, quines podien estar en contra del que s'estava tractant, i els donà permís per adherir-s'hi:

Si lo di rey dels Romans no admetes les coses en prop sobrescrit capitol contengudes, ans per via de concili volgues procehir o en altre manera innovar cosa preiudicial a la dita unio, en aquest cas los dits embaxadors (...) seran attents e ab sagacitat exploraran, encercaran e se informaran si alguns dels embaxadors dels reys, princeps e altres illustres e notables persones en lo dit concili presents entenen contradir la convocacio e congregacio del dit concili. E si sens scandol e ab bona adherencia dels damunt dits (els ambaixadors de la Corona) poden contradir a les dites congregacio e convocacio del dit concili e a les coses fahedores en aquell, facen la dita contradicció en sustancia segons se la porten ordenada e per vigor del poder per lo dit senyor per aquest acte a ells donat⁸³⁶.

---

⁸³⁴ *Ibídem.*

⁸³⁵ *Ibídem.*

⁸³⁶ *Ibídem.*

Tanmateix, en cas que l'emperador cedís a prorrogar el concili però dubtés o no acceptés l'entrevista, el monarca els instava a insistir-li, ja que per aconseguir la unió d'ambdues obediències, havien de trobar-se en el lloc més propici per poder arribar a un acord:

Intimarian de part del dit senyor rey al dit rey dels Romans que sa intencio era e es que cascuna de les parts ab sa obediencia sien aiustades en son loch, los quals lochs tant com se puxa fer sien propinchs. E les dites parts axi aiustades se tractas entre elles de la manera de la concordia a la dita unio (...) e extirpació del dit cisma. Perque lo dit senyor rey per son descarrech envers Deu e lo mon prega tant com pot lo dit rey dels Romans que procure e faça per sa part sia axi fet, car lo dit senyor rey, lo dit rey dels Romans faen açò, procurara e fara açò esser fet per nostre sant pare papa Benet e la sua part e obediencia⁸³⁷.

Un cop acceptada la vista, els ambaixadors havien de notificar-la als altres reis i personatges notables del concili per a què escollissin algunes persones il·lustres per representar les diverses veus que assistien al concili per unir-se a la trobada, però aclarint, sempre, que l'emperador havia de ser una d'aquestes personalitats. Arribats a aquest punt, els ambaixadors havien de concordar la localització de l'entrevista, suggerint Perpinyà com a lloc de trobada i Arle com a seu d'estada de l'emperador, només a tres dies a peu de Perpinyà i fora de la jurisdicció de la Corona d'Aragó. La proposició no és fortuïta, ja que no només eren ubicacions properes entre sí però de diferent subordinació eclesiàstica, sinó que a ambdues viles era senzill arribar-hi per mar i, alhora, eren fàcilment defensables, de manera que reunien totes les garanties de seguretat. Tanmateix, els ambaixadors havien d'estar oberts als suggeriments imperials i informar el monarca de qualsevol altre potencial indret, del qual s'hauria de confirmar la viabilitat:

E rahanant dels lochs poran dir la bona disposicio que seria quel sant pare ab la sua partida estigue en la vila de Perpinya que es als limits de sa obediencia, e l'altra part poria esser en un de molts notables lochs de sa obediencia que ha a la dita vila propinqs. E si lo dit rey dels Romans volra esser en terra a ell subiecta, pora venir a la ciutat de Arlet en Provença que es insigne e de la cambra imperial, situada en ribera daygua e prop de mar, distant de Perpinya per tres jornades cominals. E nos stendran a offerir altres lochs mas si lo rey dels Romans rahanas daltres lochs, certifficar san de qual o quals e de les securitats e manera e libertas e altres circumstancies necessaries per star en aquells, per ço que ho reffiren tornats de ça⁸³⁸.

El primer volum d'instruccions es tancà, tal i com hem observat suara, amb la petició de rectificació per part de Segimon a considerar a Ferran vassall de l'imperi. Dos dies més

---

⁸³⁷ *Ibídem*.

⁸³⁸ *Ibídem*.

tard, no obstant, s'hi afegí una addenda per la qual l'entrevista s'havia de realitzar a l'estiu, ja que tant Benet XIII com Ferran I havien de viatjar per mar⁸³⁹ i, com hem vist anteriorment, no era recomanable navegar durant la temporada hivernal. A més, sembla que informat de les possibles ubicacions suggerides per l'emperador, el sobirà estava disposat a acceptar com a lloc de trobada Niça, perquè hi podien arribar per mar protegits per les galeres de la Corona. Tanmateix, no contemplava allotjar-se al municipi, ja que no es podria garantir la seva seguretat ni la del sant pare, a causa del risc d'aldarulls entre la població, de diverses obediències. Per tant, romandrien a Vilafranca de Mar, vila adjacent on es podria construir un pont cerimonial per accedir al port:

Que les dites Vistes se fassen, per ço que lo sant pare e lo senyor rey hauran anar per mar e ara en yvern no es segur lo navagar, en lo mes de juliol o juny, o maig almenys. (...) dels lochs per les dites Vistes offerits per lo dit rey dels Romans, acceptaran per ço com es pus convenen e pus disposat la ciutat de Niça. E per ço axi com dit es lo dit sant pare e lo senyor rey han anar per mar a la dita ciutat de Niça e les galees e fustes de mar en que iran no porien esser segures de perill de mar en la plaja de Niça, e axi metex, per ço com les gents dels dits tres senyors no poran bonament star en la dita ciutat de Niça sens scandol de bregues, es vist al dit seyor que lo dit sant pare e ell poran star en lo loch e port de Vilafrancha (...) e les dites galees e fustes steran segures, e lo dit rey dels Romans ab ses gents stara pus spayos (...) E en lo dit port si necessari sera pora esset fabricat un po[n]t on lo pare sant e lo dit senyor per mar e lo dit senyor dels Romans per terra poran venir e convenir⁸⁴⁰.

No satisfet amb el resultat d'aquest afegitó, durant el dia 3 d'octubre feu redactar fins a quatre correccions i addicions a les instruccions entregades. Primerament, preveient diversos escenaris en els quals l'emperador refusés participar a l'entrevista i, finalment, si decidien procedir amb el concili, Ferran exposà als seus ambaixadors allò que havien de dur a terme.

Havien de proposar la via de la justícia, per la qual un grup de persones escollides per la seva saviesa i religiositat votaria el candidat més adient per ser papa, intentant persuadir, amb eloqüents arguments, per tal de convèncer que aquesta era la millor opció. En cas que fos rebutjada, haurien d'insistir-hi afegint la possibilitat que, si en un temps acordat no aconseguien cap resultat, llavors els candidats haurien de retirar-se. Aquesta opció, no

⁸³⁹ L'elecció de la via respon, tal i com hem anat observant, a la rapidesa i a la seguretat que comporten les galeres, però també al desplegament propagandístic i intimidant d'una arribada a port amb embarcacions de guerra plenes de colors i homes d'armes, símbol d'estatus i poder.

⁸⁴⁰ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 33-34, doc. 7.

obstant, s'havia d'acordar, ja que, un cop realitzada la renúncia, el pas següent seria seguir amb l'elecció canònica d'un papa. Si Segimon procedia sense determinar les condicions de la renúncia, els ambaixadors de la Corona haurien d'informar-ne Ferran i, per tant, no podrien adherir-s'hi ni refutar l'acció directa o qualsevol altre via que no fossin les dues proposades, recalcant que el monarca es comprometia a estudiar-les i a enviar instruccions als seus representants⁸⁴¹. Sembla que, per evitar conflictes d'interessos, els qui havien de negociar en cas que tot fallés foren Pere de Falcs i Diego de Fuensalida, deixant en un segon pla els ambaixadors que també eren de Benet XIII:

E de les dites coses no haien alcun sentiment los embaxadors del papa ne alcu dells, ni les comuniquen, sino solament lo bisbe de Çamora e micer Pere de Falcs⁸⁴².

En cas que l'emperador o alguna altra autoritat sospités que el que pretenia Ferran I era obstaculitzar el concili, els representants de la Corona havien d'assegurar que el sobirà no hi estava en contra i que, amb una pròrroga, rebria i estudiaria les propostes que el concili li fes arribar:

Si per ventura lo dit Rey dels Romans o altres a qui seran notificades e descobertes les vies en les dites instruccions (...) sospitaran que lo dit senyor ho fa per desviar la congregacio de Constança o altre sguart sinistre, los dits embaxadors diran e offerran de part del dit senyor que per seguretat de aço lo dit senyor es content que la dita congregacio sia prorrogada per cert temps dins lo qual el puja metre en execucio ço que per ell se offer⁸⁴³.

També corregí el manament sobre l'oferta de l'estada a Perpinyà del papa i el seu seguici present al document principal, aclarint que no era una imposició i que si Segimon proposava un altre indret, en comptes de tornar immediatament per comunicar-ho al rei, era oportú que en discutissin els detalls i els inconvenients amb l'emperador⁸⁴⁴.

Finalment, afegí unes últimes consideracions. En el supòsit que Segimon hagués mort, si ho descobrien al principi del camí cap a Constança, els emissaris haurien de tornar per rebre noves instruccions; si, en canvi, eren a mig camí o a punt d'arribar, haurien de reunir-se amb el nou emperador. En cas que encara no n'hi hagués cap d'electe, haurien de romandre a Constança o a la ciutat escollida per continuar amb el concili per intentar

---

⁸⁴¹ El monarca repetí, de nou el 29 de març, aquestes proposicions perquè els seus ambaixadors les reiteressin al concili (FINKE, *Acta Concilii Constanciensis*, vol 3, pp. 234-237, doc. 106).

⁸⁴² TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 34-35, doc. 8.

⁸⁴³ *Ibidem*, p. 36, doc. 9.

⁸⁴⁴ *Ibidem*, pp. 36-37, doc. 10.

influir-hi. Si, durant el viatge, eren informats que hi havia novetats conciliars, haurien d'exposar el memorial igualment i, en cas que en tinguessin ocasió, paralitzar el concili per aconseguir les Vistes amb l'emperador. Si Segimon no es trobava al municipi o refusava els continguts de les propostes, els ambaixadors havien de presentar-les, sense escàndols, a la resta del concili. I en cas que l'emperador allargués deliberadament la seva resposta sobre les proposicions i s'estiguessin prenent decisions en el concili, els representats del monarca haurien d'assistir a les sessions conciliars tant de temps com Segimon es demorés en respondre⁸⁴⁵.

Un cop iniciat el viatge, la comitiva envià una missiva al d'Antequera per demanar-li els recursos pecuniaris necessaris per continuar el recorregut i, suggerint, també, que s'hauria d'entregar una carta al rei Lluís d'Anjou si s'havia desplaçat a Constança, i als anticardenals amb qui es pogués tractar. El 8 de novembre, el sobirà contestà que ja havia descartat escriure al rei de Nàpols, que havia demanat al papa els documents pels anticardenals, i que ja s'havia donat l'ordre per un canvi de diners.

El 7 de desembre, els ambaixadors es trobaven a poc més de tres jorns de Constança, i en viaren una llarga carta a Ferran I. Primerament, respongueren a la missiva reial que acabem de veure, agraint els permisos per poder dirigir-se als anticardenals i insistint en que encara no havien rebut els diners necessaris pel viatge, ni de les arques reials ni de la Cambra Apostòlica, i que en cas de no poder continuar, seria una deshonra pel monarca. Esperaven, per tant, que es tramitessin en el primer correu possible, ja que es trobaven en un territori on la manca de contactes impossibilitava poder-ne manllevar:

E del fet dels diners trametadors a nosaltres, dels quals no sabem ni havem reebut res. Perque, senyor, com siats cert del temps de nostra partida e del temps quins resta, supplicam a costra senyoria que per tant vitoperosament no haïam a jaquir los negocis per que anam, la qual cosa tornaria massa en gran vergonya e desonor vostra, vos placia querir donarr manera que tots nosaltres e lo scrivà o notari, de vostres diners o de la Sgleya siam acorreguts. Certifficants vos, senyor, que speram lo acorriment per lo primer correu, e si correu no tramereu, passat lo temps e X dies apres per reverencia vostra, nosaltres forçats vullam o no hauerem a esser missatges o correus per haver los dits diners, car pot condierar vostra senyoria que som en terra on no havem conexences per les quals haver recapte algu⁸⁴⁶.

---

⁸⁴⁵ *Ibíd.*, pp. 37-38, doc. 11.

⁸⁴⁶ *Ibíd.*, pp. 38-39, doc. 12.

Explicaven, també, amb tota mena de detalls, la seva estada a la cort d'Amadeu VIII, comte de Savoia, fent-hi constar tant informacions com rumors. Un cop presentades les protocol·làries salutacions, els emissaris explicaren *sens specificacio dels negocis per los quals vostra dita senyoria nos tramet al emperador*, i demanaren al comte si participaria o enviaria una ambaixada al concili. El noble contestà que hi assistirien els seus representants, a qui manaria que col·laboressin en allò que fos possible amb els emissaris de la Corona, *als quals daria menament espres comunicassen ab nosaltres dels fets tocants benavenir de la unio de la Sgleya, e en aquells nos donassen tot consell, favor e ajuda que saviament e honesta dar nos poguessan*⁸⁴⁷.

D'altra banda, el comte els explicà els rumors que havien arribat a la seva cort. Segons aquests rumors, Segimon, que encara no havia arribat a Constança, tenia la intenció d'arribar a Itàlia per coronar-se emperador a Roma acompanyat d'un exèrcit de *III M homes darmes, a cobrar totes les terres alienades del imperi, axi del duch de Mila com del hereu de Lançollau, de universitats e totes altres persones del imperi*. Sembla que el senyor de Savoia havia donat per bona la notícia i que havia fet manar la recaptació pertinent, tal i com relaten haver-ne estat testimonis els nostres protagonistes, *que lo dit comte de Savoya ha gitat tall sobre sa terra de D M scuts, lo qual realment e occular caminan havem vist ques cullian per sa terra e justaven per sos lochs e viles*⁸⁴⁸.

També descobriren que el papa Gregori havia enviat a Savoia un dels seus cardenals i que havia arribat la nova que el papa Joan ja es trobava a Constança acompanyat pels seus 18 cardenals, i que havia estat convocat a la sessió del 6 de novembre i, per segona vegada, el 16 del mateix mes⁸⁴⁹.

---

⁸⁴⁷ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 39-41, doc. 13.

⁸⁴⁸ *Ibidem*.

⁸⁴⁹ Finalment, amb un valor polític relatiu i sí amb força voluntat jocosa, el comte narrà els rumors que havia sentit sobre el duc de Borgonya, segons els quals el noble borgonyó, aprofitant deshonra pel retorn de la seva filla, que havia estat casada amb el primogènit del sobirà de Nàpols, el duc pretenia obrir un conflicte bèl·lic per recuperar alguns territoris, afer del qual el comte de Savoia volia romandre entusiastament neutral: "E com a cap de IIII o V meses que li es estada tornada es morta. De la mort de la qual ha gran suspita lo dit duch de Burgunya, per la qual raho se diu vulgarment per molts quel dit duch per la dita raho e per recobrar C M scuts del dot (...) es de intencio de fer guerra al dit rey Luys sobre lo ducat Davyo e una terra que ha en Picardia. Diu se, senyor, mes avant, quel dit duch te tota sa gent darmes que havia plegada, och encara la partida del rey de França la te aximatex aplegada, dient nos lo dit comte de Savoya que de la pau de França ell no confia ne creu que la una part ni l'altra se desista de la dita gent darmes, pero que ell es amich de tots e faria plers e honors als uns e als altres" (*ibidem*).

El 7 de gener el comerciant barcelonès C. Sala, informava el rei que un mercader alemany, vingut de Frankfurt, havia fet escala a Constança el 16 de desembre, i li havia comentat que el papa Joan havia tingut una entrada solemne a la ciutat del concili i que l'emperador es trobava a tres dies de la mateixa població. En canvi, ni els representants de França ni els de Borgonya ni Anglaterra no hi havien arribat. També li notificà que els ambaixadors de la Corona d'Aragó estaven a menys de dos dies del municipi però que havien passat molts jorns a Gènova, ja que seguien esperant el salconduit imperial per partir cap al concili. Pocs dies després, el bisbe de Zamora escrivia, de manera secreta, al d'Antequera per confessar-li que l'ambaixada havia trobat un aliat que els estava ajudant i que preveia que podria continuar assistint-los per portar a bon terme l'objectiu que el monarca els havia encomanat a Constança, però que no s'atrevia a revelar la seva identitat per por que la missiva pogués ésser intercedida, tractant-se, com veurem tot seguit, del franciscà castellà, Diego de Moxena:

Señor, creo, que Dios et la virgen su madre et vuestra buena ventura el merito de los negocios, por que somos aca venidos, ha enderescado, que se es acercado nuestra congregacion un onbre vuestro servidor, lo qual muestra bien las obras, que nos es grand ayuda et grand ajustamiento para los negocios, que traemos. El qual es en gran fama et reputacion et reverencia en esta congregacion, por la mano del qual, señor, pasan muy grand partyda de estos negocios. El nombre del qual, señor, no se vos escriure por miedo, que las cartas no sean tomadas⁸⁵⁰.

El febrer de 1415, arribaren, per fi, notícies directes de l'ambaixada, ja a Constança. El dia 12 Pere de Falcs escrigué insistint en el compliment de la promesa que el sobirà li havia fet sobre ocupar el càrrec d'advocat fiscal del regne de València i la manca de manteniment de l'ambaixada. Amb un llenguatge eloqüent i persuasiu, revelava l'abandó que sentia en contrast amb els altres representants que havien aconseguit que el papa sufragués part de les seves despeses; de Falcs descriu al monarca el temor d'haver de vendre la seva cavalcadura i objectes personals per fer front a les despeses, ja que fins aquell moment havia estat manllevant secretament diners per mantenir-se i no revelar que el seu rei no estava realitzant el que s'esperava d'ell. Si no arribaven diners, haurien de tornar-se'n, i això suposaria, a part d'un escàndol davant de la resta d'autoritats internacionals, un mal major, pel fet de no participar en un episodi com el concili, que afectava també als regnes de la Corona:

---

⁸⁵⁰ FINKE, *Acta Concilii Constanciensis*, vol 3, pp. 215-216, doc. 94.

Yo empero, senyor, sols entre ells he la clamor dobla, e pot coneixer la vostra senyoria que deig haver special congouixa e no sens raho, car mos companyons hils missatgers del sant pare, desque som açi son stats de qualque poch acorreguts, jatsia ben poch, a ma del sant pare, a messio e despesa del qual par que y son. Yo empero, senyor, sols estich, e romanch badallant sens esser acorregut de un diner, a risch e perill si molt dura, senyor, de haver forçadament vendre les cavalcadures, roba e argent, a gran vergonya e no pocha minva de vostra senyoria, per qui som açi, per traure e haver diners que puixam viure. Jatsia ho haia suportat e cubert fins ara, manllevant tan secretament com he poscut, zelant vostra reverencia e honor, mas dubte, si acorreguts no som, que daqui avant ho puscam cobrir. O hauriem a desemparrar e leixar tots los fets al travers, en los quals, senyor, crehegua la vostra senyoria que no va poch a vos, senyor, e a vostres regnes e terres ultra la honor, e sabem e sentim ho nosaltres qui y tenim les mans. Perque, senyor, sia vostra merçe fet hi prestamet provehir⁸⁵¹.

Quatre dies després, Diego de Moxena escrivia a Ferran I assegurant que el concili esperava la intervenció del monarca i excusant-se, ell, per no poder anar a València a tractar les tres vies i allò que convenia més per resoldre el Cisma, tal i com havia esmentat al bisbe de Zamora, a causa del seu delicat estat de salut:

Yo me dispusiera muy voluntariosamente a yr a la vuestra sacra magestad personalmente e fablar con vos cosas mucho pertenescientes a vuestro servicio, e singularmente de tres vias que con mi sennor e pariente el obispo de Çamora fable, vuestro tan leal servidor como en el mundo otro puede ser esmaginado⁸⁵².

En la mateixa línia, amb un to una mica més aspre, que el propi bisbe de Zamora reconegué, Diego de Moxena feu arribar durant aquells dies de febrer una missiva al d'Antequera, recriminant-li que per paraula semblava compromès amb la fi del Cisma però que, en l'acció, no estava presentant la mateixa responsabilitat⁸⁵³. Pocs dies després, el 4 de març, el mateix bisbe escrigué a l'infant Joan per notificar-li que l'ambaixada ja havia pogut reunir-se amb l'emperador i que, aquest, havia estat molt complagut de la carta de creença de l'infant que els emissaris li havien entregat. També l'informà, d'altra banda, que Segimon havia acceptat realitzar l'entrevista a Niça, i que Benet XIII i el rei Ferran podrien romandre a Vilafranca de Mar⁸⁵⁴.

⁸⁵¹ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 42-43, doc. 14.

⁸⁵² *Ibidem*, pp. 33-44, doc. 15.

⁸⁵³ *Ibidem*, pp. 44-45, doc. 16.

⁸⁵⁴ *Ibidem*, pp. 45-46, doc. 17.

Des de València, el rei contestà l'11 de març als seus representants a Constança que havien de romandre al concili, ja que enviava a Ramon Batlle amb numerari per sufragar la manutenció de l'ambaixada noves instruccions, i sobretot per informar-se sobre el que pertocava als heretges que s'estaven acusant, també, al concili, per saber sobre quines bases eren acusats i quins procediments s'estaven emprenent sobre ells. A més, els ajuntava una carta per l'emperador i una altra per Diego de Moxena⁸⁵⁵.

A Segimon li agrai la bona recepció feta als ambaixadors de la Corona i la voluntat favorable de dur a terme l'entrevista a Niça⁸⁵⁶. Li tornà a escriure quatre dies més tard, el 16 de març, amb una carta de creença pels seus representants, indicant-li que aquests es reunirien de nou amb ell per comunicar-li les noves instruccions rebudes⁸⁵⁷. També hi afegí una altra carta de creença per l'escrivà reial i secretari de l'infant Alfons, Ramon Batlle⁸⁵⁸. A Diego de Moxena li reconegué la seva fidelitat⁸⁵⁹ i també li agrai l'ajut prestat a l'ambaixada a Constança⁸⁶⁰.

En el memorial de Ramon Batlle s'especificava que aquest havia d'arribar com més aviat millor a Constança, sense fer aturades innecessàries, i que, un cop allà, s'havia d'informar de com s'estaven desenvolupant les sessions conciliars i intentar descobrir altres afers diplomàtics sobre l'emperador, el rei de França i les altres autoritats presents al concili, per tot seguit, descriure-les en una missiva dirigida a Ferran. En el cas de tractar-se d'indagacions de gran rellevància, les havia de fer arribar a través de missatge o correu immediatament⁸⁶¹.

A més a més, havia de reunir-se, amb els ambaixadors de la Corona per resoldre els assumptes pecuniaris i, en cas que fos possible i es trobessin encara a Constança, notificar-los que hi havien de continuar. Si ja haguessin partit i no poguessin tornar-se'n,

---

⁸⁵⁵ *Ibidem*, pp. 46-47, doc. 18.

⁸⁵⁶ *Ibidem*, pp. 47-48, doc. 19. L'emperador contestà el 20 de març, informant sobre la seva reunió amb els ambaixadors de la Corona i elogiant la seva eloqüència (*ibidem*, pp. 53-54, doc. 25).

⁸⁵⁷ Tres missives, gairebé idèntiques, es van enviar el 23, 27 i 28 del mateix mes i, posteriorment, el 25 d'abril (*ibidem*, pp. 55-107, doc. 27, doc. 30, doc. 32, doc. 59).

⁸⁵⁸ *Ibidem*, p. 50, doc. 22.

⁸⁵⁹ Ferran reiterà el seu agraïment a de Moxena, de nou, el 27 de març (*ibidem*, p. 59, doc. 31). De fet, la feina incansable del franciscà va commoure molts dels assistents al concili, fins al punt de el cardenal bisbe d'Òstia, Jean-Allarmet de Broguy, escrigué a Ferran I, el dia 19 de març, per informar-lo de la seva trobada amb de Moxena, a qui elogià llargament, per la qual cosa, de Broguy oferí la seva ajuda al monarca (*ibidem*, pp. 52-53, doc. 24).

⁸⁶⁰ *Ibidem*, pp. 48-49, doc. 20.

⁸⁶¹ *Ibidem*, pp. 50-52, doc. 23.

Batlle es reuniria igualment amb l'emperador. Primerament, li transmetria la salutació protocol·lària i els agraïments pertinents, i després li plantejaria la problemàtica sobre el casament que s'estava gestant entre l'infant Joan i Joana de Nàpols. Ferran volia que el seu emissari expliqués a Segimon que ja havia enviat una ambaixada a Nàpols per portar a terme els acords imprescindibles i que confiava que l'emperador no hi tingués cap objecció, ja que aquest matrimoni, tal i com l'havia plantejat Benet XIII en l'entrevista de Morella, un any i mig abans, seria beneficiós per tal de tancar la problemàtica cismàtica:

(Ferran) li notifica e li intima totes coses, crehent quen haura consolacio e plaer (a Segimon). E que le sguart principal perque ell [Ferran] ha scoltat e scolta lo tracte del dit matrimoni es per tal que haie la maior oportunitat e manera que los fets de la Esgleya e de la unio de aquella vinguen a bona e breu conclusio, la qual e apres la salut de la sua anima desija mes que cosa del mon. Car considerat lo gran voler que lo dit rey hi ha e ço que lo dit senyor hi fara der al dit son fill si lo dit matrimoni se fa, sera ab la ajuda de nostre Senyor que la unio de la Esgleya vindra a bona e loable fi e a la conclusio desijada⁸⁶².

Hi afegia que si l'emperador tenia cap dubte sobre la unió matrimonial, sobretot a causa de les reclamacions del rei Lluís, que Segimon podia restar tranquil, ja que s'havien consultat a grans experts en la temàtica i havien resolt que Lluís no complia cap requisit per sol·licitar els drets que demanava. A més, i no sense una certa malícia mal dissimulava, apuntava que el rei Lluís no havia mostrat cap acte d'afecte ni amistat envers l'emperador, i que aquest, per tant, no li devia cap atenció:

Pora esser respost que segons es stat trobat per vots e consells de solemnes homens en sciencia e consciencia, lo dit rey Luis no ha dret algu. E daltra part que lo dit rey Luis no ha mostrada cara afecció ni voler al dit senyor de voler amistat ni concordia ab ell ne li ha donada raho per ell degues star de tractar del dit matrimoni⁸⁶³.

A més a més, esgrimí l'oferta de fer d'àrbitre entre l'emperador i el rei Ladislau I, que disputava la sobirania sobre el regne d'Hongria, així com també la de Nàpols, raó per la qual Ferran intentà jugar la carta que el matrimoni entre l'infant Joan i Joana de Nàpols els afavoria a tos dos:

Que com lo rey Lançalau se intulas de alguns regnes e terres los quals lo dit rey dels Romans posseex e altres, e lo dit senyor haia affeccio e voler

---

⁸⁶² *Ibídem*.

⁸⁶³ *Ibídem*.

que entre lo dit rey, ell e sos fills haia bona e sancera amistat e concordia, li offer que ell se interposara mijancer e tractador, si lo dit matrimoni se fa, ab la dita regina e ab son fill que la honor de cascuna de les parts sera servada de son poder, es haura axi per sua part com per la de son fill per raho de la gran amistat que ha ab ell⁸⁶⁴.

Pel que fa a la manutenció de l'ambaixada a Constança, el rei ordenà al tresorerer reial, Ferran de la Cavalleria, que es paguessin 3120 florins a l'escrivà que havia estat enviat a reunir-se amb l'ambaixada al concili, Ramon Batlle, mentre que, paral·lelament, es posà en contacte tant amb el conservador del patrimoni reial, Joan de Ribesaltes, com amb el mercader Guillem de Fonollet⁸⁶⁵, per a què busquessin canvi pels 3120 florins per ésser enviats de manera immediata a Constança, per a què Batlle en pogués disposar i repartir-ho entre el bisbe de Zamora, Joan d'Ixer, Pere de Falcs i el secretari de l'ambaixada, Romeu de Casanova:

Per salari de quatre meses comptadors de la fi dels quatre meses de e per los quals lus es estat fet ia compte e son pagats. Ço es, al bisbe de Çamora, a raho de deu florins per cascun dia, mil doscents florins; a don Johan Dixer, a la dita raho, mil doscents florins; a micer Pere de Falcs, a rahó de quatre florins lo dia, quatrecents vuytanta florins; e al dit Romeu de Casanova, raho de dos florins per dia, doscents quaranta florins⁸⁶⁶.

El canvi arribà a realitzar-se a la taula de Constança a través del mercader florentí Domingo Manelli, però quan els ambaixadors ja havien marxat de la ciutat, motiu pel qual, com veurem, a l'abril encara no havien rebut els diners. Sembla, a més, que en algun punt de l'intercanvi d'instruccions⁸⁶⁷, el Trastàmara manà als ambaixadors que anul·lessin la negociació de les Vistes i deixessin Constança per rebre noves ordres, potser influenciat per les paraules de Diego de Moxena i el propi bisbe de Zamora o, com justificà més endavant el propi rei, en veure que la resposta de l'emperador es demorava i no hi hauria prou temps per organitzar una esquadra. És possible que escrivà o missatger confongués les missives, ja que, com veurem, en resposta a aquesta demanda, els ambaixadors també fan referència a una carta manuscrita de Ferran que, suposadament, anava adjunta al memorial i que, sospitant que era un error, obriren per comprovar que en realitat es tractava d'una carta de creença⁸⁶⁸.

⁸⁶⁴ *Ibidem*.

⁸⁶⁵ Vegeu nota 159.

⁸⁶⁶ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 54-55, doc. 26.

⁸⁶⁷ El document amb les noves disposicions, tal i com assenyalen Finke i Torra, malauradament, no s'ha conservat.

⁸⁶⁸ *Ibidem*, pp. 67-75, doc. 38.

Pocs dies després, el monarca tornà a la idea inicial⁸⁶⁹, enviant noves ordres a l'ambaixada per a què es quedés a Constança, i adjuntant-hi, ara, la carta autògrafa a l'emperador, on li pregava que procurés que el càstig per heretgia s'apliqués de manera fulminant sobre Jon Hus⁸⁷⁰. Aquesta carta tampoc no arribà a l'emperador; el propi d'Antequera apuntava que s'havia perdut per obra del diable⁸⁷¹.

A la darrera del mateix mes, el monarca reiterà el manament als ambaixadors de romandre a Constança o que, en cas que ja haguessin emprès camí de retorn, el desfessin i no demanessin la nul·litat de l'entrevista a Niça; si ja ho haguessin fet, que es retractessin de la forma més convenient i enginyosa possible, intentant no ofendre ni escandalitzar Segimon o els membres del concili. A més a més, havien d'assenyalar que la resposta de l'emperador havia tardat a arribar al monarca i que els seus vaixells es trobaven dispersats pels seus regnes, raó per la qual era imperativa una pròrroga per poder organitzar l'armada necessària per transportar-los a ell i a Benet XIII a l'entrevista:

E si per ventura ja haurets procehit a parlar de retractar e desviar les dites Vistes segons derrerament vos havem scrit, refondrets tot ço que y hayats procehit, dient e colorant ab las millors maneres que porets que manament nostre haviets haut, que considerades les difficultats que lo rey dels Romans posava en les dites vistes (...), e com se laguiava la resposta sua sobre aço e lo temps qui era ja tan artat e curt que quasi era imposible ferse. (...). E de la nostra part dierts al dit rey com nos havets scrit e que a nos plau be complir les dites vistes. Empero per tal com nos vehent que, per ço que tant se dilatava la resposta del dit rey dels Romans (...), les dites viestes eren quasi denodades, havem ab lo nostre segongenit trames gran part de la nostra sent en Secilia e fustes e altres preparatoris, e nos som en les parts pus remotes de nostres regnes, e lo temps es molt cur, demanerets que sia prorofat per res o dos o hu e mig o almenys un mes, ab millors maeneres que porets, pero tostemps per forma que lo fet nos desvias per aquesta raho, nin pogues penre ruptura, ni lo dit rey dels Romans e pretes concili sen scandalizassen⁸⁷².

Els ambaixadors escrigueren el rei el 10 d'abril, des de Ginebra, contestant, per una banda, que la carta autògrafa, com ja hem comentat, no era tal i, per l'altra, que era massa tard per exercir el manament de revocar l'acord per realitzar l'entrevista. Puix que ja

⁸⁶⁹ *Ibidem*, pp. 56-57, doc. 28.

⁸⁷⁰ *Ibidem*, pp. 57-58, doc. 29.

⁸⁷¹ Fou enviada insertada en una nova missiva el 28 d'abril: "Nunc autem, serenissime princeps, noverim quod nuncius aliis litteris et scripturis solum litteram scriptam manu mea diaboli operatione perdidit ut opus suum malum non impediretur, propter quod affectuosissime rogo magestatem vestram quatenus amore Dei non permittendo opus pessimum diaboli prosperare" (*ibidem*, pp. 112-113, doc. 66).

⁸⁷² *Ibidem*, pp. 60-62, doc. 33.

estava signat. I amb orgull, assenyalaven que havien aconseguit que la discussió sobre quina via s'havia d'aplicar per tancar el Cisma es tractés a les Vistes. D'altra banda, l'incident de la fugida de Joan XXIII havia omplert les terres d'homes d'armes i, sobretot, la vista ja s'havia concertat la vista i els ambaixadors ja havien tornat amb el comte de Savoia per posar en marxa els preparatius per l'estada a Vilafranca de Mar⁸⁷³.

Tot seguit li relataren, en una llarga descripció plena de vius detalls, els esdeveniments posteriors a la fugida del papa Joan XXIII. Aquest havia intentat escapar una nit, disfressat d'escuder, assistit per l'arxiduc Albert V d'Àustria, pujant a una barca que el portà fins a Schaffhausen⁸⁷⁴. El matí següent, el pontífex envià una missiva a l'emperador, explicant on es trobava i excusant el duc de tota culpa. Segimon, de manera secreta, manà als nobles, ciutats i viles al voltant dels territoris del duc que formessin un exèrcit de quaranta o cinquanta mil homes, mentre, que, públicament, no es pronuncià:

(Joan XXIII), la nit que fugí hixque a ma del duch de Altaricha de la ciutat de Constança en aquesta manera, seguons havem sabut. Lo dit duch de posava en hun monestir fora de la dita ciutat e fingí que volent sen anar de Constança ana al palau on stava lo dit intrus, a peu, per fer ly reverencia. Axi ja fo stant o a miga hora de la nit e tornant sen ab entorchs davant, detras ell lo dit intrus hixque deffressat ab roba curta e capero trepat com a vaylet o scuder mesclat entre los altres (...). E traverssan axi la ciutat exint fora lo portal fins a la posada del dit duch, que persona del mon nol conech ni sen talaiya. E foren en la dita posada aparellats tres o quatre rocins, on ell hil dit duch cavalcaren fins hun troç lluny de la ciutat a la riba del riu on ly tingueren una barcha apparellada en la qual ell hil dit duch se recolliren. E tota la nit per laygua avall axi anaren fins a la vila de Chaffusa que es una grossa vila del dit duch (...). De la qual vila lo dit intrus lendema (...) trames una letra al emperador, nottificant ly on era e scusant lo duc Daltaricha (...) translat de la qual letra nosaltres havem. Les provisions, senyor, quel emperador prestament feu (...) que secretament scrigue a totes les comunes e ciutats, viles e lochs del imperi, que son e stan entorn de la terra del dit duch de Altaricha, en tant que dins VI o VII jorns foren prests entorn de la dita terra del duch quaranta o çinquanta homens darmes, guardant que hun perdal non poria exir sino per llur ma, sens quel emperador non feu res appare ni mostrava donar res en la dita fuga, mas dix ho a nosaltres secretament e axi ses mostrat hi esta en veritat (...) partints nosaltres lo dit dimecres sant de la ciutat de Constança

⁸⁷³ Ahora, tal i com comentaven al rei, l'emperador també s'havia posat en marxa: "vos certifficam quel dit emperador ja ans de nostra partida se començava preparar per les dites Vistes, car sentiem hins fon dit ans que partissem que havia ja pres e fet tallar llurea a sos servidors de negre e blanch per a CCC persones" (ibídem).

⁸⁷⁴ L'escrivà del bisbe de Zamora envià també, un informe semblant el 15 de maig, relatant la fugida de Joan XXIII i els preparatius que ja havia començat a realitzar l'emperador per anar a Niça (ibídem, pp. 143-146, doc. 93).

ab gran desplaer e conguoxa (...), e continuants nostre camí ab grans rischs, affanys e perills de nostres persones e bens per lo travessar e passar principalment que havíem forçadament a fer per la terra del dit duc de Altaricha e per lo lochs on era lo dit intrus Johan (...) fom lo digous sant a la dita vila de Chaffusa ans lo mig jorn, no per cor de atturar allí a menjar seguons no y atturam, mas de passar avant, les portes de la qual vila trobam tancades. Empero los regidors, qui per favor del emperador e zel bo que han als ferts de la unitat de la Sgleia les teiens tancades guardants quel dit Johan no hixques de la dita vila (...) estant lo dit intrus Johan revestit en la sgleia per fer loffici, lo dit duch de Altaricha ly havia trames cuytadament hun hom notificant ly com ell havia rehebuts deseximents de VIII o X entre duchs e comtes, los quals venien sobre ell e sobre Chafusa. Per la qual raho lo dit intrus Joham, leixat e deseparat totalment loffici, sen passa cuytadament a la cambra his despulla, dients a tots los familiars, servidors e prelats qui allí eren que cascu se donas brasa de escapar al mills que posquessen. Per la qual raho, senyor, molts de sos servidors, qui de la dita vila exir nols leixaven ni podien, ubertes les portes per exir nosaltres, e ensemps nosaltres exints de la dita vila hixgueren entre la presa de nosaltres e a peu e a cavall, fingints esser de nostra companyia⁸⁷⁵.

A continuació li feien saber que segons algunes informacions per les que els havia confiat era bastant segur que tant França com Anglaterra, a més de l'imperi, repudiarien Joan XXIII, de manera que quedaria un contendent menys. Tanmateix, els ambaixadors havien hagut de partir de Constança aquell Dimecres Sant i no veien cap possibilitat de poder-hi tornar, ja que, tal i com dramàtica i amargament narraren al monarca el seu periple, no havien rebut el numerari necessari per romandre al concili. Començaven a sentir-se avergonyits perquè no aconseguiren manllevar diners i havien de malviure davant dels representants de les més importants autoritats internacionals, i per això havien abandonat la ciutat -deixant-hi, no obstant, l'escrivà del bisbe de Zamora, Bernat Oller, perquè seguís informant sobre les novetats del concili- :

Ço es, extrema neceçitat en no haver hi que viure, e confusio e verguonya que havíem en loch tan publiche e patent on confluïen e eren misatgers de la major part dels reys e prínceps del mon, descobrir mes avant que fet no havíem, e haver mostrar vostra pobrea, verguonya e confusio, sentints aquells, e sabents que anavem cercant manlleutes de diners per viure e trobar no podiem. E venets ades unes coses, ades altres, per traure diners, nos han artat e constret a partir de Constança e metrens en camí per tornar, pus havíem gloriosament et be clos e finat los fets perque erem trameses. O gran crueltat!, senyor, ab humil e a causa de reverencia parlant, reputam, e no sens raho, que havets mostrat vers nosaltres fins al dia de huy. E be, senyor havets mostrat que com a persones avorrides nos havets trames en

⁸⁷⁵ *Ibidem*, pp. 67-75, doc. 38; el 27 d'abril, Ferran I envià una missiva a l'emperador notificant-li que havia rebut la notícia de la fugida del pontífex, i instant-lo a reiterar els esforços per acabar amb el Cisma, tal i com ell estava, també, disposat a fer (*ibidem*, pp. 110-111, doc. 64).

les dites parts, com de la vostra senyoria en tant de temps que estat havem, correu, lletra ni albara fins ara haiam rehebut ni haut socors de hun diner per nostre viure e sustentacio (...). Ultra les causes ja dessus dites per les quals nos par, ab vostra reverència parlant, no esser factible, vos diem, senyor, que a nosaltres e a qualsevol de nosaltres es imposible [tornar...], primerament per ço com açi, no havem hun diner al mon ab que y tornassem ni ab que lla vixquessem (...). Seguonament, senyor, car la gent darmes desde som passats hi es tanta apleguada en la terra del dit duch (...) que seria imposible exirne sançers ni segurs, e per ço degu no yu guosa passar dels que volen en lla anar nin veu hom degur venir (...). Ans a gran desayre de nosaltres e de nostres besties, apleguants a les dinades e a les sopades a les dites viles e lochs, e trobants que nons volien acullir, haviem passar avant secants vilatges uberts e desmurats on nos volguessen acullir, en tant, senyor, que vespres hi havia que tres o quatre hores de nit haviem anar per boscatges e lochs deserts ab entorches e llums davant e ab la pluja quen donava dessus e ab camins desesperats de fangues e aygues fins ales singles de les besties, sercants lochs e cuberts on nos volguessen acullir a grans rischs, congouixes e perills de nostres persones e de ço que portavem. Per la qual raho, dins le sdites IX o X jornades que havem llaguiat en exir de Alemanyà havem perdut e leixat alcunes besties, ço es mortes e affollades⁸⁷⁶.

El 13 d'abril, insistiren de nou, en una carta amb similars arguments, en la impossibilitat de tornar a Constança i revocar l'entrevista, i que esperarien altres instruccions des de Montpeller⁸⁷⁷. Cinc jorns més tard, ja havia arribat el primer memorial rectificat, que ordenava als ambaixadors que demanessin una pròrroga, a la qual cosa el bisbe de Zamora contestà que no hi hauria problema a causa de l'enrenou que s'havia estès pels territoris de l'emperador amb la fugida de Joan XXIII, sempre que l'acord de perllongar el termini de les Vistes fos pactat per ambdues parts amb *scriptura autentica*⁸⁷⁸.

El 22 d'abril, els ambaixadors explicaren al sobirà que, tot i haver rebut gran part del que se'ls devia a través de Ramon Batlle, no els havia quedat pràcticament res com per poder continuar amb les ordres encarregades, a més de no tenir cavalcadures ni provisions per emprendre un nou viatge per terres unes que ara eren hostils, ni tampoc la possibilitat d'enviar correus per saber si l'emperador ja havia deixat Constança, qüestió que havien de saber sense demora per poder demanar o no la pròrroga. Per tot plegat, els ambaixadors informaven que esperarien l'enviament de numerari per sufragar aquest nou viatge -i per no haver de passar, novament, per la situació de pràctica mendicitat, si atenem a les seves pròpies paraules-, així com les cartes de procuració necessàries per dur a terme la comesa

---

⁸⁷⁶ *Ibidem*.

⁸⁷⁷ *Ibidem*, pp. 81-84, doc. 44.

⁸⁷⁸ *Ibidem*, pp. 90-92, doc. 48.

que se'ls havia assignat⁸⁷⁹. Adjunta a aquesta carta, hi havia una missiva individual del bisbe de Zamora⁸⁸⁰, on expressava el seu descontentament per la retribució insuficient rebuda pels seus serveis per part del papa que al·legava que devia 900 florins heretats del seu bisbat, i demanava que es pagués al seu escuder per les missatgeries que havia realitzat -fos per part del papa o de qui escollís el rei, però sense que el bisbe hagués de carregar-se de més deutes- i reiterant la necessitat de noves cavalcadures, ja que les havia perdut pràcticament totes durant l'ambaixada:

En buena fem sennor, no entiendo aver fecho tal trayçio en este camino de Dios e a la Yglesia e a la su santidad por que sea dada tal retribucion, e otras albricias esperaba oyr de alla por los servicios que non aquestas. E mas aqui se cumple, sennor, el vulgar de Aragon, donde vos sennor sodes rey e nuestro sennor el papa es natura, que dise “al fuero de Aragon, a buen serviçio mal galardon.” Proguera a Diso, sennor, que oy d[ia] fuera yo no ov[ie]se estado obispo, ca sabedes bien, sennor, (...) yo non devia [n]ada nin a papa nin a o[tro] (...) Su[plico] vos, pues que vuestra merçed me manda tornar, que me proveades de una mula, que quantas buenas bestias aca traxe, tanta quedan dellas en Alemanna, dellas en Saboya, dellas por los campos. (...) pido vos por merçed que ese escudero mio (...) aya alguna retribucion por su trabaj, por tal que no lo aya yo de pagar todo, agora del papa, agora de quien a la vuestra merçed pogiere⁸⁸¹.

El 24 d'abril ja havien rebut la segona carta instant que l'ambaixada romangués a Constança per a demanar la pròrroga de l'entrevista. Els emissaris decidiren trametre Pere de Falcs per informar en persona el rei sobre el que ja havien notificat en la missiva suara analitzada⁸⁸², i enviaren una carta de creença per aquest al dia següent⁸⁸³, on, a part, el bisbe de Zamora hi afegí, també, una pròpia i enigmàtica carta d'elogi a Pere de Falcs:

Del dicho miçer Pere de Fals, ca con verdat, sennor, çertifico a la vuestra merçed que el a ansi trabajado e fielmente en este compto servido a la vuestra sennoria commo si de ninnio lo oviesedes criado. E el es tal persona e tan diestra e sabia e fiel que seguramente vuestra merçed puede toda cosa segurament fiar del. E ansi, sennor, por vuestro serviçio e honor, porque al mundo malo que tenemos se fallan pocos omnes semejantes, vuestra sennoria se debe inclinar a le fase honrra e merçed, ansi por conortar e faser plaser a los buenos, commo por enxiemplo faser de los malos buenos⁸⁸⁴.

⁸⁷⁹ *Ibíd*em, pp. 99-102, doc. 54.

⁸⁸⁰ El 24 de juliol rebé de la tresoreria reial 407 florins, 6 sous i 7 diners per les diverses despeses que tingué durant l'ambaixada (*ibíd*em, pp. 268-270, doc. 192).

⁸⁸¹ *Ibíd*em, pp. 102-103, doc. 55.

⁸⁸² *Ibíd*em, p. 106, doc. 58.

⁸⁸³ *Ibíd*em, p. 108, doc. 61.

⁸⁸⁴ *Ibíd*em, p. 109, doc. 62.

3.3.1. La pròrroga i canvi de seu per a l'entrevista

Probablement a causa de la manca de temps per preparar degudament l'armada per anar a Niça, Ferran d'Antequera confià que s'aconseguiria l'ajornament necessari, raó per la qual, el 28 d'abril ja proclamava que, a l'espera que l'emperador Segimon donés el vistiplau, es prorrogava el termini de l'entrevista per al mes de juliol, però mantenint els capítols signats a l'inici de març com el lloc de trobada i d'estada de cadascuna de les parts⁸⁸⁵. Dos dies després, enviava una missiva als seus ambaixadors davant de l'emperador amb una carta d'ajornament de l'entrevista per concertar-la pel mes de juliol adjunta, exposant que era de vital importància que arribés sense contratemps a Segimon i que, en cas que ja no es trobessin a Constança, trametessin *un cavalcador dels vostres molt cuytat dreçant lo a micer Octobono o altra persona que us parega, per forma que sia donat tantost recapte que lo dit rey dels Romans faça semblat prorogacio*⁸⁸⁶.

Les respostes de súplica dels ambaixadors quan encara estaven a Constança per a què se sufraguessin les seves despeses arribaren a la fi del mateix mes d'abril a València, motiu pel qual el monarca ordenà a Guillem de Fonollet que tramités els diners que mancaven sense dilació, a través del canvi o de la manera més ràpida que trobés⁸⁸⁷. Per contra, el mercader no ho va poder complir perquè, tal i com hem vist, els emissaris ja havien marxat de Constança. Fonollet, no obstant, notificà que, si bé els ambaixadors havien tornat les lletres de canvi on constaven la resta dels diners que mancaven per entregar i a cobrar a la taula de canvi de Constança, els emissaris li havien demanat que retingués els diners per poder-ne fer ús més endavant i que, per tant, esperava ordres per efectuar el pagament.

A més a més, informà el monarca que havia rebut notícies de Sicília i que les exposava en una carta adjunta i signada també pel batlle general, Dalmau de Biert, ressaltant que l'infant Joan havia enviat cap a València la galera reial patronejada per en Genís Almogàver. D'altra banda, mostrant el seu compromís amb Ferran I amb Benet XIII, Fonollet posà al seu servei la nau grossa de la seva propietat que estava a punt d'arribar a Barcelona des de Flandes, embarcació que podia transportar fins a 125 cavalls i 750 homes d'armes:

Molt alt senyor, axi com per altres yo e escrit a vostra senyoria, la mia gran nau que ve de Flandres deu esser aqui de dia en dia si ha no y es. Es a servir

⁸⁸⁵ *Ibíd*em, pp. 113-116, doc. 67.

⁸⁸⁶ *Ibíd*em, p. 117, doc. 68.

⁸⁸⁷ *Ibíd*em, pp. 109-110, doc. 63.

de nostre sant para e vostre, e llevar vos a CXXV cavalls e DCCL combatents omes. Reputaula per vostra⁸⁸⁸.

Rebudes ja el 2 de maig, les últimes missives dels ambaixadors des de Montpeller, Ferran els respongué que tornessin als territoris de la Corona conjuntament amb Ramon Batlle, però deixant l'escrivà del bisbe de Zamora *resident en Constança que continuament scriisca de totes les novitats e negocis que pora ne sabra saber e sentir*⁸⁸⁹. L'endemà, Ferran els reiterà l'ordre que si ja havien fet camí i no ho podien portar a terme ells, que contactessin amb l'escrivà deixat a Constança o amb el representant de l'emperador, Ottobono de Belloni, per entregar la carta que els adjuntava, on demanava, oficialment, a l'emperador la prorrogació de l'entrevista per a què ell n'hi fes arribar una de similar⁸⁹⁰.

Novament amb un desfasament terrible entre comunicacions, els ambaixadors reberen les ordres prèvies que els impel·lien a tornar al concili a demanar, en persona, l'ajornament de les Vistes. Els emissaris van fer, per tant, referència al fet d'haver enviat Pere de Falcs per parlar amb el monarca per exposar-li tots els detalls de l'ambaixada i que aquest estaria a punt d'arribar a València si no hi era ja mentre arribava aquesta nova missiva. Sobre la pròrroga, comentaren que Benet XIII no havia enviat cap correu semblant als seus ambaixadors per demanar-la, i aconsellaren, de nou, que si se sol·licitava havia de ser de la forma més protocol·lària possible, és a dir, amb sengles certificacions per cadascuna de les parts⁸⁹¹.

El 14 de maig arribaren a la cort valenciana Peter Cseh de Leva, mariscal de la cúria de l'emperador, i Henricus de Kravar, baró del regne de Bohèmia amb sengles cartes de creença, com a emissaris de Segimon⁸⁹². L'endemà, arribà la carta de creença d'Ottobono de Belloni, que també fou enviat a acordar els detalls de les Vistes a Niça, però encara no havia arribat a terres de la Corona⁸⁹³.

De manera paral·lela, el rei envià una ambaixada al comte de Savoia amb previ avís que l'entrevista amb l'emperador i l'estada del d'Antequera i el pontífex es realitzarien a

---

⁸⁸⁸ *Ibíd.*, pp. 119-120, doc. 71.

⁸⁸⁹ *Ibíd.*, p. 121, doc. 72.

⁸⁹⁰ *Ibíd.*, p. 123, doc. 74.

⁸⁹¹ *Ibíd.*, pp. 126-128, doc. 78.

⁸⁹² *Ibíd.*, p. 142, doc. 91.

⁸⁹³ *Ibíd.*, pp. 142-143, doc. 92.

poblacions sota la seva jurisdicció: Niça i Vilafranca del Mar⁸⁹⁴. L'1 de juny tornà a escriure al comte pregant-li que atengués els seus emissaris enviats per realitzar els preparatius i seguretats per l'estada del sobirà i de Benet XIII a Vilafranca de Mar⁸⁹⁵, essent els representants escollits Pere Marrades i Diego Navarro⁸⁹⁶. A aquest últim, el monarca li entregà el memorial de les instruccions per la trobada amb el comte: havia de dirigir-se a Bellcaire, des d'on havia de trametre un escuder seu al rei Lluís per demanar-li salconduit per passar per les seves terres. Si aquest el denegava o es demorava en entregar-lo, l'ambaixador havia de fer una protesta davant del senescal o del propi monarca, notificant-li que Segimon havia garantit el pas segur per tots els territoris fins al lloc de l'entrevista i que, per tant, s'exposava a les represàlies de l'emperador. Si, tot i així, no era possible, havia de prendre el camí més breu fins a Niça i, d'allà, informar el rei i posar-se en contacte amb Amadeu per poder organitzar l'espai on s'havien d'hostatjar a Vilafranca de Mar, demanant, fins i tot, *si posible es, que los habitadors del dit loch o lo mes que pora daquells, sens pero scandal o violencia, se mudassen ab sos bens a Niça o altra part per ço que lo dit loch romangués delliure e pus spayos per lo dit sant pare e lo dit senyor rey*⁸⁹⁷.

Alhora, també contactà amb el governador de Càller i amb el procurador del regne de Sardenya perquè des de l'illa s'enviés a Niça la major quantitat de vitualles possible, garantint el benefici dels mercaders sards⁸⁹⁸.

Tanmateix, impacient i informat dels rumors sobre els capítols matrimonials entre Joana de Nàpols i Jaume II de Borbó, comte de la Marca, que podrien frustrar el casament amb l'infant Joan i l'oposició que florentins, genovesos i napolitans podrien estar ordint en

---

⁸⁹⁴ El 13 d'abril, Ferran notificà, oficialment, a Amadeu VIII l'acord de les Vistes, i a més a més li adjuntà un procés contra els jueus que el comte li havia sol·licitat (ibídem, pp. 80-81, doc. 43).

⁸⁹⁵ Ibídem, pp. 169-170, doc. 123.

⁸⁹⁶ Ibídem, pp. 174-177, doc. 128. Demanà a les diverses autoritats internacionals salconduit per a ells com a ambaixadors a les Vistes de Niça (ibídem, pp. 178-179, doc. 129); i va fer arribar la carta de creença d'ambdós al comte Amadeu el 4 de juny (ibídem, pp. 179-180, doc. 130).

⁸⁹⁷ Ibídem, pp. 180-182, doc. 131.

⁸⁹⁸ Ibídem, p. 163, doc. 114.

contra de l'entrevista amb Segimon⁸⁹⁹, el 5 de juny envià una lletra a l'emperador per comunicar-li que havia decidit viatjar cap a Vilafranca de Mar sense esperar a la confirmació de la pròrroga⁹⁰⁰.

La preocupació començà a ser tanta que el mateix jorn envià una missiva al seu conservador del patrimoni, Joan de Ribasaltes, perquè un cop l'ambaixador de Belloni arribés a Perpinyà, li confirmés si tenia poders per commutar les Vistes de Niça a Narbona i el propi municipi de Perpinyà, enviant un correu urgent a la cort reial informant de la resposta⁹⁰¹. Bernat de Cruïlles, de manera apassionada, defensà l'armament apropiat les galeres de l'ambaixada, amb prou soldats i ballesters amb experiència, ja que s'estaven enrolant persones que no havien viatjat mai en vaixell pel simple fet de prendre el senyal⁹⁰², però que no serien d'utilitat en un eventual conflicte:

Axi, senyor, que per cada galea aminvant vos de XIII compayons vos falen CCLX balesters a XX galeas. Perner pot vostre gran senyoria CCLX balesters a la batala que poder fer (...), com asi a venguts molts compayons aventatgoses qui son practichs en anar ab galeas en guera. E aquests an na acordats prou an aquest nombre demonat dit qui games no an anat per mar nis saben que ses tals afers. E per planta del senyal a perdra los dolens hiran e los bons romandran, perque vostra senyoria pot deliberar cals vos valen mes. Car, senyor, pensar podets que en Napols a galeas e florentins ni genoveses no valrian an Ytalia lemprador ni vos, car masa lus par siats poderosos, e si matiats lo peu que nols supjugaset, axi matex lo rey Lois a galeas entre tots be us porian e sabrian asagar I enpastat ytalia. Perque es master vostres galeras e vostres gens vagen ben armades, e que aiats dels milors homens que puxats aver, e bones spies, e per terra e per mar. E

⁸⁹⁹ El 10 de maig, des de Palerm, el bisbe d'Osca, Domènec Ram, notificà a Ferran que l'infant Joan es trobava en bona salut i que estava indagant sobre les intencions de la reina pel que feia la qüestió matrimonial. Així mateix, havia sentit rumors que s'estava confabulant, a instàncies del rei de Nàpols, una armada capitanejada pels genovesos, amb l'ajuda, potser, dels florentins i amb el vistiplau de gran part dels barons i població de Nàpols que no veien amb bons ulls la possible unió amb la Corona d'Aragó. En una nota a part, pregava que el rei enviés una carta a l'infant Joan i al seu consell amb el manament de si algun membre de la cort del seu fill destorbés la pau dels sicilians, fos a causa dement castigat (ibídem, pp. 136-137, doc. 85). L'infant Joan, no obstant, ja havia notificat que a la seva arribada a Sicília la reina Joana no havia volgut ratificar l'acord signat sobre les actes matrimonials que els seus ambaixadors acceptaren en presència de Ferran i que, per tant, el casament era pràcticament inviable (LÓPEZ, *Epistolari de Ferran I d'Antequera*, pp. 389-395, doc. 578).

⁹⁰⁰ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 182-183, doc. 132. També li comunicà la seva partença prematura a l'infant Joan, esperant a embarcar-se acabat el casament del primogènit amb Maria de Castella. Com comprovarem més endavant, el rei encara no havia rebut les notícies dels endarreriments en la preparació de l'armada, per la qual cosa encara comentava a l'infant que ja estava gairebé enllestida i que *en nostre companyia van gran e notable nombre de galeas, naus e altres fustes, gran e notable companyia de gent*. (LÓPEZ, *Epistolari de Ferran I d'Antequera*, p. 422, doc. 616).

⁹⁰¹ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 183, doc. 133.

⁹⁰² Com veurem més endavant, qui volia enrolar-se com a part d'una tripulació d'un vaixell havia d'inscriure's a la taula d'acordar. Un cop enregistrat, rebia una petita part de la seva paga anomenada senyal o provisió.

perdonats, senyor, cont de tant ma entramet, que fa mo dir que sobiranament voldria la honio de santa mara Sgleya e lo vostre ben avenir e onor e profit⁹⁰³.

Joan Eimeric i Dalmau de Biert, enviaren al monarca una missiva molt semblant, i recomanaren, també, que el Trastàmara escrigués al papa perquè els seus administradors permetessin l'armament amb la tripulació adequada:

E que vos, senyor, cuydets anar ab les galees be armades, e que fos lo contrari seria gran carrech a nosaltres que no us ne certifficassem (...). E per plan[ta] de tornar lo senyal, qui son II florins en un companyo, romandran los bons e iran los dolents (...). Vos, senyor, daquests affers parlats ne ab lo sant pare o ab aquells qui aqui son per lo dit pare, e que y fassats provehir si vostra senyoria coneix que provehir se deia, com en part anats que vos e aquells qui deven anar ab vos devets anar ab los uylls uberts⁹⁰⁴.

A 10 de juny encara no hi havia notícies sobre l'arribada de de Belloni a Perpinyà i, per tant, tampoc sobre la possibilitat de la pròrroga i commutació de les Vistes, tal i com informà diligentment el conservador del patrimoni reial, Joan de Ribesaltes. A més a més, confirmà les sospites que tant havia temut el monarca: s'havia concertat i s'estava preparant el casament entre la reina Joana i el comte de la Marca⁹⁰⁵.

A 14 de juny, de Ribesaltes només notificà certs rumors de moviments de tropes per part del rei Lluís i que l'emperador podria haver sortit ja de Constança per reunir-se, primer, amb el rei de França, i acudir, després, a les Vistes⁹⁰⁶. Dos dies després encara no hi havia notícies⁹⁰⁷ i, per aquest motiu, en un últim esforç per concordar la pròrroga i commutació de l'entrevista de manera oficial, Ferran nomenà procurador i nunci especial l'escrivà del bisbe de Zamora, Bernat Oller, que s'havia quedat a Constança⁹⁰⁸, enviant-li, primer, una carta notificant-li el nomenament i allò que s'esperava que dugués a terme⁹⁰⁹ i, tot seguit, el memorial amb les justificacions per les quals es demanaven aquestes modificacions i amb els arguments que havia d'utilitzar com a protesta en cas de la negativa de

⁹⁰³ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 186-187, doc. 136.

⁹⁰⁴ *Ibidem*, pp. 187-188, doc. 137. Bernat de Cabrera, que havia de ser part de l'ambaixada, feu un breu viatge a Barcelona per comprovar l'estat de la flota i, preocupat per com estaven anant els preparatius, lents i plens de contratemps en els pagaments per part de la Cambra Apostòlica, esgrímí l'argument, també, de era contraproduent perllongar l'entrevista amb l'emperador, ja que *la companya tostemp menjara de la provisio que hauran feta per lo viatge* (*ibidem*, pp. 196-197, doc. 145).

⁹⁰⁵ *Ibidem*, p. 193, doc. 142.

⁹⁰⁶ *Ibidem*, pp. 201-203, doc. 150.

⁹⁰⁷ *Ibidem*, p. 213, doc. 156.

⁹⁰⁸ *Ibidem*, pp. 204-206, doc. 152.

⁹⁰⁹ *Ibidem*, pp. 206-210, doc. 153.

Segimon⁹¹⁰, a més d'enviar la corresponent carta de creença per a l'emperador⁹¹¹. La missió d'Oller no arribà a realitzar-se, tot i que aconseguí trobar-se amb Ottobono de Belloni, ja a Barcelona, i només pogué notificar al d'Antequera que l'ambaixador tenia autoritat per confirmar la pròrroga de les Vistes⁹¹².

El 17 de juny, de Ribesaltes informava de l'arribada d'un correu que portava missives de Constança pel bisbe de Zamora, i que comunicà de paraula que l'emissari de l'emperador, Ottobono de Belloni estava arribant a Perpinyà des d'Avinyó⁹¹³.

L'endemà, el conservador del patrimoni, coneixedor de la importància de les potestats que l'emperador podria haver donat o no als seus ambaixadors enviats a la Corona, es dirigí a Salses per accelerar l'obtenció de respostes, que, tal i com hem anat observant, sovint es demoraven el temps suficient com per crear incidents. Allà s'hi trobà Ottobono de Belloni acompanyat de Michael de Jackz, que li confirmaren que tenien poder per prorrogar i commutar l'entrevista per a Narbona i Perpinyà en comptes de Niça si així ho volia el Trastàmara, però que si havia canviat d'idea podria continuar sent el lloc acordat prèviament. Tanmateix, a la rèplica a la pregunta sobre on es trobava Ferran I, els ambaixadors alemanys, pensant que el sobirà ja es trobaria a Perpinyà i no a València, o que com a molt hi seria per la festivitat de Sant Joan, estigueren a punt de tornar-se'n per informar Segimon, veient que les Vistes es podrien endarrerir molt més del previst. Tot i la discussió inicial, de Ribesaltes aconseguí convèncer els emissaris que amb la pròrroga hi hauria prou temps i que es presentessin a la cort reial a València⁹¹⁴. D'aquesta manera, deixarien les seves cavalcades substituint-les per nous animals, i emprenent camí cap a Barcelona guiats pel cap de guaita reial, Martí de Riu, ciutat on esperaven, si era possible, pujar a bord d'una galera que els portés fins a la capital del regne valencià. De Ribesaltes, competentment, s'avançà als esdeveniments i envià una missiva al batlle general, Dalmau de Biert, per a què així ho procurés, mentre pregava al d'Antequera que també se n'assegurés:

---

⁹¹⁰ *Ibídem*, pp. 211-212, doc. 155.

⁹¹¹ *Ibídem*, p. 210, doc. 154.

⁹¹² *Ibídem*, pp. 223-224, doc. 166. L'escrivà rebé l'11 d'agost 157 florins, 7 sous i 6 diners per les despeses que tingué a Constança un cop havia marxat l'ambaixada de la Corona (*ibídem*, pp. 294-296, doc. 212).

⁹¹³ *Ibídem*, p. 214, doc. 157.

⁹¹⁴ Prèviament, no obstant, els emissaris enviaren una carta a Ferran confirmant els seus poders i reiterant el seu astorament en haver advertit que el rei encara no havia emprès camí cap a Perpinyà (*ibídem*, pp. 216-217, doc. 159).

Que els an manament del rei dels Romans que fasen a vostra gisa e plaer. A`res, asenyor, qui agre dites les dites coses, els me demanaren vos, senyor, on erets. Yo dixils quem pensava erets a Valencia. Daso els se mostraren molt torbats, dients que els crei[e]n que vos, senyor, de tot cert deviets eser a Perpeya a sent Johan de juny, he ayxi l[es] era stat dit. E que vos eser en Valencia era tan gran top dels afes que els no sabien que fer (...), que pus ayxi era mes valia sen tornasen. Yo responent que sern tornaven crehia sens fala que seria molt major torp dels afes, he pus els avien poder de porogar e comutar, que a tot avia prou temps. Sobre aso, senyor, avem molt alterquat, he a la fi es sen feta Ia conclusio, que els lexe asi en Perpeya totes lus bisties qui son molt lases e que ab (...) besties fresques els sen vajen tant com pusquen dret a vostra senyoria on que us trobeu. E si a Barcelona troben nenguna galea presta qui per reverencia vostra los vulla portar tro aqui per eser pus prest ab vos, que hi motaran volenter. Yo, senyor, ne scriu a vostre batlle general a Barcelona si temps hi bastas ni entenesets, senyor, se deges fer, gora bo vos, senyor, manasets que si donas loch⁹¹⁵.

Avisat ja de la reunió a Salses, el 22 de juny, Ferran envià una carta a l'emperador per justificar el seu retard en partir cap al lloc de les Vistes, ja que, en no haver aconseguit confirmar el trasllat i ajornament de l'entrevista amb l'emissari de Belloni, havia decidit nomenar a Bernat Oller, el seu nunci, per solucionar-ho directament a Constança, retardant, d'aquesta forma, la seva partença⁹¹⁶. També manà al seu uixer en armes, Mateu Ram, que partís amb una galera per recollir els ambaixadors per portar-los a València en el menor temps possible, avisant els emissaris⁹¹⁷ i el seu conservador del patrimoni, a qui instà, alhora, a accelerar les tasques de condicionament del castell de Perpinyà on s'allotjarien Benet XIII i el sobirà⁹¹⁸.

D'altra banda, el jorn anterior, de Ribesaltes havia avisat al monarca que un correu tramitat des de Constança havia arribat amb notícies: l'emperador estava a punt de partir cap a Narbona, població on faria la seva estada durant les Vistes, tal i com havia proclamat públicament, i on ja se l'esperava. I informà, també sobre els rumors que Segimon es trobava ja en territori francès reunit amb el rei Lluís, el primogènit de França i altres autoritats, no eren certs⁹¹⁹.

Els emissaris alemanys arribaren fins a Tortosa, on foren rebuts per l'alcaid i batlle de la ciutat, Bartomeu Domènec, la vesprada del 26 de juny. Allà els esperava Mateu Ram⁹²⁰.

⁹¹⁵ *Ibíd.*, pp. 215-216, doc. 158.

⁹¹⁶ *Ibíd.*, pp. 218-219, doc. 161.

⁹¹⁷ *Ibíd.*, p. 221, doc. 163.

⁹¹⁸ *Ibíd.*, pp. 222-223, doc. 155.

⁹¹⁹ *Ibíd.*, p. 220, doc. 162.

⁹²⁰ *Ibíd.*, p. 226, doc. 168.

Si bé l'uixer d'armes havia acordat la vinguda d'una galera que es trobava Sant Carles de la Ràpita⁹²¹ al grau tortosí per poder embarcar-s'hi i carregar-hi les provisions, el matí següent a causa del fort vent de llevant, l'embarcació no va poder remuntar el riu Ebre, per la qual cosa uixer, ambaixadors i vitualles foren transportats en barca fins a Amposta, on es trobava la galera⁹²². Un cop a València, s'acordaren els capítols per la pròrroga de les Vistes que havia de dur-se a terme durant el mes de juliol, i el trasllat de seu de Niça i Vilafranca del Mar, a Narbona i Perpinyà el dia 5 del mateix mes⁹²³. Ferran informà de l'acord, immediatament després, a l'emperador, alabant el talent dels seus ambaixadors, Ottobono de Belloni i Michael de Jackz⁹²⁴. L'emperador, al seu torn, el dia 4 havia enviat una carta al monarca per informar-lo que, aquell mateix dia, a la sessió conciliar s'havia aconseguit la renúncia del papa Gregori XII, i quedava, per tant, un únic candidat pontifici⁹²⁵. També li notificà que partia immediatament cap a Niça o Narbona, segons acordés amb els seus enviats a la cort de Ferran⁹²⁶.

---

⁹²¹ És probable que es tracti de la Victòria, de la qual l'algutzir reial, Genís Almogàver n'era patró i que, tal i com havia informat Fonollet al rei el 30 d'abril: "lo molt alt senyor don Johan fill vostre vos trameta la vostra galea patronegada per en Genis Almgaver ab mosen Elfo de Proxida, per lo qual cosa sabrets ço que ses seguit en Napols e le stament de Siçilia, encara si avem acordat, per dubte que lla galea no sia encara aqui (Barcelona)" (ibídem, pp. 119-120, doc. 71). El monarca manà armar de nou aquesta galera a la ciutat comtal per un mes, tal i com es veu reflectit en l'ordre de pagament a l'algutzir de 2276 florins i 8 diners pels sous de la tripulació, aprovisionament i altres despeses, per part de la tresoreria reial (ibídem, pp. 242-245, doc. 164).

⁹²² Ibídem, pp. 226-227, doc. 169.

⁹²³ Ibídem, pp. 230-237, doc. 172. El dia abans, no obstant, l'emperador havia enviat una missiva als seus ambaixadors amb una carta per al Trastàmara on li preguntava sobre quin seria finalment el lloc de les Vistes i dient-li que esperava que el rei pogués arribar en el període més breu possible a Perpinyà. La carta, escrita, evidentment, abans de la signatura de la pròrroga i commutació, també arribà amb un mes de retard a València (ibídem, p. 278, doc. 197).

⁹²⁴ Ibídem, pp. 237-238, doc. 173.

⁹²⁵ Tal i com assenyala Torra, un cop acordada l'entrevista portar-la a terme era una qüestió d'honor, no només per mantenir la paraula donada, sinó, sobretot, per tenir l'honor de protagonitzar la unió de l'Església que tants mals de cap havia donat durant dècades (TORRA, *La laboriosa preparación de las vistas de Perpiñán*, p. 317).

⁹²⁶ Ibídem, pp. 229-230, doc. 171

3.3.2. Perpinyà: seu de les Vistes

La primera notícia sobre l'aprovisionament per fer més còmoda l'estada del rei mentre duressin les jornades de l'entrevista amb Segimon és el manament del 8 de maig al procurador general del regne d'Aragó, Francesc Ferriol, per la provisió 90 cafissos de blat de qualitat, 100 pernils de cansalada i 5 roves de formatge⁹²⁷. El d'Antequera reiterà al procurador general del regne d'Aragó la necessitat que es compressin les provisions de Saragossa, ja que havien d'entregar-se a Tortosa el 6 de juny⁹²⁸, que en realitat arribaren el 14 de juny amb la barca de Benet de Montsó, tal i com notificà el batlle i alcaid de Tortosa, Bartomeu Domènec, al sobirà, assegurant-li que les havia fet emmagatzemar a la botiga de la ciutat⁹²⁹.

Així mateix, també ens ha arribat el memorial de productes de luxe que Ferran entregà al seu sotsatzembler per a que els comprés a Barcelona: de la millor cansalada que pogués trobar a la ciutat, 70 bacons; 2 quintars de cigrons; 3 quintars de fideus; 2 botes de vinagre grec; 60 lliures de gingebre; 80 lliures de canyella; 10 lliures de safrà; 10 lliures de clavell; 50 lliures de pebre; 1 rova d'avellanes torrades; 2 dotzenes de flascons de cuir grans; 2 dotzenes de flascons mitjans; 26 botes de vi grec; 4 botes de vi napolità malvasia; 10 botes de vi vermell de la terra, *que sia fi*; 10 florins d'aigua aromàtica de roses destil·lades o aigua-ros; 1 dotzena de càneters adornats i amb brocs per dipositar aigua d'olor o almorratxes de vidre domasquines; i una gran quantitat de dolços i l·laminadures agrupades en confits alexandrins: 15 pots de carbassa; 15 pots de pomes; 5 pots de peres; 6 pots de codonys; 4 pots de brots de bàlsam; 6 pots d'ametlles; i, finalment, 1 quintar de nogat o *nogatulí* amassat per les monges de Santa Maria de Jonqueres de Barcelona. Tot plegat, amb un pressupost de fins a 500 florins⁹³⁰. De fet, Ferran fins i tot escrigué la priora del monestir de Santa Maria, que segons sembla no estava gaire complaguda amb la comanda, pregant-li i manant-li que facilités al seu enviat tot el nogat que ell sol·licités⁹³¹.

El 31 de maig el rei ordenava al batlle general i al vicealmirall de Catalunya que entreguessin una de les dues naus de Benet XIII que sembla que es preparaven a

⁹²⁷ Ibídem, p. 132, doc. 82.

⁹²⁸ Ibídem, p. 141, doc. 90.

⁹²⁹ Ibídem, pp. 203-204, doc. 151.

⁹³⁰ ACA, C, reg. 2408, f. 9 r

⁹³¹ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 157-158, doc. 107.

Barcelona al cònsol de castellans, Juan García el Negro⁹³², mentre el sotsatzempler reial havia de preparar els productes que ja hauria d'haver adquirit *e haiats decontinent sens triga alguna e aquelles liurets al dit Garcia per manera que a X de juny (...) sien recullides sens alguna falla en la nau en la qual lo dit Garcia ha carrech de fer les recullir*⁹³³. El 15 de juliol, no obstant, les provisions no havien estat portades encara a Perpinyà, ja que el Negro no havia volgut fer-se'n càrrec, motiu pel qual el sobirà nomenà l'escrivà de ració, Galceran Sabater, com a substitut per fer arribar les vitualles, demanant a Caldes que les hi lliurés:

E en con ens havets fet saber com Johan Negre no havia volgut reebre les dites vituales per levar aquelles a Perpenyà, vos certifficam que per aquesta raho nos trametem aqui en Galceran Çabater (...), al qual vos manam que encontinent donets e liurets totes les dites vituales per ço que aquelles faça portar a [la] vila de Perpenyà⁹³⁴.

Recol·lectats tots els elements necessaris a Tortosa, incloses les robes que havia de portar el monarca, Ferran ordenà a Domènec que els carregués en una barca mentre l'esperava que arribés la nau de Gabriel Coaner per portar-ho tot plegat a Perpinyà. A la barca hi viatjava Galceran Sabater⁹³⁵.

D'altra banda, Joan de Ribesaltes també havia estat encarregat, el 20 de maig -recordem, quan encara no s'havia canviat el lloc de la trobava- de procurar algunes vitualles que havien de servir per a l'estada durant les Vistes amb l'emperador. El monarca li demanà que adquirís els productes que constaven en el memorial que li enviava adjunt, i que havien d'estar preparats pel 10 de juny, bestraient per les operacions el numerari necessari, ja que tots els diners li serien restituïts amb part d'allò recol·lectat al Rosselló pel casament del primogènit del rei⁹³⁶.

Per un costat, havia d'adquirir 100 paons, 100 parells de capons, 300 parells de gallines i 10 botes de *vin vermell del pus fi que pusquen trobar*; i, per un l'altre, havia d'aconseguir civada i palla suficient per mantenir els 60 cavalls i mules que s'utilitzarien a l'ambaixada, i el noliejament de diverses barques que *seran mester per los dits cavalls e mules per anar a Nissa*⁹³⁷. Probablement a causa de la dificultat per complir l'ordre de noliejament, 5

⁹³² *Ibíd.*, p. 168, doc. 121.

⁹³³ *Ibíd.*, p. 169, doc. 122.

⁹³⁴ *Ibíd.*, p. 263, doc. 186.

⁹³⁵ *Ibíd.*, p. 265, doc. 188.

⁹³⁶ *Ibíd.*, pp. 150-151, doc. 99.

⁹³⁷ *Ibíd.*, p. 151, doc. 100.

dies després Ferran demanava a Dalmau de Biert i Jaume de Vallseca, batlle general i vicealmirall de Catalunya, respectivament, que ajudessin el seu cavallerís Pere Blan a llogar 10 barques pel transport dels cavalls i mules necessàries per l'entrevista⁹³⁸.

El 21 de juny, mentre els ambaixadors alemanys encara s'estaven dirigint a presentar-se davant de Ferran, el procurador del patrimoni, Joan de Ribesaltes, començà els primers preparatius per l'estada de Benet XIII i del monarca a Perpinyà. El rei li feu l'encàrrec de realitzar les obres i reparacions necessàries al castell de la vila, sobretot per fer-hi arribar aigua. El sobirà assegurà, de nou, que podia bestreure els diners imprescindibles per a iniciar els treballs, ja que el nomenaria comissari del numerari recollit per les noccs del primogènit que es derivarien per aquesta empresa⁹³⁹. Hi insistí dos dies més tard i afegint el manament pel qual Ribesaltes havia d'ajudar als còsols de la població en tenir-la ben proveïda, notificant que li enviava, finalment, al seu cavallerís, Pere Blan per ajudar en l'avituallament de la vila i per fer-se càrrec dels 25 cavalls que viatjaven amb ell com a regal per a l'emperador un cop iniciades les Vistes⁹⁴⁰.

Paral·lelament, Ferran concedí a l'alcaid del castell de Perpinyà llicència per lliurar l'edificació a Benet XIII per raó de l'estada que hi farien durant l'entrevista amb l'emperador⁹⁴¹, mentre que també ordenà als còsols del municipi que procuressin la major quantitat possible d'abastiment a causa del gran nombre de persones que esperava que s'acabarien reunint a la ciutat, confirmant-los, a ells també, que el cavallerís reial, Pere Blan, hi havia estat enviat per auxiliar en aquesta tasca⁹⁴². Passats uns jorns, els tornà a escriure, incloent-hi el governador del Rosselló i la Cerdanya i el batlle de Perpinyà, amb el manament que garantissin l'abundància queviures procurant que no s'incrementessin els preus⁹⁴³.

El 2 de juliol, de Ribesaltes exposava a Ferran les indagacions que havia realitzat per poder portar aigua al castell de Perpinyà i les obres indispensables a diverses parts de

---

⁹³⁸ *Ibíd.*, p. 159, doc. 109.

⁹³⁹ “E en bestreure los dits diners que en les cosas dessus dites seran necessarias no dubtets en res, car nos vos farem comissari a reebre los diners que exiran en aquex principat de les demanades per nos faedores per rao de les noccs e del matrimoni del princep de Gerona (...), e porets vos reintegrar e satisfacer entegrament de tot ço que basret haurets” (*ibíd.*, p. 218, doc. 160).

⁹⁴⁰ *Ibíd.*, pp. 222-223, doc. 165.

⁹⁴¹ *Ibíd.*, p. 241, doc. 176. I atorgà una llicència similar a l'alcaid de Cotlliure (*ibíd.*, p. 266, doc. 190). També, demanà als còsols de Cotlliure que rebessin adequadament el pontífex al seu pas per la vila (*ibíd.*, p. 267, doc. 191).

⁹⁴² *Ibíd.*, p. 222, doc. 164.

⁹⁴³ *Ibíd.*, p. 242, doc. 177.

l'edificació: en el primer cas, calia fer un rec del riu Tet, per a la qual cosa, conjuntament amb els treballs de restauració del castell, es necessitarien treballadors de fusta i pedra, i que, si bé procurarien treballar diligentment, caldria un cert temps per poder enllestir aquestes tasques. D'altra banda, de Ribesaltes empenyorà tot el que pogué, a l'espera que el rei proveís el pagament promès, però també havia aconseguit que el consell del municipi s'hi involucrés⁹⁴⁴.

El 8 de juliol el Trastàmara informava el conservador del patrimoni que Benet XIII enviava Jordi d'Ornós per encarregar-se de l'organització del castell, les vitualles i altres aspectes necessaris per a l'estada del papa. També li ordenà que distribuís les posades segons els graus i oficis de les persones que les havien d'ocupar, així com que assegurés la garantia de subministrament queviures, perquè no en manquessin en cap moment. Així mateix, com que el sobirà havia lliurat el castell al sant pare, ara demanava a de Ribesaltes que cerqués a la població el lloc més apropiat per romandre ell i la seva cort i que, sobretot, *guardats en tot cas la posaquens haurets haia bon mirador vers les plenícies e parts foranes de la vila*⁹⁴⁵.

Poc després, i contestant a la seva missiva sobre les obres que caldria fer al castell, Ferran agrai a de Ribesaltes tota la feina i preparatius que s'estaven duent a terme, el felicità per haver aconseguit l'interès local per les obres i l'instigà a aconseguir que hi participessin activament. També aclarí que, un cop a la població, el papa ja s'ocuparia de les millores de les cambres que ocuparia⁹⁴⁶. El 15 de juliol li notificà que Galceran Sabater estava apunt d'arribar a Perpinyà amb vitualles necessàries per a l'estada del rei a la població, requerint que escollís on emplaçar-les i ajudés amb la seva organització⁹⁴⁷. També li demanà que, si era possible, hostatgés els oficials reials al call de la vila, amb la col·laboració de les autoritats locals⁹⁴⁸. Dues setmanes més tard, el rei envià al seu aposentador, Miquel de Peyo, per col·laborar amb les autoritats perpinyaneses en la tasca de distribuir els allotjaments dels oficials i membres de la cort reial al call del municipi⁹⁴⁹.

⁹⁴⁴ *Ibídem*, pp. 227-229, doc. 170.

⁹⁴⁵ *Ibídem*, pp. 245-246, doc. 179.; Va ser escollida la casa de Bernat de Vilacorba, juntament amb l'edifici adjacent (pp. 282-283, doc. 201).

⁹⁴⁶ *Ibídem*, pp. 261-262, doc. 184.

⁹⁴⁷ *Ibídem*, p. 266, doc. 189.

⁹⁴⁸ *Ibídem*, p. 264, doc. 187.

⁹⁴⁹ *Ibídem*, pp. 278-279, doc. 198.

3.3.3. La malaltia de Ferran i la nova pròrroga

El monarca començà a presentar mostres d'emmalaltir ja la fi del mes de juny de 1415, tal i com li comentà a l'infant Joan:

A vostre plaer e consolació vos certificam que, jatsia aquests dies passat siam stats un poch descraciats, ara, per gràcia de nostre Senyor, som ben guarits e sans e·n bona disposició de nostra persona⁹⁵⁰.

Si bé en un primer moment oficialitzà la seva partida cap a les Vistes el 18 de juliol⁹⁵¹, sembla, no obstant, que els símptomes anaren empitjorant al llarg de les següents setmanes, fins al punt que els ambaixadors alemanys, tornats amb Segimon, havien informat de la possible necessitat d'ajornar, de nou, l'entrevista⁹⁵².

La malaltia de Ferran estava afectant-li, sobretot, els ronyons, raó per la qual havia pres algunes medicines que pensava que podrien haver deteriorat encara més el seu estat físic. Tanmateix, a 25 de juliol defensà que es tornava a sentir prou fort, novament, com per emprendre camí cap a Perpinyà, cap a on ja havia partit Benet XIII sense el rei:

A vostra consolació e plaher vos certificam que, jatsia per ço que, per nostre accident de malaltia de ronyons que·ns havia sovinejat, haguéssem pres alguns suchs e medicines les quals nos destempraren e somogueren algun poch lo ventrell, e per açò fóssem algun poch descresiats, emperò, ara per gràcia de Déu, som en bona convalecència e sanitat (...) tenim en bona disposició, entenem ab la gràcia de Déu, partir d'ací dimecres de la setmana vinent e anar a Perpenyà per celebració de les Vistes que ab lo sant pare devem fer ab lo rey dels romans, segons sabets, car ja lo dit sant pare és partit⁹⁵³.

---

⁹⁵⁰ LÓPEZ, *Epistolari de Ferran I d'Antequera*, p. 425, doc. 622. Es va fer un primer intent per contractar els serveis del metge Pere Roiz de Bordalba l'agost de 1415, que no es presentà a la vila perquè no rebre resposta sobre les necessitats pecuniàries per realitzar el viatge fins a Perpinyà (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 316, doc. 236); empitjorat l'estat del Trastàmara, el sobirà envià una missiva urgent per a què el metge de València, Pere Soler, es traslladés a Perpinyà (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 359, doc. 270); vegeu, també, VENDRELL, *Relación médica de la enfermedad del rey Fernando*.

⁹⁵¹ Tal i com informa al seu cavallerís a Perpinyà, Pere Blan (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 264, doc. 187).

⁹⁵² *Ibidem*, p. 276, doc. 195.

⁹⁵³ LÓPEZ, *Epistolari de Ferran I d'Antequera*, p. 434, doc. 648.

Benet arribà a Perpinyà el 31 de juliol, i ho notificà al monarca l'endemà⁹⁵⁴ Del mateix dia és la confirmació de Ribesaltes a Ferran sobre l'arribada del papa, aclarint que per entrar al castell de Perpinyà s'hauria d'esperar al matí del dia 2 d'agost, ja que el sant pare havia arribat a la vesprada, i havia fet nit al monestir dels Carmelites. Posteriorment, preparà les processions adequades:

Nostre senyor lo papa, senyor, intra ir que fou lo derer dia de juliol en aquesta vila hora de nit molt tarda ab lums, per complir he eser la jornada que avia promesa asi, he sen feu levar carta a II secretaris seus intrasen al monestir dels Carmens, he aqui stava viu tot jorn que es digous. Dema que sera divenres sen montara al castel ab les profesons et cetera⁹⁵⁵.

El monarca, per la seva banda, el 30 de juliol, escrivia a l'emperador informant-lo d'una greu recaiguda en el seu estat de salut i que, per tant, de moment no li seria possible partir cap a Perpinyà⁹⁵⁶. El dia 6, els símptomes de la seva malaltia empitjoraren excessivament, i envià cartes a Benet XIII⁹⁵⁷, a l'emperador⁹⁵⁸, a l'infant Joan⁹⁵⁹, i a ciutats, consellers i resta d'autoritats de Catalunya i d'Aragó per informar que havia tingut una greu crisi que gairebé l'havia portat a la mort, i que necessitava recuperar-se abans de poder emprendre cap viatge. Ordenà, però, que extingissin els possibles rumors que poguessin circular sobre el seu decés:

Certificam vos que de nostre accident que haviem, ço es, dolor en la yllada, som stats un poch congoxats, empero per gracia de nostre senyor Deu e de la verge Maria, ja tornats e reduits assats en bona convalecencia e estament. Perque a vostra consolacio e plaer vos notificam les dites coses per ço que fames o noves contraries foragitets, ab certificacio de la veritat. Del asunto de nostre bon stament e milloria contuament serets per nostres letres certificats⁹⁶⁰.

⁹⁵⁴ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 281-282, doc. 200. El papa tornà a escriure a Ferran el 12 d'agost, reiterant la notícia sobre la seva arribada a Perpinyà, on ja l'esperava, volent saber sobre l'estat de salut del sobirà (ibídem, p. 300, doc. 216). L'endemà rebé la lletra sobre les crisis de la malaltia del sobirà, tornà a escriure-li desitjant la seva millora i esperant que pogués, finalment, dirigir-se a l'entrevista (ibídem, pp. 302-303, doc. 219). A aquesta última, Ferran li contestà que tenia previst partir el dia 20 d'agost (ibídem, pp. 307-308, doc. 225).

⁹⁵⁵ Ibídem, pp. 282-283, doc. 201. Trobem de Ribesaltes reiterant la mateixa informació el 4 d'agost (ibídem, p. 284-285, doc. 203). Benet XIII anava acompanyat del mestre de Montesa i de l'arquebisbe de Tarragona. Aquest últim, el 3 d'agost, també repetí l'explicació sobre l'arribada del pontífex (ibídem, pp. 283-284, doc. 202).

⁹⁵⁶ Ibídem, p. 277, doc. 196.

⁹⁵⁷ També ho comunicà al col·legi de cardenals i al sotsprior i convent de Poblet, demanant que preguessin per la seva salut en les seves oracions (ibídem, p. 286, doc. 205).

⁹⁵⁸ Ibídem, p. 287 doc. 206.

⁹⁵⁹ LÓPEZ, *Epistolari de Ferran I d'Antequera*, p. 435-436, doc. 642.

⁹⁶⁰ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 287-288, doc. 207.

El jorn següent, escrigué a l'emperador notificant-li la seva intenció, encara, d'assistir a les Vistes quan es trobés millor, motiu pel qual li feia arribar uns emissaris que el mantindrien informat. A més, hi afegí una breu explicació de la seva indisposició:

Intensus ipse dolor renium aliorumque lagorum coadiuvacio ab inde continue adeo sint in nos acerbati quod inter ceteros die martis (...), attenuato in novis vitali spriritu, per dimidie fere hore spacium semianimem nos reddidit et ad mortis ultimum quasi terribilium nos adduxit⁹⁶¹.

Per tant, Ferran I forjà un pla de contingència, probablement preveient la possibilitat de no poder traslladar-se personalment fins a Perpinyà. Per una banda, pensà en el seu primogènit, Alfons, per substituir-lo en l'entrevista, rodejant-lo de consellers i homes de confiança de la monarquia perquè l'assessoressin⁹⁶². Demanà al seu home incondicional, el jurista Berenguer de Bardaixí⁹⁶³, que fos el conseller personal del seu fill⁹⁶⁴:

Havemos acordado embiar al princep nuestro primogenito con grand e notable consello e con todos aquellos preparatorios e companyia que nos deviamos levar, a que singular comto e mencion fazemos de vos. Por tanto, assin affectuosamente como podemos, vos rogamos que por servicio de Dios e nuestro partades e vos vayades enca la dita villa (...) por consellar al dito princep e entrevenir en los ditos negocios assin como si nos personalment hieramos (...). E en questo vos rogamos no metades alguna difficultat (...), car aquella por algun caso quanto quiere urgent, sguardados los ditos negocios de tan alta materia e arduitat, no hauriamos por acceptable, como hi vaua segund sabedes toda nuestra honor e fama, cerca la qual en la dita materia no ha qui tanto nos pueda cumplir como vos (...).

⁹⁶¹ *Ibidem*, pp. 289-290, doc. 208.

⁹⁶² El 12 d'agost notificà a Pere de Sagarriga, arquebisbe de Tarragona, que enviava el seu primogènit a Perpinyà per substituir-lo en l'entrevista amb l'emperador a causa del seu fràgil estat de salut, preguntant-li que acompanyés Alfons i l'aconsellés com si es tractés del mateix monarca (*ibidem*, p. 299, doc. 215). Aquest no assabentat, encara, dels plans del rei, envià una missiva el mateix dia, preguntant sobre la causa real de l'ajornament de les Vistes, i considerant que, en cas que fos cert que la malaltia del monarca en fos la causa, havia d'escollir algú perquè es presentés en el seu lloc (*ibidem*, pp. 300-301, doc. 217). El 17 d'agost, el rei comunicà al bisbe que, en principi, partiria cap a Perpinyà el dia 20 d'aquell mes (*ibidem*, p. 308, doc. 226).

⁹⁶³ Fidel a la causa del Trastàmara ja que, com sabem, fou compromissari per Aragó a Casp a favor d'aquest.

⁹⁶⁴ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 290-201, doc. 209. Bardaixí contestà que es posava al servei del monarca el 13 d'agost (*ibidem*, pp. 303-304, doc. 220). Tanmateix, el 19 del mateix mes, el d'Antequera li continuava ordenant que partís immediatament cap a Perpinyà (*ibidem*, p. 313, doc. 232). El 2 de setembre encara tornava a reiterar el seu manament de es personés a Perpinyà sense dilacions (*ibidem*, p. 332, doc. 250).

I per l'altra, nomenà Pere de Falcs com a representant seu enviat a l'emperador⁹⁶⁵, i li entregà un memorial amb les instruccions que havia de seguir quan es trobés en presència de Segimon. Havia d'explicar-li, detalladament, la crisi de la malaltia del monarca; assegurar que havia de descansar, però que ja es trobava millor; que no havia de patir per disturbis als regnes de la Corona d'Aragó, perquè havia fet proclamar el seu estat de salut públicament; que tenia ferma intenció de participar a les Vistes però que, per no perdre més temps, hi enviava al seu fill perquè poguessin començar amb les sessions; havia d'insistir que el rei intentaria partir, tan bon punt pogués cap, a Perpinyà, però que si les seves dolències ho impedièn, el primogènit tenia potestat per acordar, prendre i executar les decisions necessàries que es tractessin a la trobada. Si això era acceptat per l'emperador, no havia de demanar cap pròrroga, però si Segimon preferia entrevistar-se amb el d'Antequera, se signaria una nova pròrroga. En cas que no volgués ni retardar-ho més ni tractar amb el primogènit, de Falcs havia de persuadir l'emperador de la bona predisposició de Ferran per acabar amb la problemàtica del Cisma. I si l'ambaixador fallava, havia de protestar i fer-ho públic:

Nottificara al dit rey dels Romans (...), havent accident e maleltia de pedra o arenes e mal de rojons. La qual malaltia (...) es crescuda e auçmentada, portant e descobrint vomit, mal de ventrell e del fetge e altres destrempament molt dampnosos al seu cos, en tant que venint la sua persona per les grans dolors dels dits accidents en debilitament e flaqueza grant (...). Dimarts (...), lo dit senyor vench en extasi, co es en pas de morir, en tant que per miga quasi hora lo tengueren per mort, desemparat dels metges e ab lo ciri que li tenien en la ma per finir dient li letanies e altres oracions. E la senyora reyna e sos fills, barons, cavallers, pobles e altra gent ja no entenian sino en plors, dol e lamentacions del dit senyor, e son fill primogenit ja stava per metre veu e appelar e dirse rey per mort del dit senyor. Plague empero a la potencia divinal quel dit senyor revisocla e retorna quancom en si mateix (...). Notificar li ha empero lo dit embaxador al dit rey dels Romans lo pacifich e tranquillo stament de tots sos regnes e terres (...). Explicara (...) que axi prestament com ell volria e desije puxe personalment e en propria persona venir e aplegar a la sua vila de Perpenya (...), per ço ha deliberat lo dit senyor reu perque temps nos perda, ço es de mentre quel vendra a maior convalescencia de sa persona, lo senyor princep fill primogenit seu, informant plenament de sa intencio, parta enconitnent e vaja e sia prestament en loch seu e per ell ab son gran e notable consell (...), e lo dit senyor primogenit fill seu haura e ha de fer complir e exeqtar les dites coses tan ample e bastat poder com la persona

---

⁹⁶⁵ El dia 10 envià la carta de creença per de Falcs (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 291-292, doc. 210). El 17 n'enviava una altra a Ottobono de Belloni, demanant que ajudés el seu enviat quan es reunís amb l'emperador (ibídem, p. 306, doc. 223). El mateix dia va fer arribar una missiva semblant a Michael de Jackz (ibídem, p. 307, doc. 224).

mateixa del dit senyor (...). E no maura al dit reu dels Romans ne asajara de mourel sobre prorogacio alguna per la anada personal del dit senyor reu, com ja per la anda del senyor primogenit asats se satisfaga (...). Mes hon la dita prorogacio se demanas per part del dit rey dels Romans, pendra e firmara aquella (...). Si plegat lo dit rey dels Romans (...) sabent lo impediment del senyor rey no volia practicar o tractar ab lo senyor princep (...) e sen volia tornar o trametre a Constança (...), micer Pere la ab les pus dolçes maneres que puxa a la intencio del senyor rey. E en cas que ell perseveras (...), lo micer Pere protestara⁹⁶⁶.

El 12 d'agost, des de Nimes, l'emperador envià una missiva a Ferran informant-lo sobre la seva pròxima arribada a Narbona i lamentant les notícies sobre la malaltia del rei. Tanmateix esperava poder reunir-se i portar a terme les Vistes⁹⁶⁷. Reiterà el mateix missatge tres dies després⁹⁶⁸. El 17 d'agost, Ferran informà Segimon que es dirigiria cap a Perpinyà a la darrera del mateix mes, mentre li sol·licitava que no iniciés les converses amb Benet XIII fins la seva arribada⁹⁶⁹. L'endemà envià una missiva similar, afegint que partiria el dia 20, malgrat la seva debilitat i el consell dels seus metges⁹⁷⁰. Ja des de Narbona, l'emperador tornà a escriure a Ferran exhortant-lo que accelerés la seva arribada a les Vistes. Així mateix, també li comunicà que rebria els ambaixadors de la Corona d'Aragó i que tramitaria alguns encàrrecs per preparar els allotjaments⁹⁷¹. El sobirà respongué que ja era de camí, des de la seva galera, davant de Cunit, el 25 d'agost⁹⁷². Arribat a Perpinyà el 30 d'agost, el monarca convocà urgentment el seu fill primogènit, que havia de dirigir-se cap a l'entrevista amb Bernat de Cabrera, Dalmau de Biert i el major número de nobles i cavallers que aconseguís convèncer per acompanyar-lo⁹⁷³. L'infant comunicà al sobirà la seva partença pel dia 4, i arribà a Perpinyà el 7 de setembre⁹⁷⁴. Complint amb allò que se li havia demanat, portà amb ell a diverses figures públiques, entre elles Berenguer de Bardaixí:

⁹⁶⁶ *Ibidem*, pp. 292-294, doc. 211. El dia 13 d'agost el Trastàmara el nomenà procurador, amb autoritat per poder signar una nova pròrroga en cas de fos necessari (*ibidem*, pp. 297-298, doc. 214).

⁹⁶⁷ *Ibidem*, pp. 296-297, doc. 213.

⁹⁶⁸ *Ibidem*, pp. 304-305, doc. 221.

⁹⁶⁹ *Ibidem*, pp. 305-306, doc. 222.

⁹⁷⁰ *Ibidem*, pp. 311-312, doc. 230. Gairebé el mateix escrit rebé també Ottobono de Belloni (*ibidem*, p. 309, doc. 227).

⁹⁷¹ *Ibidem*, pp. 317-318, doc. 237.

⁹⁷² *Ibidem*, pp. 318-319, doc. 238.

⁹⁷³ LÓPEZ, *Epistolari de Ferran I d'Antequera*, p. 443, doc. 651. El 2 de setembre, el rei reiterà la convocatòria (*ibidem*, pp. 443-444, doc. 654).

⁹⁷⁴ El viatge d'Alfons, fet a cavall, tingué diverses etapes: passà per Girona, per Figueres i, finalment, la Jonquera, des d'on demanà a Ferran que li fes arribar unes cavalcadures fresques, una per a ell i l'altra per a un acompanyant seu que portava penó i llança: "supplich humilment que sia de sa mercè enviar-me en lo loch pus propdit dos cavalls, I en què jo cavalch quant intraré e l'altre qui m port lo penó e una lança" (*ibidem*, p. 449, doc. 662).

De la vostra molt alta senyoria he rebuda en aquest present una letra ab la qual mana a mi que, lexades la senyora reyna e la princessa, a jornades tirades, ab los contenguts en la dita me'n vaja dret camí a la vila de Perpenyà per tal car lo rey dels Romans hi deu entrar. Per què, senyor molt virtuós, com en l'entrant d'aquest loch jo haja trobats a don Berenguer de Bardaxí, mossén Johan de Barxadí e don Pedro d'Urrea, e aquells de fet, esemps ab los altres en la dita letra contenguts, pastesquen d'acçi encontinent ab mi per anar segons vostre manament a la dita vila⁹⁷⁵.

Mentrestant, Segimon expressà la seva alegria en saber que la partença ja s'havia portat a terme, però insistí que no demorés la seva arribada⁹⁷⁶. Envià, tot seguit, la carta de creença pels seus representants, Rodolf, comte de Sulz, Michael de Jackz, Johannes de Botbor, Tomàs, ardiaca d'Hont, i Ottobono de Belloni, per a què concordessin amb el monarca la data i el lloc concrets per realitzar l'entrevista⁹⁷⁷.

El 3 d'agost, Ferran feia arribar a Pere de Falcs la carta de creença per Macià Despuig⁹⁷⁸, que era enviat a ajudar-lo amb noves addicions a les instruccions. Havien de reiterar el delicat estat de salut del monarca, motiu pel qual l'infant havia estat cridat a les Vistes per poder substituir-lo; havien de consultar si trametre un salconduit a Segimon, més enllà dels que solien aplicar-se als seus acompanyants, seria ben rebut; al document hi constarien fins a 500 homes seus a cavall, però es podia modificar si calia; havien de demanar que s'enviés un cavaller amb el número i rang de les persones que acompanyarien Segimon, per poder distribuir els allotjaments, ja que l'entrevista seria a la vila de Perpinyà; havien d'intentar retardar la partença tant com poguessin, per donar temps a tenir-ho tot enllestit; i, finalment, havien, també, d'informar l'emperador que les galeres de l'armada l'esperarien a Leucata per si volia arribar a Perpinyà per mar⁹⁷⁹.

Dos dies més tard, els emissaris escrivien el rei sobre la reunió que havien tingut amb l'emperador, a qui *explicada juxta la intencio de vostra senyoria, en forma e tenor de les intruccions portades (...) tant com rahonablement sen devia explicar, ab la solempnitat e serimonies degudes e practicha e tall a vostra senyoria honrosos seguons se pertany*.

⁹⁷⁵ Ibídem, p. 445, doc. 657.

⁹⁷⁶ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 321-322, doc. 242.

⁹⁷⁷ Ibídem, p. 322, doc. 243. Ferran respongué l'1 de setembre comunicant que havia rebut els emissaris alemanys i que enviaria els seus en un termini de dos dies (ibídem, pp. 329-330, doc. 247). També li recordà, en una altra lletra del mateix jorn, que en l'acord per la pròrroga per a les Vistes del mes de juliol s'havia acceptat que es poguessin retardar per causes imprevistes fins al mes d'agost sense incórrer en perjuri (ibídem, pp. 330-331, doc. 248).

⁹⁷⁸ Ibídem, p. 333, doc. 252.

⁹⁷⁹ Ibídem, pp. 333-335, doc. 253.

Segimon respongué que Perpinyà seria la seu de les converses i que partiria al cap d'uns dies, i acceptà, en principi, arribar-hi amb les galeres de l'armada⁹⁸⁰.

També afegí que, per a ell i les màximes autoritats que l'acompanyaven, no era necessari que els atorguessin salconduit, però que els representants del concili sí que n'havien demanat⁹⁸¹. D'altra banda, afirmà que enviaria uns emissaris per ultimar els detalls de l'estada a Perpinyà, per bé que deixava el control i seguretat de la població en mans del monarca. Tanmateix, el bisbe de Tarragona aconsellava preparar també la vila de Canet per fer d'allotjament:

Diu, que, atesa la fraternal e cordial amiatat e bona amor que es e sab esser entre vos e ell, a ell ni als que son ab ell no cal ni ha mester algun saluconduyt de vostra senyoria (...), mas quel saluconduyt volen e demanen los XII diputats qui y son representants les quatre naçions (...). Lo emperador que ell partescha de açi dimers primer vinent que sera comptat X dies del present mes de setembre, e que prendra e tendra quella via que a vos, senyor, sia plasent (...). Diu lo emperador que sobre la ordinaçio de les dites posades e altres coses trametra dema mayti que es divenres, e deven partir per anar aqui, lo sue menescal, ço es lo majordom de sa casa, e micer Octobo e mossen Miquel, los quals, senyor, vos diran e nomenaran les persones totes que hiran ab lo emperador, e lo stat, grau e condiçio de cascuns e lo nombre de les persones (...). Aiximatex, hira aqui, senyor, una persona especçial per les posades dels XII deputats representants de les quatre naçions. Hans preguat lo emperador sobre aquest pas speçialment de dues coses. La una, quels dits XII diputats tan prop com fer se puixa hajen les posades prop la dell dit emperador per raho dels consell que tots jorns ha a tenir ab ells. L'altra, que per evitar bregues e mals entre la companya sua e dels que seran ab ell e ab los dits XII e altres e ab vostres subdits e vasalls, sia mes per vostra senyoria tal ordre que entre ells sinistre algu ni mal nos pusqua seguir, e quin sera causa que sia encontinent castigat. Car ell vol que si algu dels seus mereix morir per delicte algu, que encontinent muyra sens nula merçe, e aço leixa e remet a vostra ordinaçio e voler (...). Quant aço quel dit reverent archabisbe nos ha feyt a saber que anas primerament posader primer a Canet et cetera, certifficam vostra senyoria que a aquells mateixs qui hiran aqui per posades pot e deu esser donat carrech per les posades del loch de Canet⁹⁸².

El 6 de setembre, com hem observat suara, el primogènit encara no era a Perpinyà, alhora que tampoc s'havien acabat d'enllestir els preparatius per l'entrada i estada de l'emperador i el seu seguici, motiu pel qual el monarca demanà als seus ambaixadors que dilatessin, tant com poguessin, la sortida del Segimon de Narbona. Si això podia causar

⁹⁸⁰ *Ibidem*, pp. 347-349, doc. 263.

⁹⁸¹ Vegeu HAUCK, *La nomination des délégués auprès du pape Benoit XIII (1415)*.

⁹⁸² *Ibidem*, pp. 349-353, doc. 264.

contrarietat en l'emperador o aquest decidia partir cap a Perpinyà el més aviat possible, havien d'avisar immediatament al rei⁹⁸³. Aquell mateix vespre, els seus emissaris enviaren un correu urgent per notificar-li que la partença de l'emperador ja estava pactada, que havien aconseguit ajornar-la un pocs dies però que tornar a insistir-hi podria molestar Segimon i, sobretot, les altres autoritats internacionals que ho podrien interpretar com un símptoma de debilitat de la Corona, que estaria intentant guanyar temps per defugir l'afer. Tanmateix, el bisbe de Zamora havia aconseguit contactar amb el representant alemany, Ottobono de Belloni, i exposar-li la intenció del rei d'ajornar les Vistes uns dies. Aquest li digué que s'havia reunit secretament amb l'emperador i que, un cop publicada la partença, no era possible canviar-la sense una justificació greu, però que Segimon es comprometia a deixar descansar el monarca i esperar el temps que calgués per dur a terme les converses, un cop a Perpinyà⁹⁸⁴.

Aquella nit Ferran envià una carta de creença per al seu uixer, Mateu Ram, perquè s'unís a l'ambaixada a Narbona⁹⁸⁵. A primera hora del matí, el dia 7, en feu arribar una altra per a Diego de Fuensalida, bisbe de Zamora, tot i que aquest finalment tornà a Perpinyà⁹⁸⁶. Mateu havia estat enviat per perseverar en l'ajornament de l'entrada de l'emperador, raó per la qual es presentà davant de Segimon, per exposar-li que per la malaltia de Ferran demanaven retardar la partença de l'emperador. Aquest evità respondre al·legant que primer ho havia de traslladar als seus consellers. Aquest suggeriment que provocà un escàndol majúscul en els consellers i autoritats internacionals. Tanmateix, a prec dels ambaixadors de Ferran a través del de Belloni, l'emperador ajornà l'entrada a Perpinyà fins a la data que demanava el monarca, tot i l'oposició del consell i autoritats:

Appellats per ell tots los prelats (...) de sa companyia e tot lo consell, fon per ell la cosa porposada, e havem sabut que tots quant aqui fo[ren] se irritaren e sen escandalizaren, tan fort hi u prehengueren en tan cruu quel scandalizament (...) pujar a massa, notant los demes qui aqui eren que aços demanava de jorn en jorn per dilaçio. Finalment, quel emperador vehen lo somoniment e estruixit (...), llevas e [di]x que no volia que cascu digues son vot particularment fins a dema mayti, e axis lleva lo consell e trames nos a dit que la resposta haver no podien fins en aquella hora. La qual cosa nos trams a dir per micer Octobo, lo qual nos dix que ell no volguera per cent escuts que del ditpunt se fos parlat, car tanta suspita e gelosia havia tot hom pres que aço era massa, e que no creiya certament que res de ço

⁹⁸³ *Ibíd.*, pp. 353-354, doc. 265.

⁹⁸⁴ *Ibíd.*, pp. 334-355, doc. 266.

⁹⁸⁵ *Ibíd.*, p. 356, doc. 267.

⁹⁸⁶ *Ibíd.*, pp. 356-357, doc. 268.

que demanavem posquessem optenir (...). Lavors lo preguam affectuosament que asaigas lo emperador de appoderar se que almenys de alguna part del dit temps haguessem dilació, tots temps, senyor, fundant nos sobre vostra malaltia, e que aço seria mes acurtar lo spaichament dels affers que no dilatar, com vos, senyor, retornat be en covalesença mills porieu entendre lo dit desepaichament, e que esta nit ne haguessem algu sentiment. Finalment, senyor, lo dit micer Octobo nos es tornar a tres ores de nit que ell ha haut sentiment del emperador que per fer ne paler a vos, senyor, ell se enten appoderar e guinyar que o en tot o en part la dita dilació se optingua⁹⁸⁷.

Tal i com hem vist, el rei intentà que l'emperador arribés a Perpinyà amb les galeres de l'armada que l'havia portat a ell fins allà. No obstant, seguint el consell del bisbe de Zamora, segons el qual era convenient preparar Canet com a seu afegida per allotjar la comitiva que venia de Narbona, Ferran ordenà muntar les tendes reials que havia fet portar des de València al lloc de Clairà, aprop de Canet⁹⁸⁸, que foren utilitzades la nit del 18. El monarca hi envià, a més a més, peix fresc i els millors vins, tal i com manà als seus emissaris:

Lo rey dels Romans sen vindra dema a dinar a Leucata e a fer collacio a les tendes e dormir a Canet. E han instat que per ço que en Leucata puxen haver recapte, li façam anar del pex quis pusque haver e bons vins. Perque us manam que de hora en hora nos scripsats les hores del cavalgar o partir del dit rey per ço quel puscam ixir al cami al loch deliberat⁹⁸⁹.

Tanmateix, sabent que des de Canet fins a la vila perpinyanesa l'emperador i la resta d'autoritats haurien d'anar a cavall⁹⁹⁰ o, fins i tot, durant tot el recorregut, el rei preparà l'enviament de diverses cavalcadures i en particular, el de dues mules amb sengles cadires

---

⁹⁸⁷ *Ibidem*, pp. 357-358, doc. 269. L'endemà, els ambaixadors repetiren l'informe, sense aportar cap detall nou (*ibidem*, pp. 360-361, doc. 360). Poc després, el dia 10, l'emperador envià una carta de creença, entre d'altres, per als arquebisbes Jasques Gélú i Johannes de Wallenrode, de Riga, per ultimar els detalls de l'estada a Perpinyà (*ibidem*, pp. 362-363, doc. 273). I una altra per al seu vicecanceller, Johannes, prebost d'Esztargon (*ibidem*, pp. 363-364, doc. 274). El dia 15 de setembre els entregà el salconduit per a les autoritats i personatges que així ho havien requerit, per a poder accedir a Perpinyà i intervenir a les Vistes (*ibidem*, pp. 271-272, doc. 282).

⁹⁸⁸ *Ibidem*, p. 362, doc. 272.

⁹⁸⁹ *Ibidem*, pp. 374-375, doc. 287.

⁹⁹⁰ Sembla que quan arribà a Cotlliure ja havia tingut en compte aquesta eventualitat, i que havia ordenat als cònsols de Perpinyà que possessin al seu servei totes les cavalcadures possibles (*ibidem*, pp. 327-328, doc. 245).

de muntar ricament decorades⁹⁹¹, que eren un present per a l'emperador⁹⁹² i que costaren 132 florins d'or⁹⁹³.

Tot i que la crònica incompleta del regnat de Ferran d'Antequera fa referència a tres cavalls, també ens facilita una descripció de les cadires i de com anaven ornamentats els animals, que, tal i com assenyala Serra, representaren un conjunt de regals a l'alçada del seu destinatari⁹⁹⁴:

Enbíole tres caballos, los dos de la brida, adreçados muy ricamente; y el otro caballo, a la gineta, con un jaez tan rico que las encaladas y estriberas y espuelas de acicate y ell espada era todo de martillo; y en las encaladas avía valaxes y esmeraldas y perlas muy excelentes; y, en la vayna del espada, avía también muchas piedras muy buenas; y en el pomo estaba dos rubís: el un de una parte; y el otro, de la otra. Y la silla estaba toda ella labrada de ylo de oro tirado. Y tenía en ell arzón delantero un joyel muy rico, en que avía un velax grande y tres perlas muy gordas. Y eníole más dos aljubas moriscas: la una, de zarzabán, con labores de oro; y la otra, de rycomas; y un capuz de grana muy fina⁹⁹⁵.

---

⁹⁹¹ Ibídem, p. 369, doc. 281.

⁹⁹² De la mateixa manera que el penjoll amb l'emblema de la Gerra i el Griu que sembla que Ferran regalà a l'emperador, aquest és un altre present que representava un gest de bona voluntat i de reconeixement del receptor. En aquest cas, a més a més, l'entrega es realitzava públicament, en un marc pràcticament cerimonial o festiu, amb àmplia ressonància pública (SERRA, *Arte y diplomacia en Europa alrededor de 1415*, p. 418).

⁹⁹³ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 380-382, doc. 294.

⁹⁹⁴ SERRA, *Arte y diplomacia en Europa alrededor de 1415*, pp. 420-421.

⁹⁹⁵ VELA, *Crónica incompleta del reinado de Fernando*, p. 64.

3.4. Organització de l'armada

Així, doncs, la primavera de 1415, des de la ciutat de València, on eren tant el papa com el monarca, es començaren a portar a terme els preparatius de l'esquadra que els havia d'acompanyar fins a la seu de la reunió.

Benet XIII feu una estada a la ciutat valenciana del desembre de 1414 al juliol de 1415, moment que embarcà al Grau amb rumb a l'entrevista amb l'emperador Segimon a Perpinyà⁹⁹⁶. I Ferran I hi estigué, també, en dates semblants, del desembre de 1414 fins a la darrereria del mes d'agost de 1415⁹⁹⁷. Tal i com assenyala Narbona, amb la presència del pontífex, del monarca, la família reial i gran quantitat d'ambaixadors i figures públiques entrant i sortint del municipi, convertiren València, durant aquells mesos, en l'epicentre polític de la Corona⁹⁹⁸.

Els preparatius de l'armada s'iniciaren quan Benet XIII va posar en marxa els administradors de la Cambra Apostòlica a la seu de Barcelona, Pere Regassol, Vicenç Segarra i Guillem Carbonell perquè s'encarreguessin de l'organització econòmica de la flota. En respectives cartes als diputats del General de Catalunya, al batlle General de Catalunya⁹⁹⁹, al vicealmirall, al Consell de Cent i al drassaner Jaume Sala, el sobirà els requerí que ajudessin Guillem Carbonell i Pere Regassol, encarregats per Benet XIII de l'organització de les galeres, i també els comunicà que el papa enviava a Barcelona l'abat d'Àger, Vicenç Sagarra, amb l'encàrrec d'assistir Carbonell i Regassol¹⁰⁰⁰.

L'armada havia de reunir les diverses embarcacions de la Corona a la ciutat de Barcelona i sortir oficialment amb totes elles des de la mateixa ciutat comtal. És a dir, la intenció a l'inici del mes d'abril de 1415, era que tant vaixells com acompanyants fossin el 10 de juny a la ciutat comtal per embarcar-se cap a Niça, tal i com el rei li escrigué al comte de Cardona:

⁹⁹⁶ SERVER, *La visita del papa Benet XIII a València*, p. 63.

⁹⁹⁷ GONZÁLEZ, *Itinerario de don Fernando*, p. 42.

⁹⁹⁸ NARBONA, *Benedicto XIII y la ciudad de Valencia*, p. 203.

⁹⁹⁹ Aquest, no obstant, parlant en el seu nom i en el del vicealmirall, advertí el monarca que l'armada difícilment estaria enllestida per la data que s'havia establert: "ni lo vostre visalmirall ni jo (...) no som bastants en dar recapte en lo dit armament al temps ordenat lo qual és molt curt". (ACA, C, CR, Alfons el Magnànim, Sèrie general, núm. 0031).

¹⁰⁰⁰ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 63, doc. 35.

Acompanyat de cavallers e gentilhomens ben arreats, armats e abillats, siats al pus larch de deu de juny a la ciutat de Barcelona per recullir vos en les galees nostres que per la dita rahó seran aquí¹⁰⁰¹.

A continuació, el papa envià una petició de col·laboració al Consell de Cent. Inicialment, els consellers només acordaren, de forma imprecisa, prestar unes galeres armades al papa i armament al mestre de Montesa, que estava al servei de Benet XIII¹⁰⁰². En una segona sessió, durant el mes de maig, resolgueren sumar al préstec unes àncores i alguns ruixons destinats a les galeres cedides, tot i que encara no s'havia decidit quines serien les embarcacions triades¹⁰⁰³.

Per la seva banda, Ferran d'Antequera va realitzar un gran esforç diplomàtic per demanar tant les embarcacions necessàries¹⁰⁰⁴ com el forment, l'equipament i l'armament per aprovisionar-les. En aquest sentit, el sobirà escrivia, només quatre dies després que s'inaugurés la taula d'acordar a Barcelona i, d'aquesta manera, s'iniciessin els tràmits per a enllestir les galeres, al batlle general i al vicealmirall de Catalunya perquè ajudessin a reunir tot el bescuit possible:

Ha special carrec al abat Dager, mossen Pere Ragassol e an Anthoni Mir, per haver e fer coure en aqueixa ciutat tot aquell mes bescuyt que pora. Per ço us manam que ensems ab los demunt dits o algun dells vosaltres trebellets e instets que decontinent tot aquell mes bascuyt qui coure ni haver se pusca en aqueixa ciutat se haia prestament¹⁰⁰⁵.

Paral·lelament, el monarca demanà la col·laboració de la ciutat de València. El municipi disposava de cinc galeres i els jurats valencians decidiren posar-ne quatre al servei de l'armada, a expenses, com veurem més endavant, de la ciutat. Un cop encetats els preparatius, les primeres embarcacions de la flota que quedaren enllestides foren, precisament, aquestes, i Ferran I decidí donar-los un altre ús, mentre demanava la galera valenciana que quedava -que passà a anomenar-se "galera reial" durant aquesta armada-, per, ara sí, unir-la a l'esquadra papal.

¹⁰⁰¹ *Ibidem*, pp. 64-66, doc. 36.

¹⁰⁰² AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, vol. 29, f. 15r.

¹⁰⁰³ AHCB, Consell de Cent, Llibre del Consell, vol. 29, f. 11v.

¹⁰⁰⁴ Ja en una data molt primerenca, el 24 de febrer de 1415, el rei havia comunicat als diputats del General de Catalunya que era necessari que prepararessin les seves galeres per a l'armada del pontífex (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 63, doc. 35).

¹⁰⁰⁵ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 94-95, doc. 51.

També ordenà als jurats de Mallorca que enviessin dues galeres per a l'esquadra, que, com s'observarà més endavant, no s'utilitzaren. També ens consta que s'incorporaren a l'armada almenys una galera de Castella i una altra siciliana.

El gruix de l'esquadra l'havia d'aportar la Diputació del General de Catalunya, que, en principi, i després de moltes negociacions, estigué disposada a cedir cinc galeres -tres de velles i dues de noves-, així com també s'ocupà d'armar la galera bastarda del monarca que el Trastàmara posà al servei de l'arquebisbe de Tarragona, i del desarmament de la galera Sant Martí, del Consell de Cent de Barcelona -ja que es contractà a armadors privats per preparar-la-. Totes aquestes galeres, no obstant, s'armaren i desarmaren a expenses de la Cambra Apostòlica, tal i com consta al llibre de comptes de l'armada la transcripció d'aquesta tesi i que s'analitzarà durant els propers capítols¹⁰⁰⁶.

A més a més, el monarca portà a terme una enorme tasca de mobilització perquè els personatges més rellevants de la Corona i diversos de Castella l'acompanyessin a bord de les galeres de l'armada. Tanta era la preocupació del sobirà que envià el seu arxiver reial a revisar els documents de Martí l'Humà relatius a altres requeriments a una escala semblant que es poguessin haver produït en temps del seu antecessor, per aconseguir, d'aquesta manera, elaborar l'armada de la forma més protocol·lària¹⁰⁰⁷.

Per un costat, intentà reunir a totes aquelles figures públiques més rellevants, civils, nobiliàries i eclesiàstiques¹⁰⁰⁸. Parà especial atenció a algunes personalitats en particular, com el duc de Gandia, contestable d'Aragó i pretendent al tron de la Corona d'Aragó durant el Compromís de Casp, que, no obstant, es posicionà al costat del d'Antequera en la Revolta del Comte d'Urgell; fou el primer noble convocat a acompanyar rei i papa a l'entrevista amb l'emperador, en una carta individual, el 2 d'abril de 1415¹⁰⁰⁹. No obstant, el memorial del duc amb les condicions per participar en l'ambaixada no arribà al rei, o aquest l'ignorà, raó per la qual, tornà a escriure a Ferran el 22 de maig, lamentant no haver rebut cap resposta i enviant-li Jofre de Vilarig per acordar els requisits per sumar-se a

¹⁰⁰⁶ ACA, G, Sèrie G. 131.

¹⁰⁰⁷ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 249-261, doc. 182. Que Joan Eimeric i Dalmau de Biert li feren arribar: "Molt excellent senyor, nos vos trametem dins la present les ordinacions fetes sobre les galees qui per vostres predecessors de lohable memoria se armaren. E vos, senyor, si les armavets, les armariets axi" (Ibídem, pp. 187-188, doc. 137).

¹⁰⁰⁸ Escrigué de manera individual, per exemple, a Francesc Climent Sapera, pregant-li que assistís a l'entrevista, ja que, havent estat pels diversos regnes hispànics, els seus coneixements i presència serien molt útils (ibídem, pp. 246-147, doc. 180).

¹⁰⁰⁹ Ibídem, p. 63, doc. 34.

l'armada¹⁰¹⁰. El Trastàmara es limità a repetir que es tractava d'una ambaixada per anar a les Vistes amb l'emperador, instant-lo a que es preparés per pujar a la seva galera¹⁰¹¹. No obstant, el duc tornà a insistir sobre les condicions al dia següent¹⁰¹², motivant una última resposta del monarca pregant-li que no posés dificultats per acompanyar-lo:

Noresmenys vos pregam afectuasament que en vostra venguda ensems ab nos envers les parts de Niça no metats [d]ifficultat ni dilacio alguna, ans vos metats a punt per manera qui siats prest per anar quant nos proverem¹⁰¹³.

Obstinat, Alfons de Gandia, perseverà en imposar les seves condicions el 30 de maig:

Perque, seyor, sera neccesari que si a vostra senyoria plau mon servey, que vos senyor, sopleyats en les coses següents: Primerament, senyor, que vos me donets en ajuda del dit viatge tres milia florins no contrastant vos ne hagues demanats IIII M, mas per ço que vostra senyoria conega que yo la vull servir, vos demanan ço que es neccesari e que de menys nom no pusch flixar. Segonament, senyor, que la galea me sia delliurada tota a mon voler, ço es que no y entre nengu sino aquells que yo hi volre metre per a mon servir. Terçament, que encontinent que sera finat o romput lo parlament et ajust de la unio de sant mare Ecclesia per lo qual vos, senyor, me amprats, que yo men puxa tornar sens que per vos, senyor, no mi sia mesa dificultat alguna, e que yo, senyor, men puxa tornar ab la galea matexa. E complint me vos, senyor, totes les coses dessus dites, no contrastant que a mi no vinga be en alguna manera lo dit viatge, ans me vinga molt mal e contrari a tots mos afers, mas per complaure e servir a vostra senyoria yo, senyor, sere prest la hora que vos, senyor ho manarets. E aquesta, senyor, es ma final intencio. Sia vostra merce de scriurem e respondre prestament si a la vostra senyoria plaua de complir me les dites coses o haver a mi per scusat¹⁰¹⁴.

Derrotat, el d'Antequera donà, finalment, per excusat el duc el 2 de juny, però l'instà a enviar a València tota la tripulació que se suposava que havia estat enllistant per anar en la seva galera. No obstant, observant les condicions del duc i la manca de resposta a aquesta demanda, és probable que el noble hagués donat per fet que es trobaria la galera ja preparada:

Perque havents vos per scusat de la vostra anada, pus no es en facultat vosta atesa la brevitat de temps, vos pregam affectuosament quens tremettats tota la companya que

¹⁰¹⁰ *Ibíd*em, pp. 152-153, doc. 102.

¹⁰¹¹ *Ibíd*em, p. 160, doc. 110.

¹⁰¹² *Ibíd*em, pp. 160-161, doc. 111.

¹⁰¹³ *Ibíd*em, p. 165, doc. 117.

¹⁰¹⁴ *Ibíd*em, pp. 166-167, doc. 119.

havets acordada en vostra galera, axi notxers, companyons,
galiots o remers, com tots altres¹⁰¹⁵.

D'altra banda, el 7 d'abril, Ferran feia una gran convocatòria general a través del comte de Cardona, que havia de reunir una sèrie de cavallers i gentilhomes, als quals se'ls oferia una ajuda de 100 florins a cadascun. Havien de portar el menor seguici possible, però ben preparat i armat, arran del reduït espai de les galeres i la gran quantitat de persones que havien d'embarcar-s'hi¹⁰¹⁶. L'informà cada vegada que es produïa un ajornament de les Vistes¹⁰¹⁷, insistint que l'acompanyessin per aconsellar-lo.

Per un l'altre costat, envià ambaixades a diversos reis i altes autoritats per informar-los dels preparatius de les Vistes i demanant-los que assignessin representants per a participar-hi. Així, observem com els emissaris del rei sortiren cap a diverses destinacions del mapa europeu¹⁰¹⁸.

Ferran organitzà, per exemple, una ambaixada que havia de presentar-se davant del rei d'Anglaterra¹⁰¹⁹ i, posteriorment, del governador d'Escòcia¹⁰²⁰, per informar sobre els avenços del concili de Constança i l'entrevista prevista entre l'emperador, Ferran I i Benet XIII¹⁰²¹. Aquesta ambaixada durà fins el novembre de 1415 i tingué Felip de Malla, Joan

¹⁰¹⁵ *Ibidem*, pp. 170-171, doc. 124.

¹⁰¹⁶ *Ibidem*, pp. 64-66, doc. 36.; Per això envià el seu escrivà, Jaume Jutglar, amb la seva carta de creença (*ibidem*, pp. 77-78, doc. 40). Li entregà un memorial amb instruccions segons les quals havia d'informar per ordre d'importància i, en cas de no poguessin viatjar passar a la persona de rang immediatament menor (*ibidem*, pp. 78-79, doc. 41). Després hi afegí una addenda amb més nobles que havia de visitar (*ibidem*, p. 80, doc. 42).

¹⁰¹⁷ Primer pel juliol (*ibidem*, pp. 113-116, doc. 67). Posteriorment, per l'agost (*ibidem*, pp. 247-249, doc. 182).

¹⁰¹⁸ Hem de tenir en compte que les Vistes de Perpinyà foren molt més que una entrevista entre Ferran I, l'emperador Segimon i Benet XIII. Perpinyà fou el lloc de trobada dels representants del Concili de Constança i, sobretot, d'ambaixadors de moltes de les potències europees. Tal i com assenyalen Catafau, Jaspert i Wetzstein: "embassies from (different) kingdoms (...), representatives of (...) high-ranking princes as well as delegations of numerous cities -a total of several thousand people- also participated in the meeting of Perpignan, thus converting it into a multilateral summit" (CATAFAU-JASPERT-WETZSTEIN, *The Meeting of Perpignan*, pp. 3-4; vegeu, també, MÜLLER, *Perpignan 1415. The negotiations*).

¹⁰¹⁹ *Ibidem*, pp. 86-89, doc. 46. Aquesta missió estigué ben sufragada per la tresoreria reial (*ibidem*, pp. 89-90, doc. 47). I fou ben rebuda a Anglaterra (*ibidem*, p. 192, doc. 141).

¹⁰²⁰ *Ibidem*, pp. 97-99, doc. 53.

¹⁰²¹ *Ibidem*, pp. 249-261, doc. 183. Paral·lelament, França també envià ambaixadors a Ferran. És el cas de la carta de creença escrita pel duc de Berry, Joan I, per la qual el bisbe de Sant Pons era enviat pel rei de França a la cort del Trastàmara per tractar les aliances i treballs necessaris per a la unió de l'Església, informant, a més a més, que s'esperava un atac d'Anglaterra que el rei francès esperava repel·lir (*ibidem*, pp. 239-240, doc. 175). L'enfrontament, finalment, tingué lloc a l'octubre, a la Batalla d'Azicourt, en el context de la Guerra dels Cent Anys. Vegeu nota 532; vegeu, també, CURRY, *Henry V d'Angleterre, la bataille d'Azicourt et le Concile de Constance*; i OSCEMA, *Nouvelles de Perpignan en France*.

Fabra i Berenguer Clavell com a representants de la Corona d'Aragó, que portaren quatre cavalls a Enric V com a present¹⁰²².

Així mateix, el rei organitzà altres ambaixades perquè altres autoritats internacionals enviessin els seus representants a l'entrevista amb l'emperador. És el cas del comte d'Armanyac¹⁰²³ i el de Foix¹⁰²⁴, als qui havia de visitar el protonotari reial, Juan de Aguilar¹⁰²⁵. El 4 de setembre, ja a Perpinyà, el rei escriví el comte d'Armanyac expressant la seva joia per la pau aconseguida amb el comte de Foix, instant-lo, novament, que enviés els seus representants a les Vistes¹⁰²⁶, qüestió que rebé una resposta positiva¹⁰²⁷, motiu pel qual Ferran li envià salconduit que li va ser demanat, tot i que considerava que no el necessitava arran de l'amistat que mantenien:

Per lo deure e gran amistat qui havets ab nos, per nostres terres e senyoria no fos necessari salconduyt, com tot enuyg qui fos fet a gents e coses vostres hauriem axi per greu com si als pus intrinsechs e acostats nostres fos fet, empero per complaure a vostre voler trametem vos ab la present lo salcondouyt per los dits vostres missatgers demanat¹⁰²⁸.

Benet XIII, pel seu costat, posà en marxa la recaptació de numerari per poder sufragar el gruix de l'armada i escollí les personalitats principals que havien d'acompanyar-lo durant l'entrevista amb l'emperador Segimon: Pere de Sagarriga, arquebisbe de Tarragona, Jerónimo de Ocón, confesor i camerlenc del papa, Francesc Climent Sopera, bisbe de Barcelona, Ramon Descatllar, bisbe de Girona i Alfons de Tous, bisbe de Vic.

---

¹⁰²² *Ibidem*, pp. 107-108, doc. 60.

¹⁰²³ *Ibidem*, pp. 273-275, doc. 194.

¹⁰²⁴ *Ibidem*, pp. 271-273, doc. 193.

¹⁰²⁵ Preparada el 8 de maig però ajornada fins a les darreries del mes de juliol d'aquell any (*ibidem*, pp. 132-135, doc. 83).

¹⁰²⁶ *Ibidem*, pp. 339-340, doc. 257.

¹⁰²⁷ *Ibidem*, p. 346, doc. 261.

¹⁰²⁸ *Ibidem*, p.375, doc. 288.

3.5. Armament de les galeres de l'armada de 1415

Amb moltes dificultats, a causa de la demora en els pagaments per part de la Cambra Apostòlica, s'armaren i desarmaren, a la ciutat comtal, per un costat, la galera Sant Martí del Consell de Cent, i la galera bastarda reial de l'arquebisbe de Tarragona. I, per un altre, per part de la Diputació del General, la galera del mestre de Montesa, la galera del sant pare, la galera de Bernat de Cruïlles, la galera de Francesc Desplà, la galera Sant Bernat i la galera Sant Cristòfol.

L'activitat es dugué a terme entre les drassanes, el front marítim de Barcelona i els dos espigons. A la drassana, qui, entre altres feines vitals, portà a terme el procés de treure les galeres a la mar i varar-les fou, el drassaner reial, Jaume Sala, al qual la taula pagà, pels seus serveis, 444 lliures i 10 sous¹⁰²⁹, i el drassaner municipal, Bartomeu Arquimbau, que ajudà a tenir a punt les armes defensives de les galeres, i sobretot auxilià amb les tasques de desarmament¹⁰³⁰.

Tal i com s'ha explicat prèviament, per acabar-les d'enllestir, les galeres havien de varar-se. Mentre durava aquest procediment i l'embarcació quedava enllestida per prendre el rumb escollit, el vaixell havia de quedar vigilat durant els dies que estigués varat.

En tenim alguns exemples, en el llibre de comptes de Bartomeu Vidal.

El còmit de la galera al servei del papa va contractar *VII hòmens qui estigueren per XV jorns en la gualera del sant pare, com le hagueren varade en mar, a rahó de IIII sous per hom*¹⁰³¹. Després, contractar *VIII hòmens, per XV jorns, com se n'anà en València ab la dite gualera, a rahó de XII sous per hom*¹⁰³².

El còmit de la Sant Bernat, Guillem Vinyoles, contractà *IIII hòmens qui per III jorns guardaren la dita gualera, a rahó de IIII sou per hom*¹⁰³³. També va ser necessari contractar a nous homes poc després, quan el vaixell es volgué posar a punt novament. En aquesta segona guàrdia, foren *en Johan de Lisbona, qui ab II companyons altres*

¹⁰²⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 32v.

¹⁰³⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 25v.

¹⁰³¹ ACA, G, G-131, 1, f. 22r.

¹⁰³² ACA, G, G-131, 1, f. 22v.

¹⁰³³ ACA, G, G-131, 1, f. 24v.

*guardaren per XVIII jorns la gualera Sent Bernat, com fo verade, a rahó de III sous lo jorn*¹⁰³⁴.

L'escrivà de la galera de Bernat de Cruïlles, Bernat Ros, per la seva banda, va cobrar 18 sous que *per proveció del dit Cruhilles, per XVIII jorns que estech en gualera en la plaga de Barchinona*¹⁰³⁵. Mentre que Gabriel Tarragó, Jaume Torres, Antoni Maltes, Berenguer Geltrú, Cristòfol de Saragossa i Pere Simeó reberen una paga d'11 sous per haver vigilat la galera San Cristòfol durant 4 dies¹⁰³⁶.

A més a més, també se solucionaren petits contratemps puntuals:

Durant una tempesta, per exemple, es van contractar 10 homes *que meteren, ab fortuna e mal temps, a la gualera Sent Pere, un ruxó i una gúmena*, lligades amb 3 trunyelles, i que es portaren en una barca a la *gualera la qual ere al esperó de Sent Deniel*. La gúmena tortissa estava guardada en una botiga llogada a prop de Fra Menors, i el ruixó es va prendre en préstec a Gabriel Guerau, i se li va retornar un cop passat el perill¹⁰³⁷.

Així mateix, trobant-se l'artimó de la Sant Pere en perill de ser fet malbé per rosegadors, es traslladà del magatzem del sant pare al de la Diputació del General:

Per I artimó o vela de la gualera Sent Pere, qui ere a la botigua del sant pare, e feu-lo portar a la botigue del General per pahor que rates no-l gostassen¹⁰³⁸.

¹⁰³⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 27r.

¹⁰³⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 26v.

¹⁰³⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 28v. Poden trobar-se diverses notícies sobre la vigilància de les embarcacions a terra i les diferències salarials dels serveis a terra i a bord de les embarcacions a SALICRÚ, *L'evaluation des salaires*; i SALICRÚ, *On land and at sea*.

¹⁰³⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 28v, f. 29r.

¹⁰³⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 30r.

3.5.1. La galera Sant Martí del Consell de Cent

Pel que fa el Consell de Cent de la ciutat de Barcelona, com ja hem comentat, ja havia rebut una petició per part del papa i després sota el requeriment reial¹⁰³⁹, concretà que posaria al servei de l'armada una galera, la Sant Martí, així com també faria efectiu el préstec de les armes per a l'embarcació que havia de patronejar el mestre de Montesa. No sense abans fer les estimacions prèvies de la galera i del material entregat, per saber-ne el preu total de tot i així assegurar-se que retornava en les mateixes condicions en què seria deixada i poder reclamar compensacions pels possibles desperfectes o pèrdues¹⁰⁴⁰.

D'aquesta manera, el dia 15 de maig, en presència dels notaris i escrivans del Consell de Cent, Bartomeu Vidal i Bernat Esplugues, així com dels testimonis Llucià de Tudela, ciutadà de Mallorca, Joan Bosc, sotscòmit de galera, i el mercader barcelonès Francesc Colomer, se certificà que la ciutat prestava la galera Sant Martí a Joan Eimeric, així com altres forniments i arreus al servei de Benet XIII¹⁰⁴¹. Una comissió de mestres d'aixa revisà i estimà, en presència del propi Eimeric i del drassaner i representant de la ciutat, Bartomeu Arquimbau¹⁰⁴², el buc de la galera, amb diverses peces de l'eixàrcia com timons, el tendal o l'esquif del vaixell, per valor de 1000 lliures. També s'estimaren altres objectes com ruixons de ferro, cordes i remes¹⁰⁴³. Immediatament, s'encarregà a Guillem de Cabanyelles i a Guillem Oliver que armessin la Sant Martí¹⁰⁴⁴, que, un cop enllestida, passà a ser custodiada juntament amb les altres galeres de l'armada.

¹⁰³⁹ De fet, a 27 d'abril, Ferran encarregà a Joan Desplà i al batlle general de Catalunya, Dalmau de Biert, que intercedissin amb el Consell de la ciutat sobre l'ajuda que podien aportar a l'armada, oferint la possibilitat d'atorgar al municipi privilegis que no afectessin al patrimoni o jurisdicció reial (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 111-112, doc. 65).

¹⁰⁴⁰ FERRER, *Les Corts i la Generalitat de Catalunya*, p. 168.

¹⁰⁴¹ “En Bernat Esplugues, escrivà de la Casa de la Ciutat, per contracte que feu ab lo reverent pare en Crist, frare Vicens, habat d'Àger, e ab mossèn Pere Reguassol (procuradors del papa), de la gualera que la ciutat prestà al sant pare, ab tot lo forniment.” (ACA, G, G-131, 1, f. 27r, f. 27v).

¹⁰⁴² La taula li pagà 8 lliures i 5 sous “los quals lo dit jorn doné en Berthomeu Arquimbau, dressaner, per son dret a ell pertanyent per una gualera que la ciutat havia prestade al sant pare.” (ACA, G, G-131, 1, f. 25v).

¹⁰⁴³ AHCB, *Notularum*, 1B. XIV-1, f. 120r – f. 124v.

¹⁰⁴⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 143r.

3.5.2. La galera bastarda del rei al servei de l'arquebisbe de Tarragona

Es tractava de la galera bastarda del rei, que ben aviat ja l'havia assignat a l'arquebisbe. Enviada a Barcelona per ser armada a través de la taula d'acordar de la ciutat, tal i com el 19 de maig el propi monarca informà al batlle general i al vicealmirall de Catalunya per a què auxiliessin en les tasques de la preparació de l'estol: *la bestarda es nostra, la qual havem assignada al arqubisbe Terragona* ¹⁰⁴⁵.

A Barcelona es feu una primera crida per l'enrolament de la seva tripulació, en la qual s'aconseguí allistar prou homes com per poder permetre portar la galera cap a Tarragona i Peníscola amb la del mestre de Montesa, per continuar essent, ambdues, armades, tal i com en un viatge llampec a Barcelona per informar-se sobre l'armada havia fet Bernat de Cardona:

Yo arribi en Barcelona dicmenge prop passat hora de vespres, e encontinent sens descavalcar jo men ani a la deressana per veure e saber les galerees en quin stament eren. E, senyor, trobi que (...) la del mestre de Muntesa e del archabisba de Terragona hic son ja partides per anar armar la una a Terragona e laltre a Peníscola¹⁰⁴⁶.

Si bé alguns dels acordats passaren a prendre la paga, una part d'ells pujà a bord de l'embarcació sense fer-ho, tal i com consta al llibre de comptes de la taula barcelonina. Molt probablement reberen el seu salari a l'altra ciutat.

---

¹⁰⁴⁵ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 135, doc. 84.

¹⁰⁴⁶ *Ibídem*, pp. 196-197, doc. 145.

3.5.3. Les galeres de la Diputació del General

La Diputació disposava, en aquell moment, de set galeres: cinc regulars i dues de noves¹⁰⁴⁷. El dia 5 d'abril, Ferran I les sol·licità totes:

Perque lo dit nostre pare per anar en les dites Vistes e per metre en exequcio son sanct e devot proposit, del qual se seguex gran servey de Deu, honor de nostra reyal corona e de tots nostres regnes e vassalls e benefici de tota christianitat, haia ordenat ar[ma]r en aquexa ciutat cert nombre de galees en les quals va ell e nos personalment, e per aquesta raho la sua sanctedat scriu nosaltres que li prestets les galees que aquex General a present ha aquexa ciutat, pregam vos affectuosament e encarragam que, vo[le]nts participar en lo dit sant e tant glorios negoci (...) ne emprara les galees daquex General exercides, adobades e meses a punt segons sabets ques necessari¹⁰⁴⁸.

D'aquestes set, una de les noves ja havia estat prestada al rei per acompanyar a l'infant Joan a Nàpols. I una altra, de les velles, a prec de Benet XIII, fou posada immediatament al servei del mestre de Montesa, tot i que no estava armada, moment en el què, tal i com hem observat, intervingué el Consell de Cent.

El 15 d'abril, a demanda del monarca, la institució, cedia totes les velles que quedaven. Pel que fa les dues restants, apel·lava que una ja estava prestada -a l'infant- i que l'altra havia quedar-se a Barcelona, adduint a la necessitat que almenys una de les embarcacions noves, grosses i ben armades, havia quedar-se protegint les costes de Catalunya, i per poder servir al rei en cas que necessités enviar una galera a altres contrades:

E responem vos, senyor, que nosaltres, veents lo molt sant e devot proposit del dit sant pare e vostre dreçat al servey del nostre senyor Deu, a honor de vostra reyal corona e de tots vostres vasalls, regnes e terres e a benefici de tota christianitat, havem deliberat prestar al dit sant pare totes les galees velles del dit General qui huy hic son en la manera que stan e ab aquela exarcia que huy han, exceptat una que jan haviem atorgada prestar al mestre de Muntesa per servey del dit sant pare. (...) Per tant, a part de la del mestre de Montesa, havem deliberat prestar li les quatre exerciades e aparellades en la manera que per vos, senyor, nos es stat scrit, e axi ho havem offert a aquells qui per lo dit sant pare nos en han aemprats, e de fer havem ja fets metre mans als maestres de axa e altres en metre a punt e enantar totes les dites galees (...). De les remanents dues galees havem prestada una a vos (...) per lo viatge de Napols, e (...l'altra) nos retenim

¹⁰⁴⁷ A la resposta dels diputats del General hi diu que la institució en tenia sis de noves, però tal i com hem vist per les queixes d'Eimeric, o bé no eren realment noves o la Diputació les prestà o les utilitzà per altres qüestions, ja que, com també hem observat, finalment en cedí sis, només dues de les quals a la documentació són reconegudes com a galeres noves, fins al punt de necessitar la benedicció.

¹⁰⁴⁸ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 63, doc. 35.

per certes raons molt necessaries, es a saber, que si vos, senyor, stant fora de vostres regnes e terres, singularment ara en aquest viatge, aquest Principat havia a recórrer a vostra magnificencia per coses algunes necessaries o urgents e les quals porien esser de tal qualer que tota cuyta nos en seria terga (...). Hoc e senyor, que bens par expedient quel dit principat no dege star menys de una galea¹⁰⁴⁹.

El rei contestà que totes les galeres eren indispensables i que en una de les noves hi viatjaria Benet XIII i, que, per tant, s'havia d'esmerçar tot allò necessari per garantir la seva protecció¹⁰⁵⁰. La Diputació posà immediatament al servei directe del papa una de les galeres noves a la flota, que durant aquesta armada dugué el nom de "galera del sant pare", mentre que es reservà l'altre, la Sant Cristòfol, que es tractaria de l'enviada a Nàpols¹⁰⁵¹.

A manca de resposta, el monarca continuà pressionant a la fi d'aquell mes d'abril, argumentant que, per una part, si calgués una embarcació per qualsevol menester, un rampí o similar seria més útil i ràpid; i, per una altra, que la galera precisament era necessària per la seva protecció¹⁰⁵². Poc després, el 3 de maig, informà diputats, a Dalmau de Biert i a Joan Desplà que enviaria al còmit reial, Antoni Sima, per escollir una de les galeres de la Diputació, on el rei es comprometia a embarcar-se. I, per tant, insistí en la necessitat que la seva galera estigués a l'alçada de la seva persona i la seva defensa¹⁰⁵³. Finalment, la Diputació prestà l'altra embarcació nova i posà, així, totes les seves galeres al servei de l'armada:

(XXVI lliures VII sous VI diners...) met en date, los quals doné en Pere Ramis, escrivà dels Diputats, per rahó del contracte per ell pres de les VII gualeres que lo General prestà al sant pare¹⁰⁵⁴.

No obstant, només es van fer servir sis galeres -noves i velles- de la Diputació del General de les set que posà en disposició de l'estol. Una de les cinc velles, no sabem quina era ni consta a la documentació, quedà descartada. La galera del mestre de Montesa es prestà i s'armà al marge de la taula d'acordar, per la qual cosa només ens consta el seu desarmament, un cop finalitzada la seva missió.

¹⁰⁴⁹ *Ibidem*, pp. 84-85, doc. 45.

¹⁰⁵⁰ *Ibidem*, pp. 92-93, doc. 49.

¹⁰⁵¹ I que hauria tornat a Barcelona juntament amb la galera reial a la darrereria del mes d'abril, tal i com hem vist que Fonollet notificà al rei. Vegeu nota 159.

¹⁰⁵² TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 118, doc. 69.

¹⁰⁵³ *Ibidem*, pp. 123-124, doc. 75.

¹⁰⁵⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 26 v.

Tot seguit analitzarem les altres galeres de la Diputació del General.

3.5.3.1. La galera de Francesc Desplà

Tot i el ràpid i complet enrolament de la seva tripulació, aquesta galera, conjuntament amb la de Bernat de Cruïlles, patí els constants retards en els pagaments per part dels procuradors de la Cambra Apostòlica¹⁰⁵⁵, posant en perill, fins i tot, que molts dels acordats partissin, tal i com advertia Eimeric al sobirà el 13 de juny:

E noresmenys han contrastat e contrastan que les galeras den Bernat de Cruïlles e den Franssoy des Pla no savaran, e finalment han donat e donan tal torbament al dit negoci que ha sens gran affant poria aver reparacio, com per sessament de la dita paga los acordats de rem sen vagan e sen sian anats gran partida¹⁰⁵⁶.

En conseqüència, el 23 de juny, l'acordador, Bartomeu Vidal, anà a Fraga (que el nom que rebia una zona del front marítim de Barcelona on hi havia embarcacions) amb l'escrivà de la taula d'acordar a fer cerca de galiots de la galera:

una barque (...) qui·m'aportà a Fragua a mi e en Grassià, escrivà de la taula, e mes-nos en la gualera d'en Ffrancesch Desplà per fer la serca dels galiots¹⁰⁵⁷.

3.5.3.2. La galera Sant Bernat

Aquesta galera hauria estat l'embarcació assignada originalment a Joan Eimeric. No obstant, tot i que es començà l'allistament de tripulació l' 11 de juny, en una carta que Bernat de Cabrera envià al rei durant la seva breu estada per comprovar l'estat dels preparatius de l'armada, aquest fa referència a totes les galeres sense anomenar la Sant Bernat i sí, en canvi, la galera de Joan Eimeric¹⁰⁵⁸. A més a més, mentre que el propi acordament de la Sant Bernat no es va acabar de finalitzar¹⁰⁵⁹, sí que es trobà, en

¹⁰⁵⁵ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 197-198, doc. 146.

¹⁰⁵⁶ *Ibidem*, pp. 198-199, doc. 147.

¹⁰⁵⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 24 v.

¹⁰⁵⁸ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 196-197, doc. 145.

¹⁰⁵⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 132r, f. 132v, f. 133r, f. 133v, f. 134r, f. 136r, f. 136v, f. 137r, f. 137v, f. 138r, f. 138v, f. 139r, f. 139v, f. 140r, f. 140v, f. 141r.

contraposició, entre les pàgines en blanc del registre de l'acordament d'aquesta galera¹⁰⁶⁰, el pagament que es realitzà a dos armadors privats per armar la galera de Joan Eimeric¹⁰⁶¹. Per últim, el desarmament de la galera s'inicià el juliol d'aquell mateix any¹⁰⁶², quan ni Benet XIII ni Ferran I havien partit encara a les Vistes amb l'emperador, ja que el pontífex arribà a Perpinyà el 31 de juliol i el monarca ho feu el 31 d'agost.

No obstant, ens consta que s'ha adquirit un barril de vi i un de vinagre per a la galera Sant Bernat, que possiblement passaren a una de les altres galeres¹⁰⁶³.

A més a més, durant el desmantellament, es guardaren i, posteriorment potser s'utilitzaren en altres galeres, dues bombardes, 27 pedres de bombardarda, 90 pavesos, 30 cuirasses soles, 90 cuirasses amb 90 caps i 90 gorgeres, 50 dotzenes de dards, 30 llances llargues, 10 picasses i diverses destrals¹⁰⁶⁴.

3.5.3.3. La galera Sant Pere de Bernat de Cruïlles

A diferència de l'embarcació de Françoi Desplà, l'enrolament d'aquesta galera fou més complicat, ja que, per completar-lo, calgué allistar remers forçats a Girona. Potser va ser aquesta la raó per la qual sembla que tampoc s'acabà utilitzant, ja que les mencions sobre el seu desarmament són del juliol, i el 22 d'agost es *tregueren defora la botigue tota la axàrcia de la gualera de mossèn Bernat de Crohilles, la qual axàrcia fem pesar e reguonèxer si hi era tota*¹⁰⁶⁵.

Tanmateix, es feren grans esforços per preparar l'embarcació. En el viatge a Girona per reclutar per la força i adquirir provisions per a la galera però també a altres indrets de la costa per acordar mareiners, hi participà Joan Eimeric i Rafael Comtal, que havia de ser el conseller de la Sant Bernat però que, alliberat d'aquesta tasca, ajudà amb l'acordament forçat per la Sant Pere.

¹⁰⁶⁰ Tal i com explica UNALI, dels registres d'acordament es deixaven pàgines en blanc a causa que el propi enrolament era un procediment esglaonat en el temps per aconseguir el número suficient de tripulació (UNALI, *Mariners, pirates i corsaris catalans*, p. 48).

¹⁰⁶¹ ACA, G, G-131, 1, f. 143 r.

¹⁰⁶² ACA, G, G-131, 1, f. 150r, f. 150v.

¹⁰⁶³ ACA, G, G-131, 1, f. 150r.

¹⁰⁶⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 150v, f. 151r.

¹⁰⁶⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 152v.

Els comptes els recollí l'escrivà de la mateixa embarcació, Berenguer Ros, per entregar-los a la taula a la tornada a Barcelona. Es van fer diverses parades, a Palamós, Sant Feliu i Blanes, per adquirir, a més a més, altres provisions necessàries: un barril de vi, pa fresc, carn, su, cansalada, una rova de moltó, dos formatges salats, pebre, vinagre, dos vernigats d'arròs i clau per fer una escala. Tot això sumat a les despeses per l'anada a Girona per a *manar alsquins hòmens presos per voguar lo rem*, i per allò que havia *despès per en Rafel Comdal a Ssent Faliu, per messió de ostal entre ell e l'algotgir, per II jorns que hi estigueren, per acordar gent*, tot plegat costà 4 lliures, 1 sou i 8 diners¹⁰⁶⁶.

Els entrebancs també passaren factura a la Sant Perem ja que, com succeí amb la cerca de la galera de Francesc Desplà, en aquest cas s'hagueren de realitzar dues crides *per los lochs acostumats, la una que tot acordat vengués pendre la pagua, sinó seria dat per fugitiu, l'altre a tots los aliers de la gualera d'en Bernat de Crohilles*¹⁰⁶⁷.

A la galera s'hi embarcà bescuit i a més, entre d'altres coses, *XIII caxes de viratons, una caxe de pólvora, LVIII e lances menesas, II escarssavelles e II fenars*, 120 pavesos, una *agulla sobergue*¹⁰⁶⁸.

3.5.3.4. La galera Sant Cristòfol

Es tracta de la galera més espectacular que pogué tenir l'armada, que es trobava, no obstant, sense preparar. Dalmau de Biert i Jaume de Vallseca, en rebre l'ordre d'ajudar el còmit reial, Antoni Sima, en la tasca d'escollir una de les galeres del General per a que s'hi embarqués el monarca, el 22 d'abril, la descriuen així:

E ans demanat qual era la galea qui deu servir a la vostra persona en aquest benaventurat viatge (...), dient nos lo dit comit que ell volia veure e regonexer per saber si fora en lo stament ques pertany de galea reyal. Al qual nosaltres havem respost que vos, senyor, nons havets fet saber, ne nosaltres no sabem, vos en qual galea volrets montar. Empero, senyor, havem li dit com assi son les dues galeres grans, les quals lo General ha fetes fer de nou, de les quals la una es stada triada es met a punt per servei de la persona del dit sant pare, e quens parria que laltre deuria servir a vos, senyor, com no ych haia altre tan bella e bona (...). Empero, senyor, la dita galea hauria mester adob, e a present no sen fa preparatori algu. E en bona

¹⁰⁶⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 25r.

¹⁰⁶⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 23v.

¹⁰⁶⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 152r.

fe, senyor, la dita galea es tal que apareneria molt totes les altres galees e portaria mes gent que no faran tres de les sutils¹⁰⁶⁹.

A la qual cosa, el rei els contestà , el 2 de maig, que fessin tot el que calgués perquè *sia mesa prestament a punt e armada*¹⁰⁷⁰. Eimeric, el dia 12, coincidia que es tractava de l'única galera que:

Contra sembla daquela de nostra sant pare, e asso per servey de vostra reyal persona (...però) es estat respost per los dits aministradors de nostra sant pare que no darian la dita galera fins que per lo dit sant pare los fos menat¹⁰⁷¹.

Similar resposta, del mateix dia, rebé el monarca per part del batlle general i el vicealmirall de Catalunya, afegint-hi que calia convèncer al pontífex que cedís aquesta galera, perquè era prou esplèndida, gran i nova com per estar a l'alçada de la que portava a Benet XIII, qüestió simbòlica, formal i protocol·lària imprescindible a l'hora de viatjar conjuntament i de mostrar-se públicament. El rei no podia quedar per sota del papa, raó per la qual, també s'hi havien d'incorporar els tendals i banderes reials. També es considerà l'opció de poder pintar la cambra reial, donant a la galera un acabat majestuós:

E apres moltes paraules qui son stades entre ells e nosaltres, molt excellent senyor, los dits mossen labat Dager e mossen Pere Regassol, per conclusio de lur proposit nos han [res]post que los diputats del dit General han prestades les dites galees al sant pare, de les quals ells han feta metre a punt la una per servey de la persona del dit sant pare, e que ells faran metre a punt l'altra com loch haura, e les altres sera verades. E que ells no y farien [ni]n volri[en] haver despres I diners fins per part del sant pare lus sia manat e ells sien certifficats del d[it] sant pare [que] la dita galea dege servir vostra persona. Perque, molt excellent senyor, es necessari [que] per vos hi sia aqu[i] provehit prestament, e que per lo dit sant pare sia scrit e manat [al]s d[ess]usdits que la dita galea fess[en] ben metre a punt de tot ço que sia salvament e honor de vostra reyal pers[ona], axi [per] enfortiment de la dita galea com en tendals e banderes e altres coses necessaries segons se [per]tany a vostra reyal senyoria e lo viatge ho requer (...). E sertofficam vos, molt alt senyor, que la dita galea es semblant e dun matex galip daquela en que deu monar lo sant pare e es nove e molt gran e bella, e tal que no poriets millorar, e sera ben mesa a punt de bella sala e bona cambra e bon retret en tal manea que sera placent a vostra senyoria, e pora esser pintada daquelles pintures qui a vos sien plasents¹⁰⁷².

¹⁰⁶⁹ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 104, doc. 56.

¹⁰⁷⁰ *Ibidem*, pp. 123-124, doc. 75.

¹⁰⁷¹ *Ibidem*, pp. 137-138, doc. 86.

¹⁰⁷² *Ibidem*, p. 139, doc. 87.

Sembla que aquest argument a qui va convèncer va ser a Ferran, que pocs dies després escrivia directament als diputats del General ordenant-los que possessin la galera a disposició dels seus encarregats a Barcelona, informant els diputats que havien de pintar-hi una assumpció:

Deputats, certificam vos que no[s] havem deliberat que montem en una galea daquexes millors que prestats a nostre sant pare e a nos. Perque us pregam axi affectuosament com podem que aquella que lo nostre batle general e lo visalmirall, als quals donam carrech vos en tinguen a prop, vos nomenaran, façats posar a punt per a nostra persona segons se pertany a nos e de vosaltres confiam, e pintar hi la assumpcio de la verge Maria, e acabar perfectament¹⁰⁷³.

Imatge que, tal i com hem observat, era imatge de la seva preferència¹⁰⁷⁴. El mateix jorn escrigué a Dalmau de Biert i Jaume de Vallseca assegurant que Benet XIII estava d'acord en cedir-li la galera i els donà instruccions de com havien de preparar-la:

Responents vos certifficam que lo sant pare scriu als qui son aqui per ell que apres la galea de sa persona, la altra millor se aparell per a nos. Perque us manam que tingats a prop e treballets ques meta a punt, e fets hi pintar la assumpcio de la verde Maria, e ques acap perfectament, car axi mateix ne scrivim als diputats¹⁰⁷⁵.

Eimeric i el batlle general de Catalunya seguiren escrupolosament les ordres reials, tal i com l'alguetir feu saber a Ferran el 23 de maig:

Sobre la galea grossa nova, senyor, de la quall yo avia ga ascrit a vostra senyoria, axi com aquell qui ab affectio insasiabla desig de tuicio e felicitat de vostra sagrada persona, son informats plenariement (...) missatges vostras, als quals lo batlle generall e yo avem dades totes las mides e mesures de la dita galera. Perque, senyor, placei us per vostra merçe elegir so que pus proffitos, segur e honoros sia a vostra reyall megestat, la quall man a mi so que li sera plazent, e exalls la nostra senyor Deus sobre tots los reys del mon¹⁰⁷⁶.

Sembla, però, que el sobirà canvià d'opinió, i tres dies després els manava que enviessin l'embarcació per recollir-lo a València, tal i com estigués. La pintura s'acabaria allà, perquè estava retardant l'enviament¹⁰⁷⁷. Eimeric contestà, el dia 2 de juny, que la pintura

¹⁰⁷³ *Ibidem*, pp. 147, doc. 95.

¹⁰⁷⁴ Vegeu nota 455.

¹⁰⁷⁵ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 148, doc. 96.

¹⁰⁷⁶ *Ibidem*, pp. 155-156, doc. 105. Tanmateix, el 5 de juny, el còmit Antoni Sima ja informava a Ferran que no s'havia aconseguit la cessió efectiva de la galera per part dels administradors papals (*ibidem*, p. 185, doc. 135).

¹⁰⁷⁷ *Ibidem*, pp. 163-164, doc. 115.

no era allò que demorava la partença, sinó que, de nou, eren els procuradors de la Cambra Apostòlica els que estaven posant impediments per preparar les altres galeres fins que la del papa no estigués enllestida¹⁰⁷⁸. Creia, però, que podrien estar de camí en uns dies¹⁰⁷⁹. El 10 de juny, en canvi, els problemes econòmics tornaren a aparèixer: les galeres no s'havien varat per manca de numerari i, interrogats, els administradors de Benet XIII contestaren que no sabien quan podrien estar enllestides¹⁰⁸⁰.

Els intents per redreçar la situació, el dia 13 de juny per part de Bernat de Cabrera, que havia arribat a Barcelona dos jorns abans¹⁰⁸¹, i els de Joan Eimeric per aconseguir els diners necessaris per varar i acabar l'armament¹⁰⁸², així com per desmentir els falsos rumors de la partença de l'emperador cap a terres de la Corona¹⁰⁸³, no serviren per evitar que Ferran, finalment es decantés per pujar a la galera prestada per la ciutat de València. No sabem si la Sant Cristòfol fou finalment utilitzada. Allò més probable és que, sense el seu distingit hoste i tota la tripulació que s'hi havia d'embarcar, la galera es quedés a la ciutat comtal.

Sabem, tanmateix, que a Barcelona es van fer uns últims esforços per tenir-la a punt. El 17 de juny es va fer una crida doble perquè els acordats anessin a prendre la paga¹⁰⁸⁴ i, el dia abans, l'escrivà de la Sant Cristòfol era a la capital valenciana amb vuit homes, potser enviat per acabar d'acordar tripulació i armament de la galera¹⁰⁸⁵. A Barcelona, la Sant Cristòfol ja s'hi estava desarmant el 6 de setembre. El rei, tal i com s'ha comprovat, no arribà a Perpinyà fins el 31 d'agost, i tingué algunes de les galeres amb ell durant les setmanes posteriors, com veiem en l'enviament d'aquestes, per fer salves amb les bombardes, a l'arribada de l'emperador a Leucata el 17 de setembre.

3.5.3.5. La galera al servei del sant pare

Aquesta és una de les galeres noves de la Diputació del General, que Gil Vicent confon amb una embarcació pròpia de Benet XIII que, molt posteriorment surt catalogada a l'inventari de la cort papal de Peníscola del 1429. Gil argumenta que la bona qualitat amb

¹⁰⁷⁸ *Ibidem*, p. 174 doc. 125.

¹⁰⁷⁹ *Ibidem*, p. 184, doc. 134.

¹⁰⁸⁰ *Ibidem*, p. 194, doc. 143.

¹⁰⁸¹ *Ibidem*, pp. 197-198, doc. 146.

¹⁰⁸² *Ibidem*, pp. 198-199, doc. 147.

¹⁰⁸³ *Ibidem*, p. 200, doc. 148.

¹⁰⁸⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 23v.

¹⁰⁸⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 22v.

la qual estaven construïdes moltes de les galeres contribuïa a què tinguessin una vida activa longeva¹⁰⁸⁶.

Hem vist que era l'altra galera nova de la Diputació del General i que, en un altre moviment propagandístic, el papa ho aprofità per ordenà la seva benedicció. També s'encarregà a un brodador que teixís els senyals a *lo tendal de seda de la gualera de nostro senyor lo papa*¹⁰⁸⁷, i al reputat perpunter¹⁰⁸⁸, Antoni Olzina i, ni més ni menys que al conegut pintor Lluís Borràs¹⁰⁸⁹, les banderes i tendes que havien d'ennobrir i fer recognoscible l'embarcació. El teixit de les banderes era de terçanell i costà el gens menyspreable preu de 115 lliures, ja que era un tipus de seda exclusiu¹⁰⁹⁰.

D'altra banda, aquesta és la galera millor documentada de l'armada. A part de les botigues ja esmentades, Benet XIII en llogà una altra per guardar-hi les provisions, peces i elements per la seva galera i probablement per a la de l'arquebisbe de Tarragona, en aquest cas de manera temporal, abans de ser enviada a Peníscola. Aleshores, demanà permís a la cort del batlle per *lexar carreguar les armes que tremetem a Peníscola*¹⁰⁹¹.

Pel que fa les armes, s'hi guardaren dards i llances¹⁰⁹², i tenim coneixement que les 26 caixes de viratons, abans d'embarcar-se, primer se segellaren amb 26 cauquilles de fusta, cera gomada i fil d'empalomar, i lligades cadascuna amb trunyelles¹⁰⁹³. Un cop enllestides, es pujaren a l'embarcació¹⁰⁹⁴. També es compraren directament als artesans, sense passar per l'emmagatzematge, i s'enviaren amb diversos viatges en la barca de Salvador Horta, diverses armes: *de casa del peveser a la barque d'en Salvedor Orta, de*

¹⁰⁸⁶ GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*, p. 54.

¹⁰⁸⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 32v.

¹⁰⁸⁸ No es tracta d'un encàrrec banal. Aquest prestigiós perpunter, rebé nombrosos encàrrecs de les institucions públiques catalanes, com per exemple, d'orlar, cosir i folrar 2 draps d'or imperial que el Consell de Cent de Barcelona donà per a la sepultura de Martí l'Humà, l'any 1410 (SANTACRUZ, *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà*, p. 78).

¹⁰⁸⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 27v.

¹⁰⁹⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 27v. Ho podem comparar, per exemple, amb un altre encàrrec al perpunter Olzina per part del Consell de Cent pels cerimonials mortuoris de Martí I: cinc estendarts reials de teixit de terçanell groc i vermell i cinc sobrevestes amb senyals de la ciutat de Barcelona realitzat amb tafetà vermell, seda groga i set pals de tersanell vert per fer copetes de les dites sobrevestes. L'encàrrec costà, tenint en compte l'adquisició de la tela, els treballs de tallar, cosir i acabar els estendarts i sobrevestes, 43 lliures i 7 sous (SANTACRUZ, *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà*, p. 80).

¹⁰⁹¹ ACA, G, G-131, 1, f. 30r.

¹⁰⁹² ACA, G, G-131, 1, f. 16r.

¹⁰⁹³ ACA, G, G-131, 1, f. 30r.

¹⁰⁹⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 30v.

*XXX pevesos de bras e IIII de posta*¹⁰⁹⁵. Similar fou la compra a un cuirasser: *XXX guorgeries que aportà de casa del cuyrasser a la barque d'en Salvador Orta*¹⁰⁹⁶.

També s'envià una part del bescuit, 306 quintars, a Peníscola¹⁰⁹⁷. I, sobretot, tota l'eixàrcia necessària: el propi acordador, Bertomeu Vidal, aportà *VIII botes buydes per meter axarcie*¹⁰⁹⁸, les quals s'ompliren *plenes de axàrçie e tallam e III ruxons e I àncora*¹⁰⁹⁹, de la botiga del sant pare, per embarcar-les en la barca de Pere Feliu amb rumb a Peníscola¹¹⁰⁰. A més més, també carregaren la *vela apellade artimó qui era de la gualera apellada Sent Pere, de la botigue del General a la barque d'en Pere Faliu*¹¹⁰¹.

Finalment, mentre la galera va ser preparada i escombrada, durant tres dies els mariners Gabriel Salvador i Bartomeu Prades van ajudar a acabar d'omplir botes amb l'eixàrcia que quedava per enviar en un últim viatge a Peníscola, e *buydaren tota la botigue de nostro senyor lo papa que teníem a loguer*. Tot plegat, supervisat per l'escrivà de la galera al servei del papa, Bonanat Mir, que feu dos viatges, un al maig i un altre al juny per fer les comprovacions corresponents¹¹⁰².

---

¹⁰⁹⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 30r.

¹⁰⁹⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 30v.

¹⁰⁹⁷ ACA, G, G-131, 1, ff. 30v i 31v.

¹⁰⁹⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 31r.

¹⁰⁹⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 30v.

¹¹⁰⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 31v.

¹¹⁰¹ ACA, G, G-131, 1, f. 31r.

¹¹⁰² ACA, G, G-131, 1, f. 32r.

3.5.4. Les altres embarcacions de l'armada de 1415

No obstant, les galeres del Principat no foren les úniques embarcacions cridades a participar a l'ambaixada per l'entrevista amb l'emperador: Castella, Mallorca, Sicília i, sobretot, València, també hi contribuïren.

3.5.4.1. Les galeres de València

Un cop encetats els preparatius, les primeres galeres que quedaren enllestides foren les de València, però no sense dificultats. La flota urbana, constituïda per cinc galeres, va ser requerida per integrar-se a l'armada de Benet XIII el 5 d'abril de 1415. El dia 6 el Consell valencià acceptà la proposta i el 16 del mateix mes estarien enllestides les galeres promeses per ús papal o reial.

És a dir, el municipi, reservant-se'n una pel servei de la capital, accedí a armar-ne quatre amb gran diligència, i també amb gran cost – va ser necessari carregar censals sobre els béns de la ciutat de fins a 6000 florins –. Dissortadament, el monarca decidí que tindrien un altre ús diferent al de l'armada papal, cosa que provocà un terrible enuig a les autoritats valencianes, que es negaren a entregar l'embarcació que quedava si Ferran no donava garanties sobre la seva utilització¹¹⁰³.

Açò que és stat proposat per part del sant pare sobre lo varar de les galees. Proveeix lo Consell que li sia feta resposta, per part de la dita ciutat, que aquella al present no y faria pus despes més que les se faça varar lo dit sant pare o qui mester les haja.

Com per lo molt alt senyor rey fos estada demanada a pr[è]stech la galea que la ciutat se havia retenguda, la qual roman en la daraçana del Grau de la mar, e lo Concell haja obs aquella per alcunes necessariats si li occorrien. Per tal, provehí que sia feta resposta al dit senyor rey, que a la dita ciutat no és expedient, a present, prestar aquella, per çò com a la sobredita ciutat no y roman altra sino aquella. Per q[uè] és molt necessari que romanga, per algunes necessitatats que-s porien seguir, a les quals la dita ciutat no poria fallir. Axí mateix, provehí lo dit Consell que la dita galea, a present no fos adobada, no contrastant que per altre consell passat fos stat provehit, que totes les cinch galees que eren en la dita daraçana fossen adobades ans lo dit adob de la dita galea cesse e romanga tro a tant que los dits sant pare e senyor rey hi sien partits, e ladonchs, lo Consell provehirà çò que li plaurà e li serà bé vist¹¹⁰⁴.

¹¹⁰³ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 906.

¹¹⁰⁴ *Ibidem*, pp. 906-907, nota 7.

Finalment, persuadit pel batlle general, el municipi cedí, el 31 de maig, la galera que li quedava amb una altra despesa extraordinària de 3000 florins¹¹⁰⁵, però prenent la paraula de Ferran, que faria que la galera tornès a València a expenses de la tresoreria del monarca:

Que la galea demanada a emprar per lo senyor li fos prestada per lo passatge que volia fer ab lo sant pare a Niça.

En lo present Consell fo exposat per los honorables jurats com el demanaven fermança al senyor rey de la galea reyal de la ciutat dessus dita, la qual al dit senyor era stada prestada per lo Consell de la dita ciutat per a obs de la sua reyal persona, qui devia anar a les parts de Niça ab lo sant pare, papa Benet XIII, per la unió de la Sancta Ecclèsia, com en altres conells passats fos axí proveit, çò és, que al dit senyor fos liurada la dita galea ab fermança. E lo present Consell, sabent que lo dit senyor rey prenia enutg ço que dit és, volent complaure e fer plaer e serví al dit senyor, tant com fos en aquell, concordantment, provehí e ordenà que no contrastant qualsevol provisions en contrari, fetes o ordenades, que la dita galea sia deliurada al dit senyor rey, aquell prometent e faent promissió lo dit senyor, que sa bona reyal quant sia tornat, si plaurà a Déu del dit viatge, la farà tornar a ses pròpies despeses dins la daraçana del Grau de la Mar, de la dita ciutat, d'on serà tretat e de açò los dits jurats hajen del dit senyor rey la provisió o letra que puxen haver¹¹⁰⁶.

Es tracta, tal i com s'ha assenyalat prèviament, de l'embarcació que durant aquesta armada s'anomenà "galera reial", on, en última instància, viatjà el monarca, essent el seu patró el camarlenc del rei, Ramon Bages¹¹⁰⁷.

3.5.4.2. Les galeres de Mallorca

El rei també demanà, el 8 d'abril de 1415, als jurats de la ciutat i regne de Mallorca que possessin al seu servei el major nombre possible de galeres armades, enviant carta de creença pel regent de governació, Pelai Unís, i per Joan Vivot:

Perque per metre en exequicio e deduit a final effecte tant sant e glorios negoci, en lo qual va gran part de nostra honor e benavenir e del qual seguex gran exalçament a nostra corona (...). Perque recorrents a vosaltres, com aquells que tota nostra felicitat, hono r e benavinir havets per vostra innada naturalesa e feltat aquell sentiment que devets, e axi molt loablement per obra ho havets mostrat, affectuosament vos pregam que per honor e contemplacio nostra, e volents comunicar al dit tant sant e tant alt negoci, entre ciutat e regne e les illes de Manorqa e Eviça prestets e armets de broca les mes galees que porets¹¹⁰⁸.

¹¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 907.

¹¹⁰⁶ *Ibidem*, p. 907, nota 9.

¹¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 914.

¹¹⁰⁸ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 66-67, doc. 37.

Aquestes paraules, tanmateix, no impressionaren els jurats, que no respongueren a la crida. Per aquest motiu, el 30 d'abril, el sobirà reiterà l'enviament, d'almenys dues galeres per incorporar-les a l'armada papal¹¹⁰⁹, rebent, en un primer moment, evasives per part dels jurats mallorquins, tal i com li relatava Unís a 3 de maig, especulant que alguns d'ells no havien quedat satisfets amb el resultat del Compromís de Casp:

Per raho de la benaventuraa anada que devets fer ampravets vos armessen de broca a tres mesos dues galees. La qual creença e amprament he fets segons que per vostra senyoria manat mes stat, et han determenat de no armar vos les dites galees (...). Et vahent jo, senyor, que lo dit consell sera scampat e los forans sen anaven a lurs cases, havent desplaer de aço e com a vostra senyoria no era complagut segons fer se devia, treballi e tracti que lo dit consell se torna aiustar per revenir la dita ampra. Empero, senyor, tant jo no he fet, treballat et guinyat, qu alguns del dit consell e altres qui han poch affeccio a vostra senyoria, et crech encara tenen al ventrell algunes cuçogues dels fets de la vostra benaventurada successio¹¹¹⁰.

El dia següent també es queixaven d'alguns nomenaments d'oficials reials a Mallorca, que haurien estat atorgats, justament, a persones que s'havien oposat a l'enviament de les galeres per les Vistes amb l'emperador, i que no foren acceptats fins que tinguessin confirmació del monarca:

Per altra letra certifich vostra gran senyoria com per algunes persones es stat dat destorb que no us son stades armades les dues galees que vos, senyor, demanavets (...). Apres, senyor, he entes que vostra senyoria ha provehit de alguns officis de la ciutat et de algunes batlies ed fora a algunes persones qui son de aquelles qui han tractat e guinyat lo dit destorb (...). Amb pus humil reverencia que puix (...), ho volguda certificar vosra gran senyoria com he per acordar aytals no admetre en los dits officis fins per vos, senor, ne sia clarament certificat¹¹¹¹.

El 5 de maig, Joan Vivot encara informava de la negativa del Consell de Mallorca a fer el préstec de les dues galeres. El 23 de maig, Ferran contestà positivament una missiva, no localitzada, que proposava avançar el numerari necessari per l'armament de les dues galeres fins a que es poguessin bestreure els diners de les festes de Nadal¹¹¹². I, dos dies després, insistí que s'enviessin, en el període més breu possible, les embarcacions

¹¹⁰⁹ *Ibíd.*, pp. 118-119, doc. 70.

¹¹¹⁰ *Ibíd.*, pp. 125-126, doc. 77.

¹¹¹¹ *Ibíd.*, p. 131, doc. 81; el rei acceptà la protesta de no estendre els nomenaments a aquells que s'hi havien negat (*ibíd.*, pp. 140-141, doc. 89).

¹¹¹² *Ibíd.*, pp. 154-155, doc. 104.

requerides¹¹¹³. Sembla que la revocació dels nomenaments tingué algun efecte i els jurats acabaren transigint i notificant que ja havien enviat una de les galeres cap a València:

Senyor molt alt, hoida la dita letra el cobegant soplit humilment als vostres manaments, jatsia, senyor, que aquesta universitat sia molt oppremuda de grans e importables carrechs, pero per la innata naturalesa de la qual som obligats a vostra alta corona, havem affertes als dessus anomenats en nom vos, senyor dues galeas ab sou de dos mesos, en certa forma e manera explicadora a vostra reyal magestat per en Nicholi de Dometo, patro de una de les dites galeas e portador de la present, supplicant humilment, senyor, vostra gran excellencia (...) sia de vostra mercer, senyor (...). Que los negocis daquesta universitate lo spaxament daquells en gracies, favors e prorogatives, sia de vostra merce haver en singular recomanacio¹¹¹⁴.

El 5 de juliol, no obstant, Ferran comunicà als jurats i prohoms de l'illa que les galeres ja no eren necessàries, i que podien desarmar-se. Malgrat tot, la que estava de camí arribà a València, des d'on fou retornada cap a Mallorca¹¹¹⁵.

3.5.4.3. Les galeres de Sicília i de Castella

El dia 16 d'abril, Ferran havia ordenat als seus ambaixadors a Sicília que armessin dues galeres perquè l'acompanyessin a l'entrevista amb l'emperador i, alhora, portessin la reina Blanca de tornada a Barcelona. Al port valencià, s'hi armà, a més a més, una altra galera de Sicília i una de castellana, segons consta a diverses despeses del drassaner, Jaume Cabanes, que passaren per la tresoreria reial¹¹¹⁶. De la galera castellana, sembla que el patró podria haver estat Juan Fernández Marmolejo, tal i com veiem en el manament que el monarca feu al batlle de Cotlliure, Ermengau Grimau, per compensar les despeses que realitzà per capturar la galiota de Jaume Fogassot, que havia estat cometent excessos:

Com lo feel nostre Johan Ferrandez Marmoleio patro de la galea de Castella de nostre manament sia stat a pendre la galiota den Jacme Fogaçot per certs grans excessos per ell comesos¹¹¹⁷.

¹¹¹³ *Ibidem*, pp. 158-159, doc. 108. Instant-los, encara més, en una carta del dia 27 amb un contingut similar (*ibidem*, pp. 163-164, doc. 115).

¹¹¹⁴ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 191-192, doc. 140; Pere de Casaldàguila, procurador reial de Mallorca, confirmà l'acord del consell mallorquí per posar al seu servei les dues galeres que havia sol·licitat (*ibidem*, p. 195, doc. 144).

¹¹¹⁵ *Ibidem*, p. 239, doc. 174.

¹¹¹⁶ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 279-281, doc. 199.

¹¹¹⁷ *Ibidem*, pp. 384-385, doc. 297.

Hinojosa, per la seva banda, va trobar constància als comptes valencians del mestre racional de 1415, de les despeses ocasionades per una nau que el rei de Castella havia enviat a Ferran per unir-se a l'armada cap a Niça. El vaixell, dissortadament, es va enfonsar al Grau de València a causa d'una forta tempesta, motiu pel qual les autoritats valencianes intentaren, primer, rescatar el vaixell, i, després recuperar totes les peces possibles¹¹¹⁸.

Sabem que, conjuntament amb aquesta nau, arribaren dues galeres castellanes més -potser una d'elles fou la que s'armà a València- i una galiota, precisament gràcies a la carta enviada *a los fieles nuestros los patrones de dues galeres de Castiella*, per assegurar als patrons de les embarcacions que la galiota seria restituïda després d'haver estat capturada per unes homes de Cadaqués durant l'entrevista amb l'emperador a Perpinyà¹¹¹⁹.

---

¹¹¹⁸ HINOJOSA, *Cuentas de la Industria naval (1406-1415)*, p. 6.

¹¹¹⁹ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 367, doc. 278.

3.6. La taula d'acordar de l'armada de 1415

Tal i com s'ha exposat prèviament, la taula d'acordar s'instal·lava a les principals ciutats on s'havien d'armar galeres. Aquí analitzarem el gruix de la flota, que va consistir en un conjunt de galeres que s'armaren a la ciutat de Barcelona: cinc galeres de la Diputació del General de Catalunya, una galera del Consell de Cent i una galera bastarda propietat de rei. Ens consten tota mena de detalls sobre la taula que començà a preparar-se l'11 d'abril de 1415¹¹²⁰ i que s'obrí al públic el 14 d'aquell mateix mes a Barcelona¹¹²¹.

La persona escollida per encarregar-se de la seva gestió fou Bartomeu Vidal, conegut personatge del món naval barceloní, expert en gestió d'armades, principalment d'ús comercial, així com també patró de galeres. L'any 1394 era el propietari i patró de la galera grossa Santa Eulàlia, que havia anat a Flandes i tornat a la ciutat comtal per continuar el seu viatge cap a Orient, després d'haver convençut el Consell de Cent per prestar la Sant Gabriel i registrant a 37 mercaders barcelonins en contracte de noliejament d'ambdues galeres, que havien d'anar a Beirut i tornar a mitjan 1395¹¹²². El Consell s'ho repensà i hi afegí la Sant Francesc, i escollí a Miquel de Gualbes com a prestatari i patró, que s'uní a l'expedició. Degué ser un èxit, ja que el viatge fou repetit els dos anys següents: el 1396 amb cinc galeres patronejades per Pere Vicenç, Ferrer de Gualbes, Bernat Saclosa, Guillem Satria, i de nou, Bartomeu Vidal amb la seva Santa Eulàlia. La resta de galeres sembla que eren propietat de la ciutat. El 1397, en canvi, partiren del port barcelonès quatre galeres, tres del Consell i la Santa Eulàlia. Això no obstant, aquella sembla que va ser l'última gran expedició de Bartomeu Vidal, que després es dedicà a un comerç més proper entre les ciutats de la Corona i la Toscana¹¹²³.

L'any 1415, en canvi, Vidal ocupava el càrrec d'escrivà del Consell de Cent de Barcelona conjuntament amb Bernat d'Esplugues. Tanmateix, la seva elecció com a administrador de l'armada, com acabem de veure, quedava més que justificada. L'escrivà que auxilià Vidal, fou Gracià Català, que ens consta que s'ocupà d'anotar els comptes dels senyals

¹¹²⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 13r.

¹¹²¹ ACA, G, G-131, 1, f. 13v.

¹¹²² GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, pp. 227-228.

¹¹²³ *Ibidem*, pp. 229-230.

donats i les manques d'assistència per prendre la paga¹¹²⁴, així com del subministrament necessari de paper, tinta i cera vermella¹¹²⁵.

---

¹¹²⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 144r.

¹¹²⁵ *Gracià Català, escrivà de la taula, per IIII mans de paper que havie comprades e VIII diners de sera vermella e IIII diners de tinta rebé 5 sous per realitzar aquesta tasca, el 2 de maig de 1415 (ACA, G, G-131, 1, f. 17 r).*

3.6.1. El finançament de l'armada

Bartomeu Vidal, per tant, era l'acordador, responsable directe de l'acordament. L'escrivà de la taula, Gracià Català, per la seva banda, només tenia responsabilitats comptables, registrant i satisfent els pagaments i faltes, tot plegat a dos llibres de comptes per cada armada¹¹²⁶, independentment de la quantitat de galeres involucrades.

De fet, ens ha arribat a través de la documentació que un llibreter anomenat Sabater, el dia 12 de maig de 1415, cobrà 12 sous per dos llibres on es continuaren les dates i les rebudes, així com altres messions de la taula. El mateix dia, també rebé dos sous per un petit llibre on es continuà apuntant els comptes sobre l'aprovisionament de bescurt. El 7 de juny va ser necessari comprar a un altre llibreter, Llorenç Costa, per 19 sous, un quadern més gran on s'hi continuaren registrant els acordats, i per sis mans de paper on s'inclogueren les èpoques, avui perdudes¹¹²⁷.

Al primer volum, s'hi havia d'inscriure el pressupost rebut, els noms de tot el personal enrolat, els salaris pactats, els diners que s'havien lliurat com a senyal o bestreta i les pagues ja efectuades. Sovint, en aquests llistats hi constava a més del nom i cognom de l'acordat, també el lloc de procedència i la persona que donava la fermaça o garantia de compliment dels reclutats, ja que aquests llibres, posteriorment, havien de ser revisats pel mestre racional¹¹²⁸. Al segon volum s'hi registraven les despeses realitzades. Aquestes havien d'estar a causa dement justificades en una època i pertànyer a la llista de dispendis aprovats oficialment. Contràriament, s'havia de demanar una autorització especial. El numerari per abonar els pagaments podia procedir de diverses fonts depenent de la institució que s'encarregués d'armar les galeres¹¹²⁹.

Com hem anat veient, a l'armada de 1370 el pressupost sortí de la tresoreria reial; el 1376 fou un acord a les Corts de Montsó; l'esquadra de rescat de 1398 es liquidà a través de les institucions i els particulars que hi participaren i el subsidi caritatiu que instaurà la Cambra Apostòlica; de la mateixa manera es desenvoluparen els dos intents de 1404 i 1407. En el cas de l'armada de 1415, en canvi, qui s'havia d'encarregar dels costos totals de l'armament de les embarcacions principals, és a dir, les del General de Catalunya, el

¹¹²⁶ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 141.

¹¹²⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 17r, f. 17v, f. 21v.

¹¹²⁸ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 141. Vegeu, també, SALICRÚ, *Els llibres d'acordament*.

¹¹²⁹ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 142.

Consell de Cent i la galera bastarda reial, era la Cambra Apostòlica. Veurem, posteriorment, el cas de la resta de galeres d'altres indrets.

L'octubre de 1414, veient que les arque de la Cambra Apostòlica no podien fer front a les despeses generades per les diverses empreses per la resolució del Cisma i, ni tan sols, pel propi manteniment del pontificat, Benet XIII sol·licità al clergat de tota la Corona d'Aragó i, en especial, als arquebisbats de Tarragona i Saragossa i a les diòcesis de Mallorca i Elna, un altre subsidi caritatiu, al qual no estaven obligats a contribuir amb aquells beneficiats que no arribessin al rendiment de 20 lliures¹¹³⁰. Aquells que tinguessin ingressos superiors que no superessin però les 25 lliures haurien d'aportar 1 sou i 6 diners; els beneficis de 25 a 50 lliures col·laborarien amb 2 sous; els beneficis de 50 a 100 lliures, amb 3 sous; i finalment, els beneficis superiors a les 100 lliures haurien d'auxiliar amb 4 sous. També quedaven exempts del sufragi els arquebisbes, bisbes i els ordes militars de Montesa, Sant Joan, Santiago i Calatrava. El col·lector encarregat del sufragi fou Vicent, abat del monestir d'Àger¹¹³¹.

Paral·lelament, Benet XIII sol·licità, amb el mateix raonament, al clergat dels regnes i terres subjectes al rei Joan de Castellà i Lleó, un subsidi caritatiu de 20.000 francs d'or d'encuny francès a recol·lectar sobre totes les rendes eclesiàstiques en dos pagaments: l'1 d'abril i l'1 de setembre d'aquell any 1415, a través dels col·lectors i sotscol·lectors de la Cambra Apostòlica. També indicà a Francesc Climent Sapera, bisbe de Barcelona i, en aquell moment, nunci del papa a Castella i Lleó, que els arquebisbes, bisbes i ordes militars de Sant Joan de Jerusalem, Santiago, Calatrava i Alcántara quedaven exempts del pagament¹¹³². De fet, per assegurar que Sapera fos ben rebut com a nunci, exhortà patriarques, arquebisbes, bisbes, abats i clergat en general a tractar-lo amb honors i facilitant la seva feina, ja que era destinat allà per tractar els complexos afers de l'Església i del papat. A més a més, atorgà al bisbe barcelonès facultats sacramentals, jurídiques i administratives¹¹³³.

---

¹¹³⁰ Tal i com assenyala Morelló: "Este subsidio general fue establecido sin someterse a la mediación de ninguna asamblea eclesiástica, lo cual podría ser interpretado como una forma de autoritarismo papal que iba radicalmente en contra de las tesis que venían predicando los defensores del conciliarismo, a la sazón en alza. Actuando de esta manera, Benedicto XIII estaría navegando a contracorriente de los cambios que acabaron siendo objeto de legislación a raíz de diferentes decretos emanados del concilio de Constanza" (MORELLÓ, *Las relaciones monarquía-papado*, p. 252).

¹¹³¹ CUELLA, *Bulario Aragonés de Benedicto XIII* (III), pp. 218-219, doc. 424.

¹¹³² *Ibidem*, p. 219, doc. 425.

¹¹³³ *Ibidem*.

El 31 d'octubre, advertint que la recaptació no aconseguiria prou numerari en el temps necessari, Benet XIII decidí prorrogar per un nou trienni la seva reserva sobre les mitges procuracions de prelats -prelats, arquebisbes, bisbes i administradors apostòlics-, i les íntegres dels abats, ardiaques i arxiprestes. Per portar-ho a terme manà a l'abat d'Àger que procurés la recol·lecció de les rendes de les províncies eclesiàstiques de Tarragona i Saragossa i a les diòcesis de Mallorca, Pamplona i Elna tant del trienni que acabava com amb el nou¹¹³⁴.

Dos mesos després, l'1 de febrer ja de 1415, davant dels dubtes sobre l'aplicació del subsidi caritatiu que havien anat sorgint, el papa aclarí que també s'aplicava a les primícies i quarts decimals de les esglésies, ciutats i diòcesis a les que corresponia, encarregant, novament a l'abat d'Àger que realitzés les disposicions necessàries¹¹³⁵.

L'1 d'abril es facultà el seu tresorer, el mateix Francesc Climent Sopera, per a què, en nom de Benet XIII o de la Cambra Apostòlica, pogués disposar de qualsevol quantitat rebuda, amb l'objectiu de pagar i satisfer els deutes i compromisos adquirits¹¹³⁶. Quatre dies després, el pontífex nomenà receptor i administrador dels beneficis de les vacants de prelats, el clergue de la Cambra Apostòlica, Salvador de Aguar, doctor en decrets. En concordança amb allò estipulat en el subsidi per a la causa del Cisma als regnes de Castella i de la Corona d'Aragó, aquest fons no es podien utilitzar sense manament directe de Benet XIII, i s'havien d'administrar degudament amb els rebuts i àpoques corresponents¹¹³⁷. El mateix dia, el papa autoritzà al seu familiar, Pedro Gallego, diaca de Las Valles, a l'església d'Osca, a rebre, en nom de Benet XIII o de la Cambra Apostòlica i pel mateix motiu de les activitats per a la unitat de l'Església, els beneficis i rendes, encara que haguessin estat arrendats o venuts, derivats de les esglésies de Saragossa i Lleida, ambdues amb seu vacant en aquell moment i que el sant pare havia reservat¹¹³⁸.

Si bé, en un principi, Benet XIII volia mantenir fora del subsidi als ordes militars, probablement en relació amb el plet interposat a la Cúria romana quan el papa segrestà els beneficis del Maestrat el juliol de 1411, el 8 d'abril de 1415, ordenava a Sopera, - recordem, nunci a Castella-, que requerís per al comanadors de l'orde de Calatrava, Juan

---

¹¹³⁴ *Ibidem*, p. 226, doc. 438.

¹¹³⁵ *Ibidem*, p. 247, doc. 499.

¹¹³⁶ *Ibidem*, p. 266, doc. 542.

¹¹³⁷ *Ibidem*, p. 267, doc. 545.

¹¹³⁸ *Ibidem*, p. 267, doc. 546.

de Camayo per Maqueda i Juan Rodríguez per Sevilla, la quantitat de 30 mil florins d'Aragó sobre els beneficis de l'orde.¹¹³⁹ A la fi del mateix mes, facultà Romeu de Corbera¹¹⁴⁰, mestre de l'orde de Montesa i reial, i Rodrigo de Luna, comanador de l'orde de Sant Joan de Jerusalem de Montsó¹¹⁴¹, perquè poguessin vendre, arrendar i hipotecar, durant un any a partir del mes de maig, els beneficis i rendes dels quals eren titulars, per així poder sustentar les despeses i càrrecs als quals estaven obligats en el seguiment de la cúria Romana.

Un cop donades les ordres per a la recaptació de numerari i iniciats els preparatius i començat a concretar, tal i com hem vist, que les principals galeres havien de ser les de la Diputació del General de Catalunya, el 30 d'abril de 1415 Benet XIII facultà l'abat d'Àger, recordem, col·lector a les províncies eclesiàstiques de Tarragona i Saragossa, el sagristà de la seu de Barcelona i clergue de la Cambra Apostòlica, Guillem Carbonell, i Pere Regassol, canonge de Barcelona, per concretar, en nom del pontífex i la Cambra Apostòlica, i en els termes que millor convinguessin, un crèdit de fins a 40 mil florins d'or d'Aragó per les despeses de les activitats al voltant del tancament del Cisma¹¹⁴².

Uns dies més tard, el 7 de maig de 1415, ja s'havia pactat que les tres galeres velles de la Diputació -mancava, encara, negociar la incorporació de les dues noves- i una del Consell de Cent formessin part de l'estol principal que havia d'acompanyar el papa a Niça. Per assegurar el pressupost necessari per armar les quatre galeres, Benet XIII retingué per a la Cambra Apostòlica els beneficis i rendes de les seus episcopals de Tortosa, Lleida, Urgell o Girona i de la seu abacial del monestir de Sant Cugat del Vallès¹¹⁴³, i decretà que les rendes i beneficis assignats als seus homes de confiança encarregats de l'armada - Vicenç Segarra, Pere Regassol i Guillem Carbonell-, i els que havien de viatjar a l'ambaixada - Pere de Sagarriga, Jerónimo de Ocón, Francesc Climent Sopera, Ramon Descatllar i Alfons de Tous-, havien de servir per la restitució de les galeres, de manera que, si algun d'ells traspassava, assumís aquesta obligació el seu successor en el càrrec o seu¹¹⁴⁴.

---

¹¹³⁹ *Ibidem*, p. 269, doc. 550.

¹¹⁴⁰ *Ibidem*, p. 276, doc. 568.

¹¹⁴¹ *Ibidem*, p. 276, doc. 570.

¹¹⁴² *Ibidem*, p. 277, doc. 571.

¹¹⁴³ *Ibidem*, p. 281, doc. 579.

¹¹⁴⁴ *Ibidem*, p. 280, doc. 579.

Com a garantia i seguretat del crèdit de 40 mil florins, el 16 de maig, Benet XIII ordenà a Pedro Gallego que accelerés el procés d'obtenció de moneda i que retirés les rendes de la seu arquebisbal de Saragossa, retinguda pel papat. Altres manaments semblants s'aplicaren també les rendes sobre les diòcesis de Tortosa i València¹¹⁴⁵. El 19 del mateix mes, quan les seus episcopals de Tortosa i arquebisbal de Saragossa ja estaven oficialment obligades al pagament dels 40 mil florins, el papa ordenà, per perpètua memòria, que, independentment de qui fos nomenat titular de les seus, complissin amb la responsabilitat el manament d'aquesta obligació, de manera que es satisfessin les pensions, interessos i despeses produïdes pel mateix motiu¹¹⁴⁶.

El mateix dia també facultà el sotscol·lector de la diòcesi valenciana per actuar en nom del pontífex i de la Cambra Apostòlica i ajudar a l'obtenció dels 40 mil florins per al viatge per la trobada amb l'emperador Segimon, efectuant el mateix que a les seus anteriors, ara amb relació a les rendes o beneficis de la seu arquebisbal de València i la seva diòcesi, així com de la de Sogorb i Tortosa, pertanyents a capítols, parròquies i monestirs, com a garantia de rendes amb les quals calia obtenir, amb urgència, la quantitat convinguda, i nomenant com a jutges responsables per aquesta gestió l'abat del monestir de Valldigna, Lluís Rull, i el canonge de València, Gil Sánchez Muñoz¹¹⁴⁷. El capítol lleidatà rebé una ordre semblant de contribuir amb 5.000 florins d'or d'Aragó, i que com a garantia havia de posar les rendes de la seu, nomenant el paborde Pedro Fenol com a delegat papal encarregat del compliment del pagament¹¹⁴⁸.

L'1 de setembre, quan ja era a Perpinyà, Benet XIII aprovà els comptes presentats a la Cambra Apostòlica pel seu tresorer, el bisbe de Barcelona, Francesc Climent Saperà, en relació amb les missions dutes a terme per aconseguir el pressupost necessari, de manera que ningú de la Cambra pogués posar en dubte la seva activitat, a ell personalment als seus hereus. Benet XIII donà, també, el vistiplau a l'activitat duta durant la carrera eclesiàstica de Saperà, des del principi, com a prior de l'església de Santa Maria de Daroca, fins a l'assoliment del bisbat i la tresoreria papal. Posà especial atenció a la seva missió com a nunci als regnes de Castella i Lleó, ja que la seva tasca fou diligent i presentant els comptes i rebuts pels serveis prestats degudament justificats, tant al

---

¹¹⁴⁵ *Ibidem*, p. 284, doc. 588.

¹¹⁴⁶ *Ibidem*, p. 287, doc. 597.

¹¹⁴⁷ *Ibidem*, pp. 287-288, doc. 598.

¹¹⁴⁸ *Ibidem*, p. 288, doc. 599.

pontífex com a la Cambra¹¹⁴⁹. No obstant, com que no havia aconseguit la suma necessària i deguda per retribuir el crèdit assolit, Benet XIII facultà Sopera, recordem, nunci papal, per a que tant ell com les persones per ell delegades poguessin exigir i rebre les quantitats que es devien al pontífex i a la Cambra Apostòlica per part de col·lectors, sotscol·lectors i persones eclesiàstiques, seculars i regulars, de qualsevol ordre i condició, actuant amb les mesures que fossin oportunes, com el càstig als rebels amb les corresponents penes establertes pel dret eclesiàstic¹¹⁵⁰.

El degà de Tarassona, Fernando Pérez, familiar papal i clergue de la Cambra Apostòlica, també havia presentat els seus comptes l'1 de setembre a Perpinyà. Els comptes presentats tant al sant pare com a la Cambra Apostòlica foren aprovats i, de nou, Benet XIII donà el vistiplau a la carrera eclesiàstica de Pérez i a la seva gestió com a procurador papa i de la Cambra, tant a fora com a dins de la cúria Romana, amb una impecable justificació de les activitats realitzades a través dels comptes i rebuts oportuns¹¹⁵¹.

A les darreries del mes d'octubre, aprovà els comptes del doctor en decrets, Salvador de Aguas, ja que donà el vistiplau als comptes, per una banda, sobre la comanadoria santjoanista de Montsó, on havia estat enviat per la defunció del comanador Alemany de Foixà i, per una altra, sobre allò recol·lectat als regnes de Castella i Lleó i al reialme d'Aragó, i també de l'administració que havia realitzat sobre la gent d'armes i ballesters al servei de Benet XIII en diverses funcions i ambaixades, tant a València com a Perpinyà¹¹⁵².

Segons consta en el llibre de rebudes i dates de Bartomeu Vidal de l'armada feta pel papa Benet XIII a Barcelona (que, significativament, diu a la coberta Llibre de comptes de mossèn Pere Regessol, canonge), rebé 11.576 lliures 7 sous i 8 diners, equivalents, per tant, pràcticament, a 21.048 florins.

9667 lliures 8 sous 3 diners els hi lliurà, en diversos pagaments, Pere Regassol, que com sabem era qui havia estat encarregat per Benet XIII, amb Guillem Carbonell, de l'organització de les galeres.

---

¹¹⁴⁹ *Ibidem*, p. 288, doc. 715.

¹¹⁵⁰ *Ibidem*, p. 334, doc. 714.

¹¹⁵¹ *Ibidem*, p. 335, doc. 716.

¹¹⁵² *Ibidem*, p. 351, doc. 753.

Carbonell, en nom de Regassol, hi aportà 210 lliures 9 sous.

Per la venda de bescuit a diverses persones, Bartomeu Vidal també ingressà 361 lliures 6 sous 2 diners.

Del vi del papa i de les botes buides, tingué un ingrés net de 306 lliures 19 sous 6 diners¹¹⁵³.

I, finalment, també rebé 30 lliures 5 sous que cobrà d'alguns homes que s'havien acordat i que finalment no s'embarcaren¹¹⁵⁴.

---

¹¹⁵³ No disposem del compte del vi del qual ens parla la font. Això no obstant, Vidal va fer de mitjancer per vendre vi propietat del papa amb l'objectiu d'aconseguir numerari pel finançament de l'armada, que fou problemàtic durant tota l'organització. L'entrada del manuscrit ens informa que l'ingrés fou net i, per tant, deduïm que es descomptà el lloguer de la botiga on s'emmagatzemà el vi i, posteriorment, les botes buides, i que costà 5 lliures i 10 sous (ACA, G, G-131, 1, f. 44v).

¹¹⁵⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 11r.

3.6.2. Establiment i embelliment de la taula d'acordar

Originalment, la taula d'acordar era pròpiament una taula a l'aire lliure, que a partir de 1450 s'ubicava ja a la casa del General de la Diputació del General de Catalunya¹¹⁵⁵. Ara sabem que, durant un temps o, si més no, per a l'enrolament d'aquesta armada, la taula d'acordar de Barcelona s'instal·là al Pallol o Porxo del Forment. Es tractava d'un edifici d'una planta construït entre 1387 i 1389 on la ciutat emmagatzemava el blat que arribava per mar, a més de fer d'epicentre comercial del port barceloní conjuntament amb la llotja. Per decisió del Consell de Cent del 1441, a mitjan segle XV s'hi afegí una segona planta com a dipòsit i reconeixement dels teixits de llana, l'Ala dels Draps, on es comprovava la qualitat dels teixits i se'ls adjuntava la bolla de garantia¹¹⁵⁶. Potser aquesta ampliació motivà el canvi de la seu de la taula a la casa del General, si atenem a la concordança cronològica.

En tot cas, per posar en marxa la taula d'acordament de l'armada calgué realitzar els preparatius de l'espai físic de la taula i s'escollí a Jordi de Llobet com a bastaix encarregat de moltes de les tasques necessàries per fer-ho. Primerament, aportà la fusta necessària per adobar l'esglaió de l'entrada a la taula. Paral·lelament, un fuster anomenat Colomer, contribuï amb un coster de fusta per adobar, també, un banc o seient¹¹⁵⁷. El ferrer Arnau Sabater aportà els claus o aguts necessaris per arreglar els bancs¹¹⁵⁸, mentre que Pere Comelles portà els materials per a fer les baines de les astes on s'havien de penjar les banderes de Benet XIII davant de la taula¹¹⁵⁹. El mestre d'aixa Mateu Prats va ser l'encarregat tant d'adobar els bancs com la resta d'objectes¹¹⁶⁰.

Un cop inaugurada amb l'enlairament i benedicció de l'estendard reial, o papal en el nostre cas, la taula es preparava darrere de les diverses banderes que cada dia es guardaven i a l'endemà es col·locaven de nou. El bastaix havia de carregar la caixa amb el numerari de casa de l'escrivà a la taula i hissar cada matí les banderes¹¹⁶¹. Jordi de Llobet feu aquesta tasca durant 14 setmanes, des de la inauguració a mitjan d'abril fins a mitjan de

¹¹⁵⁵ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 146.

¹¹⁵⁶ GARCÍA, *La plaça de Palau i el Portal de Mar*, p. 49.

¹¹⁵⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 13r.

¹¹⁵⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 13v.

¹¹⁵⁹ "II fusts que comprà per fer beynes a les astes de les benderes de nostre sant pare, qui estaven denant la dite taula ab II baules de ferro" (ACA, G, G-131, 1, f. 14r).

¹¹⁶⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 14r.

¹¹⁶¹ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, pp. 147-148.

juliol¹¹⁶². Posteriorment, el trobem realitzant tasques de desarmament¹¹⁶³. El saig Guillem Canovelles, al seu torn, estigué vinculat a la taula també durant 14 setmanes, i realitzà tasques relacionades amb les crides¹¹⁶⁴.

Taula 1

Treballador associats a la taula		
Treballador	Data	Salari
Guillem Canovelles (saig)	7 dies a mitjan abril	14 s
Guillem Canovelles	del 21 al 28 d'abril	14 s
Guillem Canovelles	7 dies a final d'abril - inici maig	14 s
Guillem Canovelles	7 dies a mitjan maig	10 s, 6 d*
Guillem Canovelles	7 dies, tercera setmana de maig	10 sous, 6 d*
Guillem Canovelles	7 dies a la darrera de maig	14 s
Guillem Canovelles	7 dies últims dies de maig	14 s
Guillem Canovelles	7 dies a final de maig – inici de juny	14 s
Guillem Canovelles	7 dies a l'inici de juny	14 s
Guillem Canovelles	7 dies a mitjan de juny	14 s
Guillem Canovelles	7 dies, tercera setmana de juny	14 s
Guillem Canovelles	6 dies a la darrera de juny	12 s
Guillem Canovelles	5 dies a l'inici de juliol	10 s
Guillem Canovelles	4 dies a l'inici de juliol	8 s
Guillem Canovelles	6 dies a mitjan juliol	12 s
		*Fa tasques de crida /paga a part
TOTAL		9 ll, 9 s
Jordi de Llobet (bastaix)	7 dies a mitjan abril	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	del 21 al 28 d'abril	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies a final d'abril - inici maig	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies a mitjan maig	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies, tercera setmana de maig	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies a la darrera de maig	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies últims dies de maig	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies a final de maig - inici juny	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies inici de juny	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies mitjan juny	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies, tercera setmana de juny	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies a la darrera de juny	4 s, 8 d
Jordi de Llobet	7 dies inici de juliol	4 s, 8 d

¹¹⁶² “Bestax, per metre e levar lo tapit de la dite taula e banderes e portar cascú jorn la caxe a casa mia” (ACA, G, G-131, 1, f. 14v, f. 16r, f. 17r, f. 18r, f. 19r, f. 20r, f. 22r, f. 23r, f. 24r, f. 26r, f. 26v).

¹¹⁶³ ACA, G, G-131, 1, f. 150r, f. 154r.

¹¹⁶⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 14r, f. 14v, f. 16r, f. 16v, f. 18r, f. 18v, f. 20r, f. 22r, f. 23r, f. 24v, f. 25v, f. 26r, f. 26v.

Jordi de Llobet	7 dies a mitjan juliol	4 s, 8 d
TOTAL		2 ll, 17 s, 3 d
TOTAL SALARIS		13 ll, 6 s, 3 d

Així mateix, a la taula de fusta hi havia la caixa amb pany i clau, que quedava subjectada a la taula de fusta amb una cadena que, al seu torn, tenia un pany, de forma que quedava unida a la post de fusta per evitar furts¹¹⁶⁵. Damunt de la taula de fusta s'hi estenia un tapit ornat amb els senyals i escuts corresponents. Sembla que l'encàrrec d'una sivella per a un croc de la taula¹¹⁶⁶, podria estar relacionat amb l'obligació de tenir diversos objectes simbòlics -una ballesta, una destrat, un arc i una maça-, podent ser part del mecanisme de les ballestes que havien d'estar presents a la taula¹¹⁶⁷, ja que trobem que també s'encarregà l'adob de dues ballestes a Felip Torroella, ballester, adquirint-ne diverses parts com les nous i les cordes¹¹⁶⁸.

Taula 2

Despeses dels preparatius de l'espai físic de la taula d'acordar de 1415	
Material	Despesa
Fusta pels bancs	6 s
Fusta per l'esglaó	6 s
Claus pels bancs	3 s, 8 d
2 peces de fusta i 2 peces de ferro per les astes de les banderes	7 s, 8 d
Cordes de les ballestes de la taula	6 s
TOTAL	1 ll, 9 s, 4 d
Treballador	Paga
Mateu Prats, mestre d'aixa	8 s 2 d
Brunet, croquer	10 d
Felip Torroella, ballester	1 s
TOTAL	10 s
TOTAL DESPESES	2 ll, 9 s, 4 d

Els altres membres imprescindibles en una taula d'acordar eren els músics, ja que tenien la missió de cridar l'atenció del públic per atreure a possibles enrolats. En aquest cas, es

¹¹⁶⁵ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 146.

¹¹⁶⁶ "Brunet, croquer, per una sivella que mes en un croch de la taula" (ACA, G, G-131, 1, f. 13r).

¹¹⁶⁷ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 148.

¹¹⁶⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 18v.

tracta de tres músics vinculats permanentment a la taula, des de la inauguració fins al tancament dels enllistaments.

Per una banda, el tabaler Esbert Molins¹¹⁶⁹ i el trompeta Vicenç de Sant Pere¹¹⁷⁰, que cobraren 1 sou al dia. Per una altra, el trompeta Joan Estrany, que, si bé a l'inici cobrà el mateix que la resta¹¹⁷¹, acabà incrementant el seu salari, ja que s'enrolà a la galera del sant pare, cobrant 3 sous i 6 diners¹¹⁷². A la fi del mes de juny de 1415 comproven com prengué la paga com a part de la tripulació de la galera¹¹⁷³, per la qual cosa fou substituït, com a membre permanent dels músics de la taula durant les dues setmanes que quedaven, per un altre trompeta, Nadal Vidal¹¹⁷⁴. Ambdós coincidiren durant un parell de jorns, fins que Estrany embarcà en el vaixell al servei pontifici.

Com veurem més endavant, a aquests músics anaven acompanyats, de vegades, d'altres durant les crides, és a dir, de manera puntual.

Taula 3

Músics al servei de la taula			
Ofici	Nom	Data	Paga
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	7 dies darrera d'abril	7 s
Trompeta	Joan Estrany	7 dies darrera d'abril	7 s
Tabaler	Esbert Molins	7 dies darrera d'abril	7 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	7 dies inici de maig	7 s
Trompeta	Joan Estrany	7 dies inici de maig	10 s, 6 d*
Tabaler	Esbert Molins	7 dies inici de maig	7 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	7 dies mitjan maig	7 s
Trompeta	Joan Estrany	7 dies mitjan maig	10 s, 6 d*
Tabaler	Esbert Molins	7 dies mitjan maig	7 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	7 dies, 3a setmana de maig	7 s
Trompeta	Joan Estrany	7 dies, 3a setmana de maig	10 s, 6 d*
Tabaler	Esbert Molins	7 dies, 3a setmana de maig	7 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	7 dies darrera de maig	7 s
Trompeta	Joan Estrany	7 dies darrera de maig	10 s, 6 d*
Tabaler	Esbert Molins	7 dies darrera de maig	7 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	6 dies inici de juny	6 s
Trompeta	Joan Estrany	6 dies inici de juny	9 s*

¹¹⁶⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 14v, f. 15v, f. 16v, f. 17v, f. 19r, f. 20r, f. 22r, f. 23r, f. 24r, f. 24v, f. 25v.

¹¹⁷⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 15r, f. 16r, f. 17r, f. 17v, f. 18v, f. 19v, f. 21v, f. 22v, f. 24r, f. 25v.

¹¹⁷¹ ACA, G, G-131, 1, f. 15r.

¹¹⁷² ACA, G, G-131, 1, f. 15v, f. 17r, f. 17v, f. 18v, f. 19v, f. 20r, f. 22r, f. 22v.

¹¹⁷³ ACA, G, G-131, 1, f. 55v.

¹¹⁷⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 23r, f. 24r, f. 25v.

Tabaler	Esbert Molins	6 dies inici de juny	6 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	7 dies mitjan juny	7 s
Trompeta	Joan Estrany	7 dies mitjan juny	10 s, 6 d*
Tabaler	Esbert Molins	7 dies mitjan juny	7 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	7 dies, 3a setmana de juny	7 s
Trompeta	Joan Estrany	6 dies, 3a setmana de juny	9 s*
Trompeta	Nadal Vidal	2 dies, 3a setmana de juny	2 s
Tabaler	Esbert Molins	6 dies, 3a setmana de juny	4 s, 8 d
Trompeta	Nadal Vidal	7 dies darrera de juny	7 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	7 dies darrera de juny	7 s
Tabaler	Esbert Molins	7 dies darrera de juny	7 s
Trompeta	Nadal Vidal	4 dies inici de juliol	4 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	4 dies inici de juliol	4 s
Tabaler	Esbert Molins	4 dies inici de juliol	4 s
TOTAL			11 ll, 15 s, 2 d

D'altra banda, es manà a sis esclaus que canviessin *tote la rama del porxo del forment en la taula de acordar*¹¹⁷⁵, i es compraren roses, flors de taronger i taronges per enramar la taula. La taula d'acordar havia de tenir un aspecte solemne, digne i amb distintius fàcilment recognoscibles. L'elecció de roses, flors de tarongina i taronges es feu segurament per la seva olor, en plena primavera. Amb tot i amb això, no hem d'oblidar que les taronjades o joc de taronges eren habituals, a la Barcelona medieval, ja que sovint apareixen regulades a les ordinacions. I, fins i tot, podem relacionar-les amb el món naval, ja que també s'utilitzaven en la representació del joc de les galeres i batalla de taronges, que consistia en la visualització del combat marítim a través d'unes embarcacions muntades sobre rodes i que anaven pels carrers lluitant entre elles a cops de taronja, sovint representant batalles entre cristians i sarraïns¹¹⁷⁶.

Per evitar incidents com la sostracció de l'enramat i, de passada, mantenir neta tant la pròpia taula com la part de fora, durant la nit del dia de la inauguració de la taula, es contractà a Binlaygua i dos companys més *que escombraren la taula e lo pati de fora e (...) havien vetlat per çò que no furtassen la rama*¹¹⁷⁷.

¹¹⁷⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 13r.

¹¹⁷⁶ Tal i com bé assenyalen Massip i Kovács, "En un país l'expansió i la riquesa del qual eren fonamentalment marítimes, l'escenificació de la batalla naval venia a celebrar els triomfs del monarca catalanoaragonès, que tants beneficis territorials i econòmics aportaven als seus súbdits" (KÓVÁKS - MASSIP, *Teatralitat medieval i la seva pervivència*, pp. 279-280).

¹¹⁷⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 13v.

De manera semblant es preparà la taula el primer dia que es feren les crides a la tripulació per anar a prendre la paga, el 3 juny de 1415. En aquest cas, no obstant, fou el bastaix Martí Aldreny qui, amb els tres companys més, portaren tres feixos de bova per enramar, i prepararen l'espai de la taula¹¹⁷⁸.

Pere Celat, pel seu costat, amb l'ajuda de dos animals de càrrega, portà pedres a la plaça del Blat i adobà el carrer fins a la taula d'acordar¹¹⁷⁹.

Taula 4

Embelliment de la taula			
Material	Data		Despesa
Roses, taronges i flors de taronja	Abril		4 s, 2 d
Taronges, murtra i altres vegetals inespecífics	Abril		1 s, 2 d
3 feixos de bova	Juny		4 s
TOTAL			9 s, 4 d
Treballador	Data	Tasca	Paga
6 esclaus	Abril	enramar	10 d
Pere Celat	Abril	s'ocupà del carrer	1 s, 8 d
Binlaygua i companyó	Abril	neteja i protecció	4 s
Pere Teixonera, barquer	Abril	6 viatges per portar els vegetals	3 ll, 6 s
Martí Aldreny, bastaix, i 3 companys	Juny	manteniment i neteja	1 s, 6 d
TOTAL			3 ll, 13 s, 4 d
TOTAL DESPESES EMBELLIMENT			4 ll, 3 s, 4 d

Ja estaven enllestides, doncs, totes les tasques necessàries per poder inaugurar la taula.

El 14 d'abril fou el dia escollit, tal i com ens ha arribat la ressenya d'aquell dia al dietari de la Diputació del General:

Digmenge, a XIII de abril, en Barchinona. Aquest dia posaren standart a les galeres per nostre Sant Pare, [e] benehiren les banderes a la Seu, e portaren-les mossèn l'abat de Muntserrat e lo honorable en Pere Santcliment, ciutadà de Barchinona, per anar a Perpenyà, on era l'emperador¹¹⁸⁰.

Una altra de las problemàtiques sorgides durant els preparatius de l'armada es relaciona, precisament, amb les banderes. El batlle general de Catalunya i el vicealmirall es

¹¹⁷⁸ “Martí Aldreny, bestax, qui ab III companys seus portaren del vall III fays de bova per enramar la taula de acordar lo jorn que-s crida la pagua (...E) ab sos companys escombraren entorn la taule deffora e reguaren axí com se acostuma.” (ACA, G, G-131, 1, f. 21r).

¹¹⁷⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 13v.

¹¹⁸⁰ SANS, *Dietaris de la G de Catalunya*, p. 15.

queixaren al monarca¹¹⁸¹ que els encarregats del papa es negaven a posar les banderes reials a la taula de reclutament, probablement a causa que qui aportava el finançament era, tal i com hem vist, la Cambra Apostòlica:

En la armada qui assis fa los qui han carrech per lo sant pare volen posar dues banderes de la Sglesia, e de les vostres, senyor, no ni ha neguna. No sabem si lo dit sant pare e vos ne sots axi dacord¹¹⁸².

El 23 d'abril, el Trastàmara contestà que, per solucionar-ho, es posés un taulell per cada galera, un al costat de l'altre. Cadascun tindria prou espai per posar les tres banderes necessàries, és a dir, la reial i la de les armes de Sicília del monarca, i una altra amb l'emblema del papa:

Perque us manam que decontinent, conferint daço ab los de nostre sant pare a qui daço se scriu se posen per cascuna galera sa taula, e posar hi en cascuna un peno nostre ab armes reials e altre de Sicilia e latre de armes de nostre sant pare¹¹⁸³.

Amb tota aquesta polèmica sobre les banderes es fa evident, per tant, el que dèiem més amunt: el simbolisme propagandístic que impregnava el món medieval i, en concret, aquí, l'organització d'una armada.

---

¹¹⁸¹ ACA, C, CR, Alfons el Magnànim, Sense data, 312.

¹¹⁸² A la carta hi manca la data i Torra la situa a 12 de maig. És més probable, no obstant, que fos escrita el mateix dia o poc després de l'apertura de la taula, el 14 d'abril, sobretot si tenim en compte la resposta de Ferran dirigida a ells, el 23 d'abril, on manifesta que ho havia consultat i s'havia acordat posar-ne 3 banderes (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 140, doc. 88).

¹¹⁸³ *Ibidem*, p. 105, doc. 57.

3.6.3. Benedicció de les galeres noves de la Diputació del General

Tant la galera grossa Sant Cristòfol com l'altra que s'assignà al pontífex, eren les dues embarcacions més noves de la Diputació del General. Per una banda, la Sant Cristòfol ja havia estat utilitzada per acompanyar a l'infant Joan a Nàpols, qüestió que, tanmateix, no va detenir als procuradors de Benet XIII per fer el ritual públic de la benedicció. Per una altra, la galera que ocupà el pontífex durant l'armada no rebé, en aquell moment, un nom oficial i administratiu.

La cerimònia consistia en posar l'embarcació sota protecció divina, mentre se li donava un nom propi procedent del santoral¹¹⁸⁴. Però no només es tracta d'això, tal i com bellament descriu Pujol: “un cop varada, serà per primera vegada un vaixell, i no tan sols una estructura de fusta”. Per tal de ser beneïda eren necessaris una sèrie de requisits, com el permís del bisbe, ja que es tractava d'un esdeveniment litúrgic fora de l'àrea consagrada¹¹⁸⁵. Llicència que, a la Barcelona -i a la seu- d'aquell moment, plena de personalitats aliades del papa i ciutat favorable no trobaria cap entrebanc. Molt semblant a la benedicció per a l'apertura de la taula d'acordar, sembla que es realitzava una missa i es partia de l'església cap on estava varat el vaixell.

En el nostre cas, no sabem amb exactitud la data o si es va fer el mateix dia que l'obertura de la taula. Tanmateix, al manuscrit hi consten dues entrades diferents que ens permeten hipotetitzar sobre com es realitzà la benedicció.

Per un costat, la galera que es va fer varar fou la del sant pare, cerimònia on s'especifica que només participaren el tabaler, Esbert Molins, i els trompetes, Vicenç de Sant Pere i Joan Estrany. Aquests tres músics, a més a més, foren els únics participants en la benedicció de la Sant Cristòfol. Ambdós comptes, a més a més, reflecteixen que tots ells cobraren menys que a la cerimònia de benedicció de la galera del sant pare, potser perquè foren rituals de menys durada.

Per tant, és possible que, primer, es realitzés el varament de la galera del papa i la benedicció de la Sant Cristòfol, i que, en algun moment posterior, es dugués a terme una altra processó per beneir la galera del pontífex, també amb Molins, Estrany i de Sant Pere,

¹¹⁸⁴ PUJOL, *Festes, banquets i rituals en la construcció*, p. 873.

¹¹⁸⁵ *Ibidem*, p. 881.

però acompanyats de dos trompetes més, Guillem de Morvedire i Gabriel Llobet, i de la qual reberen 1 sou més que a l'anterior¹¹⁸⁶.

Taula 5

Benedicció de les galeres grosses de la Diputació del General			
Galera del sant pare			
Ofici	Nom	Tasca	Paga
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	Processó	3 s
Trompeta	Joan Estrany	Processó	3 s
Trompeta	Guillem de Morvedre	Processó	3 s
Trompeta	Gabriel Llobet	Processó	3 s
Tabaler	Esbert Molins	Processó	3 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	Acompanyament durant el varament	2 s
Trompeta	Joan Estrany	Acompanyament durant el varament	2 s
Tabaler	Esbert Molins	Acompanyament durant el varament	2 s
Galera Sant Cristòfol			
Trompeta	Joan Estrany	Processó	2 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	Processó	2 s
Tabaler	Esbert Molins	Processó	2 s
TOTAL			1 ll, 7 s

¹¹⁸⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 19 r, f. 19v.

3.6.4. Crides d'artesanat per preparar les galeres

Quan calien treballadors de la drassana per a realitzar les tasques necessàries per armar les galeres es realitzava una convocatòria mitjançant una crida pública per la localitat, que podia fer-se amb l'ajuda timbalers o trompeters. Aquestes crides es duïen a terme per requerir la presència a la drassana dels mestres d'aixa, calafats i altres professionals dedicats als oficis de la construcció naval. Sovint, com per exemple passava a Barcelona, se'ls avisava que havien de presentar-se a l'endemà mateix, sota ban, que, en cas d'incompliment, era de 20 sous. No era infreqüent que, fins i tot, se'ls prohibís sortir de la ciutat mentre durava la convocatòria. Altres vegades, es prohibia la venda de material propi que fos útil per a la drassana, com la pega, la seu o l'estopa¹¹⁸⁷. Aquesta prohibició és senyal, per tant, que es dedicaven a fer-ho.

D'altra banda, per manament del sobirà, l'agutzir podia convocar tots els menestrals necessaris per a l'armament d'esquadres, i tenia la capacitat de castigar aquells que s'hi neguessin sense justificació, o aquells que haguessin intentat fugir amb una multa o amb l'execució de béns per cobrir l'import del ban. Aquests diners s'assignaven, sovint a menesters de l'arsenal. El monarca tenia aquesta prerrogativa tant pel que feia a les armades reials com a les del General de Catalunya, així com a les altres que s'armessin amb el vistiplau reial. Sota l'obligació d'aquesta prestació hi havia els mestres d'aixa, calafats, fusters, serradors, pavesers, llancers, ferrers, forners, mestres de veles, remolars, viraters i bastaixos¹¹⁸⁸.

En el cas d'aquesta armada, sabem que la taula fou inaugurada el 14 d'abril i una entrada del manuscrit de comptes, com veurem tot seguit, ens parla de l'obligació que s'imposà a alguns professionals de la drassana per anar a treballar el Dilluns de Pasqua. Segons el Dietari del Consell de Cent, el diumenge de Pasqua d'aquell any va caure el 31 de març¹¹⁸⁹. Per tant, les crides es realitzaren abans d'inaugurar la taula d'acordar. Primer, s'envià els trompetes, Joan Estrany i Vicenç de Sant Pere, i el tabaler Esbert Molins, per fer-hi dues crides. Sembla, però, que no tingueren l'efecte esperat, ja que el saig de la taula també fou enviat a la drassana, on realitzà fins a set crides per procurar que mestres

¹¹⁸⁷ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 68.

¹¹⁸⁸ *Ibidem*, p. 69.

¹¹⁸⁹ *Manual de novells ardits*, vol. I, p. 195.

d'aixa, calafats, remolars, cuirassers i pavesers sabessin que havien d'anar a treballar a la drassana¹¹⁹⁰.

Canovelles també va fer una crida específica als remolars, als cuirassers i als pavesers per fer-los saber que havien de treballar aquell Dilluns de Pasqua¹¹⁹¹. Tanmateix, hi hagué manca de personal i, en particular, de remolars¹¹⁹², ja que, fins i tot, se n'anà a buscar un, en barca, a Cotlliure¹¹⁹³.

Taula 6

Crida a la drassana			
Ofici	Nom	Data	Paga
Trompeta	Joan Estrany	2 crides el mes d'abril	5 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	2 crides el mes d'abril	5 s
Tabaler	Esbert Molins	2 crides el mes d'abril	5 s
Saig	Guillem Canovelles	7 crides el mes d'abril	6 s
Barquer	-	Portà un remolar el mes d'abril	1 s
Saig	Guillem Canovelles	1 crida avisant que s'havia de treballar el Dilluns de Pasqua	2 s
TOTAL			1 ll, 4 s

¹¹⁹⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 15v, f. 16v, f. 18v.

¹¹⁹¹ ACA, G, G-131, 1, f. 18r.

¹¹⁹² De fet, el rei a una petició del vicealmirall de Catalunya, Jaume de Vallseca, i que no s'ha conservat, responia el 23 d'abril, que a València només se'n trobaven cinc de remolars i que no podia enviar-los perquè eren necessaris per a les tasques que també s'estaven fent allà (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 105, doc. 57).

¹¹⁹³ ACA, G, G-131, 1, f. 18r.

3.6.5. Crides a la tripulació

Quan es realitzava l'allistament, els acordadors havien d'avançar un senyal pecuniari que sancionava com a paga i senyal l'acord d'enrolar-se. I posteriorment, havien de satisfer la paga assignada a cada categoria del personal dins del vaixell pel temps establert de servei. En contrapartida, els acordats quedaven registrats a la documentació oficial, i si eludien les seves obligacions podien ser castigats amb multes que doblaven el que s'havia cobrat. D'altra banda, els enllistats havien de jurar el compliment de l'acordament, mesura que no sempre era efectiva, motiu pel qual també s'aplicava el lliurament de fermances. Aquest procediment consistia en presentar algú que avalés l'execució de l'obligació de l'enrolat i que, en cas que la persona acordada no complís amb el seu compromís, respongués davant la taula, ja que l'infractor seria considerat fugitiu¹¹⁹⁴. A més a més, els acordadors també duïen a terme el que es coneixia com a cerques, és a dir, una mena de revista militar de la tripulació, ja quan era a bord de l'embarcació, per fer un recompte dels enrolats inscrits¹¹⁹⁵. Les cerques es podien fer durant el viatge, ja que sovint es realitzaven escales i s'havia de verificar que, un cop reprès el rumb, havia tornat tothom al vaixell¹¹⁹⁶.

No era inhabitual que part dels enllistats, sobretot entre els remers, no tinguessin cap formació marinera¹¹⁹⁷, o que s'haguessin acordat simplement per la perspectiva de cobrar el senyal. I per aquest motiu després no apareguessin a prendre la paga ni s'embarquessin. No debades, sabem que d'aquesta flota es pagaren 134 lliures i 15 sous a acordats que reberen el senyal però que, després no acudiren a cobrar la paga¹¹⁹⁸.

Tanmateix, hi hagué qui retornà els diners rebuts. Molt probablement, es tracta d'alguns dels tripulants acordats que havien d'anar a alguna de les galeres que, finalment, sembla que no es sumaren a l'esquadra:

¹¹⁹⁴ Sobre totes aquestes qüestions i els seus mecanismes, i l'entorn de les xarxes de solidaritat entre acordats, vegeu SALICRÚ, *Els llibres d'acordament i l'estudi social de les tripulacions*.

¹¹⁹⁵ Tal i com s'ha vist, ens consta que es realitzà, per exemple, una cerca de galiots a la galera de França Desplà (ACA, G, G-131, 1, f. 24v).

¹¹⁹⁶ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, pp. 142-144.

¹¹⁹⁷ Sembla que el primer cas pogué haver passat amb els enrolats a la taula de Barcelona que no haurien navegat mai i que, per tant, no serien d'utilitat en un eventual conflicte, tal i com hem vist que Eimeric, de Cruilles i de Biert advertiren al d'Antequera.

¹¹⁹⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 144r.

Ítem, met en rahebuda, los quals havem cobrats de alguns hòmens qui s'eren acordats e no seguiren la armada (...) XX lliures, V sous¹¹⁹⁹.

D'altra banda, per atreure possibles candidats, també era costum concedir guiatge per crims que no fossin considerats massa greus. En el cas de l'armada de 1415, s'enviaren els músics de la taula, Esbert Molins, Joan Estrany i Vicenç de Sant Pere, a fer la crida del guiatge el dia 30 d'abril¹²⁰⁰. Paral·lelament, sabem que el corredor d'orella Bernat Cadireta també va fer 12 crides amb el mateix objectiu¹²⁰¹.

Taula 7

Crida Guiatge			
Ofici	Nom	Data	Paga
Trompeta	Joan Estrany	30 d'abril	5 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	30 d'abril	5 s
Tabaler	Esbert Molins	30 d'abril	5 s
Corredor d'orella	Bernat Cadireta	12 crides	6 ll, 1 s, 6 d
TOTAL			6 ll, 16 s, 6 d

Com acabem d'observar, el dia que es cridava a la tripulació per a què recollís la paga la taula d'acordar es tornava engalanar. Les crides perquè *tot acordat vengués a pendre la pagua* les feren, el 3 de juny, el tabaler Esbert Molins i els trompetes Joan Estrany i Vicenç de Sant Pere, acompanyats d'un altre trompeta, Ihanxo Cartutxo¹²⁰²; el 13 de juny, es feren dues crides més, una per Estrany, de Sant Pere i Molins, als *lochs acostumats, la una que tot acordat vengués pendre la pagua, si no, seria dat per fugitiu*¹²⁰³, i l'altra a *tots los aliers de la gualera d'en Bernat de Crohilles*¹²⁰⁴, aquesta ja sense Estrany (recordem que s'havia enrolat a la galera del pontífex), que va ser substituït per Nadal Vidal; el 16 de juny, els mateixos músics feren dues crides, una pels llocs acostumats i l'altra per a què *tot acordat qui hagués presa pagua de la gualera grossa apellade Sant Christòfol*¹²⁰⁵; el 18 de juny, un trompeta anomenat Esteve substituï en aquesta crida a

¹¹⁹⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 11r.

¹²⁰⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 14v, f. 15r.

¹²⁰¹ Bernat Cadireta presentà un albarà a la taula pel que se li devien 6 lliures, 1 sou i 6 diners per *les XII crides que feu ab lo guiatge*. (ACA, G, G-131, 1, f. 26r).

¹²⁰² ACA, G, G-131, 1, f. 21v.

¹²⁰³ ACA, G, G-131, 1, f. 22 v, f. 23r.

¹²⁰⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 23v.

¹²⁰⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 23v.

Vidal, que consistí en cridar *que tothom qui hagués presa pagua de les gualeres que encontinent se recollís*¹²⁰⁶; i, finalment, el dia 20 de juny, Vidal, Molins i de Sant Pere feren una crida que *tot hom de rem qui fos acordat que vengués pendre la pagua*¹²⁰⁷.

Taula 8

Crida per prendre paga			
Ofici	Nom	Data	Paga
Trompeta	Joan Estrany	3 de juny	2 s, 6 d
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	3 de juny	2 s, 6 d
Trompeta	Ihanxo Cartutxo	3 de juny	2 s, 6 d
Tabaler	Esbert Molins	3 de juny	2 s, 6 d
Trompeta	Joan Estrany	13 de juny	2 s, 6 d
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	13 de juny	2 s, 6 d
Tabaler	Esbert Molins	13 de juny	2 s, 6 d
Trompeta	Nadal Vidal	13 de juny (2a crida)	2 s, 6 d
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	13 de juny (2a crida)	2 s, 6 d
Tabaler	Esbert Molins	13 de juny (2a crida)	2 s, 6 d
Trompeta	Nadal Vidal	16 de juny (2 crides)	5 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	16 de juny (2 crides)	5 s
Tabaler	Esbert Molins	16 de juny (2 crides)	5 s
Trompeta	Nadal Vidal	17 de juny (2 crides)	5 s
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	17 de juny (2 crides)	5 s
Tabaler	Esbert Molins	17 de juny (2 crides)	5
Trompeta	Esteve -	18 de juny	2 s, 6 d
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	18 de juny	2 s, 6 d
Tabaler	Esbert Molins	18 de juny	2 s, 6 d
Trompeta	Nadal Vidal	20 de juny	2 s, 6 d
Trompeta	Vicenç de Sant Pere	20 de juny	2 s, 6 d
Tabaler	Esbert Molins	20 de juny	2 s, 6 d
TOTAL			3 ll, 10 s

¹²⁰⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 24r.

¹²⁰⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 24r.

3.7. Tripulacions de l'armada de 1415

Com s'ha dit abans, la quantitat de personal que composava un estol era molt nombrosa, i es distribuïa segons els seus trets principals¹²⁰⁸. Ho veurem en aquest apartat, on, a més a més, tindrem en compte tota la tripulació contractada que consta al document, independentment del fet que algunes galeres no arribessin a utilitzar-se.

Com s'ha anat observant, la problemàtica per l'enllistament de tripulacions era una constant a l'hora d'armar esquadres a la Corona d'Aragó baix medieval. Sobretot, a causa de la gran quantitat de personal que havia d'embarcar-s'hi, principalment remers, que sovint eren més de la meitat dels membres a bord del vaixell. En el cas de les ambaixades i, en particular, d'aquesta mena d'armades amb diverses galeres on s'embarcaven personatges públics, hem de tenir en compte que ho feien amb el seu seguici, qüestió que també condicionava, limitant-lo, l'espai disponible a la galera.

Hem de tenir en compte, també, que la tripulació de la galera reial de València rebé un salari superior perquè era l'embarcació on anà a bord el monarca i el patró elegit, Ramon Bages, no era, com veurem tot seguit, cap expert mariner, per la qual cosa fou necessari acordar, en molt poc temps, personal amb gran experiència.

A continuació veiem una taula amb el nombre d'acordats a cada galera de l'armada de 1415 dels que tenim constància, i una taula comparativa amb altres treballs sobre la quantitat de membres d'una tripulació, prenent, com a galeres models de l'armada de 1415, la de Benet XIII i la reial de València. Tot seguit, presentem una taula general amb els salaris comparatius amb altres galeres que s'han estudiat per altres autors, indicats de forma mensual. Seguidament, farem un estudi de cada tipologia, que s'acompanyarà amb una petita taula amb els salaris comparats per facilitar-ne la lectura. Si bé tots els salaris de l'armada de 1415 són per tres mesos, les taules s'indicaran en mensualitat, per facilitar la seva comparació amb altres estudis de galeres que coneixem.

---

¹²⁰⁸ ORSI, *Les dotacions dels vaixells de l'armada*, pp. 54-73.

Taula 9

Tripulacions armada 1415							
TRIPULACIÓ	Galeres de la Diputació del General de Catalunya					Galera bastarda reial	Galera de la ciutat de València
	Sant Bernat	Del Sant Pare	Sant Cristòfol	De França i Desplà	Sant Pere, de Bernat de Cruïlles	De l'Arquebisbe de Tarragona	Galera reial de València
Patrò	(Joan Eimeric)	Rodrigo de Luna	(Ramon Bages)	Françoi Desplà	Bernat de Cruïlles	Francís de Pau	Ramon Bages
Còmit	Guillem Vinyoles	Antoni Batlle	Joan Pons	Pere Parrí	Antoni Puig	Joan Recolta	Pau Mir
Sotscomit	Marc Pinyer	Antoni Salvador	Joan Tudó	Miquel Oller	Antoni Ferrer	Nicolau Gras	Alfons Martí
Conseller	–	–	Joan Caçador	Castelló Serra	–	–	Berenguer Franquet / Juanuco de Palermo
Escrivà	Rafael Comtal	Bonanat Mir	Pere Marquès	Tomàs Bosc	Berenguer Ros	Joan Boil	Joan Gregori
Algutzir	–	Pere Comelles	Joan Alfonso	Pere Balaguer	Pere Oliver	–	Pere Albert
Senescal	–	1	1	1	–	–	1
Cruïllers	4	6	6	3	4	2	7
Proers	7	8	8	8	8	4	12
Espatllers	6	6	6	6	4	4	6
Nauxers	5	8	5	5	6	–	10
Aliers	6	7	6	6	6	2	6
Barber	1	2	1	1	1	–	1
Trompeta	–	1	1	1	1	–	1
Palomer	–	2	–	–	2	–	4
Palloer	–	1	–	1	1	–	1
Calafat	–	1	1	1	–	–	1
Mestre d'aixa	1	–	–	1	1	–	1
Remolar	1	–	–	1	1	–	1
Remers	18	79	72	110	66	28	174
Companyons	7	16	8	21	16	–	14

Composició de les tripulacions de les galeres de l'armada de les quals tenim constància: les cinc de la Diputació del General i la galera bastarda del rei al servei de l'Arquebisbe de Tarragona, registrades totes elles al Llibre de comptes de Bartomeu Vidal¹²⁰⁹, i la galera reial de la ciutat de València, que estudià Díaz Borrás¹²¹⁰. Això no obstant, com

¹²⁰⁹ ACA, G, G-131.

¹²¹⁰ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*.

veurem, aquestes no foren les úniques galeres de l'esquadra, ja que la Diputació del General també en prestà una altra al mestre de Montesa, i el Consell de Cent de Barcelona cedí la Sant Martí, que acabà patronejant Eimeric. Ambdues foren armades a part i que no ens consten les tripulacions. Tots els acordats plegats foren contractats per tres mesos.

Taula 10

	Comparativa de tripulacions de galeres					
	1381-1382 ¹²¹¹	1415		1449 ¹²¹²	1455 ¹²¹³	1458 ¹²¹⁴
	Sant Antoni	Galera del Sant Pare	Reial de València	Galera armada	Galera armada	Santa Maria de Montserrat
Còmit	1	1	1	1	1	1
Sotscòmit	1	1	1	1	1	1
Conseller	-	1	2	2	2	2
Escrivà	1	1	1	1	1	1
Algutzir	-	1	1	1	1	1
Nauxer	-	5	10	8	10	12
Alier	4	7	6	6	5	3
Proer	2	8	12	8	5	6
Cruïller	2	6	7	3	8	3
Espatller	12	6	6	2	7	-
Remers	52	79	174	152	172	150
Remolar	1	-	1	1	-	1
Mestre d'aixa	-	-	1	1	-	1
Calafat	-	1	1	1	-	1
Palomer	-	2	4	-	-	-
Palloler	-	1	1	-	-	-
Senescal	-	1	1	1	1	1
Barber	1	2	1	1	1	1
Trompeta	1	1	1	4	2	-
Companyons	22	16	14	33	42	28
TOTAL	113	134	246	232	265	217

¹²¹¹ LO FORTE, *Dalla plaia di Barcellona*, pp. 117-118.

¹²¹² UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹²¹³ *Ibidem*, p. 36.

¹²¹⁴ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 162.

Taula 11

	Comparativa salari mensual tripulació de galeres					
	1406 ¹²¹⁵	1415		1431-1434 ¹²¹⁶	1449 ¹²¹⁷	1455 ¹²¹⁸
	Galera armada	Galeres armades a Barcelona	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
Còmit	11 ll	12 ll, 10 s (5 ll, 12 s)	11 ll	-	6 ll, 6 s	5 ll, 5 s
Sotscomit	8 ll, 7 s	6 ll, 5 s	9 ll, 5 s	-	-	4 ll, 4 s
Conseller	-	8 ll, 5 s	11 ll	-	4 ll, 4 s	4 ll, 4 s
Escrivà	-	5 ll, 10 s	9 ll	4 ll, 15 s	5 ll, 5 s	3 ll, 3 s
Algutzir	5 ll, 5 s	5 ll, 10 s	8 ll, 5 s	-	4 ll, 4 s	3 ll, 3 s
Nauxer	4 ll	5 ll, 10 s	5 ll, 5 s	4 ll, 6 s	4 ll, 4 s	3 ll, 3 s
Alier	4 ll	3 ll, 10 s	4 ll, 2 s	-	2 ll, 7 s	2 ll, 2 s
Proer	4 ll	3 ll, 17 s	3 ll, 8 s	3 ll, 6 s	-	2 ll, 2 s
Cruïller	-	2 ll, 8 s	2 ll, 6 s	-	2 ll, 7 s	1 ll, 6 s
Espatller	3 ll	2 ll, 8 s	2 ll, 6 s	-	1 ll, 6 s -2 ll, 7 s	1 ll, 6 s
Remers	3 ll	2 ll, 4 s	2 ll, 2 s	-	1 ll, 6	1 ll, 6 s
Remolar	-	6 ll	6 ll, 6 s	-	4 ll, 4 s	4 ll, 6 d
Mestre d'aixa	-	5 ll, 1s	6 ll, 6 s	3 ll, 6 s - 4 ll	4 ll, 4 s	4 ll, 6 d
Calafat	-	6 ll - 5 ll, 8 s	6 ll, 6 s	3 ll, 8 s	4 ll, 4 s	4 ll, 6 d
Palomer	-	2 ll, 4 s - 2 ll, 7 s	2 ll, 2 s	-	-	-
Palloer	-	2 ll, 4 s	2 ll, 2 s	-	-	-
Senescal	-	2 ll, 4 - 3 ll, 6 s	2 ll, 2 s	3 ll, 2 s	2 ll, 7 s	2 ll, 2 s
Barber	5 ll, 5 s	5 ll, 6 s - 8 ll, 5 s	7 ll, 3 s	3 ll, 6 s	5 ll, 5 s	3 ll, 3 s
Trompeta	5 ll, 5 s	6 ll, 10 s	4 ll, 9 s	-	3 ll, 3 s - 4 ll, 4 s	-
Companyons	6 ll, 10 s	4 ll, 9 s	-	2 ll, 2 s	-	

¹²¹⁵ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹²¹⁶ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹²¹⁷ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹²¹⁸ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

3.7.1. El quadre de comandament

Com ja havíem comentat anteriorment, en parlar de les tripulacions, era necessari que un conjunt de persones desenvolupés un lloc específic a cadascuna de les embarcacions. Aquest procediment d'assignar la tripulació corresponent a cada vaixell s'iniciava amb la selecció de la màxima autoritat per a l'armada. El nomenament era reial, i el càrrec el podien ocupar diversos rangs, com l'almirall, el capità general del mar o el vicealmirall, segons la conjuntura. Quan es tractava d'una flota, a més a més, s'havia d'escollir un capità que coordinés els diversos vaixells que navegaven en conserva¹²¹⁹, comandats, cadascun, per un patró. L'ofici d'almirall i de vicealmirall era una assignació del monarca i responsabilitzava a la persona designada amb el control total, per delegació reial, de totes les embarcacions del sobirà. Com veurem tot seguit, en el cas de l'armada de 1415 Ferran I escollí com a capità general al vicealmirall Joan Eimeric.

El càrrec que assumia més responsabilitats a nivell de la totalitat del navili, així com de la seva administració financera, de les tasques de reclutament i pagament dels homes, i de la preparació de l'equipament i manteniment de l'embarcació, era el patró de la galera. A més a més, també era el responsable judicial del vaixell, ja que, tal i com apunta Unali, era el representant moral del conjunt, tant com a defensor com a querellant¹²²⁰, essent l'únic responsable present als documents notariais¹²²¹.

Amb tot, no hem d'oblidar que si bé als textos hi figura tant el nom propi de l'embarcació com, sovint, el del patró, això no vol pas dir que ell en fos propietari¹²²². Així mateix, tot i que no sempre embarcaven durant els viatges, quan es tractava d'una armada d'ambaixadors, evidentment la presència dels patrons era clau, juntament amb altres personatges destinats per a l'empresa, la seguretat dels quals s'havia de garantir.

Les elits, tant municipals com nobiliàries, eren les encarregades de cobrir aquests llocs de responsabilitat, que aconseguien gràcies al seu poder econòmic i polític, essent la seva participació una possibilitat d'engrandir encara més la seva riquesa i influència a la cort i de promoure la seva pròpia ascensió social, sovint amb l'assignació de noves tasques en

¹²¹⁹ Podent ser un dels patrons. GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 166.

¹²²⁰ UNALI, *Mariners, pirates i corsaris catalans*, p. 61.

¹²²¹ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 166.

¹²²² UNALI, *Mariners, pirates i corsaris catalans*, p. 61.

els diversos estaments de govern de la monarquia¹²²³. En aquest cas, també respon a les lleialtats degudes a Benet XIII, així com als interessos personals per atreure l'atenció del nou monarca i perspectives de profit personal. No obstant, no es tracta d'una campanya militar ni tampoc comercial, i en conseqüència no hi hauria cap motivació monetària pròpiament, com sí s'esdevé amb els botins o acords mercantils.

D'altra banda, els patrons de galera no aportaven les embarcacions ni les armaven, sinó que les comanaven i aportaven la xurma abans de tenir un vaixell assignat¹²²⁴.

Tot i que no ens consta el salari dels patrons de la flota de 1415, sabem que per campanyes militars com la de 1354, els patrons de les galeres reberen un salari de 250 sous mensuals, a més de la possibilitat del noliejament de l'espai que restava a les bodegues dels vaixells¹²²⁵. Tanmateix, sovint s'hi embarcaven personatges públics -com s'ha fet observar, presumiblement amb el seu acompanyament- limitant encara més l'espai, com és justament el cas de les galeres de l'armada de 1415.

Tot i que no s'ha localitzat cap document que especifiqui tots els patrons que finalment participaren efectivament a la flota, ni el temps estimat del seu servei o, com acabem de mencionar, el seu salari, sí que ens consten els noms dels qui foren escollits per ocupar-los. Els patrons de les galeres de l'armada de 1415 que coneixem són Joan Eimeric, Rodrigo de Luna, Ramon Bages, França Desplà, Bernat de Cruïlles i Francís de Pau.

3.7.1.1. Joan Eimeric: capità general de l'armada de 1415 i patró de la Sant Martí

Cavaller, algtzuir reial de Ferran I i veguer de Barcelona a partir del 1416¹²²⁶, Joan Eimeric formà part de la xarxa de nobles immersos en les campanyes diplomàtiques -i de vegades també militars- dels monarques catalanoaragonesos a les darreries de la Baixa Edat Mitjana.

L'abril de 1415, Ferran designà al seu agutzil, Joan Eimeric, com a capità general de tota l'armada, i el va enviar a Barcelona a triar una de les embarcacions de la Diputació per a què en fos patró, així com per portar a terme la supervisió de la logística de l'armada. Li

¹²²³ ORSI, *Les dotacions dels vaixells de l'armada*, p. 57.

¹²²⁴ *Ibidem*, p. 58.

¹²²⁵ *Ibidem*.

¹²²⁶ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 332.

encarregà l'acordament de la tripulació, especificant-li que, com que hi havia pressa, podia posar taules d'acordar on li semblés de la costa catalana per atreure més possibles acordats, sempre i quan no fossin de llocs on hi hagués pesta:

Havem ordenat que vos siats patro de una galera (...). E si conexiets que posant la taula per lochs de la costera la dita galea sera pus prestament armada, posats la lla on vos parra, car plenament ne donam tot lo carrech a vos, pus los demunt dits vos ministraran les peccunies com dit es, pero advertits que no prenats gents de lochs on haye morts de epidemia¹²²⁷.

A més, Eimeric, conjuntament amb el còmit reial, Antoni Sima, el vicealmirall de Catalunya, Jaume Vallseca, i el batlle general de Catalunya, Dalmau de Biert, havien d'escollir la galera de la Diputació on havia de pujar el monarca¹²²⁸. Són moltes les cartes creuades entre aquests personatges i el sobirà, reiterant que els administradors del papa estaven posant molts impediments, entre ells el de cedir l'altra galera nova de la Diputació al servei del rei, un cop fou incorporada a l'armada, ja que al·legaven que la galera estava al servei del papa i era aquest qui havia de decidir-ne l'ús¹²²⁹. I en conseqüència, Ferran acabà escollint la galera valenciana reial per realitzar el viatge a Perpinyà¹²³⁰.

D'altra banda, s'havia establert que l'esquadra estigués enllestida en menys de dos mesos, a partir de l'abril, i com ja hem observat en casos anteriors, tan poc marge de temps feia impossible poder trobar i acordar tripulació suficient. Eimeric no deixà de reiterar la necessitat d'enrolar homes de manera obligatòria per maximitzar les possibilitats que la flota estigués a punt en la data convinguda, primer el 2 de maig:

Concloent en acabament que les galeres foren del tot spatxades al temps sens negun dupte de totes coses necessaries sino da gent, he ancare ses maginaven esser quan impossible al dit temps creya sens nagun dupte aver recapte de gent (...). So es que per vos, senyor, sia tramesa prestament una comissio bastant e copiosa a mi (...), per la quall yo ho mons loctinents puga requerir e manar a tots e sengles hofficials, conselers e promens de viles, ciutats e lochs quals se vulan que degen liurar a mi (...) tots vagabunts homens, selerosos ho detinguts en preso, la qual excecussio sa fer en huna jonada per tall que faxent la en hun loch soll los altres no sesquivasen¹²³¹.

I el 12 del mateix mes, hi insistí, de la seva pintoresca i matussera manera:

¹²²⁷ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 93-94, doc. 50.

¹²²⁸ *Ibidem*, p. 104, doc. 56.

¹²²⁹ “És estat respost per los dits administradors de nostra sant pare que no darian la dita galera fins que per lo dit sant pare los fos menat.” (*Ibidem*, pp. 137-138, doc. 86).

¹²³⁰ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando de Antequera*, p. 921.

¹²³¹ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 121-122, doc. 73.

Per vos, senyor, fos tramesa a mi ho altra huna comissio per la quall poges raquerir tots e sengles e officials de ciutats, villes e lochs de Catalunya que per expedicio de la present armada degessen donar tots homens vagabunds e inutilis, e asso metent ho en excusio en huna jornada per experçio de diversses loctinents, per ant que fayent ho en hun loch no fugissan en altra, com en altra manera tots quants som assi avem per fort dificil que dins tan breu temps sa puga aver tanta de gent de rem¹²³².

El rei contestà amb evasives, ja que era preferible no enrolar a la tripulació per la força:

De ço quens scrivits de la manera de haver gent, car si per força si havien a metre, a un que se ni metes ne fuyrien deu¹²³³.

Tanmateix, s'acabaren enrolant per força almenys a 50 homes a Girona, per a la galera Sant Pere patronejada per Bernat de Cruïlles, principalment per completar la xurma, amb la supervisió de l'algotzir¹²³⁴.

Aquestes però, no foren les úniques reclamacions que d'Eimeric adreçà a Ferran d'Antequera: el 3 de maig, Eimeric també lamentà amargament que els administradors del papa els haguessin assignat, tant a ell com a Bernat de Cruïlles, les galeres velles de la Diputació, no els vaixells nous, que tal com ell mateix reconeix, hauria estat allò més apropiat pel capità de l'armada i algotzir reial:

Los administradors por lo sant pare en lo present negoci, volent ma consignar huna altra gualera molt vela e petita, la qual no seria abill a la persona del almirall qui ap la dita deu anar, com galea dalmirall e dalgotzir dega esser molt avantatgosa per lurs officis axerssir en, per asso, senyor, aquella no he vulguda acceptar sens consultar vostra molt exsellent senyoria (...). Los dits batlle e visalmirall, senyor, nascrivan axi matex a vostra senyoria plenariament sertificant vos, senyor, que los dits administradors elegexen tot lo millor per ells, qui si cars era nos pararian a les punyades. E volen donar an Bernat de Cruylles e a mi coses sutills e dolentes¹²³⁵.

El 12 de maig reiterà la queixa:

Senyor, si era sobre la assignacio de les galeres feedora an Bernat de Cruylles e a mi. A les quals coses per vos, senyor, en neguna manera no mes stat respost, da quem som molt [mara]velat¹²³⁶.

---

¹²³² *Ibidem*.

¹²³³ *Ibidem*, p. 149, doc. 97.

¹²³⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 25 r.-v.

¹²³⁵ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 124-125, doc. 76.

¹²³⁶ *Ibidem*, pp. 137-138, doc. 86.

Sembla que tanta insistència donà els seus fruits i aquesta sigui, probablement, la raó per la qual li fou assignada l'embarcació que la ciutat de Barcelona havia prestat per l'armada. Es tracta de la galera de Sant Martí, tal i com hem vist en l'anterior capítol. Sembla que aquesta resolució final va ser ben rebuda per Eimeric, ja que no trobem cap plany més sobre aquesta qüestió.

3.7.1.2. La galera de Sant Pere patronejada per Bernat de Cruïlles

Molt semblant és el cas del noble Bernat de Cruïlles, que, tal i com hem observat que van fer els membres més destacats dels seus avantpassats, es posà al servei del rei en aquesta armada. De Cruïlles serví a Sicília el 1391 i contra la campanya del comte d'Empúries el 1396, la seva activitat militar el portà a adquirir diverses posicions dins de l'administració de la monarquia. El seu nomenament respon a un intent de bona sintonia entre aquest poderós cavaller, que havia estat urgellista, però que acceptà a Ferran com a nou monarca. El 16 d'abril, Ferran li demanà que s'unís a l'armada, patronejant una de les galeres de la Diputació del General¹²³⁷.

3.7.1.3. El patró de la galera de l'arquebisbe de Tarragona

Posada al servei de l'arquebisbe de Tarragona, la galera pertanyia a Ferran d'Antequera¹²³⁸ i en una primerenca carta als administradors de l'armada, el rei expressà el seu desig que el patró d'aquesta embarcació fos Francís de Pau¹²³⁹. Tanmateix, no sabem si el nomenament es mantingué o si l'arquebisbe nomenà un nou patró. Hem de tenir en compte que la galera s'havia assignat a una de les figures religioses més rellevants de l'armada a nivell polític, Pere de Sagarriga que, com hem vist, fou designat arquebisbe de Tarragona el 1407, ascendint en la seva carrera gràcies a Benet XIII, del que evidentment n'era un ferm partidari. En aquell moment també era canceller de la Corona, càrrec que ocupà fins la seva mort l'any 1418¹²⁴⁰.

¹²³⁷ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 93-94, doc. 50.

¹²³⁸ *Ibidem*, p. 135, doc. 84.

¹²³⁹ *Ibidem*, p. 105, doc. 57.

¹²⁴⁰ Vegeu el capítol "El cas de Tarragona", p. 59.

3.7.1.4. La galera del mestre de Montesa

Romeu de Corbera havia estat nomenat almirall de l'armada de Martí I i mestre de Montesa el 1410 pels seus serveis al monarca, especialment a l'illa de Sardenya. L'any 1412 fou enviat per Ferran I en missió diplomàtica a Sicília, com a virrei i delegat apostòlic¹²⁴¹. Tal i com informaren els diputats del General al monarca, va ser la primera galera de la Diputació cedida a instàncies del papa, per a què en fos patró el mestre de Montesa¹²⁴².

3.7.1.5. La galera de Francesc o Françoi Desplà

Francesc o Françoi Desplà també fou patró d'una galera. Tal i com hem vist, el seu pare ja havia format part de l'armada del papa del 1407 i ell començà la seva carrera pública i naval de molt jove. Recordem que eren molts els favors polítics i avantatges que es podien obtenir a través de la patronia d'una galera, com a membre de l'elit política i socioeconòmica de la ciutat de Barcelona, municipi que, proper a la cort, utilitzava, en la mesura que era possible en cada cas, els favors de la monarquia i del papa com a eina política, els afers de les armades com a negoci particular i els càrrecs associats a ells com a via d'ascens social¹²⁴³.

3.7.1.6. El patró de la galera del sant pare

El patró de la galera papal per aquesta missió fou el seu parent Rodrigo de Luna. De la gran xarxa clientelar de Benet XIII la branca més fidel foren els seus parents, que foren promoguts a través de la cort reial però també en els ordes eclesiàstics més importants, que els permetien portar una vida acomodada però, alhora, servien estretament i de manera estable al papa. El cas d'aquest nebot del pontífex, que tingué una considerable carrera, -ja que com hem vist, arribà a ser comanador de l'orde de Sant Joan de Jerusalem de Montsó-, és especialment notori.

Rodrigo de Luna és un personatge molt conegut, del qual s'han ocupat molts autors, sobretot per les conseqüències de accions piràtico-corsàries, fonamentalment contra

¹²⁴¹ GARCÍA, *Benedicto XIII y el Maestro de Montesa*, p. 298.

¹²⁴² TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 84-85, doc. 45.

¹²⁴³ Vegeu capítol "el cas de Barcelona" pp. 48-49.

musulmans, que va dur a terme com a capità de l'armada papal del seu oncle, que van aixecar molt de rebombori a la Mediterrània¹²⁴⁴.

3.7.1.7. El patró de la Sant Cristòfol

Es tracta de l'altra nova galera grossa de la Diputació del General, on havia d'embarcar-se Ferran d'Antequera. El seu patró havia de ser Ramon Bages, no obstant, no s'enllestí a temps i el rei acabà viatjant en la prestada per la ciutat de València.

3.7.1.8. El patró de la Sant Bernat

Sembla que, originalment, havia de ser la galera patronejada per Eimeric bescanviada per la Sant Martí del Consell de Cent. Tot apunta que no va arribar a utilitzar-se.

3.7.1.9. El patró de la galera reial de la ciutat de València

El patró de la galera valenciana que es posà al servei del monarca fou mossèn Ramon Bages, camarlenc de Ferran I, és a dir, un alt càrrec de l'administració reial i, molt probablement, sense cap formació naval. Díaz Borrás hipotetitzava que Bages va ser escollit com a part de les funcions que tenia assignades a la cort: la cura de la residència i comoditat del sobirà. El camarlenc es feia càrrec, per tant, de la comoditat de la galera - recordem que el rei no gaudia de bona salut, fins al punt d'empitjorar greument el seu estat abans d'embarcar-se-. Tanmateix, Díaz Borrás no coneixia, en el moment de la redacció del seu estudi, ni l'existència del manuscrit que s'ha treballat aquí ni les transcripcions d'Alberto Torra, publicades molt posteriorment. Per aquesta raó, dissortadament, creu erròniament que Ferran I es dirigí a Cotlliure només amb la galera reial i que, per tant, que no hagués cobrat cap salari responia a què no hi hauria hagut una capitania, perquè no es tractava d'una esquadra de vaixells¹²⁴⁵.

¹²⁴⁴ Vegeu especialment: FOSSATI, *Il processo contro Rodrigo de Luna per l'atto di pirateria*; i GIL, *Galeres i corsaris al servei del papa Luna*, pp. 73-83.

¹²⁴⁵ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 914.

3.7.2. Oficials

En aquesta categoria es troben els professionals amb assignació de competències executives però d'un rang subaltern. D'origen més modest que els patrons i, per tant, amb motivacions diferents a l'hora d'enrolar-se, no cercaven poder o grans quantitats de riquesa o privilegis però sí un cert benestar econòmic. Es tractava del conjunt compost pel còmit, sotscòmit, consellers, escrivans, algutzirs i nauxers. Eren els membres de la tripulació que tenien les obligacions directes més elevades, com la navegació i la intendència, i a més a més, també requeia en ells altres responsabilitats com la disciplina i control dels fugitius¹²⁴⁶.

3.7.2.1. Els còmits

Com a darrers responsables de la navegació i la maniobra de la galera, es tractava d'homes amb gran experiència marítima. L'intent d'adquirir còmits reputats, tal i com apunta Orsi, no s'acotava a les armades, cosa que donà lloc a una gran demanda d'aquests professionals, fins al punt que en 1354, Pere el Cerimoniós va haver de legislar a les seves ordinacions, mesures per conscienciar els patrons i incrementar de 10 lliures el sou dels còmits¹²⁴⁷.

Per una banda, el còmit de la galera reial de la ciutat de València, Pau Mir, rebé 33 lliures de salari per tres mesos d'enrolament -a la qual cosa s'hi afegiren 5 lliures i 5 sous addicionals com a regal¹²⁴⁸-. Per una altra, veiem com els còmits de les galeres armades a Barcelona reberen de senyal 2 florins, 1 lliura i 2 sous¹²⁴⁹, i foren contractats per tres mesos a raó d'un salari de 37 lliures i 10 sous¹²⁵⁰, tret del cas de la galera de Bernat de Cruïlles. Aquesta fou, com s'ha dit, una de les que més patí per aconseguir l'enllistament de tripulació, raó per la qual, el seu còmit Antoni Puig, rebé una paga, pel mateix nombre de mesos, molt més reduïda: 17 lliures i 12 sous per 3 mesos¹²⁵¹.

En el cas de les galeres armades per la Diputació del General, es tracta d'un salari similar a altres casos estudiats amb una cronologia similar. A mitjan segle XV, el salari anà

¹²⁴⁶ ORSI, *Les dotacions dels vaixells de l'armada*, pp. 57-60.

¹²⁴⁷ *Ibidem*, p. 60.

¹²⁴⁸ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 915.

¹²⁴⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 51v.

¹²⁵⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 54r, f. 74 r, f. 91r, f. 132r.

¹²⁵¹ ACA, G, G-131, 1, f. 115r.

progressivament a la baixa. Tanmateix, com hem dit, en el cas de l'esquadra de 1415, un salari una mica més elevat d'allò habitual podria tractar-se d'un incentiu per la ràpida posada a punt, o bé perquè es tractava de la galera on viatjà el monarca.

Taula 12

Salari mensual de còmit					
1406 ¹²⁵²	1415		1431-1434 ¹²⁵³	1449 ¹²⁵⁴	1455 ¹²⁵⁵
Galera armada	Galeres armades a Barcelona	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
11 ll	12 ll, 10 s (5 ll, 12 s)	11 ll	-	6 ll, 6 s	5 ll, 5 s

Els còmits d'aquesta flota foren Guillem Vinyoles, a la galera Sant Bernat; Antoni Batlle, a la del sant pare; Joan Pons, a la Sant Cristòfol; Pere Parrí, a la de França Desplà; Joan Recolta, a la galera de l'Arquebisbe de Tarragona; Pau Mir, a la galera reial; i, finalment, com acabem de veure, Antoni Puig a la galera Sant Pere, patronejada per Bernat de Cruïlles.

A més a més, podem comprovar que els còmits també s'ocupaven d'altres tasques, més enllà de les pròpiament navals. En circumstàncies especials, altrament, els còmits també podien custodiar certs elements de les galeres fins que fossin embarcats o emmagatzemats a les botigues, com és el cas del còmit de la galera Sant Bernat, Guillem Vinyoles, que rebé a casa seva un barril de vi preparat per l'embarcació, portat pel bastaix de la taula d'acordar¹²⁵⁶; o les dues bombardes que tenia també a casa seva fins que les hi anaren a recollir¹²⁵⁷. També s'ocupà hi haguessin quatre homes vigilant la galera mentre estava varada a la platja a l'espera de prendre rumb¹²⁵⁸.

El còmit de la galera del sant pare, Antoni Batlle, per la seva banda, feu el mateix amb la galera al servei de Benet XIII: contractà a vuit homes per a què estiguessin 15 dies a l'embarcació fent feina de vigilància¹²⁵⁹. Però també portà a terme altres tasques fora del

¹²⁵² DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹²⁵³ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹²⁵⁴ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹²⁵⁵ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

¹²⁵⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 132r.

¹²⁵⁷ "D'aportar de casa del còmit a la botigue II bombardes de la dita gualera" (ACA, G, G-131, 1, f. 151r).

¹²⁵⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 22r.

¹²⁵⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 22r.

vaixell: comprà de *VI cabassos d'espart que comprà per dessorrar la dita gualera del sant pare*¹²⁶⁰; i envià, a més a més, Antoni Fabre a fer una crida a Cotlliure per intentar acordar més possibles membres a la població¹²⁶¹, ampliant la recerca, tal i com constà en *una missió que dix havia feta en mengar e beure, per III jorns, lo dit Anthoni Fabra per anar de Copliure a Perpenyà per ajustar los hòmens que havia acordats*. Ell mateix el es dirigí cap al sud, a Tortosa, i estigué 14 dies seguint el mateix objectiu¹²⁶². Tot seguit observem les despeses que va suposar aquell viatge:

Taula 13

Despeses del còmit Antoni Batlle	
Concepte	Cost
Crida encarregada a Antoni Fabre	4 ll
Menjar i beure/3 dies d'anada	5 s, 6 d
Cavalcadura d'anada	12 s
Cavalcadura de retorn	14 s
Menjar i beure/14 dies amb diverses parades	1 ll, 3 s, 4 d
Crida que feu a Tortosa	16 s, 6 d
a l'escrivà que feu trasllat del guiatge	5 s, 6 d
TOTAL	7 ll, 16 s, 10 d

3.7.2.2. Els sotscòmits

Els sotscòmits auxiliaven en les seves funcions al còmit, qüestió que fa pensar que potser eren una mena d'aprenent fins a poder esdevenir còmit pròpiament¹²⁶³. Com a senyal, a l'esquadra armada a Barcelona, també cobraren 2 florins, 1 lliura i 2 sous¹²⁶⁴. Pel que fa al seu salari, va ser de 18 lliures i 15 sous¹²⁶⁵. Tant el sotscòmit de la galera Sant Bernat com el de la galera del mestre de Montesa estigueren 18 i 11 jorns, respectivament, fent les tasques de guarda de les embarcacions¹²⁶⁶, en el segon cas, mentre es desarmava¹²⁶⁷.

¹²⁶⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 155v.

¹²⁶¹ ACA, G, G-131, 1, f. 20r.

¹²⁶² ACA, G, G-131, 1, f. 20 v, f. 21r.

¹²⁶³ ORSI, *Les dotacions dels vaixells de l'armada*, p. 60.

¹²⁶⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 151v.

¹²⁶⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 54 r, f. 74 r, f. 91 r, f. 115 r, f. 132r.

¹²⁶⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 152v.

¹²⁶⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 158r.

Pel que fa al sotscòmit de la galera reial de València, rebé 27 lliures i 5 sous¹²⁶⁸.

Podem observar com el cas dels sotscòmits és molt semblant al dels còmits:

Taula 14

Salari mensual de sotscòmit					
1406 ¹²⁶⁹	1415		1431-1434 ¹²⁷⁰	1449 ¹²⁷¹	1455 ¹²⁷²
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
8 ll, 7 s	6 ll, 5 s	9 ll, 5 s	-	-	4 ll, 4 s

Els sotscòmits de la flota de 1415 foren Marc Pinyer, a la galera Sant Bernat; Antoni Salvador, la galera papal; Joan Tudó, a la Sant Cristòfol; Miquel Oller, a la de Françoi Desplà; Antoni Ferrer, a la Sant Pere; Nicolau Gras, la galera al servei de l'arquebisbe de Tarragona; i, finalment, Alfons Martí, a la valenciana reial.

3.7.2.3. Els consellers

Els consellers eren, a les galeres de guerra o amb necessitats defensives, persones expertes en el camp militar, en la marineria o de caràcter polític que exercien funcions assessores. En el cas de les cinc galeres que participaren a l'armada de 1415 que apareixen al llibre de comptes de Bartomeu Vidal, només la galera de Françoi Desplà i la Sant Cristòfol tingueren conseller, Castelló Serra i Joan Caçador, respectivament. Ambdós cobraren 24 lliures, 15 sous¹²⁷³ i no reberen senyal. Tanmateix, ens consta que la galera reial tingué dos consellers, Berenguer Franquet, ciutadà de València, i Juanico de Palerm, habitant de Barcelona. Tots dos cobraren 33 lliures de salari per tres mesos de contracte, imprescindibles, tal i com apunta Díaz Borrás, a causa de la manca d'experiència del patró de la galera Ramon Bages¹²⁷⁴.

Aquesta necessitat de personal molt experimentat en aquests temes en una armada política de l'envergadura d'una posada al servei papal amb la presència a bord del monarca, aniria en la línia del que ja s'ha comentat: el salari seria un incentiu.

¹²⁶⁸ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 915

¹²⁶⁹ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹²⁷⁰ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹²⁷¹ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹²⁷² GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

¹²⁷³ ACA, G, G-131, 1, f. 74 r, f. 91r.

¹²⁷⁴ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 914.

Taula 15

Salari mensual de conseller					
1406 ¹²⁷⁵	1415		1431-1434 ¹²⁷⁶	1449 ¹²⁷⁷	1455 ¹²⁷⁸
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
-	8 ll, 5 s	11 ll	-	4 ll, 4 s	4 ll, 4 s

3.7.2.4. Els escrivans

L'escrivà era l'encarregat dels comptes de l'embarcació i de pagar les despeses que anessin sorgint¹²⁷⁹, és a dir, feia les tasques de clavari i de notari¹²⁸⁰. Totes les galeres d'aquesta esquadra tingueren, lògicament, escrivà ja que era un càrrec imprescindible.

Tots els escrivans de les galeres catalanes reberen de senyal rebé 2 florins, 1 lliura, 2 sous¹²⁸¹, i el salari fou de 16 lliures i 10 sous¹²⁸², i aquest és un salari similar, en el cas de les galeres armades a Barcelona, al d'altres casos estudiats que coneixem.

L'escrivà de la galera valenciana reial, el mercader de València Joan Gregori, en canvi, rebé 27 lliures i 5 sous, 2 lliures i 15 sous dels quals foren el senyal en el moment del nomenament. Aquest salari i nomenament, també, estarien relacionats amb la necessitat d'ajudar al patró d'aquella galera, Ramón Bages, a causa de la seva manca d'experiència¹²⁸³.

¹²⁷⁵ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹²⁷⁶ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹²⁷⁷ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹²⁷⁸ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

¹²⁷⁹ COSTA, *Reparació d'una nau en el port*, p. 87.

¹²⁸⁰ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 135.

¹²⁸¹ ACA, G, G-131, 1, f. 151v.

¹²⁸² ACA, G, G-131, 1, f. 54 r, f. 115 r, f. 91 r, f. 132r.

¹²⁸³ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 915.

Taula 16

Salari mensual d'escrivà					
1406 ¹²⁸⁴	1415		1431-1434 ¹²⁸⁵	1449 ¹²⁸⁶	1455 ¹²⁸⁷
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
-	5 ll, 10 s	9 ll	4 ll, 15 s	5 ll, 5 s	3 ll, 3 s

Els escrivans de l'armada de 1415 foren Rafael Comtal a la galera Sant Bernat; Bonanat Mir a la del sant pare; Pere Marquès a la Sant Cristòfol; Tomàs Bosc a la de Françoi Desplà; Berenguer Ros a la Sant Pere, patronejada per Bernat de Cruïlles; Joan Boil a la galera de l'arquebisbe de Tarragona; i, finalment, Joan Gregori a la galera reial.

3.7.2.5. Els algutzirs

No sabem ben bé quines responsabilitats tenien els algutzirs a les embarcacions. Sembla, no obstant, que originalment s'encarregaven de les provisions d'aigua, tot i que ben aviat anaren assumint tasques de control de les tripulació¹²⁸⁸. Recentment, però, s'ha suggerit que podien ser els responsables dels ballesters, ja que, almenys al segle XV, sempre apareixen acordats amb ells¹²⁸⁹.

La galera Sant Bernat i la de l'arquebisbe de Tarragona no en contractaren cap. Per tant només en tingueren la galera papal (Pere Comelles); la Sant Cristòfol (Joan Alfonso); la de Françoi Desplà (Pere Balaguer) i la Sant Pere (Pere Oliver). Tot i que no tenim constància de cap exemple del seu senyal, el salari de les galeres catalanes va ser, tanmateix, de 16 lliures i 10 sous¹²⁹⁰.

De l'algutzir de la galera reial, Pere Albert, rebé de senyal 2 lliures i 15 sous, i 24 lliures i 15 sous de salari¹²⁹¹, que cobrà una suma més elevada pel mateix motiu que els anteriors oficials d'aquesta embarcació.

De nou, és un salari semblant al que reberen altres tripulacions:

¹²⁸⁴ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹²⁸⁵ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹²⁸⁶ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹²⁸⁷ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

¹²⁸⁸ UNALI, *Mariners, pirates i corsaris catalans*, p. 57.

¹²⁸⁹ SALICRÚ, *Els llibres d'acordament*, p. 317.

¹²⁹⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 57 r, f. 76 r, f. 91 v, f. 115v.

¹²⁹¹ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 915.

Taula 17

Salari mensual d'alguatzir					
1406 ¹²⁹²	1415		1431-1434 ¹²⁹³	1449 ¹²⁹⁴	1455 ¹²⁹⁵
Galera armada	Galeres de la Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
5 ll, 5 s	5 ll, 10 s	8 ll, 5 s	-	4 ll, 4 s	3 ll, 3 s

¹²⁹² DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹²⁹³ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹²⁹⁴ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹²⁹⁵ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

3.7.3. Mariners especialitzats i remers simples

Entremig dels oficials i de l'estament més baix que eren els remers simples, trobem tot un seguit de personal que proveïa les embarcacions de tasques especialitzades en els procediments i maniobres de navegació. Ens referim als nauzers, proers, aliers, cruïllers, espatllers i remers que, encara que de vegades fossin, com els remers simples, gent sense experiència, tenien una funció concreta al vaixell. El salari estava en consonància amb la seva competència o especialitat professional.

En el cas del salari, a excepció de greus situacions com la desobediència, el furt o la baralla, el patró estava obligat a pagar als mariners la quantitat monetària pactada pels mesos de feina realitzada, sense possibilitat de fer cap canvi sobre la suma acordada. Així mateix, si el mariner emmalaltia un cop passats tres dies de navegació, se'l remunerava amb la meitat del sou. De la mateixa manera, els seus hereus rebien la totalitat del salari en cas que algun mariner morís durant la travessia¹²⁹⁶. L'origen social dels membres de la tripulació sovint condicionava la seva vida a bord de l'embarcació dels homes enrolats, així com el seu nivell de subordinació.

3.7.3.1. Els nauzers

Els nauzers, que solien ser diversos per embarcació, eren mariners experimentats que controlaven la navegació i dirigien les maniobres navals. I, a més a més, havien de verificar les condicions de l'embarcació i de la seva estiba.

A les galeres Sant Bernat i Sant Cristòfol, i a la d'en Françoi Desplà, se n'hi acordaren cinc: Antoni Cardona, Guillem Comelles, Joan Gonsalbo, Pere Roca i Antoni Oriol de la galera Sant Bernat; Nicolau Pasqual, Cristòfol d'Escala, Lluç Guasc, Nicolau Bellut i Nicolau de Sant Feliu, de la galera Sant Cristòfol; i, finalment, Jaume Goiús, Domingo Martí, Antoni Mas, Lluís Ferran i Domingo Baró a la que patronejava Françoi Desplà; A la del sant pare, foren vuit: Antoni Febrer, Joan Arnau, Françoi Vic, Antoni Bruguera, Bernat Contestí, Massi Gener, Bernat Pererol, Jaume de Morts i Antoni Pinyana; Com hem anat veient, el cas de la d'en Bernat de Cruïlles, en tingué també cinc, però només

---

¹²⁹⁶ *Ibíd.*, p. 67.

dos cobraren per tres mesos (Joan Francesc i Antoni de Sevilla); els altres tres, cobraren només un mes: Pere de Casp, Joan Aloerga i Llorenç Aloerga.

D'altra banda, a la galera reial foren deu: Arnau Frasquet, Pasqual Sant Miquel, Domingo Guerau, Constantí Salvador, Antoni Conill, Salvador Vinader, Jaume Rafart, Antoni Silvestre, Antoni Terol, Joan Bou¹²⁹⁷. En canvi, no ens consta l'acordament de cap nauxer a la galera de l'arquebisbe de Tarragona¹²⁹⁸.

El fet que el major nombre de nauxers quedi associat a les galeres on viatjaren Benet XIII i Ferran d'Antequera, fa pensar que, potser, el fet que hi naveguessin personatges més importants incrementava l'acordament de nauxers com major a garantia de seguretat.

No sabem quin va ser el senyal que cobraren, però el més probable és que fos similar al de la resta d'oficials, és a dir, 2 florins, 1 lliura i 2 sou. Pel que fa al salari, a Barcelona s'acordaren per 16 lliures 10 sous per tres mesos¹²⁹⁹.

El salari dels nauxers de la galera reial, en canvi, fou de 16 lliures, 5 sous.

Ambdues tripulacions reberen un salari semblant del que trobem en altres casos estudiats que coneixem.

Taula 18

Salari mensual de nauxer					
1406 ¹³⁰⁰	1415		1431-1434 ¹³⁰¹	1449 ¹³⁰²	1455 ¹³⁰³
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
4 ll	5 ll, 10 s	5 ll, 5 s	4 ll, 6 s	4 ll, 4 s	3 ll, 3 s

¹²⁹⁷ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 916.

¹²⁹⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 48r, f. 48v, f. 49r, f. 49v, f. 50r, f. 50v, f. 51r, f. 51v, f. 52r, f. 52v.

¹²⁹⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 54v, f. 55r, f. 55v, f. 74v, f. 75v, f. 91v, f. 92r, f. 118r, f. 118v, f. 132v, f. 133r.

¹³⁰⁰ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹³⁰¹ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹³⁰² UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³⁰³ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

3.7.3.2. Aliers

Els aliers també remaven a la proa, però eren els encarregats de maniobrar l'ànchora i les embarcacions auxiliars de la galera, com la barca i l'esquif.

No sabem quin fou el seu senyal, però és molt probable que el mateix que hem anat veient que s'entregava als oficials. Pel que fa la paga dels proers de les galeres armades a Barcelona fou de 11 lliures i 11 sous¹³⁰⁴. A València s'estipulà que els aliers de la galera reial cobressin 12 sous i 8 diners¹³⁰⁵.

És un salari semblant al dels proers i que fluctuà lleugerament al llarg del temps en comparació amb altres estudis que coneixem.

Taula 19

Salari mensual d'alièr					
1406 ¹³⁰⁶	1415		1431-1434 ¹³⁰⁷	1449 ¹³⁰⁸	1455 ¹³⁰⁹
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
4 ll	3 ll, 10 s	4 ll, 2 s	-	2 ll, 7 s	2 ll, 2 s

La majoria de galeres de l'armada n'acordaren sis: de la galera de Benet XIII foren Francesc Mas, Joan Mas, Jaume Mas, Galceran Cabot, Mateu Quintana i Pere Vicenç; de la galera Sant Cristòfol foren Andreu Albens, Joan de Vinarós, Joan Vallès, García de Valladolid, Ramon Molis i Jordi Esteve; de la galera de França Desplà foren Alfonso de Zamora, Algonso de Severtay, Alfonso de Cumilero, Francesc Martí, Joan Gallego i França Serra; de la galera de Bernat de Cruïlles foren Miquel Tunyí, Joan Tunyí, Pere Roig, Lluís Peller, Joan Pasqual i Guillem de Prades; de la galera Sant Bernat foren Alfons de Sevilla, Joan de Voltunyà, Álvaro de Sant Areny, Joan de Sepúlveda i Joan de Burgos; per bé que de la de l'arquebisbe de Tarragona només en coneixem dos: Joan de Sòria i Álvaro de León.

¹³⁰⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 48v, f. 60r, f. 60v, f. 61r, f. 79v, f. 80r, f. 96v, f. 97r, f. 119v, f. 120r, f.136v, f. 137r, f. 137v.

¹³⁰⁵ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 917.

¹³⁰⁶ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

¹³⁰⁷ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹³⁰⁸ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³⁰⁹ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

A València també acordaren aliers per la galera reial: Domingo Sillot, Pere Suter, Ferrando de las Salinas, Pere Figueres, Joan Vidal i Tomàs Albert.

3.7.3.3. Proers

Com el seu nom indica, els proers eren els remers que vogaven a proa, i tenien la responsabilitat de materialitzar les maniobres d'atracament i de fondeig de les embarcacions a rem.

Els proers de la galera reial reberen 11 lliures i 5 sous i foren 12: Pere de València, Pere Eimeric, Berenguer Sabater, Álvaro Ivañez, Joan Tapió, Rodrigo de Laredo, Joan Fernández, Joan de Safrau, Pedro de Palencia, Esteve Palma, Joan Junguet i Joan de Roa¹³¹⁰.

Pel que fa els acordats a les embarcacions armades a Barcelona, tot i que tingueren un senyal igual que els nauxers i la resta d'oficials¹³¹¹, és a dir, 2 florins, 1 lliura i 2 sous, cobraren un salari menor per 3 mesos de feina: 11 lliures i 11 sous cadascú¹³¹². És un salari que fluctuà lleugerament en el temps en comparació d'altres casos estudiats que coneixem.

Taula 20

Salari mensual de proer					
1406 ¹³¹³	1415		1431-1434 ¹³¹⁴	1449 ¹³¹⁵	1455 ¹³¹⁶
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
4 ll	3 ll, 17 s	3 ll, 8 s	3 ll, 6 s	-	2 ll, 2 s

Al llibre de comptes de Bartomeu Vidal consta que se n'acordaren: quatre proers a la galera de l'arquebisbe de Tarragona que foren França Alenyà, Joan Llopis, Ferran Llopis

¹³¹⁰ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 918.

¹³¹¹ ACA, G, G-131, 1, f. 151v.

¹³¹² ACA, G, G-131, 1, f. 48r, f. 48v, f. 57v, f. 58r, f. 58v, f. 77r, f. 77v, f. 95v, f. 96r, f. 96v, f. 98v, f. 118v, f. 119r, f. 119v, f. 125r, f. 136r, f. 136v.

¹³¹³ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹³¹⁴ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹³¹⁵ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³¹⁶ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

i Salvador Camps; a la galera papal hi pujaren vuit que foren Françaï Sifra, Joan Talar, Jaume Montsó, Sanxo de Toledo, Bernat Sobrevila, Guillem Guasc i Pons Miró; la galera Sant Cristòfol tingué vuit proers que foren Pedro Serra, Miquel Negre, Antoni Serra, Gabriel Guerau, Pere Simó, Berenguer Geltrú, Antoni Maltès i Jaume Torres; a la galera de Françaï Desplà embarcaren vuit proers que foren Ramon Llupià, Guillem Bou, Antoni Goday, Joan Oller, Joan Eimeric, Paulo de Catani, Guillem Mulet i Arnau Soler; la galera de Bernat de Cruïlles tingué vuit proers que foren Esteve Folquer, Berenguer Ros, Pere Andreu, Bernat Ferrer, Mateu Domènec, Mateu Borrada, Cristòfol Rosselló i Berenguer Vedell; i, finalment, per la galera Sant Bernat s'acordaren set proers que foren Austí Llorenç, Françaï Masons, Jordi Ferrer, Bernat Roca, Pere Pou, Arnau Coll i Rafael Ferrer. Són xifres semblants als altres casos que coneixem.

Essent remers especialitzats, els proers acostumaven a procedir de localitats costaneres, és a dir, eren homes amb coneixements de marineria, a diferència de la resta de remers de les embarcacions, que només o sobretot devien ser enrolats per la seva força física i, per tant, podien procedir de poblacions de l'interior¹³¹⁷. En el cas de l'armada de 1415, malauradament, no podem comprovar-ho, ja que en cap cas es diu d'on procedien; però, tanmateix, alguns cognoms ens en donen alguna idea .

3.7.3.4. Cruïllers

Els cruïllers eren els remers que s'encarregaven de l'arbre, antena i vela major, que eren els més difícils i pesats de maniobrar.

A València s'acordaren set cruïllers: Joan Comte i Domingo Ramó que es canviaren per altres dos homes dels que no coneixem el nom, i Simó Martí, Pere Àlvaro, Bernat Bertran, Agustí Timora i Alfonso de Toledo. Tots cobraren 8 lliures i 2 sous¹³¹⁸.

Els cruïllers de les galeres armades a Barcelona reberen el mateix senyal que els oficials 2 florins, 1 lliura, 2 sous¹³¹⁹, i una paga de 8 lliures i 5 sous cadascú¹³²⁰. Per tant, tot i que de vegades s'ha considerat que, pel nivell de responsabilitat de la seva feina, tenien una

¹³¹⁷ SALICRÚ, *Els llibres d'acordament*, p. 317.

¹³¹⁸ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 918.

¹³¹⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 151v.

¹³²⁰ ACA, G, Sèrie G.13, f. 52r, f. 58v, f. 59r, f. 59v, f. 78v, f. 79r, f. 112r, f. 120r, f. 120v, f. 138r, f. 138v.

consideració superior, cobraren menys que proers i aliers, i tingueren un nivell salarial equiparable al dels espatllers i que fluctuà poc al llarg del temps.

Taula 21

Salari mensual de cruïller					
1406 ¹³²¹	1415		1431-1434 ¹³²²	1449 ¹³²³	1455 ¹³²⁴
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
-	2 ll, 8 s	2 ll, 6 s	-	2 ll, 7 s	1 ll, 6 s

3.7.3.5. Espatllers

Com permet deduir el seu nom (per espatlla, que al·ludeix a la part del darrera de l'embarcació), els espatllers eren els remers que vogaven a popa.

Els espatllers de la galera reial foren sis: Gonçalbo de Toledo, Ramon Albert, Bartomeu Busot, Francesc Abat (tres dels quals es canviaren per altres homes dels que no ens consta el nom), Vicent Colells i Miquel Lopelló. Cobraren el mateix que els cruïllers: 8 lliures i 2 sous¹³²⁵.

El mateix tipus de senyal que els cruïllers van poder recollir els espatllers a la taula de Barcelona¹³²⁶, i una paga de 8 lliures i 5 sous cadascú¹³²⁷.

Taula 22

Salari mensual d'espatller					
1406 ¹³²⁸	1415		1431-1434	1449 ¹³²⁹	1455 ¹³³⁰
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
3 ll	2 ll, 8 s	2 ll, 6 s	-	1 ll, 6 s - 2 ll, 7 s	1 ll, 6 s

¹³²¹ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹³²² SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹³²³ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³²⁴ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

¹³²⁵ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 918.

¹³²⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 151v.

¹³²⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 48v, f. 49r, f. 52r, f. 59v, f. 60r, f. 78r, f. 78v, f. 97r, f. 97v, f. 98r, f. 120v, f. 121r, f. 137v, f. 138r.

¹³²⁸ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹³²⁹ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³³⁰ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

La majoria de galeres contractaren sis espatllers, tret de la de l'arquebisbe de Tarragona i la patronejada per Bernat de Cruïlles que foren quatre. Els espatllers de la galera de l'arquebisbe de Tarragona foren Joan de Burgos, Pedro de Sant Andrés, un altre Joan de Burgos i Joan de Victòria; els espatllers de la galera papal foren Jaume Morter, Joan d'Escòcia, Antoni de Rocafort, Antoni de Toledo, Lluís Seelles i Joan de Lorca; els espatllers de la Sant Cristòfol foren Alfons de Sevilla, Pons Mataró, Miquel Piquer, Fernando de Toledo, Antoni Antic i Guiller Otger; els espatllers de la galera de França Desplà foren Joan de Beda, Pere de Múrcia, Jaumet Domènec, Genís Vallflor, Aries Peris i Joan de Córdova; els espatllers de la galera Sant Pere patronejada per Bernat de Cruïlles foren Garcia Ribadeu, Martí Desmar, Pere Uxe (sabem que provenia de Viscaya) i Joan de Mocarole; de la galera Sant Bernat foren Ramon de Casp, Joan Vilareal, Feliu de Roses, Joan de Sevilla, Joan Dares i Diego de Munt-Agudo.

3.7.3.6. Els remers simples

Es tractava de la categoria més nombrosa, heterogènia i d'origen social més humil de la tripulació, a més de ser, amb freqüència, força indisciplinada i la més difícil d'acordar¹³³¹. Si bé, majoritàriament, eren comptabilitzats com a remers rasos, també en trobem que gaudien d'una certa especialització.

Les seves motivacions per enrolar-se, si tenim en compte un salari no sempre atractiu i de l'eventualitat de trobar-se enmig d'un conflicte sense opció d'escapar i amb un armament força precari, podrien derivar, de vegades, de la possibilitat que enrolar-se els podia donar de fugir de problemes amb creditors o amb la justícia, gràcies a la protecció dels guiatges reials. Aquests, sovint concedien la remissió a tots aquells que s'enrollessin, durant un període determinat, de deutes o crims menors que no impliquessin l'assassinat, la violació, la falsificació de moneda, la lesa majestat o els grans robatoris. Tanmateix, malgrat la duresa de les seves condicions de treball a bord, acordar-se un curt període de temps també podia considerar-se ben remunerat, i per això, molt sovint, entre els remers simples hi trobem gent que, a terra es dedicava als oficis més variats¹³³².

¹³³¹ ORSI, Les dotacions dels vaixells de l'armada, p. 61. Vegeu també, GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes dels segles*; SIMBULA, *L'arruolamento degli equipaggi*; i SALICRÚ, *Els llibres d'acordament*.

¹³³² Vegeu SIMBULA, *L'arruolamento degli equipaggi*; SALICRÚ, *Els llibres d'acordament*; SALICRÚ, *L'évaluation des salaires*.

A la documentació treballada aquí, no obstant, no ens consta, en aquest cas, l'ofici a terra dels remers, i en tenim un sol exemple, a la galera Sant Bernat on s'hi embarcà Joan Martí, llaurador¹³³³.

Amb tot i amb això, sí que podem detectar a través dels cognoms d'origen toponímic d'on procedien alguns d'ells, sobresortint les procedències de Galícia, Castella, el Cantàbric, Aragó i les terres valencianes.

Els remers de la galera reial de València foren 128 remers simples i cobraren 6 lliures i 6 sous¹³³⁴.

D'altra banda, sabem que el senyal que reberen els remers a la taula de Barcelona fou 1 florí, 11 sous¹³³⁵, mentre que la paga era homogènia per totes les galeres: 6 lliures, 12 sous. El salari dels remers, en aquest cas, és lleugerament superior, probablement per atraure a possibles candidats a causa de la necessitat d'aquest tipus de tripulació en molt poc temps.

Taula 23

Salari mensual de remer simple					
1406 ¹³³⁶	1415		1431-1434 ¹³³⁷	1449 ¹³³⁸	1455 ¹³³⁹
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
3 ll	2 ll, 4 s	2 ll, 2 s	-	1 ll, 6	1 ll, 6 s

Per la galera de l'arquebisbe de Tarragona a la taula de Barcelona només s'acordaren 25 remers i anaren a prendre el senyal però no la paga altres 13 remers; a la galera del sant pare hi embarcaren 84 remers; a la galera Sant Cristòfol foren 72 remers; a la galera de Françoi Desplà s'embarcaren 110 remers; a la galera Sant Pere patronejada per Bernat de Cruïlles foren 66 remers; i finalment, a la galera Sant Bernat només s'acordaren 18 remers.

¹³³³ ACA, G, G-131, 1, f. 139v.

¹³³⁴ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 918.

¹³³⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 52v.

¹³³⁶ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹³³⁷ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹³³⁸ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³³⁹ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

3.7.4. Artesanat

Els artesans, tant a les embarcacions a remos com a les de vela, tenien assignades tasques de gran rellevància, ja que eren els que mantenien el vaixell en condicions òptimes, durant la navegació i, quan calia, hi feien reparacions. Aquest grup estava compost pels boters, calafats, remolars, mestres d'aixa, palomer, palloler i senescal. En aquesta armada, no s'embarcà cap boter a cap de les galeres i no a totes hi viatjà almenys una persona que s'encarregués del manteniment de les embarcacions.

A la galera reial el senescal, Miquel d'Alcaraz, cobrà el mateix que els remers, és a dir, 6 lliures i 6 sous. Hi embarcà un palloler, Ferran Diago, que cobrà, també, 6 lliures i 6 sous. Hi hagué quatre palomers: Antoni de Palermo, Joan de Palermo, Pedro de Carmona i Diego de Toledo, que, de nou, també cobraren, 6 lliures i 6 sous. En canvi, els dos calafats, Ramon Barberà i Guillem Carbó, el remolar Miquel Andreu i el mestre d'aixa Joan Blanc cobraren 19 lliures i 8 sous¹³⁴⁰.

A les embarcacions armades a Barcelona no hi hagué un remolar a totes les galeres: Pere Savall a la galera de França Desplà; Pedro Merquilles a la Sant Bernat; Joan Coll a la galera de Bernat de Cruïlles, cobraren cadascú 18 lliures i 18 sous¹³⁴¹.

Pel que fa als mestres d'aixa, s'esdevingué el mateix que amb els remolars: no hi pujà un a cada galera. Només foren: Guiller mó Vallori de la galera de França Desplà; Rafael Tarragó de la galera de Bernat de Cruïlles; i finalment, Mateu Sanxo de la Sant Bernat. Tots cobreren 15 lliures i 5 sous¹³⁴².

Només tingueren calafat la galera papal¹³⁴³, amb el calafat-nauxer, Bernat Constantí, que cobrà 18 lliures i 18 sous; el calafat-naucher, Lluç Guasc, de la Sant Cristòfol; i Pasqual Guerau de la de França Desplà; que cobraren cadascú 17 lliures i 5 sous¹³⁴⁴.

De palomers només en disposà la galera del papa que acordà a Guillem Roger que cobrà 6 lliures i 12 sous¹³⁴⁵; la galera de França Desplà amb el palomer-remar Joan de

¹³⁴⁰ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, pp. 916-918.

¹³⁴¹ ACA, G, G-131, 1, f. 92v, f. 117v, f. 133r, f. 133v.

¹³⁴² ACA, G, G-131, 1, f. 92v, f. 118r, f. 121v, f. 133r.

¹³⁴³ ACA, G, G-131, 1, f. 55.

¹³⁴⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 74v i f. 92r.

¹³⁴⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 162r.

Saragossa que també rebé 6 lliures i 12 sous¹³⁴⁶; i, finalment, la galera de Bernat de Cruïlles amb dos palomers, Joan Novell i Alfonso Prodina, que cobraren 8 lliures i 5 sous¹³⁴⁷.

Pel que fa als senescals, a la galera de Benet XIII hi pujà Pere de Sòria, que rebé 9 lliures i 18 sous¹³⁴⁸; el senescal-remer de la galera de Françoi Desplà, Pere Font, cobrà 8 lliures, 5 sous¹³⁴⁹; el senescal-remer de la Sant Cristòfol, Domingo Xico, en canvi, rebé 6 lliures, 12 sous¹³⁵⁰.

Finalment, pel que fa els pallolers, n'hi hagué dos pallolers-remers a la galera papal, Joan Carmona i Andreu Mirans, que reberen 6 lliures i 12 sous¹³⁵¹; i a la de Françoi Desplà s'embarcaren Bartomeu de Mercalle i Rafael Moral com a pallolers-remers, i cobraren, també, 6 sous i 12 diners¹³⁵².

Taula 24

Tipus	Salari mensual de l'artesanat					
	1406 ¹³⁵³	1415		1431-1434 ¹³⁵⁴	1449 ¹³⁵⁵	1455 ¹³⁵⁶
	Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
Remolar	-	6 ll	6 ll, 6 s	-	4 ll, 4 s	4 ll, 6 d
Mestre d'aixa	-	5 ll, 1s	6 ll, 6 s	3 ll, 6 s - 4 ll	4 ll, 4 s	4 ll, 6 d
Calafat	-	6 ll - 5 ll, 8 s	6 ll, 6 s	3 ll, 8 s	4 ll, 4 s	4 ll, 6 d
Palomer	-	2 ll, 4 s - 2 ll, 7 s	2 ll, 2 s	-	-	-
Palloler	-	2 ll, 4 s	2 ll, 2 s	-	-	-
Senescal	-	2 ll, 4 - 3 ll, 6 s	2 ll, 2 s	3 ll, 2 s	2 ll, 7 s	2 ll, 2 s

¹³⁴⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 101r.

¹³⁴⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 62r i f. 122v.

¹³⁴⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 71r.

¹³⁴⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 101r.

¹³⁵⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 87r.

¹³⁵¹ ACA, G, G-131, 1, f. 71r.

¹³⁵² ACA, G, G-131, 1, f. 11v i f. 125r.

¹³⁵³ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹³⁵⁴ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹³⁵⁵ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³⁵⁶ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

Caldria dir que, sorprenentment, no hi ha cuiners. En el cas de l'armada de 1415, només tenim notícia de la cuina de la galera Sant Pere¹³⁵⁷ i la de Sant Bernat, aquesta última amb un rebost¹³⁵⁸. Cap de les dues, però, especifica ni els utensilis ni cap altre tipus de detall.

En general, poc sabem del funcionament de la cuina a bord de les galeres, que no disposaven de personal especialitzat en la preparació d'àpats per a un gran contingent. Tret del subministrament de bescuit i de cansalada com a base alimentària de la tripulació, tampoc tenim constància sobre l'elaboració dels plats. Si bé, tal i com recorda Unali, al reglament recollit a les normes del Consolat de Mar sembla que almenys un cop al dia, s'havia de cuinar a la coberta de l'embarcació, a causa de l'obligació de proporcionar un àpat cuit als mariners¹³⁵⁹

---

¹³⁵⁷ “Metre en botigue XXX cuyrasses, XVIII barrils, corteroles e la cuyna de la gualera Sent Bernat” (ACA, G, G-131, 1, f. 150v).

¹³⁵⁸ “III bestays, qui meteren en botigua la cuyna e rebost de la gualera Sent Pere” (ACA, G, G-131, 1, f. 150r).

¹³⁵⁹ UNALI, *Mariners, pirates i corsaris catalans*, p. 58.

3.7.5. Gent d'ofici

A bord de les galeres també s'hi embarcaven persones que no tenien una funció pròpiament marinera, com ara els músics o els barbers/metges, que podien veure l'enrolament com una oportunitat de millorar la seva situació econòmica, aconseguir una ascensió social o guiatge reial que els pogués ajudar a solucionar problemes a terra.

3.7.5.1. Barbers-metge

La incorporació de sanitaris a bord de les embarcacions de guerra va ser una novetat que, a la Corona d'Aragó, es va fer efectiva al llarg del segle XIV, arran, sobretot, de les necessitats generades per les expedicions a Sardenya¹³⁶⁰.

Era un dels membres pràcticament imprescindible era el del barber com a metge, tant si era cirurgià com si era físic, ja que tant les malalties com els accidents eren freqüents durant els viatges i no era possible tornar a terra amb freqüència¹³⁶¹. Sovint portaven amb ells benes, medicines i altres estris necessaris per a dur a terme la seva feina.

A la galera reial de València s'acordà el barber-metge En Venya, que rebé 22 lliures¹³⁶².

S'embarcà un barber-metge per cada galera, a excepció de la de l'arquebisbe de Tarragona que no n'hi hagué cap, i a la galera del pontífex, on n'hi hagué dos. No consta el senyal però el salari dels barbers-metges per la resta d'embarcacions va ser de 25 lliures, 6 sous embarcant amb els estris sanitaris i medicines¹³⁶³, i foren: Bernat Garbí a la Sant Cristòfol; Pere Fuster a la galera de França Desplà; Gregori a la de Bernat de Cruïlles; i Pedro Nogués a la Sant Bernat. A la galera de Benet XIII, el companyó-barber, Pere Palou rebé el mateix que la resta de metges, mentre que l'altre companyó-barber, Vincens Segarra, potser per no haver portat tot aquest material amb ell o perquè era un aprenent, cobrà només 16 lliures, 10 sous¹³⁶⁴.

¹³⁶⁰ Vegeu, per exemple, CIFUENTES – GARCÍA, *Medicina i professionals sanitaris en l'expedició militar*, pp. 305-328; CIFUENTES, *La medicina medieval i els viatges per mar*, pp. 35-44.

¹³⁶¹ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 135.

¹³⁶² DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 915.

¹³⁶³ ACA, G, G-131, 1, f. 57v, f. 76r, f. 93r, f. 115v.

¹³⁶⁴ De fet, no indica que portés la *caxe de les medissinas*. ACA, G, G-131, 1, f. 57r.

Taula 25

Salari mensual de barber-metge					
1406 ¹³⁶⁵	1415		1431-1434 ¹³⁶⁶	1449 ¹³⁶⁷	1455 ¹³⁶⁸
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
5 ll, 5 s	5 ll, 6 s - 8 ll, 5 s	7 ll, 3 s	3 ll, 6 s	5 ll, 5 s	3 ll, 3 s

3.7.5.6. Trompetes

La presència de músics era indispensable, ja que, entre d'altres tasques, realitzaven la transmissió de les ordres sonores i marcaven el ritme de la vida a bord¹³⁶⁹. En el cas de les galeres armades a Barcelona, tret de la galera Sant Bernat i la de l'arquebisbe de Tarragona, la resta portaren un trompeta cadascuna, amb salari de 16 lliures, 10 sous¹³⁷⁰, tot i que no consta el senyal. Els trompetes foren: Joan Estrany a la galera de Benet XIII, que com hem vist prèviament, fou durant un temps trompeta al servei de la taula d'acordar de Barcelona; Julià Perxane a la Sant Cristòfol; Antoni Colomer a la galera de França Desplà; i, finalment, el company-trompeta, Antoni Colomer, a la de Bernat de Cruïlles.

La reial valenciana també acordà un trompeta del que no sabem el nom i que cobrà 14 lliures i 8 sous¹³⁷¹.

Taula 26

Salari mensual de trompeta					
1406 ¹³⁷²	1415		1431-1434 ¹³⁷³	1449 ¹³⁷⁴	1455 ¹³⁷⁵
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
5 ll, 5 s	6 ll, 10 s	4 ll, 9 s	-	3 ll, 3 s - 4 ll, 4 s	-

¹³⁶⁵ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹³⁶⁶ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹³⁶⁷ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³⁶⁸ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

¹³⁶⁹ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 134.

¹³⁷⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 55v, f. 76v, f. 93r, f. 115v.

¹³⁷¹ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, p. 916.

¹³⁷² DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹³⁷³ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹³⁷⁴ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³⁷⁵ GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

3.7.5.7. Companyons

Amb aquest terme es fa referència als soldats que s'embarcaven, ja que cada galera havia de tenir entre la tripulació un cert nombre de membres experts en la batalla. Sovint eren coneguts també com *companyons de ballesta*. Tal i com comenta Estrada, en una topada bèl·lica, el primer atac que es duia a terme, a part de l'artilleria, era la pluja de sagetes que precedia l'abordatge, de manera que, els ballesters d'aquestes embarcacions, es convertien en un veritable cos i armament de xoc¹³⁷⁶.

A la galera reial de València s'embarcaren 14 companyons de ballesta que reberen el mateix salari que el trompeta: 14 lliures i 8 sous¹³⁷⁷.

Pel que fa el salari dels companyons que s'enrolaren en les embarcacions que s'armaren a Barcelona, no consta el senyal, i el salari fou homogeni per totes les galeres, excepte a la de l'arquebisbe de Tarragona que consta cap: 16 lliures, 10 sous per cadascú i igual, també, que els trompetes¹³⁷⁸. La galera del pontífex portava 16 companyons; la Sant Cristòfol vuit; la de Françoi Desplà 21 companyons; la galera de Bernat de Cruïlles 16; i, finalment, la Sant Bernat, set companyons.

Taula 27

Salari mensual de companyó					
1406 ¹³⁷⁹	1415		1431-1434 ¹³⁸⁰	1449 ¹³⁸¹	1455 ¹³⁸²
Galera armada	Galeres Diputació del General	reial de València	Galera armada	Galera armada	Galera armada
-	6 ll, 10 s	4 ll, 9 s	-	2 ll, 2 s	-

D'altra banda, no hi consten ni bombarders però sí bombardes amb projectils, almenys a una de les galeres, la Sant Bernat, com pot observar-se en el seu desarmament (2 bombardes i 50 projectils¹³⁸³), recordem, a més a més, que el rei va ser una salva en honor

¹³⁷⁶ ESTRADA, *La Drassana Reial de Barcelona*, p. 136.

¹³⁷⁷ DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, pp. 916-917.

¹³⁷⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 55v, f. 56r, f. 56v, f. 57r, f. 57v, f. 75r, f. 75v, f. 76r, f. 76v, f. 92v, f. 93r, f. 93v, f. 94r, f. 94v, f. 95r, f. 95v, f. 115v, f. 116r, f. 116v, f. 117r, f. 117v, f. 133v, f. 134r.

¹³⁷⁹ DEL TREPPO, *I mercanti catalani*, pp. 749-571.

¹³⁸⁰ SIMBULA, *L'arroulamento degli equipaggi*, p. 138.

¹³⁸¹ UNALI, *Il "Libre de acordament"*, p. 39.

¹³⁸² GARCIA - COLL, *Galeres mercants catalanes*, p. 321.

¹³⁸³ ACA, G, G-131, 1, f. 151r i f. 152 r.

a l'emperador Segimon a la platja de Leucata, amb les bombardes que, per tant, haurien d'haver estat a algunes de les galeres.

3.8. Aprovisionament general

Les embarcacions havien de fornir-se amb una provisió d'aigua i aliments suficient. És a dir, la taula també havia d'administrar els productes comestibles, i, en particular, el forment, arribat de diferents procedències, per convertir-lo en el bescuit que havia d'alimentar als mariners¹³⁸⁴.

L'activitat a bord de l'embarcació transcorria sota un conjunt de normes que protegien, fins a cert punt, la vida dels mariners, ja que es restringia l'autoritat dels patrons i dels altres alts càrrecs. Un dels aspectes fonamentals recollits al *Llibre del Consolat de Mar* al qual es donà especial èmfasi era la qüestió relativa al repartiment dels aliments. És a dir, el patró havia d'assegurar l'aprovisionament de menjar, fins i tot si havia sorgit algun desacord entre aquest i la tripulació¹³⁸⁵.

El 22 d'abril el monarca ordenava a Dalmau de Biert i a Jaume de Vallseca que ajudessin en tots els preparatius per aconseguir bescuit per embarcar a les galeres:

Nostre sant pare, per haver provisio de penatica a cert nombre de galeas que segons sabets fa armar, ab les quals ell e nos devem prestament navegar, Deu mitjançant, vers les parts de Niça, ha donat special carrech al abat Dager, mossen Pere Regaçol e an Anthoni Mir, per haver a fer coure en aquexa ciutat tot aquell mes cesciuyt que pora. Per ço us manam que ensems ab los demunt dits o algun dells vosaltres treballets e intets que decontinent tot aquell mes bescuyt qui coure hi haver se pusca en aquexa ciutat se haia prestament. E vosaltres o lo un de vosaltres tostemp siats e intrivingats ab ells per lo dit bescuyt e sapiats com ne en quina manera haura finat e quant bescuyt si pora haver e donats tot loch e manera que se haia e prestament¹³⁸⁶.

Ens trobem, lògicament, amb tot un desplegament per organitzar la intendència dels materials bàsics: si era possible, es comprava ja preparat a la ciutat i s'emmagatzemava; si no es comprava el producte bàsic i es duia als forns o obradors per aconseguir l'article

¹³⁸⁴ Vegeu, BASSO, *I consumi di bordo*.

¹³⁸⁵ En el *Llibre del Consolat de Mar*, s'aclareix que els motius que podien portar a un desacord només podien ser: si el patró no havia subministrat a la tripulació la quantitat de queviures i de la qualitat establerta per normativa, en cas que no s'haguessin efectuat els acords constituïts o, finalment, en cas que s'hagués decidit modificar la ruta sense informar als mariners. *Ibidem*, p. 68; vegeu CAPMANY, *El libro del Consulado de Mar*, cap. 137, pp. 124-126.

¹³⁸⁶ Ordes semblants reberen Pere Casaldàguila, a Mallorca, Joan Ribesaltes, a Perpinyà, Bartomeu Domènec, a Tortosa, i Antoni Axalada a Tarragona (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 94-95, doc. 51).

final necessari. Si el municipi no en podia proveir suficient, se'n feia portar de fora a través del nòlit de naus, tant de producte acabat com per elaborar.

En el primer cas, un dels procuradors del papa, Pere Regassol assistit per Bartomeu Llong aconseguí 44 lliures, 7 sous i 4 diners en cansalada¹³⁸⁷. D'altra banda, el propi acordador, Bartomeu Vidal, recordem, aportà 356 lliures, 6 sous i 2 diners de bescuit¹³⁸⁸. Se seguí adquirint bescuit ja preparat als forners¹³⁸⁹, que costà 332 quintars, 72 lliures¹³⁹⁰.

En el segon cas, tal i com s'acaba de comentar, també es feia portar de fora, aquí, provinent de Mallorca: es contractà el patró de coca Jaume Fener per nòlit de 413 quintars i 2 roves de bescuit¹³⁹¹ i Bernat Prats per nòlit de 412 quintars de bescuit¹³⁹². Tot aquest producte fou carregat a la nau d'en Fonollet que, tal i com hem vist, també havia posat al servei del rei i del papa una de les seves naus i, des d'aquesta embarcació es descarregà a Barcelona:

Ítem, met en date, los quals a XII de juliol doné en Lorens de Gualbes, bestax, per umplir sachs de bescuyt en la nau d'en Fonollet e per tirar lo dit bescuyt de la riba de la mar fins a casa d'en Francesch de Menlleu, qui fo DCCC XXV quintars II roves per tot, çò és, CCCCXIII quintars II roves, que la coca d'en Jachme Fener havia descarreguats en la dite nau e la coca d'en Bernat Prats, qui s'havie aportats CCCC XII quintars, a rahó de III diners per quintar¹³⁹³.

Un cop realitzada aquesta tasca, la nau no s'utilitzà més:

Detenguda per anar en servey de nostro senyor lo papa, despuys la dita nau fo licenciada, que no la haguem mester, de què li fo donat per mig sou reyal, estimada la dita nau per III salmes, comptant, a rahó de V sous per salma, de III messos¹³⁹⁴.

---

¹³⁸⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 26r.

¹³⁸⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 11r.

¹³⁸⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 40r, f. 40v.

¹³⁹⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 41r.

¹³⁹¹ ACA, G, G-131, 1, f. 47r.

¹³⁹² ACA, G, G-131, 1, f. 47v.

¹³⁹³ ACA, G, G-131, 1, f. 32v.

¹³⁹⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 47r.

Taula 28

Bescuit de Mallorca portat a Barcelona			
Nom	Tasca	Quantitat	Preu
Jaume Ferrer, patró de coca	Nòlit	413 quintars, 2 roves (1 s, 6 d/quintar)	31 ll
Bernat Prats de Tortosa	Nòlit	412 quintars (1 s, 6 d/quintar)	30 ll, 18 s
Ramon Solà	Lloguer sacs	50 sacs/3 dies (2 d/sac)	1 ll, 5 s
Ramon Solà	Lloguer sacs	150 sacs/7 dies (2 d/sac)	7 ll, 10 s
Antoni Amat, barquer	Descarregar sacs	261 sacs descarregats (3 d/sac)	3 ll, 6 s, 6 d
Antoni Amat, barquer	Descarregar sacs	288 sacs descarregats (3 d/sac)	3 ll, 14 s, 9 d
Llorenç de Gualbes, bastaix	Omplir sacs i emmagatzemar	825 quintars, 2 roves de bescuit (4 d/quintar)	13 ll, 15 s
TOTAL			91 ll, 9 s, 3 d

Probablement amb el mateix objectiu s'intentà interceptar la nau de Pere Salvador a través d'un correu enviat a Sant Feliu de Guíxols, sembla que sense sort, ja que no ens consta cap informació més al respecte¹³⁹⁵. El patró de nau Bernat Roger també es va posar al servei del pontífex, ja que es feu *una crique feren que tot berquer e grondoler, sots pena de X lliures, encontinent entràs a descarregar la nau d'en Roger per espatxement de la dita nau*¹³⁹⁶. El vaixell restà actiu al servei del papa durant un mes, motiu pel qual es pagaren patró 125 lliures¹³⁹⁷.

Paral·lelament, es realitzaren compres de forment per fer bescuit a 13 sous la quartera; s'adquiriren 1235 quarteres sardes; de forment sicilià, 114 quarteres; vingudes de França, hi hagué 466 quarteres; es compraren 678 quarteres de producte local; i, finalment, també s'aconseguí 10 quarteres de forment mesclat, a 10 sous la quartera¹³⁹⁸.

El forment, és a dir, el gra, s'havia de moldre i preparar per fer el bescuit, activitat que costà 354 lliures, 9 sous i 11 diners¹³⁹⁹, al llarg dels mesos de juny, juliol i agost, es pagaren una dotzena de forners diferents per tal que molguessin i coguessin el forment a 2 sous, 10 diners per quartera¹⁴⁰⁰.

¹³⁹⁵ “Per manement de mossèn Pere Riguassol, en Exemeno, osta de correus, per un correu qui tremès a Sant Feliu per detenir la nau de Pere Salvador” (ACA, G, G-131, 1, 18r).

¹³⁹⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 21v.

¹³⁹⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 30r.

¹³⁹⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 34r, f. 34v, f. 35r, f. 35v.

¹³⁹⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 38v.

¹⁴⁰⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 37r, f. 37v, f. 38r.

Hi podia haver, també, un encarregat de dirigir la compra, com, per exemple, en el cas d'aquesta armada, en Plegamans *endressà en comprar lo forment de com fem bescuyt a obs de la armade de nostro sant pare*¹⁴⁰¹.

Calia, llavors, un lloc on anar emmagatzemant tot el producte. Es feia a les botigues, que podien ser magatzems oficials de les institucions, com la Diputació del General o la ciutat de Barcelona, petits magatzems de comerciants o, fins i tot, part de cases particulars que tenien prou espai com per complir aquesta funció. En aquest cas, pel que fa a les provisions alimentàries, es llogaren diverses botigues de Pere de Mont-Ros¹⁴⁰² i la botiga i la part alta d'un alberg de Francesc de Manlleu¹⁴⁰³. Aquests magatzems es prepararen portant-hi i distribuint-hi estores per protegir els productes del contacte directe amb el terra¹⁴⁰⁴, a més de contractar personal que els escombrés per mantenir-los nets¹⁴⁰⁵ i recollint-los un cop acabada la seva missió¹⁴⁰⁶.

A més a més, com hem observat, calien barquers, traginers i de vegades, fins i tot, esclaus, per descarregar, transportar i manipular la mercaderia, així com adquirir les eines necessàries per moure els productes. En tenim un exemple en la pala *per palegar lo bescuyt* comprada per la taula¹⁴⁰⁷, o en els sacs llogats que mancaven per poder descarregar tot el bescuit de les naus: Ramon sala llogà 50 sacs *ab que descarreguan lo bescuyt de la coca del dit Bernat Prets, per III jorns*; 150 sacs *sachs ab que descarreguan lo bescuyt qui ere en la nau de Fonollet, per VI jorns*; mentre que el barquer Antoni Amar descarregà *CCLXVI sachs de bescuyt de la nau d'en Fonollet, lo qual bescuyt ere vengut de Mellorque ab la coca de Jachme Fener*¹⁴⁰⁸.

¹⁴⁰¹ ACA, G, G-131, 1, f. 27r.

¹⁴⁰² Per guardar el forment, el bescuit i la cansalada sembla que foren diferents magatzems (ACA, G, G-131, 1, f. 16 r, f. 28r).

¹⁴⁰³ ACA, G, G-131, 1, f. 43v, f. 44v.

¹⁴⁰⁴ La botiga de Mont-Ros es preparà portant-hi 14 estores (ACA, G, G-131, 1, f. 16r).

¹⁴⁰⁵ La taula va donar 4 sous a "Faliu, per rahó com escombra la botigua d'en Manleu que loguí a X de maig" (ACA, G, G-131, 1, f. 16v, f. 28r).

¹⁴⁰⁶ "Per escombrar e levar una botigua de Pere de Mont-ros un havie estat la carn salade" (ACA, G, G-131, 1, f. 27r).

¹⁴⁰⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 29r.

¹⁴⁰⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 47v.

Taula 29

Forment per fer bescuit			
Venedor	Quantitat	Procedència	Preu
Leonardo de Doni	1235 quarteres	Sardenya (8 s, 6 d/quartera)	834 ll, 18 s, 3 d
Miquel Vela	40 quarteres	Cotlliure (14 s, 9 d/quartera)	27 ll, 10 s
Antoni Vidal	134 quarteres	Sicília (13 s/quartera)	74 ll, 2 s
Antonio Leonardo	100 quarteres	França (13 s/quartera)	60 ll
Guillem Sallés	428 quarteres	Catalunya? (13 s/quartera)	272 ll, 7 s
Joan Bell, de França	226 quarteres	França (13 s/quartera)	146 ll, 18 s
Jaume Jofre, de França	140 quarteres	França (13 s/quartera)	95 ll, 11 s
Llorenç Massot	2 quarteres	Forment barrejat (10 s/quartera)	1 ll
Jaume Batlle	216 quarteres	Catalunya? (13 s/quartera)	140 ll, 8 s
Joan Serra	2 quarteres	Forment per barrejar (13 s, 6 d/quartera)	1 ll, 8 s
Llorenç Flor	1 quartera	Catalunya?	11 s
Joan del Buc	4 quarteres	Catalunya? (12 s, 6 d/quartera)	2 ll, 10 s
Joan Bell	1 quartera	Forment per barrejar	12 s, 6 d
Jaume Batlle	1 quartera	Forment per barrejar	13 s, 6 d
TOTAL	2536 quarteres		1658 ll, 9 s, 3 d
Fabricació bescuit pels forners			
Treballador	Quantitat (a moldre/coure)		Paga (2 s, 10 d/quartera)
Francesc Pereada	12 quarteres		3 ll, 10 s, 8 d
Francesc Nogues	52 quarteres		7 ll, 8 s, 9 d
Ponç Vilar	358 quarteres		50 ll, 14 s, 4 d
Mateu Calvet	114 quarteres		16 ll, 3 s
Joan Andreu	170 quarteres		24 ll, 1 s, 8 d
Jaume Baró	200 quarteres		28 ll, 12 s, 4 d
Guillem Abric	229 quarteres		33 ll, 17 s, 2 d
Llorenç Eimeric	179 quarteres		25 ll, 7 s, 2 d
Bernat Endor	275 quarteres		38 ll, 18 s, 2 d
Andreu Sapllana	176 quarteres		24 ll, 18 s, 8 d
Antoni Carbonell	234 quarteres		33 ll, 3 s
Guillem Bosc	190 quarteres		26 ll, 18 s, 4 d
Francesc Espanya	281 quarteres		39 ll, 16 s
TOTAL	2470 quarteres		353 ll, 9 s, 7 d
Bescuit comprat			
Venedor	Ofici	Quantitat	Preu
Antoni Vidal	Comerciant?	78 quintars (16 s/quintar)	63 ll, 4 s
Antoni Carbonell	Forner	4 quintars, 50 lliures (16 s/quintar)	3 ll, 12 s
Tomàs Vila	Comerciant?	192 quintars (16 s/quintar)	153 ll, 12 s
Francesc Nogués	Forner	6 quintars, 20 lliures (16 s/quintar)	4 ll, 18 s, 2 d
Mateu Calvet	Forner	1 quintar, 6 lliures (15 s, 10 d/quintar)	16 s, 8 d
Joan Andreu	Forner	3 quintars (15 s, 10 d/quintar)	2 ll 7 s, 6 d
Jaume Baró	Forner	67 lliures (15 s, 10 d/quintar)	10 s, 6 d

Bernat Endor	Fornier	7 quintars, 88 lliures (15 s, 10 d/quintar)	6 ll, 4 s, 7 d
Andreu (Sa)plana	Fornier	38 quintars, 45 lliures (15 s, 10 d/quintar)	30 ll, 8 s
TOTAL		332 quintars, 76 lliures	265 ll, 13 s, 5 d
Lloguer de magatzems (botigues)			
Propietari/botiga	Temps		Preu
Francesc de Manlleu	Mes de maig (8 florins/mes)		4 ll, 8 s
Francesc de Manlleu	Mes de juny (8 florins/mes)		4 ll, 8 s
Francesc de Manlleu	Mes de juliol (8 florins/mes)		4 ll, 8 s
Francesc de Manlleu	Mes d'agost (8 florins/mes)		4 ll, 8 s
Francesc de Manlleu	Mes de setembre (8 florins/mes)		4 ll, 8 s
Francesc de Manlleu	Mes d'octubre (8 florins/mes)		4 ll, 8 s
Francesc de Manlleu	Mes de novembre (8 florins/mes)		4 ll, 8 s
Francesc de Manlleu	Mes de desembre (8 florins/mes)		4 ll, 8 s
Francesc de Manlleu	Mes de gener 1416 (8 florins/mes)		4 ll, 8 s
Pere de Munt-ros	Senyal del lloguer pel mes de maig		11 s
Pere de Munt-ros	Lloguer per 5 mesos: 28 d'abril -30 setembre 1415 (3 florins/mes)		8 ll, 5 s
TOTAL			48 ll, 8 s
Preparació botigues i emmagatzematge			
Nom	Ofici	Tasca	Paga
2 persones	Bastaix	Portar estores botiga del sant pare	8 d
Feliu		Neteja botiga llogada a Francesc de Manlleu	14 s
Plegamans		Tasques emmagatzematge bescuit	2 ll, 15 s
Bartomeu Puig		Compra 1 pala <i>per pelegar lo bescuyt</i>	3 s
Martí Sòria i companyons	Bastaix	Trasllat 1300 quintars bescuit forners a botiga de Manlleu (3 d/q)	18 ll, 19 s, 2 d
Llorenç de Gualbes	Bastaix o massip de ribera	Trasllat 1018 quintars bescuit foners als magatzems (3 d/q)	13 ll, 18 s, 3 d
TOTAL			36 ll, 10 s, 1 d

D'altra banda, consta l'emmagatzematge de la cansalada, a la part de dalt del porxo d'una de les botigues d'en Mont-Ros, *e pengaren-la, per tal com se guastave*¹⁴⁰⁹, amb 20 *trunyelles per pengar los dits bacons a casa de Pere*¹⁴¹⁰. Tanmateix, i tal i com també va fer el rei, aquest producte fou enviat a Cotlliure: el bastaix de la taula, ajudat per diversos homes, va agafar 28 bacons de cansalada d'aquest magatzem per portar-los a una barca i

¹⁴⁰⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 26v.

¹⁴¹⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 28r.

consignar-los a Bernat Alenyà que els havia de lliurar a Julià de Lloba, de la casa del sant pare, per ser consumits durant les Vistes¹⁴¹¹.

---

¹⁴¹¹ ACA, G, G-131, 1, f. 28r.

3.9. Les armes de les galeres

Una de les primeres tasques a la drassana que, de cara a l'armament del 1415, es va dur a terme va ser l'adob de cuirasses, gorgeres i pavesos. Ho sabem a través del pagament fet al drassaner municipal Bartomeu Arquimbau¹⁴¹². Tanmateix, només ens consten notícies parcials de les armes que s'embarcaren a cada galera, tal i com hem observat al capítol dedicat a cada vaixell.

No obstant, el fet que hi hagués tants homes armats circulant lliurement per Barcelona enervà als consellers, que demanaren als oficials reials que els les llevessin, raó per la qual tant el vicealmirall de Catalunya Jaume Vallseca, com el batlle general Dalmau de Biert demanaren la intervenció del sobirà. Aquest recordà als seus oficials que els acordats no podien ésser molestats, ja que gaudien de guiatge i salconduit¹⁴¹³. I insistí en el compliment del respecte cap a ells, donant permís al batlle general de Catalunya perquè executés les penes pertinents als oficials infractors¹⁴¹⁴.

---

¹⁴¹² ACA, G, G-131, 1, f. 25v.

¹⁴¹³ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 129-130, doc. 80.

¹⁴¹⁴ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 161-162, doc. 112.

3.10. Desarmament de les galeres

Com passava amb l'aprovisionament alimentari, l'eixàrcia i les armes també s'emmagatzemaven en botigues mentre esperaven de ser embarcades a les galeres o durant el seu desarmament. Per una banda, trobem que, més enllà del propi magatzem de la Diputació del General i el de la ciutat, pel desarmament s'utilitzà sobretot la botiga d'en Pere Muner, *on teníem la axàrcie (...) de les gualeres qui havien desarmat per V mesos*¹⁴¹⁵.

Durant aquest procés es tragueren, primer, els productes carregats. Hi ha entrades, al compte de Bartomeu Vidal, que no permeten saber a quina embarcació pertanyia cada cosa. Però, en canvi, tot això ens ajuda a tenir una visió global del que portava una galera: *vi, un poch de bescuyt qui era sobrat*, en concret, a la galera Sant Bernat¹⁴¹⁶, estores, estopa feta, càvecs, pales, taules de menjar, i el grup heterogeni d'armes¹⁴¹⁷.

Després, s'iniciava el procés de desmantellament de les parts de la galera que s'havien de guardar a part: l'eixàrcia, el tallam, ferreria, àncores, ruixons i, fins i tot, la cuina i el rebost, com en el cas de la galera Sant Pere¹⁴¹⁸.

Un cop fora de l'embarcació, es feia pesar i reconèixer cada element, per comprovar que no mancava res o si s'havia fet malbé. De fet, el remolar Bernat Eiximèn, *va rerastimar tot lo palament de les gualeres*¹⁴¹⁹. Trobem el cas d'una antena del General que havia entrat trencada a la botiga dels diputats, motiu pel qual es va treure per ser portada sota la custòdia dels procuradors de la Cambra Apostòlica, que se n'havien de fer càrrec:

A VIII esclaus qui tregueren defora la botigua del General I entena trencade de la gualera Sent Christòfol, per tal con la Cambre le ha apeguar al General e per ço la dite entena trecade roman a la Cambre¹⁴²⁰.

Si calia, es feien eixugar, abans de guardar les veles, arbres, antenes, remes i eixàrcia. Ens consten exemples de com es realitzà aquesta operació, que, de vegades es podia solapar quan es desarmaven diversos vaixells alhora:

¹⁴¹⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 32r.

¹⁴¹⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 151r.

¹⁴¹⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 150r, f. 150v, f. 151v.

¹⁴¹⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 150r.

¹⁴¹⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 158r.

¹⁴²⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 156r.

Sanxo d' Epila, Mertí de Sòria, Johan d'Elcanís e a Pedro de Mellorque, qui tragueren de la dr[e]ssane tota la axàrcia de la dite gualera e axugueren -la e despuys la aportaren a la botigue de la ciutat, a rahó de III sous per hom.

Paulo de Catània, per II jorns que aydà a tirar e axugar la axàrcia de la gualera què ere patró en Francesch Desplà, de la dressane a la botigua del General, e per estogar abre, entenes e veles de la dita gualera, a rahó de III sous lo jorn.

Estogar tot lo palament de la gualera Sent Bernat, ço és, traure de un loch e metre en altre, per çò que tota la axàrcia hi cabés e veles, per III jorns, a rahó de III sous lo jorn¹⁴²¹.

Per la seva banda, el mariner Pere Maians, treballà, precisament en el desarmament de dues galeres al mateix temps:

III jorns que aydà estogar lo palament de la gualera què ere patró en Francesch Desplà, e recollirles armes e estibar en botigua e per estogar los rems de la gualera què era partró mossèn Johan Eimeric, a rahó de III sous lo jorn¹⁴²².

Tot seguit, es traslladava, sovint, tot el material en carretonades, al magatzem corresponent on havien de guardar-se:

VIII esclaus de n'Anthoni Amat, berquer, qui culliren dins la botigue III carretonades de axàrcia que havien aportade de la dressane¹⁴²³.

A dins dels magatzems també s'havia d'organitzar per fer-hi lloc per a tot el que s'havia de guardar, donat que arribaven de cop multitud de peces:

Johan d'Elcanís e a Pere de Semora, per mig jorn que aydaren a mudar rems dins la botigue del General, per tal que hi cabés lo palament de la gualera de nostro senyor lo papa e de la gualera del mestre de Muntesa¹⁴²⁴.

IIII hòmens qui aydaren a traure totes les velas de la gualera del sant pare e de la gualera del mestre de Muntesa deffora la botigue del General, a un eren, e esteneren-les en la plage devant la botiga per axugar e estimar-les, e puys les aydaren a pleguar al vespre e metre dins la botigue e posar-les en les treveses un devien estar¹⁴²⁵.

---

¹⁴²¹ ACA, G, G-131, 1, f. 153r, f. 154v.

¹⁴²² ACA, G, G-131, 1, f. 153r.

¹⁴²³ ACA, G, G-131, 1, f. 151v.

¹⁴²⁴ ACA, G, G-131, 1, f. 151v.

¹⁴²⁵ ACA, G, G-131, 1, f. 155v.

Les galeres també es vigilaven mentre s'estaven desmuntant: el còmit de la Sant Bernat la vigilà per 19 dies¹⁴²⁶; es contractà el mariner barcelonès, Antoni Maltès, per estar amb quatre homes més guardant la Sant Cristòfol¹⁴²⁷; Miquel Oller fou l'encarregat de vigilar *en la plage la gualera què ere patró en Francesch Desplà*¹⁴²⁸; a la galera Sant Martí, hi van fer guàrdia Martí de València, Pedro de Requena, Marco Rosso i Alfonso de Sevilla per 3 lliures, 4 sous¹⁴²⁹; el mariner Antoniotto va estar nou dies vigilant *en la plage la gualera de nostro senyor lo papa, ab V altres companyons*¹⁴³⁰; finalment, el sotscòmit de la galera del mestre de Montesa fou *qui le havia garde en la plage de Barchelona ab IIII altres companyons*¹⁴³¹.

Tampoc era infreqüent contractar a algú per a què vigilés tots els materials que es quedaven a fora dels magatzems o a la platja mentre s'estaven eixugant:

En Anthoni Ferrer, per II nits que guardà en la plage devant la botigua del General un havíem estesos los remes de la gualera del sant pare per axugar e puyes que los restituhíssem al General, con són estats exuts, a rahó de II sous per cascuna nit¹⁴³².

---

¹⁴²⁶ ACA, G, G-131, 1, f. 152v.

¹⁴²⁷ ACA, G, G-131, 1, f. 152v.

¹⁴²⁸ ACA, G, G-131, 1, f. 153v.

¹⁴²⁹ ACA, G, G-131, 1, f. 154r.

¹⁴³⁰ ACA, G, G-131, 1, f. 156v.

¹⁴³¹ ACA, G, G-131, 1, f. 158r.

¹⁴³² ACA, G, G-131, 1, f. 156v.

Conclusions

El recorregut i la trobada a Perpinyà

El viatge de l'armada de 1415 no es desenvolupà com havia estat planificat en els seus inicis: ni l'armada sortí des de Barcelona, ni anà a Niça, com diuen els comptes, ni partiren totes les galeres en conserva.

Benet XIII sortí de Peníscola a la fi del mes de juliol, i no consta que fes cap escala. Però, clarament, hi anà acompanyat, almenys, de la galera de l'arquebisbe de Tarragona i de la del mestre de Montesa. Arribà al castell de Perpinyà el 2 d'agost de 1415.

Per la seva banda, Ferran I partí de València, amb rumb a Perpinyà, el 21 d'agost, després de ser portat en llitera fins al Grau, on l'esperaven set galeres armades¹⁴³³. Al contrari del que defensa Díaz Borrás¹⁴³⁴, allò més probable és que de València en sortís una petita flota, de la qual tant la galera Sant Martí, patronejada per Eimeric, com la de Bernat de Cruilles i, possiblement, la de Françoi Desplà, formaren part. El viatge fou prou incòmode per al monarca, malalt, cosa que com ja hem vist li havia fet ajornar reiteradament la partença, com per obligar a fer nombroses escales, començant per Castelló de Borriana, per poder descansar. En part recuperat, pogué tornar a navegar fins a arribar a la costa de Cunit¹⁴³⁵, des d'on, tal i com hem analitzat, escrigué a l'emperador, el dia 25 d'agost. En algun punt del viatge sortí a terra per ser rebut i honorat amb un banquet a càrrec de Bernat

---

¹⁴³³ A la reina de Castella, Caterina de Lancaster, el dia 20 d'agost, li notificava que sortia cap a Perpinyà amb set galeres “aquí en el Grau e iremos con siete galeas a Santa Maria del Puig” (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 314, doc. 233).

¹⁴³⁴ Com s'ha comentat prèviament, Díaz Borrás argumenta que Ferran I no anà acompanyat d'una flota d'escolta ja que no quedaven més galeres a les drassanes valencianes i que no era prudent aparèixer a Cotlliure amb vaixells de guerra en una trobada pacífica. No va tenir en compte les motivacions que portaren a crear aquest tipus d'armades, ni altres fonts, fins i tot valencianes, com la que ens parla de l'embarcació castellana enviada per unir-se a l'esquadra i que va naufragar al port de València: “El rey Fernando fue solo con la galera Reial. Hay dos razones que de sobra justifican este hecho: no había más fustas en las atarazanas de Valencia o estaban desarmadas. Probablemente, además, la ciudad de Valencia no le hubiera financiado el aparejo de otro barco, después de lo sucedido en la primavera de 1415. Por otro lado, no hubiese sido prudente presentarse en Colliure acompañado de demasiados hombres armados y barcos de guerra para una entrevista pacífica con el emperador Segismundo, el papa y su correspondiente fuerza naval” (DÍAZ, *El último viaje por mar de Fernando*, pp. 921-922).

¹⁴³⁵ Ferran havia demanat a l'abat de Montserrat que anés amb Berenguer Arnau de Cervelló a rebre la reina Blanca de tornada de Sicília, explicant-li que havia de partir cap a Perpinyà per desig del rei (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 312-313, doc. 231). Des de Cunit, també escrigué a la reina Blanca, que ja havia arribat al Principat des de Sicília, esperant que es dirigís cap a Perpinyà (ibídem, p. 319, doc. 329). No obstant, la reina va continuar el seu camí fins a Navarra, tal i com fou notificat al monarca el 27 d'agost (ibídem, p. 320, doc. 240).

de Cabrera, personatge que, tal i com hem observat, no participà finalment en l'armada¹⁴³⁶.

Poc després, continuà fins a Barcelona¹⁴³⁷, on desembarcà, per bé que abandonà la ciutat aquell mateix vespre¹⁴³⁸.

En aquest punt, les fonts difereixen. El dietari de la Diputació del General diu que no eren set sinó vuit galeres i una galiota:

Dilluns, a XXVI d'agost MCCCCXV, arribà en Barcelona lo senyor rey en Ffernando ab VIII galeres e una galiota. E en la nit hic partí per anar a Perpenyà per veure's ab l'emperador sobre la unió de Sancta Mara Sgleya¹⁴³⁹.

Però, en canvi, el dietari del Consell de Cent diu que eren nou i que el rei desembarcà utilitzant un pont de fusta que portava fins a la llotja, des d'on anà a peu fins a Santa Maria del Mar, des d'on, després de la pertinent missa, partí de nou:

Dilluns XXVI. Aquest dia vench lo Senyor Rey per mar ab IX Galeas qui venia de la ciutat de Valencia. E foli fet un pont de fusta devant la lotge en la qual hisque e com fo axit anase a peu a Madona S^a Maria del Mar e puys venchsen a la dita lotge e passat lo seny de la oracio recollis per anar a Perpinya¹⁴⁴⁰.

Ferran d'Antequera arribà a Cotlliure l'últim dia d'agost de 1415. Després dels molts contratemps per tenir enllestida la vila de Perpinyà, l'emperador arribà a Canet del

---

¹⁴³⁶ Això no obstant, l'11 de setembre Ferran havia reclamat la seva presència a les Vistes (ibídem, pp. 365-366, doc. 276).

¹⁴³⁷ El Consell de Cent havia estat informat, el 20 d'agost, de la partença del rei programada per aquells dies, i avisà que el rei faria escala a la ciutat (ibídem, p. 315, doc. 235). A la petició que sembla que el sobirà els feu durant la seva breu estada, respongueren el dia 2 de setembre: enviarien Ramon Desplà, Lluís de Gualbes, Esperandéu Cardona i Bonanat Pere per acompanyar el rei durant les sessions amb l'emperador: "Lo consell de cent jurats daquesta ciutat, cobeians ab arden cor e voler de tot nostre poder servir a la vostra molt alta senyoria, hauda plena deliberacio (...) sobre la missatgeria per vos, senyor, demandada a nosaltres en nom de la dita ciutat per acompanyar e aconsellar vos en lo fet de la unitat sancta mare Esgleya, per raho del qual nostre sant pare e vos, senyor, debes haver colloqui ab lo rey dels Romans en les parts de la vila de Perpenya e de Narbona, per reverencia e honor vostre, senyor, e contemplacio del tan alt misteri com es la dita unitat, havem elets lo dia present en missatgers de la dita ciutat per trametrels a la vostra reyal dignitat." Els emissaris foren enviats el 16 de setembre (ibídem, p. 345, doc. 260). Una petició semblant arribà als jurats de València, que la reberen amb fortes reticències, fins al punt que, quan el municipi es decidí a enviar ambaixadors a Perpinyà, a la fi del mes de novembre, l'emperador havia marxat i poc pogueren assessorar el monarca (NARBONA, *Benedicto XIII y la ciudad de Valencia*, pp. 203-205).

¹⁴³⁸ ZURITA, *Anales de Aragón*. Vol. 5, p. 266.

¹⁴³⁹ SANS, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, p. 15. La galiota podria ser la castellana que fou presa a Cadaqués, com veurem tot seguit (TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 367, doc. 278).

¹⁴⁴⁰ *Manual de novells ardits*, vol I, p. 197.

Rosselló el 17 de setembre, moment en què s'iniciaren les converses, al llarg de les quals s'intentà, durant tota aquella tardor, aconseguir la renúncia de Benet XIII.

La intenció d'aquelles setmanes i el control i seguretats no foren feina fàcil¹⁴⁴¹. Per un costat, el Trastàmara es trobà amb un volum enorme de persones que s'havien d'alimentar cada dia i, tenint en compte que es trobaven sota jurisdicció de la Corona, Ferran mobilitzà les seves gents per posar els recursos necessaris al servei de la multitud reunida. El 2 d'octubre ordenà a l'alcaid, batlle i cònsols de Cotlliure que ajudessin els oficials encarregats de l'adquisició de peix, sota multa de 500 florins, perquè s'aconguís a un preu just i fos portat cap a Perpinyà, pel consum diari del seguici de l'emperador¹⁴⁴². Per un l'altre, l'acumulació de gents acabà provocant incidents. Tant és així que, el 18 de desembre de 1415, es feu arribar al monarca un memorial de greuges i comportaments fraudulents perpetrats pels oficials contra diversos habitants de la vila de Perpinyà:

En Bernat Raynaut corraier de Perpenyan ha donats al sotsbatlle de Perpenyan tres scuts per ço que pusques ixi del arrest en que lavien posat de manament de mossen Nesplugues algutzir del senyor princep, dels quals dehia quen donara I an Berdatzi fiscal e altre al dit algutzir e l'altra aturara per sos ops. E daltra part li foren donats nou sous, los quals se partiren entre en Berdatxi, el sotsballe, el scriva de la enquesta, segons que lo dit Raynaut largament vos informara, e per tersera persona ques pot provar.

Ítem, per semblantment son stats vexats e han pagat en Jacme Sant Johan parayre, en Sedasser, en Caneda, en Patau, corraiers de parayses, al dit sotsballe e al dit Berdatxi fiscal.

Ítem, en Berenguer Salvat, en Frances Camos e molts altres son stats penyorats e inquietats sens culpa alguna que no havien per I porter del senyor rey appellat Ferrando Paxs de manament de Berdatxi fiscal.

Ítem, an Jaubert de Vilanova fou uberta una sitga de ordi per forsa per manament que li fou fet de part del senyor rey per I porter del dit senyor, e fou li manat que haies a pendre blanques sots pena de L lliures, seogns pus largament vos informara lo dit en Jaubert. E daltra part li mesurava lordi lo dit portar com se volia sens licencia del dit en Jaubert de qui era la dita sitga dordi.

Ítem, en Vallespir barrer del portal Denna, en P. Malet pellicer, barrer o portaler del portal de Sant Marti, son stats inquietats e malmenats e mesos en preso per I porter del dit senyor rey de manament, segons disia lo dit porter, del scriva de racio, per tal cor cullien los drets de la vila, segons

---

¹⁴⁴¹ Vegeu, DENJEAN – CATAFAU, *À Perpignan en 1415, tensions sociales*.

¹⁴⁴² TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 379, doc. 293.

ells largament vos informaran. Lo nom del porter nols recorda, pero que sil vesien quel coneixerien.

Ítem, an Tardiu merader es stat livat lo libre que te de les mercaderies; la rahó per que, no la sap, pero ell von informara largament per qui li es stat levat ne com no¹⁴⁴³.

Els episodis violents s'incrementaren amb el segrest de persones i galeres, com és el cas del desafortunat còmit Antoni Batlle, que, després de totes les vicissituds per tenir la galera del papa a punt, encara trobà més pena amb el segrest de la seva dona i el furt de les seves possessions per part d'Antonico Noguer, amb connivència d'oficials reials, mentre era a Perpinyà:

A la vostra magestat, ginols posats en terra humilment suplicant, significa ab gran amargor de son cor e ab gran turbacio de la sua persona Nantoni Bat[l]e mariner de la vostra vila de Cobliure sotmes e vassall vostre, senyor, dient que ell stant aquests dies prop passats dins la vila de Perpenyà per los fets de les galeres de nostre senyor lo papa, de la una e principal de les quals lo dit suplicant es comit, alguns malvats e facinoroses homens, ço es Antonico Noguer, cap de gayt e G. Romaguera de la dita vila, ab certs tractes e dolositats han livada la muler al dit suplicant hora de nit a hora captada e han sen portats tot lo millot moble, diners (...) e altres coses valens DCCC florins e mes avant. Et de fer los delinquens han mesa la dita muler e tots los dits bens dins lo castell vostre, senyor, de la vila damunt dita, e aquella en lo dit castell han tenguda ab tots los dits bens, sabent (...), consent e receptant, segons se pensa lo dit suplicant, Narmengau Grimau, batle vostre, senyor (...), per tres jorns naturals. E daltra part, se[ny]or, com lo jutge de la dita vila tingues pres lo dit cap de gayta a raquesta del dit suplicant, axi quant devia aquell be guardar e ferrar, ha aquell alargat e lixat anar sens alcuna punicio. E com tot aço sia cosa de mal exempli e digna de gran punicio, suplica a la vostra gran excellencia lo dit dampnificat, injurat e desonrat, que sia de vostra merçe, senyor, provayt en lot dit fet en tal forma que als dits delinquens e tots los rus aherens sia castigacio e a causa de punicio¹⁴⁴⁴.

El 5 de setembre, Ferran ja manava al patró del que no consta el nom que alliberés a Gonzalo i Juan García, de la casa reial, que havien estats presos en aquella embarcació, amenaçant de castigar-lo:

Segons havem entes, vos havets pres e tenits per força en vostra galea dos homens de casa nostra apellats Concalvo Garcia e Johan Garcia, los, segons se diu, prenes anants per son cami. Perque us manam axi stretament com podem, si nostra gracia e merce desitjats, que los dits (...) relexets els retituiscats tots sos bens, diners e robes quels haiats presos. Certificants

---

¹⁴⁴³ *Ibíd*em, pp. 403-404, doc. 317.

¹⁴⁴⁴ *Ibíd*em, pp. 383-384, doc. 296.

vos que si lo contrari farets nos farets assenyalat desservir e despleer, ço que sera a vos maça carregos¹⁴⁴⁵.

Eimeric hagué d'intervenir, també, en la devolució de la galiota castellana que havia estat capturada a Cadaqués, tal i com assegurà que faria el sobirà als patrons de Castella:

Nos scrivimos a los de Cadaques que vos deliuren la galiota con toda la gent, assin la qui stava por fuerça como por grado, e enviamos el amado alguatzir nuestro mossen Johan Eimeric que nos aduga bien el patron¹⁴⁴⁶.

Potser l'instigador de tots aquests aldarulls fou Jaume Fogassot¹⁴⁴⁷, que, com hem vist més amunt, aquell mes d'octubre, el monarca ordenà a la galera castellana de Juan Fernández de Marmolejo, que es capturés la seva galiota pels grans abusos que estava cometent per la costa nord-catalana. A canvi, el patró castellà pogué quedar-se amb les armes i bens de la galiota:

Com lo feel nostre Johan Ferrandez Marmoleio patro de la galea de Castella de nostre manament sia stat a pendre la galiota den Jacme Fogaçot per certs grans excessos per ell comesos, e lo dit Johan Ferrandez haia fetes messions axi en certs homens de la dita galiota, los quals molts dies tingue en la sua galea, com en menar la dita galiota e trametre los dits homens (...). Manam vos (al batlle de Cotlliure), que de les coses, armes e arnesos de la dita galiota li assignets¹⁴⁴⁸.

D'altra banda, entre els cavallers de la Corona i els alemanys també es produïren altercats, que continuaren succeint-se un cop Segimon ja era de tornada a Narbona, raó per la qual Ferran envià una ordre als seus vassalls residents en aquella ciutat perquè tinguessin un comportament exemplar i respectuós amb els súbdits de l'emperador, i que no realitzessin exercicis militars amb ells, ja que sovint acabaven en baralles violentes¹⁴⁴⁹:

---

¹⁴⁴⁵ Ibídem, pp. 346-347, doc. 262.

¹⁴⁴⁶ Ibídem, p. 367, doc. 278.

¹⁴⁴⁷ Fogassot era un mercader barceloní molt vinculat al comerç amb el Llevant i conegut pels seus atacs i captures de naus genoveses (FERRER, *Incidència del cors en les relacions catalanes*, p. 296). De fet, el Consell de Cent, en una de les seves patrulles del litoral del municipi, l'octubre de 1410, descobrí l'aproximació de quatre naus i, volent saber si eren carregades de forment o si eren embarcacions enemigues, envià un llaüt per albirar-ho. Es tractava del vaixell de Jaume Fogassot, amb tres naus genoveses capturades, que duïen un gran carregament de forment. En un primer intent, el Consell no va poder fer que el preuat cereal es descarregués a la ciutat, així que hi insistí, enviant, aquesta vegada, representants del municipi *los quals hi foren trameses per los dits honorables consellers per dir al dit Fogaçot que entràs salve e segur car guiat era e que vingués descarragar lo dit gra en aquesta ciutat*. Aquest segon intent, imaginem que expressat amb més contundència, tingué l'èxit esperat i Fogassot es dirigí cap a la costa barcelonina (SANTACRUZ, *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà*, p. 165 [Apèndix documental]).

¹⁴⁴⁸ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 384-385, doc. 297.

¹⁴⁴⁹ Ibídem, p. 396, doc. 310; Ferran també envià la confirmació d'aquesta ordre sobre els vassalls de la Corona a l'emperador (ibídem, pp. 395, doc. 309).

Jatsia no haiam acostumat donar ne donariem loch a alcun exercici darmes o requestes voluntaries, empero per amor e contemplacio del molt excellent e frare nostre molt car lo rey dels Romans havem donada tollerancia en les que devant ell per alscuns de vosaltres sotsmesos nostres se son fetes. Mes entes que apres, ab calor de juventud e comocio alguna de oy e iniquitat, vosaltres volets procehir a altres requestes e empreses ab alscuns cavallers del dit rey frare nostre, vos manam axi stretament com podem si nostra gracia e amor desitjats e evitats encorrer nostra ira e indignacio, que de les dites requestes e empreses desistats e aquelles en alguna manera no acceptets, ans en tot aço que porets envers lo dit rey frare nostre vos haiats ab aquella reverencia e exhibicio de servirs, e envers los seus honor e amor, que porets. Cetificants vos que del contrari nos desplaurets molt, lo qual desplaer no poriem ab paciencia suportar¹⁴⁵⁰.

Desenllaç de l'entrevista amb l'emperador alemany

A les Vistes de Perpinyà, el posicionament de Benet XIII es revelà per fi. Ell argumentava que era el pontífex legítim, ja que era l'únic cardenal escollit abans del Cisma, i l'únic nomenament, per tant, lícit per escollir un nou papa¹⁴⁵¹. El sant pare no estava disposat a abdicar, ni a admetre que el concili tingués potestat sobre el pontificat. El trencament definitiu es materialitzà amb la reunió secreta entre emperador, monarca i papa el 22 de setembre, on quedà palès per l'emperador que continuar mantenint una actitud dialogant no prosperaria i que calia prendre mesures més radicals¹⁴⁵².

Les reunions es tancaren el dia 5 de novembre, amb la partença de Segimon cap a Narbona, on es signà, poques setmanes després, el tractat per treure, definitivament, l'obediència de tots els regnes al papa Luna. L'endemà, el monarca enviava una carta de creença dels membres de la nova ambaixada a Segimon per poder ultimar els detalls dels acords¹⁴⁵³, mentre que el dia 9 l'emperador feia el mateix amb els seus emissaris a Ferran¹⁴⁵⁴, i a consellers i ambaixadors dels regnes i terres que devien obediència encara a Benet XIII, perquè tinguessin els seus enviats com a font vàlida del procés que s'estava culminant¹⁴⁵⁵. S'establí, d'aquesta manera, que els territoris fidels al papa Luna havien de pressionar-lo per a què abdiqués i si rebien, novament, evasives o una resposta negativa,

---

¹⁴⁵⁰ *Ibíd.*, p. 367, doc. 278.

¹⁴⁵¹ PEREIRA, *El papa Luna. Benedicto XIII*, p. 214.

¹⁴⁵² ÁLVAREZ, *El Cisma de Occidente*, p. 274.

¹⁴⁵³ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, pp. 385-386, doc. 298.

¹⁴⁵⁴ *Ibíd.*, p. 386, doc. 299.

¹⁴⁵⁵ *Ibíd.*, p. 387, doc. 300

havien de sostreure-li l'obediència¹⁴⁵⁶. El 16 de novembre, el Trastàmara escrigué a l'emperador demanant-li que no marxés, i oferint-li la vila de Perpinyà, Cotlliure, Canet o la que desitgés per poder continuar, en persona, acordant-ne els detalls¹⁴⁵⁷.

El 29 de novembre el rei havia enviat Bonifaci Ferrer i Pere Jutglar amb instruccions per demanar la renúncia de Benet XIII, de la qual, el 12 de desembre, encara no tenia notícies. Demanava que se li notifiqués immediatament la resposta:

Per ço que havem gran affeccio a la conclusio bona e presta de ço que us havem trames, vos manam e pregam qui de continent nos certifiquets de la resposta de nostre sant pare vos haura feta. E ço no triguets o dilatets sins entenets servir e complaure¹⁴⁵⁸.

Pero de Luna continuà negant-s'hi i, abans d'aquell Nadal, ja havia tornat a Peníscola¹⁴⁵⁹. El gener de 1416, no obstant, Ferran d'Antequera ordenà que se li retirés l'obediència, manament que va crear grans aldarulls allà on el papa encara gaudia de fidels seguidors. N'és un exemple, tal i com hem vist al capítol sobre el cas de Barcelona del bloc 1, la reacció del Consell de Cent, que frenà la divulgació d'aquesta declaració fins que els consellers no haguessin debatut la qüestió directament amb el monarca¹⁴⁶⁰.

A mode de cloenda

L'edició i anàlisi detallada del volum de comptes de l'armada de 1415 ha permès documentar, amb gran detall, aspectes poc coneguts de l'acordament de tripulacions, com els preparatius de l'espai físic de la taula d'acordar, netejada i decorada amb flors el dia de la seva inauguració i el d'anar a prendre la paga. Tanmateix, la taula seguia funcionant quotidianament encara que amb menys espectacularitat. I és que aquesta font documental

---

¹⁴⁵⁶ El 12 de novembre l'emperador instava Ferran d'Antequera per a què s'imposés sobre la voluntat de Benet XIII (ibídem, pp. 388-389, doc. 302). I el 15 d'aquell mateix mes tornava a exhortar-lo per culminar la tan volguda unió de l'Església (ibídem, pp. 389-390, doc. 303).

¹⁴⁵⁷ Ibídem, pp. 390-391, doc. 304; l'emperador tranquil·litzà el d'Antequera, assegurant que una ambaixada seva estava camí i que podria tractar qualsevol afer amb els seus emissaris (ibídem, pp. 391-392, doc. 305; la carta de creença dels enviats alemanys, Johannes de Wallenrode, arquebisbe de Riga, Lluís II, duc de Brezg i Leginca, i Johannes de Bellfort arribà el dia 21 (ibídem, pp. 393-394, doc. 307). Mentre, el sobirà enviava una carta pels seus propis representants davant de Segimon, Felip Malla, Esperandéu Cardona, Bonanat Pere, Diego Fernández de Quiñones i Diego Fernández de Vadillo, el 29 de novembre (ibídem, p. 394, doc. 308). Molts alemanys que assistiren a les Vistes de Perpinyà ho aprofitaren, després, per peregrinar a Santiago de Compostel·la i per fer visites cortesanes a les corts de la península Ibèrica, incloent-hi fins i tot Granada (vegeu SALICRÚ, *Caballeros granadinos emigrantes*).

¹⁴⁵⁸ TORRA, *Acta Negotii Perpiniani*, p. 400, doc. 314,

¹⁴⁵⁹ FORT, *El futur bisbe de Barcelona*, p. 438,

¹⁴⁶⁰ BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 320.

ens ha permès comprendre millor el seu funcionament diari, amb un personal vinculat a la taula, més enllà de les crides pròpiament dites, ja que hi treballà durant setmanes, com els dos trompetes i el tabaler, que haurien animat, cada dia, l'espai de la taula, tocant quan el bastaix col·locava, cada matí, les banderes davant el taulell.

En segon lloc, hem pogut comprovar que, a més a més, la taula d'acordar tampoc no era cap excepció en l'aspecte propagandístic i simbòlic característic del període, tal i com hem vist amb les banderes i la intenció dels procuradors de Benet XIII que les que hi haguessin fossin únicament les papals, ja que era la Cambra Apostòlica qui finançava l'esquadra, o amb els estendards militars que es beneïren el dia de l'obertura de la taula.

Els factors simbòlics i propagandístics impregnaven, en la seva totalitat, les armades posades al servei papal. És així com hem observat que la galera, un dels símbols de guerra per antonomàsia, es convertí també en moneda de canvi, així com en una altra eina per aconseguir rèdit propagandístic amb la seva utilització per intentar impressionar l'emperador, fent una salva amb bombardes al seu pas per Leucata.

En tercer lloc, l'estudi de la participació de la Corona d'Aragó en les esquadres papals durant el Cisma d'Occident ens ha permès entendre amb més profunditat, per una banda, com va oscil·lar el suport al papat per part de la monarquia segons els seus propis interessos i, per una altra, les xarxes clientelars i les complexes activitats diplomàtiques dels papes per atreure a la seva obediència no només el rei, sinó també els seus súbdits. D'aquesta manera, el 1370 Urbà V i el 1376, els pontífexs foren interpel·lats pel Cerimoniós encara com a figures que podien influir i arbitrar entre els poders civils, com per exemple amb la problemàtica de l'illa de Mallorca. S'ha pogut observar, no obstant, que, conforme passava el temps, la situació del papat d'Avinyó empitjorava internacionalment, perdent influència i autoritat davant el món secular, mentre que, paradoxalment, els seus vincles amb una enorme part de la societat de la Corona d'Aragó s'estretien, sobretot amb Benet XIII. Això explica l'enorme esforç per reconduir l'Armada Santa, el 1398, per anar a intentar rescatar-lo durant el setge d'Avinyó, fins i tot en contra de França i, en aquell moment, també de Castella. Aquest és, també, el motiu pel qual ciutats, nobles i monarca seguien posant al seu servei les galeres de la Corona.

En quart lloc, hem observat, també, com evolucionà el procés de finançament d'aquestes esquadres i hem comprovat com va ser la col·laboració de la Corona d'Aragó: la flota de 1370 se sufragà a través de la tresoreria reial; es convertí en una matèria tractada a les Corts de Montsó, en canvi, per a la flota de 1376; poc a poc, es va aconseguir que s'hi involucressin ciutats i organismes públics de manera individual, a instàncies directes de la monarquia, com s'esdevingué amb l'armada de rescat de 1398, o amb els intents fallits per resoldre el Cisma viatjant a terres italianes en el cas de l'esquadra de 1404-1407. Mentrestant, progressivament, era la Cambra Apostòlica la que s'encarregava, almenys en part, del sosteniment econòmic de les armades. Coincidint amb l'última etapa del Cisma, es va arribar al punt que eren les institucions les que decidien si feien una donació que es pogués convertir en l'armament de les seves pròpies embarcacions o bé cedien els vaixells i materials navals, així com avaluar la possibilitat de prestar servei diplomàtic. No obstant, en aquesta darrera etapa, la Cambra Apostòlica fou l'encarregada de cobrir la major part de les despeses, que, tal i com hem vist, suposà un gran desplegament i endeutament per la recaptació necessària.

En definitiva, la participació de la Corona d'Aragó en les esquadres papals posa de relleu l'enorme xarxa clientelar i de favors de la monarquia que existí, però també amb els seus súbdits i el papat, jugant un paper essencial en el desenvolupament dels moviments polítics a favor i en contra dels pontífexs durant el Cisma. En el cas del Principat a través de la Diputació del General i de la ciutat de Barcelona, institucions que van tenir un rol fonamental a l'hora de formar i gestionar flotes pontificies.

Hem de tenir en compte, a més, que la preparació d'aquests estols va suposar una gran mobilització de mariners per fornir les tripulacions, així com d'oficials públics que havien de portar a terme les tasques d'acordament i provisió de les embarcacions. Les gents de moltes de les localitats costaneres es veien d'una manera o altra afectades pels preparatius d'aquestes armades i de les ambaixades posteriors, ja fos aconseguint contractes que els podien ajudar a millorar, en poc temps, les seves condicions de vida o essent víctimes de l'enrolament forçat que es dugué a terme, per exemple, a la costa gironina durant l'organització de l'armada de 1415. Com hem vist i comprovat especialment en aquest cas, trobar prou tripulació per a l'enrolament durant els preparatius de totes les armades era una problemàtica constant en l'armament d'una flota, a la Corona i en particular al Principat. Hem vist, també, que la població hagué d'aguantar i sobreviure als estralls perpetrats per les galeres i galiotes al litoral de Perpinyà mentre duraren les Vistes,

aprofitant la gran quantitat d'ambaixadors i comerciants que es trobaven a la zona, i el caos que degué suposar la concentració de persones provinents de diversos indrets en una àrea poblacional de dimensions relativament reduïdes.

D'altra banda, això no només afectava a la quotidianitat del poble, i no només les institucions públiques es van veure involucrades en les armades. La participació en elles també s'estenia a les elits: alts càrrecs públics, nobles, eclesiàstics i ciutadans honrats eren cridats a patronejar embarcacions o a formar part de les ambaixades.

Amb tot plegat, una esquadra armada suposava una gran despesa econòmica, qüestió molt representativa i, sobretot, en el cas de l'armada de 1415, molt evident. Perquè, si bé el pes polític i la influència de Benet XIII havien minvat enormement, el pontífex encara fou capaç de jugar una última carta gràcies a aliances que s'havia anat formant i que li van donar suport fins pràcticament al final del Cisma.

Més enllà de tot això, creiem també que, per arribar a un millor coneixement del funcionament real de les armades, de la seva organització, del reclutament de les seves tripulacions, de la vida a bord de les galeres i de tot el que fa referència tant a la construcció, reparació, armament i desarmament de les embarcacions, cal reivindicar i dur a terme estudis de cas fonamentats en l'edició de fonts com la que hem transcrit.

A la font que hem transcrit hi prenen vida mariners i remers; les botigues on s'emmagatzemaven aliments i eixàrcies; els ratolins que els malbarataven; o els bastaixos i els esclaus que feien les feines més ingrates. Són, tot això, petits retalls de vida quotidiana que, aïllats, potser sembla que no aportin gaire cosa, però que si es van acumulant poden arribar a conformar imatges molt més vives i reals de la vida quotidiana de les gents relacionades amb el sector marítim i naval de Barcelona, de la resta de ciutats marítimes de la Corona d'Aragó i de tota la Mediterrània medieval. Què cobraven, què menjaven, què bevien i, en el fons, com vivien.

Esperem que l'acurada transcripció del llibre de comptes de Bartomeu Vidal que hem fet pugui contribuir-hi. I que sigui una baula més per arribar, algun dia, a aquest coneixement molt més detallat i precís de la vida de totes aquelles persones del món medieval que en formaven part però que, tot sovint, queden invisibilitzades en altres fonts emanades del poder. Una comptabilitat detallada com la que hem presentat fa aquestes persones vives i

reals, i és només amb la suma de totes elles que podem avançar en el coneixement més a fons de la societat medieval.

BIBLIOGRAFIA

ALÁEZ SERRANO, F. *Teoría medieval del símbolo*, “Enraonar: an international journal of theoretical and practical reason” 1 (2018), pp. 151-161.

ALBERIGO, G. *Historia de los concilios ecuménicos*. Salamanca, Ediciones Sígueme, 2004.

ÁLVAREZ DE LAS ASTURIAS, N. (ed.), *El IV Concilio de Letrán en perspectiva histórico-teológica*, Madrid, Ediciones Universidad San Dámaso, 2016.

ÁLVAREZ PALENZUELA, V.A. *El Cisma de Occidente*. Madrid, Ediciones Rialp, 1982.

BADA I ELIES, J. *L'Església catalana entre Constança i Benet XIII (1416)*, dins *Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País València*, Barcelona, IEC, 1986, vol. 2, pp.309-314.

BADIA PÀMIES, L.- CIFUENTES COMAMALA, LL.- SALICRÚ I LLUCH, R. (eds.), *La vida marítima a la Mediterrània medieval: fonts històriques i literàries*, Barcelona, Diputació Provincial de Barcelona, Museu Marítim de Barcelona, 2019.

BARCELÓ I CRESPI, M. - SANTAMARÍA ARANDEZ, A. *Església i administració a Mallorca a l'època del Cisma d'Occident*, “Estudis baleàrics” 13 (1984) pp. 55-106.

BARCELÓ I CRESPI, M. *L'Interregne de Mallorca, dins Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410): l'Interregne i el Compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, pp. 757-766.

BASSO, E. *I consumi di bordo nei secoli XIV-XV. Note dai registri Galearum genovesi*, “Atti della Società Ligure di Storia Patria” 53/I (2013), pp. 37-60.

BATLLE I GALLART, C. *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, dins *Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País València*, Barcelona, Institut Estudis Catalans 1986, vol. 2, pp.315-336.

BATLLE PRATS, LL. *Benet XIII a Girona*, dins *Jornades sobre el Cisma d'Occident a Catalunya, les Illes i el País València*, Barcelona, Institut Estudis Catalans 1986, vol. 2, pp. 337-346.

BAYONA AZNAR, B. *Las lealtades de Francesc Eiximenis (1328?-1409) en el Cisma y su doctrina del poder*, dins *Doctrinas y relaciones de poder en el Cisma de Occidente y en la época conciliar (1378-1449)*, Zaragoza, Univesidad de Zaragoza, 2013, pp. 103-145

BELENGUER CEBRIÀ. E. *Vida i regnat de Pere el Cerimoniós (1319-1387)*. Lleida, Pagès Editors, 2015.

BERNARDINI, R. *Els Ordes eqüestres militars i marítims i les marines menors de la Mediterrània durant els segles XIII-XVII*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1989.

BERTRAN I ROIGÉ, P. Las ceremonias de coronación de los papas: el ejemplo del Pontífice aviñonés Clemente VI (1342), “Sociedad y memoria en la Edad Media : estudios en homenaje de Nilda Guglielmi”, Buenos Aires, 2005, pp.71-80

BERTRAN I ROIGÉ, P. *Bonifacio VIII y los reinos hispánicos*, “*Bonifacio VIII. Ideología e azione politica*”, Roma, Istituto storico italiano per il medioevo, 2006, pp. 293-324.

BERTRAN I ROIGÉ, P. *El bisbat de Lleida i les seves relacions amb el papat*, dins *Arrels cristianes. Presència i significació del cristianisme*, Lleida, 2008, pp.77-100.

BERTAN I ROIGÉ, P. *L'Església catalana en el marc del concili de Perpinyà (1408-1409)*. “*Études Roussillonnaises. Revue d'Histoire et d'Archéologie Méditerranéennes*” 24 (2010), pp. 157-168.

BERTRAN I ROIGÉ, P. *El Cisma d'Occident en la política del rei Martí*, dins *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona, 1396-1410 : l'Interregne i el compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, pp. 385-413.

BOFARULL SANS, F. DE, *Antigua marina catalana*, Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres, 1901.

BOSCOLO, A. *La politica italiana di Ferdinando I d'Aragona*, Càller, Università degli Studi – Istituto per gli Studi Sardi, 1954.

BOSCOLO, A. *Progetti matrimoniali aragonesi per l'annessione del regno di Napoli alla Corona d'Aragona*, dins *Studi medievali in onore di Antonino di Stefano*, Palerm, 1956, pp. 91-105.

BOSCOLO, A. *La prima politica mediterranea di Ferdinando I d'Aragona*, dins *Atti del I Congresso Storico Liguria-Catalogna, Bordighera, Istituto Internazionale di Studi Sardi*, 1974, pp. 377-386.

BOSSUT, A. *Francesc d'Assís i els franciscans a la Catalunya medieval*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1992.

BOVE, B (ed.). *Le temps de la guerre de cent ans (1328-1453)*, Berlin, Gallimard, 2104.

BURR, D. *The Spiritual Franciscans: from protest to persecution*, Penn State University Press, 2001.

CAILLE, J. *Le double séjour de " l'empereur " Sigismond à Narbonne (15 août-10 septembre / 7 novembre-16 décembre 1415) dins Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 319-346.

CAMARGO RODRIGUES DE ZOUZA, J.A. DE, *El Cisma de Occidente: los antecedentes y sus consecuencias inmediatas*, a *Doctrina y relaciones de poder en el Cisma de Occidente y en la época conciliar (1378-1449)*. Zaragoza, Prensas Universitarias de Zaragoza, 2013, pp. 27-60.

CAPMANY MONTPALAU, A. DE, *Memorias Históricas sobre la marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, Emili Giralt i Carme Batlle (rev.), Barcelona, Cámara Oficial de Comercio y Navegación, 1963.

CAPMANY MONTPALAU A. DE, *Libro del Consulado del Mar / edición del texto original catalán y traducción castellana*, Reedicció, Barcelona, Cámara Oficial de Comercio y Navegación de Barcelona, 1965.

CASAS HOMS, J.M. *Galeres catalanes trescentistes. Enrolament de llurs tripulacions*, "Cuadernos de Historia Económica de Cataluña" 8 (1972.), pp. 9-95.

CASAS HOMS, J.M. *Reparació d'una galera l'any 1390*, "Miscelánea de Textos Medievales" 2 (1974), pp.167-217.

CASAS NADAL, M. *Consideracions sobre les cartes de Santa Caterina de Siena al Cardenal Pedro de Luna (futur Benet XIII) de 1378*, "Acta historica et archaeologica mediaevalia" 22 (2001), pp.327-338.

CAWSEY, S. *Reialesa i propaganda: L'eloqüència reial i la Corona d'Aragó, c. 1200 - 1450*, [Traducció Marta Cedro], València, Universitat de València, 2008.

COSTA I PARETAS, M. M. *Reparació d'una nau en el port de Palamós (1434)*, "Estudis sobre temes del Baix Empordà" 7 (1988), pp. 87-100.

COSTA I PARETAS, M. M. *El viatge de l'infant Joan (futur Joan II) a Sicília (1415)*, "Atti XVI Congresso di Storia della Corona d'Aragona", 3 (1990), pp.287-302.

CIFUENTES COMAMALA L. – GARCÍA BALLESTER, L. *Medicina i professionals sanitaris en l'expedició militar a Sardenya de 1354-1355*, dins *XIV Congresso di storia della Corona d'Aragona (Sassari-Alghero 19-24 Maggio 1990): La Corona d'Aragona in Italia (secc. XIII-XVIII). 1. Il «regnum Sardiniae et Corsicae» nell'espansione mediterranea della Corona d'Aragona*, vol. 2.1 (Comunicazioni), Sàsser, Carlo Delfino Editore, 1995, pp. 305-328.

CIFUENTES COMAMALA, LL. *La medicina en las galeras de la Corona de Aragón a finales de la Edad Media: la caja del barbero y sus libros*, "Medicina & Historia", 4ª época, 4 (2000), 1-15.

CIFUENTES COMAMALA, LL. *La medicina medieval i els viatges per mar*, Mot So Razo, 3 (2004), pp.35-44.

CLARAMUNT RODRÍGUEZ, S. *La política matrimonial de la Casa condal de Barcelona y Aragón desde 1213 hasta Fernando el Católico*, "Acta historica et archaeologica mediaevalia" 23-24 (2002-2003), pp. 195-236.

CONDE Y DELGADO DE MOLINA, R. *De Barcelona a Anagni para hablar con el papa Las cuentas de la Embajada del Rey de Aragón a la Corte de Bonifacio VIII (1295)*. Zaragoza, Institución "Fernando el Católico" (CSIC), 2011.

CORTIELLA I ÒDENA, F. *La pretensió de Tarragona de convertir-se en seu pontifícia (1409-1413)*, "Universitas Tarraconensis. Revista de Geografia, Història i Filosofia" 7 (1985), pp.55-72.

COSTAFREDA PUIGPINÓS, V. *Cecilia d'Urgell, germana de Jaume el dissortat. Darrera representant d'aquesta família comtal a Catalunya*, "Urtx: revista cultural de l'Urgell" 25 (2011), p. 277-300.

COULON, D. *Barcelone et le grand commerce d'Orient au moyen âge: un siècle de relations avec l'Égypte et la Syrie-Palestine (ca. 1330 – ca. 1430)*, Madrid – Barcelona, Casa de Velázquez – Institut Europeu de la Mediterrània, 2004.

COULON, D. *Lluís Sirvent (vers 1387-1444), homme d'affaires, ambassadeur et promoteur de lignes régulières de grand commerce barcelonais*, dans *Les Échanges en Méditerranée médiévale*, Presses universitaires de Provence, 2012, pp. 215-239.

CUELLA ESTEBAN, O. *Bulario Aragonés de Benedicto XIII (I) La curia de Aviñón (1394-1403)*, Institución "Fernando el Católico" (CSIC), Zaragoza, 2003.

CUELLA ESTEBAN, O. *Bulario Aragonés de Benedicto XIII (II) La curia itinerante (1404-1411)*, Institución "Fernando el Católico" (CSIC), Zaragoza, 2005.

CUELLA ESTEBAN, O. *Bulario Aragonés de Benedicto XIII (III) La Curia de Peñíscola (1412-1423)*, Institución "Fernando el Católico" (CSIC), Zaragoza, 2006.

CUELLA ESTEBAN, O. *Bulario Aragonés de Benedicto XIII (IV) El papa Luna (1394-1423), promotor de la religiosidad hispana*, Zaragoza, Institución "Fernando el Católico" (CSIC), 2009.

CURRY, A. *Henry V d'Angleterre, la bataille d'Azicourt et le Concile de Constance dans Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 101-116.

DEL TREPPO, M. *I mercanti catalani e l'espansione della Corona d'Aragona nel secolo XV*, Napoli, L'Arte Tipografica, 1972, p. 193.

DENJEAN C. - CATAFAU A. *À Perpignan en 1415, tensions sociales et communautaires*, dans *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 347-376.

DÍAZ BORRÁS, A. *Los orígenes de la piratería islámica en Valencia*, Barcelona, CISC, 1993.

DÍAZ BORRÁS, A. *El Ocaso Cuatrocentista de Valencia en el Tumultuoso Mediterráneo, 1400-1480*, Barcelona, CISC, 2002.

DÍAZ BORRÁS, A. *El último viaje por mar de Fernando de Antequera: el cartulario de la galera real de Valencia*, dans *Caminería hispánica: Actas del V Congreso Internacional de Caminería Hispánica celebrado en Valencia (España), julio 2000*, València, Aeche Ediciones, 2002, vol. 2, pp.905-922.

DÍAZ BORRÁS A. - PONS, A. – SERNA, J. *La construcción del puerto de Valencia problemas y métodos (1283-1880)*, València, Ajuntament de València, 1986.

DÍAZ IBÁÑEZ, J. *El pontificado y los reinos peninsulares durante la Edad Media. Balance historiográfico*, "En la España Medieval" 24 (2001), pp.465-536.

DÍAZ IBÁÑEZ, J. *La incorporación de la nobleza al alto clero en el reino de Castilla durante la Baja Edad Media*, "Anuario de estudios medievales," 35/2 (2005), pp. 557-604.

- DITCHBURN, D. Scotland, *Benedict XIII and the Ending of the Schism, 1414-18* dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 81-100.
- DURAN I DUELT, D. *Les represàlies de Benet XIII sobre l'Ordre de l'Hospital a la Corona d'Aragó (1409). La intervenció del grec Nicolau Satiron i la projecció internacional del Cisma*, "Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols" 20 (2002), pp. 95-120.
- DURÁN I SANPERE, A. *Ordinacions de seguretats de navilis e altres fustes. Barcelona, 1435-1436*. Barcelona, 1953.
- DOMENGE I MESQUIDA, J. *Las joyas emblemáticas de Alfonso el Magnánimo*, "Anales de historia del arte" 1 (2014), pp. 99-117.
- DOUMEC, G. *El dispositivo naval de la flota mercantil veneciana: las mude de galeras (siglos XIV-XV)*, dins *Navegación institucional y navegación privada en el Mediterráneo medieval*, Ed. La Nao, Granada, 2016, pp. 77-104.
- ECHVARRÍA, A. *La perspectiva castellana en las vistas de Perpiñán* dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 139-170.
- ESTAL, J.M. DEL, *Itinerario de Jaime II de Aragón (1291-1327)*, Zaragoza, Institución "Fernando el Católico" (CSIC), 2009.
- ESTRADA-RIUS, A. *La Drassana Reial de Barcelona a l'Edat Mitjana. Organització institucional i construcció naval a la Corona d'Aragó*, Barcelona, Museu Marítim de Barcelona, 2004.
- ESTRADA-RIUS, A. *La Generalitat de Catalunya a la Drassana Reial de Barcelona en temps d'Alfons el Magnànim*. Barcelona, Museu Marítim de Barcelona, 2008.
- EBERENZ, R. *Schiffe an den Küsten der Pyrenäenhalbinsel*, Peter Lang Ltd. International Academic Publishers, 1975.
- ESPONERA CERDÁN A. *Los hermanos Ferrer en el Compromiso de Caspe y en el Cisma de Occidente: estado de la cuestión*, dins *Els valencians en el compromís de Casp i en el Cisma d'Occident*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2013, pp. 225-274
- FERRER I MALLOL, M.T. *Els Italians a terres catalanes (segles xii-xv)*,. "Anuario de Estudios Medievales" vol. 10 (1980), p. 393-467.
- FERRER I MALLOL, M.T. – GARCIA I SANS, A. *Assegurances i canvis marítics medievals a Barcelona*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1983.
- FERRER I MALLOL, M.T. *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya (1359-1412)*, dins *"Miquel Coll i Alentorn. Miscel·lània d'homenatge en el seu vuitantè aniversari"*, Barcelona, Fundació Jaume I, 1984, pp. 221-269.
- FERRER I MALLOL, M.T. *Jurisdicció i control de la navegació a la ribera i mar de Barcelona*, "Anales de la Universidad de Alicante. Historia medieval" 12 (1999), pp. 113-133.

FERRER I MALLOL, M.T. *Un aragonés consejero de Juan I y de Martín el Humano: Francisco de Aranda*, "Aragón en la Edad Media" 14-15/1 (1999), pp. 531-562.

FERRER I MALLOL, M.T. - DURAN I DUELT, D. *Una ambaixada catalana a Constantinoble el 1176 i el matrimoni de la princesa Eudòxia*, "Anuario de Estudios Medievales" 30/2 (2000), pp. 963-977.

FERRER I MALLOL, M.T. *Incidència del cors en les relacions amb l'Orient (segles XIII-XV)*, dins *Els catalans a la Mediterrània oriental a l'Edat Mitjana. Jornades Científiques de l'Institut d'Estudis Catalans (Barcelona, 16-17 novembre 2000)*, Barcelona. Institut d'Estudis Catalans, 2003, pp. 259-307.

FERRER I MALLOL, M.T. *Navegació, Ports i Comerç a La Mediterrània de La Baixa Edat Mitjana*, dins *Comercio, redistribución y fondeadores: la navegación a vela en el Mediterráneo: [V Jornadas de Arqueología Subacuática : actas]*, Gandia, Universitat de València, 2008, pp. 113-166.

FERRER I MALLO, M. T. *La sucesión de Juan I de Aragón por Martin I y la invasión del conde de Foix. La participación de Barcelona en la defensa de Cataluña (1396-1397)*, dins *Castilla y el mundo feudal: homenaje al profesor Julio Valdeón vol. 2*, 2009, p. 381-396.

FERRER I MALLOL, M.T. *Les Corts i la Generalitat de Catalunya durant el regnat de Martí l'Humà*, dins *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona, 1396-1410 : l'Interregne i el compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, p. 121-197.

FERRER I MALLOL, M. T. *La projecció exterior de la Corona catalanoaragonesa a la segona meitat del segle XIV*, dins *Francesc Eiximenis (c. 1330-1409): el context i l'obra d'un gran pensador català medieval*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, pp. 38-78.

FERRER I MALLOL, M. T. *La projecció exterior de la Corona catalanoaragonesa a la segona meitat del segle XIV*, "Francesc Eiximenis (c.1330-1409): el context i l'obra d'un gran pensador català medieval." Barcelona, 2015, pp.38-78.

FERRER I MALLOL, M.T. (ed.), *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410). l'Interregne i el Compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015.

FERNÁNDEZ CONDE, F. J. *La religiosidad medieval en España. Baja Edad Media (siglos XIV-XV)*, Oviedo, Ediciones Trea, 2011.

FINKE, H. *Acta concilii constanciensis*. Münster, Regensbergischen, 1926.

FONT I RIUS, J.M. *La Universidad de Prohombres de Ribera de Barcelona y sus ordenanzas marítimas (1258)*, dins *Estudios de derecho mercantil en homenaje al profesor Antonio Polo*, 1981, EDERSA, 1981, pp. 199-240.

FORT I COGUL, E. *Benet XIII: El darrer papa d'Avinyó a Catalunya*. Barcelona, Rafael Dalmau Editor, 1965.

FOSSATI RAITERI, S. *Il processo contro Rodrigo de Luna per l'atto di pirateria ai danni di una nave genovese nel 1414*, dins *Atti del I Congresso Storico Liguria-Catalogna (Bordighera, 1974)*, pp. 378-396.

FURIÓ, A. *Un Debat inacabat. El Compromís de Casp a través de la història*, dins *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410): l'Interregne i el Compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans 215, pp.815-865.

GALTÉS I PUJOL, J. *La Crisi de l'autoritat pontifícia a la baixa edat mitjana: història de l'Església segles XIV i XV*. Barcelona, Ikonos, 1998.

GARCÍA EDO, V. *Benedicto XIII y el Maestre de la Orden de Montesa frey don Romeo de Corbera*, "Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura" 56 (1980), pp. 290-318.

GARCIA I SANZ, A. *El Cister i Montesa segons la doctrina jurídica valenciana*, "Las Órdenes Militares. Realidad e imaginario" 1 (1967), pp. 19-38.

GARCIA I SANZ, A. *Estudio sobre los orígenes del Derecho marítimo hispano-mediterráneo*, "Anuario de historia del derecho español" 39 (1969), pp. 213-316.

GARCIA I SANZ, A. - COLL I JULIÀ, N. *Galeres mercants catalanes dels segles XIV i XV*. Barcelona, Fundació Noguera, 1994 .

GARRIDO I VALLS, J.D. *Interregne i les bandositat d'Aragó*, dins *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410) : l'Interregne i el Compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, pp. 791-813.

GATTO, L. *Storia di Roma nel medioevo*. Roma, Newton Compton Editori, 1999.

GIL, VICENT, V. *Galeres i corsaris al servei del Papa Luna*, València, Generalitat Valenciana, 2006.

GIMÉNEZ SOLER A. *La Corona de Aragón y Granada. Historia de las relaciones entre ambos reinos*, Barcelona, Imprenta de la Casa Provincial de Caridad, 1908.

GIRONA LLAGOSTERA, D. *Itinerari del rey en Martí (1396-1402)*, "Anuari Institut d'Estudis Catalans" 4 (1911), pp. 81-184.

GIRONA LLAGOSTERA, D. *Itinerari del rey en Martí (1403-1410)*, "Anuari Institut d'Estudis Catalans" 5 (1913-1914), pp. 515-656.

GONZÁLEZ GOZALO, E. *Els grafits de la torre de l'homenatge del Castell de Bellver*, Mallorca, Palma de Mallorca-Castell de Bellver, 2006.

GONZÁLEZ GOZALO, E. *Los graffiti de la Lonja de Palma signos, inscripciones y dibujos*, "BS AL" 44 (1988), pp. 273-305.

GONZÁLEZ SÁNCHEZ, S. *Itinerario de don Fernando, regente de Castilla y rey de Aragón*. Zaragoza, Institución "Fernando el Católico" (CSIC), 2013.

GUDIOL I CUNILL, J. *Traducció dels Usatges, les més antigues constitucions de Catalunya y les costumes de Pere Albert*, "Anuari Estudis Catalans MCMVII" 25 (1908), pp.283-334.

HAUCK, J. *La nomination des délégués auprès du pape Benoît XIII (1415). Appartenances multiples et jeux de pouvoir au Concile de Constance dans Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 527-558.

HINOJOSA MONTALVO, J. *Cuentas de la Industria naval (1406-1415)*, València, Anubar, 1973.

HODEL, P.B. *Les traités en faveur du Pape d'Avignon du temps de Saint Vincent Ferrier*, dins *Els valencians en el compromís de Casp y el Cisma d'Occident*, València, Institució Alfons el Magànim, 2013, pp. 355-372.

IGUAL LUIS, D. *Las instituciones de la Corona de Aragón en la navegación mediterránea del siglo XV*, dins *Navegación institucional y navegación privada en el Mediterráneo medieval*, Ed. La Nao, Granada, 2016, pp. 217-244.

IVARS CARDONA, A. *Dos Creuades valenciano-mallorquines a les còstes de Berbería 1397-1399*, Vaència, Olmos y Lujan, 1921.

JONES, P.J. *The Malatesta of Rimini and the Papal State*, Cambridge University Press, 1974.

JUNCOSA BONET, E. *Estructura y dinámicas de poder en el señorío de Tarragona : creación y evolución de un dominio compartido (ca. 1118-1462)*, Barcelona, CSIC, 2'15.

KINTZINGER, M. *La rencontre de Perpignan et la politique extérieure de l'Empereur Sigismond* dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 225-240.

KIRSCH, J. P. *Die Rücckkehr der Papste Urban V und Gregor XI*, Berlin, Paderborn F. Schöningh, 1898.

KÓVAKS, L. - MASSIP, F. *Teatralitat medieval i la seva pervivència*. Barcelona, Universitat de Barcelona, 2017.

AGUILAR ÀVILA, J.A. *La Crònica de Ramon Muntaner : edició i estudi (pròleg - capítol 146)*, vol I, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015.

LARGUIER, G. *Pourquoi Benoît XIII choisit-il Perpignan pour tenir un concile?*, dins *Découvrir l'Histoire du Roussillon XIIIe-XXe siècle*, Perpinyà, Editions Trabucaire, 2010, pp.17-27.

LAZZANI, I. *Communication and conflict: Italian diplomacy in the early Renaissance, 1350-1520*, Oxford, Oxford University Press, 2015.

LO FORTE SCIRPO, M. *Dalla plaia di Barcellona all'Acropoli di Atene: il viaggio di Felip Dalmau de Rocafort (1381-1382) in un rapporto d'epoca*. Palermo, Università di Palermo, 2005.

- LOMBARDÍA DÍAZ, A. *Lecciones de derecho canónico*, Madrid, Tecnos, 1984.
- LOPES GUIMARAES, M., *El pensamiento eclesial de Juan Hus (1369-1415) y su condena por el Concilio de Constanza dins Doctrinas y relaciones de poder en el Cisma de Occidente y en la época conciliar (1378-1449)*, Universidad de Zaragoza, 2013, p. 239-264
- LÓPEZ RODRÍGUEZ, C. (Ed.), *Epistolari de Ferran I d'Antequera amb els infants d'Aragó i la reina Elionor (1413-1416)*. València, Publicacions de la Universitat de València, 2004.
- LÓPEZ RODRÍGUEZ, C., *Últimas voluntades de Martín el Humano (30 y 31 de Mayo de 1410)*, "Aragón en la Edad Media" 24 (2013), pp. 225-268.
- Manual de Novells Ardits vulgarment apel.lat Dietari del Antich Consell Barceloní*, Barcelona, Henrich y Companyia, 1892-1975, vol. I.
- MARCOS, E. *Els catalans i l'Imperi bizantí dins Els catalans a la Mediterrània oriental a l'Edat Mitjana*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2003, pp. 23-78.
- MARÍ I BRULL, G. *Les funcions de l'administrador de l'hospital del Perelló segons el Mestre d'Altopascio (1389) i el Papa Benet XIII (1415), en l'època del Cisma d'Occident (1378-1417)*, "Gimbernat: Revista d'Història de la Medicina i de les Ciències de la Salut" 46 (2006), pp. 17-41.
- MARTÍNEZ SOPENA, P. *La construcción medieval de la memoria regia*, Valencia, Universitat de València, 2011.
- MASSONI, C. *Des guerres en Italie avant les guerres d'Italie: les entreprises militaires françaises dans la péninsule à l'époque du Grand Schisme d'Occident*, Roma, École française de Rome, 2014.
- MESQUITA, B. B. DE, *Popes, kings, and endogenous institutions The Concordat of Worms and the Origins of Sovereignty*, "International Studies Review" 2 (200), pp. 93-118.
- MEZZARI, L. *Storia della Chiesa tra medioevo ed epoca moderna: Dalla crisi della cristianità alle riforme (1249-1492)*, Roma, CLV, 2001.
- MILLET, H. *Perpignan 1415. Pourquoi une rencontre entre Sigismond et Benoît XIII? dins Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 499-526.
- MIROT, L. *La Politique pontificale et le retour du saint-siège à Rome en 1370*, Paris, E. Bouillon, 1901.
- MOEGLIN M. - PÉQUIGNOT S. *Diplomatie et "relations internationales" au Moyen Âge (IXe-XVe siècle)*, Paris, Presses Universitaires de France, 2017.
- MONTAGUT I ESTRAGUÉS DE, T. *El dret comú de la mar Mediterrània i el "Llibre del Consolat de Mar" dins La Corona catalanoaragonesa, l'Islam i el món mediterrani: estudis d'història medieval en homenatge a la Doctora María Teresa Ferrer i Mallol*, Barcelona, CSIC, 2013, p. 479-487.

MORELLÓ BAGET, J. *La maquinaria fiscal del papado aviñonés en la Corona de Aragón la colectoría de Berenguer Ribalta (1400-1402)*, “Anuario de estudios medievales” 39/1 (2009), pp. 65-12.

MORELLÓ BAGET, J. *Las relaciones monarquía-papado en la etapa final del Gran Cisma y la sucesión de dos modelos distintos de transferencia fiscal en la Corona de Aragón*, dins *La Corona de Aragón en el centro de su historia, 1208-1458: el Interregno y el Compromiso de Caspe*, Zaragoza, Universidad de Zaragoza, 2012, pp. 233-264.

MORELLÓ BAGET, J. (ed), *Financiar el reino terrenal. La contribución de la Iglesia a finales de la Edad Media. Siglos XIII-XVI*, Barcelona, CISC, 2013.

MORELLÓ BAGET, J. *La gestió comptable de la Cambra Apostòlica al bisbat de Barcelona devers el 1390 (en temps del col·lector Guillem de Boudreville)*, “A l'entorn de la Barcelona medieval: estudis dedicats a la doctora Josefina Mutgé i Vives, Madrid, 2013, pp. 333-351.

MORELLÓ BAGET, J. *L'endeutament a llarg termini del papa Benet XIII: radiografia dels primers creditors de censals de la cambra apostòlica*, “Acta historica et archaeologica mediaevalia” 31 (2014), pp. 279-324.

MÜLLER-SCHAUENBURG, B. *Perpignan 1415. The negotiations and the role of Benedict XIII* dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 559-574.

MUÑOZ GÓMEZ, V. *La Candidatura al trono del infante Fernando de Antequera y la intervención castellana en la Corona de Aragón durante el Interregno* dins *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410): l'Interregne i el Compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, pp. 867-897.

MUTGÉ I VIVES, J. *El Consell de Barcelona en la guerra catalano-genovesa durante el reinado de Alfonso el Benigno*, “Anuario de Estudios Medievales” 2 (1965), pp.229-256.

MUTGÉ I VIVES, J. *L'ambaixada a Tunis de Guillem de Clariana i de Benet de Blanques (1345)*, “Miscel·lània de Textos Medievals” 4 (1988), pp. 190-212.

MUTGÉ I VIVES, J. *Política, urbanisme y vida ciutadana en la Barcelona del siglo XIV*, Barcelona, CISC, 2004.

NARBONA VIZCAÍNO, R. *Benedicto XIII y la ciudad de Valencia en tiempos de la reunión de Perpiñán (1413-1416)*, dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 189-224.

NAVARRO ESPINACH, G. *La representación aragonesa en Perpiñán. Del concilio de 1408-1409 a la cumbre europea de 1415* dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 171-188.

OSCHEMA, K. *Nouvelles de Perpignan en France et Bourgogne (1415) - un non-lieu historique ?* dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 29-58.

ORSI, M. *Les dotacions dels vaixells de l'armada de 1354. Motivacions, context social i costos humans* “Drassana: revista del Museu Marítim” 14 (2007), pp. 54-73.

- PAVARICINI BAGLIANI, A. *Bonifacio VIII*, Roma, Einaudi, 2003.
- PÉQUIGNOT, S. *Au nom du roi: pratique diplomatique et pouvoir durant le règne de Jacques II (1291-1327)*, Madrid, Casa de Velázquez, 2009.
- PERARNAU I ESPELT, J. *La tragicomèdia del Compromís de Casp: invent i imposició de Benet XIII*. Barcelona, Institut Estudis Catalans, 2014.
- PEREIRA, B. *El Papa Luna, Benedicto XIII*. Madrid, Aldebara, 1999.
- PÉREZ SAMPER, M. A. La alimentación catalana en el paso de la Edad Media a al Edad Moderna, “Revista d'història moderna” 7 (1997), pp. 79-120.
- PETTI BALBI, G. *Un binomio indisoluble: navegación comercial y armamento público en Génova en los siglos XIV-XV*, dins *Navegación institucional y navegación privada en el Mediterráneo medieval*, Ed. La Nao, Granada, 2016, pp. 41-76.
- PLAZA I ARQUÉ, C. *Jacques de Molay i Ramon Llull. Política, ordres militars i projectes de croada*, “Studia lulliana” 110 (2015), pp. 55-81.
- PUJADES I BATALLER, R. *Les cartes portolanes: orígens, característiques i aportacions de la cultura catalana a la primera cartografia realista*, “Revista de Catalunya” 257 (2010), pp. 23-44.
- PUJOL HAMELINK, M. *La construcció naval a la Corona d'Aragó: Catalunya (segles XIII-XV)*. Barcelona, Editorial Base, 2012.
- PUJOL I HAMELINK, M. *Festes, banquets i rituals en la construcció naval catalana de la Baixa Edat Mitjana*, “Anuario de Estudios Medievales” 48/2 (2018), pp. 871-900.
- PUJOL I HAMELINK, M. *La marina catalana a la Baixa Edat Mitjana. Sant Feliu de Guíxols, un port excepcional en la construcció i carenat de coques, naus i naus grosses*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2018.
- RAUFAST CHICO, M. *Los pliegues de la ceremoniaLos pliegues de la ceremonia monarquía, reino y ciudad en tiempos de Martín el Humano*, dins *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona, 1396-1410: l'Interregne i el compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, p. 625-636.
- RAMÍREZ VAQUERO, E. *Navarra en la Cumbre de Perpignan (1415)*, dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 117-138.
- REGLERO DE LA FUENTE, C.M. *Crisis dinásticas y guerras civiles en Castilla: el ascenso de los Trastámara*, dins *La Corona de Aragón en el centro de su historia, 1208-1458: el Interregno y el Compromiso de Caspe*, Zaragoza, Universidad de Zaragoza, 2012, pp. 95-118.
- RENOUARD, Y. *La papauté a Avignon*, Paris, Presses Universitaires de France, 1954.
- RICHOU I LLIMONA, M. *Aportacions a l'estudi del comerç frumentari baixmedieval l'assalt i segrest de la coca de Guillem Morey (1361)*, “Acta historica et archaeologica mediaevalia” 31 (2011-2013), pp. 213-238.

RIERA I MELIS, A. *La construcció naval a Catalunya a les vespres dels grans descobriments geogràfics (1350-1450)*, "Revista d'història medieval" 3 (1992), pp. 55-78.

RIERA I MELIS, A. *Les Drassanes Reials de Barcelona a la baixa edat mitjana* "Drassana: revista del Museu Marítim" 3 (1995), pp. 4-8.

RIERA MELIS, A. *La Diputació del General de Catalunya, 1412-1444. El desenvolupament d'una administració autonòmica medieval en un context conflictiu*, "Acta historica et archaeologica mediaevalia" vol. 30 (2009/10) pp. 153-249.

RIERA I MELIS, A. *Barcelona, 985-1317: Economia, societat i política en la construcció d'un empori iberomediterrani*, "Acta historica et archaeologica mediaevalia" 32 (2014-2015), pp. 131-232.

RIERA I SANS, J. *L'itinerari peninsular de mestre Vicent Ferrer*, dins *Els valencians en el compromís de Casp i en el Cisma d'Occident*, València, Institució Alfons el Magnànim, 2013, pp. 403-457.

RIERA I SANS, J. *Jafudà Alatzar, jueu de València (segle XIV)*, "Revista d'història medieval" 4 (1993), pp. 65-100.

RIUS SERRA, J. *Galeres catalanes al servei de Benet XIII*, "Analecta sacra tarraconensia: Revista de ciències historicoeclesiàstiques" 11 (1935), pp. 334-354.

ROJO ALIQUÉ, F.J. *Intelectuales franciscanos y monarquía*, "Semata: Ciencias sociales e humanidades" 26 (2014), pp. 297-318.

RUNCIMAN, S. *The Sicilian Vespers: A History of the Mediterranean World in the Later Thirteenth Century*, Cambridge, Cambridge University Press, 1958.

SABATÉ I CURULL, F. *Cerimònies fúnebres i poder municipal a la Catalunya baixmedieval*, Barcelona, Rafael Dalmau, 2003.

SALAVERT Y ROCA, V. *El tratado de Anagni y la expansión mediterránea de la Corona*, "Edad Media de la Corona de Aragón" 5 (1965), pp. 209-360.

SALAVERT Y ROCA, V. *El problema estratégico del Mediterráneo*, dins *IV Congreso de Historia de la Corona de Aragón*, 1959, pp.201-221.

SALICRÚ I LLUCH, R. *La treva de 1418 amb Granada la recuperació de la tradició catalanoaragonesa*, "Anuario de estudios medievales" 27/2 (1997), pp. 989-1020.

SALICRÚ I LLUCH, R. *Caballeros granadinos emigrantes y fugitivos en la Corona de Aragón durante el reinado de Alfonso el Magnánimo*, dins *II Estudios de frontera. Actividad y vida en la frontera*, Jaén, 1998, pp. 727-748.

SALICRÚ I LLUCH, R. *L'ambaixada a Fes d'Antoni Queixal i Ramon de Conesa (1413-1414)*, "Acta historica et archaeologica mediaevalia" 19 (1998), pp.229-244.

SALICRÚ I LLUCH, R. *Las demandas de la coronación de Fernando I en el reino de Aragón*, "Aragón en la Edad Media" 14-15/2 (1999), pp.1409-1427.

SALICRÚ I LLUCH, R. *La frontera marítima en el Mediterráneo bajomedieval*, dins *Convivencia, defensa y comunicación en la frontera. III Estudios de Frontera*, Diputación de Jaén, 2000, pp. 681-709.

SALICRÚ I LLUCH, R. *Manifestacions i evolució de la rivalitat entre Gènova i la Corona d'Aragó a la Granada del segle XV, un reflex de les transformacions de la penetració mercantil*, "Acta historica et archaeologica mediaevalia" 23-24 (2002-2003), pp. 575-596.

SALICRÚ I LLUCH, R. *En lo port de Cochliure o en la playa de Canet?*, dins *El món urbà a la Corona d'Aragó. Del 1137 als decrets de Nova Planta. XVII Congrés d'Història de la Corona d'Aragó*, 2003, pp. 573-594.

SALICRÚ I LLUCH, R. *La diplomacia y las embajadas como expresión de los contactos interculturales entre cristianos y musulmanes en el Mediterráneo Occidental durante la Baja Edad Media*, "Estudios de Historia de España" IX (2007), pp. 77-106

SALICRÚ I LLUCH, R. *Lo viatge lo qual fa, Déus volent, en lo regne de Sicília. A l'entorn de dos viatges a Sicília (i un a Gènova) durant els preparatius de la flota reial de 1432*, "Memoria, storia e identità. Scritti per Laura Sciascia", Palermo, Associazione Mediterranea, 2011, pp.745-760.

SALICRÚ I LLUCH, R. *Perquè la pega se fa a Mataró e per la costa del Maresma [...] i "de taules de pi [...] en lo Maresma (...) ne ha per provehir tot lo món". L'explotació dels recursos forestals mataronins a la Baixa Edat Mitjana*, "Fulls del Museu Arxiu de Santa Maria (Mataró)" 100 (2011), pp. 8-15.

SALICRÚ I LLUCH, R. *Home del papa, home del rei. Guillem de Fonollet, un mercader català entre política i comerç, entre món cristià i món islàmic, a cavall dels segles XIV i XV*, dins *A l'entorn de la Barcelona medieval: estudis dedicats a la doctora Josefina Mutgé i Vives*, Barcelona, CSIC, 2013, pp. 399-411.

SALICRÚ I LLUCH, R. *Sobre las fuentes y bibliografía para el estudio de los enrolamientos de tripulación, los armamentos, la construcción naval y los salarios marítimos en la Cataluña bajomedieval*, dins *Il re cominciò aconoscere che il principe era un altro re". Il principato di Taranto e il contesto mediterraneo (secc. XII-XV)*, Roma, Istituto Storico Italiano per il Medio Evo, 2014, pp. 329-341.

SALICRÚ I LLUCH, R. *L'évaluation des salaires dans le secteur de la construction navale et de la navigation maritime en Catalogne au bas Moyen Âge*, dins *Rémunérer le travail au Moyen Âge: pour une histoire sociale du salariat*, Paris, Picard, 2014, pp. 349-364.

SALICRÚ I LLUCH, R. *Fronteras que no son frontera: musulmanes a Norte y sur del estrecho de Gibraltar en el siglo XV*, "Vegueta. Anuario de la Facultad de Geografía e Historia" 18 (2018), pp.257-284

SALICRÚ I LLUCH, R. *Els llibres d'acordaments i l'estudi social de les tripulacions: una primera aproximació comparativa*, dins *Tripulacions i vaixells a la mediterrània medieval: fonts i perspectives comparades des de la Corona d'Aragó*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2019, pp. 299-320.

SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, I. *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2004.

SÁNCHEZ GONZÁLEZ, S. *Las relaciones exteriores de Castilla en el siglo xv. La minoría de Juan II (1407-1420)*, Madrid, Real Academia de la Historia, 2013.

SANS I TRAVÉ, J.M. (ed.), *Dietaris de la Generalitat de Catalunya. Anys 1411 a 1539*, vol. I. Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1994.

SANTACRUZ, P. *L'impacte de la mort del rei Martí l'Humà a la Ciutat de Barcelona: conseqüències al municipi i a la vida quotidiana a partir del llibre de clavaria del Consell de Cent del 1410*. Universitat de Barcelona, 2014. (Treball Final de Màster inèdit consultable en xarxa: <http://hdl.handle.net/2445/68606>)

SANTACRUZ, P. *La mort de Martí l'Humà a la llum del llibre de Clavaria de la ciutat de Barcelona del 1410*, dins *XIV Congrés d'Història de Barcelona – Ciutat, monarquia i formacions estatals, 1249-1812*, Ajuntament de Barcelona, 2015, pp. 55-65.

SASTRE MOLL, J. *Aportación mallorquina a l'armada. 1398-1399*, “Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'estudis històrics” 37 (1979-1980), pp. 485-518.

SASTRE MOLL, J. *Dos expediciones valenciano-mallorquinas al norte de Africa. La Armada Santa 1398-1399 (Aportación documental)*, “Bolletí de la Societat Arqueològica Lul·liana: Revista d'estudis històrics” 52 (1996), pp. 57-94.

SCHWEDLER, G. *Perpignan 1415. Union of Monarchs for the Union of the Church. Diplomatic ceremony between politics and protocol* dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 443-482.

SENATORE, F. “*Uno mundo de carta*”. *Forme e strutture della diplomazia sforzesca*, Nàpols, Liguori Editore, 1998.

SERRA DESFILIS, A. *Arte y diplomacia en Europa alrededor de 1415. Una aproximación* dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 413-442.

SERVER, B.J. *La visita del papa Benet XIII a València de 1414-1415: una aproximació a la seua memòria en la tradició historiogràfica valenciana*, “SCRIPTA” 9 (2017), pp. 60-80.

SESMA MÚÑOZ, J.A. *Pedro IV y la proyección de la imagen real en la Corona de Aragón*, dins *La construcción medieval de la memoria regia*, Zaragoza, 2011, pp. 415-424.

SILLERAS FERNÁNDEZ, N. *Dues reines per un rei. Maria de Luna i Margarida de Prades, les mullers de Martí l'Humà, r. 1396-1410*, dins *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona, 1396-1410: l'Interregne i el compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015. pp. 681-698.

SIMBULA, P. F. *L'arruolamento degli equipaggi nel regno della Corona d'Aragona (secc. xiv-xv)*, dins *Ricchezza del Mare secc. XIII-XVIII*, Prato, Istituto Internazionale di Storia Economica “F. Datini” di Prato - Le Monnier, 2006, pp. 1019-1040.

SOBERON, M. *“Que en ell stara segura la maior nau del mon. Tràfic i evolució del port de Barcelona al segle XV*, “Quaderns d'Arqueologia i Història de la ciutat de Barcelona” 8 (2012). pp. 54-78.

SOBERON, M. *Caixes i pontons. Els aspectes tècnics en la construcció del primer port medieval de Barcelona, 1439-1455*, “Barcelona: quaderns d'Història” 21 (2014), pp. 125-138.

SUÁREZ FERNÁNDEZ, L. *Benedicto XIII: ¿Antipapa o papa? (1328-1423)*, Barcelona, Ariel, 2002.

TENENTI, A. *Il senso della morte el'amore della vita nel Rinascimento*. Torino, Einaudi, 1989.

THÉRY, J. *Philippe le Bel, pape en son royaume*. “L'Histoire” 289 (2004) , pp.14-17.

TOGNETTI, S. *Galeras estatales y veleros privados en la república florentina del cuatrocientos: la praxis mercantil*, dins *Navegación institucional y navegación privada en el Mediterráneo medieval*, Ed. La Nao, Granada, 2016, pp. 105-144.

TORRA, A. (ed), *Acta Negotii Perpiniani. Documentos del Archivo de la Corona de Aragón referentes al encuentro de Perpiñán del año 1415*. Zurich, Lit Verlag, 2017.

TORRA, A. *La laboriosa preparación de las vistas de Perpiñán según los documentos de la cancillería de Fernando I de Aragón* dins *Perpignan 1415. Un sommet européen*, Zurich, Lit Verlag, 2019, pp. 291-318.

TORRES FONTES, J. *Don Fernando de Antequera y la romántica caballescra*, “Miscelánea medieval murciana” 5 (1980), pp. 83-120.

TRENCHS ODENA, J. *Albornoz, Roma y Urbano V*, dins *Genèse et débuts du Grand Schisme d'Occident*, París, 1980, pp. 95-106.

TRENCHS ODENA, J. *‘De Alexandrinis’ (El comercio prohibido con los musulmanes y el papado de Aviñón durante la primera mitad del siglo XIV)*, “Anuario de Estudios Medievales” 10 (1980), pp. 237-320.

TRENCHS ODENA, L. *Les ‘Alexandrini’ ou la désobéissance aux embargos conciliaires ou pontificaux contre les musulmans*, “Islam et chrétiens du Midi (XIIe-XIVe s.)” “Cahiers de Fanjeaux” 18 (1983), pp. 169-193

TRENCHS ODENA, J. – SÁINZ DE LA MAZA, R. *Documentos pontificios sobre Cerdeña*, Barcelona, CISC, 1984.

TUDELA VILLALONGA, LL. *El regnat dels últims anys de Jaume II de Mallorca (1298-1311)*, “Acta historica et archaeologica mediaevalia” 26 (2005), pp. 307-326.

ULLMANN, W. *The Papacy and political ideas in the middle ages*. London, Reimpressions Variorum, 1976.

UNALI, A. *Aspetti dell'organizzazione di un'armata navale aragonesa nella prima metà del '400*, “Medioevo. Saggi e Rassegne” 11 (1986), pp. 83-102.

UNALI, A. *Il 'libre de acordament'. Arruolamento di equipaggi catalani per la guerra di corsa nel '400*. Cagliari, Edizioni Della Torre, 1982.

UNALI, A. *Mariners, pirates i corsaris catalans a l'època medieval*, Barcelona, Edicions de la Magrana, 1986.

VÁZQUEZ JANEIRO, I. *El maestro salmantino Diego Moxena de Valencia*, "Salmanticensis" 41/3 (1994), pp. 397-432.

VELA AULESA, C. *La política exterior de Martí l'Humà*, dins *Martí l'Humà: el darrer rei de la dinastia de Barcelona (1396-1410): l'Interregne i el Compromís de Casp*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015, pp.415-432.

VELA GOMEDINO, L.(ed.), *Crónica incompleta del reinado de Fernando*, Zaragoza, Anubar, 1985.

VENDRELL DE MILLÁS, F. *Relación médica de la enfermedad del rey Fernando*," Archivo iberoamericano de historia de la medicina y antropología médica." 9 (1957), pp. 111-119.

VIEJO-XIMÉNEZ, J.M. *La composición del Decreto Garciano*, "Ius canonicum" 90 (2005), pp. 431-485.

VIGIL MONTES, N. *Eclesiásticos en la construcción política de una nueva dinastía los 'clerici regis' de la primera generación de la administración de Juan I de Portugal (1385-1415)*, "eHumanista: Journal of Iberian Studies" 43 (2009), pp. 89-106.

VILLARROEL GONZÁLEZ, O. *Comunicación y diplomacia en el Cisma de Occidente: Castilla, el papado e Italia a principios del siglo XV*, "eHumanista; Journal of Iberian Studies" 38 (2018), pp. 99-115.

VILLARROEL GÓNZALES, O. *Eclesiásticos en la diplomacia castellana en el siglo XV*, "Anuario de estudios medievales" 40/2 (2010), pp. 791-819.

VINYOLES VIDAL, M.T. *La vida quotidiana a Barcelona vers 1400*, Barcelona, Rafael Dalmau, 1985.

VIVES GATELL, J. *Juan Fernández de Heredia. Gran Maestre de Rodas*, Barcelona, Biblioteca Balmés, 1927.

VIVES GATELL, J. *Galeres catalanes enviades al papa Urbà V*, "Analecta sacra tarraconensia: Revista de ciències historicoeclesiàstiques", 8 (1932), pp. 63-85.

VIVES GATELL, J. *Les galeres catalanes pel retorn a Roma de Gregori XI en 1376*, "Analecta sacra tarraconensia: Revista de ciències historicoeclesiàstiques", 6 (1930), pp. 131-185.

ZURITA, J. *Anales de Aragón*. Vol. 5, (ed. Ángel Canellas López), Institución Fernando el Católico, Zaragoza, 1977.

APÈNDIX DOCUMENTAL

APÈNDIX DOCUMENTAL.

TRANSCRIPCIÓ DEL LLIBRE DE COMPTES DE BARTOMEU VIDAL DE L'ARMADA PAPAL DE BENET XIII DESTINADA A NIÇA (FINALMENT, PERPINYÀ) FETA A BARCELONA EL 1415.

Criteris de transcripció

D'acord amb els criteris que habitualment s'utilitzen en la transcripció de textos en català medieval, he intentat que la fidelitat a la font es combinés amb una lectura intel·ligible, coherent i lleugera, de manera que he preservat l'ortografia del document però l'he puntuat, accentuat i n'he fet la separació de paraules amb criteris moderns, per facilitar-ne la comprensió i agilitzar-ne la lectura.

Per tant, he adoptat els signes de puntuació moderns. He usat l'apòstrof i el guionet quan era necessari, i he indicat amb el punt volat les elisions i aglutinacions, llevat en els casos d'elisió de l'article, en els quals he usat l'apòstrof.

He regularitzat la separació de mots, l'ús de majúscules i minúscules, de *v* i de *u* i de *i* i de *j*. També he usat, cada vegada que ha estat necessari i encara que no figurés al text, la *ç*. Per contra, quan la *ç* apareixia al text innecessàriament (davant de *e* o de *i*) l'he preservada.

He respectat, igualment, les duplicacions de lletres, tant inicials com enmig de paraula.

A l'aparell crític, hi figuren totes les esmenes, supressions, interlineats, errors, etc. del text. Quan l'estat de conservació d'algun fragment era defectuós o il·legible, he posat entre claudàtors (*[ ]*) les lletres o paraules que no es podien llegir però que he pogut suplir. Quan no ho he pogut fer, ho he assenyalat amb punts suspensius entre claudàtors (*[...]*).

Quan, en canvi, per error, el manuscrit oblidava alguna lletra o síl·laba que podia induir a confusió o a pensar que es tractava d'un error de transcripció, ho he esmenat indicant-ho amb els signes *<>* (per exemple, *bender<e>s*, *sal<a>ri*, *trom<p>etes...*).

He desenvolupat les abreviatures de lliures i sous, i com que el text és en català he desenvolupat l'abreviatura llatina de Barcelona com a *Barchelona*, tal com actualment és habitual.

A la suma de pàgina, el terme “pàgina” hi apareix habitualment abreujat com a *planea* amb un traç llarg d'abreviatura superior, que generalment es correspon amb una *n*, *m* o *e*. Inicialment, ho havia transcrit com a *plâneam*. Però com que el manuscrit ho desenvolupa, en diverses ocasions, com a *plànena*, he pres, finalment, aquesta opció. En aquestes ocasions, a la transcripció hi indico que apareix, així, sense abreujar, al manuscrit. En altres ocasions el manuscrit escriu *plàgina* i, òbviament, en aquests casos també ho he transcrit així.

D'altra banda, l'escrivà utilitza sistemàticament *en* en comptes de *an* ($=a \cdot n$), que seria la forma ortogràficament correcta de l'aglutinació de la preposició *a* i de l'article *en*. Ho he respectat i transcrit com a *en*, llevat dels casos en què calia apostrofar l'article *en*; en aquests casos, he transcrit *e·n'* (*e·n'Anthoni*, per exemple).

Finalment, vull fer notar que, tot i que en algunes ocasions oscil·la en la grafia, l'escrivà gairebé sempre tendeix a escriure *e* en el cas de *a* àtona (per exemple, en els substantius *date*, *pague*, tot i que algun cop apareixen escrits com a *data*, *pagua*). Quan els mots estan desenvolupats, he preservat, lògicament, la grafia que apareix al manuscrit. En canvi, en els casos que la lletra àtona està abreujada he desenvolupat l'abreviatura preservant la correcció ortogràfica.

1415.

Llibre de rebudes i dates de Bartomeu Vidal de l'armada que el papa Benet XIII feu a Barcelona per assistir a les Vistes de Perpinyà amb el rei Ferran d'Antequera i l'emperador Segimon, per intentar posar fi al Cisma d'Occident, el 1415, que inicialment anava destinada a Niça.

ACA, Generalitat, Sèrie G, 131, 1. 158 folis.

(coberta) Libre de comptes de mossèn Pere Regasol, canonge.

(foli sense numerar, recto)

Jhesús.

Rúbrica del present libra.

Primo, rehebudes, en carta	I
Dates o messions comunes, en carta	XIII
Compres del fforment de què fem bescuyt, en carta	XXXIII
Messions per lo bescuyt o forment, en carta	XXXVII
Compres del bescuyt qui ya era f[et, e]n carta	XXXX
Messions fetes axí del bescuyt que h[a]viem fet fer com de aquell qui·s s'és comprat, [e]n carta	XXXXII°
Messions per lo bescuyt qui vench de Mellorque	XXXXVI
Dates o pagues per la gualera de l'Archabirba de Terragona, en carta	XXXXVIII
Dates o pagues per la gualera de nostro Sant Para	LIII
Dates o pagues per la gualera Sant Christòfol	LXXIII
Dates o pagues per la gualera d'en Ffrancesch Dezplà	LXXXXI
Dates o pagues per la gualera de mossèn Bernat de Crohilles	CXV
Dates o pagues fetes per la gualera apellade Sant Bernat	CXXXII
Dates o messions fetes per lo desarmament de les gualeras	CL

Armament de la gualera de mossèn Johan Aymerich, en una partida, en carta CXXXXXIII

Los senyals que he donats a diverssos hòmens, en una partida, en carta CXXXXXII[II]

(foli 1r)

Jhesús.

En nom de Déu sia. Amén.

Tresllat del libra de les rebudes e dates ffetes e fasedores per mi, Berthomeu Vidal, per rahó de la beneventurade armade que nostre Sant Pare, papa Benet XIIIe, fa en la ciutat de Barchelona, per lo viatge que lo dit Sant Pare deu fer a la ciutat de Nissa per la unió de Sancta Mare Esgléya, comenssat a XIII^a del mes de abril, any de la nativitat de Nostre Senyor Déu, M CCCC XV.

Rehebudes.

(folis 1v-10v en blanc)

(foli 11r)

Jhesús.

Primo, met en rehebuda, los quals me donà mossèn Pere Reguassol en diversses partidas,
XI^m DCLXVII lliures VIII sous III

Ítem, met en rehebuda, los quals me donà mossèn Guillem Carbonell, segristà de la ceu,
per lo dit mossèn Pere Reguassol, CCX lliures VIII° sous

Ítem, met en rehebuda, per lo bescuyt que yo, Berthomeu Vidal, he venut a diversses
persones, segons apar per menut en un full de paper lo qual he donat a mossèn Pere
Reguassol, CCCLXI lliures VI sous II

Ítem, met en rahebuda, de ço qui és axit del vi de nostro senyor lo papa, e de les botes
buydes, net de totes messions, segons apar en lo conta del vi,

CCCVI lliures XVIII° sous V

Ítem, met en rahebuda, los quals havem cobrats de alguns hòmens qui s'eren acordats e
no seguiren la armada, segons apar en lo dit full de paper un és continuat lo comta del
bescuyt, XXX lliures V sous

---

^a XIII, *deia* XIII, -I *ratllat*.

Suma major munten totes les rehebudes que yo, Berthomeu Vidal, he fetes, segons demunt apar, XI^m DLXXVI lliures VII sous X

(folis 11v-12v en blanc)

(foli 13r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí devall apparen totes les dates que yo, Bertomeu Vidal, he fetes per la beneventurade armade de nostro Sant Pare, e comenssam a XI de abril, any M CCCC XV.

Primo, met en date, los quals lo demunt dit jorn, doné^a en^b Colomer, ffuster, per rahó de un coster de fust que li compré per adobar un banch o sisti de la taula de acordar, VI sous

Ítem, doné en Jordi d'en Lobet, qui aportà fusta de la dressane a la taula de acordar, per adobar un escaló de la entrade de la dite taula, VI

Ítem, lo demunt dit jorn doné a VI esclaus qui mudaren tote la rama del porxo del forment en la taula de acordar, X

Suma de plànena VII sous IIII

(foli 13v)

Ítem, doné en Pere Selat, qui ab II bèsties levà pedres de la plaça del Blat e feu bella la carrera fins a la taula de acordar, per tot, I sou VIII

Ítem, met en date, los quals a XVIII de abril doné en Vicens de Sent Pere, trompeta^c, e a VIII° companyons seus e un tabaler, con feren la crida de la dite armade, per tots, V lliures XVIII sous VI

Ítem, met en date, los quals despení entre roses, flor de teronger e teronges per enramar la dite taula lo jorn que·s posà, per tot, IIII sous II

Ítem, met en date, los quals doné en Biulaygua, qui, ab un campanyó seu, escombraren la taula e lo pati de fora e reguar, e per I^a nit que hi havien vetlat per ço que no furtassen la rama, per tot, IIII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Arnau Sebeter, ferrer, per aguts que haguem mester per adobar los banchs de la dite taula, III sous VIII

---

^a doné *interlineat*.

^b *la forma correcta hauria de ser a·n, aglutinació de la preposició a i l'article en, però l'escrivà utilitza sistemàticament en, forma que respectem, aquí i en endavant, en la transcripció.*

^c trompeta, amb -t final ratllada.

Suma de plànena VI lliures XII sous

(foli 14r)

Ítem, a XVIII de abril, doné en Pere Comelles, per II fusts que comprà per fer beynes a les astes de les benderes de nostro Sant Pare, qui estaven denant la dite taula, ab II baules de ferro, per tot, VII sous VI

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu Prats, mestre d'axe, per II jornals que mès adobar los banchs de la dite taula e so que mester era, VIII sous II

Ítem, met en date, los quals doné en Brunet, croquer, per una sivella que mes en un croch de la taula, X

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Canovelles, saig de la dite taula, per VII jorns que serví la dite taula, a rahó de II sous per jorn, XIII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Vicens, trompeta, qui ab son companyó serví VII jorns que sonaren en la dite taula ab n'Esbert, tabeler, a raó de I sou lo jorn per cascú, I lliura I sou

Suma plànena II lliures XI sous VI

(foli 14v)

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi, bestax, per metre e per levar lo tapit de la dite taula, e banderes, e portar cascú jorn la caxe a casa mia, per VII jorns, a raó de VIII diners lo jorn, III sous VIII

Ítem, met en date, los quals a XXV de abril doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, qui ab son companyó trompà en fer la crida del guiatge, ab n'Esbert, tabeler, a raó de V sous per hom, XV sous

Ítem, met en date, los quals doné en Canovelles, saig, per VII jorns que serví la dite taula, ço és, de XXI de abril fins a XVIII del dit mes, a rahó de II sous lo jorn, X [...] sous

Ítem, doné en Jordi, bestax, per metre e per levar lo tapit de la dite taula e benderes, e portar la caxe a casa mia, per VII jorns, a rahó de VIII diners lo jorn, III sous VIII

Ítem, doné e n'Esbert Moles, tabeler, per VII jorns que serví la dite taula, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Suma de plànena II lliures V sous III

(foli 15r)

Ítem, doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per salari de la servitut de la taula, per VII jorns, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Ítem, doné en Johan Estrany, trompeta, per son salari de la servitut de la taula, per VII jorns, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Ítem, doné al dit Johan Estrany, trompeta, per sonar a la publicació del guiatge derrer, ço és, a XXX de abril, V sous

Ítem, doné e·n'Esbert Moles, tabaler, per sonar a la dite publicació del dit guiatge derrer, lo demunt dit jorn, V sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per sonar a la dita publicació, V sous

Suma plànena I lliura VIII° sous

(foli 15v)

Ítem, a II de maig, doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per sonar en II crides qui·s feren, ço és, que tots los mestres d'axe e calafats anassen levorar a la dressane, a rahó de V sous per cascuna crida, V sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné e·n'Esbert Moles, tabaler, per la dite rahó, per sonar en les dites crides, V sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Johan Estrany, trompeta, per la dite rahó, per sonar en les dites crides, V sous

Ítem, met en date, los quals a V de maig doné al dit Johan Estrany, per rahó de la servitut de la taula, per VII jorns ab l'efegiment que li feren, e són, a rahó de I sou XI diners lo jorn, X sous VI lliures

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Esbert Moles, per salari de la taula, per VII jorns, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Suma plànena I^a lliura XII sous VI

(foli 16r)

Ítem, doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per salari de la taula, a rahó de I sou lo jorn,
per VII jorns, VII sous

Ítem, doné en^a Guillem Canovelles, saig, per salari de la taula, per VII jorns, a rahó de II
sous lo jorn, XIII sous

Ítem, doné en Jordi, bestaix, per salari de la taula, ço és, per metre e levar la dita taula e
bender<e>s, a rahó de VIII diners lo jorn, III sous VIII

Ítem, met en date, los quals doné a II bestays qui aportaren XIII estores a la botigua d'en
Munt-ros, que havíem loguade per metre lo bescuyt del Sant Pare, VIII

Ítem, met en date, los quals doné en Lorens de Gualbes, bestax, qui, ab sos companyons^b,
aportà de casa d'en Bosch, lancer, a la botigua d'en Munt-ros tots los darts e lances de la
gualera del Sant Para, per tot, III sous VIII

Suma de plànena I lliura XI sous

(foli 16v)

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Canovelles, saig, per VII crides les quals
feu als levorants en le dressane, a X de maig, VI sous

Ítem, met en date, los quals lo prop dit jorn doné en Pere Toxonera, berquer, per VI
bercades de rama e bova qui serviren a enramar de la seu fins a la taula de acordar,
III lliures VI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Faliu, per rahó com escombrà la botigua d'en Manleu,
que loguí, a X de maig, I sou VI

Ítem, met en date, los quals a XII de maig doné en Guillem Canovelles, saig, per VII jorns
que serví la dite taula de acordar, a rahó de II sous lo jorn, XIII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné e n'Esbert Moles, tabaler, per VII jorns que
serví la dite taula de acordar, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Suma plànena III lliures XIII sous VI

(foli 17r)

---

^a segueix J- ratllada.

^b segueix tirà ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Estrany, trompera, per VII jorns que serví la dite taule de acordar, a rahó de XVIII diners lo jorn, X sous VI

Ítem, met en date, los quals doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per VII jorns que serví la dite taula, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Ítem, doné en Jordi, bestaix, per metre e levar lo tapit e benderes e portar la caxe a casa mia, per VII jorns, a rahó de VIII diners lo jorn, IIII sous VIII

Ítem, met en date, los quals a XII de maig doné en Sabater, librater, per II^a libres un són continuades les dates e les rebudes e altres messions de la taula, XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Gracià Català, escrivà de la taula, per IIII mans de paper que havie comprades e VIII diners de sera vermella e III diners de tinta, V sous

Suma plànena I lliura XVIII° sous II

(foli 17v)

Ítem, met en date, los quals doné en Sabater, converç, per un manuelet de correga un són continuades les dates e les rebudes del forment e los forners qui-n feren bescuyt, II sous

Ítem, met en date, los quals doné en Casteyó Serra, acordat per notxer de la gualera de què ere còmit en Perri, per una cride que feu fer allà un ere tremès per acordar gent, IIII sous

Ítem, a XVIII° de maig doné e-n'Esbert Moles, tabaler, per VII jorns que serví la dite taula en sonar a metre a levar, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Ítem, lo dit jorn, doné en Johan Estrany, trompeta, per VII jorns que serví la dite taula en trompar a metre e levar aquella, a rahó de I sou VI lo jorn, X sous VI

Ítem, lo dit jorn, doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per VII jorns que serví la dite taula per aquella matexa rahó demunt dita, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Suma plànena I lliura X sous VI

(foli 18r)

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Canovelles, saig, per VII jorns que serví la dite taula, a rahó de II sous lo jorn, XIII sous

---

^a II *interlineat*, escrit sobre aquest, ratllat.

Ítem, met en date, los quals los dessus dit jorn doné en Jordi, bestax, per metre e levar lo tapit de la taula e benderes e portar a casa mia la caxe per VII jorns, a rahó de VIII diners lo jorn, IIII sous VIII

Ítem, met en date, los quals a XXI de maig doné, per manement de mossèn Pere Reguassol, e n'Exemeno, osta de correus, per un correu qui fo tremès a Sant Faliu per detenir la nau d'en Pere Salvedor, XVI sous

Ítem, a XXIII de maig, doné en Guillem Canovelles, saig, lo qual fem entrar en una barque de Copliure per traure'n un remolar que anàs levorar a la dressane, e costà la barque ab que entrà, I sou

Ítem, lo dit jorn, doné al dit Canovelles, saig, per I^a cride que feu a la dressane, altre als remolàs, altre als cuyrassés, altre als pevesés, que tots levorassen lo dilluns de Sincogesma, II sous

Suma plànena I lliura XVII sous VIII

(foli 18v)

Ítem, met en date, los quals, a XXV de maig, doné en Falip Torroella, balester, per IIII cordes que feu a les bellestes qui estaven a la taula de acordar, V sous

Ítem, li doné, per una corde a un altre bellesta, I sou

Ítem, met en date, los quals doné al dit Falip Torroella, per adobar les nous a II bellestes, I sou VI

Ítem, a XXVI de maig, doné en Guillem Canovelles, saig, per salari de VII jorns que havia servits a la taula de acordar, a rahó de II sous lo jorn, XIII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per sal<a>ri de VII jorns que serví la taula de acordar, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Ítem, met en date, los quals lo dessus dit jorn doné en Johan Estrany^b, trompeta, per salari de VII jorns que serví la dite taule de acordar, a rahó de I sou VI^c lo jorn, X sous VI

Suma plànena I lliura XVIII° sous

(foli 19r)

---

^b Estrany, amb la E- i la -t- corregides.

^c VI afegit posteriorment.

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné e-n'Esbert Moles, tabaler, per salari de VII jorns que serví la dite taula, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Jordi, bestax, per salari de VII jorns que serví la dite taula en levar e metre aquella e les benderes e portar la caxe a casa mia, a rahó de VIII diners lo jorn, IIII sous VIII

Ítem, met en date, los quals a XXVIII de maig doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, qui sonà ab sos companyons com benehiren la gualera del Sant Pare, III sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Johan Estrany per sonar com benehiren la dita gualera del Sant Pare, III sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem de Morvedra, trompeta, per sonar a la dessús dite gualera del Sant Pare, III sous

Suma plànena I lliura VIII

(foli 19v)

Ítem, met en date, los quals doné en Guabriel Lobet, trompeta, per sonar en la benessió de la gualera de nostro Sant Pare, III sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Esbert Moles, tabaler, per sonar en la benessió de la dite gualera del Sant Pare, III sous

Ítem, a XXVIII de maig, doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, qui ab son companyó sonà con vararen la dite gualera, ço és, ab en Johan Estrany e n'Esbert Moles, tabaler, a rahó de II sous per hom, [VIII] sous

Ítem, met en date, los quals doné al dit Vicens de Sent Pere e Johan Estrany, trompetes, e n'Esbert Moles, tabaler, qui sonaren com benehiren l'altre gualera grossa, a rahó de II sous per hom, VI sous

Ítem, doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per salari de VI jorns que serví en sonar a la taula de acordar, a rahó de I sou lo jorn, VI sous

Suma plànena I^a lliura IIII sous

(foli 20r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Estrany, trompeta, per salari de VI jorns que serví la dite taule de acordar, a rahó de I sou VI lo jorn, VIII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Esbert Moles, tabaler, per salari de altres VI jorns que serví la dite taula, a rahó de I sou lo jorn, VI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi, bestax, per salari de VII jorns que serví la dite taula en levar e metre aquella e portar lo tapit, caxa e benderes a casa mia, a rahó de VIII diners lo jorn, III sous VIII

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Canovelles, saig, per salari de VII jorns que serví la dite taula, a rahó de II sous lo jorn, XIII sous

Ítem, a III de juny, doné e·n'Anthoni Batla, còmit de la gualera de nostre Sant Pare, que dix havie donat e·n'Anthoni Fabré per una crida que lo dit Anthoni havie feta fer a Copliure, per ço com ell acordave allà, III sous

Suma plànea I lliura XVII sous VIII

(foli 20v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Batla, per messió que dix havia feta en mengar e beure per III jorns lo dit Anthoni Fabra per anar de Copliure a Perpenyà per ajustar los hòmens que havia acordats, V sous VI

Ítem, met en date, los quals doné al dit Anthoni Batla, per messió que feu per una bèstia com partí d'essí e anà a Terragona e a Tortosa per VIII jorns, lo qual anave per acordar gent, XII sous

Ítem, met en date, los quals doné al dit Anthoni Batla, per loguer de una bèstia de retorn de Tortosa assí, XIII sous

Ítem, met en date, los quals doné al dit Anthoni Batla, per messió de mengar e beure anant e vinent de Tortosa d'esí a Tortosa, a rahó de XX diners lo jorn, e foren XIII jorns, I lliura III sous III

Ítem, met en date, los quals doné al dit Anthoni Batla, per una crida que diu feu fer a Tortosa del guiatge, XVI sous VI

Suma plànea III lliures XI sous III

(foli 21r)

Ítem, met en date, los quals doné al dit Anthoni Batla, que dix havia donat a l'escrivà qui feu a Tortosa trellat del guiatge e del poder que ell havia, V sous VI

Ítem, met en date, los quals a IIII de juny, doné en Martí Aldreny, bestax, qui ab III companyons seus portaren del vall III fays de bova per enramar la taula de acordar lo jorn que·s cridà la pagua, IIII sous

Ítem, met en date, los quals doné al dit Mertí, qui ab sos companyons escombraren entorn la taula deffora e reguaren, axí com se acostuma, I sou VI

[Ítem, m]et en date, lo qual costà^d teronges, murta e altre rama per enramar la dite taula, per tot, I sou II

Ítem, met en date, los quals doné en Sabater, converç, per IIII mans de paper, IIII sous

Suma plànena XVI sous II

(foli 21v)

Ítem, met en date, los quals a VII de juny doné en Lorens Coste, libreter, per lo libre major un són continuats tots los acordats e altre en quà ha VI mans de paper, e altre de les àpocas, XVIII° sous

Ítem, a VIII de juny, doné en Vicens de Sant Pere, trompeta, e Johan Estrany e Cartutxo e Ihanxo^e, trompetes, e a n'Esbert Moles, tabaler, per sonar a una cride que feren a IIII de juny que tot acordat vengués a pendre la pagua, a rahó de II sous VI diners per hom, XII sous VI

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné al dit Vicens de Sent Pere e Johan Estran<y>, trompetes, e Esbert Moles, tabaler, per sonar en una cride que feren que tot berquer e grondoler, sots pena de X lliures, encontinent entràs a descarregar la nau d'en Roger per espatxement de la dita nau, VII sous VI

Ítem, met en date, los quals doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per salari de^f VII jorns que serví la dite taula, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Suma plànena II lliures VI sous^g

(foli 22r)

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Johan Estrany, trompeta, per salari de VII jorns que serví la dite taula, a rahó de I sou VI lo jorn, X sous VI

---

^d costà amb lletra i abreviatura final ratllades, probablement per escriptura inicial, rectificada, de costaren.

^e e Ihanxo interlineat sobre Cartutxo.

^f segueix un traç vertical, inici de lletra, ratllat.

^g segueix VI ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Esbert Moles, tabaler, per salari de VII jorns que serví la dite taule, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi, bestax, per metre e levar la taule de acordar e aportar tapit, caxe e benderes a casa mia, per VII jorns, a rahó de VIII diners lo jorn, III sous VIII

[Ítem, m]et en date, los quals doné en Canovelles, saig, per salari de VII jorns que serví la dite taule, a rahó de II jous lo jorn, XIII sous

Ítem, met en data los quals doné e·n'Anthoni Batla, còmit, per loguer e messió de VII hòmens qui estigueren per XV jorns en la gualera del Sant Pare, com le hagneren varade en mar, a rahó de III sous per hom, e aví àpoca, XXI lliures

Suma plànena XXII lliures XVI sous II

(foli 22v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Batla, còmit de la gualera del Sant Pare, per proveisió de VIII° hòmens per XV jorns con se n'anà en València ab la dite gualera, a rahó de XII diners per hom, VI lliures XV sous

Ítem, met en date, los quals a XIII de juny doné en Johan Estrany, trompeta, per salari de VI jorns que serví la dite taule, a rahó de I sou VI lo jorn, VIII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Johan Estrany, trompeta, per sonar en una cride segona que feren a XIII de juny que tot acordat vengués a pendre le paga, II sous VI

Ítem, a XVI de juny doné en Pere Merquès, escrivà de la gualera grossa apellada de Sent Cristòfol, [per] la proveisió d'esí en València de mengar e beure a VIII hòmens, per XV jorns, LXXX creuats, VI lliures

Ítem, lo dit jorn, doné en Vicens de Sant Pere, trompeta, per salari de VII jorns que serví la dite taule de acordar, a rahó de I sou lo jorn, VII sous

Suma plànena XIII lliures XIII sous VI

(foli 23r)

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Nedal Vidal, trompeta, per salari de II jorns que serví la dite taule, a rahó de I sous lo jorn, II sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné e·n'Esbert Moles, tabaler, per salari de VII jorns que serví la dite taula, a rahó de XII diners lo jorn, VII sous

Ítem, lo dit jorn, doné en Jordi, bestax, per salari de VII jorns que serví la dite taula en metre e levar aquella e aportar a casa mia la caxe, tepit e benderes, a rahó de VIII diners lo jorn, III sous VIII

Ítem, lo dit jorn, doné en Guillem Canovelles, saig de la taule, per salari de VII jorns que serví, a rahó de II sous lo jorn, XIII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, per sonar en una cride que feren a XIII de juny que tot acordat vengués pendre la pagua, II sous VI

Suma plànena I lliura X sous II

(foli 23v)

Ítem, lo dit jorn doné e·n'Esbert Moles, tabaler, per dessus dite cride, II sous V

Ítem, doné^h en Vicens de Sant Pere e en Nadal Vidal, trompetes, e e·n'Esbert Moles, tabaler, per II crides que havien fetes per los lochs acostumats, la una que tot acordat vengués pendre la pagua, si noque seria dat per fogitiu, l'altra a tots los aliers de la gualera d'en Bernat de Crohilles, a rahó de II sous VI per hom per cascuna crida, munte, XV sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn, ço és, a XVII de juny, doné en Vicens de Sent Pere e al dit Nadal, trompetes, e e·n'Esbert Moles, tabaler, per una cride doble que feren per los lochs acostumats que tot acordat qui hagués presa pagua de la gualera grossa apellade Sent Cristòfol, a rahó de V sous per hom, XV sous

Ítem, a XVII de juny doné en Tomàs Bosch, escrivà de la gualera d'en Françoy Desplà, per provesió de XIII perssones per XV jorns anant d'esí a València, a rahó de I sou lo jorn per hom, aví àpoca, VIII° lliures XV sous

Suma plànena XI lliures VII sous VI

(foli 24r)

Ítem, met en date, los quals a XVIII de juny doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, e e·n'Esteva, trompeta, e e·n'Esbert Moles, tabaler, per una cride que feren que tot hom qui

---

^h doné escrit sobre quelcom prèviament rascat.

hagués presa pagua de les gualeres que encontinent se recollís, a rahó de II sous VI per hom,
VII sous VI

Ítem, met en date, los quals a XX de juny doné en Vicens de Sent Pere, trompeta, e en Nadal Vidal, trompeta, e e·n'Esbert Moles, tabaler, per una crida que feren que tot hom de rem qui fos acordat que vengués pendre la pagua, a rahó de II sous VI per hom,
VII sous VI

Ítem, met en date, los quals a XXIII de juny doné en Vicens de Sent Pere e Nadal Vidal, trompetes, per salari de VII jorns que serviren la taula de acordar, a rahó de I sou per hom,
XIII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné e·n'Esbert Moles, tabaler, per VII jorns que serví a la dite taule, a rahó de I sou lo jorn,
VII sous

Ítem, doné en Jordi, bestax, per salari de VII jorns que serví la dite taule en levar e metre, a rahó de VIII diners lo jorn,
III sous VIII

Suma plànena II lliures III

(foli 24v)

Ítem, met en date, los quals a XXIII de juny, doné en Guillem Canovelles, saig, per salari de VII jorns, a rahó de II sous lo jorn,
XIII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Pere Toxonera, per una barque sua qui·m'aportà a Fragua a mi e en Grassià, escrivà de la taula, e mes-nos en la gualera d'en Ffrancesch Desplà per fer la serca dels galiots,
III sous

Ítem, met en date, los quals a XXV de juny doné, de menament de mossèn Pere Reguassol, e·n'Amado Ximenis, cavalcador de casa de nostro Sant Pare, VIII florins, aví àpoca,
III lliures [V]III sous

Ítem, met en date, los quals a XXVI de juny doní en Vicens e en Nadal Vidal, trompetes, per crida que feren a XXIII de juny que tot hom de rem vengués a pendre pagua, anomenant-los cascun per son nom,
V sous

Ítem, doné e·n'Esbert Moles, tabaler, per la dite crida,
II sous VI

Ítem, met en date, los quals a XXVII de juny, doné en Guillem Vinyoles, còmit de la gualera Sent Bernat, per III hòmens qui per III jorns guardaren la dita gualera, per III jorns a rahó de III sous per hom, aví àpoca,
III lliures III sous

Suma plànena VIII lliures XVI sous VI

(foli 25r)

Despeses fetes per en Berenguer Ros, escrivà de la gualera Sant Pere, de la qual és patró lo noblaⁱ en Bernat de Crohilles, les quals despeses se feren a Palamós, a Sent Ffaliu e a Blanes, segons devall appar.

Primo, despès a Palamós, a XXIII de juny, per la taula del patró, ous	I sou
Ítem, lo dit jorn, costà un barril de vi, e pa fresch,	VI sous IIII
Ítem, lo dit jorn, costà pa fresch,	III sous
Ítem despès, a XXIII de juny, a Sent Faliu, per carn,	II sous VI
Ítem, lo dit jorn costà pa fresch,	II sous
Ítem, costaren III lliures de carn,	III sous VI
Ítem, costà mitge rove de seu,	VIII sous VIII
Ítem, costà pebre V diners, e II verniguats d'erroç e un corter de carn selade que comprà dels companyons VIII sous VI, per tot,	VIII ^o sous XI
Ítem, costà clavó per fer una escala,	II sous VI
Ítem, costà, com partiren d'essí, un berril de vi en què n'entraren VIII corteres e un verniguat, a rahó de I sou lo corter,	VIII ^o sous IIII
Ítem, per XIII corters de vinagre en un barril, a rahó de IIII diners lo corter, IIII sous VIII	
Ítem, per pa fresch,	VI sous VI
Ítem, per II formatges salats,	III sous X
Ítem, costà, a Blanes, I lliura de moltó,	I sou XI
Ítem, despès, per en Rafel Comdal, a Ssent Faliu, per messió de ostal entre ell e l'algotzir, per II jorns que hi estigueren per acordar gent,	V sous
Ítem, donà en Pere Canet, qui anà a Gerona per amanar alguns hòmens presos per voguar lo rem,	XI sous

Suma plànena IIII lliures I sou VIII

ⁱ segueix, ratllat, mossèn.

(foli 25v)

Ítem, lo primer de juliol doné en Vicens de Sant Pere e en Nadal Vidal, trompetes, e e-n'Esbert Moles, tabaler, per IIII jorns que serviren la dite taula, a rahó de I sou lo jorn per hom, XII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn, doné en Guillem Canovelles, saig, per salari de IIII jorns que serví la dite taula, a rahó de II sous lo jorn, VIII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Berthomeu Arquinbau, dressaner, per son dret a ell pertanyent per una gualera que la ciutat havia prestade al Sant Pare, X florins, e més, per treball que hach de fer adobar cuyrasses e gorgeres e pevesos, V florins, axí que són, per tot, X[V florins], VIII lliures V sous

Ítem, a III de juliol, doné en Bernat de Crohilles, per missió de L hòmens que havie fets venir de Gerona per forssa per la sua gualera, VIII lliures V sous

Ítem, doné a l'escrivà de la taula, per^k IIII mans de paper, ço és, per II que-n més en lo libre de les àpocas e altres II per servei de la taula, e més, per sera e tinta, per tot, VI sous IIII

Suma plànena^l XVII lliures XVI sous IIII

(foli 26r)

Ítem, met en date, los quals a VI^m de juliol doné, ab alberà de mossèn Pere Reguassol, en Berthomeu Lonch, per XXXVI quintars I rova, XXIIIⁿ lliures tenderes de carn selade, a rahó de XXXIII sous VI lo quintar, XXXXIII lliures VII sous IIII

Ítem, lo dit jorn, doné en Guillem Canovelles, saig, per salari de VI jorns que serví la dite taule, a rahó de II sous lo jorn, XII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Bernat Cadireta, corredor, per XII crides que feu ab lo guiatge, segons pus larguement appar en la àpoca que fermà, VI lliures I sou VI

Ítem, met en date, los quals a VII de juliol doné en Jordi, bestax, per salari de la taula, per metre e levar aquella, a rahó de VIII diners lo jorn per VII jorns, IIII sous VIII

Ítem, met en date, los quals a XIII de juliol doné en Guillem Canovelles, saig de la taula, per V jorns que havie servide la dite taula, a rahó de II sous lo jorn, X sous

---

^k per escrit sobre quelcom prèviament rascat.

^l plànena apareix al manuscrit escrit així, sense abreujar.

^m VI, deia XXVI, XX- ratllat.

ⁿ XXIII, deia XXXIII, X- ratllat.

Ítem, met en date, los quals a XIII de juliol doné en Jordi, bestax, per VII jorns que havie servide la dite taule en levar e metre aquella, a rahó de VIII diners lo jorn,
III sous VIII

Suma plànena LII lliures II

(foli 26v)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Ramis, escrivà dels diputats, per rahó del contracte per ell pres de les VII gualeres que lo General prestà al Sant Pare, segons apar en la àpoca per ell feta, XXXXVII florins X sous VI, XXVI lliures VII sous VI

Ítem, met en date, los quals a XX de juliol doné en Guillem Canovelles, saig, per VI jorns que havia servide la dite taula, a rahó de II sous lo jorn, XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi, bestax, per VII jorns que serví la dite taula, a rahó de VIII diners lo jorn, III sous VIII

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Bernat Ros, escrivà de la gualera del noble en Bernat de Cruhilles, per proveció del dit Cruhilles, per XVIII jorns que estech en gualera en la plaga de Barchelona, a rahó de XII diners lo jorn, XVIII sous

Ítem, met en date, los quals a VII de agost doné en Martí de Sòria, qui, ab sos companyons, tragué XXX bacons de carn selade de la botiga d'en Pere de Munt-ros, e muntaren-los en casa sua, alt al porxo, e pengaren-la, per tal com se guastave, a rahó de III diners lo bacó, ab VI diners que·ls doné per a beure, X sous VI

Suma plànena XXVIII lliures XII sous VIII

(foli 27r)

Ítem, met en date, los quals a VII de agost doné en Pleguamans, per tal com endressà en comprar lo forment, de què fem bescuyt a obs de la armade de nostro Sant Pare, per sos treballs, II lliures XV sous

Ítem, met en date, los quals a XVI de agost doné en Johan de Lisbona, qui, ab II companyons altres, guardaren per XVIII° jorns la gualera Sent Bernat com fo verade, a rahó de III sous lo jorn ab la prevesió e los II, a rahó de III sous lo jorn, aví àpoca, X lliures VIII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi, bestax, per escombrar e levar una botigua de Pere de Munt-ros un havia estat la carn sselade, I sou VI

Ítem, met en date, los quals a XVI de agost doné en Berenguer Ros, escrivà de la gualera del noble en Bernat de Cruhilles, per II libres que havia comprats per escriure les dates e rebudes de la dite gualera, XIII sous

Ítem, met en date, los quals a XXXI de agost doné en Bernat Esplugues, escrivà de la Casa de la Ciutat, per contracte que feu ab lo reverent pare en Christ frare Vicens, habat d'Àger, e ab mossèn Pere Reguassol de la gualere que la ciutat prestà al Sant Pare ab tot lo forniment, V lliures X sous

Suma plànena XVIII° lliures VIII sous VI

(foli 27v)

Ítem, met en date, los qual a XVIII de setembre doné e n'Anthoni Olzina, perpunter, e en Lois Borressà, pintor, per benderes e tendes que feren a obs de les gualeres, segons que pus larguement se conté en la àpoca, CLVII lliures XV sous VIII°

Ítem, met en date, la qual date devia haver mesa a VIII de juny que doné en Pere Guavilar, de la botigua d'en Pere de Casaldàguila, per tercenells que mossèn Pere pres a obs de les benderes, segons larguement apar en la àpoca, CXV lliures

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné a l'honorabla en Dalmau de Biern^o, batle general de Catalunya, per abexar la cu[...] a la gualera Sent Pere, aví àpoca CC florins, CX lliures

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Berthomeu Vidal, jurat, de n'Esplugues, de Case de la Ciutat, per las seguretats que pres de la gualera que la dita ciutat prestà al Sant Pare, III florins, II lliures III sous

Suma plànena CCC LXXXVIII lliures XVIII° sous VIII°

(foli 28r)

Ítem, met en date, los quals a XXVI de agost doné en Jordi, bestax, qui ab sos companyons aportaren XXVIII bacons de carnselade de case de Pere de Munt-ros a le barque qui estave devant lo pou de n'Estany, los quals bacons tramís a Copliure ab la barque d'en Plane, conssignats en Bernat Alenyà, osta, e lo dit Bernat que ls liuràs a mossèn Julià de Loba, de casa del Sant Pare, e hagué de nòlit un sou de bacó^p, e lo dit Jordi, per la rahó dessus dita, a rahó de III diners per bacó, munten, VIII° sous III

---

^o Biern, així al manuscrit, per Biert.

^p de bacó interlineat, escrit sobre sou.

Ítem, met en date, los quals costaren V trunyelles per pengar los dits bacons a casa d'en Pere de Munt-ros, sots un porxo, I sou III

Ítem, met en date, los quals doné en Pere de Munt-ros, per loguer de una botigua en que estech la dita carnselade per IIII mesos, a rahó de II florins lo mes, VIII florins, IIII lliures VIII sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni Plà, per XV trunyells per liguar los dits bacons com anaren a Copliure, cascú per si, a rahó de III diners per tronyella, III sous VIII

Suma plànena V lliures II sous IIII

(foli 28v)

Ítem, met en date, los quals a^q VI de setembre doné en Guabriel Terraguó, per IIII jorns que estech en la gualera Sent Christòfol com fo verade, ab la messió, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Torres, per altres IIII jorns que estech en la dita gualera, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni Maltes, per altres IIII jorns que estech en la dita gualera, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berenguer Jeltrúu, per altres IIII jorns que estech en la dita gualera, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Christòfol de Seraguossa, per altres IIII jorns que estech en la dita gualera, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Simon, per altres IIII jorns que estech en la dita gualera Sent Christòfol ab tots los dessús dits ensemps, fins que hi ach companye, XI sous

Suma plànena III liures VI sous

(foli 29r)

Ítem, met en date, los quals doné a VII^r de^s octubre doné en Berthomeu Puig, per una pale que li conpré per pelegar lo bescuyt, III sous

---

^q a, *deia* (abreujat) a rahó, *abreviatura ratllada*.

^r VII, *deia* VI, -I *afegit posteriorment*.

^s *segueix se-* (inici *erroni de setembre*) *ratllat*.

Ítem, met en date, los quals a XV de octubre, doné e·n'Agostí Lorens, qui, ab VIII altres companyons meteren ab fortuna e mal temps a la gualera Sent Pere un ruxó i una gúmena, a rahó de VIII sous per hom, e aví àpoca, IIII lliures

Ítem, lo dit jorn, doné en Ffrancesch Bovet, pescador, qui ab VI altres veraren la barque qui meté lo demunt dit ruxó e gúmena en la dita gualera, a rahó de II sous per hom, XIII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Jordi, bestax, qui ab III altres companyons portaren de la botigua, la qual tenim loguade a Frameno<r>s en què està la axarçie de la gualera Sent Bernat e de la gualera de què ere patró en Bernat de Crohilles, una gúmena tortissa a la barque qui le mès en gualera, la qual ere a l'esperó de Sent Deniel, VIII sous

Ítem, costaren IIII tronyelles per obs de la gúmena e roxó, a rahó de III diners la pessa, I sou

Suma plànena V lliures VI sous

(foli 29v)

Ítem, met en date, lo qual costà de portar lo ruxó que meteren en la dita gualera, ço és, del Puig del Carbó a la barque qui ere a l'esperó de Sent <D>aniel, I sou VI

Ítem, met en date, los quals doné en Guabriel Guerau, per loguer del dit ruxó, I florí, XI sous

Ítem, met en date, los quals costaren II liures de moltó que tremís a les dues gualeres qui estaven surtes defora ab lo mal temps, II sous VI

Ítem, met en date, los quals a XXV de octubre doné en Martí Merquet, qui, ab un altro companyó, portà lo ruxó que havíem loguat de la dressane a casa del dit Guabriel Guerau, de qui ere, I sou VIII

Ítem, met en date, los quals lo primer de desembre doné a mossèn Bonenat Mir, escrivà de la gualere del Sant Pare, qui, segons diu, apar per compte per ell donat resten a pagar dels hòmens qui han^t menade la gualere de nostro Sant Pare de Peníscola assí en Barchelona, aví àpoca, LXXXIIII lliures III sous

Suma plànena LXXXIIII lliures XVIII° ^u sous VIII

(a peu de pàgina, centrat, en lletra més petita) LXXXIIII^v lliures XVIII° sous VIII

---

^t han, *deia* ham, *darrer traç de la -m ratllat*.

^u XVIII°, *deia* VIII, -I^o *afegit posteriorment*.

^v IIII *sobrescrit per ///, a manera de repàs del càlcul*.

(foli 30r)

Ítem, met en date, los quals devvia haver mesos a XVIII de setembre que doné en Bernat Roger, patró de nau, per mig sou de un mes que la sua nau ere estade destengude per servei de nostro senyor lo papa, segons apar per àpoca feta per lo dit Bernat Roger,
CXXV lliures

Ítem, met en date, los quals a XVII de desembre, doné en^w Nicolau Ortís e en Michel Sala, traginers, per VI viatges que tiraren viratons e altres armes de la botigue del Sant Pare a la barque d'en Salvedor Orta, un se carreguaren per portar a Peníscola, a rahó de VI diners per viatge,
III sous

Ítem, met en date, los quals a XVIII de desembre doné als dits Nicolau e Miquel, treginers, per XII viatges que feren de la botigue del Sant Pare ab armes e altres coses a la barque d'en Selvador Orta, a rahó de VI diners per viatge,
VI sous

Ítem, met en date, los quals doné als dessús dits treginers per II viatges que feren de casa del peveser a la barque d'en Salvedor Orta de XXX pevesos de bras e IIII de posta per tremetre a Peníscola,
I sou

Ítem, met en date, los quals doné en Rafel Comdal, per I artimó o vela de la gualera Sent Pere, qui ere a la botigua del Sant Pare, e feu-lo aportar a la botigue del General per pahor que rates no·l gostassen,
II sous

Suma plànena CXXV lliures XII sous

(foli 30v)

Ítem, met en date, los quals doné al dit Rafel Comdal, per XXVI cauquilles de fust, sera guomade e fil d'enpalomar que compram per segellar les XXVI^x caxes de viratons que tremetem a Peníscola per la barque d'en Salvedor Orta,
II sous

Ítem, costaren V trunyelles per liguar los dits viratons^y e cascuna caxa per si, a rahó de III diners la trunyella,
I sou III

Ítem, met en date, los quals doné en Nicolau Semar, messip de ribera, per XXX guorgeries que aportà de casa del cuyrasser a la barque d'en Salvedor Orta, un los metem per portar-los a Peníscola,
IIII

---

^w en, *deia* eni, -i ratllada.

^x XXVI, *deia* XXI, -VI afegit, convertint -I en -V-.

^y segueix un traç llarg (*inici de p*) ratllat.

Ítem, met en date, los quals a XVIII° de desembre doné an Johan Guordiola, escrivà de la cort del batla, per I alberà que-m feu qui anave a les guardes del batla a mar per lexar carregar les armes que tremetem a Peníscola, I sou

Ítem, met en date, los quals a XXIII de desembre <doné> en Pere de Berut, bestax, qui ab sos companyons tiraren de la casa d'en Francesch de Menlleu a la barque d'en Salvador Orta CCC quintars de bescuyt, a rahó de II diners lo quintar, aví àpoca, II lliures X sous

Ítem, met en date, los quals a XXXI de desembre doné en Martí, turch, bestax, qui ab sos companyons tiraren de la botigue de nostro senyor lo papa a la barque de Pere Faliu V botes plenes de axarçie e tallam e III ruxons e I^a àncora per portar a Peníscola, per tot, X sous VI

Suma plànena III lliures V sous I diner

(foli 31r)

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Martí, bestax, qui aportà de la botigua mia a la botigue de nostre senyor lo papa VIII botes buydes per meter axarçie, II sous VIII

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné al dit Martí, bestax, per VII botes que aportaren plenes de axàrcia e altres menesters de la botigua del Sant Para a la barque d'en Pere Faliu, un les carreguam, a rahó de XXII diners per bota, XII sous X

Ítem, met en data, los quals lo dit jorn doné en Nicolau Ortís e en Michel Sala, treginers, per XIII vias que feren de axàrcia de cànem de la botigue de nostro senyor lo papa a la barque d'en Pere Faliu, un le meten, a rahó de VI diners le via, VII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi e en Luquet, bestays, qui aportaren de la botigue a mar XXV barrils per adobar, VIII

Ítem, met en date, los quals a II de jener doné en Martí, turch, qui, ab altres companyons, aportaren I vela apellade artimó, qui era de la gualera apellada Sent Pere, de la botigue del General a la barque d'en Pere Faliu, un la carreguam, III sous

Ítem, met en date, los quals costaren de aportar II caps de cànem nous, los quals s'eren fets en València per la gualera del Sant Para, de la botigua fins a la barque d'en Pere Faliu, un los carreguam, I sou III

Suma plànena I lliura VII sous VII

(foli 31v)

Ítem, met en date, los quals doné en Nicolau Ortís, treginer, qui ab un companyó havien tirat de la botigue de nostro senyor lo papa, axàrcia per XVI viatges a la barque d'en Pere Faliu, un^z le metem, a rahó de V diners per viatge, VI sous VIII

Ítem, a IIII de jener, costà I sarrió d'en Pere Ferrer, a un metem IIII dressadors o simens que metem ab la barque d'em Pere Feliu per Peníscola, V

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Pere de Sòria, bestax, qui ab sos companyons tiraren a la barque d'en Pere Feliu e a la barque d'en^{aa} Maymó, DI quintars e mig de bescuýt, a rahó de II diners per quintar, aví àpoca, IIII lliures III sous VII

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi , bestax, qui aportà II botes buydes de la botigue mia a la botigue de nostro senyor lo papa per umplir de^{cc} menesters, VIII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné al dit Jordi, bestax, per aportar a la barque d'en Feliu IIII pelles grans, II asts de ferro, II grelles, per tot, IIII

Ítem, costà de aportar de la botigua a casa I bota buyda per umplir de frescam, IIII

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi, bestax, per III viatges que feu de plom e guavetes de fust e altro ferdatge de la botigua a casa mia per metre-ho en botes ab altres coses, VIII^p

Ítem, met en date, los quals li doné per VI viatges que feu de la botigua del Sant Pare a la barque d'en Faliu de estores e altres coses, II sous

Suma plànena IIII lliures XIII sous VIII

(foli 32r)

Ítem, met en date, los quals a VII de jener doné en Rafel Comdal^{dd}, per una escala de la gualera Sent Bernat que feu aportar de les voltes a la mia botigue de l'esperó, II sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Guabriel Salvedor e en Berthomeu Perades, meriners, per III jorns que aydaren a umplir les botes de la axàrcia que tremetem a Peníscola ab la barque d'en Pere Faliu, e buydaren tota la botigue de nostro senyor lo papa que teníem a loguer, a rahó de III sous per hom lo jorn, XVIII sous

Ítem, met en date, los quals a VIII de jener doné en Pere Muner, per loguer de una botigue que teníem sua a un teníem la axàrcie e altro menesters de les gualeras qui havien desarmat per V mesos XIII jorns, a rahó de VII florins l'any, aví àpoca,

---

^z un, uno *amb -o ratllada.*

^{aa} segueix Faliu *ratllat.*

^{cc} de, d- *corregida sobre b-.*

^{dd} Comdal, -d- *escrita sobre -p-.*

I lliura XIII sous XI

Ítem, met en data, los quals doné a mossèn Bonenat Mir, escrivà de la gualera de nostro senyor lo papa, e II pertides, ço és, a XXIII de maig, V lliures, X sous, e a XXVII de juny, XIII lliures, XV sous^{ee}, axí que són XVIII° lliures V sous, les quals diu que ha despeses, segons apar en un full de peper que ell m' a donat, lo qual és en cuberta de aquest libre,
XVI lliures XIII sous VIII

Ítem, met en date, los quals a XV de jener doné e n' Anthoni Serra, qui ab un altro seu companyó havien esguotade e escombrade tota la gualera de nostro senyor lo papa,
VI sous

Suma plànena XVIII° lliures XV sous VII

(foli 32v)

^{ff}Ítem, met en date, los quals a [*en blanc*] doné en Jachme Copi, brodador, per los senyals que feu en lo tendal de seda de la gualera de nostro senyor lo papa, segons apar pus larguement en la àpoca feta en poder d' en Francesch Cases, notari, CCXX lliures

^{hh}Ítem, met en date, los quals doné e Guillem de Fonollet per XVII jorns que la sua nau fo detenguda per anar en servey de nostro senyor lo papaⁱⁱ, despuys la dita nau fo licenciada que no la haguem mester, de què li fo donat, per mig sou reyal, estimada la dita nau per III^m salmes, comptant a rahó de V sous per salma, de III messos de què fo la prorata, e aví àpoca, CVI lliures V sous

Ítem, met en data los quals he donat en Jachme Sala^{ll}, entre diversses veguades, comptats en assò CC florins que mossèn Pere Reguassol li donà a VIII° de agost per verar e traure galeres e altres messions, segons apar en la àpoca de què n feta, CCCCXXXIII lliures X sous

Ítem, met en data, los quals (*en blanc*)

(foli 33r-v, *en blanc*)

(foli 34r)

---

^{ee} segueixen dues lletres (li-?) ratllades.

^{ff} De la quantitat no són stades pagades al dit Jacme Copí sinó CX lliures; despuys foren pagades totes *al marge lateral esquerre de l'assentament, ratllat*.

^{hh} La dita quantitat no és stada pagada al dit Guillem de Fonollet tota *al marge lateral esquerre*.

ⁱⁱ segueix aví àpoca ratllat.

^{ll} en Jachme Sala *interlineat*.

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí dejús aparen totes les compres qui·sⁿⁿ són fetes del forment per fer bescuyt, e comenssam a XVIII de abril, any M CCCC XV.

Primo, lo dessús dit jorn compram de Leonardo de Doni corderes de fforment de Serdenya, lo qual rebem en moltes pertides: M CC XXXV, a rahó XIII sous VI diners la cordera, munten, aví àpoca, DCCCXXXIII lliures XVIII° sous III

Ítem, compram de Miquel Vela, de Copliure, corderes de forment XXXX, a rahó de XIII sous VIII° diners de la cordera, munten, aví àpoca, XXVII lliures X sous

Ítem, a XVIII° de abril, compram de Anthoni Vidal corderes de forment de Sicília CXIII, a rahó XIII sous la cordera, aví àpoca, LXXIII lliures II sous

Suma plànena DCCCC^o XXXV lliures XI sous III

(foli 34v)

Ítem, a XXI de maig compram de n'Anthoni Leonardo corderes de forment de Fransse C, a rahó XIII sous la cortra, aví àpoca, LXV lliures

Ítem, a XXVIII de maig, compré d'en Guillem Sayés corderes de forment CCCCXVIII^o, a rahó XIII sous la cordera, aví àpoca, CCLXXII lliures VII sous

Ítem, a VI de juny, compré d'en Johan Bell, de Fransse, corderes de forment CCXXVI, a rahó de XIII sous la cordera, aví àpoca, CXXXXVI lliures XVIII sous

Ítem, lo dit jorn, compré d'en Jachme Joufre, de France, corderes de forment CXXXX, a rahó de XIII sous la cordera, aví àpoca, LXXXXV lliures XI sous

Ítem, a XI de juny, compram d'en Lorens Massot, ab altro forment mesclat quin pa feria, corderes II, a rahó de X sous la cordera, aví àpoca, I lliura

Suma plànena DLXXX lliures XVI sous

(foli 35r)

Ítem, lo dit jorn, compram d'en Jachme Batla corderes de forment CCXVI, a rahó XIII sous la cordera, aví àpoca, CXXXX lliures VIII sous

Ítem, a XII de juny, compram del dit Lorens Bell corderes de forment I, a rahó de XII sous,

---

ⁿⁿ qui·s, ·s llarga corregida sobre -s curta, amb voluntat de duplicació de la -s (qui·s·són).

Ítem, a XIII de juny, compré d'en Johan Serra corteres de forment per fer mescla II, a rahó de XIII sous VI, aví àpoca, I lliura VIII° sous

Ítem, lo dit jorn compram d'en Loren Flo corteres de forment per fer mescla I, per XI sous

Ítem, compram d'en Johan del Buch corteres de forment IIII, a rahó de XII sous VI la cortera, aví àpoca, II lliures X sous

Suma plànena CXXXXV lliures X sous

(foli 35v)

Ítem, compré d'en Johan Bell cortera de forment per fer mescla I, per XII sous VI

Ítem, compré d'en Jachme Batla cortera de forment per fer mescla I, per XIII sous VI

Suma plànena I lliura VI sous

(foli 36r, en blanc)^{oo}

(foli 36v, en blanc)

(foli 37r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí devall apparen les messions qui·s^{qq} són fetes per lo forment qui s'és comprat per fer bescuyt.

Primo, lo primer de juliol doné en Francesch Pereade, forner, per fasedures, coure e molre XXXII corteres de forment, a rahó de II sous X diners per cortera, aví àpoca, III lliures X sous VIII

Ítem, a II de juny, doné en Ffrancesch Nogués, forner, per fasedures, coure e molre LII corteras e mitge de forment, a rahó de II sous X la cortera, aví àpoca, VII lliures VIII sous VIII°

Ítem, a IIII de juliol, doné en Pons Vilar, forner, per fasedures, coure e molre, CCCLVIII corteres de forment, a rahó de II sous X la cortera, aví àpoca, L lliures XIII sous IIII

Suma plànena LXII^a lliures XIII sous VIII°

(foli 37v)

---

^{oo} Suma menor de totas costà II^m DII corteres mitga de forment de què avem fet bescuyt segons apar per menut, Mª DLXIII lliures III sous III *ratllat*.

^{qq} qui·s, ·s *llarga corregida sobre -s curta, amb voluntat de duplicació de la -s* (qui·s·són).

Ítem, lo dit jorn, doné en Mateu Calvet, forner, per fasedures e molre CXIII corteres de forment, a rahó de II sous X diners la cortera, aví àpoca, XVI lliures III sous

Ítem, a V de juny, doné en Johan Endreu, forner, per fasedures e molre CLXX corteres de forment, a rahó de II sous X diners la cortera, aví àpoca, XXIII lliures I sou VIII

Ítem, a XVIII de juliol, doné en Jachme Baró, forner, per fasedures e molre CC corteres de forment, a rahó de II sous X la cortera, aví àpoca, XXVIII lliures XII sous III

Ítem, a XX de juliol, doné en Guillem Abrich, forner, per fasedures e molre CCXXVIII^o corteres de forment, a rahó de II sous X diners la cortera, aví àpoca, XXXIII lliures XVII sous II

Ítem, a XXIII de juliol, doné en Lorens Aymerich, forner, per fasedures e molre CLXXVIII^o corteres de forment, a rahó de II sous X diners, aví àpoca, XXV lliures VII sous II

Suma plànena CXXVIII lliures I sou III

(foli 38r)

Ítem, a II de agost, doné en Bernat Endor, forner, per fasedures e molre CCLXXV corteres de forment, a rahó de II sous X diners la cortera, aví àpoca, XXXVIII lliures XVIII° sous VI

Ítem, lo dit jorn, doné a·n'Andreu Seplane, forner, per fasedures e molre CLXXVI corteres de forment, a rahó de II sous X diners la cortera, aví àpoca, XXIII lliures XVIII sous VIII

Ítem, a II de agost, doné e·n'Anthoni Carbonell, forner, per fasedures e molre CCXXXIII corteres de forment, a rahó de II sous X diners la cortera, aví àpoca, XXXIII lliures III sous

Ítem, a XXVI de juliol, doné en Guillem Bosch, forner, per fasedures e molre CLXXXX^o corteres de forment, a rahó de II sous X diners per cortera, aví àpoca, XXVI lliures XVIII sous III

Ítem, lo dit jorn, doné en Francesch Espanye, forner, per molre e fasedures de CCLXXXI cortera de forment, a rahó de II sous X diners la cortera, XXXVIII° lliures XVI sous

Suma plànena CLXIII lliures XV sous II

(foli 38v)

Suma megor de totas, costà lo bescuyt de [fer], segons atràs apar per menut, CCCLIII lliures VIII° sous XI^{tr}

(foli 39r-v, en blanc)

---

^{tr} XI interlineat, escrit sobre VIII° ratllat.

(foli 40r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí aparen totes les compres qui·s són fetes del bescuyt qui ya ere fet, segons devall appar.

Primo, a XVIII de abril, compram de n'Anthoni Vidal bescuyt LXXVIII° quintars, a rahó de XVI sous lo quintar, aví àpoca, LXIII lliures III sous

Ítem, lo dit jorn, compram de n'Anthoni Carbonell, forner, bescuyt III quintars L lliures, a rahó de XVI sous lo quintar, aví àpoca, III lliures XII sous

Ítem, a XXXVIII de abril compram d'en Tomàs Vila, bescuyt CLXXXII quintars, a rahó de XVI sous lo quintars, aví àpoca, CLIII lliures XII sous

Ítem, lo dit jorn compram de Francesch Nogués, forner, bescuyt VI quintars XX lliures, a rahó de XVI sous lo quintar, aví àpoca, III lliures XVIII° sous II

Suma plànena CCXXV lliures VII sous II

(foli 40v)

Ítem, a VI de maig, compram de Mateu Calvet, forner, bescuyt I quintar VI lliures, a rahó de XV sous X lo quintar, XVI sous VIII

Ítem, lo dit jorn, compram d'en Johan Andreu, forner, bescuyt III quintars, a rahó de XV sous X diners, aví àpoca, II lliures VII sous VI

Ítem, a VIII de maig, compram d'en Jachme Baró, forner, bescuyt LXVII lliures, a rahó de XV sous X diners, munte^{tt} X sous VI

Ítem, lo dit jorn, compram d'en Bernat Endor, forner, bescuyt VII quintars LXXXVIII, a rahó de XV sous X diners lo quintar, aví àpoca, VI lliures III sous VII

Ítem, lo dit jorn, compram de n'Andreu Plane, forner, bescuyt XXXVIII quintars XXXXV, a rahó de XV sous X diners lo quintar, aví àpoca, XXX lliures VIII sous VI

Suma plànena XXXX lliures VII sous VIII°

(foli 41r)

Suma megor de totes, costà CCCXXXII quintars LXXVII lliures de bescuyt, segons atràs apar per menut, CCLXV lliures XIII sous XI

---

^{tt} segueix aví àpoca ratllat.

(foli 41v, en blanc)

(foli 42r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí devall aparen totes les messions qui·s són fetes axí del bescuyt que havem fet fer com de aquell qui s'és comprat.

Primo, a XI de maig, loguam l'alberch d'en Ffrancesch de Menleu, ço és, tots los sostres dalt, per rahó de metre lo dit bescuyt, e comenssà a comptar lo dit jorn, a rahó de VIII florins lo mes, e fo paguat per un mes, e rebé'ls en Gualseran Calaf, procurador del dit Francesch, e fermà'm àpoca, IIII lliures VIII sous

Ítem, a XI de juny, doné en Guelseran Calaf, procurador del dit Ffrancesch Manleu, per loguer de un mes del dit alberch, al dessús dit for, IIII lliures VIII sous

Ítem, a XX de juliol, doné al dit Guelseran Calaf, per loguer de un mes del dit alberch a la dessús dite rahó, e fferma'm àpoca, IIII lliures VIII sous

Suma plànena XIII lliures III sous

(foli 42v)

Ítem, a X de maig, doné en Pere de Munt-ros, de senyal, per rahó de una botigua que li^{uu} loguam, I florí, XI sous

Ítem, a XX de agost, doné en Guelseran Calaf, procurador d'en Francesch de Menlleu, per loguer del dit alberch, a rahó de VIII florins lo mes, aví àpoca per un mes, IIII lliures VIII sous

Ítem, lo primer de juny, doné en Martí de Sòria, bestax, qui, ab sos companyons, aportaren de case dels forners a l'alberch d'en Ffrancesch de Menlleu, MCCC quintars de bescuyt, a rahó de III diners malla lo quintar, munten, aví àpoca, XVIII lliures XVIII° sous II

Ítem, a XXIII de juliol, doné en Lorens de Gualbes, bestaix o messip de ribera, qui, ab sos companyons, aportaren de case^{vv} dels forners a les botigues un ajustaven lo bescuyt MXVIII^o quintars, a rahó de III diners malla per quintar, munten, aví àpoca, XIII lliures XVIII sous III

Suma plànena XXXVIII lliures XV sous V

(foli 43r)

---

^{uu} segueix g- ratllada.

^{vv} case, deia cases, -s ratllada.

Ítem, lo dit jorn, doné al dit Lorens de Gualbes, bestax, qui, ab sos companyons, unpliren CXXX sachs de bescuyt, los quals se devien metre les gualeres qui eren verades, puysh vench la nove que sobrasiguéssem, de què los donam, a rahó de III diners per sach, munten, e fermam una àpoca de aquesta partide e de la dessús, I lliure XII sous VI

Ítem, met en date, los quals a II de agost doné al dit Lorens de Gualbes, qui, ab sos companyons, tiraren de la riba de la mar a casa d'en Ffrancesch de Menlleu XXX sachs de bescuyt qui eren XXXVII quintars, lo qual bescuyt ere exit de la gualera d'en Bernat de Crohilles, a rahó de III diners lo quintar, VIII sous III

Ítem, met en date, los quals a III de octubre doné en Lorens de Gualbes, qui ab sos companyons tiraren de case d'en Menlleu e de la botigue d'en Pere de Munt-ros a le barque d'en Pere Ros, un metem DI quintars V lliures de bescuyt que tremetem a Copliure, a rahó de II diners e malla per quintar, munte, aví àpoca, V lliures III sous II

Suma plànena VII lliures V sous XI

(foli 43v)

Ítem, met en date, los quals doné a un bestax qui aportà de case de mossèn Bonenat Mir a la botigue d'en Pere de Munt-ros XXVIII° sachs, qui serviren a tirar lo bescuyt que tremetem a Copliure, VII

Ítem, met en date, los quals a V de octubre doné en Pere de Munt-ros per loguer de la botigue en què estech lo bescuyt per V mesos, so és de XXVIII° de abril fins a XXX de setembre, a rahó de III florins lo mes, XV florins, aví àpoca, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Guelseran Calaf, procurador d'en Francesch de Menleu, per loguer del alberch en què metem lo bescuyt, aví àpoca per un mes, III lliures VIII sous

Ítem, met en date, los quals a V octubre doné en Lorens de Gualbes, bestax, qui, ab un altro companyó, han mudat en l'alberch d'en Ffrancesch de Menleu II sorts de bescuyt d'un loch en altro per tal com se plohia, V sous

Suma plàgina XII lliures XVIII sous VII

(foli 44r)

Ítem, met en date, los quals a XV de nohembre doné en Johan Pi, bestax, qui, ab V companyons altres, tiraren de l'alberch d'en Ffrancesch de Menlleu a la barque d'en Pere Oliva CCLXXX^o VIII° quintars XXXVIII lliures de besquyt, lo qual tremetem a Copliura ab la dite barque, a rahó de II diners per quintar, II lliures X sous. E, més, doné al demunt dit Johan Pi, per CCCC quintars de bescuyt^{ww} o entorn que, ab sos companyons, devellaren del porxo dalt del dit alberch e de II cambres, e meteren lo dit bescuyt al sostres

---

^{ww} de bescuyt *interlineat*.

migans per ço com dalt se plohia, I lliura IIII sous, axí que és, per tot, axí con^{xx} apar per la època, III lliures XIII
sous

Ítem, met en date, los quals a XVI de nohembre doné en Guelseran Calaf, procurador d'en Francesch de Menlleu, per loguer dels sostres mitgans del seu alberch per un mes, ço és, de XI de octubre fins a XI del dessús dit, a rahó de VIII florins lo mes, IIII lliures VIII sous

Ítem, met en date, los quals a XXIIII de desembre doné al dit Guelseran Calaf, per loguer de I mes dels dessús dits sostres, ço és, de XI de nohembre fins a XI de desembre, a rahó de VIII florins lo mes, IIII lliures VIII sous

Suma plànena XII lliures X sous

(foli 44v)

^{zz}Ítem, met en data, per loguer de la botigua a un^{aaa} metem tot lo vi de nostro Sant Para e han estat botes buydes e altres coses, per tot, X florins, V lliures X sous

Ítem, met en data, los quals doné en Johan Llobet, veler, per preu de una vela apellada lop, que feu obs de les dites gualeres, LIIII lliures

Ítem, met en data, per mon salari e treballs sostenguts per la dita armada, axí en armar les galeres com en conprar forment per^{bbb} fer bescuyt e vendre lo vi e botes de aquell e altres treballs^{ccc}

(foli 47r)^{ddd}

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí devall apparen les messions qui·s són fetes del bescuyt qui vench de Mellorque.

Primo, met en date, los quals a XXII de juny doné en Jachme Faner, patró de coca, per nòlit de CCCCXIII quintars II roves de bescuyt que havia portats de Mellorque, a rahó de I sou VI diners per quintar, aví època XXXI lliures

Ítem, met en date, los quals a XII de juliol doné en Lorens de Gualbes, bestax, per umplir sachs de bescuyt en la nau d'en Fonollet e per tirar lo dit bescuyt de la riba de la mar fins

---

^{xx} segueix inici de p- ratllat.

^{zz} precedit de Ítem, met en date, los quals a XV de jener doné en Guelseran Calaf, procurador d'en Francesch de Menlleu, per loguer dels sostres mitgans de l'alberch del dit Francesch un tenim lo bescuyt per I mes, ço és, de XI de desembre fins a XI de jener, VIII florins, IIII lliures VIII sous, primer assentament del foli, ratllat.

^{aaa} segueix un inici de lletra ratllat.

^{bbb} per, abreujat, escrit sobre una lletra inidentificable escrita prèviament.

^{ccc} quantitat en blanc i foli sense suma de pàgina.

^{ddd} manquen els folis 45 i 46.

a casa d'en Ffrancesch de Menlleu, qui fo DCCCXXV quintars II roves, per tot, ço és, CCCCXIII quintars II roves que la coca d'en Jachme Faner havia descarreguats en la dite nau e la coca d'en Bernat Prats, qui n'havie aportats CCCCXII quintars, a rahó de III diners per quintar,^{eee} XIII lliures XV sous

Suma plàgina XXXXIII lliures XV sous

(foli 47v)

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Prats, de Tortosa, a XII de juliol, per nòlit de CCCCXII quintars de bescuyt que havia aportats de Mellorque, segons dix mossèn Mir, a rahó de I sou VI per quintar, aví àpoca, XXX lliures XVIII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon Solà per loguer de L sachs ab què descarreguam lo bescuyt de la coca del dit Bernat Prats, per III jorns, a rahó de II diners lo sach per jorn, aví àpoca, I lliura V sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné al dit Ramon Solà per loguer de CL sachs ab què descarreguam lo bescuyt qui ere en la nau d'en Fonollet, per VI jorns, a rahó de II diners per sach lo jorn, aví àpoca, VII lliures X sous

Ítem, met en date, los quals a XIII de juliol doné e-n'Anthoni Amat, barquer, per descarregar CCLXVI sachs de bescuyt de la nau d'en Fonollet, lo qual bescuyt ere vengut de Mellorque ab la coca de Jachme Ffener, a rahó de III diners per sach, III lliures VI sous VI

Ítem, met en date, los quals doné al dit Anthoni Amat per descarregar de la coca d'en Bernat Prats CCLXXX^o VIII sachs de bescuyt, a rahó de III diners per sach, III lliures XIII sous VIII°

Suma plàgina XXXXVI lliures XIII sous III

(foli 48r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí devall apparen totes les pagues qui·s són fetes per la gualera de mossèn l'Arcabirba de Terraguona.

Prohers

Primo, met en date, los quals doné en Françoy Alenyà, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

---

^{eee} segueix aví àpoca ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Lopis, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ferrando Lopis, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plàgina XXXIII lliures XIII sous

(foli 48v)

Ítem, met en date, los quals doné en Salvedor Camps, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Aliers

Ítem, met en date, los quals doné^{fff} e·n' Álvaro de Leons, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI florins XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Sòria, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Espatlers

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Burguos, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plàgina XXXX II lliures XVIII sous

(foli 49r)

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Sentander, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné a Johan de Burguos, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné an Johan de Victòria, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Remers

Ítem, met en date, los quals doné en Guillemó Serdà, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXXI lliures VII sous

---

^{fff} segueix un inici de lletra, inidentificable, ratllat.

(foli 49v)

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Ros, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Castro, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Fferrando de Gehent, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Alfonso de Formastre, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàna XXVI lliures VIII sous

(foli 50r)

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon d'Elcanís, remer, a compliment de pagua, III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Conques, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Dieguo de Leyón, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Ugosnegros, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàna XXVI lliures VIII sous

(foli 50v)

Ítem, met en date, los quals doné a Dominguo Vernet, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni de Sitga, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan d'Olit, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Rodriguo de Sibília, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàna XXVI lliures VIII sous

(foli 51r)^{egg}

Ítem, met en date, los quals doné en Guarsie de Besese, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Torra de Lobetón, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

(foli 51v)

Jhesús.

Assi devall apparen tots los hòmens de la dita gualera de mossèn l'Arcabirba qui han pres senyal e no han presa pague e muntaren ab la dite gualera.

Primo, met en date, los quals doné en Johan Recolta, còmit, de senyal, II florins, I lliura II sous

Ítem, met en date, los quals doné en Nicolau Gras, sotecòmit, de senyal, II florins, I lliura II sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Boïl, escrivà, de senyal, II florins, I lliura II sous

Ítem, met en date, los quals doné en Salvo Maltes, proher, de senyal, II florins, I lliura II sous

Suma plànena IIII lliures VIII sous

(foli 52r)

Ítem, met en date, los quals doné en Guarssia del Poyro, espatler, de senyal, II florins, I lliura II sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Guarro, crohiller, de senyal, II florins, I lliura II sous

Ítem, met en date, los quals doné en Fferrando de Caletín, crohiller, de senyal, II florins, I lliura II sous

Remers

Ítem, met en date, los quals doné en^{hhh} Fontmajor, remer, de senyal, I florí, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Michel de Medina, remer, de senyal, I florí, XI sous

---

^{egg} foli sense suma de pàgina.

^{hhh} en interlineat.

Ítem, met en date, los quals doné en Michel Serra, remer, de senyal, I florí, XI sous

Suma plànena IIII lliures XVIII° sous

(foli 52v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Terrés, remer, de senyal, I florí, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Sanxo del Berret, remer, de senyal, I florí, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonso de Vall d'Olmes, remer, de senyal, I florí,
XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Salvador Prulo, remer, de senyal, I florí, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Prulo, remer, de senyal, I florí, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Rodrigo d'Úbede, remer, de senyal, I florí, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de València, remer, de senyal, I florí, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonso de Sibília, remer, de senyal, I florí,
XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johanico de Mora, remer, de senyal, I florí, XI sous

Ítem, met en date, los quals doné an Johan Riera, d'Eraguó, remer, I florí, XI sous

Suma plànena V lliures X sous

(foli 53r-v, en blanc)

(foli 54r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí devall aparen totes les pagues qui·s són ffetes per la gualera de nostro Sant Pare.

Còmit

Primo, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Batla, còmit de la dite gualera, a compliment de paga de III mesos, a rahó de L lliures, de IIII mesos,
XXXVII lliures X sous

Sotecòmit

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Salvedor, sotecòmit de la dite gualera, a compliment de paga de III mesos, a rahó de XXV lliures, de IIII mesos,
XVIII lliures XV sous

Escrivà

Ítem, met en date, los quals doné a mossèn Bonenat Mir, escrivà de la dite gualera, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XVI lliures X sous

Suma plànena LXXII^a lliures XV sous

(foli 54v)

Notxers

Ítem, met en date, los quals doné e-n' Anthoni Fabrer, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins,

XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Arnau, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins,

XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrançoy Vich, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins,

XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n' Anthoni Bruguera, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins,

XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures

(foli 55r)

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Contestí, notxer e calafat, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de XI florins lo mes, XXX florins, e V sous per mes per los ferros,ⁱⁱⁱ

XVIII lliures XVIII°
sousⁱⁱⁱ

Ítem, met en date, los quals doné en Massi Gener, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins,

XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Pererol, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins,

XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme de Morts, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins,

XVI lliures X sous

ⁱⁱⁱ e V sous per mes per los ferros *afegit posteriorment, amb tinta més fosca.*

^{iiij} XVIII lliures XVIII° sous *escrit posteriorment, amb tinta més fosca, sobre una altra anotació prèvia de quantitat, ratllada.*

Suma plànena LXVIII lliures VIII sous

(foli 55v)

Ítem, met en date, los qual doné e-n' Anthoni Pinyane, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Companyons

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrancesch Verger, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné a Diego de Sibília, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Estrany, trompeta, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures

(foli 56r)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Rifós, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Castellar, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guabriel Lobet, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Robió, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures

(foli 56v)

Ítem, met en date, los quals doné en Guabriel Terraguó, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Oliver, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n' Arnau Guillem, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat de Bell-loch, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures

(foli 57r)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Sió, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan d'Ellesques, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Buçot, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Vicens Seguarra, companyó e berber, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures

(foli 57v)

Berber

Ítem, met en date, los quals doné a mestre Pere Palou, berber e companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins; e, més, a rahó de II florins lo mes per benes, VI florins; e, més, X florins per fornir la caxe. És, per tot, XXXXVI florins, XXV lliures VI sous

Algutzir

Ítem, met en date, los quals a XXVIII° de agost doné en Pere Comelles, algutzir, ab XVIII florins que havie rebuts a Coplliure d'en Pere Oliver, companyó, qui s'escapolà, los quals é mesos en compte de rebude ab los senyals que he cobrats, XVI lliures X sous

Prohers

Ítem, met en date, los quals doné en Pons Miró, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plànena LIII lliures VII sous

(foli 58r)

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Gualsselm, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Sobrevila, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné a Xanxo de Toledo, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné an Jachme Muntsó, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plànena XXXXVI lliures III sous^{III}

(foli 58v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Talarn, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e n'Anthoni Mertí, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrançoy Sifra, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Cruhillers

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Esteper, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plànena XXXXII lliures XVIII sous

(foli 59r)

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu Pastor, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Abril, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berenguer Pagès, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Andreu, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plànena XXXIII lliures

---

^{III} XXXXVI lliures III sous *escrit sota LXVI lliures, ratllat.*

(foli 59v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Puig, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Espatlers

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Morter, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan d'Escòssia, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni de Rocafort, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plànena XXXIII lliures

(foli 60r)

Ítem, en date, los quals doné e-n'Anthoni de Toledo, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Loís Seleles, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Lorque, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Aliers

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrancesch Mas, elier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plànena XXXVI lliures VI sous

(foli 60v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Mas, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Mas, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Gualseran Cabot, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu Quintane, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plànena XXXXVI lliures III sous

(foli 61r)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Vicens, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné als demunt dits aliers, per la provesió, a rahó de II sous VI diners per hom, per cascun mes, II lliures V sous

Ramers

Ítem, met en date, los quals doné en Johan d'Ostaval, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Deroça, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVII lliures

(foli 61v)

Ítem, met en date, los quals doné a Guoterris de Sent Viçent, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Baleguer, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Johan, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem d'Igorra, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 62r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Seragossa, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Roger, acordat per palomer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonço de Sibília, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de^{mmmm} III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Mena, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVIIIⁿⁿⁿ lliures I sous

(foli 62v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonço de Burguos, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Johan de Càmara, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Llorda, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Mertinis, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII^{ooo} sous

(foli 63r)

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Roca, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guallart Batla, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Farrandis de Molina, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Dimingo de Muntsequiu, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 63v)

Ítem, met en date, los quals doné en Martí Forncaient, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

---

^{mmmm} segueix V ratllat.

ⁿⁿⁿ XVIII, amb tres ratlles verticals, de recompte, sobre -III.

^{ooo} VIII, amb tres ratlles verticals, de recompte, sobre -III.

Ítem, met en date, los quals doné e-n' Angelí de la Maya, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Fferrando Biscahino, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Martí de Selorda, ramer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 64r)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Vinyes, ramer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Nicolau Carbonell, ramer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Trull, ramer, a complimenr de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Sayés, ramer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 64v)

Ítem, met en date, los quals doné en Vicens Servera, ramer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johani de Melonda, ramer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Fferrando Gualleguo^{PPP}, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Gualleguo, ramer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 65r)

---

^{PPP} segueix m- ratllada.

Ítem, met en date, los quals doné en Martí Gualve, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Vilabrex, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Nunyo de Muntferrando, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Bertholomeu de Guodelaguara, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàn<e>am XXVI lliures VIII sous

(foli 65v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni de Tapens, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Arnau Pestor, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Bernat de Verdú, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Muller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 66r)

Ítem, met en date, los quals doné a Jerònim d'Índia, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Girardí d'Oliver, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jaumet Aymerich, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Luís Caxant, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 66v)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Aguilar, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berhomeu Loberola, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonso de Sibília, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro d'Eguilar, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 67r)

Ítem, met en date, los quals doné a Álvaro de Valledolit, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Arnau Faliu, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Guillem, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Sentander, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena^{qqq} XXVI lliures VIII sous

(foli 67v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Arnau Seplane, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Lopo de Burguos, ramer, a compliment de pagua, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Navarro, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Johan d'Elmanssa, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

---

^{qqq} plànena apareix al manuscrit escrit així, sense abreujar.

(foli 68r)

Ítem, met en date, los quals doné en Fferrando de Aguada, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ffarrando Gualleguo, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan d'Elcanís, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Fferrando de Castella, remer, a compliment de pagua III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 68v)

Ítem, met en date, los quals doné en Martí Gil, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Peredes, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sou

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni Muntenyès, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan d'Estela, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 69r)

Ítem, met en date, los quals doné a Fferrando de Pomar, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Alfonsso de Múrssia, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Johan da Valledollit, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Medina, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 69v)

Ítem, met en date, los quals doné a Bernat de Tolosa, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Puig-alt, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Borrell, de Tortosa, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Roger, palomer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 70r)

Ítem, met en date, los quals doné an Jachme Ferrando, servidor del sotacòmit, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Palau, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guonsalbo de Loarcha, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Guonssalbo Gualleguo, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 70v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Andreu Borraç, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Mendo de Lisbona, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Alegret, a compliment de pagua de IIII mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Bernat, remer e servidor dels companyons, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 71r)

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Morera, remer e fadrí dels prohers, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Carmone, payoler e remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e n'Anthoni de Sibília, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere de Sòria, senescal, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VI florins lo mes, XVIII florins, VIII° lliures XVIII sous

Suma plànena XXVIII° lliures XIIIⁱⁱⁱ sous

(foli 71v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Medina, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Johan de Seragossa, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Dieguo de Sivilla, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XVIII° lliures XVI sous

(folis 72 i 73, manquen)

(foli 74r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assi devall apparen totes les pagues^{sss} qui·s són fetes per la gualera apellade sant Christòfol, àlies del Rey.

Còmit

Primo, met en date, los quals a XV de juny doné en Johan Pons, còmit de la dita gualera, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de XII lliures X sous lo mes,
XXXVII lliures X sous

ⁱⁱⁱ XIII, *deia VIII*; V- *corregit en X*, -I *afegit posteriorment*, i -IIII *amb quatre traços inclinats, de recompte, al damunt*.

^{sss} pagues *interlineat*.

Sostacòmit^{ttt}

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Tudó, sotacòmit, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VI lliures V sous lo mes, XVIII lliures XV sous

Conseller

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Cassador, conseller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de XV florins lo mes, XXXXV florins, XXVIII lliures XV sous

Suma plànena LXXXI^a lliures

(foli 74v)

Notxers

Ítem, met en date, los quals doné en Nicolau Pesqual, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Christòfol d'Escala, de Malta, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Luch Guasch, calafat e notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins V sous lo mes, per los ferros, XVII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Nicolau Belluç, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures XV sous

(foli 75r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Ferrer de Ssent Faliu^{uuu}, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Escrivà

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Merquès, escrivà, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Companyons

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Sala, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

---

^{ttt} així al document.

^{uuu} segueix un inici de lletra, probablement una c-, ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Ferrer, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures

(foli 75v)

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Julià, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Riera, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Guerau, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Rotlan, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures

(foli 76r)

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Peris, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem de la Mara, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Algutzir

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Alfonço, algutzir, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Berber

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Guarbí, berber, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, e II florins lo mes per benes, e X florins per fornir la caixa, per tot, XXXXVI florins, XXV lliures VI sous

Suma plànena LXXIII lliures XVI sous

(foli 76v)

Trompeta

Ítem, met en date, los quals doné en Julià Prexane, trompeta, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Serra, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Cortal, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX, XVI lliures X sous

Ítem, met en data los quals doné en Ffalip Melet, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures

(foli 77r)

Prohers

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Torres, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Maltès, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berenguer Guiltruu, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Simon, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plànena XXXXVI lliures IIII sous

(foli 77v)

Ítem, en date, los quals doné en Guabriel Guarau, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Serra, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Michel Negre, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Serra, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plànena XXXXVI lliures IIII sous

(foli 78r)

Espatlers

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonso de Sibília, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ponns Materó, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Michel Picher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné a Ferrando de Tolledo, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plànena XXXIII lliures

(foli 78v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Antich, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Otger, espatler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Cruhillers

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Pugol, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon de l'Asclusa, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plànena XXXIII lliures

(foli 79r)

Ítem, met en date, los quals doné en Guillermo Vinyo, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Viver, cruhiller, a compliment de pagua de III^{vvv} mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon Gilabert^{www}, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

---

^{vvv} segueix ms amb traç d'abreviatura horitzontal al damunt ratllat.

^{www} segueix a co-ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Seraguossa, cruhiller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plànena XXXIII lliures

(foli 79v)

Aliers

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Andreu Albenes, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Vivero, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Vayes, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guarssia de Valedolit, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VIII florins lo mes, XI lliures XI sous

Suma plànena XXXXVI lliures III sous

(foli 80r)

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon Moles, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi Esteva, alier, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ramers

Ítem, met date, los quals doné e·n' Anthoni de Tamerit, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de^{xxx} IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi Venessià, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXXVI lliures VI sous

(foli 80v)

---

^{xxx} segueix v- ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme d'Oriola^{yyy}, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n' Andreu Mianes, remer e payoler, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Blay Sera, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Mestre, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànenà XXVI lliures VIII sous

(foli 81r)

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Cuch, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en data los quals doné en Johan de València, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guarssia de Burguos, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan d'Elmessane, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànenà XXVI lliures VIII sous

(foli 81v)

Ítem, met en date, los quals doné en Fferrando de Sentander, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedrico de Gehent, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Fferrando de Medrí, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Alfonsso de Lorque, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

---

^{yyy} segueix a ratllada.

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 82r)

Ítem, met en data los quals doné en Tomàs de Muntssó, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Jaubert, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Loís de Valedolit, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Muntalbà, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 82v)

Ítem, met en date, los quals doné a Sanssó de Luch, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Vidal, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Ridonssells, de Menargues, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Nevarro, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 83r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Jordi, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en data, los quals doné en Johan de Carrión, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals don en Pere Forns, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro de Sibília, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 83v)

Ítem, met en data, los quals doné en Vicens Berberà, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Virgili, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Salvà, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere de Terragona, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 84r)

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni Cucó, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni de Tudela, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pesqual de Borriane, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu de Borriane, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 84v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni Coll, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Martí Nevarro, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Tamera, remer, a compliment de pagua III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Caletiu, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 85r)

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu de Lune, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrançoy Albereda, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro de Campos, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Cassador, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena^{zzz} XXVI lliures VIII sous

(foli 85v)

Ítem, met en date, los quals <doné> en Guillem Guasch, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere de Morella, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme de Sent Fritor de Bages, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pesqual Seclare, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 86r)

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Reig, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florin, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Batle, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Simon Oliver, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

---

^{zzz} plànena apareix al manuscrit escrit així, sense abreujar.

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Leyo, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 86v)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Marquès, remer, a compliment de paga^{aaaa} de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni Pine, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon de Riubragós, ramer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Fferrando de Comelles, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 87r)

Ítem, met en date, los quals doné en Martí de Bromeu, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de València, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Dominguo Xico, senescal, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni Jacarias, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 87v)

Ítem, met en date, los quals doné en Miquel Sanxis, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro d'Estorge, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

---

^{aaaa} paga, -g- escrita sobre -l.

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Castell, ramer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni Leyo, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena^{bbbb} XXVI lliures VIII sous

(foli 88r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Renardes, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Bernat, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Sertós^{cccc}, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Aranelles, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 88v)

Ítem, met en date, los quals doné en Martí de^{dddd} Tomàs, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere d'en Guilemí, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni d'en Mayner, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Guàrdia, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 89r)

---

^{bbbb} plànena apareix al manuscrit escrit així, sense abreujar.

^{cccc} Sertós, escrit sobre quelcom prèviament rascat.

^{dddd} segueix Toh- ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Ferriol, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Servelló, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Seda, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

(al peu del foli, centrat, en lletra més petita) XVIII° lliures XVI sous

(folis 89v-90v, en blanc)

(foli 91r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí devall aparen totes les pagues qui·s són fetes per la gualera d'en Ffrancesch Desplà.

Còmit

Primo, met en date, los quals doné en Pere Parrí, còmit, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de L lliures, de IIII mesos, XXXVII lliures X sous

Sotacòmit

Ítem, met en date, los quals doné en Michel Oller, sotacòmit, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de^{eeee} XV florins lo mes, XXXXV florins, XVIII^{ffff} lliures XV sous

Conseller

Ítem, met en date, los quals doné en Castelló Serra, conseller, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de XV florins lo mes, XXXXV florins, XXIII^{gggg} lliures XV sous

Suma plànena^{hhhh} LXXXI^a lliures

(foli 91v)

Escrivà

---

^{eeee} segueix un espai rascat, corregint una alra quantitat escrita prèviament.

^{ffff} XVIII, rascat i rectificat, segurament deia XXIII o XXVIII; -V- és una -X- rascada, i hi ha un espai en blanc, rascat, entre -V- i -III, després de rascar -I- o -V-.

^{gggg} -IIII amb quatre punts al damunt, a manera de recompte.

^{hhhh} plànena apareix al manuscrit escrit així, sense abreujar.

Ítem, met en data, los quals doné en Tomàs Bosch, escrivà, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Algutzir

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Baleguer, algutzir, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Notxers

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Guomis, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Dominguo Mertí, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànenaⁱⁱⁱⁱ LXVI lliures

(foli 92r)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Mas, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Luís Ferran, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Dominguo Baçó, notxer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Calafat

Ítem, met en date, los quals doné en Pesqual Guerau, calafat, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins V sous lo mes, XVII lliures V sous

Suma plànena^{iiij} LXVI lliures XV sous

(foli 92v)

Mestre d'axe

Ítem, met en date, los quals doné en Guillermo Vallori, mestre d'axe, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins V sous lo mes, XVII lliures V sous

Ramolar

ⁱⁱⁱⁱ plànena apareix al manuscrit escrit així, sense abreujar.

^{iiij} plànena apareix al manuscrit escrit així, sense abreujar.

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Savall, remolar, a compliment de paga de III mesos, a rahó de XI florins V sous lo mes, XVIII lliures XVIII sous

Companyons

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Balast, companyó, a compliment de paga de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Francesch Ribera, companyó, a compliment de paga de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena^{kkkk} LXVIII° lliures III sous

(foli 93r)

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Esteva Lunell, companyó, a compliment de paga de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrancesch Tàpias, companyó, a compliment de paga de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XVI lliures X sous

Trompeta

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni Colomer, companyó e trompeta, a compliment de paga de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Berber

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Fuster, companyó e berber, a compliment de paga de III mesos, a rahó de X florins lo mes e II florins per benes lo mes, e X florins per fornir la caixa, per tot, XXXXVI florins, XXV lliures VI sous

Suma plànena LXXIII lliures XVI sous

(foli 93v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Mora, companyó, a compliment de paga de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon de Mur, a compliment de paga de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Bofiy, companyó, a compliment de paga de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

---

^{kkkk} plànena apareix al manuscrit escrit així, sense abreujar.

Ítem, met en date, los quals doné en Martí Tosell, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena^{lll} LXVI lliures

(foli 94r)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Veçiat, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Sirer, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Balló, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Deroça, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plànena LXVI lliures

(foli 94v)

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Oliveres, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Simon Serdà, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme de les Eres, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Andreu Bosquet, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXVI lliures

(foli 95r)

Ítem, met en date, los quals doné en Michel de Serrià, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Martí, companyó, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

---

^{lll} plànena apareix al manuscrit escrit així, sense abreujar.

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Esteva Gras, a compliment de paga de III mesos,
a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon Salelles, companyó, a compliment de paga de
III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXVI lliures

(foli 95v)

Ítem, met en date, los quals doné en Rafel Rossell, companyó, a compliment de paga de
III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Prohers

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Arnau Soler, proher, a compliment de paga de III
mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Mulet, proher, a compliment de paga de
III mesos, a rahó de^{mmmm} VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Paulo de Catani, proher, a compliment de paga de
III mesos, a rahó e VII florins lo mes, XI lliures XI sous

Suma plàgina LI lliures III sous

(foli 96r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Aymerich, proher, a compliment de paga de
III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Oller, proher, a compliment de paga de III
mesos, a rahó de VII florins lo mes, XII florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni Goday, proher, a compliment de paga de
III messos, a rahó de VII lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Bou, proher, a compliment de paga de III
mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plàgina XXXXVI lliures III sous

(foli 96v)

---

^{mmmm} segueix X- ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon Lupià, proher, a compliment de paga deⁿⁿⁿⁿ
III mesos, a rahó de VII florins, XXI florins, XI lliures XI
sous

Aliers

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonso de Semora, alier, a compliment de paga
de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Luis Alfonso de Severtay, alier, a compliment de
pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonço de Cumilero, alier a compliment de pague
de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plàgina XXXXVI lliures III sous

(foli 97r)

Ítem, met en date, los quals doné en Francesch Mertí, alier, a compliment de paga de III
mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Gualleguo, alier, a compliment de paga de
III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrançoy Serra, alier, a compliment de paga de III
mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Espatlers

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Beda, espatler, a compliment de paga de
III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plàgina XXXXII lliures XVIII sous

(foli 97v)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere de Múrçia, espatler, a compliment de paga de
III mesos, a rahó de V^{oooo} florins lo mes, XXI florins, VIII lliures V
sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Domènech, espatler, a compliment de paga
de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

---

ⁿⁿⁿⁿ segueix VI- ratllat.
^{oooo} V, VII, per error, al manuscrit.

Ítem, met en date, los quals doné en Genís Vallflor, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n' Aries Peris, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plàgina XXXIII lliures

(foli 98r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Còrdove, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Remers

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de la Porta, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat del Puig, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat de Petre, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVIII lliures I sou

(foli 98v)

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Meçià, fedrí dels prohers e remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en^{pppp} Guabriel Falip, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Salvedor Aymar, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n' Arnau Ferrer, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 99r)

---

^{pppp} segueix Bernat ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Estor Rossell, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Lopis, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Loís d'Oriole, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonssó de Semora, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 99v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Valls, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Verger, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Sanxo Lopis, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en March Sorribes, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 100r)

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Moragues, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Valerna, remer a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Nicolau Feliu, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Feliu Pla, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 100v)

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Nicola, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Salvedor Moge, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi Tapioles, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Pinell, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 101r)

Ítem, met en date, los quals doné e n'Anthoni Çaplane, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Font, senescal e remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V^{qqqq} florins lo mes, XV^{tttr} florins, VIII^{ssss} lliures V^{tttt} sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Seragossa, palomer e remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Calatiú, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVIII^{uuuu} lliures I^{vvvv} sou

(foli 101v)

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Torres, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Vernia, remer, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

---

^{qqqq} V, escrit sobre IIII, rascat.

^{tttr} XV, -V escrit sobre -II rascat.

^{ssss} VIII, deia VI; -III escrit sobre -I, rascat.

^{tttt} V, escrit sobre XII, rascat.

^{uuuu} XXVIII, deia XXVI, -II afegit posteriorment i -III escrit amb tres línies inclinades al damunt, a manera de recompte.

^{vvvv} I precedit de VII- rascat.

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Escuder, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Brunet, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 102r)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Albert, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Domingo de Ffragua, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan d'Elguayre, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, lo quals doné en Ffrancesch Julià, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII^{www} sous

(foli 102v)

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Terraguó, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Lisbona, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonso de Còrdova, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, lo quals doné en Jachme Rispau, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII^{xxx} sous

(foli 103r)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Cabello, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

---

^{www} VIII, amb tres línies incinades sobre -III, a manera de recompte.

^{xxx} VIII, amb tres línies incinades sobre -III, a manera de recompte.

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon Francesch, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Romeu Oliveres, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Guorri, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 103v)

Ítem, met en date, los quals doné en Dominguo Guasch, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Benet Cases, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Aximeno, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Arnau, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 104r)

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Arnau Vidal, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Gil, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni d'Elcaniç, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Medina, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 104v)

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Cambell, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Mertí de Soguòvia, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Costa, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem de Castellnou, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 105r)

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni Boter, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Álvaro de Ribadeu, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Gomis d'Ovedo, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johanico de Castella, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 105v)

Ítem, met en date, los quals doné en Tomàs Domingo, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Menorgua, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Valero, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Dieguo Nevarro, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 106r)

Ítem, met en date, los quals doné en Guoterris de Pravia, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó e IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro de Murta, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Drique^{yyyy} de Lisbona, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Múrssia, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 106v)

Ítem, met en date, los quals doné en Pesqual Sanxis, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Lobet, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Lorens, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Magua, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 107r)

Ítem, met en date, los quals doné en Michel de Guorreya, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Pesqual, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Fferrando Johan, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII^{zzzz} florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Ram, remer, a compliment de paga de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

---

^{yyyy} en Drique, *per e'n'Endrique.*

^{zzzz} IIII *interlineat, escrit sobre X, ratllat.*

(foli 107v)

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Armenguol, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Ferrer, de Cullera, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi de Vila, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Lop, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 180r)

Ítem, met en date, los quals doné en Alfonsso de Valledolit, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en March Roiç, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Valcrua, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Català, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 108v)

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu Merçà, remer a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni de Seragossa, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonsso de Seraguossa, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guonssalbo Delgado, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 109r)

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Alfonsso de les Cases, remer, a compliment de
pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Aguilar, remer, a compliment de pague de III
mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Martí Cortès, remer, a compliment de pague de III
mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guabriel de Mur, remer, a compliment de pague de
III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VII sous

(foli 109v)

Ítem, met en date, los quals doné en Martí Lopis de Voltaye, remer, a compliment de
pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem de Tallade, remer, a compliment de pague
de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Loís Pons, remer, a compliment de pague de III
mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Alfonsso de Toledo, remer, a compliment de pague
de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 110r)

Ítem, met en date, los quals doné en Marti d'Almudèver, remer, a compliment de pague
de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Alfonsso de Medina, remer, a compliment de pague
de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni Esteva, remer, a compliment de pague de
III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Muntade, remer, a compliment de pague de III
mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 110v)

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Pis^{aaaaa}, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Tarascó, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guarsie de Tovia, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Calefora, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 111r)

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Valentí, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Fontes, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon Mas, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Lorens Baldufay, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI sous XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 111v)

Ítem, met en date, los quals doné en Rodrigo de la Colunya, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Valls, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu de Merçale, payoler e remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrancesch Barberà, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,

---

^{aaaaa} Pis a l'original, per Peris?

VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 112r)

Cruyllers

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Pesqual, crohiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V^{bbbb} florins lo mes, XV^{cccc} florins, VIII^{dddd} lliures V^{eeee} sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Mertí, cruhiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V^{ffff} florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Ferrando, cruhiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plàgina XXVIII lliures XV sous

(folis 112v-114v, en blanc)

(foli 115r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assí devall apparen totes les pagues qui-s són fetes per la gualera de mossèn Bernat de Crohilles.

Còmit

Primo, met en date, los quals doné e-n'Anthoni Puig, còmit, a compliment de pague de III mesos, a rahó de XII lliures X sous lo mes, prorata de son sou, XXXII florins, XVII lliures XII sous

Sotacòmit

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni Ferrer, sotecòmit, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VI lliures V sous lo mes, XVIII^{gggg} lliures XV^{hhhh} sous

---

^{bbbb} V, *rectificat, escrit sobre quelcom III prèviament rascat.*

^{cccc} XV, *deia XII, -V escrit sobre -II prèviament rascat.*

^{dddd} VIII, *deia VI, -III escrit sobre -I prèviament rascat.*

^{eeee} V, *escrit sobre XII prèviament rascat.*

^{ffff} de *escrit sobre quelcom prèviament rascat.*

^{gggg} XVIII, *deia XVIII°, primer -I- i ^o rascats.*

^{hhhh} XV, *deia V?, X- corregit sobre V.*

Escrivà

Ítem, met en date, los quals doné en Berenguer Ros, escrivà, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LII lliures XVII sous

(foli 115v)

Algutzir

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Oliver, algutzir, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Berber

Ítem, met en date, los quals doné en Gregori, berber, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins e II florins per benes lo mes, e X florins per la caxa, són per tots, XXXXVI florins, XXV lliures VI sous

Companyons

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Bohil, companyó e trompeta, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Pont, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXXIII lliures XVI sous

(foli 116r)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Caner, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu Mertí, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné e n'Anthoni Campos, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guelseran Roudós, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXVI lliures

(foli 116v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Andreu Salt, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de Xⁱⁱⁱⁱ florins lo mes, XXXⁱⁱⁱⁱ florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Andreu Sirerol, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Jordi, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu Verneda, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXVI lliures

(foli 117r)

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrancesch Sifreu, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Puig, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Michel Areguonès, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Jonch, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXVI lliures

(foli 117v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Tomàs, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guabriel Cugullade, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Guitart, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Remolar

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Coll, remolar, a compliment de pague de III mesos, a rahó de XI florins e V sous lo mes per los ferros, muntén,

---

ⁱⁱⁱⁱ X escrit sobre quelcom (IIII?) prèviament rascat.
ⁱⁱⁱⁱ XXX, -

XVIII lliures XVIII sous

Suma plàgina LXVIII lliures VIII sous

(foli 118r)

Ítem, met en date, los quals doné en Rafel Terraguó, mestre d'axa, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins V sous lo mes, munten XVII lliures V sous

Notxers

Ítem, met en date, los quals doné en Pere de Casp, notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni de Sibília, notxer, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Aloergua, notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Francesch, notxer, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Lorens Aloergua, notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXXXX° VIII° lliures XV sous

(foli 118v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Ffrancesch e Anthoni de Sibília^{kkkk}, notxers, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, per hom són LX florins, XXXIII lliures

Prohers

Ítem, met en date, los quals doné en Berenguer Vadell, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los qual doné en Christòfol Rosselló, proher, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu Borrada proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plàgina LXVII lliures XIII sous

---

^{kkkk} Anthoni de Sibília *interlineat*.

(foli 119r)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Esteva Folquer, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berenguer Ros, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Andreu, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Ferrer, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plàgina XXXXVI lliures III sous

(foli 119v)

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu Domènech, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XII florins, XI lliures XI sous

Aliers

Ítem, met en date, los quals doné en Michel Tunyí, alier, a compliment de pague de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Tunyí, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XII florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Roig, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plàgina XXXXVI lliures III sous

(foli 120r)

Ítem, met en date, los quals doné en Luís Peier, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Pesqual, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillemó de Prades, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Cruhillers

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Tolós, cruhiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plàgina XXXXII lliures XVIII sous

(foli 120v)

Ítem, met en date, los quals doné e n'Anthoni de Tona, cruhiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Ristolaut, cruhiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berenguer Muller, cruhiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Espatlens

Ítem, met en date, los quals doné en Guarcie Ribadeu, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plàgina XXXIII lliures

(foli 121r)

Ítem, met en date, los quals doné en Martí d'Erman, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Uxe, biscayí, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Mocarole, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes XV florins, VIII lliures V sous

(a peu de pàgina, centrat, en lletra més petita) XXIII lliures XV sous

(foli 121v)

Remers

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Marimon, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Soler, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Domingo Dagues, a compliment de pague de III mesos, a rahó de III florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni Costa, fadrí de mestre d'axe, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 122r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Novell, palomer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V^{mmmmmm} florins lo mes XVⁿⁿⁿⁿⁿ florins,
VIII^{ooooo} lliures V^{ppppp} sous

Ítem, met en date, los quals doné en Ferran Peris, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Martí Peris, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Ferrandis, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVIII^{qqqqq} lliures I^{rrrrr} sou

(foli 122v)

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Alfonso Sardina, palomer e remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Francesch Puig, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Piquer, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Vallabrere, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVIII^{sssss} lliures I^{ttttt} sou

---

^{mmmmmm} V, escrit sobre IIII prèviament rascat.

ⁿⁿⁿⁿⁿ XV, deia XII, -V escrit sobre -II prèviament rascat.

^{ooooo} VIII, deia VI, -III escrit sobre -I prèviament rascat.

^{ppppp} V, deia XII, V escrit corregint X-, parcialment rascat, -II rascat.

^{qqqqq} XXVIII, deia XXVI, -II afegit posteriorment i -III amb tres línies inclinades al damunt, a manera de recompte.

^{rrrrr} I escrit sobre una altra quantitat prèviament rascada, probablement VIII.

^{sssss} XXVIII, deia XXVI, -II afegit posteriorment i -III amb tres línies inclinades al damunt, a manera de recompte.

^{ttttt} I interlineat, escrit sobre VIII ratllat.

(foli 123r)

Ítem, met en date, los quals doné en Fferrando de Soguòvia, fedrí dels aliers, a compliment de pagua de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Sibília, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Vidal Soler, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Albeges, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 123v)

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Ffont, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Sancho de Caletiu, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Pegés, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los qualso doné en Johan Goday, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 124r)

Ítem, met en date, los quals doné en Jachmef Pometa, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Pere Muner, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Coll, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Michel Perpenyà, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins,
VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 124v)

Ítem, met en date, los quals doné en Rodrigo de Colunya, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Solivella, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Tort, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Aperici Maçó, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 125r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Arnau, fedrí dels prohers, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Johanet, fadrí de còmit, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Johan, fedrí dels notxers, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Rafel Moral, payoler e remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 125v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Oliver, de Roses, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Michel, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Pentinat, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guabriel Carlo, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 126r)

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Burguos, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Seyda remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Jover, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Martí de Gualajdare, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 126v)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Amer, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Michel de Rodes, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Aquests dejús escrits se acordaren e prengueren la pague a Blanes e a Sent Ffaliu.

Ítem, met en date, los quals doné en Dimitre, grech, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Mongo, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 127r)

Ítem, met en date, los quals doné e·n' Anthoni Batla, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Moge, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Julià de Palau, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi Negre, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI lliures VIII sous

(foli 127v)

Ítem, met en date, los quals doné en March Negre, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Peyrot de la Riba, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, lo quals doné en Pere Vidal, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, lo quals doné en Johan Perolias, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plànena XXVI^{uuuuu} lliures VIII sous

(foli 128r)

Ítem, met en date, los quals doné en Berenguer Riba, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Gispert, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Ferrer, de Morvedre, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

(a peu de pàgina, lleugerament desplaçat a l'esquerra, amb lletra més petita) XVIII° lliures XVI sous

(foli 128v-131v, en blanc)

(foli 132r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assi devall apparen totes les pagues qui-s són fetes per la gualera apellade Sant Bernat.

Còmit

Primo, met en date, los quals doné en Guillem Vinyoles, còmit, a compliment de pague de III mesos, a rahó de XII lliures X sous lo mes, XXXVII lliures X sous

---

^{uuuuu} XXVI, escrit sota XXVIII ratllat.

Sotacòmit

Ítem, met en date, los quals doné en March Pinyer, sotacòmit, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VI lliures V sous lo mes, XVIII^{wwwww} lliures XV sous

Escrivà

Ítem, met en date, los quals doné en Rafel Comdal, escrivà, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXXII lliures XV sous

(foli 132v)

Notxers

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Cardona, notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, lo quals doné en Guillem Comelles, notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Guonssalbo, notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Roca, notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXVI lliures

(foli 133r)

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Anthoni Oriol, notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Remolar

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Merquilles, remolar e notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de XI florins V sous lo mes, XVIII lliures XVIII sous

Mestra d'axe

Ítem, met en date, los quals doné en Mateu Sanxo, mestre d'axe e notxer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de XI florins V sous lo mes, XVIII lliures XVIII sous

---

^{wwwww} XVIII,

Barber

Ítem, met en date, los quals doné en Pedro Nogués, barber, per forniment de la caxe de les medessinas e II florins de senyal, per tot, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina LX lliures XVIII sous

(foli 133v)

Companyons

Ítem, met en data los quals doné en Pere Barbàs, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en data los quals doné en Johan de Pomenys, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en data los quals doné e·n' Anthoni Rexach, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en data los quals doné en Julià de Pelfort, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Suma plàgina LXVI lliures

(foli 134r)

Ítem, met en data los quals doné e·n' Anthoni Messot, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bertomeu Mertorell, companyó^{xxxxx}, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

Ítem, met en data los quals doné en Bernat Vilar, companyó, a compliment de pague de III mesos, a rahó de X florins lo mes, XXX florins, XVI lliures X sous

(a peu de pàgina, centrat, en lletra més petita) XLVIII° lliures X sous

(folis 134v-135v, en blanc)

(foli 136r)

Prohers

---

^{xxxxx} companyó *interlineat*.

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Agostí Lorens, acordat per proher en la dita gualera Sent Bernat, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Franssoy Masons, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi Ferrer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Roca, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plàgina XXXXVI lliures III sous

(foli 136v)

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Pou, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Arnau Coll, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Rafel Ferrer, proher, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Aliers

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonssó de Sibília, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plàgina XXXXVI lliures III sous

(foli 137r)

Ítem, met en date, los quals doné en Dominguo de Trexoca, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Voltunya, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Álvero de Sentareny, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Sepúlgeda, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Suma plàgina XXXXVI lliures III sous

(foli 137v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Burguos, alier, a compliment de pague de III mesos, a rahó de VII florins lo mes, XXI florins, XI lliures XI sous

Espatlers

Ítem, met en date, los quals doné en Ramon de Casp, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Vilareal, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan d'Ares, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, VIII lliures V sous

Suma plàgina XXXVI lliures VI sous

(foli 138r)

Ítem, met en date, los quals doné en Faliu de Roses, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Sibília, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Dieguo de Muntagudo, espatler, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Crohillers

Ítem, met en date, los quals doné en March Guordiola, crohiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Suma plàgina XXXIII^{yyyyy} lliures

(foli 138v)

Ítem, met en date, los quals doné en Michel Castell, crohiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Ayerba, crohiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

---

^{yyyyy} XXXIII, deia XXXIII, primer -I- ratllat.

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni de Soguòvia, crohiller, a compliment de pague de III mesos, a rahó de V florins lo mes, XV florins, VIII lliures V sous

(a peu de pàgina, centrat, en lletra més petita) XXIII lliures XV sous

(foli 139r)

Ramers

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Xarès, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guarcia del Faro, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó e IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Nevarro, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné e-n'Anthoni Guerau, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 139v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Calatiú, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Françoy Coscoy, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Tomàs Muntlor, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Mertí, leurador, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 140r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Mertí, remer, calderer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Grado, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Lopis de Salveterra, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Terrer de Gerona, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 140v)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Mertiniz, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Serra Sort, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Guingo, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Sanxo de Tudela, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, VI lliures XII sous

Suma plàgina XXVI lliures VIII sous

(foli 141r)

Ítem, met en date, los quals doné en Ffrancesch Borrell, remer, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem Sala, remer e fadrí dels aliers, a compliment de pague de III mesos, a rahó de IIII florins lo mes, XII florins, VI lliures XII sous

(a peu de pàgina, centrat, en lletra més petita) XIII lliures IIII sous

(foli 141v-142v, en blanc)

(foli 143r)

Ítem, met en date, los quals doné en Guillem de Cabanyelles e Guillem Oliver per armar la gualera de què era patró mossèn Johan Aymerich, e apar lo dit armament que yo, Barthomeu Vidal, he donat a mossèn Pere Reguassol, MDXXXVII lliures XIII sous

(foli 143v, en blanc)

(foli 144r)

Ítem, met en date, los quals he donat a diverssos hòmens per senyals e no han presa pague, segons appar en un cohern de paper escrit de mà de l'escrivà de la taula, CCXXXXV florins, CXXXIII lliures XV sous

(folis 144v-149v, en blanc)

(foli 150r)

Jhesús.

En nom de Nostro Senyor, assi devall apparen les messions qui·s són fetes per lo desarmement de las gualeras e de la gualera Sent Bernat, con fo verade.

Primo, met en date, los compré con veraren la gualera Sent Bernat, un barril de vi en què·n caberen VIII corters, a rahó de VI diners lo corter, III sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn, ço és, a XVIII° de juny, compré un barril de vinagre per la dita gualera, qui foren VIII cortés, a rahó de III diners lo corter, II sous VIII

Ítem, met en date, los quals doné a un bestax per portar a la dressane los dits II barrils, VI

Ítem, met en date, los quals doné en Pere Lobet, per XXVI cortés de vi que li compré per la dita gualera, a rahó de X diners lo corter gros, XIII sous II

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi, bestax, qui, ab I altro companyó, aportà lo dit vi a casa del còmit per metre'l en gualera, III

Ítem, doné a III bestays qui meteren en botigua la cuyna^{zzzzz} e rebost de la gualera Sent Pere, per tot, II sous III

Suma plàgina I lliura III sous

(foli 150v)

Ítem, met en date, los quals a XXIII de juliol, doné a II hòmens qui meteren en la botigua magor part de la axàrcia, tellam e altres coses de la gualera Sent Pere, III sous VIII

Ítem, met en date, los quals doné a II hòmens qui meteren en botigua part de la axàrcia de la gualera Sent Bernat, II sous VI

Ítem, met en date, los quals costaren de tirar e^{aaaaaa} metre en botigua XXX cuyrasses, XVIII° barrils, corteroles e la cuyna de la gualera Sent Bernat, I sou VIII

---

^{zzzzz} cuyna, repetit a l'original.

^{aaaaaa} tirar e interlineat.

Ítem, met en date, que costà de tirar e metre en la botigua del General e astibar alt, al segon sostre, L dotzenes de darts, XXX lances largues e X entre picasses e drestals de la dita gualera, les quals armes eren del dit General, II sous

Ítem, met en date, los quals a XXVI de juliol costaren de tornar al General rompeguols, peu de porch e alguna pert de la ferrera la qual era en la botigue d'en Muner, III

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn costaren de aportar de la botigue del General a la botigue d'en Muner III cofes de aguts^{bbbbbb}, II tornos de perar e tot lo tellam e la agulla sobergue feu aportar de mar a la porta de la botigua de la dita gualera per tot, I sou III

Suma plàgina XI sous VI

(foli 151r)

Ítem, met en date, los quals a XXVIII de juliol costaren de metre la botigua de la ciutat LXXXX° pevesos, LXXXX° cuyrasses, LXXXX° caps e LXXXX° guorgeries de la gualera Sent Bernat, III sous VI

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn costaren de aportar de casa del còmit a la botigue II bombardes de la dita gualera, III

Ítem, met en data, los quals lo dit jorn doné al dit còmit en Vinyoles, qui feu aportar de mar a la porta de la botigua III ruxons e una àncora de la gualera Sent Bernat, I sou VI

Ítem, met en date, los quals a XXVIII° de juliol costaren de aportar de la dressane a la botigue III grupials de coll, I gúmena plane, II gúmenes turtisses, un cap pla, una palomera e II estantares, per tot, VI sous VIII°

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn costà de aportar de mar a la botigue un poch de rescuyt qui era sobrat a la dita gualera, III

Ítem, met en date, los quals a XXX de juliol costaren de aportar de la botigue del General a la botigue d'en Muner XXVII pedres de bombarda, VIII

Suma plàgina XIII sous XI

(foli 151v)

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn costaren de aportar de mar a la botigue d'en Munros V sachs de rescuyt qui pesave VI quintars L lliures, qui era exit de la gualera Sent Pere, X

---

^{bbbbbb} segueix e

Ítem, met en date, los quals a VII de agost doné a II bestays qui aportaren de la dressana a la botigua IIII estores, II torns de bellesta e masses e altres coses de la gualera Sent Pere, per tot, I sou II

Ítem, met en data, los quals lo dit jorn^{ccccc} costà de aportar de la dressane estopa feta VI pales, II càvechs e IIII caus de la gualera Sent Pere, per tot, VI

Ítem, met en date, los quals a X de agost doné a VIII esclaus de n'Anthoni Amat, berquer, qui culliren dins la botigue III carretonades de axàrçia que havien aportade de la dressane, a rahó de IIII diners per hom, II sous VIII

Ítem, met en data, los quals a XI de agost doné a VI esclaus qui aportaren un carro de axàrssia de la dressana a la botigue del Sant Pare, e era de la gualera Sent Pere, a rahó de II diners per hom, I sou

Suma plàgina VI sous II

(foli 152r)

Ítem, met en date, los quals a XII de agost doné e n'Anthoni Puig, en Manolí e a II altres meriners qui tragneren tota la axàrssia de la botigua e la pesaren, a <rahó> de II sous per hom, VIII sous

Ítem, que hagueren per a beure, entre vi e préssechs, VIII

Ítem, met en date, los quals costaren de aportar a la botigue de la ciutat e a-stibar dins CXX pevesos, de què·s feren XII viatges, a rahó de III diners per viatge, los quals eren de la dita ciutat, III sous

Ítem, met en date, los quals a XIII de agost costaren de aportar de la botigue de la ciutat a la botigue XIII caxes de viratons, una caxe de pàlvora, LVIII° lances menesas, II escarssavelles e II fenars de la gualera Sent Pere, per tot, II sous VIII°

Ítem, met en date, los quals a XVII de agost costà de aportar de la dressana a la botigue una agulle sobergue de la dita gualera, IIII

Ítem, costaren de aportar de la dressane a la botigue II taules de mengar, IIII

Ítem, a XVII de agost costaren de aportar de la botigue de la ciutat a la botigue d'en Muner XXVIII pedres de bombarde, ab I diner de loguer de una pestera ab què les aportaren, VIII

Suma plàgina XV sous X

(foli 152v)

---

^{ccccc} segueix una lletra ratllada.

Ítem, met en date, los quals a XXII de agost doné en March Pinyer, en Mertí de Teyà e a Rodrigo de la Colunya e e·n'Alfonso d'Estorias, qui tregueren defora la botigue tota la axàrcia de la gualera de mossèn Bernat de Crohilles, la qual axàrcia fem pesar e reguonèxer si hi era tota, VIII° sous

Ítem, met en data los quals lo dit jorn doné en March Pinyer, sotacòmit de la gualera Sent Bernat, per provesió d'ell, per XVIII jorns que estech en la dita gualera, a rahó de I sou lo jorn, XVIII° sous

Ítem, met en date, los quals a VI setembra doné e·n'Anthoni Maltès, meriner, habitador de Barchelona, per VIII jorns que ell ab III altres havien guardade le gualera Sent Christòfol après que fo desarmade, a rahó de III sous per hom, ab la messió, e aví àpoca, VIII° lliures

Ítem, met en date, los quals a V de octubre doné en Bernat Axemeno, qui ab sos companyons axugaren les veles de la gualera de mossèn Johan Aymerich, e las meteren en la botigue de la Ciutat, per ell, per II jorns, a rahó de III sous lo jorn, VI sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Francesch Roig, qui aydà, per II jorns, axugar

Suma plàgina X lliures XIII sous

(foli 153r)

les dites veles, a rahó de III sous lo jorn, VI sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Bernat Coll, qui aydà axugar les veles dites per II terços de jorn, a rahó de III sous lo jorn, II sous

Ítem, met en date, los quals doné en Francesch Roig e en Leonart, missatge d'en Francesch Font e en Bernat Coll, per estogar les veles, abre e entenes de la gualera de què era patró en Francesch Desplà, per I jorn, a rahó de III sous per hom, VIII° sous

Ítem, met en date, los quals doné en Pons Guando, per II jorns que aydà axugar les veles de la gualera de què era patró mossèn Johan Aymerich, e meteren-les en la botigua de la Ciutat, a rahó de III sous lo jorn, VI sous

Ítem, met en date, los quals a XVI de octubre doné en Pere Meyans, meriner, per III jorns e mig que aydà estogar lo palament de la gualera de què ere patró en Francesch Desplà, e r<e>collir les armes e estibar en botigua, e per estogar los remes de la gualera de què era partró mossèn Johan Aymerich, a rahó de III sous lo jorn, X sous VI

Ítem, lo dit jorn, doné en Simon Picanyes, per la dita rahó, per III jorns e mig, a rahó de III sous lo jorn, X sous VI

Suma plàgina II lliures XIII sous

(foli 153v)

Ítem, met en date, los quals a XVI del dit mes doné en Manolí, meriner, per III jorns que aydà estogar lo dit palament e armes ja atràs dit, a rahó de III sous lo jorn, VIII° sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Bernat Aximeno, remolar, per III jorns, ço és, II jorns per tal con estimà los dits rems, a rahó de IIII sous lo jorn, e l'altro jorn per tal com los aydà e·stibar, III sous, munte, XI sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Balaguer, qui ayda a·portar, estibar e axuguar la axàrssia e palament de la gualera de què era patró en Ffrancesch Desplà, per III jorns, a rahó de III sous lo jorn, XII sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Berenguer Geltruú, per III jorns e mig per la dessús dita rahó, a rahó de III sous lo jorn, XI sous VI

Ítem, met en date, los quals doné en Michel Oller per XVIII° jorns que guardà en la plage la gualera de què ere patró en Ffrancesch Desplà com fo vengude per desarmar, ço és, de XXVIII° de setembre fins a XVIII° de octubre, a rahó de IIII sous lo jorn, e ells feyen-sa le messió, III lliures XVI sous

Suma plàgina V^{eeeee} lliures XVIII sous VI

(foli 154r)

Ítem, met en date, los quals doné a Paulo de Catània, per altres XVIII° jorns que estech en la dita gualera, a rahó de IIII sous lo jorn, III lliures XVI sous

Ítem, met en date, los quals doné al Manyet, per altres XVIII° jorns, a la dita rahó, III lliures XVI sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Tràpena, per III jorns que estech en la dita gualera, a la dita rahó, XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jordi, bestax, qui, ab III companyons altres, aportaren de la dressane a la botigue del General e a la botigue de nostro Sant Pare III àncores e V ruxons, hagueren, per tot, VII sous

Ítem, met en date, los quals doné a Pedro de Requena, per XVI jorns que guardà la gualera Sent Martí, de qu era patró mossèn Johan Aymerich, com fo vengude desarmar, ço és, de XXVIII° de setembre fins a XVI de octubre, a rahó de IIII sous lo jorn, III lliures III sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Martí de València, per altres XVI jorns que guardà la dita gualera, a rahó de IIII sous lo jorn, III lliures III sous

---

^{eeeee} V, escrit sobre quantitat prèviament rascada.

Suma plàgina XIII lliures XVIII° sous

(foli 154v)

Ítem, met en date, los quals doné a Marcho Rosso, per altres XVI jorns que guardà la dite gualera Sent Martí, a rahó de III sous lo jorn, III lliures III sous

Ítem, met en date, los quals doné e·n'Alfonso de Sivilla, per altres XVI jorns que guardà la dita gualera Sent Martí, a la dita rahó, e de aquestes III partides dessus fermà'n àpoca per ells en Pons Guandor, ço és, de XII lliures XVI sous, III lliures III sous

Ítem, met en date, los quals a XVI de octubre doné a Sanxo d'Épila, Mertí de Sòria, Johan d'Elcanís e a Pedro de Mellorque, qui tragneren de la d<r>essane tote la axàrçia de la dite gualera e axuguaren-la, e despuys la aportaren a la botigue de la ciutat, a rahó de III sous per hom, XII sous

Ítem, met en data, los quals a XXV de octubre doné a Paulo de Catània, per II jorns que aydà a tirar e a·xugar la axàrçia de la gualera de què ere patró en Francesch Desplà de la dressane a la botigua del General, e per estogar abre, entenes e veles de la dita gualera, a rahó de III sous lo jorn, VI sous

Ítem, doné al Manyet, per la dita rahó, per estogar tot lo palament de la gualera Sent Bernat, ço és, traure de un loch e metre en altre, per ço que tota la axàrçia hi cabés, e veles, per III jorns, a rahó de III sous lo jorn, VIII° sous

Suma plàgina VII lliures XV sous

(foli 155r)

Ítem, met en date, los quals doné en Johan de Tràpena, per la dita rahó, per III jorns, a rahó de III sous lo jorn, VIII° sous

Ítem, met en date, los quals a XVIII de setembre doné en Berthomeu Arquinbau, dressaner de la ciutat de Barchinona, per una escala de gualera, e un abre de mitgane, e II entenes qui eren romases a la riba de la mar, e lo dit Berthomeu en feu-ho aportar a la botigue de la Ciutat, III sous

Ítem, met en date, los quals doné en Gressià Amat, berquer, a II de desembre, qui ab los seus esclaus mes dins la botigue del General totes les armes e les veles de la gualera de Nostro Senyor lo Papa, ab XII diners que doné a un meriner qui ho estibà, VI sous

Ítem, met en date, los quals doné, lo dit jorn, en Johan de Rahó, a Pere d'Elcanís e al Manyet, qui aydaren estogar les dessus dites armes, a rahó de II sous per hom, VI sous

Ítem, met en date, los quals a III de desembre doné a Johan d'Elcanís e a Pere de Semora, per mig jorn que aydaren a mudar rems dins la botigue del General, per tal que hi cabés lo palament de la gualera de Nostro Senyor lo Papa, e de la gualera del Mestre de Muntesa, III sous III

Suma plàgina I lliura VII sous IIII

(foli 155v)

Ítem, met en date, los quals a VI de desembre doné e n'Anthoni Batla, còmit de la gualera del Sant Pare, per VI cabassos d'espart que comprà per dessorrar la dita gualera del Sant Pare, a rahó de III diners lo cabàs, I sou VI

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn, doné a IIII hòmens qui aydaren a traure totes les velas de la gualera del Sant Pare e de la gualera del Mestre de Muntesa defora la botigue del General, a un eren, e esteneren-les en la plage devant la botigua^{fffff} per axugar e estimar-les, e puy les aydaren a pleguar al vespre e metre dins la botigue, e posar-les en les trevesses un devien estar, V sous

Ítem, met en date, los quals, a VIII de desembre, doné en Bernat Aximeno, remolar, per V jorns que triguà e-stimar los rems de la gualera del Mestre de Muntesa e aydà e-stibar totes les armes, abre e entenes que meteren dins la botigue del General, habatut I quart de jorn, a rahó IIII sous lo jorn, XVIII° sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Fransoy Pi per la dita rahó, per V jorns menys quart, a rahó de III sous lo jorn, XIII sous III

Ítem, met en data, los quals lo dit jorn doné en Johan Mora, per la dite rahó, per V jorns menys quart, a rahó de III sous lo jorn, XIII sous III

Suma plàgina II lliures XIII sous

(foli 156r)

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Johan Oliva, per la dita rahó, per V jorns menys quart, XIII sous III

Ítem, met en date, los quals doné en Menolí, per IIII jorns per la dite rahó, a rahó de III sous lo jorn, XII sous

Ítem, met en date, los quals doné en Jachme Johan, per la dita rahó, per IIII jorns, XII sous

Ítem, met en date, los quals a VIII de desembra doné a XIII bestays qui, ab VII manuelles, aportaren l'abre de la gualera del Sant Pare de la riba de la mar e-l materen entre lo mur e l'ort dels fframenós, un és la botigua del General, XII sous VI

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Berthomeu Parades, qui feu fer amunt a IIII hòmens los rems de la gualera del Sant Pare e de la gualera del Mestre de Muntesa, qui eren pres de mar, VI

---

^{fffff} botigua *interlineat*, escrit sobre plage, ratllat.

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné a VIII esclaus qui tregueren defora la botigua del General I entena trencade de la gualera Sent Christòfol per tal con la Cambre le ha a pegar al General, e per ço la dite entena trencade roman a la Cambre, II sous VI

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné a VI esclaus qui feren amunt de la riba de la mar, hun havie III ruxons e III àncores, per tal com ere vespre e que no romenguessen tan prop de mar, III sous VI

Suma plànena II lliures XVII sous III

(foli 156v)

Ítem, met en date, los quals, a X de desembre, doné a IIII esclaus qui aportaren III ruxons e I àncora del General, los quals havien servit a la gualera de Nostro Senyor lo Papa, e meteren-ho dins la botigua del dit General, e més I àncora qui ere de Nostro Senyor lo Papa que yo havia prestade a la dite gualera con fo junta en la plage, e tornaren-la en la botigua, per tot, V sous VI

Ítem, met en date, los quals a XXII de desembre doné en Nicolau Rohís e en Català, treginers, qui aportaren de la dressane a la botiga del General, per VII viatges de axàrcie e un viatge a la botigua un teníem la axàrcie de Nostro Senyor lo Papa, per tot, III sous VIII

Ítem, met en date, los quals a XII de desembre, doné e n'Anthonioto, meriner, per VIII^{ogggggg} dies que guardà en la plage la gualera de Nostro Senyor lo Papa ab V altres companyons e ell, ço és, de XXXI (*sic*) de nohembre fins a^{hhhhhh} VIIIⁱⁱⁱⁱⁱⁱ de desembre, a rahó de IIII sous lo jorn, ab la messió,
X lliures XVI sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné e n'Anthoni Ferrer, per II nits^{iiiiij} que guardà en la plage, devant la botigua del General, un havíem estesos los rem^{kkkkkk} de la gualera del Sant Pare per axuguar, e puy que los restituhíssem al General, com són estats exuts, a rahó de II sous per cascuna nit, IIII sous

Ítem, met en date, los quals a XIII de desembre doné a un esclau d'en Pere Toxonera, per nom Xerquès, qui, ab un altro companyó, aportaren III ruxons que yo havia prestats a la gualera de l'Arcabirba per ormejar en la plage de l'esperó de la dressane a la botigua un teníem la axàrcie de Nostro Senyor lo Papa, II sous VIII

---

^{oggggg} VIII°, *deia VIII*, -^o *afegit posteriorment*.

^{hhhhhh} a *interlineat*.

ⁱⁱⁱⁱⁱⁱ VIII, VII- *escrit sobre una altra xifra escrita prèviament*.

^{iiiiij} nits, n- *escrita sobre II*.

^{kkkkkk} rem^s, -s *escrita sobre -i*.

Suma plànena XI lliures XI sous X

(foli 157r)

Ítem, met en date, los quals, a XIII de desembre, doné en Nicolau Rohís e en Català, treginers, qui, ab II mules, tiraren de la^{llllll} dressane a la botigua e a la botigue de Nostro Senyor lo Papa axàrcie de cànem e altro frescam, per XVIII viatges, a rahó de V diners lo viatge, VII sous VI

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn, doné en Johan Gualleguo, qui, ab III altres companyons, tiraren de la dressane a la botigua del General I pa de pegua e barrils e III corteroles e molte axàrcie e tanys, per tot, VI sous

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Johan Biscahí, qui, ab II altres companyons, meteren la demunt dite axàrcie en la botigue de Nostro Senyor lo Papa, per I jorn, a rahó de II sous III per hom, VI sous VIII°

Ítem, met en date, los quals a XVI de desembre doné a III esclaus bestays, qui meteren dins la botigue del General una entena apellade car de la gualera de Nostro Senyor lo Papa, II sous VI

Ítem, met en date, los quals jorn doné en Miró, que escombrà lo payol de la gualera de Nostro Senyor lo Papa, per tal com ho havia romase sorra e ronya, I sou VI

Ítem, a XVI del dit mes, doné per a beure en Johan de la Colunya, meriner, qui, ab III altres companyons, aydaren a metre e-stibar dins la botigue del General una entena de Nostro Senyor lo Papa, III sous

Ítem, met en date, los quals, a XVII de desembre, doné en Martí, bestax, qui, ab III companyons seus, meteren dins la botigue del General, de la plage un eren, III gúmenes, les quals havien servit^{mmmmmm} a la gualera de Nostro Senyor lo Papa, III sous

Suma plànena I lliura XI sous III

(foli 157v)

Ítem, met en date, los quals, a XVII de desembre, doné en Nicolau d'Orís, treginer, per VII viatges que feu de la dressane a la botigue de Nostro Senyor lo Papa de axarcie qui ere del dit Sant Pare, que, a rahó de VI diners per viatge, [III]I sous VI

Ítem, met en date, los quals, a XVIII de desembre, doné en Bernat Aximeno, qui estibà, ab d'altros dejús escrits, dins la botigue del General, veles, axàrcie, entenes, rems e armes, per III jorns e mig, a rahó de III sous lo jorn, XVIII sous

---

^{llllll} segueix b- ratllat.

^{mmmmmm} segueix a ratllada.

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Francesch Pi, per la dite rahó, per IIII jorns e mig, a rahó de III sous lo jorn, XIII sous VI

Ítem, met en date, los quals lo dit jorn doné en Jachme Johan, per altres IIII jorns e mig, a la dite rahó, XIII sous VI

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Oliva, per III jorns, a la dite rahó de III sous lo jorn, VIII° sous

Ítem, met en date, los quals doné en Johan Mora, per III jorns, a la dita rahó, VIII° sous

Ítem, met en date, los quals doné en Menolí, per III jorns, per la dita rahó, VIII° sous

Ítem, met en date, los quals doné en Berthomeu Parades, per III jorns, per la dita rahó, VIII° sous

Ítem, met en date, los quals doné en Guilemó Sebestià, qui, ab I altro companyó seu, axuguaren IIII esperssines a XVIII de desembre, e les estogaren en botigua, per ço com no eren bé axutes con vengueren de la dressane, II sous

Suma plànena IIII lliures VI sous VI

(foli 158r)

Ítem, met en date, los quals, a XVIII de desembre, doné a IIII esclaus d'en Gressià Amat qui havien remolcat l'abre e una entena de la gualera del Sant Pare de la dressane fins en dret la botigue del General, I sou VI

Ítem, met en date, los quals a XXIII de setembre doné en Pereyó, sotacòmit de la gualera del Mestre de Muntesa, qui le havia guar<da>de en la plage de Barchelona ab IIII altres companyons con fo vengude per desarmar, per XI jorns, ço és, del primer de desembre fins a XII del dit mes, a rahó de IIII sous lo jorn per hom, e ells feyen-se la messió, aví àpoca, XI lliures

Ítem, met en date, los quals doné en Bernat Aximeno, remolar, per rerastimar tot lo palament de les gualeres, I lliura II sous

(a peu de pàgina, centrat, en lletra més petita) XII lliures III sous VI